

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav řeckých a latinských studií

Filologie – latinská medievistika a novolatinská studia

Alena BOČKOVÁ

Historia S. Joannis Nepomuceni z roku 1729
a její dobové překlady

Historia S. Joannis Nepomuceni of 1729
and its period translations

Disertační práce

vedoucí práce: PhDr. Martin Svatoš, CSc.

2010

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně
s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze 7. března 2010

Alena Bortová

Na tomto místě bych ráda poděkovala dr. Martinu Svatošovi za ochotu, s níž se ujal vedení této práce, i za rady a připomínky, které pro mě byly velmi cenné a podnětné.

Zvláštní dík patří celé mé rodině (mamince, muži i dětem) za nesmírnou podporu, pomoc a trpělivost, bez nichž bych disertační práci nemohla dokončit. Dále bych ráda poděkovala Haně a Evě Pauerovým a Kláře Strnadové za pomoc při přepisu a závěrečných úpravách textu.

Obsah

1.	Úvod	9
2.	Maximilianus Wietrowsky SJ	13
2.1	Druhy pramenů	13
2.2	Biografie	15
2.3	Bibliografie	28
2.4	<i>Historia S. Jannis Nepomuceni</i> a otázka autorství	45
2.5	Přílohy a tabulky	53
3.	Zařazení do dobového kontextu a předpoklady ke vzniku spisu	63
3.1	Historické prameny a literární zpracování příběhu o Janu Nepomuckém	63
3.2	Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého	70
4.	Latinský spis <i>Historia S. Joannis Nepomuceni</i> a jeho jazykové varianty	77
4.1	Knihopisný popis latinského tisku	77
4.2	Knihopisný popis českého tisku	79
4.3	Další jazykové verze	81
4.4	Struktura a obsahový popis díla	84
4.5	Obrazová příloha	93
5.	Analýza pramenů a srovnání textu <i>Historia S. Joannis Nepomuceni</i> s použitými zdroji	97
5.1	Inspirační zdroje příběhu a popisovaných událostí	97
5.2	Ostatní Wietrowského prameny	112
5.3	Neupřesněné citace	119
5.4	Český překlad	120
5.5	Shrnutí	122

6.	Překlady z latiny do češtiny v 17. a 18. století	125
6.1	Současný stav bádání k problematice překladu	125
6.2	Překlady v raném novověku	129
6.3	Jazykově-stylistická charakteristika latinského originálu	138
6.4	Analýza překladu <i>Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého</i> a jeho vztah k originálu	145
6.5	Shrnutí	170
7.	Edice	173
7.1	Přehled vývoje a současná ediční praxe pro vydávání latinských spisů	173
7.2	Ediční pravidla latinského tisku	179
7.3	Vývojové tendence při konstituování edičně textologických pravidel českých spisů	188
7.4	Současná praxe při vydávání českých raněnovověkých textů	192
7.5	Ediční pravidla českého tisku	196
7.6	Komentovaná edice latinského textu <i>Historia S. Joannis Nepomuceni</i>	207
7.7	Komentovaná edice českého textu <i>Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého</i>	327
7.8	Vysvětlivky	445
7.9	Seznam autorem citovaných pramenů	451
7.10	Jmenný rejstřík	455
7.11	Seznam v edici použitých zkratk	463
8.	Závěr	465
	Seznam literatury	475
	Seznam zkratk archivů a edičních řad	495
	Abstrakt	497
	Abstract	499

1. Úvod

Kult Jana Nepomuckého je významným fenoménem, který prošel spletitým vývojem, mnohými zvraty a dodnes se o jeho pojetí vedou spory. V barokní době šlo ovšem o nedělitelnou součást duchovního života a snahy o oficiální posvěcení kultu, intenzivní zejména od druhého desetiletí 18. století, vyvrcholily nakonec roku 1729 v Čechách napjatě očekávanou kanonizací světce. Velkolepé oslavy doplňovaly rozličné doprovodné aktivity, mezi něž můžeme zařadit i dílo Maximiliana Wietrowského *Historia S. Joannis Nepomuceni*, reprezentativní a oficiálně vydaný spis, který byl záhy přeložen do němčiny, češtiny a snad i francouzštiny. A právě proto byl tento text zvolen pro námi zkoumané téma vícejazyčnosti v barokní literatuře a pro analýzu překladu, která by mohla spolu s dalšími dílčími sondami přispět k budoucí syntéze, postihující tendence a postupy překladatelství v raném novověku.

V předložené disertační práci se tedy budeme věnovat především latinskému spisu *Historia S. Joannis Nepomuceni* (1729), jeho české variantě *Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého* (1730) a analýze vztahů mezi nimi. Nejprve uvedeme studie týkající se zkoumaných textů v širším kontextu, budeme sledovat kulturněhistorické pozadí vzniku tisků, podáme literárněhistorickou a jazykovou charakteristiku originálu i českého překladu a porovnáme je z lingvostylistického hlediska. Na základě tohoto teoretického úvodu předložíme komentovanou edici obou děl.

Na úvod se pokusíme zodpovědět otázku autorství latinského spisu. Titulní list tvůrce textu neuvádí a také dobové příručky považují dílo za anonymní. Přesto se budeme snažit zejména na základě prostudovaných pramenů a archivních materiálů prokázat, že původcem textu je jezuita a historik Maximilianus Wietrowsky, o němž se zmiňuje pozdější nepomucenská monografie a na jejím základě poté i současná historická literatura. Proto podrobně zpracujeme životní osudy a literární práci tohoto barokního jezuita, kterému doposud nebyla věnována dostatečná pozornost, ačkoliv byl pro svou dobu přínosem jak svou prací pedagogickou, tak i literární tvorbou a zároveň vyvíjel značnou aktivitu při zastávání přidělených řádových funkcí i při svěřené duchovní práci. Otázka překladatele českého textu je daleko složitější (titulní

list jméno tvůrce také neuvádí), na základě rozboru překladu se však pokusíme alespoň naznačit, zda jím mohl být autor originálu.

V práci nebude chybět kodikologický popis obou tisků, stejně jako pohled na další jazykové verze, tedy na překlad německý. Latina, čeština a němčina představovaly v baroku obvyklé složení jazykových variant tisků v českých zemích, máme ovšem zachován také titulní list a úvodní strany textu francouzského. Na tento spis se zaměříme podrobněji a pokusíme se stanovit, jakou funkci francouzský překlad měl a zda skutečně vyšel tiskem. Zároveň popíšeme strukturu a obsahovou náplň díla.

Stručně se dotkneme nepomucenské problematiky a odborné literatury s tématem související, více se ovšem zaměříme na historické prameny a literární ztvárnění příběhu o tomto světcí, jež vrcholilo barokním zpracováním legendy, která se stala základem jak pro kanonizační proces, tak pro závěrečnou papežskou bulu a byla samozřejmě jedním z hlavních inspiračních zdrojů našeho díla. Podrobně se budeme zabývat tímto spisem i ostatními literárními texty a pokusíme se stanovit, z kterých dalších děl autor čerpal, jak se svými zdroji nakládal, zdali informace pouze přebíral nebo je i ověřoval, na jaký spis odkazuje nejčastěji a zda cituje doslovně, nebo pouze parafrázuje. Důkladně prozkoumáme pramennou základnu rukopisnou i tištěnou, stejně jako materiály archivní, které autor spisu při své práci využil. Chtěli bychom tak objasnit jeho způsob práce a postupy při nakládání s primárními prameny. S tím souvisí i pohled na dobový kontext spisů vzniklých u příležitosti kanonizace Jana Nepomuckého. Popíšeme tedy beatifikační a kanonizační proces a události s nimi související, dotkneme se zejména jednání a dekretů, na které zkoumaná díla narážejí, vycházejí z nich nebo je citují.

Stěžejní částí práce je analýza překladu. Nejprve stručně nastíníme současný stav bádání o překladech 17. a 18. století, které ovšem úzce navazují na období předchozí. Na základě současné odborné literatury, která se ovšem tomuto tématu věnuje jen obecně a v nedostatečné míře, se pokusíme naznačit některé typické překladatelské postupy. Žádné větší syntézy k tomuto tématu však zatím vytvořeny nebyly, neboť chybějí dílčí rozborů provedené na konkrétní materiálové základně, mezi něž by se právě tato práce měla řadit. Následovat tedy bude nejprve jazykově-stylistická charakteristika latinského textu a poté podrobné srovnání českého

překladu s originálem. Vycházíme z předpokladu, že se překlad drží originálu poměrně věrně, jak tomu napovídá téměř totožný stránkový rozsah tisků i stejné rozčlenění kapitol a rovněž použití stejných ozdobných záhlaví, vinět a dřevorytů mezi jednotlivými kapitolami, což dokládá, že obě díla vzešla ze stejné tiskárny a byla vydána přibližně ve stejné době jako texty paralelní. Zaměříme se tedy na konkrétní jazykový materiál a porovnáme, nakolik autor českého díla původní text upravuje či pozměňuje. Budeme se snažit postihnout základní tendence a charakteristické prvky, které tvůrce české verze využil, a najít některá pravidla nebo zákonitosti, jichž se při převodu do češtiny držel. Poté srovnáme, nakolik se použité metody shodují s dobovými trendy, a pokusíme se charakterizovat typ překladu, funkci, kterou mají obě díla plnit, a předpokládaného recipienta.

Základem pro analýzu překladu bude komentovaná edice obou tisků. Půjde o typ vydání, které bychom mohli charakterizovat jako populárně-vědecké, neboť nebude chybět alespoň stručný kritický aparát, ale pro nefilologicky orientovaného čtenáře doplníme i komentáře jazykové, tedy vysvětlení některých jevů gramatických, lexikálních nebo jiných prostředků. Neopomineme samozřejmě ani vysvětlivky věcné, jejichž cílem bude ozřejmit dobový kontext, upozornit na některé historické události, důležité postavy či pro text zásadní jevy. Zásady, které jsme při úpravě tohoto latinského i českého textu přijali, shrneme v ediční poznámce. Vydání doplní seznam autorem citovaných pramenů a obvyklé rejstříky. Tato edice poslouží díky své dvojjazyčnosti nejen pro další filologická zkoumání, ale také pro badatele zabývající se problematikou vícejazyčné bohemikální literatury 17. a 18. století a současně zpřístupní tyto spisy širšímu okruhu čtenářů se zájmem o tematiku spojenou s postavou sv. Jana Nepomuckého.

Teoretickou i ediční část disertace uzavře shrnutí dosažených poznatků, vycházející z analýzy díla, pramenného zkoumání a zejména porovnání překladu s originálem, doplněné o výběr z použité literatury, bez níž by tato práce nemohla vzniknout.

2. Maximilianus Wietrowsky SJ¹

Životními osudy a literární tvorbou Maximiliana Wietrowského se dosud nezabývala žádná monografie ani podrobnější studie. Alespoň rámcové biografické a bibliografické údaje poskytuje *Životopisný slovník* Ivany Čornejové a Anny Fechtnerové,² ale ani tento přehled není přesný a úplný. Základní dataci nalezneme i v dalších příručkách či soupisech literární produkce jednotlivých osobností jezuitského řádu.³

V následující kapitole se zaměříme na studium dobových pramenů, jež nám napomohou podat obraz Maximiliana Wietrowského téměř v úplnosti. Nastíníme jeho životní dráhu, absolvovaná studia, řádové funkce a kariérní postup, kterým během svého působení v Tovaryšstvu prošel, popíšeme hlavní oblasti jeho literární tvorby a pokusíme se přiblížit i Wietrowského schopnosti, povahu a charakter, který mohl být příčinou komplikovanějších vztahů s některými nadřízenými či spolubratry.

2.1 Druhy pramenů

K poznání osobnosti tohoto barokního historika nám poslouží několik pramenů jezuitské provenience, tedy původu více nebo méně úředního. Základním zdrojem informací může být Wietrowského elogium, tedy jakýsi nekrolog,

¹ Vzhledem k rozkolísané barokní praxi se můžeme setkat s několika různými ortografickými podobami tohoto jména: *Maximilianus Wietrowsky*, *Maximilianus Wietrowski*, *Maximilien Wietrowski*, *Maxmilián Větrowský* a další. Rozhodla jsem se vybrat tvar, který používal sám Wietrowsky a který známe z jeho autografu, jímž stvrzuje složení čtvrtých řádových slibů (viz pozn. č. 38, 39 a obr. 1 v příloze k této kapitole); stejnou podobu jména podle zápisu v matrice narozených používal i jeho otec (viz pozn. č. 12). V odkazech na odbornou literaturu uvádíme jméno ve tvaru užitém v daném díle.

² ČORNEJOVÁ, I. – FECHTNEROVÁ, A.: *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*. Praha, Univerzita Karlova 1986 (Wietrowsky Maximilianus, s. 515–517), dále jen ČORNEJOVÁ – FECHTNEROVÁ.

³ FECHTNEROVÁ, A.: *Rektoři kolejí Tovaryšstva Ježíšova v Čechách, na Moravě a ve Slezsku do roku 1773*. Sv. I – Čechy. Praha, Národní knihovna 1993 (Wietrowsky Maximilianus, s. 222), dále jen FECHTNEROVÁ;

PELZEL, F. M.: *Boehmische, maehrische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten*. Prag 1786 (Maximilianus Wietrowsky, s. 131–133), dále jen PELZEL;

BACKER, A. – SOMMERVOGEL, C.: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. Tom. VIII. Bruxelles – Paris 1898 (Wietrowski Maximilien, sl. 1129–1133), dále jen BACKER – SOMMERVOGEL;

FISCHER, C.: *Catalogus (generalis) provinciae Bohemiae (1623–1773) et Silesiae (1623–1773) Societatis Jesu*. Rottae in Alsatia – Monachii 1985 (Wietrowsky Maximilianus, s. 182);

Knihopis českých a slovenských tisků. Díl II, tisky z let 1501–1800, část VIII, Praha, Československá akademie věd 1965 (Větrowský Maxmilián, s. 399–400), dále jen *Knihopis*;

JUNGMANN, J.: *Historie literatury české*. Praha 1849 (Wětrowský Maximilian, s. 650), dále jen JUNGMANN.

sepisovaný v řádových domech po smrti člena koleje a posílaný jako součást výroční zprávy (*Litterae annuae*)⁴ na generalát do Říma. Tento žánr, jehož forma byla do značné míry unifikovaná, nese známky dobové stylizace. Kromě rámcového popisu života zemřelého vyzdvihuje jeho kladné charakterové vlastnosti, přínos pro řád a podává převážně pochvalná hodnocení řádového spolubratra.⁵

Objektivnější údaje můžeme získat z tzv. *Catalogi triennales*,⁶ v nichž představení kolejí podávali zhruba v tříletých intervalech zprávy o svých svěřencích. V prvním svazku katalogů nalezneme kromě údajů biografických (*nomen et cognomen, natio et patria, aetas vitae, tempus in Societate*) také jakýsi zdravotní stav či životní síly (*vires*, zpočátku u Wietrowského *bonae*, na sklonku života však jen *mediocres* či *deficientes*), jazykové znalosti, absolvovaná studia, všechny dosavadní funkce vykonávané v řádu, dosažený akademický titul a popřípadě datum složení čtvrtých řádových slibů (*linguae et musica, studia, ministeria Societatis, gradus in literis, gradus in Societate*).

Druhé svazky katalogů uvádějí informace osobní povahy, jako nadání, schopnost vlastního úsudku či rozumného jednání, zkušenosti, míra vzdělání, typ povahy a zejména závěrečné zhodnocení, pro jaké řádové funkce a úkoly se dotyčný hodí (*ingenium, iudicium, prudentia, experientia rerum, profectus in literis, complexio naturalis, ad quae ministeria talenta habeat*). Lze takto dokonce nalézt paralely mezi doporučením představeného a dalším Wietrowského působením (např. v katalogu z roku 1705 se v kolonce *ad quae ministeria talenta habeat* uvádí *ad ministerium domus, gubernandum in seminariis juventutem* a roku 1706 už nacházíme Wietrowského v krumlovské koleji ve funkci *Regens seminarii*).⁷

⁴ *Annuae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu ad annum 1737*. Archivum Romanum Societatis Iesu (dále jen ARSI), sign. Boh. 156. Wietrowského elogium nalezneme v kapitole *Annuae litterae domus professae Societatis Jesu Micro-Pragae ad annum 1737*, pp. 9–10 (dále jen *Elogium*). Výtah z těchto výročních zpráv tvoří tzv. *Supplementum Historiae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu anno 1740 [1737–1739]*, ARSI, sign. Boh. 159, jež obsahuje zkrácené elogium v kapitole *Historia domus professae anno 1737*, p. 1. Obě elogia uvádíme přepsaná v příloze k této kapitole.

⁵ O žánru elogia více viz SVATOŠ, M.: *Jezuitská elogia jako historický pramen a elogia P. Martina Středy*. In: Morava a Brno na sklonku třicetileté války. Red. J. Skutil, Praha – Brno, Societas 1995, s. 207–220.

⁶ *Catalogi triennales Provinciae Bohemiae Societatis Jesu*. Tom. I, II (1678–1737), ARSI, sign. Boh. 19–57, (dále jen *Catalogus triennalis* + příslušný svazek, rok a signatura). Stručný popis a tabulkový přehled záznamů z druhých dílů katalogů na příkladu Jana Tannera podává KROUPA, J. K.: *Jan Tanner v zrcadle Catalogi triennales II*. Listy filologické 121, 1998, s. 121–125.

⁷ Přehled záznamů z *Catalogi triennales* viz tabulka 1 a 2 v příloze k této kapitole.

Informace o aktuálně zastávané pozici podávají každoročně vypracované přehledy, tzv. *Catalogi breves*,⁸ rozčleněné podle jednotlivých řádových domů. Sepisovaly se vždy v předstihu na konci roku předchozího, tudíž se informace v nich uvedené mohou lišit od skutečnosti, pokud dotyčný jezuita změnil v průběhu roku místo působení nebo řádovou funkci. Navíc docházelo ke změnám (a to nejen u pedagogických postů) obvykle na konci školního roku, proto je Wietrowsky uveden jako rektor novoměstské koleje poprvé pro rok 1702, ačkoliv do tohoto úřadu nastoupil už 11. 8. 1701.⁹

Nadmíru zajímavé poznatky přináší pak studium korespondence adresované tomuto historikovi generálem řádu. Koncepty dopisů odesílaných z Říma nalezneme v souboru *Epistolae Generalium ad Nostros*.¹⁰ Udivující je neobvykle vysoký počet těchto dopisů určených jedné osobě (celkem sedmdesát dopisů), a to nejen z doby, kdy stál Wietrowský v čele pražské novoměstské koleje, svatohorské rezidence či drážďanské misie. Snad ještě zajímavější jsou však listy určené provinciálovi, obsahující zmínky týkající se přímo Wietrowského osoby, jeho dalšího působení nebo literárních děl, k jejichž vydání dává generál touto cestou svůj souhlas.

2.2 Biografie

Maximilianus Felix Wietrowsky se dle jezuitského elogia narodil 11. ledna roku 1660 v Praze. Čornejová – Fechtnerová uvádějí ještě druhé datum 6. 1. 1659, které nalezneme v *Catalogi triennales* pro roky 1685 a 1690.¹¹ Nicméně podle záznamu z rodné matriky byl pokřtěn 13. 1. 1660 v kostele Panny Marie před Týnem,¹² čemuž odpovídá datace mladší.

⁸ *Boemiae catalogi breves* (1641–1689), ARSI, sign. Boh. 90, *Boemiae catalogi breves* (1690–1719), ARSI, sign. Boh. 91, *Boemiae catalogi breves* (1720–1760), ARSI, sign. Boh. 92, (dále jen *Catalogi breves* a příslušný rok). Přehled záznamů z *Catalogi breves* viz tabulka 1 a 2 v příloze k této kapitole.

⁹ *Catalogi breves* (1702), f. 285r.

¹⁰ *Epistolae Generalium ad Nostros* (1673–1758) *et Soli* (1678–1773), ARSI, sign. Boh. 4–9 (dále jen *Epistolae Generalium* + datace dopisu a signatura svazku), *Epistolae extraordinariae* (1695, 1726–1737), ARSI, sign. Epp. NN 42, 47.

¹¹ *Catalogus triennalis* I (1685), ARSI, sign. Boh. 22, f. 40r a *Catalogus triennalis* I (1690), ARSI, sign. Boh. 23, f. 12r. Dokonce kombinaci těchto dat obsahuje *Catalogus triennalis* I (1681), ARSI, sign. Boh. 20, f. 64r: „*natus 1660, 6. Januarii*“.

¹² *Matrika narozených*, kostel Panny Marie před Týnem, Praha – Staré Město (1638–1663), Archiv hl. města Prahy, Sběrka matrik, sign. TYN N2, f. 142r: „*13. Januarius 1660: otec Dawid Augustin Wietrowsky, matka Ewa, dítě Maximilian...*“.

Do jezuitského řádu vstoupil 12. listopadu 1677.¹³ V letech 1678–1679 absolvoval noviciát v brněnské koleji¹⁴ a roku 1679 získal v Olomouci titul *Scholasticus approbatus*,¹⁵ dokonce ještě před studiem filozofie (tj. logiky, fyziky a metafyziky), kterým prošel v Olomouci až v letech 1680–1682.¹⁶

Podle běžné praxe jezuitského řádu byl po studiu filozofie poslán na litoměřické gymnázium (1683–1685).¹⁷ První dva roky zde vedl výuku v gramatikálních třídách (*Principistae, Grammatici*), třetí rok postoupil do poetiky. Podle *Catalogi triennales* zastával ještě funkci katechety a kázal studentům (*dixit ad studiosos*).¹⁸ Koncem roku 1685 však musel pobývat v Chebu, neboť pod chebskou kolejí je v záznamech katalogu uveden.

Svou učitelskou praxí na nižších školách (*humaniora*) zakončil roku 1686 výukou poetiky na gymnáziu při profesním domě v Praze na Malé Straně a o rok později zahájil na pražské univerzitě studium teologie.¹⁹ V klementinské koleji se také připravoval na kněžská svěcení (podjáhenské, jáhenské a kněžské), kterými postupně prošel koncem září roku 1687 ve třech pražských kostelech.²⁰ Z této doby pochází odpověď z generalátu projednávající jednak Wietrowského záležitosti ohledně dědictví po rodičích, jednak řeší jeho žádost o studium v Římě. Generál řádu mu v dopise – jako pak ještě několikrát – vysvětluje, že povolení musí vydat nejprve provinciál a že většinu podobných otázek je třeba řešit s přímými nadřízenými.²¹

¹³ *Catalogus triennalis* I (1681), ARSI, sign. Boh. 20, f. 64r. Také datum vstupu do řádu se v některých katalogích o den liší: „*ingressus 1677, 13. Novembris*“ – *Catalogi triennales* I (1685–1700), sign. viz níže.

¹⁴ Katalog pro rok 1678 se nedochoval, uveden tedy až v *Catalogi breves* (1679), f. 436v, a to mezi *Novitii Scholastici secundi anni* – jméno navíc v podobě *Felix Vietrowsky*.

¹⁵ *Liber votorum – Liber sextus, Vota solemnita et simplicia*, Národní knihovna České republiky (dále jen NK ČR), sign. XXIII C 110/1, 5. část *Scholastici approbati*, f. 111v: „*Maximilianus Wietrowsky, Olomucii, 13. Novembris 1679, R. P. Rectore [celebrante]*“.

¹⁶ *Catalogi breves* (1680–1682), ff. 463v, 483r, 503r.

¹⁷ *Catalogi breves* (1683–1685), ff. 526v, 549r, 557v.

¹⁸ *Catalogus triennalis* I (1685), ARSI, sign. Boh. 22, f. 40r.

¹⁹ *Catalogi breves* (1686–1687), ff. 570v, 616r.

²⁰ *Liber ordinati Societatis Jesu*, NK ČR, sign. XXIII F 75, 2. část *Subdiaconatu initiati*, f. 83v: „*Anno 1687, 20. Septembris, Sabato 4. temporum in Ecclesia Are ad Omnium Sanctorum a Reverendissimo et Illustrissimo Domino de Longavilla Subordinatu initiati sunt: ... Maximilianus Wietrowsky ...*“; 3. část *In Diaconos ordinati*, f. 95v: „*Anno 1687, 29. Septembris, S. Michaelis Archangelis festo, ad S. Michaellem ordinati sunt a Reverendissimo et Illustrissimo Domino Suffraganeo eodem sequentes Diaconi: ... Maximilianus Wietrowsky ...*“; 4. část *In Presbyteros consecrati*, f. 121v: „*Anno 1687, 30. Septembris, S. Hieronymi Presbyteri festo, 16 eodem Reverendissimo et Illustrissimo Domino Suffraganeo in S. Eligii consecrati sunt Presbyteri: ... Maximilianus Wietrowsky ...*“.

²¹ *Epistolae Generalium* (20.9.1687), ARSI, sign. Boh. 4, II, f. 431r: „... *in quo recte facies, si Superiores quoad hunc modum consules. Alterum, quod petis, cum R. P. Provinciali prius agendum*“.

Nicméně do Říma odcestoval zřejmě dříve, než došlo povolení provinciála Tannera, které podle generálova listu dorazilo až dodatečně.²² Druhý až čtvrtý ročník teologie studoval tedy v Římě v letech 1688–1690.²³ Absolvování teologické fakulty reflektuje *Catalogus triennalis* z roku 1690, v němž je pod nadpisem *studia* zaznamenáno „*absolvit Philosophiam et Theologiam in Societate*“.²⁴ V Itálii zůstal ještě roku následujícího, *Catalogi breves* ho uvádějí v domě třetí probace ve Florencii.²⁵

Po návratu do vlasti na sklonku roku 1691 ho zdraví generál dopisem do Olomouce a povzbuzuje ho v nově získané pozici *Praeses juniorum*, k jejímuž vykonávání získal znalosti i zkušenosti za pobytu v Římě.²⁶ O pár dnů později mu pak gratuluje k převzetí výuky filozofie a nabádá ho, aby v duchu nauky sv. Ignáce předal studentům její pevné základy.²⁷ Nově získaný post profesora filozofie odráží také *Catalogus triennalis* (1693) zápisem „*Magister Philosophiae in Societate promotus*“ uvedeným v kolonce *gradus in literis*.²⁸ Na filozofické fakultě v Olomouci působil Wietrowsky v letech 1692–1694, první rok jako profesor etiky, druhý rok učil fyziku a třetí rok přednášel metafyziku. Dále zastával v koleji funkci kazatele, zpovědníka, exhortátora, koadjutora, správce knihovny a v neposlední řadě dohlížel na čtení a disputace při společném stolování (*Corrector lectoris mensae*).²⁹ O ukončení tříletého kurzu přednášek z filozofie najdeme zmínku v dopise generála

et statuendum est. Sine cujus voluntate non expedit Romam evocari (ad studia maxime) ullum ex provincia. Illius suffragio adjutus approbationem quoque meam sperare poteris.“

²² *Epistolae Generalium* (25.11.1687), ARSI, sign. Boh. 4. II, f. 434v: „*P. Maximilianus Wietrowski salvus huc veniet, sed non expectatus, antequam informatio R. V. praecessisset, nam in literis ad ipsum 20. Septembris datis spem tantummodo feceram in R. V. suffragio et approbatione, sed factum tenet eritque cum caeteris duobus ex aequo charus et commendatus.*“

²³ *Catalogi breves* (1688–1690), ff. 642v, 643v, 1r.

²⁴ *Catalogus triennalis* I (1690), ARSI, sign. Boh. 23, f. 12r.

²⁵ *Catalogi breves* (1691), f. 19v.

²⁶ *Epistolae Generalium* (8.12.1691), ARSI, sign. Boh. 5. I, f. 97v: „*Laetor ac gratulor R. V. plurimum post iter longum non minus ac difficile salvum tandem ac sospitem in provinciam venisse jamque illis addictam esse officiis, ad quae idoneam se fecit in Palestra Romana.*“

²⁷ *Epistolae Generalium* (29.12.1691), ARSI, sign. Boh. 5. I, f. 99v: „*... nunciat R. V., se P. Jacobo Stessel, qui a docenda Philosophia valetudinis causa amovendum fuisse, substitutam. Gratulor R. V. hanc Spartam ex animo idque hoc magis, quod probe mihi constet, doctrinas non alias quam ad mentem S. P. et legum nostrorum ab ipsa traditum iri et fore, ut iisdem discipulos suos solide instituat.*“

²⁸ *Catalogus triennalis* I (1693), ARSI, sign. Boh. 25, f. 118r.

²⁹ *Catalogi breves* (1692–1694), ff. 52v, 76r, 95r.

ze září 1694.³⁰ Z konce roku pak pochází dopis potvrzující Wietrowského přeložení z Olomouce do Prahy.³¹

Od roku 1695 tedy pobýval v koleji u sv. Klimenta na Starém Městě. Tři roky přednášel na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity logiku, fyziku a metafyziku.³² Svým studentům se zřejmě v nemalé míře věnoval a usiloval o jejich další rozvoj. Z korespondence vyplývá, že často žádal o umožnění jejich dalšího studia v Římě,³³ doporučoval je zřejmě v hojném počtu, neboť v jednom listě nabádá generál k uvážlivému výběru a žádá o reference představených,³⁴ v jiném dopise oceňuje Wietrowského práci se studenty.³⁵

Slavné sliby složil 2. února roku 1695 v chrámu sv. Mikuláše při profesním domě v Praze na Malé Straně.³⁶ Povolení k jejich vykonání vydával přímo generál řádu, jeho souhlas nacházíme v dopise z listopadu roku předešlého, adresovaném vizitátorovi a viceprovinciálovi Jakubu Willi a zařazeném do samostatného souboru *Epistolae Generalium de promovendis*.³⁷ Znění slibů máme dochované ve dvou

³⁰ *Epistolae Generalium* (25.9.1694), ARSI, sign. Boh. 5. I, f. 193v: „... eique gratulor ex animo non minus finitos trienni labores...“

³¹ *Epistolae Generalium* (4.12.1694), ARSI, sign. Boh. 5. I, f. 197v: „Accepi litteras R. V., quibus ab ipsa certior fio, se nuper Olomucio translata esse Pragam ibique jussu Superiorum dupli fungi officio, altero quidem Philosophiae Professoris, altero vero Spiritus Praefecti nostrorum juniorum.“

³² *Catalogi breves* (1695–1697), ff. 123r, 152v, 176r.

³³ *Epistolae Generalium* (4.12.1694), ARSI, sign. Boh. 5. I, f. 197v: „De uno alterove ex ejus discipulis aliisque ex hac provincia ad nostram Palestram Romam mittendi laudo plurimum R. V. zelum et consilium.“

Epistolae Generalium (26.3.1695), ARSI, sign. Boh. 5. I, ff. 205v–206r: „De discipulo vero R. V. ad Theologiam Romanam destinando nihil dum litterarum ab ipso accepi.“

Epistolae Generalium (29.8.1699), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 330v–331r: „De scholastico, ex discipulis R. V. ad Theologiam Romanam mittendo, scripsi jam nuper ad P. Vice-Provincialem.“

³⁴ *Epistolae Generalium* (16.2.1697), ARSI, sign. Boh. 9, f. 355v: „Ad studia Romana evocari non debent nisi valde selecti, de quibus magna spes concipi potest; futurum, ut succesu temporis suis provinciis in tradendis sublimioribus scientiis magnam utilitatem afferant. Unde more recepto circa illos scholasticos, qui mihi commendantur, ut ad studia Romana admittantur, requiro prius Superiorum sensum et informationem; quod etiam suo tempore observandum erit circa illos, quos R. V. proposuit ex suis discipulis.“

³⁵ *Epistolae Generalium* (1.9.1696), ARSI, sign. Boh. 5. I, f. 242r: „Laudo plurimum R. V. tum studium Societatis nostrae doctrinae, tum curas et labores, quos, ut ait, suscepit in commodum suorum discipulorum et commune utilitatem.“

³⁶ *Liber votorum – Liber sextus: Vota solemnna et simplicia*, NK ČR, sign. XXIII C 110/1, I. část *Professi quatuor votorum*, f. 13r: „P. Maximilianus Wietrowsky, Micro-Pragae, 2. Februarii 1695, [in manibus] R. P. Jacobi Willi, Visitatoris et Vice-Provincialis“. Složení čtvrtých slibů zaznamenává i *Catalogus triennalis* I (1696), ARSI, sign. Boh. 28, p. 141: „Professus quatuor votorum ab anno 1695, 2. Februarii.“

³⁷ *Epistolae Generalium de promovendis* 1643–1709 (20.11.1694), ARSI, sign. Germ. 112, II, f. 540v: „Consultatione ad PP. Assistentibus instituta lectisque informationibus de propositis ad gradum ita in Domino statuendum existimavi ad Professionem 4 votorum promoveantur ... P. Maximilianus Wietrowski...“

mírně odlišných podobách, jednak stručnější v Praze v *Liber votorum*,³⁸ jednak v Římě jako list zaslaný přímo generálovi řádu a uložený v souboru *Professi quatuor votorum*.³⁹ Oba exempláře jsou vlastnoručně psané, díky čemuž máme dochovaný Wietrowského autograf. Na tento slib odpovídá generál gratulačním dopisem.⁴⁰

Roku 1696 řeší Wietrowsky opět přímo s generalátem svou nespokojenost s nově přidělenou funkcí představeného italské kongregace. Generál přislíbujíc projednání záležitosti s provinciálem.⁴¹ Kauza pokračuje a po měsíci putuje z Říma další dopis podporující Wietrowského literární práci a nařizující uvolnění profesorů z povinností představených kongregace. Současně vyhovuje jejich žádosti, aby si mohli na pokojích ponechávat knihy potřebné k práci;⁴² Wietrowsky tak získává více prostoru a pomůcek pro sepisování svých děl. Po ukončení tříletého cyklu filozofických přednášek ho generál konečně pověřuje úkolem kazatele v italské

³⁸ *Liber votorum tam solemniū quam simplicium – Vota personalia Societatis Jesu*, NK ČR, sign. XXIII C 110/2, p. 20: „Ego, Maximilianus Felix Wietrowsky, Professionem quatuor votorum feci in manibus Reverendi Patris Jacobi Willi Societatis Jesu, per Provinciam Boëmiæ Visitoris et Vice-Provincialis, Micro-Pragae in Ecclesia S. Nicolai, die secunda mensis Februarii anno millesimo sexcentesimo nonagesimo quinto. Ita est. Maximilianus Felix Wietrowsky“.

³⁹ *Professi quatuor votorum* (1694–1696), ARSI, sign. Germ. 28, f. 316v (viz obr. 1 v příloze za touto kapitolou). Datum a místo konání slibu lze mj. vyhledat v tištěné příručce *Ad gradum admissi 1541–1773 juxta formulas votorum in ARSI asservatas*. Vol. 8, Roma 1994. Publikace obsahuje abecedně řazený jmenný seznam jezuitů, typ slibů, které složili (slavné, tj. čtvrté, ve výjimečných případech pouze třetí řádové sliby, popř. jednoduché, tj. sliby, které skládali *Coadjutores spirituales* nebo *temporales*) a odkaz na místo uložení listu.

⁴⁰ *Epistolae Generalium* (26.3.1695), ARSI, sign. Boh. 5. I, ff. 205v–206r: „Redditae mihi sunt, quas R. V. ad me dabat 18. Februarii. Gratulor R. V. ex animo gradum Professionis, quo nuper, ut scribit, se Deo et Religioni arctius obstrinxit...“

⁴¹ *Epistolae Generalium* (29.9.1696), ARSI, sign. Boh. 5. I, ff. 243v–244r: „Novum R. V. onus, munus videlicet Praesidis Sodalitatis Italiace impositum esse, doceor ejus litteris ... Recte egit R. V., quando de eo monendum me duxit, postquam id istic, ut scribit, nequicquam desperata fuit; non poterat enim non plurimum afferre difficultatis et impedimenti et praecipue quidem instructioni nostrorum, quos cupio ut quam maxime his studiis probe imbutos etc. Bono R. V. sit animo, scribam hodie ad P. Vice-Provincialem, ut ipsam sublevet hoc onere.“

⁴² *Epistolae Generalium* (13.10.1696), ARSI, sign. Boh. 5. I, f. 244v: „Quae R. V. scribit et desiderat ad studia litterarum suo vigori restituenda, cordi mihi erunt curaeque; et de oneribus quidem Professorum jam nuper scripsi ad P. V. Provincialem, ut tam R. V., quam ejus P. Collegam Philosophiae Professore sublevarer onere Praesidis sodalitatum etc. curaeque sibi haberet, ne Professores officiis a sibi propriis alienis onerarentur etc. Ut autem cubicula quoque Professorum necessariis libris instruantur, scribam ei hodie.“

kongregaci,⁴³ čímž využívá jeho dobrou znalost italštiny získanou za studií teologie v Římě,⁴⁴ a přeje mu zasloužený odpočinek k načerpání sil pro další práci.

Předpokládaný volný rok bez učení, kterému odpovídá i záznam v *Catalogi breves* pro rok 1698,⁴⁵ nebyl však Wietrowskému dopřán. Zřejmě částečně proti své vůli se koncem roku 1697 ujímá již po třetí vedení tříletého kurzu filozofických přednášek, podle slov generála však prý chápe důvody, které k tomuto rozhodnutí provinciála vedly.⁴⁶ Stejného data je i dopis určený provinciálovi Georgiu Hillerovi, v němž generalát jeho rozhodnutí schvaluje, byť ví, že je Wietrowsky vytížen i dalšími povinnostmi.⁴⁷ Za necelý měsíc však putuje k rektorovi staroměstské koleje Ferdinandu Walthauserovi dopis, v němž generalát žádá učinit přítrž Wietrowského odlišné metodě výuky. Zdali tak činil z nedostatku času, či opravdu ze snahy po novátorském přístupu k přednáškám, není z korespondence jasné. Generál ovšem vydává zcela odmítavé stanovisko k tomu, aby si Wietrowsky zval studenty v jakoukoliv hodinu na svůj pokoj.⁴⁸ Způsob vedení přednášek probírá pak i s Wietrowským, odmítá jeho snahy o metodické změny a nabádá ho k poslušnosti i k dodržování pokynů rektora koleje.⁴⁹ Přesto je Wietrowsky nakonec převeden

⁴³ *Epistolae Generalium* (5.10.1697), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 270r: „*Gaudeo ac gratulor R. V. alterum quoque Philosophiae cursum ad finem feliciter perduxisse, laboribus et difficultatibus, quae nec paucae nec leves, ut scribit, occurrere, magno fortique animo superatis. Quod P. Provincialis R. V. adsumptus censuerit concionibus Italicis addicendum, egit id utique eo dumtaxat consilio, ut R. V. tantisper cessaret ab ea mentis contentione, quam requirunt litterae severiores;*“

⁴⁴ Jazykové znalosti zachycují *Catalogi triennales* v kolonce *linguae et musica*. U Wietrowského hned od počátku uvedena, jak bylo v jeho době běžné, čeština i němčina. Italština přibývá roku 1693, *Catalogus triennalis I* (1693), ARSI, sign. Boh. 25, f. 118r: „*Boëmice, Germanice, Italice*“.

⁴⁵ *Catalogi breves* (1698), f. 217v.

⁴⁶ *Epistolae Generalium* (21.12.1697), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 275v–276r: „*Non minus mihi peracceptum, quam provinciae utile praestitit R. V. obsequium, quando ad 3um Philosophiae cursum, Pragae nunc docendum, se obtulit, cum primum intellexit desiderium ac nutum P. Provincialis, quem scribit ad hoc consilium fuisse adductum gravibus ac justis rationum momentis;*“

⁴⁷ *Epistolae Generalium* (21.12.1697), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 276r–276v: „*P. Maximilianus Wietrowski ad me scribit, R. V. justis gravisque momenti causis adductam fuisse, ut sibi etiam 3um Philosophiae cursum committeret docendum in Pragensi universitate. Ad hunc laborem uti R. V., ita mihi obtulit ille se promptum, gravatus etiam, quam diu vires suffecerint, ad munus Praesidis Sodalitatis Italicae prosequendum etc.*“

⁴⁸ *Epistolae Generalium* (11.1.1698), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 277v–278r: „*P. Maximilianus Wietrowski suam Philosophiam in scholis non secus ac alii Professores totam dictare debet. Permitti tum potest, ut si qua materia ob temporis angustias succintius dictanda sit, discipulos pro ampliori illius explicatione remittat ad Philosophiam suam impressam. Porro ut idem P. Maximilianus Wietrowski et Sacrum faciat mane continuo, cum surgitur; et discipulos in cubiculo suo occupet hora quacunque, permitti non debet, cum, ut scribit R. V., fieri non possint sine perturbatione ordinis domestici etc. Caeterum siquid ipsi sine incommodo indulgeri queat, quo sublevetur suis laboribus, id exspecto denegandum non esse.*“

⁴⁹ *Epistolae Generalium* (1.2.1698), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 280r–280v: „*Legi, quae R. V. ... ad me scribebat de difficultatibus, quae sibi moveantur de modo, quo dictet 3um suum Philosophiae cursum*“

z filozofických přednášek k výuce morální teologie, což zřejmě nese s nevolí jak on sám,⁵⁰ tak někteří jeho studenti, na jejichž nespokojené dopisy dvěma z nich (Danielu Kirschovi a Christianu Bredlovi) generál odpovídá. Oběma vysvětluje, že proti rozhodnutí provinciála nebude zasahovat, a radí jim, aby své prosby směřovali k němu nebo na rektora.⁵¹ Rozpory se však neustále stupňují, neboť dopis ze srpna roku 1698 určený provinciálu Hillerovi hovoří už o přesunu Wietrowského z Prahy. Nesouhlasí sice s umístěním na gymnázium v Nise, jak navrhuje provinciál, ale doporučuje Vratislav, kde by se Wietrowsky mohl věnovat řádnému způsobu výuky. Nejprve ovšem doporučuje důraznou domluvu.⁵² Příštího roku však mění generál své rozhodnutí a v dopise provinciálu Hillerovi nařizuje ponechat Wietrowského v Praze.⁵³ Přestup k výuce teologie posléze zachycuje i *Catalogus triennalis* (1700) v kolonce *gradus in literis* záznamem „*Doctor Philosophiae et Theologie in Societate promotus*“.⁵⁴

etc. Existimo equidem a recepta consuetaque in hac universitate dictandi ratione recedendum non esse; id enim fieri vix posset sine incomodo graviore. Quid vero, ea servata, fieri posse cum utilitate videatur, conferat R. V. cum suo P. Rectore audiatque et sequatur ejus judicium et consilia.“

⁵⁰ *Epistolae Generalium* (15.3.1698), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 284r: „*Cursum philosophicum, quam optime jam caeperat cum discipulis bene animatis, abrumpere se jussam eumque cum Theologia morali in universitate Pragensi commutare, scribit R. V. ... Ita videlicet illis, quos speciali cura in famulos suos selegit, Deus identidem occasionem praebet, qua sua sibi probent studia et promptitudinem ad omnem nutum et Divinam dispositionem.“*

⁵¹ *Epistolae Generalium* (15.3.1698), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 284r: „*Pergrata quidem mihi audiuntur laudum encomium, quam tribuis P. Maximiliano Wietrowski, Professore tuo simul et Spiritus Directori... Utrum de eo, quod petis, ut ille in munere saltem Spiritus Directoris progredi sinatur, nihil decernendum mihi duco, sed omnem illius curam Praesidi provinciae aut collegii committendam...“*

Epistolae Generalium (15.3.1698), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 284r–284v: „*Accepi epistolam, qua mihi explicas, qua animi voluptate P. Maximilianum Wietrowski cum reliquis condiscipulis acceperis non solum Philosophiae Professore, sed Spiritus quoque Praefectum insigni cum fructu litterarum juxta et virtutis. Optassem quidem, ut ille rebus ita constitutis ad vestrum solatium pergeret in utroque officio, verum cum P. Provincialis in alio munere illius opera indigeat, cedendum est necessitati. ... Attamen si P. Maximiliani potius quam alterius directionem saltem in Spiritu desideretis, explicata desideria vestra P. Provinciali aut Rectori;“*

⁵² *Epistolae Generalium* (9.8.1698), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 296r–296v: „*P. Maximilianum Wietrowski demum non judico unico veluti ictu deiciendum ab universitate principe ad Gymnasium Nissense. Si exotico suo agendi modo scholasticis nostris plus officiat, quam prosit eaque propter movendus censetur, e collegio Pragensi mittatur Wratislaviam, ubi nulli sunt e nostris scholasticis appliceturque lectioni ipsi convenienti. Praeterea moneatur sincere, clare et paterne de suis defectibus.“*

⁵³ *Epistolae Generalium* (22.3.1699), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 311v: „*Memini, cum elapsis vacationibus a R. V. de dispositione P. Maximiliani Wietrowski requisitus essem, me R. V. permisisse, ut Wratislaviam transferetur; nunc vero certus ob causa desidero, ne Praga amoveatur, donec a me aliter fuerit statutum.“*

⁵⁴ *Catalogus triennalis I* (1700), ARSI, sign. Boh. 31, f. 130v.

V letech 1699–1701 tedy zůstává ve svatoklimentské koleji a na univerzitě působí jako profesor morální a polemické teologie a zároveň jako senior na filozofii. Kromě toho vykonává v průběhu let další povinnosti jako představený kongregace filozofů, větší latinské kongregace, zpovědník, examinátor či exhortátor.⁵⁵ Zřejmě během roku 1700 Wietrowsky zároveň přijímá nabídku duchovní služby u toskánského velkovévody Cosima III.⁵⁶ Generál zhoštění se nové povinnosti podporuje a ostře se staví proti jakýmkoliv výhradám nadřízených.⁵⁷ K této duchovní práci mu napomohly jak jazykové znalosti, tak zkušenosti z kazatelny i zpovědnice a v neposlední řadě osobní známost a zřejmě i přátelství s tímto mužem, jež naznačuje v dedikaci spisu *Momenta rationum*.⁵⁸

Ze Starého Města přechází na Nové Město pražské, kde se 11. srpna roku 1701 stává rektorem koleje u sv. Ignáce.⁵⁹ V září mu generál adresuje dopis, v němž chválí zápal, s jakým se Wietrowsky chopil nové funkce, a přeje mu hodně štěstí i úspěchů.⁶⁰ Do Říma pak z titulu rektora zasílá pravidelné zprávy o stavu koleje.⁶¹ K povinnostem souvisejícím s vedením koleje si přibírá ještě práci zpovědníka a exhortátora. V průběhu roku 1702 se v korespondenci objevují první náznaky pro nás neurčitých stížností na Wietrowského osobu a generál žádá o nápravu,⁶² která zřejmě byla provedena. Byl totiž, jak píše posléze provinciálu Walthauserovi, ujištěn, že již žádné důvody ke stížnostem nejsou.⁶³ Podobného charakteru je i dopis určený

⁵⁵ *Catalogi breves* (1699–1701), ff. 242r, 254v, 270r.

⁵⁶ Cosimo III. Medici, velkovévoda toskánský v letech 1670–1723, více viz *Dizionario biografico degli Italiani*. Vol. 30. Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana 1984, s. 54–61.

⁵⁷ *Epistolae Generalium* (23.10.1700), ARSI, sign. Boh. 9, f. 362v: „*Sicut libenter assensus sum, ut R. V. susciperet tractandum isti hic negotium, quod Serenissimus Magnus Dux Etruriae ejus curae ac diligentiae commisit, ita non patiar, ut in hoc ei quisquam impedimentum iniciat aut moram. Itaque scribo hac de re ad istius provinciae Praesidem, ut curet, ne quis contra in posterum aliquid tentet.*“

⁵⁸ Titulní list spisu a zmíněná dedikace viz pozn. č. 120 a 125.

⁵⁹ *Catalogi breves* (1702–1704), ff. 285r, 308r, 328v.

⁶⁰ *Epistolae Generalium* (17.9.1701), ARSI, sign. Boh. 6, f. 8v: „*Laudo religiosam adeo prosperitudinem, qua R. V. et meae et provinciae Praesidis voluntati obsecutam fuisse intelligo. ... Quare bono animo R. V. esse ac officium istud aggredi velim, cui fausta omnia precor.*“

⁶¹ *Epistolae Generalium* (22.4.1702), ARSI, sign. Boh. 6, ff. 32r–32v: „*Reddita sunt, quae R. V. Januario et Martio mensibus ex officio dedit de collegii statu, cui quidem non habeo, quod addam.*“

⁶² *Epistolae Generalium* (19.8.1702), ARSI, sign. Boh. 6, ff. 43v–44r: „*Caeterum est aliud praeterea, quod minime hisce celandam putem R. V., idque eo confidentius, quod de R. V. prudentia mihi firmissime polliceor, altera admonitione mea haud sane quis fore. Confirmantur delatae ex Provincia Bohemiae alias ad me querelae, innotescere hinc R. V. ... Hortor R. V., ut omnem porro ejusmodi querelam ansam a se velit quam per alienissimam, imo sublatam penitus.*“

⁶³ *Epistolae Generalium* (14.10.1702), ARSI, sign. Boh. 6, ff. 50v–51r: „*P. Rector Neopragensis sufficienter se apud me purgavit... Caeterum satis certum me reddit P. Rector Neopragensis nulli se deinceps simili querelae etiam nec minimam ansam datum.*“

Wietrowskému.⁶⁴ Přesto o rok později přicházejí další blíže nespecifikované spory, tentokrát s P. Sebastianem Labe. Generál se nejprve o celé věci informuje od provinciála Walthausera⁶⁵ i od Wietrowského,⁶⁶ avšak spor zřejmě vrcholí žádostí Sebastiana Labe o přemístění do staroměstské koleje. Tu řeší nejprve s provinciálem⁶⁷ a téhož dne je i Labe generálem informován, že jeho prosbě o odchod vyhovuje, ačkoliv nesouhlasí s předloženými důvody.⁶⁸ Provinciálovi však doporučuje, aby ho přeložil mimo Prahu,⁶⁹ a Sebastiana Labe uklidňuje, že nejde o trest, ale o běžnou praxi řádu.⁷⁰ Wietrowského postavení se příštího roku ještě zhoršuje, má zřejmě své příznivce, ale i odpůrce a opět se stává jedním z hlavních bodů korespondence generála s provinciálem Millerem; ozývají se dokonce hlasy na jeho odvolání,⁷¹ které krátce na to 15. srpna roku 1704 přichází.⁷² Posléze generál Wietrowskému děkuje za vykonanou práci při náročném řízení novoměstské koleje⁷³ a poté v několika dopisech s provinciálem probírá jeho nové umístění. Wietrowský žádá o povolení doprovodit do Itálie toskánského

⁶⁴ *Epistolae Generalium* (21.10.1702), ARSI, sign. Boh. 6, f. 52r: „*De allatis huc contra se querelis illis non est, ut aliter deinceps sollicita sit R. V., nisi ut porro diligenter caveat ansam similibus dare; quem quidem mihi metum omnem adimit ipsum vel solum R. V. testimonium, quo id futurum pollicetur.*“

⁶⁵ *Epistolae Generalium* (19.5.1703), ARSI, sign. Boh. 6, f. 71r: „*Functus utique fuerit suo erga R. V. officio P. Rector Neopragensis significaveritque, quid circa P. Sebastianum Labe geratur...*“

⁶⁶ *Epistolae Generalium* (26.5.1703), ARSI, sign. Boh. 6, f. 72r: „*Habeo 25. Aprilis datas, quae de P. Sebastiano Labe ferrentur...*“

⁶⁷ *Epistolae Generalium* (30.6.1703), ARSI, sign. Boh. 6, f. 74r: „*P. Sebastianus Labe aliquoties petiit quidem a me transferri ad Clementinum collegium...*“

⁶⁸ *Epistolae Generalium* (30.6.1703), ARSI, sign. Boh. 6, ff. 74r–74v: „*Accepi interea aliquot a R. V. litteras, quarum aliquae quidem subscriptis aut mense aut die carebant. Ego, cum singulae prope ejusdem plane argumenti erant et fere easdem contra P. Rectorem querelas repetebant, una singulis hac epistola satisfacio atque spem satis certam facio, liberatum iri R. V. isto Superiore suo.*“

⁶⁹ *Epistolae Generalium* (4.8.1703), ARSI, sign. Boh. 6, ff. 75v–76r: „*Pro P. Sebastiano Labe ad domicilium aliud Praga transferendum sufficiunt omnino rationes a R. V. mihi 26. Maji perscriptae.*“

⁷⁰ *Epistolae Generalium* (25.8.1703), ARSI, sign. Boh. 6, f. 78v: „*Sed et neminem, nisi instituti nostri imperitum, fugere potest nostrorum ex uno in locum aliud mutationes ipso legum nostrarum principio praeferri earumque executionem non tantum nullam apud nos infamiam esse, sed receptum a veteribus morem propriamque Societatis nostrae consuetudinem;*“

⁷¹ *Epistolae Generalium* (12.4.1704), ARSI, sign. Boh. 6, ff. 97v–99v: „*De Neopragensi collegio pariter nuper egi. Rectori in munere suo vigilantiam laudant alii, contrarium sentientibus aliis, censentque immerito displicere. Illud tamen quaerendum, quid ad adeo difficilem ipsum reddat in facienda...*“

Epistolae Generalium (29.6.1704), ARSI, sign. Boh. 6, f. 103v: „*Informationes novas, ob quas P. Maximilianus Wietrowski deleatur ex catalogo idoneum pro gubernare, examinari sane convenit habendaque illorum quoque ratio est, qui eas deferunt. Sed et Consultorum provinciae rationes bene perpendendae, ob quas non expedit P. Maximilianum porro docendis sublimioribus scientiis admoveri;*“

⁷² ČORNEJOVÁ – FECHTNEROVÁ, s. 516, FECHTNEROVÁ, s. 222.

⁷³ *Epistolae Generalium* (20.9.1704), ARSI, sign. Boh. 6, f. 110r: „*Gratias R. V. habeo magnas pro religiosa cura, quas gubernando nuper Neopragensi collegio graviter impendit;*“

velkovévodu, na Medicejovu přímluvu generál žádosti vyhovuje⁷⁴ a zároveň nařizuje provinciálovi ponechat Wietrowského ve službách velkovévody, dokud bude třeba.⁷⁵ Přesto nakonec zasílá počátkem roku 1705 provinciálovi rozhodnutí, aby Wietrowsky zůstal po odjezdu Cosima III. v Praze.⁷⁶

Pro rok 1705 není Wietrowsky uveden v *Catalogi breves*, neboť ty se sepisovaly v předstihu vždy na konci roku předchozího, tedy v době, kdy se teprve projednávalo místo jeho dalšího působení. Nicméně díky záznamu v *Catalogi triennales*⁷⁷ a korespondenci s generalátem víme, že pobýval v profesním domě v Praze na Malé Straně a zastával zde funkci *Resolutor casuum* (předsedal rozpravám o závažnějších případech ze zповědnice – mohly tak být teoreticky a bez konkrétních údajů probírány možnosti řešení takových případů ze strany zповědníka).⁷⁸ Zmiňuje se o tom generál v dopise provinciálovi⁷⁹ a několik dalších listů směřuje toho roku za Wietrowským do Prahy. Jedním z nich je pověření, na jehož základě nastupuje koncem roku do krumlovské koleje jako *Regens seminarii*, pokud se však opět do Prahy vrátí toskánský velkovévoda, má být Wietrowsky povolán zpět do jeho služeb.⁸⁰ A v této době, po přibližně deseti letech čilé výměny dopisů, korespondence mezi Wietrowským a generalátem na pět let utichá. Mlčení přerušuje až dopis z roku 1710 a poté nastává další, tentokrát sedmiletá pauza. Jako by Wietrowsky na novém působišti „dospěl“ a našel možnosti

⁷⁴ *Epistolae Generalium* (22.11.1704), ARSI, sign. Boh. 6, ff. 113v–114r: „*Si Magnus Hebruriae Dux adhuc ita desideret, ut R. V. se in Italiam conferat, facio R. V., sicut prius, eundi potestatem, cum nec nuper aliam pro ea concedenda causam habuerim, nisi dicti Serenissimi voluntatem.*“

⁷⁵ *Epistolae Generalium* (29.11.1704), ARSI, sign. Boh. 6, f. 114r: „*Quid de P. Maximiliani Wietrowski in Italiam itinere tenendum sit, R. V. nuper scripsi; id nunc addo P. Maximilianum, usque dum aliud moneamus, relinquendum esse in Serenissimi Principis, ut hactenus, religiosis obsequiis.*“

⁷⁶ *Epistolae Generalium* (10.1.1705), ARSI, sign. Boh. 6, f. 117r: „*P. Maximilianum Wietrowski, si discedente Serenissimo in Italiam liber erit suis erga eundem religiosis obsequiis, R. V. honesto officio occupet in provincia sua.*“

⁷⁷ *Catalogus triennalis I* (1705), ARSI, sign. Boh. 34, f. 6r, olim p. 8.

⁷⁸ Viz také ČORNEJOVÁ – FECHTNEROVÁ Výkladový slovníček termínů užívaných v biogramech (s. 549–557): „*resolvens casuum* – předsedající interním disputacím v řádových domech, při nichž se probírají závažnější případy ze zповědnice“. Termín konzultován s P. Miroslavem Heroldem SJ, za jehož vyjádření děkujeme.

⁷⁹ *Epistolae Generalium* (22.1.1705), ARSI, sign. Boh. 6, f. 118v: „*Bene R. V. P. Maximilianum destinavit ad domum professam saltem pro Resolutorum casuum officio.*“

⁸⁰ *Epistolae Generalium* (12.9.1705), ARSI, sign. Boh. 6, f. 133r: „*Bene R. V. acceptavit dispositionem, qua Crumlovium ad regendum ibidem externorum seminarium destinatur a Moderatore provinciae, quando eam etiam ipse sponte adierit conditione, ut ubi Pragam rediret Serenissimus Princeps, etiam R. V. iterum Pragam revocaretur, pristina eidem religiosa obsequia praestiturus.*“

realizace v přidělených funkcích; ustaly četné stížnosti, žádosti či prosby a zřejmě se zklidnila i jeho mírně konfliktní povaha.

V Krumlově působil v letech 1706–1707 jako vedoucí semináře, studijní prefekt, katecheta, exhortátor a *Resolutor casuum*.⁸¹ Rok 1708 strávil v koleji v Jindřichově Hradci bez konkrétního zařazení.⁸² Můžeme se pouze domnívat, že šlo o jakýsi „odpočinkový“ rok po několika letech výuky na univerzitě, zastávání mnoha funkcí a zejména po vedení novoměstské koleje a krumlovského semináře, které jistě kladlo na členy řádu vysoké nároky. Ostatně hned po roce je převeden na Svatou Horu, kde se v letech 1709–1714 stává superiorem rezidence. Vedle toho působí jako ekonom, prefekt stavby, zpovědník a *Resolutor casuum*.⁸³ Opět koresponduje s generalátem a z titulu superiora rezidence žádá o povolení vlastnit hodiny.⁸⁴

Další vedoucí funkce zastává jako *Regens seminarii* roku 1715 v Hlohově, o rok později jako instruktor v terciátu Jičíně⁸⁵ a zejména v roce 1717 jako superior drážďanské misie. O pobytu v Drážďanech se dozvídáme především z korespondence s generalátem. Dopis z počátku roku směřuje za Wietrowským ještě do Jičína a také *Catalogi breves* ho pro rok 1717 uvádějí jako instruktora domu třetí probace v Jičíně,⁸⁶ ale od července do října je Wietrowskému do Drážďan odesláno šest poměrně obsáhlých dopisů, v nichž se řeší záležitosti duchovní, diplomatické, administrativní, ekonomické, personální apod.⁸⁷ Wietrowského pobyt v drážďanské misii dokládají nepřímo také *Catalogi triennales*, v nichž je pro tento rok uveden mezi jezuitu pobývajícími *extra provinciam*.⁸⁸

Na sklonku roku 1717 se definitivně vrací do Prahy do profesního domu na Malou Stranu, kde už zůstává až do konce života, tedy téměř dvacet let. Po celou

⁸¹ *Catalogi breves* (1706–1707), ff. 357v, 379r.

⁸² *Catalogi breves* (1708), f. 392r.

⁸³ *Catalogi breves* (1709–1714), ff. 406r, 414r, 429r, 443r, 458r, *Catalogus triennalis* I (1711), ARSI, sign. Boh. 37, p. 26, *Catalogus triennalis* I (1714), ARSI, sign. Boh. 40, p. 21.

⁸⁴ *Epistolae Generalium* (19.4.1710), ARSI, sign. Boh. 6, ff. 272v–273r: „*Licentiam, quam R. V. a meo decessore habuit, retinendi horologii manualis, et nunc denuo a me sibi fieri supplicat, eam ipsi hac de causa confirmo, quod in praesentibus muniis suis valde opus habent illius usus; quem coeteroquis nostrae paupertatis juratus amor, ut R. V. sancte meritoque agnoscit, inter reliquam religiosam suppellectilem suam haud sustineat.*“

⁸⁵ *Catalogi breves* (1715–1716), ff. 469r, 482v.

⁸⁶ *Catalogi breves* (1717), f. 497v.

⁸⁷ *Epistolae Generalium* (10.7.1717–30.10.1717), ARSI, sign. Boh. 7. I, ff. 49r–58v.

⁸⁸ *Catalogus triennalis* I (1717), ARSI, sign. Boh. 43, p. 4; další katalog z roku 1723 pak uvádí v přehledu jeho funkcí jednoroční působení v pozici superiora drážďanské misie (viz tabulka I v příloze k této kapitole).

dobu působí jako přisedící pražské arcibiskupské konzistoře a v letech 1718–1731 jako zpovědník arcibiskupa Ferdinanda Khünburga, tedy až do arcibiskupovy smrti,⁸⁹ dále pak jako konzultor a *Resolutor casuum*;⁹⁰ zastává tedy převážně poradní funkce, odpovídající vzdělání, věku a dlouhé praxi získané při řízení řádových domů. Návrat z Drážďan a duchovní službu pro arcibiskupa reflektují dva dopisy, jeden zasláný provinciálu Franzi Retzovi⁹¹ a druhý Wietrowskému,⁹² po nich nastává v korespondenci opět odmlka, tentokrát téměř na jedenáct let. Náplň jeho práce jako přisedícího konzistoře můžeme zčásti vysledovat ze zápisů z jednání.⁹³ Konzistoř vykonávala správu kněžstva, přijímala vizitační zprávy vikářů, osazovala fary, konfirmovala prezentované kněze, náležela jí jurisdikce nad kněžstvem, příslušela jí cenzura knih, manželské záležitosti, řešení sporů apod.⁹⁴ Kromě četných zasedání, konaných nezdávka i několikrát do týdne, se Wietrowsky v tomto úseku svého života věnoval zejména literární tvorbě a historiografické práci. Sepsal přes dvacet děl historických, filozofických či teologických, z nichž pouze čtyři vyšly před rokem 1720.

Podle elogia byl na sklonku života těžce nemocný. Dlouhodobou nepřítomnost vykazují také zápisy z jednání konzistoře, v jejichž záhlaví se v průběhu září roku 1736 stále častěji objevuje „*R. P. Wietrowsky absente*“

⁸⁹ František Ferdinand Khünburg, pražský arcibiskup v letech 1710–1731, se významnou měrou zasloužil o svatořečení Jana Nepomuckého – více viz *Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi*. Zvon, Praha 1994, s. 322–323.

⁹⁰ *Catalogi breves* (1718–1719), ff. 510v, 522v, *Catalogi breves* (1720–1737), 1v, 14v, 27v, 40v, 54r, 67r, 80r, 96r, 112r, 128r, 144r, 160r, 172r, 188r, 204r, 220r, *Catalogus triennalis* I (1723), ARSI, sign. Boh. 46, p. 20, *Catalogus triennalis* I (1726), ARSI, sign. Boh. 48, p. 15, *Catalogus triennalis* I (1730), ARSI, sign. Boh. 51, p. 15, *Catalogus triennalis* I (1734), ARSI, sign. Boh. 54, p. 17 – chybný údaj z posledního katalogu o délce působnosti Wietrowského jako zpovědníka pražského arcibiskupa (čtyři roky namísto čtrnácti, které lze dopočítat z předchozího *Catalogu triennalis* i z *Catalogi breves*) přejímá také *Elogium*, p. 4.

⁹¹ *Epistolae Generalium* (27.11.1717), ARSI, sign. Boh. 7. I, f. 60r: „*Circa P. Wietrowsky non est, quod addam, praecipue cum interea intellexerim assensum regium impetratum eo, ut ad obsequia Celsissimi Archiepiscopi Pragensis transire possit.*“

⁹² *Epistolae Generalium* (11.12.1717), ARSI, sign. Boh. 7. I, f. 61v: „*Et ego quidem, rebus eum in modum comparatis, tanto minus refragari volui desiderii Celsissimi Archiepiscopi Pragensis R. V. pro spiritualibus obsequiis suis unice expetentis... Quod reliquum est, gratias plurimas habeo R. V. pro gesta missionis Dresdensis sedula cura etc. communicataque eorum notitia, quae occasione celebrati Lutherani jubilaei Lipsiae evenerunt.*“

⁹³ *Prothocollum Reverendissimi Archiepiscopalis Pragensis Consistorii* (1717–1737), Národní archiv České republiky (dále jen NA ČR), Archiv pražského arcibiskupství (APA I), sign. A 20/27–A 22/1 (dále jen *Prothocollum* + příslušný rok a signatura).

⁹⁴ PODLAHA, A.: *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX.*, Praha, Dědictví sv. Prokopa 1917; ČAŇOVÁ, E.: *Vývoj správy pražské arcidiecése*, Sborník archivních prací 35, 1985, s. 486–560.

a od 8. října se už jednání neúčastnil vůbec.⁹⁵ Proto také nemohl splnit žádost generála řádu, vyjádřenou posledním listem zaslaným Wietrowskému na sklonku roku 1736, aby podpořil otce servity při jednání pražské konzistoře a napomohl při schvalování jejich spisů.⁹⁶ Zemřel 28. února 1737.⁹⁷ Zajímavé je, že zápisy z jednání arcibiskupské konzistoře naznačují Wietrowského smrt pouze tím, že ho až do 26. února uvádějí v záhlaví jako chybějícího a od 7. března už Wietrowského jméno v záhlaví není. O jeho úmrtí nehovoří žádný zápis a nezahrnuje ho ani rejstřík k roku 1737.⁹⁸ Podobně i v korespondenci generalátu zaznamenáváme teprve o dva měsíce později lakonickou zprávu v listě pro provinciála Františka Wentzla, v němž generál žádá o návrhy na nového přisedícího pražské arcibiskupské konzistoře.⁹⁹

V závěru biografického přehledu se alespoň stručně podíváme, jak Wietrowského osobnost hodnotí dobové prameny. Z pozdějších příruček podává jakési zběžné hodnocení jen Pelcl, když ve svém slovníku jezuitských spisovatelů poukazuje na Wietrowského pracovitost a poznamenává, že stále četl nebo psal. Nezbyvá nám než využít elogia, sepsaného bezprostředně po smrti, byť – jak již bylo řečeno – jde o žánr do jisté míry stylizovaný, představující poněkud idealizovaný obraz zemřelého.¹⁰⁰ Podává nejprve základní životní data, vstup do Tovaryšstva, přehled vykonávaných řádových funkcí s uvedením počtu let, ne nepodobný zápisům

⁹⁵ *Prothocollum* (1736), NA ČR, APA I, sign. A 21/22.

⁹⁶ *Epistolae Generalium* (1.12.1736), ARSI, sign. Boh. 8. I, ff. 59r–59v: „*Rogatus sum a Reverendissimo Patre Generali Procuratore Servorum B. Virginis, ut Pragensibus hujus Sacri Ordinis Patribus apud R. V. patrocines in obtinenda facultate a Reverendissimo Consistorio Pragensi, ut illius annutu typis mandare valeant quoddam folium libellumque, quae explicant indulgentias atque privilegia auctoritate Apostolica Sacro dicto Ordini et Congregationi B. Virginis Dolorosae concessa. Latent me quidem motiva, ob quae haec facultas illis negatur, pro ea tamen concedenda videntur facere sat graves rationes; ... Si proinde R. V. solita sua dexteritate apud laudatum Reverendissimum Consistorium, quod memorati RR. Patres petunt, evincere poterit, quaeso operam suam in hunc finem impendat.*“

⁹⁷ Přesné datum jeho úmrtí nám přináší jak elogium, tak *Catalogi defunctorum* i *Catalogi breves: Catalogi defunctorum in Bohemia* (1690–1769), ARSI, sign. Boh. 204, f. 11r: „*Anno 1737 ... P. Maximilianus Wietrowsky, Professus 4 votorum, Micro-Pragae 28. Februarii.*“ Stejný zápis i v *Catalogi breves* – za katalogem pro rok 1738 uveden seznam *Defuncti a 3. Decembris 1736 usque ad 1. Novembris 1737* (f. 250v).

V soupisu pořázeném Karlem Fischerem však Wietrowsky uveden není – FISCHER, C.: *Mortui Provinciae Bohemiae Societatis Jesu ab anno 1717 usque ad annum 1772*. Rottae in Alsatia 1796, ARSI, sign. Boh. 206.

⁹⁸ *Prothocollum* (1737), NA ČR, APA I, sign. A 22/1.

⁹⁹ *Epistolae Generalium* (27.4.1737), ARSI, sign. Boh. 8. I, ff. 81v–82r: „*Quem tandem Celsissimus Archiepiscopus Pragensis in Assessorem consistorii sui assumere voluerit, a R. V. exspectabo.*“

¹⁰⁰ *Elogium* – viz příloha k této kapitole.

v *Catalogi triennales*. Po údajích o složení čtvrtých slibů následuje pohled na Wietrowského osobnost. Popisuje ho jako muže „nadmíru obdařeného dary přírody i milostí Boží“,¹⁰¹ který neustále usiloval o šíření Boží slávy. Pro jeho neutuchající činnost a píli použil autor elogia metaforický obrat, že „vyhlásil ustavičnou válku nečinnosti“, neboť si mezi mnohými povinnostmi vždy našel čas buď na četbu učených knih, či vlastní tvorbu, aby z jeho spisů měla užitek budoucí pokolení.¹⁰² Vyznačoval se prozíravostí, moudrostí a vzdělaností, a proto býval přizván na zasedání pražské arcidiecéze, aby pomáhal *velut oraculum* řešit obzvláště zapeklité případy.¹⁰³ Byl prý milý a vlídný, což mu přineslo přízeň a vážnost jak u členů řádu, tak u laiků. Nepříznivé události dovedl snášet s klidnou myslí (!), což prokázal především na sklonku života, když byl mnoho měsíců upoután na lůžko, a přesto projevoval nadlidskou trpělivost, neztrácel naději a upíral se k Boží vůli i brzkému vykoupení.¹⁰⁴ Z předchozího převyprávění vidíme, že se Pelcl ve své stručné charakteristice opíral bezpochyby právě o elogium.¹⁰⁵

2.3 Bibliografie

Wietrowského bohatou literární produkci rozdělíme pro přehlednost do několika oblastí. Jak již bylo uvedeno, sepisování knih se Wietrowský věnoval především ve dvacátých letech 18. století, kdy vydal většinu ze svých děl, čítajících přes dvacet titulů. Literární činnost zahájil však již o mnoho let dříve, na sklonku 17. století, a to filozofickými spisy, které úzce souvisely s jeho pedagogickou činností na olomoucké a pražské univerzitě. V korespondenci z roku 1694 nacházíme

¹⁰¹ *Elogium*, p. 9: „*Inter praeclara tum naturae, tum gratiae dona, quibus P. Maximilianus abunde cumulatus erat...*“

¹⁰² *Elogium*, p. 9: „*...otio perpetuum indixit bellum. Idcirco libros aut solide doctos lectitabat, aut ne labori etiam inter complura negotia parceret, eosdem scribebat orbique postero in perennem usum transmittibat.*“

¹⁰³ *Elogium*, p. 9: „*Eam profecto sapientiae ac eruditionis famam sibi comparaverat, ut quibuscum ad Reverendissimum Archidiecaeseos Pragenae tribunal lustris quaternis consederat, ad eundem velut ad oraculum in causis admodum perplexis confugerent.*“

¹⁰⁴ *Elogium*, pp. 9–10: „*Patuit id praeprimis supremo morbi tempore, dum mensibus compluribus lectulo perquam molesto affixus, heroica prosus infractae patientiae edidit specimina eamque cum Deo conjunctionem prae se tulit, ut non solum in Divinam voluntatem resignatissimus, sed etiam frequens cum Deo foverit colloquium;*“

¹⁰⁵ Text velmi podobný Wietrowského elogiu nalezneme také v konvolutu z Cerroniho sbírky nazvaném *Scriptores Societatis Jesu Provinciae Bohemiae sive Continuatio Bibliothecae scriptorum*. Moravský zemský archiv Brno (dále jen MZA Brno), G 12, sign. Cerr II, č. 345, oddíl *Novissima supplementa ad Bibliothecam scriptorum SJ*, pořizovaný jezuitou Leopoldem Janem Šeršníkem – Wietrowský zde na ff. 145r-145v (olim pp. 295–296/ 83–84).

první zmínku o Wietrowského filozofickém díle, které generál až na drobné připomínky schvaluje.¹⁰⁶ Nám se však dochovaly až spisy z roku 1697 *Quaestiones philosophicae*¹⁰⁷ a *Philosophia disputata*,¹⁰⁸ které můžeme charakterizovat jako filozofické teze sepsané učitelem, které studenti obhajovali při závěrečné zkoušce. Proto je na titulním listu uvedeno jak jméno autora tezí, tedy Wietrowského, tak tehdejšího rektora univerzity (Joannes Henricus Turba) a také studenta, který zkoušku skládal. V případě prvního spisu uzavíral své studium magisterskou zkouškou Franciscus Lechner, na jehož náklady jistě kniha vyšla. Na titulním listu máme prostor pro doplnění přesného data obhajoby (*Anno 1697 mense ... die ... horis ... meridiem consvetis.*). Kniha zahrnuje tři části *Logica, Physica, Metaphysica*, o nichž podává ucelený výklad v tzv. *quaestiones*. Druhý spis, výrazně obsáhlejší a podrobnější, shrnuje do pěti částí pojednání o logice, fyzice v tehdejším pojetí (tedy o prvotní hmotě, formě, bytí, jsoucnu atd.), základních částicích, duši a nakonec výklady o metafyzice. Dochoval se v několika podobách. Jednak ho vydal v kvartovém formátu u příležitosti své doktorské obhajoby Josephus Paczinsky (*S. R. I. Comes de Tenczin et Magna Paczin, Silesius, AA. LL. et Philosophiae Magister*), jednak rozdělený do tří svazků v osmerkovém formátu jako doklad magisterské obhajoby Dominicus Hoch (*Boëmus Clattoviensis, AA. LL. et Philosophiae Baccalaureus*). Z titulních listů vyplývá, že oba studenti skládali zkoušku v červenci (*Anno 1697 mense Julio die ... horis ... meridiem consvetis.*). V jednom exempláři dochovaném ve Strahovské knihovně nacházíme rukou doplněné přesné datum a hodinu konání zkoušky (*mense 1. Julio die 6. horis post meridiem*).¹⁰⁹ Neobvyklá jistě není dedikace spisu cílená jako poděkování rektorovi,

¹⁰⁶ *Epistolae Generalium* (10.7.1694), ARSI, sign. Boh. 5. I, ff. 185v–186r: „*Legi conclusiones, quas R. V. ad me misit, non sine animi voluptate, idque potissimum, quod solidas ac communes nostras doctrinas continerent. Unicum reperi movendum in thesi 43a...*“

¹⁰⁷ *Quaestiones philosophicae per conclusiones ex universa Philosophia decisae. Quas in alma caesarea regiaque universitate Pragensi sub rectoratu Praenobilis, Clarissimi et Consultissimi Viri Domini Joannis Henrici Turba, ... Praeside Reverendo ac Doctissimo Patre Maximiliano Wietrowski Societatis Jesu, ... in Magna aula Universitatis Carolo-Ferdinandae pro suprema laurea Magisterii philosophici publice defendendas suscepit: Eruditus D. Franciscus Lechner, Boëmus Plsnensis, AA. LL. et Philosophiae Baccalaureus ex Seminario S. Wenceslai. Praegae 1697.*

¹⁰⁸ *Philosophia disputata, in qua comprehenduntur conclusiones ex universa Philosophia doctrinis philosophicis illustratae, autoritatibus firmatae, rationibus roboratae et ab argumentis contrariis vindicatae. ... Praegae 1697* (dále jen *Philosophia disputata*).

¹⁰⁹ *Philosophia disputata*, titulní list, knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově (dále jen Strahovská knihovna), sign. AF XIV 87.

děkanům, profesorům a vůbec celé akademické obci.¹¹⁰ Jak vyplývá z korespondence s generalátem, posílal Wietrowsky jednotlivé části spisu už o rok dříve ke schválení přímo do Říma, což nebývalo příliš běžné. V prvním dopise povoluje generál vydání textu o logice s určitými připomínkami, jako např. forma tisku, členění kapitol a textu, doporučuje vynechat některé sporné otázky, aby teze více odpovídaly katolické nauce a byly čtenáři srozumitelnější.¹¹¹ O několik měsíců později potvrzuje generál přijetí tezí o fyzice a slibuje je předat na posouzení spolu s dalšími avizovanými částmi spisu.¹¹² Pět měsíců před obhajobami děkuje generál za zasláný spis hojně opatřený ilustracemi a předem přeje studentům úspěšné složení zkoušek.¹¹³ Dalším dopisem ještě povoluje předmluvy k oběma tiskům a dodává, že není třeba uvádět censurní schválení jeho jménem, postačí pouze obvyklé *Cum facultate Superiorum*.¹¹⁴ V jednom z dalších dopisů však přikazuje vynechat jednu z tezí nejen ze spisu, ale i z výuky. Dále důrazně žádá, aby Wietrowsky předkládal pouze závažné otázky, a to nejprve svým nadřízeným, jejichž rozhodnutím se má řídit.¹¹⁵ Jde zřejmě o nějaký větší, blíže však nespécifikovaný spor s představeným české provincie, neboť stejného data je i dopis adresovaný provinciálovi Jiřímu Hillerovi, v němž generál vyjadřuje plnou podporu Hillerovu rozhodnutí a doufá,

¹¹⁰ *Philosophia disputata*, dedikace: „*Amplissimo Senatui Academico Pragensi, Magnifico Domino Rectori, Spectabilibus Dominis Decanis et Senioribus nec non Eximiis, Clarissimis, Excellentissimis Doctissimisque ejusdem almae universitatis Professoribus.*“

¹¹¹ *Epistolae Generalium* (30.6.1696), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 238v: „*Legerunt PP. Revisores triginta octo conclusiones logicas, quas R. V. ad me miserat revidendas, censentque in lucem edi posse hisce conditionibus: 1. ut imprimantur in libello, quali pro more tum istic, tum alibi in Germania imprimi solent conclusiones...*“

¹¹² *Epistolae Generalium* (1.9.1696), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 242r: „*Allatae sunt conclusiones Physicae, quas R. V. ad me misit ... Faciam, quod R. V. desiderat, easque commitam meis PP. Revisoribus legendas una cum caeteris, quas, ut innuit, mittet per partes.*“

¹¹³ *Epistolae Generalium* (16.2.1697), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 251v–252r: „*... accepi nuper una cum iconibus suarum conclusionum, quibus me non paucis impertita fuit. Nullus dubito, quin magna cum laude ac insignis eruditionis specimine fuerit propugnatae a PP. Defendentibus cum honore et commendatione R. V.*“

¹¹⁴ *Epistolae Generalium* (30.3.1697), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 254v: „*Accepi praefationem utramque, quam R. V. suis conclusionibus praefigere desiderat... Porro PP. Revisorum iudicium meamque facultatem conclusionibus, quae publicae disputationi proponuntur, apprimere nec moris nec opus est; sed sufficit in ipsa conclusionum fronte adicere: cum facultate Superiorum.*“

¹¹⁵ *Epistolae Generalium* (18.5.1697), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 258r–258v: „*Ad quam quaestionem repono, hanc PP. Revisorum censuram ad illas ita dumtaxat extendi, ut eas R. V. cum dicta conclusione deinceps non amplius proponat publicae vel privatae disputationi neque doceat in scholis. Caeterum pergat R. V. forti magnoque animo in laboribus suis, ita tum, ut in rebus majoris saltem momenti exquirat iudicium et consilium suorum Superiorum pendeatque ab eorum directione.*“

že se Wietrowsky bezezbytku podřídí.¹¹⁶ S provinciálem pak generál znovu projednává závěrečnou podobu tisku, důrazně odmítá větší formát knihy a jeho slova zároveň potvrzují, že si studenti financovali vydání tezí sami či prostřednictvím štědrých dárců.¹¹⁷

Druhé vydání díla *Philosophia disputata* pocházející z roku 1734¹¹⁸ je – jak název napovídá – koncipováno jako samostatný soubor univerzitních přednášek z filozofie. V titulu tedy figuruje pouze autor Maximilianus Wietrowsky. Poslední kniha věnovaná filozofii a vydaná až roku 1730 pod názvem *Introductio brevis et facilis*¹¹⁹ přináší stručné seznámení s částí aristotelské peripatetické filozofie (*De tribus mentis operationibus*).

Přechod k další oblasti své literární tvorby spojuje Wietrowsky s ukončením šestiletého období vyučování filozofie (1692–1697) a s pověřením úkoly kazatele a zpovědníka, jak naznačuje v úvodu předmluvy ke čtenáři v díle *Momenta rationum* (1700): „*Post absolutum secundum triennium in munere docendi Philosophiam atque de Cathedra peripatetica ad suggestum evangelicum transitu facto, placuit calamum a philosophicis transferre ad coelestia scribenda; unde in animo meo statui hunc ipsum libellum, quem manibus tenes et oculis intueris, lector humanissime, concinnare de utilitate exercitorum spiritualium S. P. Ignatii de Loyola.*“¹²⁰ V korespondenci s generalátem nacházíme první zmínku o spisu už roku 1698, kdy generál potvrzuje přijetí části díla.¹²¹ O několik měsíců později posílá zamítavé

¹¹⁶ *Epistolae Generalium* (18.5.1697), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 258v: „... alteris vero explicat, quae egerit P. Maximilianus Wietrowski quaeque de ipsius actis juxta et agendis judicata sint atque decreta in consultae de illis instituta. Nullus dubito, quin P. Maximilianus se in omnibus submiserit feceritque mandata R. V.“

¹¹⁷ *Epistolae Generalium* (1.6.1697), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 259r–259v: „Quodsi dicti libelli in forma minori minores videantur, quam ut Principibus pro dignitate dedicari queunt, facile, ut reor, reperient Domini Defendentes alios moecenates.“

¹¹⁸ WIETROWSKY, M.: *Philosophia disputata et in universitatibus primum Olomucensi dein Pragensi tradita*. Editio secunda. Vetro-Pragae 1734.

¹¹⁹ WIETROWSKY, M.: *Introductio brevis et facilis ad Philosophiam peripateticam Aristotelis conscripta*. Vetro-Pragae 1730. Tento spis vyšel ve foliovém formátu a zároveň ve formátu 12° s totožným titulem, avšak bez datace.

¹²⁰ WIETROWSKY, M.: *Momenta rationum de utilitate exercitorum S. P. Ignatii de Lojola ex variis authoribus Societatis Jesu collecta*. Vetro-Pragae ¹1700, ²1725 (dále jen *Momenta rationum* a přísl. rok).

¹²¹ *Epistolae Generalium* (17.5.1698), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 289r: „Quas R. V. ... ad me scribebat, accepi una cum parte libelli, quod R. V. de notis et praestantia exercitorum S. P. Ignatii concinnavit.“

stanovisko ke spisu.¹²² Nakonec je kniha v srpnu roku následujícího schválena, generál však zadává přesný název knihy a požaduje, aby nebyl uveden autor.¹²³ Dopis podobného znění zasílá téhož dne i provinciálovi Ferdinandu Walthauserovi, který na jeho základě uděluje 25. září cenzurní povolení. Přesto Wietrowsky generálovo nařízení nedodržel a jeho jméno na titulním listu figuruje.

V předmluvě spisu autor způsobem typickým pro barokní rétoriku vysvětluje, proč bude užívat stručného a jednoduchého stylu, své důvody však okrášluje košatými obraty, ozdobami a metaforickými příměry z oblasti medicíny.¹²⁴ Vlastní životní dráhu pak komentuje v dedikaci určené *Magno Duci Hebruriae Cosmo III.*,¹²⁵ jak víme z biografického přehledu, o Wietrowského pobytu ve službách toskánského velkovévody se vedla mezi generálem řádu a provinciálem čilá korespondence.¹²⁶ Po úvodních kapitolách spisu, věnovaných autoru exercicií sv. Ignácovi, podává Wietrowsky charakter duchovních cvičení a jejich rozčlenění na jednotlivé týdny, ukazuje nejen na Ignácově příkladu vliv cvičení na duši lidí a proměnu jejich osobnosti, dokazuje užitečnost exercicií na jejich dosud hojném praktikování a vypočítává četnost cvičení podstupovaných zejména studenty olomoucké a pražské univerzity. Zřejmý zájem o dílo inicioval ještě druhé vydání roku 1725, a to hned ve dvojím formátu 12° a 2°, jež se od prvního liší pouze v úvodní dedikaci. Autor ji věnuje opatu žďárského kláštera Václavu Vejmluvovi, upozorňuje na spojení cisterciáků s Nepomukem, zmiňuje zázračné početí starých a neplodných rodičů Jana

¹²² *Epistolae Generalium* (23.8.1698), ARSI, sign. Boh. 5. II, f. 298r: „*Libellum R. V. tradidi quidem PP. Revisoribus... Illorum censurae exemplum hisce accludo, ut R. V. ex illa cognoscat, cur existiment imprimendum non esse.*“

¹²³ *Epistolae Generalium* (29.8.1699), ARSI, sign. Boh. 5. II, ff. 330v–331r: „*Defero desiderio R. V. eique permitto, ut libellum suum de utilitate exercitiorum S. P. N. typis mandet, non agi presso tum nomine auctoris neque alio sub titulo, quod qui hunc aut similem habeat sensum: Rationum momenta de utilitate exercitiorum S. P. Ignatii de Loyola ex variis auctoribus Societatis Jesu collecta a Sacerdote ejusdem Societatis.*“

¹²⁴ „*Et ne magnitudine molis Te absterrerem a legendo, materiam amplissimam in istam, quam hic vides, contrahere adnisi sum brevitatem. Accidit enim non raro, ut libri ab optimis licet atque saluberrimis consiliis pretiosi, sola magnitudine metum et nauseam provocent apud aliquos, eos praesertim, qui seu stomacho seu palato ad spiritualia vitiato terrenisque duntaxat asveti saporibus, maxime opus habent libro medico. Sed alii quoque facilius certe atque jucundius ad legendum assumunt non infructuose, quando modica sua mole unicuique offert victoriam sui libellus. Horrorem aegro inferunt medicinae quantitate immodicae, eas interea si prudens medicus in minutos globulos convolvat, etiam aegrotus non gravate absumit ad salutem.*“ (Momenta rationum 1700, Ad lectorem).

¹²⁵ *Cum Pragam nuper me recepissem ex Italia, ubi tot ac tantis a regia Serenitate Vestra beneficiis fueram cumulatus, cogitare mecum coepi, quid rependere pro tam prolixa in me liberalitate possem. Nihil ad eam rem occurrit aptius quam hic libellus, cum quo iterum Illam convenio et quem Ipsi offerre non vereor.* (Momenta rationum 1700, dedikace).

¹²⁶ Viz pozn. 57 a 74–76.

Nepomuckého a přidává i další podrobnosti ze života Jana Nepomuckého, známé z jeho legendistické tradice.¹²⁷ V závěru dedikace vyvozuje, že úcta ke světci vytvořila pouto mezi Žďárem a Nepomukem ne nepodobné vztahu dcery a matky.¹²⁸

Ve stejné době a stejných formátech jako *Momenta rationum* vydal Wietrowsky latinský překlad italské knihy z pera P. Joanna Petra Pinamonta¹²⁹ nazvaný *Vocatio victoriosa* (1700).¹³⁰ Dedikace prvního vydání směřuje opět k toskánskému velkovévodskému rodu a neopomíjí také autora originálu. Spis popisuje duchovní cvičení pro mládež, proto bylo druhé vydání díla (1725) přivázáno k výše uvedeným výkladům ignáciiovských exercicií. Duchovní tematiku přináší rovněž spis *Methodus vivendi* (1722)¹³¹ popisující blažený život v klášteře. Přestože se jedná o dílko téměř soukromého rázu, věnované příteli chystajícímu se ke vstupu do klášteře,¹³² jemuž chybí i dedikace a cenzurní povolení, bylo vydáno ještě dvakrát v letech 1729 a 1740. Ve třiceti třech kapitolkách (*dictamina*) podává autor ve druhé osobě sled rad a napomenutí, připravujících přítele na život v klášteře, které uzavírá velmi lapidárně: „*Haec fac et in sacro claustro semper in tranquillitate vives.*“¹³³

V letech 1720–1723 vydal Wietrowsky v Praze a Norimberku postupně tři *Dissertationes pacificae*, které se u nás dochovaly v souborném druhém vydání

¹²⁷ „*Evenit subinde Nepomuci, quod steriles parentes S. Joannis Nepomuceni in ecclesia monasterii S. Margaritae Virgini et Martyri dedicata, voto ad Deiparae Virginis ibidem thaumaturgam iconem (cujus hodie veram effigiem Zara in templo suo veneratur) emisso, sibi faecunditatem et S. Joanni vitam et nativitatem impetraverint ac tandem etiam amissam ejus recuperaverint sanitatem. ... Dum enim in puerilibus annis Joannem (quem praesagio lumine Coelesti in ejus nativitate Deus ipse magnum fore ostenderat) in sinu matris suae ecclesiae Cisterciensium quotidie commorantem et angelico ministerio Missarum Sacrificiis deservientem, prima fidei rudimenta et sanctarum virtutum institutionem avidè haurientem videret...*“ (*Momenta rationum* 1725, dedikace).

¹²⁸ „*Sed posteaquam posita jam lucerna super candelabrum, S. Joannes Nepomucenus virtutum suarum et miraculorum radiis totum Bohemiae regnum illustraverat et in suo martyrio testes sanctitatis suae Coelestes faces stellasque denuo acceperat, tum enim vero in devotione Joannea Zara Nepomucum aemulabatur, filia matrem, et ardentissimo affectu utraque ipsum prosequabatur tam diu, donec Hussitica superveniente rabie utraque simul ex odio fidei Catholicae fuisset exstincta.*“ (*Momenta rationum* 1725, dedikace).

¹²⁹ Giovanni Pietro Pinamonti SJ (1632–1703), italský jezuita, misionář a spisovatel – více viz BACKER – SOMMERVOGEL, tom. VI, sl. 763–792; PINAMONTI, G. P.: *La Vocazione vittoriosa*. Roma 1694 (BACKER – SOMMERVOGEL, tom. VI, č. 6, sl. 774).

¹³⁰ WIETROWSKY, M.: *Vocatio victoriosa, opusculum spirituale, in quo deteguntur insultus, quibus juvenes a Deo vocati ad religionem infestantur et simul exhibetur ars eos vicendi*. Vetero-Pragae ¹1700, ²1725.

¹³¹ WIETROWSKY, M.: *Methodus vivendi cum tranquillitate in sacro claustro, ad amicum sacram ingressurum religionem a religioso vero amico conscripta*. Pragae ¹1722, ²1729, ³1740 (dále jen *Methodus vivendi* a přísl. rok).

¹³² O tom svědčí nejen název díla, ale i zakončení úvodní části: „*Vale, amice in Christo dilectissime, nec Deum pro me ad finem vitae in hac aetate in senium declinante precari desine.*“ (*Methodus vivendi* 1722, s. 11).

¹³³ *Methodus vivendi* 1722, s. 156.

z roku 1731 opět ve dvanácterkovém i foliovém formátu.¹³⁴ Obě verze jsou až na úvodní věnování obsahující pouze oslovení bez dedikačního dopisu obsahově totožné. Nesporně zajímavé jsou pro nás rukopisné vpisky do tisku náležejícího strahovskému profesorovi P. Emeriku Petřizkovi.¹³⁵ Své jméno vepsal do titulního listu a na přední předsádku uvedl přesnou citaci odkazující na Wietrowského biografii v Pelclově příručce,¹³⁶ pod níž poznamenal první pražská vydání řeči z roku 1720 a 1722. Jde o rétoricky propracované polemické řeči, jež mají za pomoci hojných odkazů na Písmo či sv. Augustina napomoci k přivedení odpadlíků zpět na pravou víru. Hned v úvodu první řeči popisuje formou antiteze odlišnost mezi bojem králů o moc, vedeným zbraněmi a ukončeným definitivním vítězstvím, a bojem o víru, vedeným za pomoci jazyka a pera, v němž se, ačkoliv poražení, odpadlíci stále vracejí ke svým bludům. Přesto pokládá cestu disputací za jedinou správnou k obrácení heretiků. Argumenty, jimiž vyvrací protestantské učení a obhajuje správné pojetí křesťanské nauky, prokládá metaforami z medicínského prostředí o nutnosti léčit původní kořeny zhoubné nemoci, tedy hereze, či poetickými příměry k potápějící se lodi, z níž je marné odčerpávat vodu, pokud se nespraví proražený trup.¹³⁷

Na základě zkušeností z pedagogické praxe, konkrétně z výuky teologie na Karlo-Ferdinandově univerzitě, vznikl spis o osmi knihách *Selectae conclusiones theologicae*, vydávaný postupně v letech 1726–1729.¹³⁸ Vycházet začal nejprve v dvanácterkovém formátu, posléze souběžně také ve foliovém formátu. Tisky jsou obsahově téměř totožné, mají stejné titulní listy, cenzurní povolení, sazbu apod., jen

¹³⁴ WIETROWSKY, M.: *Dissertationes pacificae. Prima pro reducendis illis, qui a vera fide recesserunt. Secunda de Verbo Dei, ad reducendos Christianos omnes ad unam fidem Catholicam. Tertia de vera Christi Ecclesia.* Vetero-Pragae 1731 (dále jen *Dissertationes pacificae*).

¹³⁵ Strahovská knihovna, sign. JD V 49.

P. Emericus Joannes Petřizik (1785–1860) byl provizorem Strahovského kláštera v letech 1823–1837. Za životopisné údaje srdečně děkuji Mgr. Hedvice Kuchařové, PhD., vědecké pracovníci Strahovské knihovny.

¹³⁶ „Die Biographie des Jesuiten Maximil. Wietrowsky siehe in Martin Pelzels *Böhmische, Mährische und Schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten etc.* Prag 1786, 8. pag., p. 131.“ (viz pozn. č. 3).

¹³⁷ *Dissertationes pacificae*, s. 165: „Vanus est conatus diu noctuque aquam e navi haurire, nisi aditus influentis aquae obstruatur; alioquin aqua perenniter influens exhauriri nunquam poterit et navis tandem submergetur.“

¹³⁸ WIETROWSKY, M.: *Selectae conclusiones theologicae doctrinis illustratae, autoritate munitae, ratione firmatae nec non solutione objectionum roboratae.* Vetero-Pragae 1726–1729 (dále jen *Selectae conclusiones theologicae* a přísl. kniha + formát).

rozvržení textu je u velkého formátu dvousloupcové a několik knih je vždy spojeno do jednoho svazku. Liší se také adresáti některých dedikací, jež autor narozdíl od pouhého jména a titulatury u malého formátu doplňuje často obsáhlým věnovacím dopisem. Změna jmen a také různé dedikace pro jednotlivé díly jedné knihy pramení z nutnosti sehnat co největší počet mecenášů, kteří by podpořili jistě nákladné vydání mnohasvazkového spisu, navíc tištěného ve dvojím formátu. Pro nás podstatné je věnování první knihy určené hraběti Ferdinandu Khünburgovi, pražskému arcibiskupovi, jehož byl Wietrowsky zpovědníkem. V úvodu dedikace neopomíná odkázat na své dílo *Historia de Arriana haeresi*, také věnované tomuto muži,¹³⁹ a dlouhý výčet arcibiskupových příkladných charakterových vlastností i zásluh na poli církevním zakončuje připomenutím, že nejvíce napomohl blahořečení Jana Nepomuckého a inicioval proces jeho svatořečení.¹⁴⁰ Pražskému arcibiskupovi věnoval Wietrowsky ještě knihu osmou. V tomto dedikačním dopise shrnuje nejprve své celoživotní dílo a zmiňuje svou funkci přísedícího pražské konzistoře¹⁴¹ a poté se s nadšením vrací k chystané kanonizaci Jana Nepomuckého.¹⁴² Najdeme i dedikace zástupné, kdy nejmenovaný zbožný mecenáš věnuje dílo svatému

¹³⁹ „...ante annos tres ad pedes Reverendissimae Celsitudinis Vestrae deposuissem infaustum haesiarcham Arrium in historia de abominanda ejus haeresi typis excusa, quam excelso Suae Reverendissimae Celsitudinis nomini cum benignissimo Ejus annutu humillime inscripsi;“ (*Selectae conclusiones theologicae* I, formát 2°, dedikace).

¹⁴⁰ *Selectae conclusiones theologicae* I, formát 2°, dedikace: „... ut tot saeculorum piissima vota, tot populorum ardentissima desideria cum Reverendissimo semperque Fideli Ecclesiae suae Metropolitanano Capitulo tandem complere valeat in promovenda gloria publica Indigetis Nostri Amabilissimi et Martyris Gloriosissimi Beati Joannis Nepomuceni, trecentis ab ejus martyrio annis sanctitatem clamabant miracula, populi fundebant vota, plurima sacro tumulo appendebant anathemata, impetrata vulgabant beneficia, cultus Martyris propagabatur per provincias et regna, fama sanctitatis Caelum ipsum indesinenter provocabat et penetrabat ... Novum eumque rigidissimum, annuente Jesu Christi Vicario in terris, cum eodem inlyto capitulo aggressus est judiciale pro solemnem Beati Martyris canonizatione processum; quo durante admirabilem illam et incorruptam ejus linguam et prodigiosam ejusdem ex pallore in sanguineum colorem transmutationem sui oculi, praesentibus et adspectantibus triginta et pluribus omni exceptione Majoribus testibus, felicissime intuebantur.“

¹⁴¹ *Selectae conclusiones theologicae* VIII, formát 2°, dedikace: „Accedit, quod labor iste meus tam historicis, quam theologis a me hactenus in lucem datis operibus impensus fuerit, horis Suae Reverendissimae Celsitudini quasi furtim aut clam sublatis ex officio Assessoris consistorialis per summam dignationem suam mihi credito, e quo sensim otia interrupta, quae superfuerant, subripui inque suum furtim Musa trahebat opus.“

¹⁴² *Selectae conclusiones theologicae* VIII, formát 2°, dedikace: „Et sane, quod hanc meam humillimam fiduciam et spem devotissimam altius erigit, est beatissimum tempus, quo Sua Reverendissima Celsitudo sancta fruitur laetitia ex fortunatissimo nuntio de suis piissimis votis ardentissimisque desideriiis adimpletis ac de indefessis duodecim et plurium annorum curis, laboribus et studiis constantissime impensis ac felicissimo successu consummatis, per solemnem canonizationem Gloriosi Martyris Joannis Nepomuceni, qui inaudito etiamnum in Ecclesia Dei exemplo post immanissima tormenta impavide tolerata et superata poenitentiae Sacramentum ejusque inviolabile sigillum morte obsignavit et asseruit Sanctus Protomartyr poenitentiae.“

Václavu¹⁴³ (pro něj zdá se velmi příhodně byla zvolena pátá kniha *De justitia et jure*) či blahoslavenému Janu Nepomuckému.¹⁴⁴

Celé dílo je rozděleno do osmi knih (*Pars I–VIII*), v nichž se autor zabývá trojjediností Boží, blažeností, Boží milostí, ctností, spravedlností a právem v protikladu k bezpráví a nespravedlnosti, vtělením Páně, svátostmi přijímání a pokání apod. Zajímavá je geneze třetí knihy (*De Divina Gratia*), jejíž první dva díly vyšly roku 1729, třetí díl o rok později, ačkoliv ostatní knihy jsou datovány roky 1728 a 1729. O spisu *De Divina Gratia* se v průběhu roku 1728 vedla korespondence mezi generálem řádu a provinciálem Juliem Zwickerem; generalát totiž zamítl vydání knihy, dokud nebudou provedeny zásadní úpravy a škrty.¹⁴⁵ Problémy s třetí knihou odrážejí dva odlišné exempláře malého formátu. První obsahuje *Tomus I* a *III*, mezi nimiž nalezneme poznámku ke čtenáři vysvětlující chybějící druhý díl,¹⁴⁶ a na titulním listu tisku překvapivě chybí obvyklé *Cum licentia Superiorum*, druhý exemplář zahrnuje naopak *Tomus II* a *III* (první díl je připojen k předchozímu svazku) a i zde podává autor vysvětlení pro čtenáře o konečně doplněném druhém dílu.¹⁴⁷ Do už tak nepřehledného uspořádání však vnáší ještě větší zmatek tím, že tuto poznámku zařazuje za titulní list třetího dílu, dedikaci zakončuje slovy „*hunc tomum secundum De Divina Gratia auctor dedicavit*“ a také cenzurní povolení

¹⁴³ *Selectae conclusiones theologicae* V, formát 2°, dedikace: „*Sancto Wenceslao, Glorioso Martyri, Regi Virgini, Regni Bohemiae Patrono, opus hoc theologicum de justitia et jure pius moecenas dedicavit.*“

¹⁴⁴ *Selectae conclusiones theologicae* VI, formát 2°, dedikace – viz dále kap. 2.4 *Historia S. Joannis Nepomuceni a otázka autorství*. Janu Nepomuckému věnoval také stručnější dedikaci šesté knihy v řadě svazků malého formátu: *Selectae conclusiones theologicae* VI, formát 12°, dedikace: „*Divo Joanni Nepomuceno, Glorioso Martyri, sacrae metropolitanae ecclesiae Pragensis Canonico, opus hoc theologicum de Augustissimo Divinae Incarnationis Mysterio moecenas munificus dedicavit.*“

¹⁴⁵ *Epistolae Generalium* (21.2.1728), ARSI, sign. Boh. 7. II, ff. 266r–266v: „*Quod attinet ad petitionem Patris Wietrowski, eatenus quidem illi morem gerere possum, ut remittam ab urgenda executione mandati per R. V. ipsi significati, nullatenus vero, ut consentiam a quibuscunque et quomodocunque in provincia approbatum tractatum de Gratia hoc tempore typis dari, nisi illa omnia, in quibus agitur de efficacia Gratiae et potissimum, in quo consistat, omittantur.*“

Epistolae Generalium (4.12.1728), ARSI, sign. Boh. 7. II, f. 279r: „*Quod attinet tractatum P. Wietrowski de Gratia, jam facimus per P. Assistentem Germaniae illi sententiam nostram declarari, videlicet aut huc ad revisionem mittendum, aut controversas nobis circa efficaciam Gratiae cum PP. Dominicanis quaestiones in editione illius omittendas fore; ... R. V. viro alicui prudenti ac docto negotium dispiciendi adhuc committat, an omnia sublata sint, quae his temporibus occasionem alicujus offensae dare possent.*“

¹⁴⁶ *Selectae conclusiones theologicae* III, Strahovská knihovna, sign. EO XI 10, poznámka za s. 260: „*Notet benevolus lector, hic deesse tomum II, qui ob emergens impedimentum imprimi non poterat, in supplemento aliquando imprimendus.*“

¹⁴⁷ *Selectae conclusiones theologicae* III, Strahovská knihovna, sign. BJ IX 3, poznámka za titulním listem třetího dílu: „*Ad lectorem. Hic est ille tomus II, qui nuper ob emergens impedimentum imprimi non poterat. Atque ita integer tractatus De Divina Gratia in lucem prodit.*“

třetího dílu, jež vydal tehdejší provinciál Joannes Seidel, je nejmladšího data (*Iglaviae 18. Martii 1730*), ačkoliv list, v němž generál traktát definitivně schvaluje, je provinciálovi odeslán až několik dnů poté.¹⁴⁸

Jak název celého spisu naznačuje, člení Wietrowsky svůj přehledný výklad teologických otázek do tzv. *Conclusiones*, pod nimiž nalezneme kapitoly s přibližně stejnou strukturou jednotlivých paragrafů – teologický výklad podpořený autoritami, důvody a argumenty, vyvracení námitek a protiargumentů (§1. *Doctrina theologica*, §2. *Authoritas*, §3. *Ratio*, §4. *Solvitur objectio/ Tollitur difficultas/ Solvitur argumentum contrarium/ Respondetur ad objectiones* apod.). Spis představuje sumu tehdejší látky probírané při výuce na teologické fakultě a mohl sloužit studentům jako jakási „skripta“ pro přípravu ke zkouškám.

Další sledovanou literární oblast představují církevní historie. Wietrowsky napsal dlouhou řadu děl zachycujících dějiny heretických hnutí a věroučných rozkolů, popsal konání, průběh a závěry ekumenických koncilů, zabýval se papežským primátem a vylíčil biografie dvou papežů, sv. Řehoře Velikého a sv. Lva Velikého. Všechny tyto historie mají podobnou strukturu, bývají rozčleněny do několika dílů, kromě obvyklé úvodní dedikace a cenzurního povolení představují v synopsi obsah díla a všechny byly vydány ve dvojím formátu (12° a 2°), jež se od sebe většinou kromě drobných typografických úprav neliší, neboť foliový formát bývá dvousloupcovým přetiskem spisu malého, který je kvůli rozsahu rozdělen do více svazků. Tematicky blízké foliové tisky jsou povětšinou svázány do konvolutů, jejichž uspořádání se budeme držet v následujícím výčtu děl.¹⁴⁹

V letech 1722–1723 vznikl první z historických spisů *Historia de Arriana haeresi*.¹⁵⁰ Věnování určené pražskému arcibiskupovi Ferdinandu Khünburgovi je vystavěno na antitezi tohoto horlivého preláta katolické víry, jehož skvělé vlastnosti jsou zde vypočteny, a „zhoubného vůdce hereze“ Arria. K nohám arcibiskupa skládá autor tuto i další připravované historie a nezdráhá se alespoň naznačit zdroj, z něhož

¹⁴⁸ *Epistolae Generalium* (25.3.1730), ARSI, sign. Boh. 7. II, f. 296r: „*Quodsi talis diligentia adhibita esset circa ejusdem P. Maximiliani Wietrowski tractatum de Gratia, iste pariter in lucem dari potest.*“

¹⁴⁹ Pro zjednodušení citace budeme odkazovat pouze na exemplář foliového formátu, který nese vždy souhrnný název všech dílů spisu. Podrobnější přehled tisků, jejich datací, formáty, rozdělení na díly, paginaci, vydavatele a počet dochovaných exemplářů viz tab. 3 v příloze k této kapitole.

¹⁵⁰ WIETROWSKY, M.: *Historia de Arriana haeresi in compendium reducta et tomis quatuor comprehensa*. Vetero-Pragae 1723 (dále jen *Historia de Arriana haeresi*).

ve svých dílech vychází¹⁵¹ – je jím francouzský jezuita, kazatel a církevní historik P. Louis Maimbourg (1610–1686).¹⁵² Wietrowsky uvádí své dílo obsáhlou periodou, v níž užívá metaforického příměru jiskřičky zažehující obrovský oheň k ariánské herezi, jež se z místa svého zrodu v Egyptě rychle rozšířila do celého východního i západního světa.¹⁵³ Výklad zahajuje kolem roku 300, představuje Areia, vypráví o počátcích hereze v Alexandrii a jejím následném šíření. V souvislosti s církevními dějinami předkládá i osudy římské říše a jejích císařů (Constantinus, Julianus Apostata, Gratianus, Theodosius, rozdělení impéria a postupný rozpad západořímské říše atd.), stejně jako germánských kmenů. Spis uzavírá jejich konverzí od arianismu ke katolictví v průběhu 7. stol. a následným definitivním vymýcením tohoto hnutí.

Na předchozí dějiny navazuje *Historia de haeresi iconoclastarum* (1723).¹⁵⁴ Věnování biskupovi Josephu Mayernovi zakládá na podobném protikladu jako v dedikaci předešlého díla, kdy slavným skutkům biskupovým dá nejlépe vyniknout srovnání s heretickým hnutím obrazoborců, jejichž údajné běsnění a šílenství však nedokáže biskupův obraz zničit ani pošpinit.¹⁵⁵ Spis začíná popisem předchozích heretických hnutí a poté líčí situaci na počátku 8. stol., kdy hnutí ikonoklastů vzniká. Opět vedle církevní historie (vzestup obrazoborectví, pronásledování katolíků, život sv. Jana Damašského, druhý nikajský koncil) líčí i dějiny politické (osudy císařů a vládců, přenesení impéria západořímské říše na Karla Velikého apod.). Hereze ikonoklastů, potlačená v 9. stol. po koncilu v Konstantinopoli, se podle autora

¹⁵¹ *Historia de Arriana haeresi*, dedikace: „*Novit Sua Reverendissima Celsitudo fontem Gallicum, ex quo historiae istius Latino sermone compendium deduxi, ut etiam linguae Gallicae ignaris prodessem. Aliae quoque ex eodem fonte historiae de haeresi iconoclastarum, de magno schismate Graecorum, de Bello sacro pro Terra sancta recuperanda, de magno schismate Latinorum, de haeresi Lutherana et Calviniana, in compendium Latinum reductae, praelum, si Superi faverint, exspectant.*“

¹⁵² Viz BACKER – SOMMERVOGEL, tom. V, sl. 343–356.

¹⁵³ *Quemadmodum enim scintilla una neglecta et non extincta in domo brevi magnum excitat ignem atque domum consumit, flamma vero impetu ac violentia ventorum in alias urbis regiones propagata, universale horribili cum strage causat incendium, quo cuncta reducuntur in cinerem, ita haeresis Arriana, dum in Aegypto, ubi erupit, extingui non potuit, brevi tempore Palaestinam corripuit; inde passione, auctoritate et potentia suorum fautorum tandem in omnes partes utriusque imperii Orientis et Occidentis, imo ultra illius limites ad remotissimas usque nationes propagata est cum prodigiosis orbis universi desolationibus.*“ (*Historia de Arriana haeresi*, s. 1).

¹⁵⁴ WIETROWSKY, M.: *Historia de haeresi iconoclastarum in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetero-Pragae 1723 (dále jen *Historia de haeresi iconoclastarum*).

¹⁵⁵ *Historia de haeresi iconoclastarum*, dedikace: „*Numquam praeclara gesta gloriosius publica in luce comparent, quam dum suis opponuntur contrariis. Hac de causa haeresim iconoclastarum profero eamque Reverendissimae ac Illustrissimae episcopali Dignitati Tuae cum demissa observantia dedico, in cujus veneranda persona imaginem contuemur animatam, episcopaliū virtutum lineamentis exactissime elaboratam; quam nullus desaeventium iconoclastarum furor deturbare aut etiam obscurare potuisset.*“

po třech stech letech navrátila v podobě protestantského hnutí. V závěru přetiskuje dekret tridentského koncilu o sv. obrazech.¹⁵⁶

Spis *Historia de magno schismate Graecorum* (1723)¹⁵⁷ pojednává o rozdělení všeobecné církve na západní a východní v 11. stol., jež přirovnává k politickému rozdělení římské říše ve 4. stol. na západní a východní část. Hledá kořeny rozkolu ve sporech o papežský primát a autoritu mezi patriarchou Fotiem a papežem Mikulášem (9. stol.), popisuje dění na papežském stolci i u císařského dvora a líčení zakončuje dobytím Konstantinopole Turky. Otroctví Řeků, trvajících až do autorových časů, považuje za trest za způsobený rozkol církve.

V chronologickém líčení událostí po rozdělení západní a východní církve pokračuje spis *Historia de Bello sacro* (1724).¹⁵⁸ V dedikaci určené svatovítskému děkanovi a kanovníkům nazývá členy kapituly důstojnými a v katolické víře stálými potomky a dědici bojovníků s herezí v Čechách, jež přirovnává k vojákům ve Svaté zemi;¹⁵⁹ neboť proti všem útokům heretiků stojí pražská kapitula jako neprorazitelný štít.¹⁶⁰ Hned v úvodu díla popisuje Wietrowsky svůj přístup k historickému tématu, které prý u nás dosud nebylo v tak důkladném zpracování vydáno. Celkem neskromně hodnotí svůj způsob práce jako novátorský vzhledem k uchopení látky v celém rozsahu, zachycení příčin a souvislostí i pro geografickou šíři záběru.¹⁶¹

¹⁵⁶ „*Hanc nobilissimam definitionem Tridentini concilii hic allegandam esse duximus, cum sit simul et probatio convincens et malam fidem et intolerabilem iconoclastarum nostri temporis protestantium impietatem et confirmatio denique eorum, quae de doctrina et usu Ecclesiae circa hinc articulum in hac tota diximus historia.*“ (*Historia de haeresi iconoclastarum*, s. 148).

¹⁵⁷ WIETROWSKY, M.: *Historia de magno schismate Graecorum in Oriente in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetero-Pragae 1723 (dále jen *Historia de magno schismate Graecorum*).

¹⁵⁸ WIETROWSKY, M.: *Historia de Bello sacro pro liberanda Terra sancta in compendium reducta et tomis tribus comprehensa*. Vetero-Pragae 1724 (dále jen *Historia de Bello sacro*).

¹⁵⁹ *Historia de Bello sacro*, dedikace: „... ita cum non minore oblectamento in mentibus Vestris excitari poterit recordatio praecessorum Vestrorum, qui eisdem ferme temporibus, quibus heroës illi Christiani pro Terra sancta gloriose contra infideles praeliabantur, in Bohemia pro fide Jesu Christi adversus haereses et schismata zelo ardentissimo armati decertabant.“

¹⁶⁰ *Historia de Bello sacro*, dedikace: „*Omnes hi furentes armorum fluctus in uno frangebantur Capitulo Metropolitano, quod instar impenetrabilis clypei orthodoxam protegebat veritatem et adversos crudelitatis impetus, quibus impetebatur, validissime retundebat.*“

¹⁶¹ „*Adnitendum nobis praeterea est, ut novitas et gratia historiae congenita et quae operi etiam mediocri quandoque pretium tribuit, in hoc nostro minime desideretur; quamvis enim de his gestis permulti jam scripserint, sive in historiis particularibus de parte aliqua hujus argumenti, sive in generalibus suarum nationum, prout illae magis vel minus ad sacras expeditiones concurrebant, nunquam tamen adhuc simul omnia in unum corpus redacta in hisce partibus Germaniae nostrae sermone Latino comparuere, cum suis connexionibus, sequelis et nexibus et cum illa continuata concatenatione suarum causarum, effectuum et circumstantiarum, quae totam conficiunt gratiam et nitorem hujusmodi operum, in quibus totum illud arcanum, illicium et voluptas tanquam historiae anima consistit. Si argumentum hoc per se ipsum adeo est nobile ac delectabile, credere juvat, illud*

Vlastní historický výklad začíná autor už v 7. stol. exkurzem o původu Turků a líčením jejich bojů v Asii. Následuje obvyklé vysvětlení příčin jednotlivých křížových výprav, nastínění jejich průběhu a důsledků i změn, které války ve Svaté zemi přinesly.

Spisem *Historia de magno schismate Occidentis*¹⁶² z roku 1724 navazuje autor na historii o velkém rozkolu Řeků, což zdůrazňuje jednak v dedikaci,¹⁶³ v níž je osloven opat zbraslavského kláštera Tomáš Budecius, jednak v úvodní kapitole, v níž předznamenává téma celé knihy.¹⁶⁴ Dedikační dopis je prostoupen rétorickými ozdobami a figurami (hromadění asyndetických spojení, homonymie, metafory, přirovnání, aliterace apod.),¹⁶⁵ jimiž autor dokazuje dokonalé zvládnutí řečnického umění. Dílo popisuje boje papežů i vládců, vystoupení Wiklefa, jmenování papežů i vzdoropapežů. Zabývá se i českými dějinami, politikou císaře Václava, J. Husem, bouřemi a zavedením přijímání pod obojí. Spis končí popisem kostnického koncilu, řešením otázky schismatu a okrajově zmiňuje také odsouzení J. Husa a Jeronýma Pražského. Trochu podrobněji zpracovává Wietrowsky toto téma v pozdějším spisu věnovaném přímo ekumenickým koncilům.

V líčení dějinného vývoje pokračuje dílem *Historia de haeresi Lutherana* (1724),¹⁶⁶ věnovaném – jak název naznačuje – vzniku a šíření Lutherova učení.

haud minus fore utile, si nostra scribendi ratio visa fuerit congrua nostrae historiae. In hac enim pulcherrimae de historia ecclesiastica condiscuntur notitiae, uti etiam de utroque tam Orientali quam Occidentali imperio nec non de praecipuis Europae atque Asiae principatibus. Reperientur causae, quae tam gloriosis caeptis obfuerunt et aliae rursus profuerunt. ...“ (*Historia de Bello sacro*, s. 2).

¹⁶² WIETROWSKY, M.: *Historia de magno schismate Occidentis in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetero-Pragae 1724 (dále jen *Historia de magno schismate Occidentis*).

¹⁶³ „Magnum schisma Graecorum in Oriente, quod nuper in lucem prodiit, florentissimum Constantinii Magni imperium in funestam praecipitavit ruinam et Ecclesiam Dei gravissimis calamitatibus longa annorum serie afflixit... Post aliquot saecula funestum in Occidente Latinorum schisma peperit ambitio, monstrum horrificum, quod rursus Ecclesiam Catholicam ... lacerabat totamque conturbabat Europam in tria divisam capita;“ (*Historia de magno schismate Occidentis*, dedikace).

¹⁶⁴ *Historia de magno schismate Occidentis*, s. 1: „Nuper lucem dedimus in compendio historiam de schismate, quod Ecclesiam orientalem ab occidentali separavit, rebellionem Graecorum contra Sanctam Sedem Apostolicam Romanam cum haeresi consequente contra plures fidei Catholicae articulos. Nunc describere aggredimur illud aliud schisma, quod saeculo decimo quarto totum divisit Occidentem absque haeresi et absque omni supremae autoritatis Ecclesiae Romanae laesione.“

¹⁶⁵ „Haeretici temporum nostrorum, cum multiceps idolum adorari in Ecclesia non concederetur, ab unico etiam et legitimo Capite sorte sua infelicissima et lamentabili sibique perniciosissimo schismate sese absciderint et simul a toto Ecclesiae verae corpore segregati, sine Pontifice, sine Ecclesia, sine vera fide, sine religione denique sine Pastore, per avia et devia tenebrarum extra ovile Christi aberrantes, inter steriles solitudines omnibus salutaribus verae fidei pascuus destituti maluerint vagari.“ (*Historia de magno schismate Occidentis*, dedikace).

¹⁶⁶ WIETROWSKY, M.: *Historia de haeresi Lutherana in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetero-Pragae 1724 (dále jen *Historia de haeresi Lutherana*).

Autor začíná popis událostí vystoupením M. Luthera roku 1517, jeho útok proti odpustkům považuje za neoprávněný, hledá ospravedlnění pro vyhlášení odpustků i historické kořeny tohoto nařízení. Následují boje stoupců a odpůrců Luthera, jednání katolíků a protestantů, vyhlášení tridentského koncilu a Lutherova smrt. Historii uzavírá popisem stavu luteránské hereze v polovině 17. stol. a nakonec jako doklad četných konverzí zpět ke katolicismu odkazuje na dílo řádového spolubratra P. Joanna Krause.¹⁶⁷ V závěru zaznívá oslava a propagace katolické víry, která nakonec vždy slaví a bude slavit svůj triumf nad všemi odpadlíky a heretickými hnutími.¹⁶⁸

Podobně tendenčně a polemicky pojímá Wietrowsky i spis *Historia de haeresi Calviniana* (1724–1725).¹⁶⁹ Hned v úvodu poukazuje na návaznost díla na historii o luteránské herezi.¹⁷⁰ Líčení začíná rokem 1520, představuje Kalvína a vysvětluje odlišnosti mezi jeho a Lutherovým učením. Popisuje konflikty vládců a stoupců různé víry, válku mezi Angličany a Skoty, bouře ve Francii, boje a porážku hugenotů. Autor nevynechává ani barvitý a dramatický popis Bartolomějské noci (1572), avšak krutý masakr ostře odsuzuje.¹⁷¹ V závěru je

¹⁶⁷ „*Exemplum tam illustre postea imitati sunt et secta Lutherana contempta Catholicam religionem et veram fidem praeter plurimos alios Principes, quos in erudito suo libro, cui titulus ‘Exempla conversionum ad fidem Catholicam’, Pater Joannes Kraus Societatis Jesu recenset;*“ (*Historia de haeresi Lutherana*, s. 181). Viz KRAUS, J.: *Exempla conversionum ad fidem Catholicam cum nonnullis Ecclesiae Catholicae statum concernentibus*. Dilingae 1709.

¹⁶⁸ *Historia de haeresi Lutherana*, s. 181: „*Haec sunt, quae de origine et progressu haeresis Lutheranae videbuntur scribenda, quam hisce temporibus in Septentrione veluti exulem videmus, dum Ecclesia Catholica adversus omnes haereses ubique triumphat et triumphabit semper et juxta prophetias usque ad extremum terrae hodieum per orbem terrarum sine intermissione propagatur.*“

¹⁶⁹ WIETROWSKY, M.: *Historia de haeresi Calviniana in compendium reducta*. Vetero-Pragae 1725 (dále jen *Historia de haeresi Calviniana*).

¹⁷⁰ „*Post historiam de Lutherana haeresi ostendere aggredimur funestam ejus foecunditatem, dum ex illa longe perniciosior alia prognata est, quae priusquam armis exuta fuisset, prout est hisce temporibus, majores perturbationes causavit et plura mala praesertim in Gallia peperit quam Lutherana in Germania. Quidquid rebellio, impietas, crudelitas, desperatio et aliae omnes passiones truculentissimae atque tumultuosissimae, furoris et rabiei inspirarunt sceleratissimis quibusque praecedentium saeculorum hominibus, id Calviniana haeresis renovavit in regno illo, ut se ferro et flamma in ruinis religionis Catholicae ac regni stabiliret.*“ (*Historia de haeresi Calviniana*, s. 1).

¹⁷¹ *Historia de haeresi Calviniana*, s. 85–86: „*Ex altera parte mox dato signo campanae in Palatio, ultra quinquaginta millia hominum armatorum eruperunt veluti Furiae solutae, portas perfringebant, turmatim aedes involabant, aërem horrendis clamoribus implebant, inter ejulatus virorum et faeminarum, qui omnes jugulabantur, et juramenta undique cum blasphemis trucidantium audiebantur; urbem Parisiensem toto illo sacro die Dominico et festo Sancti Bartholomaei in theatrum cruentum crudelitatis et horrendae lanienae verterunt, occisis ultra sex millia hominum, quorum sanguis per plateas rivulorum instar defluebat et corpora vulneribus plena in fluvium raptabantur. Tales excessus expectandi sunt a Belluino caeci populi furore, dum ei permittitur quidlibet impune agendi potestas, armis in manus traditis absque alio praeter passionem ductore.*“

ke spisu přiloženo usnesení koncilu v Konstantinopoli z roku 1642, na němž bylo Kalvínovo učení zavrženo.¹⁷²

Poslední ze série historických děl věnovaných heretickým hnutím a církevním rozkolům představuje *Historia de schismatibus* (1731).¹⁷³ Autor tak vyplňuje lakunu a líčí zejména události, které nezachycují předchozí díla. Věnuje se evropskému dění od 10. do 14. století, situaci v Itálii, stavu pontifikátu i politice římských císařů. V textu naráží na události popisované v předchozích dílech, na své spisy odkazuje v margináliích a na závěr explicitně shrnuje, že více se čtenář dočte v dalších nedávno vydaných tiscích.¹⁷⁴

Poněkud odlišnou skupinu historií tvoří biografie dvou papežů, obhajoba papežského primátu a souhrnné pojednání o ekumenických koncilech. Nejprve vydal Wietrowsky spis *Historia S. Gregorii Magni* (1726),¹⁷⁵ který věnoval svému bývalému studentovi, toho času arcibiskupskému vikáři Augustinu Hübnerovi.¹⁷⁶ To nám připomíná, že většinu svých děl sepsal Wietrowsky až v pokročilém věku mezi šedesátým a sedmdesátým rokem svého života, tudíž mezi církevními hodnostáři zastávali různé úřady i někteří z jeho bývalých vysokoškolských posluchačů. Dedikaci zahajuje metaforickým uvedením Řehoře Velikého na scénu, opět za použití promyšlených rétorických ozdob.¹⁷⁷ V pojednání se zabývá nejen životními osudy Řehoře Velikého a historickými okolnostmi provázejícími jeho pontifikát, ale také duševními vlastnostmi a fyzickými schopnostmi i nadáním. Líčí politická jednání Řehoře s různými mocnáři, cituje mnohé z jeho listů zasílaných

¹⁷² *Historia de haeresi Calviniana*, s. 89–91.

¹⁷³ WIETROWSKY, M.: *Historia de schismatibus, quibus Ecclesia Dei praesertim a saeculo nono affligebatur, in compendium reducta*. Praegae 1731, dále jen *Historia de schismatibus*.

¹⁷⁴ *Historia de schismatibus*, s. 116: „Plura de hoc argumento videri possunt in *Historia de conciliis oecumenicis et maxime in Historia de praerogativis Ecclesiae Romanae et Episcopi Romani, quas historias nuper typis mandatas vulgavimus*.“

¹⁷⁵ WIETROWSKY, M.: *Historia de gestis praecipuis in pontificatu S. Gregorii Magni in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetero-Praegae 1726 (dále jen *Historia S. Gregorii Magni*).

¹⁷⁶ „Novi enim a juventute Tua indolem docilem, novi mentis aciem, novi praestantis intellectus perspicaciam, dum Te in philosophicis meum habui auditorem, laurea condecoratum; novi denique avidum semper plura sciendi animum atque insatiabile omnis eruditionis desiderium. Haec olim. Nunc vero in aetate virili, annis meritisque gravi, haec omnia longe altius provexisti, ita ut post insignium virtutum, quas Tibi studio indefesso comparasti thesauros, in sacrarum Ecclesiae antiquitatum notitiis adipiscendis, indesinenter augendis, sapidissima tua reponis oblectamenta.“ (*Historia S. Gregorii Magni*, dedikace).

¹⁷⁷ „Magnus Sanctus Gregorius, inter Pontifices Maximos in paucis Magnus, major Maximis, Pontifex orbi universo nunquam satis admirandus, velut in theatro producit et in historia ista de praecipuis ejus in pontificatu gestis comparet.“ (*Historia S. Gregorii Magni*, dedikace).

význačným osobnostem a na nich opět ukazuje autoritu, politickou obratnost i povahu papeže.

Roku 1730 vyšel druhý životopis *Historia S. Leonis Magni*,¹⁷⁸ koncipovaný podobně jako dílo předchozí. Celým dílem se opakovaně prolíná zdůrazňování primátu římského biskupa jakožto nástupce sv. Petra. Autor se snaží ukázat spojitost současnosti s dobou papeže Lva Velikého, která poskytovala stejné církevní zakotvení, a to v křesťanské víře a katolických představených. Líčení začíná historickým pohledem na 5. stol., popisuje úpadek a zánik římské říše a politické dění v době, kdy Lev Veliký nastoupil na papežský stolec. Kromě diplomatických jednání a politických kroků papeže předkládá i jeho postupy při vedení církve a snahy o zapsání předpisů kanonického práva. Metaforou z námořního prostředí, v níž ukazuje Lva I. jako neohroženého kormidelníka lodi sv. Petra, biografii zakončuje.¹⁷⁹

V letech 1730–1731 bylo vydáno pojednání *Historia de primatu Episcopi Romani*.¹⁸⁰ Prošlo procesem schvalování přes generála řádu, který si v dopise z roku 1729 adresovaném provinciálu Johannu Seidelovi vyžádal spis k přehlédnutí¹⁸¹ a po náležitých úpravách vydal své povolení.¹⁸² Na úvod díla zmiňuje autor své *Dissertationes pacificae*, jež považuje za základ, z něhož se odvíjejí následující výklady.¹⁸³ Zachycuje události od počátku založení římské církve sv. Petrem,

¹⁷⁸ WIETROWSKY, M.: *Historia de praecipuis gestis in pontificatu S. Leonis Magni in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetero-Pragae 1730 (dále jen *Historia S. Leonis Magni*).

¹⁷⁹ *Historia S. Leonis Magni*, s. 258–259: „*Maximus fuerit post Sanctum Petrum inter Pontifices, quos ad ejus usque tempora habuit Ecclesia. Gubernavit Sancti Petri navim tanta cum fortitudine atque dexteritate inter horribiles tempestates, quas furiosissimae haereses ipsius tempore excitarunt. Eam tamen, ventorum et marium victor, ad portum beatae tranquillitatis perduxit, universalem Ecclesiae pacem relinquens, dum ipse in Coelum ad recipienda omnium laborum suorum praemia migravit.*“

¹⁸⁰ WIETROWSKY, M.: *Historia de primatu et praerogativis Episcopi Romani seu Summi Pontificis Ecclesiae universalis in compendium reducta, ubi demonstratur ejusdem Pontificis e Cathedra docentis infallibilitas et supra omnia concilia superioritas*. Vetero-Pragae 1731 (dále jen *Historia de primatu Episcopi Romani*).

¹⁸¹ *Epistolae Generalium* (14.5.1729), ARSI, sign. Boh. 7. II, ff. 286r–286v: „*Cum ipse libri titulus, qui inscribitur Historia de primatu et praerogativis Episcopi Romani, eam videatur exhibere materiam, ex qua alii forte occasionem capere possunt nos arguendi, desidero a R. V., ut nobis transmittatur prius revidendus.*“

¹⁸² *Epistolae Generalium* (25.3.1730), ARSI, sign. Boh. 7. II, f. 296r: „*Cum R. V. securam me reddat de correctis omnibus in libro de primatu et praerogativis Romani Pontificis, quae occasionem criminandi dare posset, per me illum licebit typis dare.*“ Jde o stejný dopis, kterým generál schválil traktát *De Divina Gratia* (viz pozn. č. 148) a stejnou dataci má i censurní povolení obou děl, vydané provinciálem Seidelem o několik dnů dříve (*Iglaviae 18. Martii 1730*).

¹⁸³ *Historia de primatu Episcopi Romani*, s. 1–2: „*Cum omnis bonus Catholicus vi suae professionis obsequio Ecclesiae Catholicae operam suam suaque studia devoveat, primam officiorum istorum partem conati sumus exequi in tribus primis ante paucos annos Latino idiomate editis*

dokazuje legitimitu nástupnictví papežů na stolci sv. Petra, papežský primát, neomylnost, svrchovanost nad koncily a další dogmata, a to pomocí historických úvah a argumentů, citací z bible i církevních otců, dokumentů z koncilů či dopisů. Celé dílo vyznívá jako ostrá polemika s protestanty a opakují se v něm stejná témata jako v předchozích knihách: koncily, schismata, hereze apod.

Dlouhou řadu Wietrowského historicko-polemických prací z církevních dějin uzavírá *Historia de conciliis oecumenicis* (1730).¹⁸⁴ Také tuto knihu schvaluje přímo generál již výše zmíněným listem.¹⁸⁵ V úvodu díla podává autor přehled historie koncilů vůbec, vysvětluje jejich průběh, popisuje druhy sněmů (generální neboli ekumenický, národní, provinciální a diecézní), následuje datace a přehled jednotlivých koncilů. Nechybějí opět odkazy na předešlé knihy (např. dějiny herezí). S předstíranou skromností obhajuje jednoduchost svého stylu, na pomoc si při tom bere výroky klasických autorů a prosí čtenáře o shovívavost.¹⁸⁶ Přesto hned úvodní část dedikačního dopisu, plná obrazů a metafor z válečného prostředí, vyvrací proklamovanou snahu o stručné a přímé vyjadřování, a představuje tak jen další z ukázek rétorické zdobnosti autorova stylu.¹⁸⁷ Pro nás je zajímavý koncil kostnický, v jehož rámci podává Wietrowsky stručnou charakteristiku Jana Husa, kterého, jak bylo v jeho době příznačné, s despektem odsuzuje.¹⁸⁸ Lakonicky a bez emocí pak popisuje vykonání rozsudku a Husovo upálení.¹⁸⁹

Dissertationibus pacificis controversisticis; in quibus, praesertim in teria de vera Christi Ecclesia, satis feliciter, ut credere fas est, omnes conatus protestantium expugnauimus et repressimus, euidenter atque irrefragabiliter ille demonstrando nullam aliam esse veram Ecclesiam, nisi nostram Catholicam Romanam;“

¹⁸⁴ WIETROWSKY, M.: *Historia de conciliis oecumenicis seu generalibus in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetero-Pragae 1730 (dále jen *Historia de conciliis oecumenicis*).

¹⁸⁵ *Epistolae Generalium* (14.5.1729), ARSI, sign. Boh. 7. II, ff. 286r–286v: „*Gemini vero tomii Historiae de conciliis oecumenicis in compendium redactae, cui Censores suffragant, ut typis vulgari possint, hisce facultatem impertior.*“

¹⁸⁶ *Historia de conciliis oecumenicis*, s. 4: „*Caeterum rogatur prudens et discretus lector, ut si alicubi in hoc opere minus elegantem notaverit sermonem, meminisse velit res tractari gravissimas, non ut flosculis eloquentiae ornentur, sed facilius intelligantur; cum etiam secundum Horatium ornari res ipsa negat, contenta doceri. Et secundum Euripidem: simplex sit oratio veritatis. Recte etiam scripsit Cicero. L. 3. De finib. dicens: Grandiores res dicere ornate puerile est, plane autem et perspicue expedire posse docti et intelligentis est viri.*“

¹⁸⁷ „*Procedebant in campum sub vexillo falsitatis erroribus armatae haereticorum phalanges, pertinaci mendacio duce, ad impugnandam invincibilem religionis Catholicae urbem in monte positam. Sed enim tot inexpugnabiles arces, quot conciliorum Generalium fortissimi coetus, mox occurrerant, e quibus anathematum vibrata fulmina inimicos armis exuebant, prosternebant penitusque dissipabant, fide orthodoxa nunquam non triumphante.*“ (*Historia de conciliis oecumenicis*, dedikace).

¹⁸⁸ *Historia de conciliis oecumenicis*, s. 166: „*Erat Sacerdos Joannes Huss, qui simulatione sanctitatis multos, praesertim faeminas in Bohemia sibi devinxerat; in suis autem concionibus repugnante*

Do výčtu děl musíme zařadit ještě oslavnou řeč na Leopolda I., dochovanou v souboru *Pompaе funebres*.¹⁹⁰ Takových panegyriků přednesl Wietrowsky jistě více, ale vzhledem k tomu, že nevyšly tiskem samostatně, nelze jejich dochování podchytit v úplnosti. Z pera Wietrowského vzešla také praktická trojjazyčná příručka *Catechismus Latino, Bohemico et Germanico idiomate* vydaná roku 1724 v Praze. Kromě toho, že se jedná o jediné Wietrowského dílo psané také česky, nemáme o knize jiné informace, neboť se nedochoval žádný exemplář.¹⁹¹ Z korespondence s generálem vyplývá, že Wietrowsky sepsal ještě dílo *Historia Davidis*, které však generál v dopise provinciálu Seidelovi vydat nepovolil¹⁹² a autor už ho zřejmě znovu nepřepřepočovával, neboť žádné soupisy (Pelcl, Backer – Sommervogel, Čornejová – Fechtnerová) tento spis nezahrnují.

2.4 *Historia S. Joannis Nepomuceni* a otázka autorství

Poslední položkou Wietrowského bibliografie je v této práci dále zkoumaná *Historia S. Joannis Nepomuceni*.¹⁹³ Spis vydaný roku 1729 při příležitosti svatořečení Jana Nepomuckého byl ve své době zřejmě hojně rozšířený, dodnes se dochovalo ve veřejných, řádových či zámeckých knihovnách ke třiceti

Archiepiscopo summis laudibus Wicleffum efferebat populumque ipsum tum ad ejus doctrinam amplectendam hortabatur, tum etiam nefarius homo alias imprudenter addebat haereses, quas apud Patres in synodo generali Constantiae se defensurum esse jactabat.“

¹⁸⁹ „Post haec Joannes Hus ab Archiepiscopo Mediolanensi assistentibus supra memoratis solemniter degradatus est, prout in libro Pontificali ordinatur incipiendo a verbis: O Juda; amovendo ab eo tanquam indigno calicem et subsequenter solemnitatibus ad singula praescriptis exuebatur casula, stola, tondendo illi crines et auferendo illi omnia sacerdotalia et clericalia insignia. Quibus omnibus peractis curia saeculari illum recepit et ad locum justitiae obduxit ibique vivus concrematus est.“
(*Historia de conciliis oecumenicis*, s. 176).

¹⁹⁰ WIETROWSKY, M.: *Leopoldus Magnus, imago Caesarum prototypo suo pulchrior. Panegyricus ... in metropolitana S. Viti basilica coram universis Regni Bohemiae Statibus declamatus*. In: *Pompaе funebres in quadruplici mausoleo olim gloriosae memoriae Augustissimis Majestatibus Leopoldo I. et Josepho I. ... exstructae*. Ed. C. Pfliger, Vetero-Pragae 1725, s. 35–52.

¹⁹¹ Viz *Knihopis*, část VIII, č. 16521, s. 400; digitální databáze *Knihopisu českých a slovenských tisků*, Kabinet pro klasická studia, Filozofický ústav Akademie věd ČR (FLÚ KKS AV) – katalog Clavius, Staré tisky, katalogizační lístek č. K16521 (<http://db.knihopis.org/1.dll?cll~16899>); JUNGSMANN, část V, č. 771, s. 297.

¹⁹² *Epistolae Generalium* (2.6.1731), ARSI, sign. Boh. 7. II, ff. 312r–312v: „... minime vero alterius, quo dicitur *Historia Davidis* a P. Maximiliano Wietrowski scripta, editionem permittere possum, cum illi nullus Censorum suffragetur.“

¹⁹³ WIETROWSKY, M.: *Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni, Canonici Pragensis, ob sacramentalis Confessionis secretum invicta constantia servatum in Moldavam fluvium dejecti et submersi*. Vetero-Pragae 1729 (dále jen *Historia S. Joannis Nepomuceni*) – titulní list viz obr. 1 v příloze ke kap. 4. *Latinský spis Historia S. Joannis Nepomuceni a jeho jazykové varianty*.

exemplářům¹⁹⁴ a mnoho dalších v soukromých sbírkách. Autor není na titulním listu uveden, a proto ani Pelcl ani Backer – Sommervogel v soupisu Wietrowského děl *Historia S. Joannis Nepomuceni* neuvádějí. Atribuci díla provádí jako první Wietrowského mladší současník Jan Tomáš Vojtěch Berghauer (1684–1760) ve druhém svazku spisu *Protomartyr poenitentiae*,¹⁹⁵ vydaném sice až posmrtně roku 1761, ale vznikajícím jistě už v době kolem kanonizace Jana Nepomuckého. Ten ve své zevrubné monografii na s. 93 píše: „*Eodem anno 1729 prodivit Pragae typis Hrabianis sermone Latino in publicum vita S. Joannis Nepomuceni ... expensis e cassa S. Martyris sumptis. Sed nomen auctoris non est adjectum, qui tamen est R. Pater Maximilianus Wietrowsky e Societate Jesu, aliis ejusmodi opusculis notus.*“ Jeho údaj pak přejímají i pozdější badatelé, zabývající se sv. Janem Nepomuckým (A. Kraus, F. X. Stejskal a další),¹⁹⁶ přestože nikdo z nich necituje žádné prameny podporující toto tvrzení. Berghauer se s Wietrowským zřejmě dobře znal, dokladem čehož může být dedikace spisu *Historia de schismatibus*, v níž Wietrowsky nazývá Berghauera svým mecenášem.¹⁹⁷ S tím souvisí také dopis ze sklonku roku 1730, dochovaný v Berghauerově pozůstalosti v Archivu vyšehradské kapituly, v němž Wietrowsky avizuje zmiňované dílo a popisuje, v jakém stadiu jsou typografické práce a do jaké výše se vyšplhaly náklady na vydání.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Za laskavé poskytnutí informace o dochovaných exemplářích děkuji dr. Anežce Baďurové, pod jejímž vedením vzniká dosud nepublikovaný materiál *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800* (18. století), zpracováváný v knihovněném oddělení knihovny Akademie věd České republiky (dále jen *Bibliografie cizojazyčných bohemik*) – počty exemplářů viz *Přehled literární tvorby* v tab. 4 v příloze k této kapitole.

¹⁹⁵ BERGHAUER, J. T. V.: *Protomartyr poenitentiae ejusque sigilli custos semper fidelis Divus Joannes Nepomucenus*. Tom. II. Augustae Vindelicorum 1761 (dále jen *Protomartyr poenitentiae II*).

¹⁹⁶ KRAUS, A.: *Husitství v literatuře, zejména německé*. Díl II. Praha, Česká akademie 1918, s. 56: „Roku 1729 ... v Praze vychází jakýs úřední anonymní spis profesora, jezovity Maxmiliána Wietrowského.“ a odkaz na poznámku pod čarou: „*Historia de vita, martyrio et miraculis ... o 240 stranách kvartu, roku potom německy: Geschichtbeschreibung von dem leben, martyrium und wunderwerken ... a česky: Správa historická o životě, mučedlnictví a zázracích ... na 253 str. s výtahy z Akt.*“ (dále jen KRAUS);

STEJSKAL, F. X.: *Svatý Jan Nepomucký*. Díl II. Praha, Dědictví sv. J. Nepomuckého 1922, s. 122: „... tak vydán byl roku 1729 latinsky, česky a německy spis Maxmiliána Větrowského, ač nebyl podepsán, 'Správa historická o životě, mučedlnictví a zázracích svatého Jana Nepomuckého', obsahující také překlad bully kanonisační.“ (dále jen STEJSKAL II).

¹⁹⁷ *Historia de schismatibus*, dedikace: „*Reverendissimo, Amplissimo et Clarissimo Domino Joanni Thomae Adalberto Berghauer, SS. Theologiae Baccalaureo formato, Juris utriusque Doctori, in Celeberrima Universitate Carolo-Ferdinandea Pragensi promoti, regiae ac specialiter exemptae ecclesiae SS. Petri et Pauli in Wissehrad Canonico, Tschokaviensium Curato Dignissimo, moecenati suo, opus hoc de schismatibus auctor dedicavit.*“

¹⁹⁸ NA ČR, Archiv vyšehradské kapituly (KVŠ), sign. LV/16, kart. 103, ff. 150–152: *Accedent alia duo opera: unum de primatu et praerogativis Episcopi Romani, quod ad novum annum erit paratum*

Dalšími vodítky pro Wietrowského autorství může být např. vpisek do titulního listu *Historia S. Joannis Nepomuceni*, v němž majitel knihy (již zmiňovaný P. Emericus Petřzik) uvádí: „*Author hujus libri est P. Maximilianus Wietrowsky.*“¹⁹⁹ Z Petřzikových životopisných dat však vyplývá, že mohl čerpat právě z Berghauerovy monografie. Zajímavá je také poznámka v knize samé, v níž se odkazuje na jiné Wietrowského dílo: „*Qui plura de universitate Pragensi ejusque perturbatione interveniente post gloriosum Sancti Joannis martyrium haeresi desiderat, historiam Patris Wietrowski S. J. de magno schismate Occidentis consultat.*“²⁰⁰ která však sama o sobě není dostačujícím důkazem k přesvědčivému určení autora díla. Dalším dokladem by pak mohla být dedikace šesté knihy Wietrowského spisu *Selectae conclusiones theologicae*,²⁰¹ jejíž úvodní část se překvapivě přesně shoduje s názvem zkoumaného díla *Historia S. Joannis Nepomuceni, Canonici Pragensis, ob sacramentalis Confessionis secretum invicta constantia servatum in Moldavam fluvium dejecti...*

Podnět pro heuristiku pramenů a vypracování díla o sv. Janu Nepomuckém nevyšel zřejmě od autora samého, ale od jeho nadřízených. Mělo jít o reprezentativní spis shrnující dosud dochovanou tradici a obsahující kromě popisu života, umučení a posmrtné slávy sv. Jana Nepomuckého ještě hymny, modlitby, přehled mší konaných na počest sv. Jana Nepomuckého v posledních letech ve Svatovítském chrámu, kanonizační dekry a papežskou bulu. Autor měl možnost navázat na své předchůdce a jako základní předloha mu jistě sloužila Balbínova práce *Vita Sancti Joannis Nepomuceni* zařazená do souboru *Acta Sanctorum*²⁰² vycházejícího

a typographo, alterum de schismatibus, quibus Ecclesia Dei praesertim a saeculo nono affligebatur, et R. Amplitudini V. dedicabo et pro ejus impressione in folio mundo juxta computum typographi septuaginta floreni sufficient; poteritque liber ex praelo prodere ad finem Martii, dummodo typographo aliquot floreni pro charta comparanda praeberentur, residuum enim usque ad finem operis posset differri.

¹⁹⁹ Za laskavé zapůjčení tohoto exempláře *Historia S. Joannis Nepomuceni* ze své soukromé knihovny vděčím P. Miroslavu Heroldovi SJ.

²⁰⁰ *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 11.

²⁰¹ *Selectae conclusiones theologicae* VI, formát 2°, dedikace: „*Beato Joanni Nepomuceno, ecclesiae metropolitanae Pragensis Canonico, ob sacramentalis Confessionis secretum invicta constantia servatum, in Moldavam flumen dejecto, miraculis et eorum, qui fama periclitantur, patrocinio per totam Germaniam aliasque orbis partes clarissimo, martyrium passo die 16. Maji anno 1383, opus hoc theologicum de Augustissimo Dominicae Incarnationis Mysterio moecenas munificus dedicavit.*“

²⁰² *Acta Sanctorum*. Tom. III. Maji. Edd. G. Henschenius, D. Papebrochius, Antverpiae 1680, s. 667–680: Die XVI. Maji. De B. Joanne Nepomuceno, ecclesiae metropol. Pragensis S. Viti Canonico, Presb., Martyre Pragae et Nepomuci in Bohemia.

u bollandistů a s drobnými odlišnostmi poté do *Miscellanei*.²⁰³ Druhým základním pramenem byl podle Berghauera Francesco Maria Galluzzi²⁰⁴ a jeho italsky psaný spis *Vita di San Giovanni Nepomuceno*, vydaný začátkem roku 1729.

Z průzkumu řádové korespondence *Epistolae Generalium ad Nostros* nevyplývalo, že by podnět k sepsání díla vyšel od představených Tovaryšstva. Ačkoliv se generál řádu v korespondenci zabývá mnohými Wietrowského díly, o *Historia S. Joannis Nepomuceni* nenacházíme ani zmínku. Překvapivě celá korespondence z roku 1729 nijak výrazněji nereflektuje svatořečení Jana Nepomuckého, ačkoliv šlo jistě o dobově velmi aktuální událost. Přesto se nám podařilo nalézt jeden dopis, odeslaný provinciálu Zwickerovi 19. března 1729, tedy přesně v den kanonizace Jana Nepomuckého.²⁰⁵ Ačkoliv téma knihy, o níž dopis pojednává, není zmíněno, vzhledem k načasování má nesporně k našemu tisku vztah.

Zjevnou souvislost s tímto listem lze vyčíst z protokolů z jednání pražské arcibiskupské konzistoře, kde Wietrowsky působil v posledních dvaceti letech svého života jako přísedící. V prvním bodě zápisu ze dne 19. května 1729 nacházíme usnesení, aby vzhledem k množství spisů o Janu Nepomuckém, které porůznu vycházejí, také kapitula vydala na své náklady spis reprezentativní, a to latinsky a německy. Tento úkol byl svěřen právě Wietrowskému.²⁰⁶ Zápis tedy potvrzuje Berghauerovu zmínku, že šlo o oficiální tisk, zaštitěný a financovaný pražským arcibiskupstvím, který vyšel hned ve dvou jazykových mutacích.²⁰⁷ Nehovoří se však

²⁰³ BALBINUS, B.: *Miscellanea historica Regni Bohemiae decadis I., liber IV. Hagiographicus seu Bohemia Sancta*. Pragae 1682. § LIX. Vita Sancti Joannis Nepomuceni, s. 94–113.

²⁰⁴ Francesco Maria Galluzzi SJ (1671–1731), jezuitský spisovatel, který se ve své tvorbě zabýval biografiemi svatých pocházejících zejm. z řad Tovaryšstva – více viz BACKER – SOMMERVOGEL, tom. III, sl. 1135–1141.

²⁰⁵ *Epistolae Generalium* (19.3.1729), ARSI, sign. Boh. 7. II, f. 284v: „Accepi R. V. epistolam 23. Februarii ad nos datam et probo id, quod actum est in re, quam praeter morem urget D. Cancellarius circa librorum editionem, agatque id porro R. V. fortiter aequae ac prudenter, quantum citra juris strepitum fieri potest, aut etiam exponat ipsi Celsissimo Episcopi, captata ad id opportuna occasione, cum nihil speciale adesse videatur, quod aliquid innovandum suadeat.“

²⁰⁶ „Cum diversae prodeant deductiones de vita S. Joannis Nepomuceni, ut aliqua deductio idiomatis Latini et Germanici sumptibus Reverendissimi Capituli Metropolitani auctoritate Ordinarii componeretur et imprimeretur, cujus rei deductio R. P. Wietrowsky commissa fuit.“ *Prothocollum* (1729), NA ČR, APA I, sign. A 21/7, f. 156r.

²⁰⁷ Německý překlad je stejně jako latinský originál anonymní: *Geschichts-Beschreibung von dem Leben, Marter-Peyn und Wunder-Wercken deß in den Moldau-Fluß wegen der mit unüberwindlicher Standhaftigkeit gehaltenen Verschwiegenheit der heiligen Beicht gestürzt und ertränckten heil. Johannis von Nepomuck, der Haupt-Kirchen zu Prag Dohm-Herrns*. Prag 1730, titulní list viz obr. 3 v příloze ke kap. 4. *Latinský spis Historia S. Joannis Nepomuceni a jeho jazykové varianty*.

o českém překladu vydaném o rok později,²⁰⁸ ani o francouzském překladu z roku 1731.²⁰⁹ Existence francouzské varianty je pro nás velmi důležitým objevem, neboť se dosud předpokládalo, že dílo vyšlo pouze ve třech jazycích.²¹⁰ Podstatné ovšem je, že kromě jména překladatele uvádí také autora originálu – Wietrowského. Podle záznamu v *Bibliografii cizojazyčných bohemik* je u nás dochován pouze jediný exemplář,²¹¹ jedná se však bohužel o konvolut různých textů a dokumentů spojených tematikou o Janu Nepomuckém, jež ze zkoumaného francouzského překladu obsahuje pouze titulní list a první čtyři strany knihy. Nevíme tedy, byla-li francouzská verze úplným překladem, či zůstala-li pouhým zkušebním torzem.

Titul francouzské varianty a zápis z pražské arcibiskupské konzistoře tedy podávají jednoznačný důkaz o Wietrowského autorství spisu *Historia S. Joannis Nepomuceni*, které bylo dosavadními badateli pouze mechanicky a bez pramenných podkladů přejímáno.

Podíváme-li se závěrem na Wietrowského tvorbu jako celek, předchozí dlouhý výčet děl ukazuje, že obsáhl několik literárních oblastí. Největší podíl zabírají zevrubně a souborně zpracované, poměrně ostře polemické historie, zachycující nejen evropské církevní i politické dějiny. Ve svých přehledech se často vrací hluboko do minulosti a nezřídka svá pojednání dovádí až do své současnosti. Opakují se témata herezí, rozkolů, koncilů, jejich legitimita, papežský primát i neomylnost atd., s pomocí historických příkladů i logických argumentů ostře polemizuje s nekatolickými proudy a opakovaně útočí na protestanty. Autor zde vytváří historické kompilace na vysoké jazykové i stylistické úrovni, plné rétorických ozdob (metafor, příměrů, antitezí atd). Přiznává svou nepůvodnost a na své zdroje odkazuje

²⁰⁸ *Zpráva historická o životě, mučedlnictví a zázracích sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského, pro svátostní tajnost a mlčení svaté zpovědi nepřemožitelně a stále zachovanou do řeky Moldavy neb Vltavy vhozeného a utopeného*. Praha [1730]. Bez uvedení autora, resp. překladatele díla, titulní list viz obr. 2 v příloze ke kap. 4. *Latinský spis Historia S. Joannis Nepomuceni a jeho jazykové varianty*.

²⁰⁹ DE BAR: *Histoire de la vie, du martire et des miracles de Saint Jean de Nepomuck, chanoine de l'église metropolitaine de Prague, confesseur et grand aumonier de la reine de Boheme, lequel fut précipité et submergé dans le fleuve de la Moldaw pour avoir inviolablement gardé le secret de la Confession sacramentale, écrite en langue Latine par le R. Pere Wietrowski...* Prague 1731 – titulní list viz obr. 4 v příloze ke kap. 4. *Latinský spis Historia S. Joannis Nepomuceni a jeho jazykové varianty*.

²¹⁰ Např. KRAUS či STEJSKAL II, viz pozn. č. 196.

²¹¹ V křižovnické knihovně pod sign. XVIII G 10, vol. IX, adl. 32. Ačkoliv je tato knihovna prozatím nepřístupná, podařilo se nám díky laskavému přispění ředitele Strahovské knihovny Evermoda Gejzy Šidlovského OPraem a dr. Hedviky Kuchařové získat spis k zapůjčení.

v nesčetných margináliích i přímo v textu, používá však i dobové prameny, jako koncilní akta, dopisy, kroniky apod. Vzácně se objevují odkazy na antické autory, často také cituje sám sebe a upozorňuje čtenáře na svá další díla vztahující se k danému tématu.

Kromě církevních dějin se Wietrowsky zabýval také filozofickými a teologickými tématy, ve svých dílech zúročil pedagogickou praxi na olomoucké a pražské univerzitě a ze svých přednášek vytvořil formou tezí jakési přehledy či učebnice, určené jistě opět zejména studentům. Široký tematický záběr ukazuje na rozsáhlém souboru tezí *Selectae conclusiones theologicae*, které dohromady i ve foliovém formátu čítají na čtrnáct set stran textu. Duchovní tematiku zpracoval ve výkladech k exerciciím sv. Ignáce či ve spise připravujícím blízkého přítele na vstup do kláštera. Jako polemika s protestanty pak vyznívají rozpravy o pravé víře a navrácení odpadlíků do jejího lůna. Sepsal ve třech jazykových variantách jedno praktické dílo, tj. nedochovaný katechismus, přeložil do latiny italský spis řádového spolubratra a patrně největšího ohlasu dosáhlo jeho byť nepodepsané dílo *Historia S. Joannis Nepomuceni*. Teď již s jistotou můžeme tvrdit, že Wietrowsky je autorem latinského originálu, a předpokládat, že je i překladatelem německé verze. Překladatelem do češtiny být podle tehdejší praxe nemusí. Pro práci na díle byl vybrán jednak pro své jazykové znalosti,²¹² jednak pro tehdy již bohatou literární tvorbu a dokonalou průpravu v práci s historickými prameny a zřejmě také díky zkušenostem, které získal roku 1715 jako spolusoudce při výsleších v rámci prvního beatifikačního procesu Jana Nepomuckého.²¹³

Jistě není bez zajímavosti, že téměř každý Wietrowského spis vyšel ve dvojím formátu – to samo o sobě hovoří o úspěchu jeho děl, které jistě plnily svůj účel a přinášely čtenářům užitečné informace. Bylo mu umožněno jak vydání příručních formátů, tak velkých foliantů svázaných často do tematicky sestavených konvolutů, určených nejen pro kolejní knihovny. Na předsádce strahovského konvolutu²¹⁴ je dokonce vlepený dobový tištěný seznam Wietrowského děl nadepsaný *Opera P. Maximiliani Wietrowski Soc. Jesu, quae Pragae habentur*.

²¹² Podle záznamů představených ovládal kromě češtiny a němčiny, také italštinu, francouzštinu a částečně i španělštinu – *Catalogus triennalis* I (1705), ARSI, sign. Boh. 34, f. 6r: „*callet Bohemicam, Germanicam, Italicam, Gallicam et aliquid Hispanicam*“.

²¹³ STEJSKAL II, s. 81–82.

²¹⁴ Strahovská knihovna, sign. AP II 1.

Knihovnik pod něj připsal poznámku, že je neúplný, ale ani on zřejmě neznal všechna chybějící díla, která navíc mohla vyjít až po vytištění tohoto přehledu.²¹⁵ Vydavatelem většiny děl překvapivě není jezuitská tiskárna, která se nacházela v této době přímo v areálu Klementina,²¹⁶ nýbrž staroměstský tiskař Karel Jan Hraba, nebo v případech několika starších děl také Jan Karel Jeřábek a arcibiskupská tiskárna Wolfganga Wickharta.²¹⁷ Podněty k Wietrowského literární práci zjevně nevycházely z vedení profesního domu či jezuitského řádu, nýbrž (což máme u *Historia S. Joannis Nepomuceni* pramenně doloženo) z okolí arcibiskupa a konzistoře; případně šlo o zcela samostatné počiny, ale zde vyvstává otázka, kde by Wietrowsky získal jistě nemalé finanční zdroje na vydání svých děl, a to dokonce ve dvojnásobném tiskovém formátu. Z korespondence s Janem Tomášem Berghauerem víme, že žádal své příznivce o podporu, za což je pak náležitě vychválil v úvodních dedikacích, a vzhledem k vysoké produkci přes dvacet spisů musel mít mecenášů opravdu mnoho.

Ve své nesmírně plodné literární práci i v řadě řádových funkcí, jež Maximilianus Wietrowsky zastával, zúročil bohaté jazykové znalosti a projevil nezměrnou píli i disciplínu. Pro dokreslení jeho životní dráhy nám dobře poslouží korespondence s generalátem, z níž můžeme vyvodit některé dílčí závěry. V počátcích své řádové kariéry projevoval poněkud prudší povahu, jak dokládají občasná spory, které se nezřídka řešily právě prostřednictvím korespondence s generalátem. Měl tendenci obcházet své nadřízené, neboť se se svými prosbami a žádostmi snad až příliš často obracel na generála řádu; ačkoliv na to měli jezuité plné právo, nevyužívali jej obvykle v tak hojné míře. Proto byl vícekrát upozorněn, že případné rozhodnutí je v pravomoci rektora koleje či provinciála, a není tudíž nutné žádat o svolení generálního představeného. Přesto musel mít jisté organizační schopnosti, když mu byla několikrát přidělena řídicí řádová funkce, ať už rektora

²¹⁵ „*Synopsis operum ab auctore editorum hic adposita manca est. De conciliis desiderantur opera. Ita notavit P. Vincentius pt. Bibliothecarius.*“ V seznamu jsou uvedeny pouze spisy vydané do roku 1724 (viz Přehled literární tvorby, tab. 4 v příloze k této kapitole).

²¹⁶ Tato univerzitní tiskárna se podílela se pouze na vytištění Wietrowského filozofických tezí (např. *Philosophia disputata*, 1697), které vydávali majetnější studenti u příležitosti svých magisterských obhajob, a poté na třetím vydání spisu *Methodus vivendi* vytištěném až posmrtně roku 1740. Podrobněji viz *Přehled literární tvorby*, tab. 4 v příloze k této kapitole.

²¹⁷ O tiskárnách a tiskařích viz CHYBA, K.: *Slovník tiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860*. Příloha Sborníku Památníku národního písemnictví, Strahovská knihovna I. Praha 1966.

pražské novoměstské koleje či superiora svatohorské rezidence nebo drážďanské misie. Ocenění jeho schopností se mu dostalo při jistě významném jmenování přisedícím pražské arcibiskupské konzistoře, kde působil dvacet let až do své smrti, i v neméně důstojné a zodpovědné roli zповědníka pražského arcibiskupa, kterou zastával po čtrnáct let.

V této kapitole jsme předložili bio-bibliografický pohled na Maximiliana Wietrowského. Zejména díky pramenům epistolografickým před námi vyvstává živoucí portrét barokního historika, jehož strohá životopisná data a přehled řádové kariéry doplňují údaje osobního rázu, zachycující často i běžné životní události, povahové rysy a vývoj osobnosti. Jeho obraz tak nabývá na plastičnosti a vykresluje před námi muže, který díky své neúnavné pili a činorodosti vytvořil dlouhou řadu děl, pro své současníky jistě velmi přínosných a užitečných.

2.5 Přílohy a tabulky

Elogium Maximiliana Wietrowského SJ, *Annuae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu ad annum 1737*, cap. *Annuae literae domus professae Societatis Jesu Micro-Pragae ad annum 1737*, ARSI, Boh. 156, pp. 9–10.

Annuae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu ad annum 1737

[p. 9] ... Numerum praeterea domi nostrae degentium 28. Februarii Libitina comminuit, dum P. Maximilianum Wietrowsky, virum aetate ac meritis gravem, e vivis sustulit. Mundo natus fuit Pragae anno 1660, 11. Januarii. Societati adlectus Brunae 1677, 12. Novembris. Audita in hac Philosophia et Theologia, docuit classes Grammaticae annis 2, Poësis 2, Philosophiam 6, Theologiam moralem 2, Controversias fidei 2, Catechisten egit 4, Concionatorem ad populum 1, Praesidem congregationis 3, juniorum 2, Exhortatorem domesticum 9, Rectorem collegii 3, Regentem seminarii 4, Superiorem residentiae 6, Missionis Dresdensis 1, Resolutorem casuum 8, Confessarium Principum 4,²¹⁸ Assessorem Consistorii Archi-Episcopalis Pragensis 20. Doctor Philosophiae et Theologiae in Societate promotus, eidem per quatuor vota arctius adstrictus 1695, 2. Februarii. Inter praeclara tum naturae, tum gratiae dona, quibus P. Maximilianus abunde cumulatus erat, enituit in eo ardens propagandae Gloriam Divinae animarumque lucrandarum studium, cui ut tanto impensius vacaret, otio perpetuum indixit bellum. Idcirco libros aut solide doctos lectitabat, aut ne labori etiam inter complura negotia parceret, eosdem scribebat orbique postero in perennem usum transmittibat. Eam profecto sapientiae ac eruditionis famam sibi comparaverat, ut quibuscum ad Reverendissimum Archidiecaeseos Pragenae tribunal lustris quaternis consederat, ad eundem velut ad oraculum in causis admodum perplexis confugerent. Multum ad hoc contulit gratissima morum comitas, qua animos tum de statu clericali, tum laicali in sui amorem ac existimationem pertrahebat. Eminebat porro in eo accommoda corpori celsitudo animi, qua aspera quaevis ac dura imperturbata semper mente exceptit. Patuit id praeprimis supremo morbi tempore, dum mensibus compluribus lectulo

²¹⁸ Správně 14 let – chybný údaj byl přejet pravděpodobně z *Catalogu triennalis* I (1734), ARSI, sign. Boh. 54, p. 17.

perquam molesto affixus, heroica prorsus infractae patientiae edidit specimina eamque cum Deo ||[p. 10] conjunctionem prae se tulit, ut non solum in Divinam voluntatem resignatissimus, sed etiam frequens cum Deo foverit colloquium; quod ne interromperetur, crebrius sibi praelegi expetiit libellos precatorios, intensissimos virtutum sublimissimarum actus continentes, donec inter affectus theologicos signaque contriti cordis immoriens ad eum abiret, cujus Gratia dissolvi et esse cum Christo tota mente cupiverat. Hoc e vivis sublato ac ita postulante Celsissimo Archipraesule nostro, eidem suffectus est actualis in Cathedra theologica Veteropragensi Professor. ...

Zkrácené elogium Maximiliana Wietrowského SJ, *Supplementum Historiae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu [1737–1739]*, cap. *Historia domus professae anno 1737*, ARSI, Boh. 159, p. 1.

Supplementum Historiae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu

[p. 1] ... Alium Libitina e vivis sustulit 28. Februarii, videlicet P. Maximilianum Wietrowsky, virum uti aetate, ita meritis gravem. Mundo natus fuit Pragae anno 1660, 11. Januarii, Brunae Societati renatus 1677, 12. Novembris, in qua Philosophiae et Theologiae Doctor promotus. Professus quatuor vota 1695, 2. Februarii. Inter praeclara tum naturae, tum gratiae dona enituit in eo singulare propagandae Gloriam Divinam animarumque lucrandarum studium, cui ut tanto impensius vacaret, otio perpetuum indixit bellum; idcirco libros aut solide doctos lectitans, aut a se scriptos orbi postero in perennem usum transmittens, eam profecto sapientiae ac eruditionis famam sibi comparaverat, ut quibuscum ad Reverendissimum Archidieceaseos tribunal lustris quaternis consederat, ad eundem velut ad oraculum in causis admodum perplexis confugerent. Hoc e vivis sublato ac ita postulante Celsissimo Archipraesule, noster eidem suffectus est actualis in Cathedra theologica Vetro-Pragae Professor. ...

Ego Maximilianus Felix Wietrowsky Professorem sacrae et
secularis curiae et curiae circumstantibus, et Pater Reverende Patri
Guasto Wille per Provinciam Bohemae Vicesitator et Pater Provinciali,
et eidem Reverendi Patri Franci Generali Collegii generalis
Societatis Jesu et successorum eius, cum Deo Tenenti, per totam
Quartaem, Quintaem et Sextam, et secundum eam peculiarium
eorum circa personarum conditionem, circa formam vivendi in huius
Apobolici Societatis Jesu et in eius constitutionibus contentis.
Infrae promittit secularem Adversum Summo Pontifici circa huius
partem in eisdem litteris Apobolici et constitutionibus continetur.
Vico Praga. Die secunda Februarii Anno millesimo sexcentesimo
nonagesimo quinto. In Sacrae S. Michaelis Domus Collegii generalis, 1695.
Maximilianus Felix Wietrowsky

Obr. 1 – Vlastnoruční zápis Wietrowského čtvrtých řádových slibů, složených
2. 2. 1695 v kostele sv. Mikuláše v Praze na Malé Straně, zasláný formou dopisu
na generalát do Říma. In: *Professi quatuor votorum* (1694–1696), ARSI,
sign. Germ. 28, f. 316v.

Catalogi triennales I.

I.	<i>nomen et cognomen</i>	<i>natio et patria</i>	<i>aetas vitae</i>	<i>tempus in Societate</i>	<i>vires</i>	<i>linguae et musica</i>	<i>studia</i>	<i>ministeria Societatis</i>	<i>gradus in literis</i>	<i>gradus in Societate</i>
1678	není uveden									
1681 <i>Olomucii</i>	Maximilianus Wietrowsky	Boëmus Pragensis	natus 1660, 6. Januarii	ingressus Societatem 1677, 12. Novembris	bonas	scit Bohemicam, Germanicam	absolvit Logicam et Physicam in Societate	nulla	nullus	nullus
1685 <i>Egrae</i>	dtto	dtto	annorum 26, natus 1659, 6. Januarii	annis 8, ingressus 1677, 13. Novembris	dtto	není záznam	absolvit Philosophiam in Societate	docuit humaniora an. 3, dixit ad studiosos 2, Catechista templi 1	dtto	dtto
1690 <i>Extra provinciam</i>	dtto	dtto	natus 1659, 6. Januarii	ingressus 1677, 13. Novembris	není záznam	není záznam	absolvit Philosophiam et Theologiam in Societate	docuit humaniora an. 4, dtto	dtto	dtto
1693 <i>Olomucii</i>	dtto	dtto	33, ab 11. Januarii 1660	Societate 16, dtto	bonae	Boemice, Germanice, Italice	audivit Philosophiam et Theologiam in Societate	principia 1, Grammaticam 1, Poësim 2, Philosophiam in alterum, dtto	Magister Philosophiae in Societate promotus	dtto
1696 <i>Pragae ad S. Clementem</i>	P. Maximilianus Wietrowsky	Bohemus Vetero-pragensis	natus 1660, 11. Januarii	dtto	dtto	dtto	absolvit Philosophiam et Theologiam in Societate	dtto Philosophiam 5, Praeses congregationis 1, Praeses juniorum 2, docet nunc Physicam	dtto	Professus 4 vot. ab a. 1695, 2. Febr.
1700 <i>Pragae ad S. Clementem</i>	dtto	Bohemus Pragensis	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto Philosophiam 6, Theologiam moralem 2, Controversias 1, Concionator 1	Doctor Philosophiae et Theologiae in Societate promotus	dtto
1705 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	dtto	Societatem ingressus anno 1677, 12. Novembris	dtto	callet Bohemicam, Germanicam, Italicam, Gallicam et aliquid Hispanicam	dtto	dtto Controversias fidei 2, Catechesin 4, Praeses congregationis 3, Exhortator domesticus 7, ad studiosos 2, Consultor academicus 2, Rector collegii 3, Resolutor casuum 1, Confessor nostrorum 1	Magister Philosophiae et Doctor Theologiae promotus in Societate	dtto

1711 <i>Mons Sanctus</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	Boëmicam, Germanicam, Italicam, Gallicam mediocriter, Hispanice parum	dtto non repetivit Rhetoricam neque Mathesim	dtto Exhortator domesticus 9, Regens seminarii 3, Praefectus scholarum 2, Superior residentiae 3, Resolutor casuum 4	dtto	dtto
1714 <i>Mons Sanctus</i>	dtto	dtto	natus 1660, 12. Januarii	dtto	dtto	Latinam [!], Bohemicam, Germanicam, Italicam, Gallicam	dtto non repetivit humaniora neque Mathesim	dtto Superior residentiae 6, Resolutor casuum 6	dtto	dtto
1717 <i>Extra provinciam</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	Bohemicam, Germanicam, Italicam, Gallicam	dtto non repetivit Rhetoricam	dtto Consultor collegii 2, Regens seminarii 4, Instructor tertiae probationis 2	dtto	dtto
1723 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	mediocres	dtto	absolvit in Societate Philosophiam et Theologiam	dtto Consultor collegii 3, Superior Missionis Dresdensis 1, Confessarius Celsissimi Archiepis- copi et Assessor consistorii 6	dtto	dtto
1726 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto Consultor domesticus 6, Confessarius Archiepiscopi et Assessor consistorii 9	dtto	dtto
1730 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	natus 1660, 11. Januarii	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto Consultor collegii 5, Resolutor casuum 8, Confessarius Principis annis 21 [!], Assessor Consistorii Archiepiscopalis Praegae 13	dtto	dtto
1734 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	deficientes	dtto	dtto	dtto Confessarius Principis 4 [!], Assessor Consistorii Archiepiscopalis Praegae 17	dtto	dtto
1737	není uveden									

Tab. 1 – Zápisy z prvních dílů *Catalogi triennales* zaznamenávají jednak údaje biografické (jméno, národnost, věk, doba strávená v jezuitském řádu), ale i životní síly, jazykové znalosti a hudební nadání, absolvovaná studia, všechny dosud vykonávané řádové funkce, dosažený akademický titul a popř. datum složení čtvrtých řádových slibů (pro zjednodušení uvádíme pouze nové, resp. jiné údaje, zejm. u zastávaných funkcí neopakujeme předchozí zápis, pokud se neliší počet odsloužených let).

Catalogi triennales II.

II.	<i>ingenium</i>	<i>iudicium</i>	<i>prudentia</i>	<i>experientia rerum</i>	<i>profectus in literis</i>	<i>complexio naturalis</i>	<i>ad quae ministeria talenta habeat</i>
1681 <i>Olomucii</i>	bonum	bonum	bona	exigua	bonus	sanguin., choler.	ad humaniores scholas
1685 <i>Egrae</i>	dtto	dtto	dtto	pro statu	dtto	temperata	ad docendum Poësim
1690 <i>Extra provinciam</i>	dtto	dtto	dtto	bona	dtto	sanguinea	ad omnia Societatis munia
1693 <i>Olomucii</i>	dtto	dtto	commoda	commoda	supra medio-critatem	cholericosanguinea	ad altiora docenda et conciones
1696 <i>Pragae ad S. Clementem</i>	dtto	dtto	sat bona	dtto	bonus	sanguin., choleric.	ad docend. altiora et concionandum
1700 <i>Pragae ad S. Clementem</i>	dtto	dtto	bona	bona	dtto	sanguineo-cholerica	ad docendum, Italice concionandum, conversandum
1705 <i>Domus professa</i>	dtto	mediocre	mediocris	dtto	supra medio-critatem	phlegmatico-cholerica	ad ministerium domus, gubernandum in seminariis juventutem
1711 <i>Mons Sanctus</i>	dtto	bonum	není	dtto	dtto	cholericophlegmatica	ad missiones aulicas, praefecturam Spiritus
1714 <i>Mons Sanctus</i>	dtto	dtto	bona	dtto	bonus	cholericosanguinea	ad missiones aulicas, regenda seminaria et praefecturam Spiritus
1717 <i>Extra provinciam</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	supra medio-critatem	cholericica	ad regimen in residentia, aulas minores et mediocres, officium Praefecti Spiritus
1723 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	sanguineo-cholerica	ad gubernandum
1726 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	sanguinea	ad officium instructionis, ad praefecturam Spiritus, ad gubernandum
1730 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	sanguineophlegmatica	ad officium Confessarium in Principium, ad gubernandum, ad officium Assessoris consistorialis etc.
1734 <i>Domus professa</i>	dtto	dtto	dtto	dtto	dtto	temperata	ad gubernandum, ad praefecturam Spiritus

Tab. 2 – Záznamy z druhých dílů *Catalogi triennales* udávají nadání, schopnost vlastního úsudku, rozvahy, zkušenosti, pokroky ve vzdělání, typ povahy a zejména závěrečné zhodnocení, pro jaké řádové funkce a úkoly se Wietrowsky hodí.

Catalogi breves

<i>annus</i>	<i>locus</i>	<i>ministeria Societatis</i>
1677	ještě není uveden	
1678	nedočován katalog	
1679	<i>Collegium probationis Brunensis</i>	novitius scholasticus secundi anni (pozn. jméno uvedeno ve tvaru <i>Felix Vietrowsky</i>)
1680	<i>Collegium Olomucense</i>	logicus
1681	<i>Collegium Olomucense</i>	physicus
1682	<i>Collegium Olomucense</i>	metaphysicus
1683	<i>Collegium Litomericense</i>	Professor infimae classis grammaticae, Visitator examinum
1684	<i>Collegium Litomericense</i>	Professor mediae classis grammaticae, Concionator ad studiosos in festis, Visitator examinum, Praefectus rerum comicarum, Socius Praefecti bibliothecae
1685	<i>Collegium Litomericense</i>	Professor Poëseos, Exhortator studiosorum in Dominicis
1686	<i>Domus professa</i>	Professor Poëseos, Concionator ad studiosos in Dominicis
1687	<i>Collegium Pragense ad S. Clementem</i>	theologus primi anni
1688	<i>Extra provinciam</i>	Romae in secundo anno Theologiae
1689	<i>Extra provinciam</i>	Romae in tertio anno Theologiae
1690	<i>Extra provinciam</i>	Romae in quarto anno Theologiae
1691	<i>Extra provinciam</i>	in tertio anno probationis Florentiae
1692	<i>Collegium Olomucense</i>	Professor Ethicae, Concionator academicus in dominicis, Praeses juniorum, Confessarius templi et convictus
1693	<i>Collegium Olomucense</i>	Professor Physicae, Exhortator Coadjutorum, Confessarius templi
1694	<i>Collegium Olomucense</i>	Professor Metaphysicae, Praefectus bibliothecae, Corrector lectorum secundae mensae, Exhortator Coadjutorum, Confessarius templi et convictus
1695	<i>Collegium Pragense ad S. Clementem</i>	Professor Logicae, Praeses juniorum, Confessarius templi
1696	<i>Collegium Pragense ad S. Clementem</i>	Professor Physicae, Praeses congregationis Philosophorum, Examinator pro ordinibus, Confessarius templi et Itolorum
1697	<i>Collegium Pragense ad S. Clementem</i>	Professor Metaphysicae, Examinator pro ordinibus, Confessarius templi
1698	<i>Collegium Pragense ad S. Clementem.</i>	Concionator et Praeses congregationis Itolorum, Conversator, Confessarius templi
1699	<i>Collegium Pragense ad S. Clementem</i>	Professor Theologiae moralis, Senior Philosophiae, Examinator pro ordinibus
1700	<i>Collegium Pragense ad S. Clementem</i>	Professor Controversiarum, Senior Philosophiae
1701	<i>Collegium Pragense ad S. Clementem</i>	Professor Controversiarum, Examinator pro ordinibus, Praeses congregationis Latinae majoris, Exhortator domesticus
1702	<i>Collegium Neopragense</i>	Rector ab 11. Augusti 1701, Catechista, Confessarius templi
1703	<i>Collegium Neopragense</i>	Rector ab 11. Augusti 1701, Exhortator domesticus, Confessarius templi
1704	<i>Collegium Neopragense</i>	Rector ab 11. Augusti 1701, Exhortator domesticus, Confessarius templi

Tab. 3 – Záznamy z *Catalogi breves* udávají informace o aktuálně zastávané pozici.

1705	není uveden	
1706	<i>Collegium Crumloviense</i>	Regens seminarii, Praefectus scholarum, Resolutor casuum, Exhortator domesticus
1707	<i>Collegium Crumloviense</i>	Regens seminarii, Praefectus scholarum, Exhortator domesticus, Resolutor casuum domesticus, Catechista studiosorum
1708	<i>Collegium Novodomense</i>	sine
1709	<i>Residentia S. Montis</i>	Superior, Oeconomus, Praefectus fabricae, Confessarius templi
1710	<i>Residentia S. Montis</i>	Superior, Oeconomus
1711	<i>Residentia S. Montis</i>	Superior, Oeconomus
1712	<i>Residentia S. Montis</i>	Superior, Resolutor casuum, Praefectus fabricae
1713	<i>Residentia S. Montis</i>	Superior, Resolutor casuum, Praefectus fabricae
1714	<i>Residentia S. Montis</i>	Superior, Praefectus fabricae
1715	<i>Collegium Glogoviense</i>	Regens seminarii
1716	<i>Collegium Gitzinense</i>	Instructor Patrum tertiae probationis, Consultor primo anno
1717	<i>Collegium Gitzinense</i>	Instructor Patrum tertiae probationis, Consultor secundo anno
1718	<i>Domus professa</i>	Confessarius et theologus Celsissimi Principis Archiepiscopi, Assessor consistorialis
1719	<i>Domus professa</i>	dtto
1720	<i>Domus professa</i>	dtto
1721	<i>Domus professa</i>	dtto
1722	<i>Domus professa</i>	dtto
1723	<i>Domus professa</i>	dtto Consultor primo anno
1724	<i>Domus professa</i>	dtto Consultor secundo anno
1725	<i>Domus professa</i>	dtto Consultor tertio anno
1726	<i>Domus professa</i>	Confessarius et theologus Celsissimi Principis Archiepiscopi, Assessor consistorialis
1727	<i>Domus professa</i>	dtto
1728	<i>Domus professa</i>	dtto
1729	<i>Domus professa</i>	dtto Consultor primo anno
1730	<i>Domus professa</i>	dtto Consultor secundo anno
1731	<i>Domus professa</i>	dtto Consultor tertio anno
1732	<i>Domus professa</i>	Assessor consistorialis
1733	<i>Domus professa</i>	dtto
1734	<i>Domus professa</i>	dtto
1735	<i>Domus professa</i>	dtto
1736	<i>Domus professa</i>	dtto
1737	<i>Domus professa</i>	dtto (<i>pozn. jméno potvrzeno a doplněn křížek</i>)

Přehled literární tvorby

<i>nomen</i>	<i>annus</i>	<i>tomus</i>	<i>for.</i>	<i>pag.</i>	<i>typographus</i>	<i>ex.</i>
Quaestiones philosophicae	1697	I–III	8°	197	SJ ad S. Clement.	
Philosophia disputata	1697	I–V	4°	388	SJ ad S. Clement.	
		I–V	8°	1170	SJ ad S. Clement.	
	1734	I–V	4°	454	K. J. Hraba	3
Momenta rationum	1700	I–III	8°	224	J. K. Jeřábek	
	1725	I–III	12°	160	K. J. Hraba	5
		I–III	2°	42	K. J. Hraba	7
Vocatio victoriosa	1700		8°	263	J. K. Jeřábek	
	1725		12°	226	K. J. Hraba	
			2°	101	K. J. Hraba	
Dissertatio pacifica	1720–23		12°			
Dissertationes pacificae	1731	I–III	12°	658	K. J. Hraba	6
			2°	168	K. J. Hraba	1
Methodus vivendi	1722		12°	156	W. Wickhart	9
	[1729]		12°	122	K. J. Hraba	6
	1740		12°	119	SJ ad S. Clement.	2
Historia de Arriana haeresi	1722–23	I–IV	12°	1272	W. Wickhart	15
	1723	I–IV	2°	308	W. Wickhart	8
Historia de haeresi iconoclastarum	1723	I–II	12°	622	K. J. Hraba	13
		I–II	2°	148	K. J. Hraba	7
Historia de magno schismate Graecorum	1723	I–II	12°	709	K. J. Hraba	16
		I–II	2°	176	K. J. Hraba	8
Catechismus Latino, Bohemico et Germ.	1724					
Historia de Bello sacro	1724	I–III	12°	1007	K. J. Hraba	13
		I–III	2°	247	K. J. Hraba	10
Historia de magno schismate Occidentis	1724	I–II	12°	565	K. J. Hraba	13
		I–II	2°	142	K. J. Hraba	8
Historia de haeresi Lutherana	1724	I–II	12°	605	K. J. Hraba	12
		I–II	2°	181	K. J. Hraba	8
Historia de haeresi Calviniana	1724		12°	362	K. J. Hraba	14
	1725		2°	91	K. J. Hraba	9
Historia S. Gregorii Magni	1726	I–II	12°	596	K. J. Hraba	10
		I–II	2°	147	K. J. Hraba	8
Selectae conclusiones theologicae	1726–30	I–VIII	12°	5824	K. J. Hraba	
	1727–29	I–VIII	2°	1483	K. J. Hraba	
Historia S. Joannis Nepomuceni	1729		4°	256	K. J. Hraba	28
Introductio brevis	1730		2°	34	K. J. Hraba	1
	[1730]		12°	132	K. J. Hraba	1
Historia S. Leonis Magni	1730	I–II	12°	591	K. J. Hraba	8
		I–II	2°	147	K. J. Hraba	5
Historia de conciliis oecumenicis	1730	I–II	12°	832	K. J. Hraba	4
		I–II	2°	204	K. J. Hraba	6
Historia de primatu Episcopi Romani	1730		12°	450	K. J. Hraba	5
	1731		2°	111	K. J. Hraba	6
Historia de schismatibus	1731		12°	468	K. J. Hraba	3
			2°	116	K. J. Hraba	3

Tab. 4 – Soupis Wietrowského děl seřazený podle data vydání, dále uveden počet dílů, formát tisků, celkový počet stran (u vícesvazkových vydání sečteno dohromady), vydavatel a počet dochovaných exemplářů podle *Bibliografie cizojazyčných bohémik*.

3. Zařazení do dobového kontextu a předpoklady ke vzniku spisu

3.1 Historické prameny a literární zpracování příběhu o Janu Nepomuckém²¹⁹

V úvodu si pouze shrňme několik známých skutečností o postavě Jana z Pomuku. Historický Jan se narodil před polovinou 14. století jako syn měšťana Welflina v západočeském Pomuku. Působil jako veřejný notář v Praze, oltářník v katedrále sv. Víta, sekretář arcibiskupa a farář u sv. Havla na Starém Městě. Po právnických studiích v Praze a Padově je doložen jako doktor dekretů a kanovník u sv. Jiljí. Posléze se stal kanovníkem vyšehradské kapituly a generálním vikářem pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna. V době dramatických sporů mezi králem Václavem IV. a arcibiskupem, které po schválení volby kladrubského opata vyústily v otevřený konflikt, byl Jan z Pomuku na příkaz panovníka zajat a 20. března 1393 umučen.

²¹⁹ V této kapitole se zaměříme pouze na tzv. „druhý život“ Jana Nepomuckého, tedy na dochované prameny a literární díla k němu se vztahující, a záměrně pomíjíme kulturněhistorické pozadí a dobu, ve které žil. Kromě úvodního nastínění se nebudeme podrobněji zabývat historickou stránkou jeho osobnosti, neboť není podstatná pro hlavní téma naší práce. Životní údaje o Janovi z Pomuku, tj. přibližná datace, studia, světská i duchovní kariéra, příčiny smrti, stejně jako následný kult a z něj se vyrůstající literární tradice, byly již zpracovány v celé řadě publikací, z nichž vybíráme alespoň základní tituly:

BERGHAEUER, J. T. A.: *Protomartyr poenitentiae ejusque sigilli custos semper fidelis Divus Joannes Nepomucenus*. Tom. I, II. Augustae Vindelicorum 1736, 1761 (dále jen *Protomartyr poenitentiae* I, II);

BOROVÝ, K.: *Sv. Jan Nepomucký, mučedník a hlavní patron království českého*. Praha, Dědictví sv. J. Nepomuckého 1878;

DIERNA, G.: *San Giovanni Nepomuceno*. In: *Bohemia Sancta: Forme della narrativa religiosa ceca del Seicento*. Roma 1990, s. 83–112;

Johannes von Nepomuk 1393–1993. Hrsg. R. Baumstark, J. von Herzogenberg, P. Volk, München, Bayerisches Nationalmuseum 1993;

KADLEC, J.: *Bohemia sancta*. Praha, Zvon 1990, *Svatý Jan Nepomucký*, s. 208–218;

KRAUS, A.: *Husitství v literatuře, zejména německé*. Díl II. Husitství v literatuře barokní a osvícenské. Praha, Česká akademie 1918;

OLIVA, V.: *O kanonizaci blahoslaveného Jana Nepomuckého*. Praha, Tisková liga 1922;

PEKAŘ, J.: *Tři kapitoly z boje o sv. Jana Nepomuckého*. Praha, Vesmír 1921;

PODLAHA, A.: *Series praepositorum, decanorum, arcidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis*. Pragae 1993, *Sanctus Johannes Nepomucenus (de Pomuk)* s. 58–64;

POLC, J. V.: *Svatý Jan Nepomucký*. Praha, Zvon 1993;

RYNEŠ, V.: *Svatý Jan Nepomucký*. Díl II. Úcta. Řím, Křesťanská akademie 1972;

SEDLÁK, J. N.: *Proč nedošlo již dříve k svatořečení Jana Nepomuckého. (20. března 1393 – 19. března 1729). Na základě spisů soudního řízení*. Praha, Dědictví sv. J. Nepomuckého 1929;

STEJSKAL, F. X.: *Svatý Jan Nepomucký*. Díl I, II. Praha, Dědictví sv. J. Nepomuckého 1921, 1922 (dále jen STEJSKAL I, II);

Svatojanský sborník. Ed. J. Svoboda, Praha, Karolinum 1994;

VLNAS, V.: *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha, Mladá fronta 1993 (dále jen VLNAS).

První zprávu o smrti generálního vikáře doktora Jana z Pomuku představuje písařský záznam na okraji soudních protokolů pražských generálních vikářů, který pouze ve zkratce uvádí jeho jméno a datum úmrtí (... *et Jo. P. die XX. diem suum clausit extremum, cuius anima requiescat in pace.*)²²⁰ Několik měsíců poté popisuje událost arcibiskup Jan z Jenštejna ve své stížnosti k papeži Bonifáci IX., v níž je Jan obrazně označen za mučedníka (*Officialis et Vicarius, iam martyr sanctus*).²²¹ V době kanonizačního procesu byl ovšem text žaloby neznámý, do Prahy se dostal až roku 1752. Po smrti Jana z Jenštejna sepsal v letech 1400–1402 arcibiskupův oslavný latinský životopis roudnický převor Petr Klarifikátor, v němž zmiňuje také Janovu smrt (... *venerabilisque Joannes, pro tunc Vicarius in spiritualibus, Dei gratia Martyr effectus, quia adustus, calcibus pressus, finaliter est submersus clarescentibusque miraculis est ostensus...*).²²²

Postupně se začíná formovat nejen v souvislosti s Janem negativní obraz Václava IV., kterého zaháňský opat Ludolf z Eynbecke ve svém pojednání *Tractatus de longevo schismate* ostře napadá a připomíná mimo jiné i mučení a smrt Jana z Pomuku (*Inter cetera autem honorabilem illum virum, Deo acceptum et hominibus, Theutonicis et Bohemis, amabilem, decretorum Doctorem, dominum Johannem Presbiterum, domini Archiepiscopi Pragensis in spiritualibus Vicarium, crudeliter tortum, combustum et evisceratum in aqua submersit, ...*).²²³ Pozvolna upadá v zapomnění původní příčina vikářovy smrti, totiž potvrzení kladrubského opata. S jiným vysvětlením králova hněvu přichází Ondřej Řezenský v kronice dokončené roku 1422 *Chronica Pontificum et Imperatorum Romanorum* (*Hic Johannem, Doctorem egregium Theologiae, submersit, eo quod dixerat hunc esse dignum nomine regis, qui bene regna regeret.*).²²⁴ V nejhorších možných barvách vylíčil Václava IV. rakouský vzdělanec a diplomat Tomáš Ebendorfer z Haselbachu v kronice psané v letech 1445–1451 na příkaz císaře Fridricha III. *Chronica Regum*

²²⁰ *Soudní akta konsistoře pražské. Acta judiciaria Consistorii Pragensis*. III. Ed. F. Tadra, Praha, Česká akademie 1896, s. 125 (STEJSKAL I, s. 127).

²²¹ *Acta in Curia Romana*, art. 27. In: Hussiana. P. de Vooght, Louvain 1960, dodatek, s. 432–433. Podrobně popisuje text této žaloby i další dochované prameny POLC, J. V.: *Nejstarší prameny o smrti sv. Jana z Pomuku-Nepomuckého*. In: *Se znamením kříže*. Ed. F. Dvorník, Řím, Křesťanská akademie 1967, s. 171–179.

²²² *Vita domini Joannis Pragensis Archiepiscopi tertii, post Patriarchae Alexandrini*. In: *Fontes rerum Bohemicarum* I. Ed. J. Truhlář, Praha, Museum království Českého 1873, s. 461–462.

²²³ *Scriptores rerum Silesiacarum* I. Ed. G. A. Stenzel, Breslau 1835, s. 213–214.

²²⁴ *Andreas von Regensburg sämtliche Werke*. Ed. G. Leidinger, München 1903, s. 111–112.

Romanorum.²²⁵ Kromě již zmiňovaného výroku, kdo je hoden jména krále, se poprvé objevuje i motiv královnina zpovědníka, který odmítá vyzradit zpovědní tajemství (*Confessorem eciam uxoris sue Johannem, in Theologia Magistrum, et quia dixit hunc dignum regio nomine, qui bene regit, et, ut fertur, quia sigillum Confessionis violare detrectat, ipsum in Moldavia suffocari precepit.*). Tím vyprávění o sporu s králem odpoutává z roviny realistické (spor o kladrubské opatství) a kromě morálního vyznění (kněz kárá královo jednání) dostává i rozměr teologický (zachování tajemství svaté zpovědi).

Na místo posledního odpočinku mučedníka odkazují *Staré letopisy české* z poloviny 15. století (*Pak léta nahoře psaného, to jest 1393, utopen jest slavný doktor, kněz Johánek, vikář arcibiskupstvie pražského, pod mostem pražským, krále Václavovým rozkázáním, protože proti jeho vuoli stvrdil opata kladrubského. A jest pochován na Hradě pražském u svatého Václava, tu, kdež jméno jeho vytesáno na kameni a kříž na témž kameni; na kterýžto kříž i podnes žádný nohama nevstúpi.*)²²⁶ Jde o hrob vyhloubený před vstupem do kaple sv. Erharda a Otýlie, který se později stane jedním z ohnisek nepomucenského kultu. Zlatokorunská kronika, sepsaná po husitských válkách, k tomu dodává, že proslul zázraky, a proto je kolem hrobu postavena mříž (*Anno Domini 1393 in die S. Benedicti submersus est Doctor Jochancko, Decanus Pragensis, et inventus feria V. in ostensione reliquiarum. Sepultus est in ecclesia Pragensi. Coruscat miraculis, ideo factum est cancellum in circuitu sepulchri.*)²²⁷ V českém prostředí se projevuje silný vliv vyprávění Pavla Žídka, mistra pražské artistické fakulty, později žijícího u dvora krále Jiřího z Poděbrad, který roku 1471 dokončil obsáhlý český spis *Správovna*, soubor rad a naučení určených panovníkovi. Jeho odsuzující popis krále Václava IV. doplňuje příběh královnina zpovědníka, kterého mylně uvádí jako děkana hradní kapituly u Všech svatých (...*když měl zlé domněnie do své paní a ona se zpoviedala mistru Johankovi, děkanu Všech svatých, i přišel k němu král, aby mu pověděl, s kým*

²²⁵ EBENDORFER, T.: *Chronica Regum Romanorum*. I. Ed. H. Zimmermann, Hannover 2003, s. 550.

²²⁶ *Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*. Edd. M. Kaňák, F. Šimek, Praha, SNKLHU 1959, s. 37–38.

²²⁷ DOBNER, G.: *Vindiciae sigillo Confessionis Divi Joannis Nepomuceni, Protomartyris poenitentiae, assertae*. Pragae – Viennae 1784, s. 41.

přebývá, a kdy děkan nechtěl jemu nic praviti, kázal ho utopiti.)²²⁸ Židek ovšem nezaznamenává ani rok smrti, ani jméno královny. K určení chybného letopočtu dochází díky záznamu na přídešší zápisníku děkanů z roku 1483. V něm tehdejší kapitulní děkan Jan z Krumlova vypsál příkoří, která jeho předchůdci vytrpěli. K nadepsanému letopočtu 1383 je uvedeno Johánek z Dubé utopen z mostu. Z Dubé bylo poté opraveno na z Pomuka (*Johannes de Pomuk submersus de ponte, Pr. decretorum Doctor*).²²⁹ Tato datace se v polovině 16. století objevila v latinském a českém nápise na nové mříži kolem hrobu Jana Nepomuckého, který zde poprvé vystupuje v novější podobě svého jména jako královnin zpovědník, z mostu utopený, zázraky od Boha oslavený a díky Janovi z Krumlova také jako kanovník svatovítské kapituly.

Roku 1541 vyšla tiskem *Kronika česká* Václava Hájka z Libočan, která se spolu s německým překladem z roku 1598 stala jedním ze základních spisů o české minulosti a její obliba se až do barokní doby neustále zvyšovala. Pro nesrovnalosti v pramenech a datacích rozdělil autor historického Jana ve dvě osoby – k roku 1383 (2. května) uvádí utopení kněze Jana Nepomuckého, mistra učení pražského, kanovníka pražského kostela a královnina zpovědníka (v marginálii: *Kněze, zpovědníka králové, král kázal utopiti*) a k roku 1393 (19. dubna) tragickou smrt arcibiskupského sufragána (nikoliv generálního vikáře) doktora Johánka, kvůli potvrzení kladrubského opata, chybně pojmenovaného Albrecht (v marginálii: *Král Václav kázal druhého kněze bez příčiny utopiti*).²³⁰ Hájkova kronika v sobě soustředila většinu látkových námětů budoucí nepomucenské literatury, která se k tomu dílu obrací jako k prvnímu inspiračnímu zdroji. Byla také hlavním pramenem pro olomouckého biskupa Jana Dubravia, který ve svém latinském spise *Historia Regni Bohemiae* z roku 1552 doplnil příběh mučedníka charakteristikou jednajících

²²⁸ M. Pavla *Židka Spravovna*. Ed. Z. Tobolka, Historický archiv České akademie 33, Praha 1908, s. 178–179.

²²⁹ *Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa* 22. Junii 1725. NA ČR, APA I, sign. B 61/1, f. 370r; STEJSKAL II, obr. 2, s. 9.

²³⁰ HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká, to jest Sepsání a vypsání počátků a pojiti národu českého, jeho rozmnožení a všech příběhův v české zemi zběhlých od léta šestistého čtyřcátého čtvrtého až do léta 1527*. Praha 1541, ff. 353r–353v, f. 356v; edice: *Kronika česká: výbor historického čtení*. Ed. J. Kolár, Praha, Odeon 1981, s. 469, 481–482.

postav i morálním podtextem.²³¹ Díky latině, jíž humanistický učenec svou kroniku sepsal, vešel nepomucenský příběh ve známost i za hranicemi Čech. Dubravius neoznačil rok události, ale jako první zaznamenal jméno královny – Johanna (zemřela roku 1386). Od Pavla Žídka ovšem převzal spojení zповědníkovy smrti s katastrofálním suchem uváděným k roku 1393.²³² Pouze o osobě doktora Johánka, umučeného kvůli volbě kladrubského opata hovoří pak Daniel Adam z Veleslavína ve svém *Kalendáři historickém* (1590).²³³ Hájka opakuje Bartoloměj Paprocký ve spise z roku 1602 nazvaném *Diadochus*.²³⁴

První báseň na počest svatého (!) Jana Nepomuckého nalézáme v latinské sbírce *Hymnorum sacrorum libri tres* (1602), v níž probošt metropolitní kapituly Jiří Barthold Pontanus z Breitenberka oslavuje zanícenými verši katolické světce.²³⁵ Motiv zповědi se zde zdůrazňuje také na prvním známém vyobrazení tohoto mučedníka, z něhož byla přejata představa o fyzickém vzhledu Jana Nepomuckého. Ve svém dalším spise *Bohemia pia* (1608) líčí Jiří Pontanus příběh Jana Nepomuckého podle tradičního Hájkova podání a radí ho jako almužníka a svatého mučedníka z Nepomuku mezi české patrony.²³⁶

Druhé ohnisko kultu začalo vznikat v mučedníkově rodišti v Nepomuku. Tamější děkan Kašpar Petr Drauskovius podnítil majitele panství Františka Karla ze Šternberka, aby nechal na místě údajného zповědníkova domu vystavět kostel.

²³¹ DUBRAVIUS, J.: *Historiae Regni Boemiae, de rebus memoria dignis in illa gestis, ab initio Boiemorum, que ex Illyria venientes, eandem Boemiam, in medio propemodum superioris Germaniae sitam, occupaverunt, libri XXXIII*. Prostannae 1552, lib. 23, f. 144r.

²³² Balbín paradoxně zmiňuje, že Dubravius omylem spojil oba Hájkovy utopené Jany v jednu osobu: „*Notet lector eruditus: Dubravium in Historia Bohemiae asserere, cum B. Joannes Nepomucensis in Muldava abjectus esset, fluvium quasi indignantem fluere noluisse ac coepisse minui, sic ut vado transiri posset; sed istud annis post decem accidit 1393, 19. Aprilis, cum videlicet idem Rex Wenceslaus alium Joannem Suffraganeum Archiepiscopi Pragensis mergi jussit. Utrumque miraculosum fuit (ut ex manuscriptis eorum, qui tum vivebant et videbant, constat) fluvium scilicet morte B. Joannis Nepomuceni subito excrescere et morte alterius Joannis Suffraganei amitti; at bonus Dubravius duos Joannes confudit in unum...*“ *Bohemia Sancta* (viz níže), s. 113.

²³³ Z VELESLAVÍNA, D. ADAM: *Kalendář historický*. Praha 1590; edice: *Kalendář historický národa českého*. Ed. M. J. Vochoč, Praha 1940.

²³⁴ PAPROCKÝ Z HLOHOL, B.: *Diadochos, id est Successio, jinák Posloupnost knížat a králův českých, biskupův i arcibiskupův pražských a všech třech stavův slavného Království českého, to jest panského, rytířského a měšťského*. Praha 1602; reprint: Brno, Garn 2005, díl I, f. 337r.

²³⁵ PONTANUS, G. B.: *Hymnorum sacrorum de Beatissima Virgo Maria et Sanctissimis Patronis Regni Boemiae libri tres*. Pragae 1602, *De S. Joanne Nepomuceno, Canonico Pragensis, Martyre*, s. 203–204; celý hymnus přetiskuje Wietrowsky ve své *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 216–218.

²³⁶ PONTANUS, G. B.: *Bohemia pia, hoc est Historia brevis pietatem avitam Boemiae e miraculis, Ducibus et Regibus, Sanctis quoque Episcopis et Archiepiscopis et ex aliis ostendens*. Francofurti 1608, lib. 2, s. 27, lib. 4, s. 48.

Zřejmě s Drauskoviovým přispěním sepsal jezuita Jiří Ferus-Plachý latinsky, česky a německy drobnou knížku pod názvem *Fama posthuma* (1641), doplněnou drobnými verši.²³⁷ Jde o první pokus o vypsání souvislého životopisu Jana Nepomuckého a v úvodu je připomenuto Janovo rodiště i vazba Nepomuku na vojtěšské legendy. Knihu doprovodily rytiny podle kreseb Karla Škréty a zřejmě poprvé jsou zde světla prozrazující světčovo mrtvé tělo nazvána hvězdami.

Zmínky o nepomucenském kultu uvádějí také další autoři. Roku 1660 vydal jezuita Jan Tanner latinský životopis svého řádového spolubratra pod názvem *Vir apostolicus R. P. Albert Chanovsky S. J.*, v němž líčí, co se Chanovskému přihodilo jako malému chlapci, když chtěl vyzkoušet, zda za zneuctění hrobu Jana Nepomuckého bude skutečně potrestán.²³⁸ Osobnosti obou Janů podle Hájkova zpracování uvádí historik a děkan pražské kapituly Tomáš Pešina z Čechorodu ve spise z roku 1663 *Prodromus Moravographiae, tj. Předchůdce Moravopisu*,²³⁹ Jana Nepomuckého zmiňuje také ve spise *Phosphorus septicornis* (1673)²⁴⁰ a v díle *Mars Moravicus* (1677) zpracovává motivy z legendistické tradice, konkrétně vyprávění o potrestání lidí, kteří zneuctili světčův hrob.²⁴¹

Rozsáhlejší latinské pojednání *De Beato Joanne Nepomuceno* sepsal svatovítský kanovník Jan Ignác Dlouhoveský v roce 1668, který kromě tradičního uvedení Jana Nepomuckého jako královnina zpovědníka, kanovníka pražské kapituly a děkana královské kaple u Všech svatých datoval jeho mučednickou smrt na 16. května 1383. Kromě dostupných pramenů zapracoval do příběhu i výpůjčky z legend jiných světců a dokreslil vlastní invencí. Na Dlouhoveského navázal nejprve jezuita Jiří Crugerius v pojednání z roku 1669 *Majales triumphi* (kladoucí ovšem smrt Jana Nepomuckého na 2. května)²⁴² a zejména Bohuslav Balbín, který vytvořil

²³⁷ [FERUS, G.]: *Fama posthuma Joannis Nepomuceni, cathedralis ecclesiae S. Viti in Arce Pragensi Canonici, Universitatis Caroli IV. studiosi et Magistri, laude sanctitatis et miraculorum apud suos et exteros clari*. Pragae 1641.

²³⁸ TANNER, J.: *Vir apostolicus seu Vita et virtutes R. P. Alberti Chanovsky e Societatis Jesu in Provincia Boemiae*. Coloniae Agrippinae 1660, s. 14.

²³⁹ PESSINA, T. J.: *Prodromus Moravographiae, hoc est Brevis Moraviae descriptio*. Litomisslii 1663, s. 99, 101.

²⁴⁰ PESSINA, T. J.: *Phosphorus septicornis, stella alias matutina, hoc est Sanctae metropolitanae D. Viti ecclesiae Pragensis majestas et gloria*. Pragae 1673, radius 5, s. 583.

²⁴¹ PESSINA, T. J.: *Mars Moravicus sive Bella horrida et cruenta ... et alia id genus mala, quae Moravia hactenus passa fuit*. Pragae 1677, lib. 4, cap. 3, s. 437.

²⁴² CRUGERIUS, G.: *Majales triumphi Romano-Catholicae celebrandi etiam hodie a posteris Plsnensium*. Litomisslii 1669, s. 8.

latinský životopis pod názvem *Vita B. Joannis Nepomuceni*, jehož rukopis věnoval roku 1671 metropolitní kapitule. Vzhledem k tomu, že při svém historickém bádání nemohl využít všechny dostupné prameny kapitulního archivu, musel se v mnoha ohledech spolehnout na Dlouhoveského text a věřit jeho tvrzení, že všechny údaje mají svůj základ v historických pramenech.²⁴³ Balbín tedy převzal od svého předchůdce všechny motivy příběhu, jeho zpracování světcova života má ovšem narozdíl od Dlouhoveského výrazně vyšší literární kvality a dvakrát větší rozsah. Pro další vývoj nepomucenské literatury představovalo toto dílo nevyčerpatelný zdroj inspirace. Životopis byl ovšem vydán až roku 1680, a to v bollandistickém souboru *Acta Sanctorum*,²⁴⁴ věnovaném dle možností doby kritickému vydání životopisu svatých. bollandisté v řadě detailů text pozměnili a doplnili o své vlastní poznámky, změnilo jeho strukturu a číslování kapitol, upravili i dataci mučednickovy smrti,²⁴⁵ pozměnili také marginálie a Balbínovy odkazy na prameny zařadili do svých poznámek za jednotlivé kapitoly. Tento text ovšem později sloužil za podklad pro kanonizační proces, a definitivně tak stanovil textovou tradici nepomucenské legendy. Podruhé otiskl Bohuslav Balbín životopis Jana Nepomuckého ve čtvrtém svazku svého díla *Miscellanea* nazvaném *Bohemia sancta*,²⁴⁶ v němž vycházel ze svého původního rukopisu a změny provedené bollandisty neakceptoval.²⁴⁷ Záhy se

²⁴³ Na závěr svého zpracování nepomucenské legendy B. Balbín uvádí: „*Hactenus de B. Joannis Nepomuceni vita et miraculis narratio. Porro, ne quem sua laude defraudem, praecipuam mihi materiam suppeditavit Illustrissimus et Reverendissimus D. Joannes Ignatius Dlauhowesky de Longavilla, Protonotarius apostolicus et sanctae metropolitanae Pragensis nec non exemptae Wissehradensis et collegiatae Veteroboleslaviensis ecclesiarum Canonicus, hodie vero Milevitanus Episcopus et Suffraganeus Archiepiscopi Pragensis, qui suas ad me litteras anno superiore in hunc modum conclusit: Mitto, quae de Beato Joanne Nepomuceno invenire potui, eaque ex variis fidelissimis et indubiis manuscriptis collecta sub fide sacerdotali communico. Faxit igitur Deus, ut quem honoramus in terris, ejus consortio perfruamur in Coelis.*“ *Bohemia Sancta* (viz níže), s. 112–113, v mírně pozměněné podobě i u bollandistů – *Acta Sanctorum* (viz níže), cap. 4, § 31, s. 677.

²⁴⁴ *Acta Sanctorum*. Tom. III. Maji. Edd. G. Henschenius, D. Papebrochius, Antverpiae 1680, s. 667–680: Die XVI. Maji. De B. Joanne Nepomuceno, ecclesiae metropol. Pragensis S. Viti Canonico, Presb., Martyre Pragae et Nepomuci in Bohemia (dále jen *Acta Sanctorum*).

²⁴⁵ Radí sice Janův životopis pod 16. květen, ale v poznámce *h k* mučednickově smrti se uvádí: „*Quantum aberraturus esset a vero, qui vigiliam Adscensionis componeret cum 16. Maji, vel hinc intelliges: quia ab anno 1355 usque ad 1414 numquam accidit hic concursus; anno autem 1383 dictum pervigilium celebratum est 29. Aprilis.*“ *Acta Sanctorum*, cap. 2, s. 673.

²⁴⁶ BALBINUS, B.: *Miscellanea historica Regni Bohemiae decadis I., liber IV. Hagiographicus seu Bohemia Sancta*. Pragae 1682. § LIX. Vita Sancti Joannis Nepomuceni, s. 94–113 (dále jen *Bohemia Sancta*).

²⁴⁷ Více se rozdílům mezi jednotlivými verzemi Balbínovy legendy věnuje Martin Svatoš v recenzi na Vlnasovu monografii – SVATOŠ, M.: *Balbínova legenda a svatojánský kult v 17. století. (Poznámky na okraj Vlnasovy antilegendy)*. Listy filologické 116, 1993, s. 59–76.

dílo dočkalo českého překladu, vydaného anonymně poprvé roku 1684.²⁴⁸ V roce 1725 byla bollandistická verze latinské Balbínovy legendy vydána v Augšpurku doplněna rytinami Jana Ondřeje Pfeffela s výjevů ze svätčova života.²⁴⁹ Původní Dlouhoveského autograf se ztratil, nebylo ho tedy možné využít při zkoumání Balbínových předloh pro potřeby kanonizace; našel je až v roce 1638 Jan Tomáš Berghauer a otiskl v druhém díle monografie *Protomartyr poenitentiae* vydaném teprve roku 1761.²⁵⁰

3.2 Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého²⁵¹

První neúspěšné pokusy o zahájení kanonizačního, resp. beatifikačního procesu Jana Nepomuckého byly podniknuty už ve druhé polovině 17. století. O svatořečení se zasazoval císař Ferdinand III. s kardinálem Harrachem,²⁵² posléze císař Leopold I. s arcibiskupem Matoušem Ferdinandem Sobkem z Bílenberka a zejména svatovítská kapitula, která roku 1675 vyslala do Říma svého zástupce Kryštofa z Talmberka a předložila obšírný spis o úctě prokazované v Čechách Janu Nepomuckému. Tyto žádosti ovšem neměly předepsané právní náležitosti ani oficiální zaštitění, a nebyly tedy dostatečným podkladem k zahájení procesu.

²⁴⁸ [BALBINUS, B.]: *Život s. Jana Nepomucenského*. Praha ¹1684, ²1698, ³1710; edice druhého vydání: Bohuslava Balbína kněze Tovaryšstva Ježíšova *Život svätého Jana Nepomuckého*. Ed. J. Vařica, Praha, L. Kuncif 1940.

²⁴⁹ BALBINUS, B.: *Vita B. Joannis Nepomuceni Martyris, authore P. Bohuslao Balbino Soc. Jesu conscripta, nunc denuo edita et iconismis praecipua Beati acta exhibentibus illustrata*. Augustae Vindelicorum ¹1725, ²1729.

²⁵⁰ *Protomartyr poenitentiae* II, s. 44–49.

²⁵¹ V této podkapitole naznačíme pouze nejdůležitější body z přípravy a průběhu beatifikačního a kanonizačního procesu Jana Nepomuckého, které jsou podstatné pro naši práci. Podrobnější zpracování tématu přináší publikace uvedené v úvodním odkazu této kapitoly a následující rukopisné i tištěné prameny:

Acta processus apostolici in causa canonizationis B. Joannis Nepomuceni, completa 22. Junii 1725. – zápisy z procesu svatořečení Jana Nepomuckého, opisy akt, dopisů, dekretů, výpovědí apod. NA ČR, APA I, sign. B 60/1–2, B 61/1–3, APA, sign. C 143/4–6, C 144/1–5, C 145/1, kart. 2232–2240;

Acta utriusque processus in causa canonisationis Beati Joannis Nepomuceni Martyris super fama sanctitatis, virtutum et miraculorum, uti et super casu excepto seu cultu publico, huic Beato ab immemorabili tempore ante bullam Urbani VIII. Pontif. Max. exhibito, Pragae constructa, Romae examinata et secuta beatificatione approbata. Viennae ¹1721, ²1722, Veronae ³1725;

Compendium vitae, martyrii et miraculorum necnon actorum in causa canonizationis B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae. Romae 1729;

Opuscula de canonizatione Sancti Joannis Nepomuceni. Vetero-Pragae 1729.

²⁵² Jak píše B. Balbín v životopise Jana Nepomuckého: „*Postremus hic [Ferdinandus III.], Cardinale Archiepiscopo Ernesto ab Harrach advocato, de B. Joannis publico cultu et canonismo (ut vocant) procurando consilium saepius habuit, sed piam optimi Caesaris mentem bella primum, deinde mors abrupit.*“ *Bohemia Sancta*, s. 105.

K podstatným změnám došlo za arcibiskupa Ferdinanda z Khünburgu, který se hned po nástupu do úřadu (1714) obrátil na faráře pražské arcidiecéze a sousední biskupy s výzvou, aby mu podali zprávy o účtě projevované Janu Nepomuckému v jejich farnostech.²⁵³ Po konzultaci s Prosperem de Lambertini (budoucím papežem Benediktem XIV.) ustavil v Praze roku 1715 zvláštní komisi, která zahájila dvojitý soudní proces (o svatém životě a mučednické smrti Jana Nepomuckého a o nepamětné účtě prokazované tomuto světci). Předsedou soudu byl světící biskup a probošt kapituly Daniel Josef Mayer z Mayernu, přísedícími soudci doktor práv Fantišek Langer a doktor teologie jezuita Jan Steiner, kterého později kvůli nemoci nahradil právě Maximilianus Wietrowsky.²⁵⁴ Prokurátorem procesu (*Postulator causae*)²⁵⁵ jmenovala svatovítská kapitula univerzitního profesora a právníka Bernarda Jindřicha Germetena. Obhájcem víry (*Promotor fidei*)²⁵⁶ byl stanoven doktor práv Jan František Blovský. V prvním řízení předložil postulátor soudu články (*articuli*),²⁵⁷ které mají být prokázány, a na jejich základě sestavil obhájce víry dotazník (*interrogatoria*)²⁵⁸ pro výslech svědků. Celkem bylo zejména v Praze, ale i v Olomouci a ve Vídni, vyslechnuto 55 svědků, a to z 87 článků rozvedených do 285 otázek. Kromě svědeckých výpovědí zkoumala arcibiskupská komise

²⁵³ Více viz diplomová práce HEROLD, M.: *Svatojánský dotazník z r. 1715*. Olomouc, Univerzita Palackého 2006, v níž autor narozdíl od VLNASE (s. 76) dospěl k závěru, že „úcta k *mučedníku zpovědního tajemství, patronu Čech, velkému divotvorci a ochránci dobrého jména* byla v diecézi, jež se stala místem jeho zrození i smrti [tj. pražské arcibiskupství], silně rozšířena a bohatě rozvinuta do rozmanitých podob a projevů.“ (s. 56).

²⁵⁴ Originál pověřujícího listu provinciála Jakuba Stessla i jeho opis v soudních aktech je uložen v NA ČR, APA, sign. C 145/1, kart. 2240, nefoliováno: „*Tenor facultatis et licentiae a Superiore regulari impertitae: Datur hicse facultas Reverendo ac Eximio Patri Maximiliano Wietrowsky Societatis Jesu, sacrosanctae Theologiae Doctori, ut juxta gratiosissimum beneplacitum Reverendissimi ac Celsissimi Principis Domini Domini (titulus plenus) Archiepiscopi Pragensis possit processui canonizationis de Divo Joanne Nepomuceno assistere, operam sibi commisam impendere, et quod requiritur, in hac materia juramentum emittere. In quorum fidem sigillum officii appressi et manu propria subscripsi. Pragae 20. Novembris anno 1717. Jacobus Stessl Societatis Jesu, p. t. Provincialis Boemiae.*“

Následuje přísaha nově jmenovaného spolusoudce M. Wietrowského.

²⁵⁵ *Postulator causae*, tedy jakýsi žadatel, obhájce procesu, „garant“. Obvykle odborník v oblasti teologie, kanonického práva a církevních dějin. Jeho úkolem bylo zejména navrhování důkazů. Vlastního výslechu svědků se však účastnit nesměl.

²⁵⁶ *Promotor fidei* (dle VLNASE „d'áblův advokát“) dbal na zachovávání právních předpisů, měl mít důkladné znalosti teologie a kanonického práva, rozšířené o specifickou znalost dané záležitosti. Musel být přítomen při výslechu svědků.

²⁵⁷ *Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa 22. Junii 1725*. NA ČR, APA I, sign. B 61/1, ff. 7r–25v: *Articuli positionales seu probatoriales in causa processus super fama sanctitatis, martyrii, virtutum, miraculorum Venerabilis Servi Dei Beati Joannis Nepomuceni*.

²⁵⁸ NA ČR, APA I, sign. B 61/1, f. 29r: „*Interrogatoria infra scripta dat, facit, exhibet atque producit Joannes Franciscus Blowsky...*“

nepomucenskou úctu také v desítkách dostupných písemných pramenů uchovaných ve svatovítské kapitule, arcibiskupské knihovně či u strahovských premonstrátů.²⁵⁹ Nejstarší z tištěných knih byla Hájkova kronika, posudek důležitých rukopisných pramenů – Židkovy *Správovny* a zápisu Jana z Krumlova – vypracovali týnský farář Jan Florián Hammerschmied, jezuita Ondřej Freyberger a další, kteří mylně zařadili zprávu Jana z Krumlova do roku 1383. První řízení skončilo roku 1719, byl vyhotoven opis procesu, odevzdán posvátné kongregaci obřadů a obhájci víry Prosperu Lambertini. V Římě byla uznána platnost procesu a vydáno povolení přistoupit ke druhému řízení.

Arcibiskup Khünburg zahájil ze svého titulu druhý proces, který měl dokázat nepamětnou úctu, prokazovanou Janu Nepomuckému před rokem 1534, aby mohl být případ charakterizován jako výjimečný a vyňatý bulou papeže Urbana VIII.²⁶⁰ Postulátorem byl opět jmenován Bernard Germeten, obhájcem víry Jan Blovský a předsedou soudu biskup Daniel Mayer. Z 24 článků rozvedených do 123 otázek bylo vyslechnuto 16 svědků, z nichž někteří vypovídali i v předchozím procesu. Na základě soudního řízení vynesl arcibiskup Ferdinand Khünburg rozsudek, že Janu Nepomuckému byla od nepaměti projevována úcta jako světci, prohlásil kult mučedníka za prokázaný, požádal o jeho schválení v Římě a o zahájení beatifikace.²⁶¹ Důležitou roli hrály v celém procesu také přímluvné listy císaře Karla VI., císařovny Alžběty a řady významných osobností (kardinálů i biskupů, představených klášterů, rektorů univerzit a některých říšských hrabat), v nichž se pisatelé zasazovali o brzké blahorečení Jana Nepomuckého. Takové listy byly jednou z podmínek k zahájení beatifikačního řízení.

²⁵⁹ V zápisech z procesních akt zabírá popis pramenů téměř sto třicet listů textu (NA ČR, APA I, např. sign. B 61/1, ff. 370r–497r).

²⁶⁰ Papež Urban VIII. (1623–1644) vytvořil reformu kanonizační procedury, kterou dokončil třemi právními akty: 13. 3. 1625 vydal dekret zakazující prokazování veřejného kultu osobám, které nebyly beatifikované nebo kanonizované, 12. 3. 1631 následovala encyklika *De processibus rite conficiendis* a 5. 7. 1634 bula *Caelestis Hierusalem cives*, která byla radikálním zásahem do veřejného kultu. Za blahoslavené mohli být považováni pouze ti, kterým byl přiznán veřejný kult formálním dovolením kongregace obřadů nebo se jim vzdával veřejný kult od nepaměti, tj. nejméně po sto let před vydáním konstituce. Šlo o jeden z vyňatých případů z dekretů Urbana VIII. (*casus exceptus*). O současné podobě kanonizačního procesu i jeho dějinném vývoji více viz MISZTAL, H.: *Kanonizační právo*. Olomouc, Maticе cyrilometodějská 2002 (dále jen MISZTAL), s. 75, 127–130.

²⁶¹ Oba procesy vedené v Praze byly tzv. ordinariátní neboli informační a měly shromáždit podklady pro beatifikační řízení v Římě.

V souvislosti s řízením byl na příkaz arcibiskupa Khünburga otevřen roku 1719 hrob Jana Nepomuckého. Kromě arcibiskupa a svatovítských kanovníků byl přítomen i prokurátor Germeten, obhájce víry Blovský, kanovník a farář Hammerschmied a další faráři, kaplani, lékaři (např. univerzitní profesor a císařský lékař František Löw z Erlsfeldu) i různí řemeslníci. Při otevření hrobu byl nalezen domnělý jazyk Jana Nepomuckého²⁶² a o průběhu celého aktu byl vyhotoven protokol, připojený k dřívějším zápisům z obou procesů a doručený posvátné kongregaci obřadů v Římě. Z celého procesu byl vytvořen krátký výtah (*Summarium*), vytištěn a rozdělen mezi členy kongregace obřadů. Na základě těchto podkladů vydal papež Kliment XI. roku 1720 povolení, aby bylo zahájeno úřední jednání o otázce, zda má být Jan Nepomucký prohlášen za blahoslaveného.

Papež ustanovil referentem jednání (*Ponens*) kardinála Michala Bedřicha z Althan, který shromáždil všechny podklady a předal je k posouzení posvátné kongregaci obřadů.²⁶³ Námitky obhájce víry Prospera Lambertini, jež v zásadě přinášely první kritiku nepomucenské legendy, vyvrátil prokurátor (*Patronus causarum*) Giovanni Franchellucci. Roku 1721 přistoupila komise k posouzení protokolů z druhého pražského procesu, na jejichž základě po námitkách obhájce víry a obhajobě prokurátorově potvrdila kongregace obřadů soudní výrok arcibiskupa pražského o veřejné a nepamětné účtě prokazované Janu Nepomuckému. Toto usnesení schválil až nově zvolený papež Inocenc XIII. a 31. května 1721 prohlásil Jana Nepomuckého za blahoslaveného. Zároveň kongregace obřadů dovolila konat každoročně 16. května, tedy v den domnělé smrti mučedníka, kněžské hodinky, sloužit mše ke cti bl. Jana Nepomuckého a také smělo být vyzvednuto mučedníkovo tělo z hrobu a vystaveno na oltáři. Úcta nebyla omezena jen na České království, ale i na diecéze celého Německa a dědičné země habsburského rodu.²⁶⁴ Na počátku července se v Praze pořádaly velkolepé slavnosti, jejichž vrcholem bylo

²⁶² Při antropologickém výzkumu z roku 1973 ukázal histologický a sérologický rozbor, že je tato relikvie ve skutečnosti zbytkem mozkové tkáně, jejíž původce měl tutéž krevní skupinu jako Johánek z Pomuka – viz VLNAS, s. 142–143.

²⁶³ *Sacra rituum congregatione, Eminentissimo et Reverendissimo D. Card. Althann ponente, Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragensis, positio super dubio, an sententia Reverendissimi Archiepiscopi Pragensis lata super casu excepto a decretis fel. rec. Urbani Papae VIII. sive super cultu publico ab immemorabili tempore dicto Beato praestito sit confirmanda in casu et ad effectum, de quo agitur.* Romae 1721.

²⁶⁴ V tom se liší právní chápání kanonizace od beatifikace – beatifikace pouze dovoluje (ale nepřikazuje) omezený místní kult a jen určité úkony kultu, např. vlastní mši a officium o blahoslaveném – více viz MISZTAL, s. 86–88.

mohutné procesí, počténé přítomností samotné císařovny Alžběty. Poté se začaly konat přípravy k procesu kanonizačnímu.

Roku 1722 vydal papež Inocenc XIII. povolení k zahájení třetího procesu, tentokrát apoštolského, vedeného přímo Svatou stolicí (narozdíl od předchozích dvou řízení informačních, ustanovených v Praze arcibiskupem Khünburgem). Proces měl prokázat mučednickou smrt Jana Nepomuckého a potvrdit zázraky, které se na jeho přímluvu udály. Kongregace obřadů vydala přesný návod, podle kterého se nové řízení mělo provádět, obhájce víry sestavil 63 článků, které byly rozvedeny do otázek pro svědecké výpovědi. Všechny podklady obdržel roku 1723 pražský arcibiskup Ferdinand z Khünburgu, který byl zároveň z Říma jmenován předsedou soudu, dalšími soudci byli stanoveni světící biskup Daniel Mayer, arcijáhen Jan Mořic Martini, svatovítští kanovníci Josef Václav Lanckisch, hrabě Jan Rudolf Špork a Jiří Jan Libertini, postulátorem právník a dvorský rada Josef Jiří Hoffmann, obhájcem víry František Blovský. Výsledky 54 svědků probíhaly až do roku 1725, někteří z nich už svědčili v jednom nebo v obou předchozích procesech. Došlo také k novému ohledání mučednickovy relikvie, tj. domnělého jazyka, při němž dle zpráv došlo k jeho zčervenání a naběhnutí. Z předložených zázraků bylo vybráno šest (neporušené zachování jazyka Jana Nepomuckého, jeho naběhnutí a změna barvy, náhlé uzdravení ruky Anny Terezie Krebsové z atrofie, záchrana Rozálie Hodánkové před utonutím, záchrana Václava Buška před smrtí ve studni, uchránění města Nepomuku před morem v roce 1680). Opět byly také přehlíženy historické prameny, památky, nápisy, votivní dary, prozkoumán mučedníkův hrob, udán počet mší konaných k úctě bl. Jana Nepomuckého v letech 1721–1725 a opis všech protokolů odeslán do Říma.

Papež Benedikt XIII. ustanovil referentem procesu a přípravou podkladů španělského jezuitu kardinála Alvara Cienfuegose,²⁶⁵ postulátorem se stal hrabě Rudolf Špork. V řízení zahájeném roku 1726 byli jako obhájci procesu jmenováni papežští advokáti Giovanni Franchellucci a Karel Albert Cavalchini, kteří odpovídali

²⁶⁵ *Sacra rituum congregatione, Eminentissimo et Reverendissimo D. Cardinali Cienfuegos ponente, Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae, positio super dubio, an constet de validitate processuum auctoritate apostolica et ordinaria Pragae constructorum, testes sint rite et recte examinati necnon iura legitime compulsata in casu etc. et ad effectum etc. Romae 1726.*

na námitky vznesené obhájcem víry Prosperem Lambertini (hlavní výtkou bylo, že schází průkazné svědectví současníků o příčině Janovy smrti). Při jednání kardinálů ustanovených kongregací obřadů bylo uznáno pražské řízení za platné a toto usnesení potvrdil i papež. Pětičlenná komise kongregace obřadů prohlásila roku 1728 mučednictví Jana Nepomuckého a jeho příčinu za prokázané²⁶⁶ a pro další řízení o zázracích byly v Římě téhož roku vypracovány pod dohledem znovu jmenovaného referenta kardinála Althana potřebné podklady, zejména tištěný výtah z procesních protokolů.²⁶⁷ Projednávání zázraků proběhlo postupně na konci roku 1728 a počátku roku 1729, při němž kongregace uznala čtyři ze šesti zázraků za prokázané.²⁶⁸ 16. února schválil papež rozhodnutí komise kardinálů o kanonizaci Jana Nepomuckého.²⁶⁹ Pro tuto příležitost nechal hrabě Špork vydat tiskem italský životopis nového světce, sepsaný jezuitou Francescem Galluzzi.²⁷⁰ Obřady svatořečení se konaly na den sv. Josefa, patrona Českého království, 19. března 1729 v chrámu sv. Jana Lateránského, při nichž po náležité žádosti kardinála Althana prohlásil Benedikt XIII. bl. Jana Nepomuckého za svatého a ustanovil slavení jeho

²⁶⁶ Výnos nadepsaný *Decretum Pragense canonizationis seu declarationis martyrii B. Joannis Nepomuceni, Canonici metropolitanae Pragae*, který vypracoval tajemník kongregace obřadů N. M. Tedeschi 12. 1. 1728, zahrnuje Wietrowsky do svého spisu *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 223–226, jako samostatně tištěný dekret uložen také ve složce procesních akt (NA ČR, APA, sign. C 143/6, kart. 2234).

²⁶⁷ *Sacra rituum congregatione, Eminentissimo et Reverendissimo D. Card. ab Althann ponente, Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii Beati Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae, positio super dubio, an et de quibus signis seu miraculis constet in casu et ad effectum, de quo agitur*. Romae 1728.

²⁶⁸ Z posledního jednání, na němž byly ony čtyři zázraky za přítomnosti papeže uznány, byl vydán 18. 1. 1729 výnos *Decretum Pragense canonizationis B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae* (*Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 226–228), NA ČR, APA, sign. C 143/6, kart. 2234.

²⁶⁹ Rozhodnutí kardinálů přistoupit ke kanonizaci Jana Nepomuckého zaznamenává obdobný dekret z 16. 2. 1729 (*Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 229–231), NA ČR, APA, sign. C 143/6, kart. 2234.

²⁷⁰ GALLUZZI, F. M.: *Vita di San Giovanni Nepomuceno, Canonico della Metropolitana di Praga e Martire glorioso*. Roma 1729 – jde o hlavní pramen Wietrowského díla, více viz kap. 5. *Analýza pramenů a srovnání textu Historia S. Joannis Nepomuceni s použitými zdroji*.

svátku na 16. května.²⁷¹ Téhož dne byla o aktu kanonizace vyhotovena papežská bula *Christus Dominus*,²⁷² podepsaná Benediktem XIII. a 36 kardinály.

V Praze a celých Čechách se oslavy kanonizace konaly v říjnu roku 1729. Praha byla zaplněna domácími i cizími poutníky, před chrámem sv. Víta i na jiných místech byly vztyčeny slavobrány, velkolepé oblouky a důmyslná lešení, vše bohatě vyzdobené sochami a alegorickými obrazy, emblematy i nápisy s mnoha aluzemi, citáty, chronogramy apod. Konala se procesí s pegmaty a transparenty, iluminace či velkolepé ohňostroje. Vznikala celá řada skladeb básnických i prozaických, příležitostných tisků, slavnostní kázání pronášená v různých jazycích,²⁷³ různé typy divadelní produkce²⁷⁴ a v neposlední řadě také oficiální latinský spis Maximiliana Wietrowského *Historia S. Joannis Nepomuceni*, který se záhy dočkal německého i českého překladu a jenž je hlavním tématem naší práce.

²⁷¹ *Ad honorem Sanctae ac Individuae Trinitatis et exaltationem fidei Catholicae ac Christianae Religionis augmentum, auctoritate ejusdem Dei Omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli et nostra, de consilio fratrum nostrorum decernimus et definimus Beatum Joannem Nepomucenum Sanctum esse et Sanctorum numero adscribendum ipsumque catalogo hujusmodi adscribimus etc.* Text posvátné obřadní formule uvádí Wietrowsky v *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 234–235.

²⁷² BENEDICTUS XIII: *Constitutio, qua Beatus Joannes Nepomucenus ... Sanctorum Christi Martyrum Canonis adscribitur*. Romae et Praegae 1929, Wietrowsky přetiskuje papežskou bulu ve svém spise *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s. 241–256.

²⁷³ Nepomucenské homiletice se ve svých četných příspěvcích věnuje Michaela Horáková (např. HORÁKOVÁ, M.: *K diferenciaci ve svatonepomucenských kázáních*. SPFFBU D 41, Brno, Masarykova univerzita 1994, s. 23–31; též *Italský přínos svatonepomucenské homiletice na českém území*. In: *Baroko v Itálii – Baroko v Čechách*. Praha, Filosofia 2003, s. 355–373 atd.).

²⁷⁴ Více např. BOBKOVÁ, K., BOČKOVÁ, A.: *Antonín Machek – Angelus ad aras D. Joannes Nepomucenus. Jezuitská školská hra k oslavě sv. Jana Nepomuckého*. In: *Barokní Praha – Barokní Čechie 1620–1740*. Praha, Archiv hl. města Prahy a Scriptorium 2004, s. 955–974; obecněji pak BOBKOVÁ, K.: *Jezuitské školské divadlo v pražské klementinské koleji ve 20. letech 18. stol.* In: *Pražský sborník historický* 32, 2003, s. 105–168.

4. Latinský spis *Historia S. Joannis Nepomuceni* a jeho jazykové varianty

4.1 Knihopisný popis latinského tisku

Latinský tisk nese přesný název *Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni, Canonici Pragensis, ob sacramentalis Confessionis secretum invicta constantia servatum in Moldavam fluvium dejecti et submersi. Cum licentia Ordinarii. Vetero-Pragae, Typis Caroli Joannis Hraba, Inclyt. Regn. Boh. Stat. Typographi. Anno 1729.*²⁷⁵ Exemplář zapůjčený ze soukromé knihovny dr. Martina Svatoše nemá žádná dobová razítka, vpisky ani označení, tudíž lze předpokládat, že náležel vždy pouze do soukromých sbírek. Tisk zařazuje Petr Voit do katalogu *Bohemica* pod č. 340²⁷⁶ a Václav Pumprla jej ve svém *Soupisu starých tisků* uvádí pod č. 1974.²⁷⁷ Zmínku o spisu nacházíme i v sekundární literatuře, zejm. u Arnošta Krause a Františka Stejskala.²⁷⁸

Rozměry tisku jsou 205 x 165 mm, zkoumaný exemplář má zhotovenou soudobou tuhou koženou vazbu hnědé barvy, s vytlačovanou linkou po obvodu, hřbet o čtyřech vazech, ve druhém poli na hnědém štítku vytlačeno HISTORIA DE VITA S. JOANNIS NEPOMUCENI, červená stříkaná ořízka, formát 4°, počet stran [II] – 256.

Titulní list doplňuje drobná dřevořezová viněta ležícího sv. Jana Nepomuckého s pěti hvězdami a neporušeným jazykem v aureole paprsků, celé rámováno rostlinnými ornamenty. Každou knihu uvádějí dřevořezové vlysy v celé šíři stránky a výšce přibližně devíti řádků, převážně s náměty ze světceva života – před první knihou (s. 1) vyobrazení v rámečku představuje známý triptych s centrálním motivem svržení J. Nepomuckého z mostu, na levé straně zpověď královny Johany a na pravé odmítá J. Nepomucký vyradit zpovědní tajemství králi Václavu IV.; začátky ostatních knih (s. 27, 55, 111, 153, 199) zdobí menší medailony obklopené rostlinnými ornamenty, v nichž je zpodoben Jan Nepomucký jako vyznavač Panny Marie, poutník do Staré Boleslavi, vězeň, po smrti vynášen anděly

²⁷⁵ Viz obr. 1 v příloze k této kapitole.

²⁷⁶ VOIT, P.: *Bohemica 1500–1800*. Díl 1. Praha, Antikvariát Meissner 1996, č. 340, s. 391.

²⁷⁷ PUMPRLA, V.: *Soupis starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci*. I. Tisky vydané na území Čech a Moravy v letech 1501–1800. Sv. 4. Olomouc 1976, č. 1974, s. 857.

²⁷⁸ KRAUS, s. 56, STEJSKAL II, s. 122 – viz pozn. č. 196.

mezi svaté a před poslední knihou symbolické zobrazení Božího oka v trojúhelníku s aureolou paprsků (některé vlysy signovány M.S). Volná místa na konci některých knih vyplňují ozdobné viněty s rostlinnými nebo nepomucenskými motivy.

Text je psán antikvou, v titulním listu, dedikaci a názvech jednotlivých knih je pro ozvláštnění použito různé velikosti, šíře a typu písma (verzálek, kapitálek, kurzivy). Vlastní text tisku zachovává stejný typ a velikost písma, kromě závěrečné papežské kanonizační buly (s. 241–256), která je vysázena větším typem písma. Některá jména v textu jsou jako projev úcty zvýrazněna versálkami (DEUS, MARIA, JESUS CHRISTUS), popřípadě kapitálkami (JOANNES NEPOMUCENUS) – zda jde o hierarchické rozlišení, nebo pouze typografickou záležitost (jméno Jana Nepomuckého je příliš dlouhé), je těžké posoudit. Kurziva je v textu užitá na citáty, přímé řeči a marginálie (v kanonizační bule zůstává v margináliích antikva). Text každé kapitoly začíná ozdobnou iniciálkou na ornamentálním nebo figurálním pozadí, některé v dvojrámečku, u první knihy o výšce 7 řádků, u ostatních o výšce 4 řádků. Celý tisk doplňují živá záhlaví nad jednoduchou linkou – kromě úvodních stránek jednotlivých knih – na straně vlevo se opakuje podtitul dané knihy (*De sepuchro et miraculis*), vpravo dokončeno podle názvu tisku (*Sancti Joannis Nepomuceni*) a číslo knihy (*Liber III.*). V tisku nechybějí stránkové kustody a tiskařské signatury.

Jak již bylo řečeno, dochovalo se ve veřejných, klášterních či zámeckých knihovnách ke třiceti exemplářům spisu²⁷⁹ a mnoho dalších v soukromých sbírkách. Kromě vazeb a vpisků do titulních listů se exempláře neliší a pocházejí se stejné sazby. Voitův katalog uvádí před titulním listem složený mědirytový list s postavou sv. Jana Nepomuckého, v dolní části zachycen Karlův most, signováno Hieronymus Rossi (nepodařilo se nám ovšem nalézt žádný exemplář s touto rytinou). V některých tiscích nacházíme na zadní předsádce čtyři vlepené rytiny s vyobrazením a popisem slavnostní slavoobrány postavené na Pražském hradě u příležitosti svatořečení Jana Nepomuckého: 1. *Theatri honoris Nepomuceni ante propylaeum metropolitanae ecclesiae Pragensis erecti prospectus posterior*; 2. *Tempus loqvendi (prospectus*

²⁷⁹ Viz doposud zaznamenané exempláře v *Bibliografii cizojazyčných bohemik*: Tři tisky jsou uloženy v Národní knihovně Praha (např. sign. 51 C 63, 51 F 93), dva v Knihovně Národního muzea, jeden ve Strahovské knihovně a v knihovně Akademie věd, další v knihovně metropolitní kapituly a v řádových knihovnách dominikánů, františkánů, křižovníků, ostatní v knihovnách v Olomouci, Litoměřicích, Hradci Králové, České Lípě apod.

lateralis contra aqvilonem); 3. *Tempus tacendi (prospectus lateralis respiciens austrum)*; 4. *Facies principalis respiciens occidentem*.²⁸⁰

4.2 Knihopisný popis českého tisku

Přesný název českého tisku zní *Zpráva historická o životě, mučedlnictví a zázracích sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského, pro svátostní tajnost a mlčení svaté zpovědi nepřemožitelně a stále zachovanou do řeky Moldavy neb Vltavy vhozeného a utopeného. S povolením duchovní vrchnosti. Vytlačeno v Praze, u Karla Jana Hraby, Jejich Milostí p. stavův Království českého inpresora, [1730?]*.²⁸¹ Také česká kniha, která nám byla laskavě zapůjčena ze soukromé knihovny dr. Martina Svatoše, nemá žádná dobová razítka a vpisky, a pochází tedy ze soukromých sbírek.

Český tisk má rozměry 190 x 155 mm; exemplář, s nímž jsme pracovali, je opatřen soudobou tuhou papírovou vazbou světlé barvy s mramorovaným vzorem, rohy a hřbet potaženy černě natřenou kůží, hřbet o třech vazech měl v prvním poli nalepený papírový štítek, nyní z větší části stržený, formát 4°, počet stran [II] – 253. Vazba a první strany textu nesou známky značného opotřebení, tisk tedy splnil svůj účel a byl zřejmě často čten.

V titulním listu je vložena stejná drobná viněta jako u latinského originálu se zpodoběním Jana Nepomuckého a také u české varianty uvádějí každou knihu viněty v šíři celé stránky (s. 1, 31, 57, 111, 145, 192). Vyobrazení jsou totožná s latinským tiskem, pouze nesignovaná, jen u druhé až čtvrté knihy je jejich pořadí zaměněno a v páté knize se opakuje motiv poutníka do Staré Boleslavi z knihy čtvrté, chybí tudíž zobrazení Jana Nepomuckého neseného anděly do nebe. Spíše než o záměr jde zřejmě o typografickou nepozornost, neboť stejná výzdoba ukazuje na snahu o paralelu českého překladu k latinskému originálu. Viněty na koncích knih se většinou liší – důvodem může být i více volného prostoru – pouze jeden typ se opakuje z latinské verze, a to motiv Jana Nepomuckého jako ctitele Panny Marie s mučednickou palmou a pěti hvězdami (s. 191).

²⁸⁰ Např. NA Praha, sign. 51 F 93.

²⁸¹ Viz obr. 2 v příloze k této kapitole.

Text je vysázen frakturou, v titulu, dedikaci a názvech knih se střídají různé velikosti a typy tohoto písma (vyšší, širší, užší apod.). Tato alternace v typu fraktury odlišuje v textu citáty a přímou řeč, podobně jako v latinském tisku je větším písmem vysázena kanonizační bula (s. 237–253). Kurzívy je použito na marginálie citující prameny (nikoliv ovšem v papežské bule), antikvy na slova nebo jejich základy, která jsou latinského původu, popř. jména, latinské citátové výrazy a latinské citáty v textu (*Summarium, Process, Magistratové, Balbinus, compulsatio iurium, modicum non videbitis me*). Jako výraz úcty jsou některá slova nebo jejich počáteční písmena vysázena verzálkami (JAN, MARIA, BOží). I v české verzi začíná text každé knihy ozdobnou iniciálkou ve volném prostoru na ornamentálním pozadí o velikosti 3 až 4 řádků a také živá záhlaví nad jednoduchou linkou jsou koncipována stejně: na levé straně – ovšem shodně pro všechny knihy – souhrnně podaná první část titulu (*O životě, mučedlnictví a zázracích*), na pravé straně dokončení názvu a číslo knihy (*S. Jana Nepomuckého. Kníha třetí.*). Také český tisk obsahuje obvyklé stránkové kustody a tiskařské signatury.

Dochované exempláře (v počtu sedmnácti) uvádí Knihopis, který dílo zaznamenává pod č. 17342.²⁸² J. Jungmann zařazuje český překlad do pátého dílu *Historie literatury české* pod č. 1344 a také doplňuje rok vydání (*zdá se r. 1730*).²⁸³ Usuzuje tak zřejmě z typografických shod s latinským originálem z roku 1729 a německým překladem z roku 1730. V úvahu by mohl připadat ještě rok 1729, ovšem pokud Wietrowsky začal pracovat na latinském textu až v květnu tohoto roku,²⁸⁴ je málo pravděpodobné, že by překladatel stihl po sepsání originálu vytvořit do konce roku českou verzi a vydat ji tiskem. Tvůrce českého překladu je anonymní a nemáme žádné doklady pro tvrzení, že by jím byl Wietrowsky sám; naopak dle dobové praxe byl zřejmě překladatelem někdo jiný. V katalogu P. Voita nalezneme český tisk pod číslem 1028.²⁸⁵

²⁸² *Knihopis*, část IX, s. 134; digitální databáze *Knihopisu českých a slovenských tisků*, FLÚ KKS AV – katalog Clavius, Staré tisky, katalogizační lístek č. K17342 (<http://db.knihopis.org/l.dll?cll~17771>). Kromě dvou tisků uložených v Národní knihovně Praha, dvou v Knihovně Národního muzea a jednoho ve Strahovské knihovně nacházíme další exempláře v knihovnách v Brně, Plzni, Klatovech, Mladé Boleslavi, Lounech, Rokycanech apod.

²⁸³ JUNGSMANN, část V, č. 1344, s. 327.

²⁸⁴ Viz níže pozn. č. 287.

²⁸⁵ VOIT, P.: *Bohemica 1500–1800*. Díl 2. Praha, Antikvariát Meissner 1996, č. 1028, s. 1103.

Český překlad věrně kopíruje latinský originál. Do češtiny převádí úvodní dedikaci sv. Janu Nepomuckému, text rozděluje do šesti knih, podle latinského vzoru vyčísluje v poslední kapitole počty mší a sv. přijímání, doplňuje hymnus a modlitby ke sv. Janu a v závěru spisu překládá kanonizační dekrety i papežskou bulu. Chybí jen závěrečné *Ad majorem Dei Gloriam* za poslední autorovou poznámkou (v latině: *Atque ita historiam de vita, sanctitate, martyrio et miraculis ejusdem Sancti finimus...* – s. 256, která v češtině zní *Nyní tedy závěrku činíme o životě, svátosti, mučedlnictví a zázracích téhož svatého mučedlníka...* – s. 253) – mohlo by to snad naznačovat, že překladatel nebyl jezuita? Vzhledem k tomu, že je česká verze s originální vpodstatě totožná, zaměříme se v obsahovém popisu díla (viz níže) pouze na latinský spis.

4.3 Další jazykové verze

Kromě latinské a české verze vyšel roku 1730 také překlad díla do **němčiny** pod názvem: *Geschichts-Beschreibung von dem Leben, Marter-Peyn und Wunder-Wercken deß in den Moldau-Fluß wegen der mit unüberwindlicher Standthafftigkeit gehaltenen Verschwiegenheit der heiligen Beicht gestürzt und ertränckten heil. Johannis von Nepomuck, der Haupt-Kirchen zu Prag Dohm-Herrns. Cum licentia Ordinarii. Prag, gedruckt bey Carl Johann Hraba, Landtschaffts-Buchdrucker, 1730.*²⁸⁶ Německá verze je stejně jako latinský originál anonymní, ovšem zápis z jednání pražské arcibiskupské konzistoře z 19. 5. 1729 naznačuje, že autorem německého překladu by mohl být také Maximilianus Wietrowsky,²⁸⁷ další pramenné podklady pro tuto domněnku se nám však nepodařilo najít.

Německý tisk je stejných rozměrů i formátu (4°) jako kniha latinská a česká. Důvodem výrazně vyššího počtu stran (320 s.) není ovšem obsahové doplnění oproti originálu, ale způsob překladu do němčiny, v níž text nabývá většího rozsahu, a použitý typ písma. Také doba vydání a tiskárna Karla Jana Hraby²⁸⁸ ukazuje,

²⁸⁶ Viz obr. 3 v příloze k této kapitole.

²⁸⁷ „Cum diversae prodeant deductiones de vita S. Joannis Nepomuceni, ut aliqua deductio idiomaticis Latini et Germanici sumptibus Reverendissimi Capituli Metropolitanani auctoritate Ordinarii componeretur et imprimeretur, cujus rei deductio R. P. Wietrowsky commissa fuit.“ *Prothocollum* (19.5.1729), NA ČR, APA I, sign. A 21/7, f. 156r.

²⁸⁸ Viz CHYBA, K.: *Slovník tiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860*. Příloha Sborníku Památníku národního písemnictví, Strahovská knihovna I. Praha 1966, s. 126–127.

že všechny tisky byly připravovány společně. To se projevuje na jejich typografické úpravě. Podobně jako výše popsaná česká verze je německý text psán frakturou, latinské vpisky antikvou, text doplňují živá záhlaví a vesměs stejné marginálie. Po titulu následuje dedikace: *Zu grösserer Ehre und Glory deß heil. Johannis von Nepomuck, der Haupt-Kirchen zu Prag Dohm-Herrns, der catholischen Kirchen hellscheinenden Liechts, wegen der Verschwiegenheit der heiligen Beicht Ertz-Martyrers mit himmlischen Lichtern in seiner Geburth und Todt beehrten, deß Königreichs Böheimbs glorreichen Wunderthäters, deren in Gefahr ihres Guten-Nahmens stehenden getreuesten Schutz-Patrons*. Dílo je rozděleno do šesti kapitol (*Bücher*) nesoucích názvy přeložené z originálu. Každá kniha je uvedena také týmiž dřevořezovými vlysy na šíři stránky a ozdobné viněty kapitoly uzavírají. Nechybějí ani závěrečné počty mší (s. 273), modlitby k Janu Nepomuckému (s. 277–280), kanonizační dekrety (s. 282–291) a bula papeže Benedikta XIII. (s. 301–320), vše přeložené do němčiny. Jen Pontanův hymnus (s. 274–276) zůstává v latinském originálu a narozdíl od české varianty ho překladatel do němčiny nepřevádí.

Podle bibliografie cizojazyčných knih zaznamenané dr. A. Baďurovou²⁸⁹ se v našich knihovnách dochovalo kolem dvanácti exemplářů německého tisku. Tři exempláře uchovává Strahovská knihovna, dva Knihovna Národního muzea, jeden knihovna Akademie věd a dále knihovny v Plzni, Litoměřicích, Hradci Králové, Olomouci atd. V Národní knihovně Praha nacházíme dokonce konvolut, který spojuje verzi německou, latinskou i českou a v němž německý překlad je poněkud neobvykle na prvním místě.²⁹⁰

Poněkud složitější situace nastává u varianty **francouzské**, která nese název *Histoire de la vie, du martire et des miracles de Saint Jean de Nepomuck, chanoine de l'eglise metropolitaine de Prague, confesseur et grand aumonier de la Reine de Boheme, lequel fut precipité et submergé dans le fleuve de la Moldaw pour avoir inviolablement gardé le secret de la Confession sacramentale, écrite en langue Latine par le Rme. Pere Wietrowski, de la Comp. de Jes., traduite en François par le Sr. de Bar, natif de Pais-bas. Imprimée a Prague avec permission des Superieurs*

²⁸⁹ Bibliografie cizojazyčných bohemik.

²⁹⁰ NK Praha, sign. 51 B 27.

*et par un privilege special de Sa. Maj. Imp. et Cath. accordé au traducteur.*²⁹¹ Datace je uvedena až za dalšími údaji na druhé straně titulu, v nichž je kniha kladena pod záštitu místodržitelství: *Sous les glorieuses et favorables auspices de Leurs Excellences Illustrissimes Messieurs Messieurs les Ministres, Grands du Roiaume, et de tous les illustres membres, qui composent le magnifique corps de la très-haute et très celebre Lieutenance Roiale du florissant Roiaume de Boheme etc. 1731.* Dochoval se ovšem pouze titul a úvod spisu, a to v křížovnickém konvolutu textů spojených tematikou sv. Jana Nepomuckého.²⁹² Za titulem nacházíme velmi zajímavé censurní posouzení, které pro francouzský překlad svého díla píše sám M. Wietrowsky (*Censura consistorialis archiepiscopalis. Ex commissione Reverendissimi archiepiscopalis officii revidi Historiam de vita, martyrio et miraculis Sancti Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragensis, ex Latino in Gallicum idioma translata, eamque cum suo originali Latino* (zvýr. aut.) *concordare atque typis mandari posse censeo. Pragae 3. Junii anno 1730. Maximilianus Wietrowski, Soc. Jesu, Reverendissimi archiepiscopalis consistorii Assessor.*). Povolení k vydání spisu pak uděluje generální vikář Daniel Josef Mayer z Mayern a Johann Franz de Goltz až 6. června 1731. Narozdíl od dedikace latinského, českého i německého tisku, určené přímo sv. Janu Nepomuckému, směřuje francouzská dedikace k vládnoucím špičkám a nejvyšší šlechtě Českého království, a to dokonce i k jejich dámské části: *Dedicace a Leurs Altesses Serenissimes et Celsissimes et Reverendissimes, a Leurs Excellences Illustrissimes et tres Illustres Messieurs Messieurs les Princes, Comtes, Barons, Chevaliers et de meme a toutes les Princesses et Dames, qui composent le très-haut et très puissant corps de la très-ancienne et florissante Noblesse du Roiaume de Boheme etc. Messieurs et mes Dames, il n'est certainement point d'occasion plus favorable etc.* Po této spíše jen načrtnuté dedikaci následuje první kniha spisu nesoucí dle originálu název *Histoire de la vie, du martire et des miracles de S. Jean de Nepomuck, chanoine de l'eglise metropolitaine de Prague, confesseur et grand aumonier de la Reine de Boheme. Liure I. de la naissance, de l'adolescence, des etudes et des vertus de S. Jean de Nepomuck.* Kromě nadpisu obsahuje tisk ještě

²⁹¹ Viz obr. 4 v příloze k této kapitole.

²⁹² Sign. XVIII G 10, vol. IX, adl. 32 – více viz kap. 2.4 *Historia S. Jannis Nepomuceni a otázka autorství.*

čtyři textové strany první kapitoly; na poslední z nich dole jakoby začínal nový odstavec, neukončenou větou ovšem uzavírá klasické *etc.* (*Mais outre ce contentement interieur etc.*). V konvolutu pak pod dalším číslem začíná text nový.²⁹³ Vzhledem k tomu, že jiný exemplář francouzské varianty se nám nepodařilo objevit ani v zahraničních knihovnách či soupisech a neuvádí jej ani Backer – Sommervogel, nabízí se otázka, zda překlad skutečně tiskem vyšel a zda výše popsané strany textu nejsou pouze zkušebním nátiskem, který se však (např. z finančních důvodů, neboť censurní povolení byla udělena) neuskutečnil.

4.4 Struktura a obsahový popis spisu *Historia S. Joannis Nepomuceni*

Jak už jsme uvedli výše, dílo *Historia S. Joannis Nepomuceni* zahrnuje 256 stran textu kvartového formátu. Spis nemá explicitně vypsané censurní povolení, titulní list ovšem obsahuje obvyklou formulaci *Cum facultate Ordinarii*, což je pro reprezentativní spis vydaný pod záštitou pražské arcibiskupské konzistoře dostačující. To, že byla práce na díle zadána z oficiálních míst, naznačuje autor ještě v úvodu první kapitoly slovy *Historia, quam auctoritate ac jussu Majorum scribere aggredimur...* (s. 1). V knize není ani obvyklé věnování určené významně postavené osobě, nejčastěji mecenáši, který přispěl na vydání díla. Za titulem místo toho nacházíme dedikaci věnovanou přímo Janu Nepomuckému (*Sancto Joanni Nepomuceno, ecclesiae metropolitanae Pragensis Canonico, Ecclesiae Catholicae luminari, Verbi Divini Praedicatori zelosissimo, sigilli sacramentalis Protomartyri fortissimo, Coelestibus luminibus in nativitate et morte illustrato, Bohemiae Thaumaturgo admirabili, fama periclitantium Protectori fidissimo, opus hoc de vita ejus dedicatur et consecratur.*). Nenásleduje ani u Wietrowského obvyklá předmluva ke čtenáři, stručný obsah díla nebo prolog.

Spis rozdělený do šesti knih zahajuje hned první kapitolou o narození a životě Jana Nepomuckého (číslo a názvu knihy vždy předchází zkrácený název spisu: *Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni, Canonici Pragensis. Liber I. De nativitate, adolescentia, studiis et virtutibus Sancti Joannis Nepomuceni Martyris*, s. 1–26). Teprve na začátku této kapitoly nacházíme jakýsi úvod ke spisu, v němž autor předjímá téma své práce: *...inauditum hactenus in orbe Christiano*

²⁹³ Soupis zesnulých členů bratrstva P. Marie a ke cti sv. Jana Nepomuckého za rok 1731 (adl. 33).

spectandum exponit martyrium, quod cuncta regna Europae, imo et alterius mundi amplissimas apud Indos summa cum admiratione ac veneratione pervasit regiones (s. 1). Dále ještě stručně popisuje dobové okolnosti a historické pozadí v Českém království v době Jana Nepomuckého (*Priusquam aggrediamur praesentem exponere historiam de vita et martyrio illustris Bohemiae herois Sancti Joannis Nepomuceni, juvat brevem aliquam de florentissimo Regni Bohemiae statu praemittere notitiam.* – s. 4) a teprve poté začíná obšírné líčení vlastního příběhu: *Hoc igitur jam depravato Rege Wenceslao regnante martyrio coronatus est noster Sanctus Joannes Nepomucenus, qui natus est circa annum millesimum tercentesimum trigesimum primum in Plsnensi provincia seu districtu Bohemiae, a praeclara Ecclesiae ac Regibus semper fidei urbe Plsna nomen trahente, in oppido Nepomuk prope Montem Viridem;* (s. 5). Ve vyprávění o Janově dětství nechybějí zmínky o starých a neplodných rodičích, zázračných světlech, která se objevila při jeho narození, o těžké nemoci a zasvěcení malého Jana P. Marii, o pilném ministrování v cisterciáckém kostele i o studiích v Žatci, tedy údaje známé z Balbínovy legendy. Při líčení studií filozofie a teologie na pražské univerzitě vsouvá Wietrowsky nekolikastránkový exkurz o založení a vývoji Karlovy univerzity, privilegiích a nadáních panovníků a papežů, spojení Karlovy a Ferdinandovy univerzity apod. (*Inde ad severiores disciplinas et sublimiora studia prosequenda jussu parentum ... Pragam ad celebrem universitatem transivit, quam Carolus IV., Imperator et Rex Bohemiae, ad normam universitatis Parisiensis anno millesimo tercentesimo quadragesimo septimo instituit et fundavit multisque privilegiis ornavit.* – s. 9). Následuje příprava na kněžství, velmi úspěšná práce kazatele v bazilice P. Marie před Týnem, dosazení na místo kanovníka svatovítské kapituly a kazatele v chrámu sv. Víta, tvrdošíjně odmítání dalších nabízených funkcí kromě úřadu královského almužníka a konečně práce zpovědníka královny Johanny, díky níž král Václav usiluje vyzvědět od Jana tajemství královniny zpovědi. Kapitola končí příměrem k dobývání pevnosti a porážení stromu, kdy po prvním odmítnutí se Václav nevzdává naděje na to, že Jan zpovědní tajemství prozradí: *...sicut neque arx ad primam cedit aggressionem, neque arbor ad primum ictum securis cadit, ita Joannes ad primam non flecteretur petitionem. Sed quemadmodum arx repetitis tandem expugnatur invasionibus et arbor saepius inflicta securi prosternitur,*

ita sperabat beneficio temporis fore, ut Joannis cor prius adamantinum saepius impetitum tandem instar cerae mollescat. (s. 26).

Jak napovídá název druhé knihy (*De martyrio Sancti Joannis Nepomuceni*, s. 27–54), pokračuje autor v líčení Václavových snah zjistit od Jana obsah královniny zpovědi. Nechybí ani příběh o králově kuchaři, jehož kruté potrestání se pouze Jan nebál králi vyčíst, následné neúspěšné Nepomukovo mučení a opětovné propuštění, kazatelovo loučení se s posluchači a prorocké vize budoucích pohrom Království českého. Vyprávění o Janově pouti k P. Marii do Staré Boleslavi doplňuje autor popisem zázračného obrazu, Palladia země české (*Pro aliqua sacrae hujus imaginis notitia hic nonnihilo afferre juvat.* – s. 40) a rozvádí příběhem o jeho nalezení: *Agricola quidam suum arabat campum terramque aratro vertens hanc eruit imaginem...* (s. 41). Po návratu je Jan opět vyslýchán králem Václavem a poté svržen z mostu. Wietrowsky ponechává tehdy obvyklou dataci Janovy smrti, tj. 16. květen (*Beata mors nostri Sancti contigit anno millesimo tercentesimo octogesimo tertio, in vigilia Ascensionis Domini, quae anno illo in diem decimum sextum Mensis Maji inciderat, quo etiam die anniversaria ejus memoria Praegae cum innumerabili populorum concursu festive celebratur.* – s. 46), ačkoliv toto datum bylo bollandisty označeno za sporné, a proto i kanonizační bulou vynecháno. Dále se popisují zázračná světla (podle některých hvězdy), která napomohla k objevení světcova těla, vzednutí řeky a její následné vyschnutí. Do vyprávění vkládá autor ještě text žaloby mohučského arcibiskupa a říšských kurfiřtů, jejichž stížnosti vyústily v sesazení krále Václava z říšského trůnu. Odbočku ukončuje popisem královy smrti a pak se vrací k nalezení mučednickova těla, jeho uložení v kostele sv. Kříže Většího, marným královým snahám ukrytí těla a kapitolu uzavírá Janův pohřeb ve svatovítském chrámu, který tak získal nesmírný poklad v podobě nového mučedníka: *Sic Deus locupletare voluit ecclesiam metropolitanam Pragensem hoc novo thesauro, prout jam illam ditaverat pretiosis depositis Sanctorum Viti, Wenceslai, Sigismundi et Adalberti, Bohemiae Patronorum, aliorumque plurimorum Sanctorum reliquiis, et addere, ut ita dicam, huic coelo novam primae magnitudinis stellam, quae in utilitatem regni totius benefica semper effulgeret.* (s. 54). V prvních dvou kapitolách tedy nacházíme barvitě vylíčené všechny hlavní body

nepomucenské legendistické tradice, rozvedené o drobné epizody, historické odbočky, doplněné dalšími prameny, citáty i vlastními úvahami.

Do třetí knihy (*De sepulchro et miraculis Sancti Joannis Nepomuceni*, s. 55–110) zasazuje autor vyprávění o úctě prokazované u světčova hrobu a zázracích, které se na tomto místě ve svatovítské katedrále odehrály. Spojuje jak příběhy tradiční, tak i výpovědi svědků z beatifikačních a kanonizačních procesů (*Audiat unicus testis juratus, omni exceptione major et in processu apostolico de concursu populi ad venerationem sepulchri Sancti nostri Martyris productus et auditus. ... Et hoc est omnibus publicum et notorium et nihil vidi nec audivi in contrarium. Huic omnes alii testes consentiunt.* – s. 60–63). Soudními akty se poněkud nadneseně zaštiťuje také při tvrzení, že úcta ke světci se rozšířila hned po jeho smrti: *...ex juridicis processibus habetur, quod illico post obitum Sancti Martyris devotio erga eum non pedetentim quasi ex infantia ad aetatem adultam creverit et a paucis ad multos propagata fuerit, sed statim adulta et universalis sicuti lux nascentis solis ortum habuerit.* (s. 56). Sílu kultu dokládá už v této kapitole udáním celkového počtu mší konaných v posledních pěti letech ke světčově počtě ve svatovítském chrámu a součtu osob, které při nich přistoupily ke svatému přijímání. Konkrétní vyčíslení po jednotlivých letech pak znovu uvádí na konci šesté knihy. Dále podává počty lamp, svícňů, svící a dalších votivních předmětů u hrobu Jana Nepomuckého. Zmiňuje také úctu prokazovanou světci v jeho rodišti v Nepomuku, kde byl údajný Janův rodný dům přestavěn na kapli a později za podpory Františka ze Šternberka na kostel. Všeobecně rozšířenou úctu potvrzuje četnými obrazy, sochami i oltáři mučedníka, podobně jako knihami, univerzitními tezemi či panegyriky, věnovanými Janu Nepomuckému. Ačkoliv Wietrowsky neustále utvrzuje čtenáře o starobylosti kultu, popisuje jeho líčení spíše stav doby nedávné, a to zejména z posledních let po Janově beatifikaci roku 1721: *...jamque adeo diffusa est haec devotio in tota Germania, Hispania, Polonia, Hungaria, Austria, Moravia, Silesia, Bavaria et Flandria, ut ferme extra mundum Catholicum quaerendi essent populi, qui hunc Beatum Martyrem non venerentur.* (s. 64). Následují příběhy o trestech, jež postihly každého, kdo záměrně zneuctil světčův hrob. Jednotlivá vyprávění někdy zahrnují i několik stran textu a většinou na sebe postupně navazují (*Praedicta punitio unum tetigit contemptorem sepulchri Sancti Martyris; de pluribus severe castigatis sequens*

docet eventus. – s. 69; *Addamus jam relatis alium eventum, qui anno millesimo sexcentesimo vigesimo accidit...* – s. 74). Poté připojuje zázraky a dobrodiní učiněné na Janovu přímluvu: *Non est animus omnia hic referendi mirabilia, quae seu speciem praeseferunt miraculi, seu beneficia et gratias per intercessionem Sancti nostri Martyris a Deo impetratas...* (s. 79), např. z procesních spisů přejetý mnohastránkový popis uzdravení Terezie Krebsové, včetně doslovných výpovědí lékařů, či záchranění Rozálie Hodánkové před utopením. Konec kapitoly je věnován otevření světcova hrobu a objevení domnělého neporušeného jazyka Jana Nepomuckého, opět doloženo doslovnými svědeckými výpověďmi přítomných lékařů a doplněno o zázraky se světcovým jazykem spjaté.

Čtvrtá kniha (*De alio miraculo sacrae linguae et de nonnullis gratiis per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni a Deo collatis*, s. 111–152) popisuje podle procesních akt druhé zkoumání Janova jazyka, při němž prý došlo k jeho naběhnutí a zčervenání. Zajímavé je, že Wietrowsky byl podle svých slov novému prozkoumání relikvie přítomen, na což upozorňuje hned dvakrát: *Pro veritate linguae sacrae et verae linguae humanae confirmatione accedit evidentissimum aliud miraculum, quod oculis nostris vidimus et plus quam unius horae spatio in praesentia primariorum in regno virorum ... contemplati sumus...* (s. 103); *Prodigium, quod ex mutatione coloris in sacra lingua Beati Martyris Joannis Nepomuceni oculis nostris spectavimus, dum eadem sacra lingua in processu judiciali auctoritate apostolica instituto visitaretur et recognosceretur...* (s. 111). Popis čítající patnáct stran textu dokresluje opět výpovědi očitých svědků, zejména lékařů. Kapitulu doplňuje dlouhý výčet zázraků a dobrodiní, které se staly na přímluvu Jana Nepomuckého (*Nunc ad gratias per intercessionem Sancti nostri Martyris Joannis exponendas procedamus...* – s. 126).

V podobném duchu se nese také kniha pátá (*De aliis gratiis et beneficiis corporis, famae et animae per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni obtentis*, s. 153–198), jak předesílá Wietrowsky v jejím úvodu: *Hic referre juvat illas gratias et illa beneficia, quae devotis clientibus Beati Martyris Joannis Nepomuceni per applicationem terrae e sepulchro ejus desumptae collata fuerunt et mirabiliter hodie conferuntur.* (s. 153). Zahrnuje opět výčet jmen a popis obdržených dobrodiní, nejprve díky zemi z mučedníkovy hrobu, poté prostřednictvím jeho

obrazu: *Quae in relatis hactenus eventibus operata est terra Sancti Joannis Nepomuceni, in sequentibus efficiebat etiam ejus imago...* (s. 161). Mnoho dalších příběhů se vztahuje k Janovi jako ochránci dobré pověsti (*In eventu priore si Sanctus Joannes injustos famae aggressores cohibuit a malitia, in sequenti injustitiam aequi alias judicis continuit...* – s. 167). Kapitulu uzavírají příklady nepomucenské úcty až ze vzdálené Ameriky: *Antiquioribus et recentioribus hactenus relatis consonant novissima, quae acciderunt in nova Hispania, America et aliis a nostro mundo remotioribus partibus, ubi ei assurrexerunt altaria et specialissima illorum populorum erga Sanctum Joannem Nepomucenum accessit devotio et veneratio;* (s. 197).

Poslední kniha (*De fama sanctitatis, antiquitate cultus et solemni canonizatione Sancti Joannis Nepomuceni*, s. 199–256) popisuje podle procesních akt průběh jednání o kanonizaci Jana Nepomuckého: *...haud ingratum fore lectori judicavimus ostendere, quanta cum diligentia, securitate atque rigore Ecclesia in ejusmodi causa gravissima canonizationis procedat, ut ab omni erroris periculo, per sententiam definitivam ex Cathedra Divi Petri pronuntiandam, decernat aliquem Servum Dei catalogo Sanctorum in Coelo regnantium adscribendum esse;* (s. 200). Následující doslovné výpisky z kanonizačních akt na čtrnácti stranách textu doplňuje již zmíněný výčet mší (s. 215), celý text hymnu ke cti Jana Nepomuckého od Jiřího Pontana (s. 216–218) a čtyři modlitby ke sv. Janu (s. 218–221). Dále Wietrowsky přetiskuje tři dekrety kanonizačního procesu, které vedly k usnesení, aby Jan Nepomucký byl prohlášen za svatého (s. 223–231),²⁹⁴ po nichž popisuje samotnou kanonizační slavnost (*Pro hac vero solemnitate celebranda Sua Sanctitas determinavit diem proximum Sancto Josepho sacrum, nempe 19. Martii, in basilica Sancti Joannis Lateranensis; prout eodem die cum omni pompa, splendore atque magnificentia actus iste a Beatissimo Patre Benedicto XIII., Pontifice Maximo, celebratus et constitutio seu bulla canonizationis authentica fuit promulgata, quam pro conclusione praesentis historiae in gratiam et consolationem devotorum clientum magni Thaumaturgi Bohemiae, Sancti Joannis Nepomuceni Martyris, describimus.* – s. 231). A jak sám autor výše uvádí, v závěru svého spisu přetiskuje celou kanonizační bulu papeže Benedikta XIII. (s. 241–256).

²⁹⁴ Výnosy jsou datovány 12. 1. 1728, 18. 1. 1729 a 16. 2. 1729 – více viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého*.

Vnitrotextové vztahy se projevují autorovým shrnutím zpracované látky (*In duobus primis praesentis historiae libris retulimus gesta praecipua de vita et martyrio Beati Joannis Nepomuceni*; – s. 206), návratem k předchozímu vyprávění po vložené odbočce (*Sed ut ad eum revertamur, non solum erat luminum, de quibus paulo ante dicebamus, prodigium, quod sancti viri mortem illustravit*; – s. 51) nebo odkazem na jiná místa textu, kde se dané vyprávění objeví (*Sed de hoc miraculo plura dicemus infra*. – s. 104, *plus quam barbaram ei suggerebat resolutionem, ut visuri sumus deinceps*. – s. 33, *Eadem quippe ipsa hora flammae quaedam pulcherrimae visibiliter de coelo visebantur descendere, quae paternas aedes implebant et circumdabant et jam tunc praesagire poterant luminaria Coelestia, qualia in pretiosa ejus morte, ut suo loco dicitur, erant comparitura*. – s. 6–7).

Wietrowsky nepřímou navazuje kontakt se čtenářem nikoliv jeho oslovením, ale spíše aktivním zapojením do četby, resp. odkazem na čtenáře zdůvodňuje zasazení některých příběhů do textu: *Neque ingratum pio lectori fore putamus causas cognoscere tanti criminis ab uno Imperatore commissi...* (s. 2); *Quia vero historiam praesertim sacram de Sanctorum gloriosis gestis comitari debet non solum admiratio, verum etiam jucunditas et utilitas, quibus avidi et pii lectoris ingenio satisfiat, hic profecto reperiet, quibus animum non sine voluptate pascat, si tamen inter hujusmodi sancta oblectamenta justam contra Tyrannum indignationem valuerit cohibere*. (s. 2); *Ut vero pius lector de hoc evidenti miraculo securam certamque habeat notitiam...* (s. 112). V podobném duchu se nese i předpoklad a přání, aby kniha byla nejen zábavnou, ale i užitečnou četbou (*Sed praeter oblectationem illam, quae in lectione rerum tam dignarum percipi solet et suo splendore mentes nostras nobilissimis locupletat cogitationibus, sperandum etiam est fore, ut in historia ista de vita Sancti Joannis Nepomuceni non pauca documenta utilissima sint reperienda*. – s. 3), čímž splňuje požadavek na dobrou náboženskou literaturu, která má být *dulce et utile*.

V některých pasážích se alespoň zčásti projevuje kritický přístup historika k popisovaným událostem (*Inutiles fuere instigationes Imperatoris, quamvis enim certa non habeatur notitia eum his tormentis praesentem adstittisse. Nihilominus ex consensu historicorum et ex conjecturis in barbaro adversus reos procedendi*

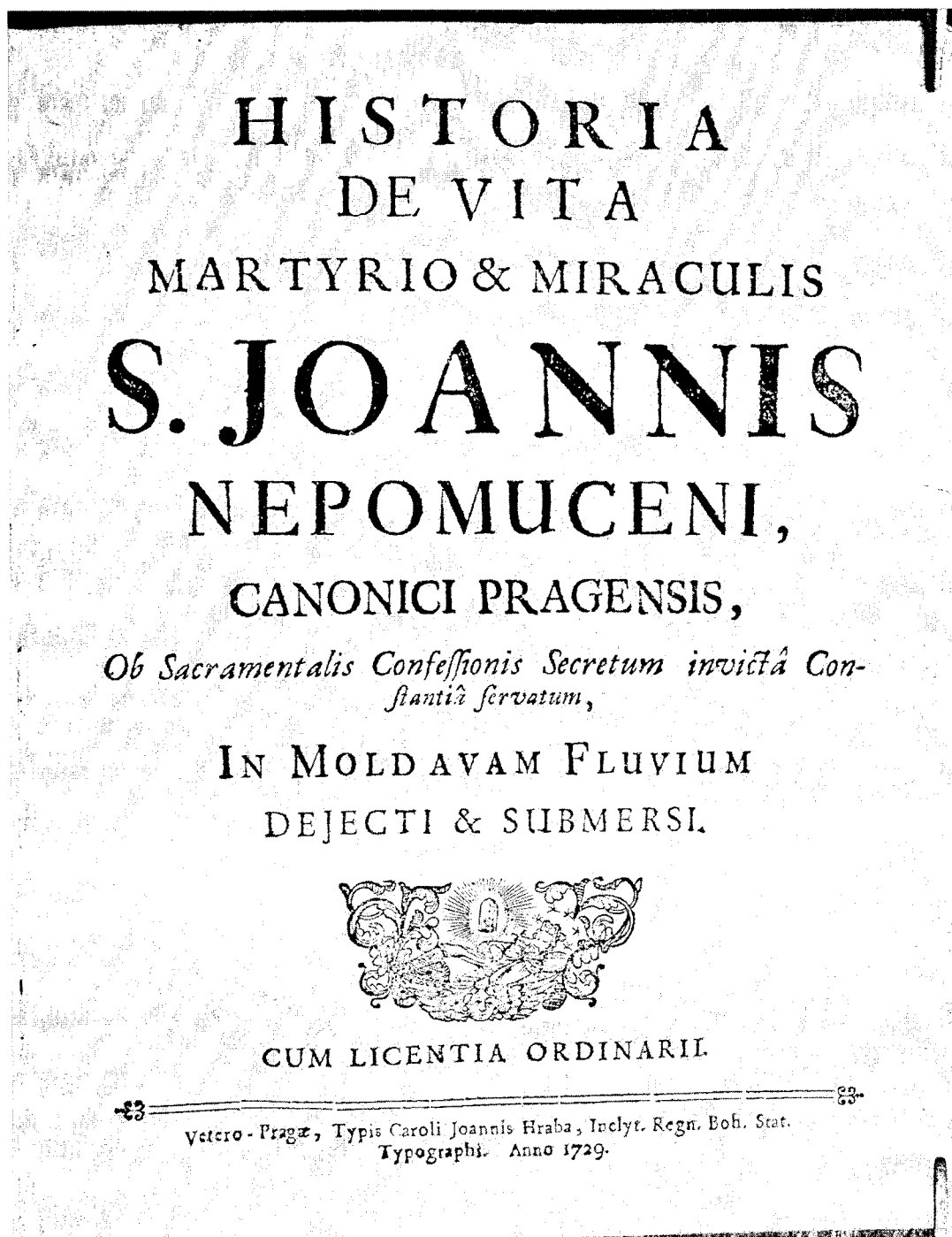
modo fundatis id valde probabile videtur; – s. 33–34), jinde zaznívá snaha podložit tvrzení pramenným zkoumáním: Est autem incerta apud historicos vera origo et inventio sacrae illius imaginis. Alii enim censent eam a Sanctis Cyrillo et Methodio, Regni Bohemiae Apostolis, allatam fuisse... Alii referunt imaginem illam repertam fuisse anno millesimo centesimo sexagesimo... Quidquid hac de re sit, indubitatum est imaginem esse miraculis clarissimam, per totam Bohemiam celeberrimam et magnificentia Imperatorum, Regum ac Principum, pretiosis donis et gemmis ditatam. (s. 41); Ibi, ut constans et fide plurium historicorum fama confirmata est, fluvius Moldava exaruit. (s. 51); Utraque ista species probationis, nempe testium depositio et historica documenta, maximi sunt momenti in causa praesenti. (s. 205).

Ve vztahu k předpokládanému recipientovi hodnotí nakonec autor svou historickou práci a metodu psaní: *Caeterum nonnullis forte videbitur nos de vita et gestis tam magni Sancti dixisse parum, aliis dixisse multum. Parum diximus, quia pauca, ut non semel indicavimus, veterum ad nostram aetatem pervenerunt monumenta. ... Multum forte diximus, si lector ea quoque observavit, quae in authenticis fundata notitiis protulimus, non quidem omnino necessaria, verisimilia tamen, exemplo authorum classicorum et historicorum, qui simili ratione scripserunt et cum bono leguntur sapore. (s. 239) a svou úvahu prokládá výstižnou přírodní metaforou: *Id quod natura ipsa nos docet, quae dum in arbore primario fructus producit, folia non excludit. Sive igitur parum, sive multum dixisse videamur, apologia non egemus, quae piis lectoribus necessaria non est et aliis nulla forte sufficeret. (s. 239–240).**

Ve svém spise postupuje Wietrowsky důsledně chronologicky od vyprávění o narození a životě Jana Nepomuckého, přes mučednickou smrt a posmrtně konané zázraky, nepomucenský kult a úctu světcí prokazovanou od nepaměti až po popis kanonizačního procesu, který po vložených modlitbách, hymnu a dekretch velmi příhodně uzavírá papežská kanonizační bula. Tempo vyprávění je klidné, užívá střizlivého popisu bez výrazně expresivních prvků, patosu či apostrof, text ovšem prokládá běžnými stylistickými a rétorickými ozdobami, jak to vyžadovaly tehdejší

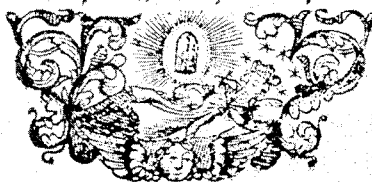
zásady řečnického umění.²⁹⁵ Valnou část vyprávění však netvoří sám, nýbrž přejímá (často i doslova) či překládá ze svých primárních zdrojů a dalších pramenů, což ukážeme v následující kapitole.

²⁹⁵ Více viz kap. 6.3 *Jazykově-stylistická charakteristika latinského originálu.*

Obr. 1. Titulní list latinského originálu *Historia S. Joannis Nepomuceni* (exemplář pochází ze soukromé knihovny dr. Martina Svatoše, za jehož zapůjčení děkujeme).

Správa Historická
O Životě
Mučednictví a Závrachch
Sw. J A N A
Nepomuckého /
Manovníka Bražského /
Pro
Svátoštní Zagnost, a Mlčení Swatě
Spovědi / Nepřemožitelně / a stále
zachovánanu /
Do Kzety Moldavy / neb Bltavy toboženého /
a vtopeného.
S Dovolenním Duchovníj Wrchnosti.

Wytisťeno w Praze u Karla Jana Hraby, Gegich Mikosti PP. Scavuro
Kralowstwj Českého Tiskofora.

Obr. 2. Titulní list českého překladu *Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého* (exemplář pochází ze soukromé knihovny dr. Martina Svatoše, za jehož zapůjčení děkujeme).

Geschichts - Beschreibung
Von dem
Leben / Marter - Beyn / und Wunder - Wercken
Des
In den Moldau - Fluß /
Wegen der mit unüberwindlicher Standthafftig-
keit gehaltenen Verschwiegenheit der heiligen
Beicht / gestürzt / und erträncken

Heil. Johannis

Von
Nepomuck /
Der
Haupt - Kirchen zu Prag
Johm - Herrens.

CUM LICENTIA ORDINARII.

Prag, gedruckt bey Carl Johann Seaba, Landschafftis - Buchdrucker 1730.

Obr. 3. Titulní list německého překladu *Geschichts-Beschreibung von dem Leben deß heil. Johannis von Nepomuck* (exemplář Strahovské knihovny, sign. BY VI 11).

HISTOIRE

DE LA VIE, DU MARTIRE, & DES MIRACLES

DE
SAINT JEAN
DE NEPOMUCK

CHANOINE

DE L'ÉGLISE METROPOLITAINE DE PRAGUE,
CONFESSEUR, & GRAND AUMONIER

DE LA REINE DE BOHEME

Lequel fut précipité & submergé
DANS LE FLEUVE DE LA MOLDAV

Pour avoir inviolablement gardé

LE SECRET DE LA CONFESION SACRAMENTALE

écrite en Langue Latine

Par Le Rme. PERE WIETROWSKI, de la Comp. de Jes.

TRADUITE EN FRANÇOIS PAR LE Sr. DE BAR,

Natif des Païs-bas

Imprimée a Prague avec permission des Superieurs

&

PAR UN PRIVILEGE SPECIAL

DE SA MAJ. IMP. ET CATH.

Accordé au Traducteur

Obr. 4. Titulní list francouzského překladu *Histoire de la vie de Saint Jean de Nepomuck* (exemplář z Křižovnické knihovny, sign. XVIII G 10, vol. IX, adl. 32).

5. Analýza pramenů a srovnání textu

Historia S. Joannis Nepomuceni s použitými zdroji

Spis *Historia S. Joannis Nepomuceni* můžeme charakterizovat jako umně vytvořenou kompilaci, která (jak bylo v době vzniku díla běžné) přímo i nepřímo závisí na hlavních dílech nepomucenské literatury i dalších literárních pramenech. Kapitulu jsme rozdělili na základní zdroje, na něž Wietrowského dílo úzce navazuje, a ostatní prameny, mezi které řadíme obvykle užívané citace a odkazy na bibli, církevní otce, autory středověké, humanistické i barokní. Wietrowsky cituje jak díla historická, literární a teologická, tak i archivní záznamy z beatifikačního a kanonizačního procesu; část z nich jsou tedy prameny primární, převážně však využívá prameny sekundární. Odkazy, vztahující se jak ke konkrétním citátům, tak i k dějům a faktům v knize popisovaným, jsou většinou uvedeny přímo, převážně v marginálii, jen zřídka je zmínka o prameni u citace v textu a odkaz po straně chybí. Přímé citáty bez jakéhokoliv uvedení autora nacházíme v textu jen zcela výjimečně. Wietrowského spis obsahuje četné zprostředkované citace, v nichž odkazy na autory (a někdy i konkrétní citáty z nich) přejímá ze svých předchůdců, aniž by nutně musel pracovat s texty původními.

5.1 Inspirační zdroje příběhu a popisovaných událostí

Základní texty, z nichž Wietrowsky při vytváření své práce vycházel, uvádí už Jan Tomáš Berghauer ve své nepomucenské monografii.²⁹⁶ Pramenem zásadním je italské dílo *Vita di San Giovanni Nepomuceno*, které sepsal jezuita **Francesco Galluzzi** v roce 1729²⁹⁷ na objednávku hraběte Rudolfa Šporka v rámci příprav ke kanonizaci Jana Nepomuckého.²⁹⁸ Jde o knížku kvartového formátu o 116 stranách textu, rozdělenou do 20 kapitol. Na základě Balbínovy legendy líčí narození, vzdělání a kněžské úřady Jana Nepomuckého, jeho práci zповědníka královny

²⁹⁶ *Protomartyr poenitentiae* II, s. 93: „Eodem anno 1729 prodivit Pragmae typis Hrabianis sermone Latino in publicum vita S. Joannis Nepomuceni compilata quoad antiqua ex Bohuslao Balbino, quoad recentiora ex prae laudato Francisco Maria Galluzzi, expensis e cassa S. Martyris sumptis.“

²⁹⁷ GALLUZZI, F. M.: *Vita di San Giovanni Nepomuceno, Canonico della Metropolitana di Praga e Martire glorioso*. Roma 1729 (dále jen GALLUZZI), viz BACKER – SOMMERVOGEL, tom. III, č. 5, sl. 1136.

²⁹⁸ Více viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého*.

i následné výslechy krále Václava, mučení a smrt. Vyprávění doplňuje o zázračná světla, pohřeb a úctu Janu Nepomuckému prokazovanou i o zázraky konané u jeho hrobu a na přímluvu světce. Na závěr popisuje starobylost kultu, cituje čtyři latinské modlitby ke svatému mučedníkovi a vyčísluje počty mší i svatých přijímání, konaných k počtě Jana Nepomuckého v posledních pěti letech. Dílo zařazuje J. T. Berghauer do své práce a jako souhrnnou charakteristiku spisu uvádí: „*Gesta vitae rursus, ut alii passim, ex Balbino desumpsit, additis beneficiis et miraculis recentioribus cum incorruptione S. linguae, ut legentibus patebit, inde eundem in praefatione ad lectorem laudat.*“²⁹⁹

Ačkoliv Wietrowsky Galluzziho spis necituje explicitně a nikde ho neuvádí jako svůj zdroj, je na něm na mnoha místech textově přímo závislý a v kapitolách či pasážích vycházejících z Galluzziho můžeme hovořit spíše o přepracování, nebo dokonce překladu z italštiny, než o pouhé inspiraci textem. Důvodem k takovému postupu mohla být časová tíseň, neboť práci na spisu zadala Wietrowskému arcibiskupská konzistoř až v květnu roku 1729³⁰⁰ (Galluzziho dílo vyšlo už začátkem roku, protože z ledna pocházejí cenzurní povolení)³⁰¹ a oslavy kanonizace Jana Nepomuckého, pro něž jistě měl být latinský tisk hotový, se v Praze konaly v říjnu.³⁰²

Galluzziho úvod přesouvá Wietrowsky až na samý závěr své knihy (s. 237–239), ale od první kapitoly dále přesně navazuje na svůj italský zdroj. Sleduje jej postupně po jednotlivých kapitolách, kromě kapitoly sedmnácté a osmnácté, které Wietrowsky do své páté knihy zařadil v opačném pořadí. Galluzziho text však rozšiřuje a doplňuje využitím dalších pramenů a zdrojů, neboť rozsah *Historia S. Joannis Nepomuceni* je více než dvojnásobný.

Způsob nakládání s původním textem si ukážeme na následujících příkladech.³⁰³ Pokud Galluzzi užívá přímé řeči, překládá ji Wietrowsky do latiny také většinou ve stejné formě.

²⁹⁹ *Protomartyr poenitentiae* II, s. 92–93.

³⁰⁰ Viz *Prothocollum* (zápis z 19. května 1729), NA ČR, APA I, sign. A 21/7, f. 156r.

³⁰¹ Poslední z 27. 1.: *Approbatio ... die 27. Januarii 1729, D. Cajetanus Maria Merati C. R. Sac. Congregationis Rituum Consultor.*

³⁰² Více viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého.*

³⁰³ Pro větší přehlednost budeme u jednotlivých příkladů a citací používat následující zkratky děl: pro Galluzziho spis *Vita di S. Giovanni*, pro Wietrowského dílo zkráceně *Historia* a jeho českou verzi *Zpráva*, pro Balbínovu legendu buď *Bohemia Sancta* (pro verzi uvedenou v *Miscellaneích*) nebo

Vita di S. Giovanni (s. 48): „Allora egli vedendosi a maggior segno svergognato, senti ricordarsi da una interna sinderesi. *Ah questo è il ponte da cui fù precipitato quel Santo, di cui hai calpestato il Sepolcro. Ben ti stà. Impara a crederci.*“

Historia (s. 68): „Tum vero tanta verecundia et pudore plenus et interne a sinderesi reprehensus, *Ah, inquebat, hic est ille pons, ex quo praecipitatus fuit Sanctus Joannes, cujus ego calcavi sepulchrum. Bene tibi factum, deinceps credere disce.*“

Vita di S. Giovanni (s. 54): „Ma che? Nel sesto giorno si trovò così indebolita, e sfinita di forze, che fù creduta dovere mancare; ed ella stessa abbattutasi di animo pensava di romper il suo digiuno. Quando nella notte medesima, stando svegliata, e bene in sè, si senti chiamare da due, o tre volte *Teresa, Teresa, stà costante.*“

Historia (s. 81): „Sed quid? Sexto die adeo viribus ex inedia defecit, ut brevi expiratura crederetur et ipsamet de interrumpendo jejunio coeperit cogitare. At ea ipsa nocte plene vigilans et sui compos, bis vel ter nomine suo compellari se audivit, *Theresia, Theresia, constans esto.*“

Ve vyprávěcích pasážích, v nichž Wietrowsky vychází z Galluzziho, jde vpodstatě o překlad původního italského textu.

Vita di S. Giovanni (s. 42): „Che più? Attesta il P. Bouslao Balbini della Compagnia di Gesù, altre volte mentovato, non esservi veruno, il quale visitando i Sepolcri de SS. Vito, Vincislao, Sigismondo, e Adalberto Protettori del Regno di Boemia nella Metropolitana di Praga, non si volti id Deposito del Santo Martire Giovanni a tributarvi i suoi ossequj;“ (v marginálii *In vita c. 3.*).

Historia (s. 57): „Quid plura? P. Bohuslaus Balbinus, Societatis Jesu scriptor egregius, attestatur, quod nemo veniat ad invisenda corpora Sanctorum Viti, Wenceslai, Sigismundi et Adalberti, Regni Bohemiae Patronorum, qui non accedat ad sacrum depositum Sancti Martyris Joannis ad suam ei deferendam venerationem;“ (v marginálii *In vita S. Nepo. c. 3.*).

Vita di S. Giovanni (s. 6–7): „Così uscito dalla sua solitudine, come l'oro dal crocciuolo, tutto purificato, e mondo, fù promosso al Sacerdozio. Non è facile a spiegarsi con che tenerezza di divozione egli offerisse a Dio le sue primizie, facendo di se stesso un'olocausto perfetto, per esser tutto di quelllo, che nel Sacramento si era fatto sua vittima.“

Historia (s. 13): „Hac ratione mundatus et purificatus noster Joannes e sua solitudine velut ex igne aurum egressus, sacris ordinibus et Sacerdotio initiatus est. Nequit satis explicari, quanta cum teneritudine devotionis divini Sacrificii Primitias Deo obtulerit, ubi se totum in holocaustum perfectum illi dedicavit, qui pro se in adorando Sacramento victima factus est.“

Acta Sanctorum pro zpracování bollandistické, český překlad legendy jsme pojmenovali *Život*. Pro rukopisná procesní akta (viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého*) vytváříme zkrácený název *Acta processus apostolici*, pro jejich tištěné zpracování vydané ve Veroně roku 1725 *Acta utriusque processus*. Za názvy děl uvádíme v závorce jen číslo stránky, další upřesnění, jako číslo kapitoly apod., považujeme za zbytečné. Pouze u *Acta Sanctorum* doplňujeme pro snazší orientaci ještě číslo paragrafu. U citací z klasických autorů uvádíme ovšem číslo knihy, kapitoly či verše, protože lze pracovat s různými edicemi těchto spisů. Na latinskou bibli odkazujeme *Vulgata*, v označování a číslování kapitol i veršů užíváme současné běžné praxe. V citátech dokumentujících naše poznatky ponecháváme narozdíl od úzu celé práce rozložení kurzivy a antikvy podle původního textu, neboť tak budou příklady užitých a přejatých citací patrnější.

Vita di S. Giovanni (s. 11): „Cresceva ogni giorno più la fama di Giovanni, e la stima, che di lui facevano i Popoli; onde è che ormai si riputavano oracoli tutte le sue parole, e ben fortunato credevasi, chi poteva averlo consigliere ne’ suoi dubbj, arbitro nelle sue risoluzioni, e direttore negl’ affari più importanti dell’ anima.“

Historia (s. 18): „Crescebat indies existimatio et fama in populo Sancti Joannis, ita ut ejus dicta jam reputarentur oracula; valde fortunatum se credebat, qui eum habere poterat in suis dubiis consiliarium, in suis caeptis arbitrum et in negotiis animae atque salutis aeternae directorem.“

Po vzoru italského díla uvádí Wietrowsky v závěru spisu číselné údaje o mších a svatém přijímání a doplňuje čtyři latinské modlitby, ovšem v jiném pořadí než Galluzzi. Při udávání počtu přijímání se autor či tiskař latinského textu nevyhnuli chybě v číslici, kterou však v závěrečném součtu opravili.

Vita di S. Giovanni (s. 112): „Catalogo delle Comunioni fatte, e delle Messe fatte celebrare ne gl’anni a noi più prossimi in onore di S. Giovanni Nepomuceno nella Chiesa di Praga, ove si venera il suo Sacro Corpo, che dimostra il gran concorso, e divozione de Popoli al Santo Martire: L’Anno 1723. Messe ottantaduemila seicento settandue. 82672. Comunioni due milioni cinquantacinque mila trecento sessantuno. 2055361.“

Historia (s. 214–215): „Hic addere juvat numerum Missarum, quae in ecclesia metropolitana Pragensi in honorem Sancti Joannis Nepomuceni his postremis annis celebratae fuerunt, uti etiam eorum, qui in ejus venerationem sacra Communionem se refecerunt: Anno 1723. Missarum celebratarum octoginta duo millia sexcentae septuaginta duae. Id est: 82672. Communionum duo milliones quinquaginta quinque millia trecentae sexaginta et una. Id est: 2655361 [!]. ... Communiones universim: 2055361.“

Galluzziho dílo zároveň Wietrowsky využívá jako zdroj mnoha citací. V italském díle jsou latinské citáty obvykle zakomponovány do textu – jen výjimečně je nacházíme v marginálii – a většinou jim předchází uvedení autora. Podobně Galluzzi pracuje i v případě, že necituje přímo a pouze odkazuje na svůj pramen. V marginálii pak buď znovu udává původce nebo zdroj zpřesňuje, případně po straně žádný odkaz neuvádí, tam pak Wietrowsky sám citaci upřesňuje.

Vita di S. Giovanni (s. 33): „...ed in conseguenza secondo la dottrina di S. Tomaso, ed altri Dottori...“ (v marginálii *Secunda secundae qu. 124. art. 4.*).

Historia (s. 46): „...et consequenter juxta dotrinam Divi Thomae aliorumque Doctorum...“ (v marginálii *D. Thom. 2.2. q. 124. a. 4.*).³⁰⁴

Vita di S. Giovanni (s. 34): „Mà quel Signore, che, secondo la frase della Scrittura, dissipa le trame degl’empj, e fà risplendere, come luce, le tenebre...“ (bez odkazu).

Historia (s. 47): „Sed magnus ille Dominus, qui consilia dissipat impiorum et facit de tenebris lucem splendescere...“ (v marginálii *2. Cor. 4.6.*).³⁰⁵

³⁰⁴ THOMAS AQUINAS: *Summa Theologica*. Tomus II. Edice: S. Thomae Aquinatis Summa theologica. 2, de Rubeis, Billuart et aliorum notis selectis ornata. Taurini – Romae 1939.

Vita di S. Giovanni (s. 32–33): „Con tutto che poi lo sdegno sia sempre maggiore, quando è ingiusto, come scrisse un antico, ed essendo passione cieca...” (v marginálii *Causae irarum acriores, quia injustae. Tacit.*).

Historia (s. 45): „Quamvis autem *causae irarum acriores, quia injustae*, ut quidam scripsit, et passio caeca sit...” (v marginálii *Corn. Tacit.*).³⁰⁶

Druhým hojně využívaným pramenem je život Jana Nepomuckého od **Bohuslava Balbína** *Vita Sancti Joannis Nepomuceni*, a to ve verzi uvedené roku 1680 v bollandistickém souboru *Acta Sanctorum*,³⁰⁷ jež byla oficiálním kanonizačním zněním. Wietrowsky v margináliích na dílo odkazuje různým způsobem (*Bohuslaus Balbinus in ejus vita, Balbin. in vita S. Joann. Nepomuc., Balbin. in vita* apod., ale také *Continuatores Bollandi*, ačkoliv tím nemá na mysli poznámkový aparát editorů, ale původní text legendy). Tento pramen využívá Wietrowsky jednak zprostředkovaně, prostřednictvím Galluzziho spisu, i když přesto na Balbínovo dílo většinou poukazuje v marginálii, jednak přímo, a to v pasážích, které z Galluzziho spisu nevycházejí. Pro porovnání uvedeme příklady citací z Balbínovy legendy jak podle verze v *Acta Sanctorum*, která byla zdrojem pro Galluzziho i Wietrowského, tak podle (původního) znění v *Bohemia Sancta*,³⁰⁸ abychom ukázali, jakých úprav a změn text doznal po zásazích bollandistů. Zejména jsou důležité jejich doplňující komentáře a poznámky za jednotlivými kapitolami, zapracované Wietrowským do textu *Historie*.

Některé citace opisuje Wietrowsky z Balbína přímo, neboť tatáž pasáž u Galluzziho není. Většinou po straně textu uvádí použitý zdroj, ale někdy odkaz v marginálii chybí.

Bohemia Sancta (s. 109): „Venio nunc ad exemplum, quo tristius ad *B. Joannis* tumulum nullum accidisse puto, ac nescio sane, quid illud esse oporteat, quod tanto semper odio in *B. Joannis* memoriam et sepulchrum haeretici ferantur;“

³⁰⁵ 2Cor 4,6: *quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere qui inluxit in cordibus nostris ad inlumptionem scientiae claritatis Dei in facie Christi Iesu.*

³⁰⁶ TACITUS, P. C.: *Annales. Ab excessu divi Augusti*. Lib. 1, cap. 33, par. 1. Edice: Annales. Ed. P. Wuilleumier, Paris, Les Belles Lettres 1990–1994, s. 33.

³⁰⁷ *Acta Sanctorum*. Tom. III. Maji. Edd. G. Henschenius, D. Papebrochius, Antverpiae 1680, s. 667–680: Die XVI. Maji. De B. Joanne Nepomuceno, ecclesiae metropol. Pragensis S. Viti Canonico, Presb., Martyre Pragae et Nepomuci in Bohemia.

³⁰⁸ BALBINUS, B.: *Vita Sancti Joannis Nepomuceni, Canonici metropolitanae Ecclesiae Pragensis, Decani collegiatae ecclesiae ad Omnes Sanctos in Arce Pragensi, ob arcanum sacrae Confessionis servatum in profluentem Muldavam abjecti et mersi; qui Tutor et Patronus eorum habetur, qui infamiam timent et de bono nomine amittendo periclitantur. Ex libris editis et veteribus MM. SS.* In: *Miscellanea historica Regni Bohemiae decadis I., liber IV. Hagiographicus seu Bohemia Sancta*. Praeae 1682. § LIX., s. 94–113.

Acta Sanctorum (s. 676, § 26): „Venio nunc ad narrandum exemplum, quo tristius ad B. Joannis tumulum accidit nullum. Ac nescio sane, quid illud esse oporteat, quod tanto semper odio in B. Joannis memoriam et sepulchrum haeretici ferantur.“

Historia (s. 70): „Confirmantur haec omnia ex Actis Sanctorum apud Bollandum et hoc exemplum, quo tristius ad Beati Joannis tumulum accidit nullum, ita narratur: Nescio sane, quid illud esse oporteat, quod tanto semper odio in Beati Joannis memoriam et sepulchrum haeretici ferantur.“ (v marginálii *Continuat. Bolland. pag. 172.* – chybně uvedená strana).

Bohemia Sancta (s. 106–107): „De ejusmodi vetusta religione et cultu Beatorum antiquo optime dixit vir in gestis Divorum describendis et illustrandis diligentissimus et rerum talium peritissimus *Godefridus Henschenius: Venerationi Divorum*, inquit, *a tempore memoriam unius saeculi excedente, Urbanus VIII. Pontifex nihil voluit derogatum, quo minus perpetua* (veneratio illa) *deinceps esset.*“ (v marginálii: Cultus Divorum ab immemorabili tempore non est ab Urbano VIII. abrogatus, sed potius confirmatus).

Acta Sanctorum (s. 674, § 21): „De ejusmodi vetusta religione et cultu Beatorum antiquo optime dixit vir eruditissimus et in gestis Divorum describendis et illustrandis diligentissimus rerumque istarum peritissimus *Godefridus Henschenius: Venerationi Divorum*, inquit, *a tempore memoriam unius saeculi excedente, Urbanus VIII., Pont. Max., nihil voluit derogatum, quo minus perpetua deinceps esset.*“

Historia (s. 65): „de ejusmodi vetusta religione et cultu publico Beatorum optime dixit eruditus vir et in gestis Sanctorum describendis ac illustrandis rerum istarum peritissimus *Godefridus Henschenius: Venerationi Divorum*, inquit, *a tempore memoriam unius saeculi excedente, Urbanus VIII. nihil voluit derogatum, quo minus perpetua deinceps esset;*“ (odkaz ovšem chybí).

U většiny citací, ačkoliv jsou původem z Balbína, vychází ovšem Wietrowsky z Galluzziho a přejímá jak jeho textové úpravy daných citátů, tak i odkazy na pramen.

Bohemia Sancta (s. 101): „...tamen omnis illa carnificina intra *Joannis* patientiam fuit;“

Acta Sanctorum (s. 671, § 12): „...omnis tamen illa carnificina intra B. Joannis patientiam fuit.“

Vita di S. Giovanni (s. 23): „...*Omnis tamen illa carnificina intra S. Joannis patientiam fuit*, dice di lui un erudito Istorico (P. Balbino *vita S. Joan. c. 2.*).“

Historia (s. 34): „...de quo eruditus historicus scribit: *Omnis tamen illa carnificina intra S. Joannis patientiam fuit;*“ (v marginálii *Balbin. in ejus vita*).

Bohemia Sancta (s. 107): „Illud permirum, sed omnibus *Pragae* notum, quicumque B. *Joannis tumulum* calcarint, praesertim si contempnant, eos ipsa die infamiam aliquam incurrere et poenam vitare non posse, quod certis et contestatis nostrae et superioris aetatis exemplis possumus approbare.“ (v marginálii: Qui B. Joannis sepulchrum inhonorassent, eodem die puniti).

Acta Sanctorum (s. 675, § 23): „Illud permirum neque minus certum et pervulgatum: quicumque B. Joannis tumulum (*b*) calcarint, praesertim si contempserint, eos ipsa die infamiam incurrere et vitare non posse; id omnium Catholicorum Pragensium nostrae et superioris aetatis consensu atque exemplis plurimis constat.“ (v pozn. *b* za kapitolou se mj. uvádí: *Phosphori vero auctor ait pag. 585* tot exemplis, recentioribus juxta ac vetustis, ostendere se id posse, ut facile justum volumen conficerent.).

Vita di S. Giovanni (s. 46): „In questa parte è celebre il Sepolcro di S. Giovanni, di cui riferisce il P. Balbini, altre volte citato... Odansi le sue parole. *Illud permirum neque minus certum et promulgatum: Quicumque S. Joannis tumulum calcarint, praesertim si contempserint, eos ipsa die infamiam incurrere et vitare non posse. Id omnium Catholicorum Pragensium nostrae et superioris aetatis consensu atque exemplis plurimis constat.*“ (v marginálii *In vita c. IV.*)

Historia (s. 65–66): „Verba historici sunt: *Illud permirum neque minus certum et promulgatum: Quicumque Sancti Joannis tumulum calcarint, praesertim si contempserint, eos ipsa die infamiam incurrere et vitare non posse. Id omnium Catholicorum Pragensium nostrae et superioris aetatis consensu atque exemplis pluribus constat.* Pauca hic et certiora ex plurimis afferre libet.“ (v marginálii *Balbini in vita c. 4.*).

Tutéž pasáž, tentokrát ovšem přesně podle verze bollandistů, opisuje autor ještě jednou na s. 78–79. Musel tedy zapomenout, že ji už jednou přejal při překladu italského pramene.

Balbínova legenda je inspirací Wietrowského textu i tam, kde svůj zdroj (možná omylem) neuvádí, narozdíl od Galluzziho, který Balbínův citát přepisuje doslovně a odkazuje na něj v marginálii.

Bohemia Sancta (s. 104): „Alias faces cereas prope quotidiana piorum hominum liberalitas accendit; earum quaedam humani corporis magnitudine aequant;“ (v marginálii: *Exempla hujus cultus proferuntur.*)

Acta Sanctorum (s. 673, § 17): „alias faces cereas fere quotidiana piorum hominum devotio accendit; earum quaedam humani corporis magnitudine aequant;“

Vita di S. Giovanni (s. 43): „...ed alcuni si grandi, che uguagliano la Statura d'un huomo: *humani corporis magnitudinem aequant*, come ne scrisse un Istorico.“ (v marginálii *P. Balb. in vita c. 3.*).

Historia (s. 59): „Neque minor est numerus cereorum, inter quos non pauci staturam viri sua magnitudine adaequant.“ (v marginálii není žádný odkaz).

Na Balbínův text přímo navazuje Wietrowsky také v pasážích, kdy v marginálii svůj zdroj nespécifikuje. V této citaci překládá Galluzzi Balbínův text volně do italštiny, ale Wietrowsky se vrací k původnímu znění.

Bohemia Sancta (s. 102): „...mittit continuo, qui Joannem accersant, neque multis, ut in praecipiti ira, usus est verbis: *Audi, inquit, Sacerdos, moriendum tibi est, nisi e vestigio jam hic conjugis meae Confessionem, et quiquid unquam illa tibi confitens dixit, ordine exponas. Juro Deum* (quae verba solennia et usitata *Wenceslao fuerunt), aquam bibes!* Mersionem in flumine ea voce *Caesar* volebat intelligi.“ (v marginálii: *Rursus tentatur...*).

Acta Sanctorum (s. 672, § 14): „...mittit continuo, qui Joannem accersant, neque multis, ut in praecipiti ira, verbis est usus: *Audi, inquit, Sacerdos, moriendum tibi est, nisi e vestigio jam hic conjugis meae Confessionem, et quiquid unquam illa tibi confitens dixit, ex ordine exponas; actum est, peristi. Juro Deum, aquam potabis; mersionem in flumine ea voce Caesar volebat intelligi.*“ (v marginálii: *iterum sollicitanti Regi parere nolens.*)

Vita di S. Giovanni (s. 32): „Giunto alla presenza dell'adirato Principe senti intimarsi questa minaccia. *Giovanni, ò morire ben tosto, ò ridire per ordine le Confessioni di mia Moglie, e quanto ti ha ella mai confidato. Ancora repugni? Giuro*

Dio che beverai tanta aequa, che non averai più sete. Ciò disse, alludendo al sommergerlo, che voleva fare nel fiume.“ (bez marginálie).

Historia (s. 44): „Constitutus in praesentia Regis, has minas ab eo sibi intimari audivit: *Audi, Sacerdos, moriendum tibi est, nisi e vestigio jam hic conjugis meae Confessionem, et quicquid unquam tibi confitens dixit, ex ordine exponas; actum est, periisti. Juro Deum, aquam potabis;* demersionem in flumen iis verbis Caesar intelligi volebat.“ (v marginálii není odkaz na Balbína).

Následující rozsáhlejší citace, jejíž úvod se s Balbínem částečně shoduje, zčásti jej převypráví a níže ve znění náhrobního nápisu je téměř doslovná, je také zřejmě zprostředkována Galluzzim.

Bohemia Sancta (s. 104): „Tandem ut aliquando finis fieret, humatus est cum lacrymis; pauperes praecipue, quorum erat Pater, planxerant; grandis lapis superjectus postea cum inscriptione, quam hodieque legimus: *Honorabilis Dominus Magister Joannes Nepomucenus, hujus ecclesiae Canonicus, Reginae Confessarius, quia sacrosancti Confessionis sigilli custos usque ad mortem fuit, a Wenceslao IV., Bohemiae Rege, Caroli IV. filio, tormentis tentatus, ex ponte in Muldavam praecipitatus, miraculis clarus, hic jacet sepultus. An. D. 1383.*“ (v marginálii: Sepulchri inscriptio).

Acta Sanctorum (s. 672, § 16): „Tandem ut aliquando finis fieret, humatus est cum lacrymis (o). Pauperes praecipue, quorum erat Pater, planxerunt; grandis lapis superjectus, inscriptio serius apposita, quam hodieque legimus: *Honorabilis Dominus Magister Joannes Nepomucenus, hujus ecclesiae Canonicus, Reginae Confessarius, quia sacrosancti Confessionis sigilli custos usque ad mortem fuit, a Wenceslao IV., Bohemiae Rege, Caroli IV. filio, tormentis tentatus, ex ponte in Muldavam praecipitatus, miraculis clarus, hic jacet sepultus. A. D. MCCCCLXXXIII.*“ (v marginálii: postea additur epitaphium; za kapitolou doplněna pozn. o: *Addit idem [Hagecius] ante altare Beatissimae Virginis Mariae.*

Vita di S. Giovanni (s. 40): „Finalmente trà le lagrime di tutti, massime de poveri, che più degl'altri ne sentivano la perdita, fù sepolto nella medesima Chiesa dirimpetto all'altare della Vergine assunta, e soprapostavi una gran lapida col solo nome, e cognome. A questa poi in progresso di tempo a noi men lontano, per ornato del Sepolcro fù aggiunta la seguente, che indica la cagione della sua morte, in cui leggesi incisa la seguente Iscrizione. *Honorabilis Dominus Magister Joannes Nepomucenus, hujus ecclesiae Canonicus, Reginae Confessarius, quia sacrosanctae Confessionis sigilli custos usque ad mortem fuit, a Wenceslao IV., Bohemiae Rege, Caroli IV. filio, tormentis tentatus, ex ponte in Moldavam praecipitatus, miraculis clarus, hic jacet sepultus, anno 1383.*“ (není marginálie).

Historia (s. 54): „Tandem ut finis aliquando fieret, inter communes omnium lachrymas, praesertim pauperum, quorum erat pater, sacrum corpus collocatum est in sepulchro, e regione capellae Beatissimae Virginis in Coelos assumptae. Tumulo magnus lapis superpositus cum solo nomine et cognomine insculpto. Inscriptio posterioribus temporibus alia superaddita fuit, quae martyrium causamque martyrii exprimebat sequentibus verbis: *Honorabilis Dominus Magister Joannes Nepomucenus, hujus ecclesiae Canonicus, Reginae Confessarius, qui sacrosancti sigilli Confessionis custos usque ad mortem fuit, a Wenceslao IV., Bohemiae Rege, Caroli IV. filio, tormentis tentatus, ex ponte in Moldavam praecipitatus, miraculis clarus, hic jacet sepultus, anno Domini millesimo tercentesimo octogesimo tertio.*“ (v marginálii ovšem není odkaz na Balbína).

Pokud Wietrowsky z Balbína necituje doslova, využívá spíše textu Galluzziho a jím převyprávěný děj překládá z italštiny zpět do latiny, popřípadě text kombinuje ještě s dalšími zdroji.

Bohemia Sancta (s. 102): „Paucis post diebus B. Joannes Boleslaviam ad antiquissimam totius Bohemiae Divinae Matris effigiem, a Sanctis Slavicæ gentis Apostolis Cyrillo et Methodio (ut multi suspicantur) ex Oriente allatam (quæ eo in loco magna populi veneratione colitur), iter suscepit;“ (v marginálii: Boleslaviam adit peregrinus).

Acta Sanctorum (s. 672, § 14): „Paucis post diebus B. Joannes Boleslaviam (e) ad antiquissimam totius Bohemiae Divinae Matris effigiem, a Sanctis Slavicæ gentis Apostolis (f) Cyrillo et Methodio Christianis traditam & commendatam, quæ eo loci religiosissime colitur, iter suscipit.“ (v marginálii: post visitatam B. Virginem Boleslaviae; za kapitolou doplněny pozn. e: Boleslavia *vulgo* Bunczel duplex censetur, *Vetus ac Nova*;... a pozn. f: *De his actum a nobis 9. Martii*).

Vita di S. Giovanni (s. 28): „E' però incerta appresso i Scrittori la venuta, ò il ritrovamento di questa Statua nella Boemia. Vogliono alcuni, che fosse data da SS. Cirillo, e Metodio, Apostoli dè Boemi, a quei primi Cristiani, che battezzarono, come presidio della loro Nazione, ed Avvocata della loro fede, e di questo parere mostra di essere il P. Bouslao Balbino della Compagnia di Giesù nella vita latina di S. Giovanni.“ (bez marginálie).

Historia (s. 41): „Est autem incerta apud historicos vera origo et inventio sacrae illius imaginis. Alii enim censent eam a Sanctis Cyrillo et Methodio, Regni Bohemiae Apostolis, allatam fuisse, et quod primis Christianis in Bohemia, quos sacris undis Baptismatis Christo Domino regenerarunt, velut in praesidium nationis, ad protectionem fidei data fuerit, ut existimat Balbinus.“ (v marginálii *Balbin. in vita S. Joann. Nepomuc.*).

Bohemia Sancta (s. 107): „An. 1588, cum Radzivilus Princeps Regis et reipublicae Polonae nomine sollennem legationem apud Caesarem Rudolphum II. obiret, accesserat Pragam Magnificus D. Christophorus Sluska, Palatinus Vendensis; hic aliquando metropolitanam ecclesiam Pragensem ingressus, posteaquam omnia curiosis oculis lustravisset, ad sepulchrum B. Joannis adducitur. Narrat Palatino, qui ducebat, mirabilem hunc esse tumulum, nam quisquis calcasset, eo die poenam non effugere;“ (v marginálii: *Theoph. Cristeccus, Rector Collegii Prag. ad S. Clement., S. J. in M. S.; Geor. Ferus in Fama posthuma B. Joannis Nepomuc.*).

Acta Sanctorum (s. 675, § 23): „Anno MDLXXXVIII, cum Radzivilus Princeps Regis et Polonae reipublicae nomine legationem apud Rudolphum II. Caesarem obiret, accesserat Pragam Magnificus D. Christophorus Sluska, Palatinus Vendensis (Catholicusne, an haereticus a Theophilo Cristecco, Collegii S. J. ad S. Clementem Rectore id temporis, cujus chirographum eodem anno conscriptum habeo, non traditur), sed vir hic dignitate clarus; metropolitanam Pragensem ecclesiam aliquando ingressus, aliis ecclesiae monumentis curiose lustratis, ad sepulchrum B. Joannis adducitur. Narrat Palatino, qui ducebat Canonicus, mirabilem hunc esse tumulum, nam si quis calcasset, eo die poenam non effugere.“ (v marginálii: A. 1588 tumulum contemptim calcans Palatinus).

Vita di S. Giovanni (s. 46–47): „L'anno 1588 essendo ambasciatore del Rè di Polonia appresso Ridolfo II. Imperatore il Principe Radzivillo, venne a Praga un certo Palatino Polacco, chiamato Cristofaro Sluska, Signore di gran qualità (non saprei dire, se Eretico, o Cattolico, giacch è di ciò non se ne hà certa notizia). Questi, come è proprio de forestieri, curioso di vedere quanto per la Città vi era di vago, e di bello, fù condotto alla Metropolitana, ed al Sepolcro del Santo Nepomuceno. Il Canonico, che lo serviva in tale occasione, per informarlo di quanto ivi vedevasi, gli disse essere quel Sepolcro mirabile in questo, che chiunque ardiva calpestarlo, in quel giorno medesimo non scampava dalla pena perciò meritata.“ (v marginálii *In vita c. IV.*).

Historia (s. 66): „Anno millesimo quingentesimo octogesimo octavo degente apud Rudolphum II. Imperatorem Regis Poloniae Legato Principe Radzivilio, Pragam venit Illustris Palatinus Vendensis Poloniae Christophorus Sluska, magnae auctoritatis Dynasta, an Catholicus, an haereticus incertum, nulla enim de hoc reperitur notitia. Hic dominus videre cupiens, ut exteri solent, quae in hac amplissima urbe digna visu essent, etiam in basilicam metropolitanam ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni fuerat introductus. Unus e dominis Canonicis, qui ei officia urbanitatis exhibebat, et quae illic rara erant, exponebat, veniens ad sepulchrum Sancti Martyris, inquiebat illud in eo mirum esse, quod quisquis pede calcare illud auderet, poenam promeritam non effugeret.“ (v marginálii *Continuatores Bollandi; Summar. n. 23.*).

Kromě původního textu Balbínovy legendy zakomponovává Wietrowsky velmi často také poznámky bollandistů uvedené za jednotlivými kapitolami. Někdy si z nich vypůjčuje i několikastránkovou pasáž, v níž editoři citují další prameny nepomucenské legendy. Tento přejatý zdroj někdy bývá u Wietrowského uveden v odkazu po straně textu, ale častěji zůstává citace bez marginálie.

Acta Sanctorum (s. 678, pozn. e): „*Prolixiorem hanc narrationem non ex illo Germanico libro, nec dum nobis viso, sed ex Phosphori auctore...: Vix sacrilegus iste fuerat exportatus, ecce tibi epheborum palatini Praefectus, aliud in templo aggressurus facinus, cursorem ad scultetum mittit, intromitti in templum flagitans; ...*“ (v marginálii: Anglus Calvinista).

Historia (s. 71): „Idem alius celeber author³⁰⁹ cum pluribus circumstantiis ita refert: Vix sacrilegus iste fuerat exportatus, ecce tibi epheborum palatini Praefectus, aliud in templo aggressurus facinus, (sed infelicitate sua) cursorem ad scultetum mittit, intromitti in templum flagitans;“ (v marginálii není žádný odkaz).

Wietrowsky využívá Balbínův spis zároveň jako zdroj odkazů na další prameny, *Bohemia Sancta* tyto prameny uvádí po straně textu, v *Acta Sanctorum* je většinou s dalším komentářem editorů nalezneme v poznámkách za jednotlivými kapitolami.

Bohemia Sancta (s. 95): „...nec minus monte, qui oppido incumbit et *Viridis* dicitur, celebratum est, quod nimirum in eo monte (ut ex *Bohemicis Annalibus* constat) S. Adalbertus, *Pragensis Episcopus*, Roma ad Bohemos suos rediens, multis annis negatam *Bohemiae* pluviam, sanctissimae crucis signo cum bonis precessionibus in campos late subter jacentes efformato, statim Coelo deduxerit...“ (v marginálii: *Hagek in Annal. Boh.; Pon. in Boh. Pia; Chan. in Vest. Boh. Piae*).

Acta Sanctorum (s. 668, § 2): „...nec minus monte, qui oppido incumbit et *Viridis* dicitur, celebratum est, quod nimirum in eo monte (ut ex *Annalibus Bohemicis* (a) constat) S. Adalbertus, *Pragensis Episcopus*, Roma ad Bohemos suos rediens, multis annis negatam *Bohemiae* pluviam, sanctissimae crucis signo cum bonis precessionibus in campos late jacentes efformato, statim Coelo deduxerit...“ (v pozn. a za kapitolou se uvádí *Citabantur in margine Hagecius in Annalibus Bohemiae; Dubravius in Historia Bohemica, Pontanus in Bohemia pia.*).

³⁰⁹ PESSINA, T. J.: *Phosphorus septicornis, stella alias matutina, hoc est Sanctae metropolitanae D. Viti ecclesiae Pragensis majestas et gloria*. Pragae 1673 – pojednává o něm také Berghauer v *Protomartyr poenitentiae* II, s. 40–41.

Historia (s. 5–6): „...prope Montem Viridem, ita dictum, quod Sanctus Adalbertus, Episcopus Pragensis, olim Roma redux in monte illo post aliquot annos, quibus Bohemia tota siccitate atque ariditate affligebatur, signo crucis et benedictione sua episcopali a Deo pluviam regno impetraverit;“ (v marginálii *Annales Bohem.*).³¹⁰

Posledním základním zdrojem a jediným primárním pramenem, z něhož Wietrowsky čerpal, jsou **kanonizační akta**, tj. zápisy protokolů z obou procesů beatifikačních a z apoštolského procesu kanonizačního.³¹¹ Tento poznatek uvádí už Arnošt Kraus, když v poznámce k Wietrowského spisu doplňuje: *Historia de vita, martyrio et miraculis ... o 240 stranách kvartu ... s výtahy z Akt.*³¹² Wietrowsky nejčastěji odkazuje na tzv. *Summarium*, stručný souhrn zápisů z obou prvních procesů, seznam a výpovědi vyslychaných svědků, popis událostí a zázraků, spolu s přehledem nepomucenských pramenů a literatury, rozdělený do oddílů zvaných *numerus* a dále členěný na paragrafy. Tento sumář je zahrnut do výtahů z procesních akt souhrnně zpracovaných ve spise *Acta utriusque processus*.³¹³ Odkazy na *Summarium* v celém Wietrowského spise vysoce převládají nad všemi ostatními citacemi, a to nejen v pasážích popisujících zázraky a projevená dobrodiní. Někdy text téměř doslova opisuje.

Acta utriusque processus (s. 110): „Archidiaconus Joannes Ludovicus Steyer desperata salute ob infirmitatem atrae bilis, edito voto erigendi statuam in honorem Servi Dei, convalescit. *XLI. Testis Process. fol. 997. et seq. XLII. fol. 1003. et seq. XLIII. fol. 1007. et seq.*“

Historia (s. 146): „Joannes Ludovicus Steyer, ecclesiae Sancti Viti Martyris metropolitanae Pragensis Archidiaconus, quatuor mensibus ex molestissima atrae bilis abundantia decumbere coactus, omnia de consilio medicorum pharmaca incassum tentavit; ...“ (v marginálii *Summar. n. 23. [XXII.]*).

Acta utriusque processus (s. 108): „Mulier quaedam infirma desperans de sua aeterna salute, Missa celebrata ad sepulchrum Beati Joannis, ad meliorem frugem revocatur et paulo post in Domino requiescit. *XXI. Testis Process. Fol. 913. et seq.*“

Historia (s. 192): „Alia mulier graviter infirma, vehementissima tentatione ad desperationem et diffidentiam salutis a daemone exagitabatur, nihil de Deo, de Sanctis, de anima volens audire. ...“ (v marginálii *Summar. n. 23. [IX.]*).

³¹⁰ HÁJEK Z LIBOČAN, V.: *Kronika česká*. Praha 1541 – viz také *Protomartyr poenitentiae* II, s. 10–14.

³¹¹ Viz literatura v kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého*.

³¹² KRAUS, s. 56.

³¹³ *Acta utriusque processus in causa canonisationis Beati Joannis Nepomuceni Martyris super fama sanctitatis, virtutum et miraculorum, uti et super casu excepto seu cultu publico, huic Beato ab immemorabili tempore ante bullam Urbani VIII. Pontif. Max. exhibito, Pragae constructa, Romae examinata et secuta beatificatione approbata*. Viennae Austriae 1721, 1722, Veronae 1725 (dále jen *Acta utriusque processus*, citace a paginaci uvádíme podle veronského vydání z roku 1725, které měl podle všeho k dispozici také Wietrowsky). Podle toho, zda Wietrowsky odkazuje na sumář z prvního nebo druhého procesu (oba v knize číslovány zvlášť), doplňujeme v komentáři marginálií římskou číslicí pořadí procesu: *Summarium I, Summarium II*).

Acta utriusque processus (s. 87–88): „Hoc a multis et palam narrari audivi, specialiter autem a quodam scriba Domini Ewancziczky cognomine Ispleta, jam in Domino defuncto, qui in magna constitutus necessitate nec nummum habens, recurrit ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni; ibique fuis devote precibus pro subsidio, mox adhuc ad sepulchrum flectens tres aureos solidos ante suos pedes invenit, cum tamen prius dum genuflectebat, nihil simile viderit.“

Historia (s. 176): „Alius quidam, cognomine Ispleta, in magna constitutus necessitate nec nummum habens, ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni recurrit; ibique fuis devote precibus pro subsidio, mox adhuc apud sepulchrum flectens tres aureos solidos ante suos pedes invenit, cum tamen prius dum genuflectebat, nihil simile viderit.“ (v marginálii *Summar. n. 17. §. 17.*).

Některé odkazy na *Summarium* užívá Wietrowsky zprostředkovaně přes Galluzziho, který ovšem navazuje na sumář v omezenějším rozsahu než latinská *Historia*. Z italského zdroje si Wietrowsky vypůjčuje jak celé latinské citace z akt, tak odkazy do marginálií.

Vita di S. Giovanni (s. 7–8): „Quanto al frutto della sua predicazione, benché la distanza di quel secolo dal nostro ci abbia involati i fatti particolari, e le memorie distinte delle conversioni seguite, leggo però riferito, che *ad ejus conciones Populus in maximo numero confluebat; et multi convertebantur et contrito corde confitebantur* (*Summar. num. 8.*) che è la maggior lode di un Predicatore Evangelico.“ (není marginálie).

Historia (s. 15): „Quales et quam uberes fructus animarum Sanctus Joannes e suis apostolicis praedicationibus collegerit, antiqui scriptores nihil quidem in particulari ... referunt, sed in genere duntaxat reperiuntur sequentia: *Ad ejus conciones populus in maximo numero confluebat et multi convertebantur et contrito corde confitebantur*; id quod ad summam evangelici Praedicatoris laudem sufficere videtur.“ (v marginálii *Summar. n. 8.*).

Vita di S. Giovanni (s. 36): „Varie accuse si svegliarono contro di lui, per fargli crollare la corona imperiale di capo. Quella però che gli è la fece deporre, fù la crudeltà usata contro gl' Ecclesiastici, e segnalatamente contro il Santo Canonico Giovanni (se crediamo al testimonio di più autori, e Scrittori anche eretici)...“ (v marginálii *vide Summar. num. 14.*).

Historia (s. 49): „Multae variaeque contra eum insurrexerunt accusationes, ita ut jam in ejus capite corona imperialis vacillaret; quam tandem crudelitas ejus adversus Ecclesiasticos exercita decussit, uti testantur multi authores et scriptores tam Catholici quam haeretici.“ (v marginálii *Summar. n. 14.*).

Vzhledem k tomu, že je do *Summaria* přepsáno také bollandistické zpracování Balbínovy legendy, dochází často k mnohočetnému zprostředkování citací. Tento způsob textového přejímání dokumentuje například modlitba k Janu Nepomuckému, původně zaznamenaná u Balbína, poté zahrnutá do *Summaria* a odtud přejatá Galluzzim. Obvykle pak Wietrowsky přebírá Galluzziho znění citátu, v tomto případě se však textově vrací se k *Summariu* a opisuje modlitbu v úplnosti, narozdíl od zkrácené podoby Galluzziho.

Acta Sanctorum (s. 677, § 31): „Oratio ad B. Joannem Nepomuc., quam tribus linguis, Bohemice, Germanice et Latine, scriptam et in tabellis ante ejus tumulum appensam populus pie recitare consuevit, ad verbum descripta: B. Joannes, Martyr ac Patronus, Nepomuci in Regno Bohemiae oriunde, templi S. Viti in Arce Pragensi Canonice, eo quod ad instantiam Wenceslai IV. Regis...”

Acta utriusque processus (s. 133–134): „In Actis Sanctorum apud continuatores Bollandi extat sequens oratio, quam tribus linguis, Bohemica, Germanica et Latina, sepulchro Beati Joannis affixam populus pie recitare consuevit; compulsat. Proc. fol. 601 terg. Beate Joannes, Martyr ac Patronus, Nepomuci in Regno Bohemiae oriunde, templi Sancti Viti in Arce Pragensi Canonice, eo quod ad instantiam Wenceslai Quarti Regis...” (v marginálii *Oratio*).

Vita di S. Giovanni (s. 110): „Altra Orazione a S. Giovanni, che stà scritta in trè Lingue, Latina, Germanica, Boemica, ed è appesa in tavola al suo Sepolcro, solita recitarsi da Concorrenti al medesimo. Sancte Joannes, Martyr ac Patronus, Nepomuci in Regno Bohemiae oriunde, templi S. Viti in Arce Pragensi Canonice etc., per tua merita et dona...” (není marginálie).

Historia (s. 218): „Ex P. Balbino apud continuatores Bollandi in Actis Sanctorum sequens legitur oratio, quam tribus linguis, Bohemica, Germanica et Latina, sepulchro Beati Joannis affixam populus pie recitare consuevit: Beate Joannes, Martyr ac Patronus, Nepomuci in Regno Bohemiae oriunde, templi Sancti Viti in Arce Pragensi Canonice, qui eo quod ad instantiam Wenceslai Quarti Regis...” (v marginálii *Summar. n. 31.*).

Není tedy vždy snadné rozhodnout, zda Wietrowsky (potažmo Galluzzi) citovali Balbínův text z antverpského vydání v souboru *Acta Sanctorum*, nebo zprostředkovaně z procesních akt. Ovšem Wietrowského využití bollandistických poznámek pod čarou, které do akt zahrnuty nebyly, by mohlo napovídat, že alespoň v některých případech pracoval se zněním uvedeným v *Acta Sanctorum*.

Tištěná procesní akta využil Wietrowsky zejména v úvahových pasážích o mučednictví, zázracích, světcích i jejich kultu a při popisu beatifikačních procesů. Téměř doslova přetiskuje ve své šesté knize (*De fama sanctitatis, antiquitate cultus et solemni canonizatione Sancti Joannis Nepomuceni*) úvodní kapitulu akt,³¹⁴ konkrétně články *De validitate* a *De relevantia*, jež sepsal prokurátor procesu Giovanni Franchellucci. Přepisuje takto mnoho stran originálního textu.

Acta utriusque processus (s. 1–2): „Quam pretiosa coram oculis Domini sint certamina illorum, qui pro religionis testimonio, vel pro justitiae assertione animam suam ponunt, testatum id facit, quod saepe saepius eorum sepulchra signis mirificis honorantur – ad monumenta Martyrum, ait S. Cyprianus sive alius auctor in opusc. de duplici Mart. inter illius opera, *pelluntur morbi, rugiunt daemones, terrentur Monarchae, coruscant miracula, concidunt idola...* Porro id praeclare ostendit Deus in Servo suo Joanne dicto *Nepomuceno*, olim Canonico ecclesiae metropolitanae Praegae, qui cum mortem jussu Wenceslai Imperatoris ac Regis Bohemiae pro sarto tecto servando sacrae Confessionis sigillo anno aerae vulgaris 1383 constanter pertulisset, tot tantisque prodigiis ad ejus tumulum ejusque praesidio spatio trium

³¹⁴ *Positio super introductione causae et signatura commissionis seu Informatio super dubio an sit signanda commissio introductionis causae in casu etc., Acta utriusque processus, s. 1–24.*

saeculorum et ultra perpetratis mirificatus est in conspectu gentium, ut uno ore in septentrionis regionibus *Thaumaturgi* appellationem meruerit simulque ab obitu cultus et veneratio ei exhibeatur.“

Historia (s. 200–201): „Cum enim pretiosa coram oculis Domini sint certamina illorum, qui pro testimonio religionis orthodoxae, vel pro asserta iustitia animam suam ponunt, ideo saepissime sit, quod eorum sepulchra mirificis honorentur signis. *Ad monumenta Martyrum*, inquit Sanctus Cyprianus, *pelluntur morbi, rugiunt daemones, terrentur monarchae, coruscant miracula, concidunt idola etc.* Id quod Magnus Deus noster liberalissime ostendit in suo fideli Servo Joanne Nepomuceno, quondam Canonico ecclesiae metropolitanae Pragensis, qui cum jussu Wenceslai Imperatoris et Regis Bohemiae pro servato sacrae Confessionis sigillo anno aerae vulgaris millesimo trecentesimo octogesimo tertio mortem constanter sustinisset, tot tantisque prodigiis ad ejus tumulum ejusque praesidio, plusquam trium saeculorum spatio patris, glorificatus est in conspectu gentium, ita ut uno ore in regionibus septentrionalibus *Thaumaturgi* meruerit appellationem simulque a sancto ejus obitu cultus et veneratio ei exhibeatur.“ (v marginálii *S. Cyprian. l. de duplici Martyrio*).

Acta utriusque processus (s. 2): „...et examinati fuerunt quadraginta novem testes, inter quos tres recensentur ex officio, expresse in catalogo relato in *Summario num. primo*, et quorum viginti unus comprobant famam sanctitatis, martyrii et miraculorum; reliqui vero deponunt de quibusdam miraculis tantum nec non fuerunt ad amussim servata omnia, quae praescribuntur in decretis generalibus et novissimis san. mem. Innocentii XI., ut innuit Reverendissimus Archiepiscopus in epistola informativa...“

Historia (s. 201): „Examinati fuere in eodem processu quadraginta novem testes, quorum catalogus recensetur in *Summario*; e quibus viginti et unus comprobant famam sanctitatis, martyrii et miraculorum, caeteri enim tantum de quibusdam miraculis et gratiis obtentis singulare testimonium deponunt. Observata fuerunt ad amussim omnia, quae praecipiantur in decretis generalibus et novissimis sanctae memoriae Innocentii XI., ut innuit Celsissimus Princeps Archiepiscopus in epistola sua informativa ad Sacram Congregationem rituum;“ (v marginálii *Summar. n. 1.*).

Acta utriusque processus (s. 14): „Quibus positis palam est concurrere hic omnia martyrii requisita; primo etenim constat ex praemissis in antecedenti articulo, B. Joannem post carceris vincula et tormentum catastae passum, pertulisse mortem per demersionem in flumen jubente Principe. Secundo liquet ipsum lubenti animo acceptasse cruciatus et mortem, eo quod pluries rogatus a Rege, cujus saevitia latere non poterat, constanter respondit arcana Confessionis revelare non permitti;“

Historia (s. 208–209): „Quibus positis palam sit in casu nostro concurrere omnia ad martyrium requisita. Primo enim constat ex hactenus relatis Beatum Joannem post carceris vincula et tormentorum catastae mortem sustinuisse per demersionem in flumen, jubente Wenceslao Rege. Praeterea liquet ipsum lubenti animo acceptasse cruciatus et mortem, eo quod pluries rogatus a Rege, cujus saevitia latere non potuit, constanter responderit licitum non esse arcana Confessionis revelare.“

Některé Franchellucciho články (*Ortus Servi Dei, Peccata Reginae pandere renuit, Prodigiousa inventio cadaveris Beati Joannis, Fama sanctitatis et miraculorum*) Wietrowsky zakomponoval a rozvedl ve vyprávění o Janu Nepomuckém v prvních kapitolách knihy – na což sám poukazuje a alespoň zčásti tak odhaluje svůj zdroj. Zprostředkování textu naznačuje ještě použitím vsuvky *inquit ille* na počátku odstavce, v němž přetiskuje další články z akt (*Probatum verum*

martyrium, Cultus B. Joannis praestitus). Zřejmě využití formulací z úvodních kapitol akt ovšem Wietrowsky při vyprávění Janova příběhu ne vždy explicitně uvádí v marginálii.

Historia (s. 206–207): „In duobus primis praesentis historiae libris retulimus gesta praecipua de vita et martyrio Beati Joannis Nepomuceni; e quibus clarissime constat in causa ista adesse omnia necessaria, quae ad constitutionem martyrii, juxta regulas ex communi theologorum et canonistarum sententia, nec non ex praxi Ecclesiae receptas, exiguntur. Hinc unus e Patronis caesarum Sacri Palatii apostolici, ad causam istam promovendam delectus et deputatus, in suo erudito scripto apud Sacram Congregationem pro introductione causae perorans, martyrium nostri Sancti sequentibus probavit argumentis.“ (v marginálii *D. Joannes Franchellucius*).

Historia (s. 210): „Accedit prodigiosa inventio corporis Beati Joannis ejusque solemniter delatio ad ecclesiam metropolitanam Sancti Viti Martyris et denique vindicta in caedis auctorem. Item fama sanctitatis et miraculorum ab ejus obitu et ab ejus tumbam ejusque praesidio patrata, quae omnia in historia ista ex ipsis processibus judicialibus desumpta descripsimus.“ (bez marginálie).

Acta utriusque processus (s. 7): „...parentes enim aetate proveci...“

Historia (s. 6): „...conjuges..., quibus in admodum proveci jam aetate spem proli natura ferme negabat...“ (bez marginálie).

Acta utriusque processus (s. 7): „...sacraque unda Baptismi ablutus est...“

Historia (s. 6): „Quem devoti parentes ... illico sacra unda Baptismi ablui curarunt...“ (bez marginálie).

Wietrowsky si vypůjčuje dokonce i Franchellucciho vnitrotextové odkazy a upravuje je pro své potřeby.

Acta utriusque processus (s. 20): „Porro jam actum est supra de cadaveris delatione ad ecclesiam Patrum de poenitentia solennique illius translatione ad metropolitanam.“

Historia (s. 211): „Jam quidem actum est in hac nostra historia de corporis delatione ad ecclesiam Sanctae Crucis Patrum de poenitentia solennique illius translatione ad ecclesiam metropolitanam;“

Přímo z rukopisných akt,³¹⁵ na něž v marginálii odkazuje jako na *Process. Apostol.* nebo *Process. Ordinar.*, příp. jednou pouze *Process.*, pak cituje konkrétní text výpovědí svědků, např. zaznamenává doslova výpověď Václava Ignáce Vratislava z Mítrovic:

Acta processus apostolici (f. 676r): „Omnibus constat, quod sit communis veneratio ac devotio non tantum plebis, sed etiam magnae Nobilitatis et Dignitatum et capitum coronatorum, imo tantus cernitur accursus populi devoti, ut etiam periculo vitae se exponant ob nimiam compressionem...“

Historia (s. 60–63): „Audiatur unicus testis juratus, omni exceptione major et in processu apostolico de concursu populi ad venerationem sepulchri Sancti nostri

³¹⁵ *Acta processus apostolici in causa canonizationis B. Joannis Nepomuceni*. NA ČR, APA I, sign. B 60/1–2, B 61/1–3 (více viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého*).

Martyris productus et auditus, nempe Illustrissimus et Excellentissimus Dominus Wenceslaus Ignatius Wratislaw S. R. I. Comes de Mitrowitz, aetatis suae annorum octoginta, qui ad interrogatorium sequentia respondit: Omnibus constat, quod sit communis veneratio ac devotio non tantum plebis, sed etiam magnae Nobilitatis et Dignitatum et capitum coronatorum, imo tantus cernitur accursus populi devoti, ut etiam periculo vitae se exponant ob nimiam compressionem...“ (v marginálii *Process. Apostol. n. 25.*).

Procesní akta obsahují také souhrnný přehled dochované nepomucenské literatury, historických pramenů, zmínek v kronikách i první zpracované životopisy, s celými citacemi z daných pasáží a odkazy na konkrétní folia či strany. Značný počet odkazů čerpal Wietrowsky právě z těchto přehledů (viz níže). Mezi rukopisnými složkami s doklady týkajícími kanonizačního procesu nacházíme tištěné listy s průběžně vydávanými dekrety.³¹⁶ Poslední tři z nich³¹⁷ Wietrowsky doslovně přepisuje na s. 223–231. V závěru tisku (s. 241–256) pak uvádí úplné znění kanonizační buly *Christus Dominus* papeže Benedikta XIII.,³¹⁸ vynechává pouze *rotu* (znak Benedikta XIII. s textem vepsaným po obvodu: *Quod non rapui, exsolvo*)³¹⁹ i podpisy 36 kardinálů a apoštolského sekretáře.

5.2 Ostatní Wietrowského prameny

Citace z antických autorů tvoří pouze malou část odkazů. Wietrowsky je ve většině případů přejímá z Galluzziho, nanejvýš doplňuje či zpřesňuje citované dílo v marginálii.

Martialis, Epigramma de Mutio Scevola (lib. 8, epigr. 30, vers. 9–10).³²⁰
„scire piget post tale decus quid fecerit ante: / quam vidi satis hanc est mihi nosse manum.“

Vita di S. Giovanni (s. 2): „Ciò supposto, quando averete letto in queste carte il Martyrio di questo Eroe, e Protomartire del sigillo della Penitenza, spero che ancor

³¹⁶ In: *Acta processus apostolici in causa canonizationis B. Joannis Nepomuceni*. NA ČR, APA, sign. C 143/6.

³¹⁷ *Decretum Pragense canonizationis seu declarationis martyrii B. Joannis Nepomuceni, Canonici metropolitanae Pragae* (12. 1. 1728), *Decretum Pragense canonizationis B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae* (18. 1. 1729) a *Decretum Pragense canonizationis B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae* (16. 2. 1729) – poslední dva výnosy cituje také Berghauer (*Protomartyr poenitentiae* II, s. 423–424, 429–430).

³¹⁸ BENEDICTUS XIII: *Constitutio, qua Beatus Joannes Nepomucenus ... Sanctorum Christi Martyrum canoni adscribitur*. Romae et Pragae 1929, viz také *Protomartyr poenitentiae* II, s. 435–440 (ovšem bez nadpisů v margináliích).

³¹⁹ Jak uvádí STEJSKAL II (s. 117), Berghauer mylně opsal text nápisu: *Quod non parui, exsolvo* (*Protomartyr poenitentiae* II, s. 439).

³²⁰ MARTIALIS, M. V.: *Epigrammata*. Edice např. M. Valerii Martialis Epigrammaton libri. Ed. W. Heraeus, Lipsiae, Teubner 1982, s. 182.

voi, ò Lettore, ripeterete quel celebre detto del Poeta, *Scire piget post tale decus quid fecerit ante*;" (v marginálii *Martia*.).

Historia (s. 239): „Unde sperare fas est, quod lecto in hac nostra historia martyrio magni Thaumaturgi Bohemiae et Protomartyris sigilli sacramentalis, celebre dictum poëtae repeti possit: *Scire piget, post tale decus quid fecerit ante*.“ (v marginálii *Martial. Epigr. de Mutio Scevola*).

Tertullianus, Apologeticum (cap. 50, sent. 13):³²¹ „Plures efficimur, quotiens metimur a vobis; semen est sanguis Christianorum.“

Vita di S. Giovanni (s. 2): „Poterono combatterla, mà non abbatterla, strapparle dal seno con barbara crudeltà i figli, mà nel tempo stesso farla madre sempre più feconda di nuovi parti! Onde fù scritto esser il sangue de martiri semenza di nuovi Cristiani.“ (bez marginálie).

Historia (s. 237–238): „ex materno sinu barbara crudelitas poterat eripere filios, sed eodem tempore matrem novis partibus foecundabat; unde, ut quidam scripsit, *sanguis Martyrum factus est semen novorum Christianorum*.“ (v marginálii *Tertull.*).

Nedílnou součástí textu jsou také citace biblické. Většinu z nich čerpá Wietrowsky od Galluzziho a opisuje je přímo, ovšem odkaz po straně italského textu někdy přepisuje nepřesně.

Vulgata (Ps 9,10): „et factus est Dominus refugium pauperi adiutor in oportunitatibus in tribulatione“

Vita di S. Giovanni (s. 86–87): „Dio, però, che è chiamato *Adjutor in oportunitatibus*, gli fe ricordare opportunamente il molto, che poteva San Giovanni Nepomuceno; (v marginálii *Ps. 9. 10.*)

Historia (s. 176): „Deus tamen, *Adjutor in oportunitatibus*, menti ejus inspiravit, ut perpenderet, quantum intercessio Sancti Joannis Nepomuceni efficere posset.“ (v marginálii *Psal. 10.*).

U citace z Janova evangelia dochází dokonce k několikerému zprostředkování, na němž lze názorně demonstrovat, jak byly citáty pro potřeby textu měněny či upravovány. Znění původních veršů přebírá a kombinuje B. Balbín, citát drobně doplňují bollandisté, jejichž znění přejímá a dále upravuje Galluzzi a od něj téměř doslova přepisuje Wietrowsky.

Vulgata (Io 16,16): „modicum et iam non videbitis me et iterum modicum et videbitis me quia vado ad Patrem“

Vulgata (Io 14,30): „iam non multa loquar vobiscum venit enim princeps mundi huius et in me non habet quicquam“

Bohemia Sancta (s. 101): „Ad stationem itaque suam reversus, cum ad concionem in ecclesia S. Viti diceret verba illa Christi: *Modicum videbitis, et: iam non multa loqar vobiscum*, identidem repetens...“ (v marginálii *Domin. 3. post Pascha; Joan. 16.*).

Acta Sanctorum (s. 671, § 13): „Ad stationem itaque suam reversus, cum ad concionem in ecclesia S. Viti diceret, verba illa Christi, *Modicum videbitis me (d)*,

³²¹ TERTULLIANUS, Q. S. F.: *Apologeticum*. Edice např. Quinti Septimi Florentis Tertullani *Apologeticum*. Ed. H. Hoppe, Vindobonae, Hoelder – Pichler – Tempisky 1939, s. 120.

et, jam non multa loquar vobiscum, identidem repetens...“ (v pozn. *d* je uvedeno: *Verba sunt, uti notabatur in margine, desumpta ex Evangelio Dominicae 3 post Pascha...*).

Vita di S. Giovanni (s. 24): „Anzi che, predicando un giorno nella Chiesa di S. Vito, e portando le parole di Cristo: *Modicum et non videbitis me*, e quelle altre *Jam non multa loquor vobiscum*; doppio avverle ripetute con enfasi sua propria...“ (v marginálii *Joan. 16.*).

Historia (s. 36): „Imo in ecclesia metropolitana Sancti Viti Martyris, prolatis illis Jesu Christi verbis: *Modicum non videbitis me; et jam non multa loquar vobiscum*, iisque sua cum emphasi repetitis...“ (v marginálii *Joan. 16.*).

Jen některé biblické citáty využívá Wietrowsky sám, ale i v nich provádí drobné úpravy a odkazy v marginálii mohou být chybné – např. citace z prvního listu Korintským je u Wietrowského rozvita slovem *humanae* a po straně textu uvedl autor chybný odkaz na druhý list Korintským.

Vulgata (1Cor 2,4): „*et praedicatio mea non in persuasibilibus sapientiae verbis, sed in ostensione Spiritus et virtutis;*“

Historia (s. 13): „Apostolicum praedicationis officium aggressus, *non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione Spiritus et virtutis*“ (v marginálii chybně *2. Cor. c. 2. v. 4.*).

Četné citace a odkazy vycházejí z církevních otců a středověkých autorit, opět převážně zprostředované Galluzzim. Wietrowsky povětšinou citáty vypisuje doslova a zpravidla uvádí pramen v marginálii, pouze výjimečně (a možná i omylem), pokud se o autorovi zmiňuje v textu, marginálie chybí.

Ambrosius, De excessu fratris Satyri (lib. 2, par. 45):³²² „*Ipsa mors Martyrum praemium vitae est.*“

Vita di S. Giovanni (s. 2): „...come scrisse S. Agostino, e più brevemente S. Ambrogio *Ipsam mortem Martyrum praemium vitae esse;*“ (v marginálii *Ser. 32. de SS.; Lib. de Fide Resur.*).

Historia (s. 239): „Brevius Divus Ambrosius ait *ipsam mortem Martyrum praemium vitae esse.*“ (v marginálii *Ambros. l. de Fide Resurrect.*).

Augustinus, De civitate Dei (lib. 22, cap. 30):³²³ „*Quibus parum vel quibus nimium est, mihi ignoscant; quibus autem satis est, non mihi, sed Deo mecum gratias congratulantes agant. Amen. Amen.*“

Historia (s. 240): „Cum Sancto Augustino absolvimus omnia, qui suos praeclaros *De civitate Dei* libros concludit et ait: *Quibus parum, quibus nimium est, mihi ignoscant. Quibus autem satis est, non mihi, sed Domino mecum gratias congratulantes agant.*“ (bez marginálie).

³²² AMBROSIUS: *De excessu fratris Satyri*. lib. 2, par. 45. Edice: Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum 73 (7). Ed. O. Faller, Vienna 1955, s. 273.

³²³ AUGUSTINUS HIPONENSIS, A.: *De civitate Dei*. Edice: Aurelii Augustini Opera, pars. 14,2. *De civitate Dei*. Edd. B. Dombart, A. Kalb, Turnholti, Brepols 1955, s. 866.

Poslední skupinou jsou citace a odkazy na spisy Wietrowského předchůdců či současníků. Některé z nich cituje v knize přímo, např. několik stran dlouhý text o založení a vývoji pražské univerzity z díla Joana Besneckera, z něhož Wietrowsky přejímá dokonce i mylné datum úmrtí Karla IV., chybně přečetl (autor nebo sazeč) datum spojení Karlovy a Ferdinandovy univerzity a mění – ovšem také nesprávně – papeže Innocence II. na IV. Větší úpravu provádí u výčtu významných studentů univerzity, kde Besneckerův příklad v podobě Jana Nepomuckého nemůže využít, a tudíž místo něj uvádí kardinála Michaela Althanna. Wietrowsky navíc z tohoto zdroje čerpá ještě odkaz na další pramen (Xaverius Volckman), aniž by ho sám dohledával či zpřesňoval.

Besnecker, Juris publici prudentia (pars II, cap. 2, § 6.4):³²⁴ „Quinta est Pragensis in Bohemia, una ex celeberrimis, Carolo IV., Imperatore et Rege Bohemiae, an. 1347 ad similitudinem Parisiensis fundata, multis privilegiis adornata et Carolina nuncupata, in qua idem Imperator et Rex Carolus actus publicos academicos caesarea regiaque sua praesentia saepissime decoravit et in publicis disputationibus nonnumquam oppugnavit, *Glor. Univers. Prag. encom. 4.* ... Tandem an. 1654 ab Imperatore Ferdinando III., privilegiis omnibus denuo confirmatis, utraque simul est unita et Carolo-Ferdinanda nuncupata, universitas sane celebris et in hoc aliis gloriosior, quod inter alumnos suos (de omni flore Nobilitatis prope innumeros), etiam numeret Reges, Duces, Marchiones, Landgravios aliosque Principes quam plurimos, nec non Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Praepositos, Decanos et Canonicos copiosissimos, inter quos refulget S. Joannes Nepomucenus, ecclesiae metropolitanae Pragensis Canonicus, Martyr et Patronus Regni Bohemiae, qui in Universitate Carolina praeter Lauream philosophicam etiam Juris canonici licentiatu est insignitus; ...“

Historia (s. 9–10): „Pragam ad celebrem universitatem transivit, quam Carolus IV., Imperator et Rex Bohemiae, ad normam universitatis Parisiensis anno millesimo tercentesimo quadragesimo septimo instituit et fundavit multisque privilegiis ornavit. In hac universitate, quae ab origine sua nomen a suo traxit fundatore, Universitas Carolina appellabatur, etiam ex eo, quod idem Carolus Imperator et Rex publicos actus academicos praesentia sua frequentissime condecoraverit nec raro in publicis disputationibus, utpote Princeps omnium scientiarum peritissimus, conclusiones propositas ingeniosis argumentis scholastice oppugnaverit. ... Tandem anno millesimo sexcentesimo trigesimo quarto utraque universitas, nempe Carolina et Ferdinanda, a Ferdinando III., privilegiis omnibus denuo confirmatis, utraque universitas simul est unita et Carolo-Ferdinanda in haec usque tempora appellata. Celebris haec universitas in aliis forte gloriosior esse potest, quod inter suos alumnos de omni flore Nobilitatis prope innumeros, etiam Reges, Duces, Marchiones, Landgravios aliosque Principes quam plurimos numeret; nec non Cardinales (inter quos Eminentissimus sacrae Romanae Ecclesiae Purpuratus Princeps Michael Fridericus, e Comitibus ab Althann, suprema Laurea Magisterii philosophici et Doctoratus theologici praeclaro scientiae suae merito insignitus), Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Praepositos et Canonicos. ...“ (v marginálii *Besneker de Jure Public. c. 2. § 6.; Gloria Univers. Pragens. Encom. 4.*)³²⁵

³²⁴ BESNECKER, J. A.: *Juris publici Romano-Germanici prudentia in duas partes divisa*. Praegae 1717 (s. 182–183).

³²⁵ VOLCKMAN, M. X.: *Gloria Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis triginta tribus encomiis orbi divulgata*. Praegae 1672; dílo popisuje *Protomartyr poenitentiae* II, s. 66; podrobněji viz

Většinu odkazů na humanistická a soudobá díla si Wietrowsky vypůjčuje ze svých základních zdrojů, méně z Galluzziho, od něhož přejímá např. odkaz na Wilhelma Gumppenberga.

Vita di S. Giovanni (s. 28–29): „Altri raccontano che la predetta Imagine fosse trovata l'anno 1160. in questo modo. Arando un Contadino il suo campo, venne a scoprire questa Imagine... Tanto riferisce il P. Guilielmo Gumppenberg della nostra Compagnia nel suo *Atlas Marianus*.“

Historia (s. 41): „Alii referunt imaginem illam repertam fuisse anno millesimo centesimo sexagesimo hac ratione: Agricola quidam suum arabat campum terramque aratro vertens hanc eruit imaginem...“ (v marginálii *Guilielm. Gumpenberg in Atlante Mariano*).³²⁶

Více odkazů poskytuje Wietrowskému Balbín a zejména editorské komentáře bollandistické verze, které do značné míry původní text legendy doplňují o další prameny i citace z nich. Chybné číslo kapitoly Wietrowsky v marginálii opravuje.

Acta Sanctorum (s. 680, pozn. g): v souvislosti se zlatým svícem bollandisté v poznámce za čtvrtou kapitolou zmiňují: „... *Meminit ejusdem candelabri, Mediolano Pragae advecti, Aeneas Silvius, Laurentianae basilicae Mediolani aliquando Praepositus, in Historia Bohem. cap. 22. [recte cap. 24.] ad an. 1158*.“

Historia (s. 59): u popisu tohoto svícnu v marginálii uvádí *Aeneas Sylv. Histor. Bohem. c. 24*.³²⁷

Acta Sanctorum (s. 679, pozn. e): v poznámce za čtvrtou kapitolou je uvedeno „... *Hactenus auctor Phosphori, qui mox domestici scriptoris Arsenii dicta, externorum quoque testimoniis succinctius eadem attingentibus confirmat, imprimis Carafae, Nuntii Apostolici, in Commentariis de Germania restaurata parte I...*“

Historia (s. 74): v marginálii k téže události uvádí *Continuatores Bollandi; Carolus Caraffa Nuncius Apost.*³²⁸

Nevyšší podíl na zprostředkovaných citacích mají procesní akta. V nich nacházíme jak přehledy nepomucenské literatury a děl s daným tématem souvisejících,³²⁹ tak i podrobné výpisky z nich.³³⁰ Wietrowsky z nich čerpá většinu

ČORNEJOVÁ, I.: „*Gloria Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis*“ – oslava pražské univerzity v barokních Čechách. In: Baroko v Itálii – Baroko v Čechách. Praha, Filosofia 2003, s. 89–100.

³²⁶ GUMPPENBERG, G.: *Atlas Marianus quo Sanctae Dei Genetricis Mariae imaginum miraculosarum origines duodecim historiarum centuriis explicantur*. Monachii 1672, LXXIII. *Imago B. V. Miraculosa Boleslaviensis*, s. 179–180. Do tohoto vydání přispíval mj. Bohuslav Balbín.

³²⁷ SILVIUS PICCOLOMINI, A.: *Historia Bohemica*. Edice: *Historia Bohemica*. Edd. J. Hejnic, H. Rothe, Köln, Böhlau 2005, s. 160. Správné číslo kapitoly lze dohledat podle předchozí edice: *Aeneae Silvii Historia Bohemica*. Edd. D. Martínková, A. Hadravová, J. Matl, Praha, KLP 1998, s. 64.

³²⁸ CARAFFA, C.: *Commentaria de Germania sacra restaurata et ad annum 1641 continuata*. Francofurti 1641.

³²⁹ *Alia documenta historica de martyrio et causa martyrii Servi Dei*. In: *Acta utriusque processus*, s. 53–60, 95–97, 106–111.

Catalogus authorum et librorum, tam manuscriptorum, quam impressorum, pro probanda fama sanctitatis, virtutum, martyrii et miraculorum Venerabilis Servi Dei Joannis Nepomuceni, ex archivis

odkazů na své předchůdce a současníky (Pontanus, Paprocky, Naucler, Raynaldus, Sartorius, Spondanus atd.),³³¹ a to i doslovné citáty z nich, při čemž se domníváme, že s originálními díly nemusel vůbec pracovat.

Acta processus apostolici:³³² „Tandem cum primum literas ritusque sacros perdidicit, indes sub auroram ex opido hilaris priusque accurrit ad vicinum nostrum coenobium et sese in sacra ministeria promptum offerens, oportunum ingerens, modestiae reverentiae in puerulo admirabilis exhibitione, quotquot potuit, sacrificiis minister adstitit;“³³³

Historia (s. 8): „Omni ferme die ad ecclesiam Cisterciensium excurrere et sacram suae Benefactricis imaginem invisebat ac teneram suam cum innocentibus affectibus devotionem, quantum sciebat et valebat, magna cum veneratione peragebat. Postquam ordinem ministrandi Hostiam divinam Sacerdotibus sacrificantibus brevi cum voluptate condidicisset, quotquot poterat, Sacrificiis angelicum hoc inserviendi officium praestabat...“ (v marginálii *Balbin.*; *Summar. n. 6. § 1. ad 9.*; *Sartor. in Cisterc. bis tertio.*).

Acta utriusque processus (s. 72–73):³³⁴ „Nos, Joannes, Dei Gratia S. Moguntinensis ecclesiae Archiepiscopus, Sacri Romani imperii per Germaniam Archicancellarius, notum facimus etc. Demum (quod horrendum et immane dictu) cum propria, tum aliorum facinorosorum, quos secum habebat, manu *Reverendos Sacrorum Antistites, Sacerdotes et spirituales personas*, alios iterum plures honestae notae homines contra juris normam, secus quam Romanorum Regem decebat, *neci dedit, aquis submersit*, igne cremavit miserabiliter atque truculenter peremit. ...“³³⁵

Historia (s. 49–50): „Nos, Joannes, Dei Gratia sacrae Moguntinensis ecclesiae Archiepiscopus etc., notum facimus etc. Demum (quod horrendum et immane dictu) cum propria, tum aliorum facinorosorum, quos secum habebat, manu *Reverendos Sacrorum Antistites, Sacerdotes et spirituales personas*, alios iterum plures honestae notae homines contra juris normam, secus quam Romanorum Regem decebat, *neci dedit, aquis submersit*, igne cremavit miserabiliter atque truculenter peremit. ...“ (v marginálii *Cruger. Discurs. Juris Public.*; *Odor. Rainal.*; *Naucler.*; *Spondan. [Summarium, num. 14., lit. A]*).

et bibliothecis publicis exhibitorum, cum allegatione foliorum seu paginarum, ex quibus partitae ad hanc causam facientes extrahi seu exemplari debent, a Domino Procuratori causa Bernardo Henrico a Germeten apud Judicium Delegatum productus ac depositus. In: Acta processus apostolici in causa canonizationis B. Joannis Nepomuceni. NA ČR, APA, sign. C 143/3, kart. 2232, nefoliovaná složka.

³³⁰ Např. *Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa 22. Junii 1725. NA ČR, APA I, sign. B 61/1 ff. 370r–497r.*

³³¹ Část těchto autorů zaznamenává Berghauer v *Protomartyr poenitentiae* II, cap. I, s. 3–95.

³³² Např. in: *Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa 22. Junii 1725. NA ČR, APA I, sign. B 61/1 ff. 476r–478v.*

³³³ Doslova přepsáno z SARTORIUS, A.: *Cistercium bis-tertium seu Historia elogialis. Vetero-Pragae 1700, s. 805–806; více viz Protomartyr poenitentiae* II, s. 89–90.

³³⁴ Úplné znění např. v rukopisných aktech *Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa 22. Junii 1725. NA ČR, APA I, sign. B 61/1 ff. 468r–473r.*

³³⁵ Vyňato z CRUGERIUS, J. E.: *Discursus Juris publici. Coloniae Brandenburgiae 1696, f. 417.*

Dle provedeného srovnání se zdá pravděpodobné, že takto přejal z procesních akt celý Pontanův hymnus k počtě Jana Nepomuckého, aniž jeho přesné znění vyhledal v původním díle.³³⁶

Acta utriusque processus (s. 132–133):³³⁷ „*Ex libro Hymnorum sacrorum de Beata Virgine et Sanctis Patronis Regni Bohemiae apud Georgium Bartholdum Pontanum edito anno 1602., compulsat. Proc. fol. 544 a ter. et seq. De S. Joanne Nepomuceno, Canonico Pragensi Martyre.*“ (v marginálii Num. 31. *Hymnus et oratio, quae recitatur in honorem B. Joannis*).

Historia (s. 216–218): „Hymnus ille antiquus, illorum temporum stylo compositus et ex libro Sacrorum hymnorum de Beata Virgine et Sanctis Patronis Regni Bohemiae apud Pontanum desumptus, de Sancto Joanne Nepomuceno, Canonico Pragensi Martyre, ita canit:“ (v marginálii *Summar. n. 31.*).

V nejvyšší míře se toto přejímání projevuje v šesté kapitole knihy, která přepisuje úvodní *Informatio super dubio* tištěných akt (viz výše) spolu se všemi v textu obsaženými citáty a do marginálií přesně doplňuje nespočetné odkazy Franchellucciho článků.

Acta utriusque processus (s. 13): „*Excellentia martyrii nobilior dari non potest quam illa, quae a Sancto Leone Magno initio sermonis de Sancto Laurentio describitur – Cum omnium, dilectissimi, summa virtutum et totius plenitudo iustitiae de illo amore nascatur, quo Deus proximusque diligitur, in nullis profecto hic amor sublimius excellere clariusque fulgere, quam in Sanctis Martyribus invenitur, qui Domino nostro Jesu Christo pro omnibus hominibus mortuo tam propinqui sunt imitatione charitatis, quam similitudine passionis – Eminentia enim charitatis in Deum in hoc potissime consistit, quod quis divitias, honorem et vitam contemnens, mortem alacri animo subeat secundum verba Domini apud Joannem cap. 15. vers. – Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis – quae ponderans D. Bonaventura in opuscul. Apologiae Pauperum Respons. 2. cap. 1. inquit: Mortem itaque pro Christo desiderare, morti se pro Christo exponere et in mortis agone gaudere, actus est charitatis perfectae – quapropter D. Thomas praecit. qaest. 124. art. 2. in corp. maximum actum perfectionis in martyrio comprehendi concludit.*“

Historia (s. 207): „*Excellentia martyrii nobilior dari non potest quam illa, quae a Sancto Leone Magno describitur, ubi ait: Cum omnium, dilectissimi, summa virtutum et totius plenitudo iustitiae de illo amore nascatur, quo Deus proximusque diligitur, in nullis profecto hic amor sublimius excellere clariusque fulgere, quam in Sanctis Martyribus invenitur, qui Domino Jesu Christo pro omnibus hominibus mortuo tam propinqui sunt imitatione charitatis, quam similitudine passionis. Eminentia enim charitatis in Deum in hoc potissimum consistit, quod quis divitias, honorem et vitam contemnens, mortem alacri animo subeat secundum verba Domini: Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis. Quae verba ponderans Divus Bonaventura, inquit, Mortem itaque pro Christo desiderare, morti se pro Christo exponere et in mortis agone gaudere, actus est*

³³⁶ PONTANUS, G. B.: *Hymnorum sacrorum de Beatissima Virgine Maria et S. Patronis S. R. Bohemiae libri tres*. Pragae 1602, *De S. Joanne Nepomuceno, Canonico Pragensi, Martyre*, s. 203–206; Berghauer dílo popisuje a celý hymnus přetiskuje v *Protomartyr poenitentiae* II, s. 20–21.

³³⁷ V rukopisných aktech např. in: *Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa* 22. Junii 1725. NA ČR, APA I, sign. B 61/1 ff. 396r–397v.

charitatis perfectae. Quapropter Divus Thomas maximum actum perfectionis in martyrio comprehendit.“ (v marginálii *S. Leo serm. de S. Laurentio; Joann. 15.; S. Bonav. Opuscul. Apolog. Pauper. Resp. 2. c. 1.; S. Thom. ibid. a. 3. Corp.*).

Acta utriusque processus (s. 4): „Quod spectat ad relevantiam observare operae pretium est primo, quod causa haec non tendit ad canonizationem alicujus Confessoris, pro cujus complemento assumenda sit plena discussio de virtutibus heroicis, sed finem constituit in declaratione martyrii, ad quem effectum sufficit ostendere, quod intervenerint illius constitutiva, absque ulteriori virtutum inquisitione, dum in martyrio sanctitas universa consistit, *Hostien. in cap. primo num. 5. vers. Hic autem ordo de Reliq. et Vener. Sanctor., ibique Fagnan. num. 16., Gonzal. num. 5., Pirring. in Jus Canon. lib. 3. tit. 44. num. 4. vers. Porro, Joan. Franc. Pavin. in Relat. Canoniz., S. Bonaventura part. 2. art. 2.*“

Historia (s. 203): „Jam vero operae pretium est observare, quod causa haec non tendebat ad canonizationem cujuscumque Confessoris, pro quo assumenda esset plena discussio de virtutibus heroicis, sed pro declaratione martyrii, ad quem effectum sufficit ostendere constitutiva martyrii, cum in martyrio summitas virtutum et sanctitas universa consistat, ut docent Hostiensis, Fagnanus, Gonzales, Pirring, S. Bonaventura et alii.“ (v marginálii *Hostiens. de Reliq. et Vener. SS. in c. 1. n. 5.; Fagnan. n. 16.; Gonzal. n. 5.; Pirring. l. 3. Tit. 44. n. 4.; Bonavent. p. 2. a. 2.*).

5.3 Neupřesněné citace

V neposlední řadě bychom měli zmínit citáty – vyskytující se v textu pouze v nevelkém počtu – uvedené jako přímá řeč, ovšem bez označení zdroje (ať už přímo v textu nebo v marginálii). Lze jen těžko posoudit, zda autoři těchto citací nebyli uvedeni záměrně (neboť šlo o citaci náhodně vybranou či psanou po paměti) nebo zda jde pouze o opomenutí (autora, popř. sazeče).

Historia (s. 27): „*Ira furor brevis est*. Scripsit quondam profanus author.“ (bez marginálie).³³⁸

Historia (s. 41–42): „ita ut de illa nonnemo scripserit: *Hodie inter gemmas Imperatoris sedem habet*.“ (bez marginálie).³³⁹

Historia (s. 44): „Tunc certe apparuit, quam verum sit, quod justus Divinae se committens Providentiae, liber sit ab omni inquietudine, etiam ubi extremum timeri potest periculum, quia *non conturbabit justum, quidquid ei acciderit*.“ (bez marginálie).³⁴⁰

Prostředkem spíše stylistickým je snaha po „zaštítění“ autoritami nebo dokumenty v případech, kdy se Wietrowsky u dané události či vyprávění odvolává na staré letopisy, věrohodné spisovatele, mnohé autory katolické i nekatolické apod.

³³⁸ HORATIUS FLACCUS, Q.: *Epistulae*. Edice: Q. Horati Flacci Opera. Ed. S. Borzsák, Lipsiae, Teubner 1984, s. 237. Epist. I 2,62–63: *Ira furor brevis est; animum rege, qui nisi paret, imperat, hunc frenis, hunc tu conpesce catena*.

³³⁹ GUMPPENBERG, G., *Atlas Marianus*, s. 180.

³⁴⁰ Prv 12,21: *non contristabit iustum quicquid ei acciderit impii autem replebuntur malo*.

Historia (s. 34): „et carnifices lassati Sanctum heroëm ex eqvuleo depositum in carcere deseruerint, ubi, prout antiqua tradunt documenta, Coelestibus reficiebatur consolationibus;“ (bez marginálie).

Historia (s. 45): „nihilominus, uti antiqui codices referunt, Wenceslaus cavebat, ne quidquam in publicam prodiret notitiam de intercepto vel condemnato Servo Dei, jure metuens tumultum populi, ubi de sancti viri innocentia nemo ambigebat;“ (bez marginálie).

Historia (s. 48–49): „Certum est, quod mora temporis ... conturbati animi tempestatem in Wenceslao sedare non potuerit, cum ex bonis scriptoribus constet, quod in arcem Ziebrak dictam ... sese receperit.“ (bez marginálie).

5.4 Český překlad

Český překlad velmi věrně kopíruje latinský text, a to i v citacích a odkazech, místy však chybí uvedení zdroje v marginálii, zejména u odkazů na *Summarium*.

Historia (s. 3): „Sed super omnia, ut credere fas est, cum gaudio legetur mirabilis Providentia Dei, qui, ut Augustinus ait, *melius putavit ex malis bona facere, quam mala nulla esse permittere*;“ (v marginálii *Augustinus*).

Zpráva (s. 3): „Však ale nade všeckno, jakž slušno jest věřiti, s radostí se čisti bude divná Prozřetelnost pravého Boha, jenžto, jak sv. Augustín dí, *za lepší jest soudil býti, aby z věcí zlých něco dobrého pošlo, nežli nenechat, aby nic zlého nebylo*.“ (bez marginálie).

Historia (s. 53): „Sic mandata Regis honorem Joannis auxerunt, quando illum penitus exstinguere nitebantur; nam clausum corpus tantam ex se coelestis odoris fragrantiam effundebat, ut occultari non posset...“ (v marginálii *Summar. n. 10. § 1.*).

Zpráva (s. 55): „Tak nevážený krále rozkaz víceji čest Jana rozmnožil, když jej zcela opovrženého míti usiloval; nebo tak skryté takovou nebeskou vůni ze sebe vydávalo tělo jeho, že skrze ten nový zázrak do mnohem větší pověsti přišlo...“ (bez marginálie).

V několika případech překladatel chybně upravuje původní marginálii.

Vulgata (Is 28,18): „et delebitur foedus vestrum cum morte et pactum vestrum cum inferno non stabit flagellum inundans cum transierit eritis ei in conculcationem“

Historia (s. 193): „ubi profecto, si unquam alibi, verificatum est oraculum Prophetarum dicentis: *Pactum vestrum cum inferno non stabit*.“ (v marginálii *Isai. 28.*).

Zpráva (s. 186): „kdežto jisté, jestliže kde jinde, vyplnilo se prorocství Izaiáše řkoucího: *Pactum vestrum cum inferno non stabit*. *Smlouva vaše s peklem neobstojí*.“ (v marginálii *Isai. 25.*).

Acta utriusque processus (s. 274): „Item de quadam Domina, quae certas gemmas amisit, et dum Missam celebrari ad sepulchrum Divi Joannis Nepomuceni curasset, gemmas perditas recepit...“

Historia (s. 173): „Gemmas pretiosas matrona quaedam nobilis amiserat, pro quibus recuperandis ad Sanctum Joannem Nepomucenum recurrit et in ejus honorem duo Missae Sacrificia celebrari curavit. ...“ (v marginálii *Summar. n. 9. § 10. [recte § 11.]*).

Zpráva (s. 166): „Drahé perle nějaká urozená paní ztratila, pro nalezení jich k svatému Janu Nepomuckému se obrátila, jemu ke cti dvě mše svaté sloužití dala. ...“ (v marginálii *Summar. N. 4. v. 10. [recte num. 9. § 11.]*).

Pozorné čtení překladatele či tiskaře (popř. může jít o vliv autorských korektur?) se projevuje v opravě marginálií u papežské buly. V latinském tisku se v devátém a desátém odstavci chybně vyskytuje týž nadpis po straně textu, čímž dochází k posunu přípisů u zbývajících odstavců a vypadává správná marginálie posledního (čtrnáctého) odstavce. Český překlad ovšem chybné nadpisy opravuje.

Historia (s. 241–256) v marginálii u daných odstavců: IX. Sanctorum Martyrum canoní adscribitur; X. Sanctorum Martyrum canoní adscribitur; XIV. Hae literae ubique fidei obtineant (správně ovšem XIV. Nemo hanc paginam infringere audeat).

Zpráva (s. 237–253) v marginálii u daných odstavců: IX. Do počtu sv. mučedníků se připisuje; X. Odpustky navštěvujícím Janové ostatky propůjčené; XIV. Žádný tento list zrušiti se neopovážuj.

Latinské citáty jsou vždy přeloženy do češtiny, někdy je však u nich zachováno i původní znění.

Vulgata (Ps 13,3): „veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem“

Historia (s. 22): „Cognomento Piger et Ignavus passim appellabatur, qualis tamen non erat in decernendis vindictis, imo ex illis erat, de quibus scripsit Propheta: *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.*“ (v marginálii *Psal. 13. 3.*).

Zpráva (s. 25): „Přezděním vesměs jej nazývali Lenivým, jaký však nebyl k ustanovování hrdelní pomsty, anobř v tom jest on byl z počtu těch, o nichž prorok svatý dí: *rychlé jsou nohy jejich k prolítí krve.*“ (v marginálii *Psal. 13. 3.*).

Vulgata (2Mcc 7,30): „cum illa adhuc diceret ait adulescens quem sustinetis non oboedio praecepto regis sed praecepto legis quae data est nobis per Mosen“

Historia (s. 32): „...exemplum secutus magnanimi Machabaei, qui Regi Antiocho generose dicebat: *non oboedio praecepto Regis, sed praecepto legis;*“ (v marginálii 2. *Machab. c. 7. 30.*).

Zpráva (s. 35): „...následoval v tom příklad zmužilého Machabejského, jenž do očí králi Antiochovi pravil: *Non oboedio praecepto Regis, sed praecepto legis. Neposlouchám přikázání králova, ale přikázání zákona.*“ (bez marginálie).

Citáty z Balbína uvedené ve Wietrowského latinském textu překládal tvůrce české verze samostatně, aniž by využil pro svou práci dobový překlad Balbínovy legendy.³⁴¹ V příkladech uvádíme původní Balbínovu verzi jak z *Bohemia Sancta*, z níž vycházel dobový překladatel do češtiny, tak i z *Acta Sanctorum*, která byla

³⁴¹ *Život s. Jana Nepomuckého*. Praha, J. Černocho 1684; pro potřeby našeho srovnání zde využíváme edici druhého vydání z roku 1698: Bohuslava Balbína kněze Tovaryšstva Ježíšova *Život svatého Jana Nepomuckého*. Ed. J. Vašica, Praha, L. Kuncíř 1940 (v příkladech název zkracujeme do podoby *Život*).

zdrojem pro Wietrowského. Zajímavé je, jak se díky Wietrowského úpravám změnilo (zejm. v nepřesném překladu) závěrečné vyznění citátu.

Bohemia Sancta (s. 107): „Tot ac tanta B. Joannis interventu beneficia coelitus impetrata fuisse tradunt veteres memoriae, ut ex iis annotatis justum librum majores nostri confecerint, qui in sacrario Pragensis ecclesiae servabatur; [...] sed eum librum, haeresi apud nos regnante subtractum ex oculis, postea omnino amissum dolemus.“

Acta Sanctorum (s. 675, § 22): „Tot ac tanta B. Joannis interventu beneficia caelitus impetrata fuisse tradunt manuscriptae memoriae, ut ex iis justum librum majores nostri confecerint, qui in sacrario Pragensis ecclesiae servabatur. [...] quem tamen una mecum ecclesiae Ministri omnes invenire non possumus et subtractum ex oculis, ob haeresim nuper regnantem, dolemus.“ (v marginálii: Periiit liber olim de miraculis scriptus).

Historia (s. 126–127): „...initio facto a verbis P. Bohuslai Balbini Societatis Jesu, qui ita scribit: *Tot ac tanta Sancti Joannis interventu beneficia coelitus impetrata fuisse tradunt manuscriptae memoriae, ut ex iis justum librum majores nostri confecerint, qui in sacrario Pragensis ecclesiae servabatur; ... et subtractum ex oculis ob haeresim nuper regnantem comperimus.*“ (Balbin. § 23. [recte § 22.]).

Zpráva (s. 121): „Začátek toho činím od slov Pátera Bohuslava Balbína z Tovaryšstva Ježíšova, jenž takto píše: *Tolik a takových dobrodiní skrze orodování Svatého Jana Nepomuckého z nebes dosáhnutých vypravují pamětní rukopisové, že z těch naši předkové znamenitou knihu způsobili, kterážto se zachovávala v zákristii pražského kostela; ... pro outoky však kacířských bludníkům skrytou onehdá sme našli.*“ (Balbin. § 23. [recte § 22.]).

Život (s. 37): „Tak mnoho a tak velikých milostí nebeských na přímluvu blahoslaveného Jana obdržených za starodávna pokládají staré paměti, že o poznamenání jich předkové naši poctivou knihu sepsali, kterážto v posvátném místě hlavního kostela pražského chována byla; ... ale buď Bohu žel, kniha ta za časů vojenských a kacířských ztracena jest, aniž se víceji vynachází.“

5.5 Shrnutí

Závěrem lze říci, že M. Wietrowsky ve svém spisu *Historia S. Joannis Nepomuceni* (zdařile) kompiluje tři základní zdroje. Zejména jde o dílo F. M. Galluzziho *Vita di San Giovanni Nepomuceno*, které – jak jsme na výše uvedených příkladech doložili – v podstatě překládá. Vypomáhá si ovšem také legendou B. Balbína *Vita Sancti Joannis Nepomuceni* a do svého textu zahrnuje všechny podstatné body jeho vyprávění. Řídí se zpracováním uvedeným u bollandistů v *Acta Sanctorum*, které je pramenem pochopitelně i pro Galluzziho, neboť se tato verze stala závazným textem pro potřeby kanonizace. Z Balbínovy legendy cituje jednak přímo, jednak na jeho vyprávění navazuje zprostředkovaně přes svůj italský zdroj.

V pasážích týkajících se konkrétních zázraků či příkladů nepomucenské úcty je Wietrowsky mnohem podrobnější a obsáhlejší než Galluzzi. Rámcově z italského

pramene vychází také, ale daleko více se inspiruje ve třetím prameni, tj. soudních záznamech a sumářích z nich vytvořených, které jakožto spolusoudce při procesu musel dobře znát.³⁴² Z procesních akt přejímá rovněž citace některých historických děl, jako např. Dubravius, Paprocký, Tanner, Pešina a další. Podobně jako Galluzzi uvádí v závěru svého spisu modlitby k Janu Nepomuckému a počty mší konaných k jeho počtě v letech 1723–1727, Wietrowsky však daleko podrobněji popisuje nepomucenský kult, kanonizační procesy i průběh slavností samé, čemuž věnuje téměř celou šestou kapitolu knihy.³⁴³ Navíc doplňuje o Pontanův hymnus ke cti Jana Nepomuckého, dokládá průběh jednání o svatořečení třemi pretištěnými dekrety a na závěr spisu uvádí plné znění kanonizační buly papeže Benedikta XIII.

Na antické autory odkazuje pouze v několika případech (Tacitus, Martialis, Tertullianus), nechybějí ovšem běžně užívané citace biblické a odkazy na církevní otce i středověké autority (Augustinus, Ambrosius, Gregorius Magnus a další), podobně jako na texty Wietrowského současníků či předchůdců (Gumpfenberg, Baronius, Raynaldus, Sartorius, Caraffa, Besnecker). Drtivá většina těchto citací je ovšem přejata z výše uvedených tří základních zdrojů, a to jak v podobě doslovných citátů, tak pouze v odkazech na prameny. Tento fakt potvrzuje kompilační charakter Wietrowského díla, v němž autor beze zbytku přejímá své hlavní zdroje a jen místy projevuje vlastní invenci či kritický přístup k citacím a odkazům svých předchůdců. Zajímavým dokladem autorovy povahy pak může být citace sebe sama, konkrétně díla *Historia de magno schismate Occidentis*.³⁴⁴

³⁴² Originál pověřujícího listu provinciála Jakuba Stessla i jeho opis v soudních aktech je uložen v NA ČR, APA sign. C 145/1, kart. 2240, více viz STEJSKAL II, s. 81–82.

³⁴³ Viz kap. 4.4 *Struktura a obsahový popis díla*.

³⁴⁴ WIETROWSKY, M.: *Historia de magno schismate Occidentis in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetero-Pragae 1724.

6. Překlady z latiny do češtiny v 17. a 18. století

6.1 Současný stav bádání k problematice překladu

Dosavadní odborná literatura k teorii překladu se raněnovověkému období věnovala pouze v omezené míře. Základním dílem se tak pro nás stává obšírná syntéza Jiřího Levého *České teorie překladu*,³⁴⁵ jejíž souhrnné teze ovšem nejsou podloženy důkladnými dílčími studii a analýzami překladů z barokní doby. Naznačují tedy pouze jakési obecné tendence a rysy jednotlivých etap vývoje našeho překladatelství, které však nacházíme jen v některých překladových dílech a některých literárních žánrech. Autor sám vidí svou stať jako první krok k podrobnému zpracování české překladové literatury. Těžiště jeho studie je navíc v době obrozenecké a obdobím předchozím věnuje jen málo prostoru. Naznačením některých dějinných souvislostí, které mohly mít vliv na překladatelskou metodu daného období, vnáší do této oblasti literatury historický pohled a jako základní smysl vývoje překladu vidí postupnou proměnu jeho funkce z informativního tlumočení na rovnocennou složku národního písemnictví.

Se zaměřením na překlady z antické literatury přináší nástin překladatelských postupů kapitola *Vývoj českého překladu z děl antické literatury* ze sborníku *Antika a česká kultura*.³⁴⁶ Věnuje se dílům prozaickým i básnickým, první pokusy o překlad antických literárních děl nachází v humanismu, i když zpočátku jde pouze překlady kratších či delších citátů klasických římských prozaiků a básnické úryvky vložené do prozaických děl, překládané buď prozaicky, nebo v podobě rytmizované rýmované prózy. Příspěvek je vystavěn na předpokladu, že kulturní úroveň každého národa lze hodnotit také podle toho, jaký je stav jeho překladů z antických jazyků.

Danou problematiku zachycují i některé sborníky věnované tematice překladatelství, např. *Překlad literárního díla*, zejména příspěvek Eugena Nidy *Překladatelská tradice v západním světě*,³⁴⁷ popisující obecněji vývoj překladu v západní Evropě. Pro základní typy překladu uvádí termíny metafráze (převod slova

³⁴⁵ LEVÝ, J.: *České teorie překladu. Vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře*. Praha, I. Železný 1996; též autor viz též *Umění překladu*. Praha, I. Železný 1998.

³⁴⁶ *Vývoj českého překladu z děl antické literatury*. In: *Antika a česká kultura*. Ed. L. Varcel a kol., Praha, Academia 1978, s. 383–405.

³⁴⁷ NIDA, E. A.: *Překladatelská tradice v západním světě*. In: *Překlad literárního díla*. Sborník zahraničních studií. Edd. J. Čermák, B. Ilek, A. Skoumal, Praha, Odeon 1970, s. 51–81.

za slovem), parafráze (zaměřuje se hlavně na smysl díla, nikoliv jednotlivá slova) a nápodoba (pozměňuje slova i smysl textu). Z domácích příspěvků jsou sestaveny *Kapitoly z dějin českého překladu*, z nichž podrobnější syntézu vývoje překladu podává Jidřich Veselý v kapitole *Český překlad od středověku do národního obrození*.³⁴⁸ Problematiku raněnovověkých překladů vidí v přechodu díla ze sféry působení univerzálního kulturního jazyka (latiny) do jazyka domácího, v němž dochází k nahrazování původního diskurzu diskurzem novým v rámci rozdílných a vzájemně jednoduše nepřevoditelných jazykových jevů. Převod textu může sahat od principiální doslovnosti k různým typům zpřístupňování, nacházíme tedy více či méně věrné překlady, různě volné adaptace a parafráze či tvůrčí nápodoby v novém jazyce. Přehled vývoje českého překladu podává kapitola Bohuslava Ilka ve starší publikaci *Překlad v Československu*.³⁴⁹ Podrobně se zaměřuje např. na období humanistické, barokní době je ovšem opět věnována pouze krátká pasáž. Dva sborníky příspěvků *Český překlad 1945–2003* připravil Ústav translatologie FF UK, z nichž pro naše období podnětné údaje přináší Tomáš Svoboda ve stati *Barokologické bádání o dějinách českého překladu mezi léty 1945 a 2003*.³⁵⁰ Týž autor zachycuje problematiku překladů (zejména z němčiny) ve své disertační práci *Barokní normy překladu*,³⁵¹ jehož poznatky mohou být využity pro paralelní srovnání barokního přístupu k překládání podle jazyka originálu. Na vícejazyčnost v dobovém literárním kontextu se také zaměřuje německý příspěvek Martina Svatoše *Zur Mehrsprachigkeit der Literatur in den böhmischen Ländern*.³⁵² Kromě obvyklé představy o stratifikaci literární produkce podle jazyka díla na literaturu vyšší, učenou a skládanou v latině, a neučenou tvorbu, zaměřenou na široké lidové vrstvy a vytvářenou v národních jazycích (tedy češtině a němčině), podává doklady rovněž o dílech vysoké literární úrovně, sepsaných v národních jazycích a uspokojujících nároky intelektuální elity. Na téma překladu se orientuje druhé číslo *Souvislostí*

³⁴⁸ VESELÝ, J.: *Český překlad od středověku do národního obrození*. In: *Kapitoly z dějin českého překladu*. Ed. Milan Hrala, Praha, Karolinum 2002, s. 11–29.

³⁴⁹ ILEK, B.: *Minulost a současnost českého překladu*. In: *Překlad v Československu*, Praha, Mon Videopress 1982, s. 5–25.

³⁵⁰ *Český překlad 1945–2003*. Sborník příspěvků. Praha, Ústav translatologie FF UK 2004, s. 163–172; SVOBODA, T.: *Barokologické bádání o dějinách českého překladu mezi léty 1945 a 2003*; *Český překlad II. (1945–2004)*. Sborník příspěvků. Praha, Ústav translatologie FF UK 2005.

³⁵¹ SVOBODA, T.: *Barokní normy překladu se zřetelom k česko-německým literárním kontaktům*. Disertační práce, Praha, Ústav translatologie FF UK 2004.

³⁵² SVATOŠ, M.: *Zur Mehrsprachigkeit der Literatur in den böhmischen Ländern des 17. und 18. Jahrhunderts*. Wiener Slavistisches Jahrbuch 46, 2000, s. 33–42.

z roku 1998 nazvané *Překlad a překladatel*, z kterého vyjímáme stat' Ondřeje Koupila *Řehole Benediktova*.³⁵³ Rozsáhlou bibliografii přináší ve své příručce *Překládání a čeština* Zlata Kufnerová.³⁵⁴

Pro teorii překladu považujeme za důležitou také zahraniční literaturu, zejména terminologicky přesnou studii *Teória umeleckého prekladu* od Antona Popoviče,³⁵⁵ která se zabývá metodologickými otázkami, základním komunikačním procesem, strukturou překladového textu, sémiotikou či kontextem překladu. Autor zdůrazňuje nutnost soustředit se při analýze na anatomii přeloženého textu, tj. strukturu, téma, jazyk, kompozici, stylistickou výstavbu jazykových prostředků, zvukovou a gramatickou stránku, morfologicko-syntaktickou organizaci textu, žánrové příznaky, repertoár a postupy rétoriky. A. Popovič také redigoval příručku *Originál – preklad*,³⁵⁶ v níž jsou zachyceny základní znaky překladu prózy v jednotlivých obdobích vývoje. Dokladem určitého stádia ve vývoji teoretického myšlení o překladu je práce Jána Vilikovského *Překlad jako tvorba*,³⁵⁷ který pracuje s pojmem funkční ekvivalence, jež protíná napříč všechny jazykové roviny textu. Dále hovoří o věrnosti, volnosti či adekvátnosti, jimiž zachycuje v průběhu vývoje proměnlivý vztah mezi obsahem a formou překladu. Dílům a překladům starší slovenské literatury se ve svých příspěvcích věnují např. Daniel Škoviera a Zuzana Hurtaiová.³⁵⁸

Skutečně dílčími studii, na jejichž analýze lze později vystavět komplexnější teze o barokním překladatelství, jsou jednak příspěvky k biblickým překladům (zde zejména ucelená práce Vladimíra Kyase *Česká bible v dějinách národního písemnictví* a rozbor jazyka Svatováclavské bible od Josefa Vintra),³⁵⁹

³⁵³ KOUPILO, O.: *Řehole Benediktova, živé – dílo – minulost*. Souvislosti 36, 1998, č. 2, s. 68–81.

³⁵⁴ KUFNEROVÁ, Z. A KOL.: *Překládání a čeština*. Jinočany, H&H 1994.

³⁵⁵ POPOVIČ, A.: *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava, Tatran 1975.

³⁵⁶ *Originál – preklad. Interpretačná terminológia*. Ed. A. Popovič, Bratislava, Tatran 1983.

³⁵⁷ VILIKOVSKÝ, J.: *Překlad jako tvorba*. Přel. E. Charous, Praha, I. Železný 2002.

³⁵⁸ ŠKOVIERA, D.: *K otázke prekladov a vydávania diel staršej slovenskej „inojazyčnej“ literatúry*. Slovenská literatúra 48, 2001, č. 4, s. 350–353;

HURTAIOVÁ, Z.: *Ako ďalej v preklade a vydávaní diel staršej slovenskej „inojazyčnej“ literatúry?*

Slovenská literatúra 48, 2001, č. 3, s. 262–264.

³⁵⁹ KYAS, V.: *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Vyšehrad 1997;

VINTR, J.: *Geneze textu barokní bible Svatováclavské*. Listy filologické 111, 1988, s. 13–21;

týž: *Jazyk české barokní bible Svatováclavské*. Wiener Slavistisches Jahrbuch 38, 1992, s. 197–212;

týž: *Komentáře v české barokní bibli Svatováclavské*. Listy filologické 117, 1994, s. 87–96.

jednak studie překladů, resp. adaptací literárních děl, jako např. Štejerovo přepracování spisu Thomase Manniho *Věčný pekelný žalár*³⁶⁰ nebo Bohuslava Balbína *Přepodivná Matka Svatohorská*,³⁶¹ díla *Zdoroslaviček* od Felixe Kadlinského³⁶² či *Slaviček vánoční* Fridricha Bridela.³⁶³ Několik poznámek k metodě překladu nalezneme v komplexnější studii A. Škarky o Fridrichu Bridelovi.³⁶⁴ Na další analýzy a srovnání s původními originály pak čeká celá řada barokních děl, jako např. překlad Canisiova *Katechismu katolického* od Šimona Hlíny, písně v kancionálech Jiříka Hlohovského a Matěje Václava Štejera, *Berla královská Jezu Krista* od Daniela Nitsche, překlady Ezopových bajek v kázáních Bohumíra Hynka Bílovského nebo Ondřeje de Waldta a další. Nutnost detailního rozboru, který musí předcházet větším syntézám, vyzdvihuje Jiří Pechar v kapitole *Analýza překladů*, kde mimo jiné na s. 231 podotýká: „...sledované rysy překladu dovolí zároveň určité soudy o motivaci určující překladačům přístup a detailní analýza může vyústit v odhalení způsobu, jakým tento přístup souvisí s určitými tendencemi charakteristickými pro danou etapu literárního vývoje obecně.“³⁶⁵

Otázce překladů z latiny se nelze věnovat bez znalosti studií o jazyce,³⁶⁶ zásadní pro středoevropský kontext jsou především zahraniční práce Wilfrieda Barnera nebo Barbary Bauer o barokní rétorice,³⁶⁷ která byla v raném novověku

³⁶⁰ WILDOVÁ TOSI, A.: *Barokní představa pekla očima tří jezuitů v Čechách, Itálii a Španělsku*. In: *Baroko v Itálii – Baroko v Čechách*. Praha, Filosofie 2003, s. 479–503.

³⁶¹ Viz diplomová práce BOČKOVÁ, A.: *Dílo Bohuslava Balbína Diva Montis Sancti a jeho dobový překlad od Matěje Václava Štejera*. Praha, Ústav řeckých a latinských studií FF UK 1999.

³⁶² KALISTA, Z.: *České baroko*. Praha, Evropský literární klub 1941, s. 77, 264;

KOPECKÝ, M.: *Zdoroslaviček Felixe Kadlinského*. Brno, Univerzita J. E. Purkyně 1971;

TICHÁ, Z.: *Felix Kadlinský a jeho Zdoroslaviček*. Praha, Academia 1973.

³⁶³ BITNAR, V.: *Barokní gotik české jezuitské lyriky*. (Rozbor překladu F. Bridela *Slaviček vánoční*.) In: *O českém baroku slovesném*, Praha, Lidová akademie 1932, s. 17–30.

Na základě těchto analýz a vlastního srovnání několika textů (zejm. z oblasti hymnografie) předkládá Tomáš Svoboda definici barokní překladové normy ve zmíněné disertační práci (s. 123–126) – viz pozn. č. 351. Metodologii této problematiky pak shrnuje v příspěvku SVOBODA, T.: *Metodologické implikace pro zkoumání barokního období v dějinách překladu*. Proneseno na konferenci *Baroko ve středoevropském prostoru*, České Budějovice 2008, sborník v tisku – za laskavé poskytnutí textu příspěvku děkujeme autorovi.

³⁶⁴ ŠKARKA, A.: *Fridrich Bridel nový a neznámý*. AUC Philologica, monographia XIX (1968), Praha, Univerzita Karlova 1969.

³⁶⁵ PECHAR, J.: *Analýza překladů*. In: *Interpretace a analýza literárního díla*. Praha, Filosofie 2002, s. 223–282.

³⁶⁶ Dílčí a na J. A. Komenského zaměřená je např. studie NOVÁKOVÁ, J.: *Z latinské syntaxe Komenského*. *Listy filologické* 88, 1965, s. 44–51.

³⁶⁷ BARNER, W.: *Barockrhetorik. Untersuchungen zu ihren geschichtlichen Grundlagen*. Tübingen, M. Niemeyer 2002;

důkladně studována jak po stránce teoretické, tak byly rétorické ozdoby, figury i tropy prakticky aplikovány v latinské literární produkci a dále do určité míry přejímány i do překladů děl. Z domácí produkce jmenujme alespoň práci Josefa Tříšky *Pražská rétorika a Studie a prameny k rétorice*³⁶⁸ či obecný nástin Jiřího Krause *Rétorika v evropské kultuře*, který si však neklade nároky na důkladnější analýzu.³⁶⁹

6.2 Překlady v raném novověku

V období renesance začíná jasné oddělení tvorby původní a přeložené. Nepůvodní díla bývají již označena jako překlady, uvádí se autor i jazyk předlohy, případně i verze, přes které byl překlad pořízen. Překlad si klade za cíl přetlumočit cizí text, tj. přenést domácími jazykovými prostředky význam originálního díla do významu díla překladového. Renesance se soustřeďuje na transfer antických literárních forem a jejich naplňování domácím jazykovým materiálem, stejně jako přejímání tematické a motivické, což je ovšem vnímáno jako tvůrčí imitace reflektující se jako původní tvorba. Pokud dochází k převodu obsahové i formální stránky textu, jedná se o překlad, u něž původcem díla zůstává autor originálu.

Humanismus navazuje na římskou teorii překladu, opírá se o antickou filozofii a teorii umění vůbec. Ústřední tezí byl Horatiův výrok z listu *Ad Pisones* nazývaného také *Ars poetica*: „*Nec verbum verbo curabis reddere fidus interpres.*“³⁷⁰ Cílem je zachovat prostředky rétorického stylu, tj. základní slohové principy původního textu. Římskou překladatelskou teorii dovršil sv. Jeroným zásadou „*non verbum e verbo sed sensum exprimere de sensu*“.³⁷¹ Pro humanisty je tedy charakteristická polemika proti doslovismu, která dávala teoretické ospravedlnění adaptacím, jejichž konkrétní podoba byla určována společenským posláním překladu a stylistickou normou epochy. Zásahu na první formulaci teorie překladu nese

BAUER, B.: *Jesuitische „ars rhetorica“ im Zeitalter der Glaubenskämpfe*. Frankfurt am Main, P. Lang 1986.

³⁶⁸ TRÍŠKA, J.: *Pražská rétorika*. Praha, Univerzita Karlova 1987; týž: *Studie a prameny k rétorice a k univerzitní literatuře*. Praha, Univerzita Karlova 1972.

³⁶⁹ KRAUS, J.: *Rétorika v evropské kultuře*. Praha, Academia 1998.

³⁷⁰ HORATIUS FLACCUS, Q.: *De arte poetica*. Vers. 133–134. Edice: Q. Horatii Flacci Opera. Ed. S. Borzsák, Lipsiae, Teubner 1984, s. 298.

³⁷¹ HIERONYMUS, E.: *Epistolae*. Epist. LVII, 5 *Ad Pammachium de optimo genere interpretandi*. Edice: S. Eusebii Hieronymi Epistolarum pars I. Ed. I. Hilberg, Vindobonae, Tempsky 1910, I., s. 508; Saint Jérôme lettres. Tom. III. Ed. J. Labourt, Paris, Les Belles Lettres 1953, s. 59.

Etienne Dolet,³⁷² který roku 1540 shrnul svůj stručný přehled zásad, jež by měl překladatel zachovávat, do pěti bodů: 1. pochopit originál, porozumět obsahu a záměru autora, 2. dokonale znát jazyk originálu i jazyk překladu, 3. vyhnout se doslovnému překladu, 4. používat každodenní jazyk, 5. vytvořit celkový dojem harmonickým uspořádáním slov a lahodným stylem.

Překlad nabývá dvojí kulturní funkce. Funkce jazykově vlastenecké, kdy rozhojňuje a obrušuje národní jazyk tím, že mu dává nové úkoly a zvyšuje počet knih v něm napsaných, a funkce vzdělávací, neboť zprostředkovává širšímu čtenářskému okruhu znalost knih do té doby přístupných jen lidem učeným; nechybí ovšem ani funkce zábavná, například u překladu Boccacciiových povídek. Humanističtí překladatelé si velmi jasně uvědomovali, pro koho píše a komu má být dílo srozumitelné. Sdělná funkce překladového díla vedla ke snahám explicitněji vyjádřit i vztahy mezi jednotlivými větami v souvětí či větnými členy, vyslovit informace uvedené v originálu pouze implicitně, doplnit překlady komentářem. Poznámkový aparát nebyl jen mimo text, vysvětlující poznámky se objevují i v textu buď oddělené závorkami, nebo jako vnitřní vysvětlivky vložené přímo do textu. Humanistický překlad má spíše ráz učenecký než umělecký, neboť stylistické kvality a estetické záměry ustupují do pozadí před pojetím filologicko interpretačním a informačním.

Ke srozumitelnosti směřují humanistické adaptace také volností, překladatelé ji však neužívají k tomu, aby dílo umělecky vylepšili a zdokonalili, ale aby je zpřístupnili domácímu čtenáři. Cizí jména, reálie a jevy tak nahrazují ekvivalenty domácími, děj převádějí do domácího kontextu. Tím dávají překladu charakter interpretace, vytvářejí vlastně výklady a popularizace. Humanistické překlady velmi dobře odpovídaly potřebám a tendencím české literatury pohusitské doby, zejména díky zaměření na literaturu věcnou a naučnou, ale jejich postupy se využívaly i pro literaturu krásnou, u níž byla zdůrazňována její užitečnost.

Vyvrcholením překladatelské práce humanistů byla řada významných reformačních překladů bible do národních jazyků, kterou zahájil roku 1534 Martin Luther, pokračuje přes českou Kralickou bibli až po anglickou tzv. Autorizovanou verzi z roku 1611. Reformační překladatelé bible převádějí teoretické úvahy humanistů do termínů náboženských, do ostrého konfliktu se dostávají katolická

³⁷² DOLET, E.: *La manière de bien traduire d'une langue en aultre*. Lugduni 1540.

a protestantská překladatelská filozofie. Protestanté se snažili Písmo překládat i vykládat a tím provádějí interpretaci teologickou; do popředí staví jak zřetel konfesijní, tak i výrazné estetické zaměření. Překlady v sobě musely spojovat přesnost (ideologický požadavek) s jasností a srozumitelností (požadavek komunikativnosti). To vedlo k ozřejmění některých základních teoretických principů překládání – v této souvislosti jsou známy formulace Lutherovy, který zdůrazňuje svéprávnost přeloženého textu a respektování cílového jazyka. Mezi jeho zásady pro překladatele patřila např. změna slovosledu, používání modálních sloves, zavádění spojek, odstraňování řeckých a hebrejských termínů, pro které není v jazyce přijatelný ekvivalent, užívání frází místo jednotlivých slov originálu, nemetaforické vyjadřování metafor a naopak, zřetel k textovým variantám atd.

Bibliční překladatelé užívali hojných vysvětlivek, pomocí adaptační humanistické metody nahrazovali biblické reálie reáliemi domácími, převáděli biblické dějiště do našich poměrů. Autoři si uvědomují rozdíly mezi jazyky, provádějí lingvistické substituce v gramatických konstrukcích i ve stylistických prostředcích, oprostují se od jazykové formy originálu a zejména se snaží najít citlivý kompromis mezi funkcí reprodukční a estetickou. Napětí mezi potřebou co nejpřesnějšího přetlumočení a nutností vytvořit text co nejsrozumitelnější nutilo k využití velké slovní zásoby a bohaté stylistické diferenciaci. Narozdíl od nezúčastněně objektivních překladů humanistických mají biblické překlady velkou výhodu ve svém citovém zaujetí a ztotožnění se s textem.

Vrcholem tehdejšího teoretického myšlení o překládání u nás je Blahoslavova *Gramatika česká* z roku 1571,³⁷³ v níž autor formuloval jazykové a stylistické zásady správného překladu a již je třeba chápat jako přípravu k překladovým pracím na Bibli kralické. V duchu svých zásad a ve shodě s požadavky soudobé biblistiky přeložil Jan Blahoslav sám Nový zákon, který vyšel jako jeden z prvních tisků nové bratrské tiskárny v Ivančicích v roce 1564.³⁷⁴ Jde o požadavky na spisovný jazyk s normou ustálenou starším písemnictvím a odlišující prvky lidové a spisovné. Jeho cílem bylo tvarové a výrazové bohatství, jemnost slohových odstínů, vysoce kulturní literární

³⁷³ Nově edice BLAHOSLAV, J.: *Gramatika česká*. Edd. M. Čejka, D. Šlosar, J. Nechutová, Brno, Masarykova univerzita 1991 – zde i literatura k tématu (s. 402–403).

³⁷⁴ *Nový zákon z jazyku řeckého do češtiny přeložený*. Ivančice 1564.

jazyk a složitý sloh, který by se mohl postavit na roveň jazykům klasickým (podobným směřováním procházely i ostatní evropské jazyky). V předmluvě krátce vysvětluje způsob své práce a zdůrazňuje snahu překládat přesně, a proto větné slovní doplňky převzaté z jiných překladů klade do hranatých závorek. Jeho jazyk je bližší tradičnímu jazyku českých biblí, na některých místech je dokonce archaičtější, nejnapadnějším znakem je rozhojnění přechodníkových vazeb odlišující spisovný jazyk od lidového. Ve svém překladu začal používat komentáře na okrajích textu – jednak jde o odkazy na paralelní biblická místa, jednak překladové varianty a někdy komentář výkladový. Vlastní překlad Blahoslavův v biblickém slohu spolu s těmito okrajovými čteními znásobuje výrazové bohatství a schopnost češtiny využít hojnost synonym, jak to žádal tehdy vládnoucí humanismus.

Překlad Kralické bible, pořízený v letech 1579–1594 z hebrejštiny a řečtiny,³⁷⁵ vznikl v návaznosti na dosavadní českou biblistiku, ale měl také souvislost se současnou evropskou humanistickou filologií a biblickou exegezí. Vydání bible předcházely rozsáhlé a důkladné přípravy, které spočívaly ve vyškolení mladé bratrské inteligence na zahraničních univerzitách, vybudování odborné knihovny a zřízení vlastní tiskárny. Kralická bible byla překladem komentovaným (proto vyšla v šesti obsáhlých svazcích), a to v mnohem větším rozsahu a věcném obsahu než Nový zákon zpracovaný Janem Blahoslavem. Místo jeho hranatých závorek vyznačovali překladatelé menším typem slova, které do textu dodali nebo převzali ze starších překladů kvůli lepšímu porozumění větné souvislosti. Vlastní výkladový komentář umístili po okrajích textu, případně i pod textem; zahrnoval především textově kritický aparát, tj. překladové varianty jednotlivých slov z použitých hebrejských, řeckých nebo jiných textů, česká synonyma nebo výklad některých obrátů. Kromě toho komentář obsahoval i poznámky exegetické, reálie, výklady historické, geografické, mytologické, filozofické a jiné, které umožňují posuzovat souvislost a hloubku bratrské vzdělanosti a sledovat životní názory i postoje k dobovým problémům. Bratři tak vnesli do svých výkladů souhrn náboženských stanovisek a církevních apologetik, jakož i podstatná obecná dogmatická učení. Z toho pramení funkce překladu pro potřeby bratrských kněží

³⁷⁵ *Bibli české díl I. ... díl. VI. Kralice 1579–1594.*

a sborů; pro širší čtenářské publikum pak vyšlo roku 1596 jednosvazkové vydání příručního formátu bez výkladového aparátu, ale s bohatými rejstříky.³⁷⁶

Text kralického Starého zákona je jazykově a stylově jednolitý, neboť všichni překladatelé důsledně respektovali jazykové a stylistické zásady formulované v Blahoslavově *Gramatice české*, zejm. v její druhé části *Přidání některých věcí k Grammatice české příhodných*, dochované pouze v rukopise. Především šlo o zásadu výlučnosti biblického stylu a z toho plynoucí nutnost vyvarovat se lexikálních prvků i forem z běžného hovorového jazyka, nářečních slov, neologismů. V duchu humanistické stylistiky má jít o jazyk lexikálně bohatý, který se nemá vyhýbat ani srozumitelným archaismům, proto je třeba dbát o stylistickou disimilaci, variabilní vyjadřování či zachování eufonie. Dále se má usilovat o omezení cizích lexikálních prvků a dávat přednost výrazům domácího původu před humanistickými internacionalismy. Do jednoho oddílu *Přidání* shrnul Jan Blahoslav své překladatelské zkušenosti, v nichž nejvíce pozornosti věnuje rozdílům vyplývajícím z odlišnosti struktur jazyků podílejících se na procesu překladu a vyzdvihuje nutnost nepřekládat doslovně. Z praktických doporučení upozorňuje na výrazové možnosti českých přechodníků a odmítá naopak např. nápodoby vazeb ablativu absolutního či konstrukce akuzativu s infinitivem jako vazeb v češtině cizích. Lexikální bohatost při převaze slov domácího původu, syntaktická přesnost (ovšem eliminující češtině cizí latinismy) a především vynalézavé využívání stylistické disimilace vedlo k poeticky bohatému výrazu kralického překladu bible.

V 17. století se projevují některé interpretační tendence překladu bratrského, částečně modifikované vlivem změněného společenského klimatu a rekatolizačním úsilím. Ve způsobu překládání je akcentována duchovní vrstva textu, jako např. vroucnost, cit, vášeň, idea světské pomíjivosti, monumentalita odkazující k Boží velikosti, tedy pojmy, z nichž pramení nový barokní styl. Spolu s upevňováním domácích jazyků nastává volné nakládání s originály, nerespektování původní formální struktury ani původní hierarchie sémantických prvků. Překladatelské úsilí je vedenou snahou po tvůrčím vyjádření a samostatném ztvárnění tematiky. V barokních překladech se setkáváme především se spisy náboženskými,

³⁷⁶ *Biblií svatá*. Kralice 1596.

moralistickými, zábavnou literaturou a texty divadelními, v nichž převládá tendence k domácím adaptacím a parafrázím.

Primárně propagační ráz literární tvorby byl hlavní příčinou posílení lidovosti jazyka překladu, protože jejich tvůrcům šlo především o ohlas díla mezi širokými čtenářskými vrstvami. Vlivem baroka se aktualizuje především zvuková stránka (pomocí slovosledu či rýmů) a lexikální stránka (autoři využívají lidové obraty, přísloví a rčení, citově zabarvené a expresivní výrazy, hovorové i vulgární obraty, výrazový naturalismus, přírodní metafory, obrazná rčení apod.). Do literárního lexika také pronikají ve velké míře profesionalismy, ve snaze přiblížit mluvu určité skupiny lidí, například Kořínkovy *Staré paměti kutnohorské* z roku 1675.³⁷⁷ Aktualizace jazyka, slovní hříčky a živost výrazu přináší rozšíření jazykových možností češtiny. Autoři usilují výběrem předloh i prostředků jejich zčešťování o posílení ortodoxie u recipientů především z řad lidových vrstev, proto se volí texty jazykově srozumitelné pro čtenáře, resp. posluchače, a působící na jeho city (překlady životů svatých, kázání, protiklady pekelných hrůz a nebeských slastí apod.).

Překladatelé 17. a 18. století se neostýchali dílo radikálně přepracovávat, zkracovat, prodlužovat nebo přestavovat. Uplatňuje se tedy volnost v zacházení s předlohou, která slouží pouze jako relativně závazná opora vlastního evangelizačního (popř. estetického) úsilí. Nebylo nutné, aby díla apologetická, homiletická a eschatologická byla pietně zachována v původní podobě, ale aby se jim dopomohlo k ještě větší účinnosti. Překladatelé tedy používali techniku volného zpracování, parafrázování. Nejcharakterističtější pro toto období je obsahová úprava děl a zásahy do syžetu i fabule tak, aby česká verze lépe odpovídala svému účelu. Obsahové přestavby předloh směřovaly velmi často ke zpevnění epické linie, omezení nebo vypuštění motivů statických či prvků dějově retardačních. Ještě běžnější bylo rozšiřování a obohacení, a to nejen slovní (*amplificatio*), ale i motivické. Překlad dodává větší expresivitu výrazu, která je účinnější než neutrální stylizace originálu. Cílem úprav bylo zvýraznění díla, kterého se dosahovalo podtržením nejpůsobivějších motivů, stejně jako při zkracování docházelo k vypouštění motivů méně efektních. Vše je vedeno snahou o zpřístupnění díla čtenáři a o zvýraznění těch prvků, které vyhovovaly konfesijnímu zaměření

³⁷⁷ Nově edice KOŘÍNEK, J.: *Staré paměti kutnohorské*. Edd. A. Stich, R. Lunga, Praha, Lidové noviny 2000; o jazyce více viz ediční poznámka s. 531–605.

překladaatele. Adaptační zásahy byly podřízeny propagačnímu rázu literatury, kterému předchází popularizační tendence humanistů. Vcelku se dá shrnout, že se tito překladatelé vážali jen na obsahovou podstatu díla, podobně jako překladatelé středověcí.

Ani překlady tzv. exkluzivní poezie (Felix Kadlinský, Fridrich Bridel) neberou výraznější ohledy na podobu originálu. Nemusí respektovat jeho formální strukturu, ale přesto ji nezjednodušují a obvykle ji dokonale adaptují pro český kontext. Estetické směřování se projevuje především v aktualizaci slovníku (synonyma, antiteze, složité metafory, patetická rétoričnost). Tento typ tvorby je těsněji spojen s humanismem a také předpokládá humanisticky vzdělanou čtenářskou vrstvu.

Na poli biblického překladu přichází od pražského arcibiskupa Ferdinanda Sobka z Bilenberka podnět k pořízení nové české katolické bible podle tridentské tzv. Sixto-Klementiny. Práce se zhostil Jiří Konstanc, Matěj Václav Štejer a později Jan Barner. Vypracován byl nejprve text Nového zákona, který vyšel roku 1677 jako první publikace nakladatelství Dědictví svatováclavské, založeného Štejerem a jeho matkou; Starý zákon vyšel dvousvazkově v letech 1712 a 1715.³⁷⁸ Filologická příprava textu Nového zákona spočívala stejně jako u předchozího překladu Blahoslavova v důkladném prozkoumání gramatického a lexikálního systému češtiny. Štejer i Konstanc sepsali české jazykové příručky, roku 1667 vydal Jiří Konstanc spis *Lima linguae Bohemicae, to jest Brus jazyka českého*,³⁷⁹ v roce 1668 vyšel Štejerův známý a často znovu vydávaný *Žáček, tedy Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti*.³⁸⁰

Překladatelé přejali starý text Benátské bible, který podle tridentské Vulgáty pročišťovali a místy nově překládali. Přejímali také zdařilé a Vulgátě odpovídající

³⁷⁸ *Bibli česká, to jest Svaté Písmo podlé starožitého a obecného latinského od všeobecné cirkve svaté římské potvrzeného a užívaného přeložení ... na světlo vydaná*. Praha, Dědictví sv. Václava 1677–1715.

³⁷⁹ KONSTANC, J.: *Lima linguae Bohemicae, to jest Brus jazyka českého*. Praha, Akademická tiskárna 1667; o této barokní gramatice více viz VINTR, J.: „*Lima linguae Bohemicae – To jest Brus jazyka českého*“ *Jiřího Konstance z roku 1667*. *Listy filologické* 115, Supplementum II., 1992, s. 159–170; týž: *Pravidla označování kvantity vokálů v barokní češtině podle „Brusu“ Jiřího Konstance z r. 1667*. In: Pocta Dušanu Šlosarovi. Boskovice, Albert 1995, s. 36–45.

³⁸⁰ Nově edice ŠTEJER, M. V.: *Žáček aneb Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti*. Edd. D. Nečas, A. Stich, Praha, Akropolis 2001 – více viz předmluva editorů (s. VII–XXXV).

překlady bible Kralické. Vlastní překlady jsou motivovány jednak snahou po modernizaci slovní zásoby při volbě dobově přiměřenějších výrazů, jednak úsilím o přesnější tlumočení latinského originálu. V předmluvě ke druhému svazku Starého zákona z roku 1715 nalzáme řadu důležitých údajů o pracovních postupech, zdrojích a pomůckách překladatelů. Nejdůležitějším kritériem zůstává shoda s Vulgátou a co nejpřesnější reprodukce latinské předlohy. Ve Starém zákoně je výraznější tendence k jazykové archaizaci textu, projevující se v silnějším vlivu staročeského biblického překladu. Všechny starší biblické texty, záměrně integrované do Svatováclavské bible, měly z ideologicko-kulturních důvodů udržet jazykovou kontinuitu s českým biblickým překladem vyvíjejícím se po staletí a do značné míry fixovaným tradicí i liturgií, a tím i kontinuitu národní kulturní tradice.³⁸¹

Vedle hlediska kontinuity zde hrálo roli zjevné úsilí překladatelů o vznešenost a slavnostnost stylu zaváděním archaizujících jazykových prvků, které už ovšem neodpovídaly vývojovému stupni tehdejší barokní češtiny. Usilování o úzkostně přesnou reprodukci latinského originálu se projevuje silným vlivem latiny na syntaktické prostředky, a to zejména v podobě latinizujícího slovosledu nebo participiálních a infinitivních vazeb. Také v oblasti slovní zásoby zdůrazňují překladatelé více roli slova narozdíl od překladu podle smyslu, neboť v předmluvě ke Starému zákonu se píše: „*Písmo Boží netoliko podlé samého smyslu, ale také podlé slov ... přeloženo ... býti má.*“ Programové navázání na latinskou předlohu se pak zejména ve Starém zákoně projevuje zvýšeným počtem doslovných překladů a ožívováním staročeských slov. Vedle archaicky vznešeného jazyka starozákonního textu stojí vyzrálé jasný jazyk textu novozákonního a živě emocionální až lidový jazyk komentářů; celek tedy zachovává vysoký i nižší styl češtiny druhé poloviny 17. století.

Souvislé a rozsáhlé výkladové komentáře k věroučně důležitým místům, vytištěné bezprostředně po příslušných kapitolách, dokumentují dobově podmíněnou „protikacířskou“ angažovanost autorů a přinášejí i cenné reálie k českým duchovním dějinám. Komentáře především k Novému zákonu měly podpořit protireformaci, resp. osvětu v duchu potridentské ortodoxie, a to podrobnými výklady takových míst, od kterých odvozovaly reformované církve svoji odchýlnou věrouku a praxi.

³⁸¹ Více viz práce V. Kyase a J. Vintra uvedené v pozn. č. 359.

Komentáře ke Starému zákonu se soustřeďují spíše na věcná vysvětlení. Praktické stránce napomáhají připojené rejstříky, a to jednak přehled čtení pro liturgii, jednak věcné rejstříky určené především pro kazatele.

Principy a metody překladatelství ze 17. století přetrvávají v české literatuře také větší část 18. století. V souvislosti s jazykovým a kulturním vývojem v našich zemích přibývá obran jazyka obracejících se k bohatství starší české tradice a na jazykový úzus. K otázkám překladatelským se většinou nevyslovovali překladatelé a autoři, ale gramatikové, kteří práci překladatele spíše obecně popsali, než aby zaujali nějaké výrazné stanovisko. Jde např. o stat' v Jandytově příručce *Grammatica linguae Boëmicæ* nazvanou *Corollarium seu Animadversio ad methodum et rectam rationem legitime transferendi linguas peregrinas in idioma Boëmicum*.³⁸²

V úvodu kapitoly zmiňuje Václav Jandyt tři důvody, proč se při překladu nelze přesně držet stavby, ustálených spojení a výrazových zvláštností originálního jazyka: „*Atque inde emanant causæ et rationes prægnantes, propter quas Bohemi accurati in versione librorum peregrinarum linguarum locutiones vertant, non alligando se semper et scrupulose syntaxi, phrasi et idiotismo peregrino. Prima causa est, quia sic Bohemi puri sæpe non possent devenire in notitiam sensus veri et genuini, quem peregrinae lingvæ continet constructio. ... Secunda causa est, quia sic plurimæ prodirent hiulcæ et merito irridendæ versiones Bohemicæ... Tertia causa est, quia illa explicata jam vetendi methodo scrupulosa et pene superstitiosa aperiretur porta latissima ad vitiandam et foede corrumpendam lingvæ Bohemicæ...*“ (s. 165–166).

Dále v několika bodech vypočítává jakési překladatelské zásady, v nichž požaduje překlad podle smyslu, užívání syntaktických prostředků češtině vlastních, zachování vznešeného stylu a omezení hovorových prostředků, vyjádření cizích rčení a výroků pomocí analogických spojení domácích, což ilustruje i na konkrétních příkladech: „*Unde viri peritissimi et diuturna librorum peregrinorum in linguam Bohemicam versione exercitatissimi sententia unanimes pronunciant in versione Bohemica observandum esse: 1. genuinam sensus veri expressionem; 2. proprietatem*

³⁸² JANDYT, V.: *Grammatica linguae Boëmicæ*. Pragae 1715, s. 165–172.

syntaxeos et phraseos Bohemicae; 3. elegantiam ac venustatem Bohemicae linguae singularem et agnatam; 4. ut evitentur circumlocutiones; 5. ut adagia peregrina explicentur per Bohemica, si vero menti non occurrant prompte apta, ut sensum illorum ordinariis verbis exponatur. Hinc inepte hoc v. g. adagium: quaerit nodum in scirpo, ita exponeres: hledá suku v síti, melius sic: hledá včerejšího dne, per adagium Bohemis notum idem significans; ...“ (s. 165–166).

A poté hledá oporu pro tyto zásady v dílech význačných autorů humanistických i barokních, jejichž překlady považuje za vzor vznešeného stylu české řeči (s. 169): „*Si tamen haec sane ponderosa rationum momenta levia cuiquam sunt, illum saltem exempla et aestimatissimorum authorum Bohemorum, qui sua opera typis vulgarunt, veneranda autoritas, spero, permovebit: praeter memoratos versores Joan. Kocinus, Syndicus Micropragensis, qui Historiam ecclesiasticam eleganti stylo Bohemico vertit ex Latino; Geor. Hraby, qui Franciscum Petrarcham anno 1501 vertit; Abraham Ginterod, a linguae Graecae excellenti peritia vir clarissimus, qui Vitam Cyri an. 1602 vertit; M. Adamus de Weleslavina (fuerat is Academicus Praegae Professor, vir teste M. Petro Codicillo in commonefactione ad Diction. plurimae lectionis, recti iudicii acrique censura), qui grandem tomum de re aularia transtulit. Taceo versiones Konstantii, Scipionis, Stayeri, qui omnes proprietatem, venustatem et elegantiam Bohemismi servarunt.*“ Výčtem těchto autorů zakončíme teoretické úvahy a přejdeme ke konkrétní analýze zkoumaných spisů.

6.3 Jazykově-stylistická charakteristika latinského originálu

Hodnotíme-li spis *Historia S. Joannis Nepomuceni* z hlediska jazykového, jde v zásadě o latinu klasickou, vytříbenou antickými vzory, obohacenou zejména o lexikální, částečně i gramatické a stylistické prvky latiny archaické, pozdní, středověké či humanistické. Nechybějí ani slova přejatá a odborná terminologie z různých oblastí (lékařská, právníká, výrazy řemeslnické). Morfologie setrvává v intencích ciceronské latiny, zřídka se vyskytující archaismy mají ryze praktický účel odlišit homonymní tvary a koncovky. Výstavba vět v sobě spojuje jak klasickou periodu, tak útvary tvořené větším počtem kratších kól, tzv. periodikum, ale i prostředky dobového projevu mluveného. Text doplňují četné stylistické ozdoby,

řečnické prvky a poetické výrazy, které vyprávění obohacují a kromě informační sdělnosti tak dodávají dílu i rozměr umělecký. V zásadě převažují jazykově-stylistické prvky humanistické latiny, což je pro texty 17. a 18. století typické, a proto se někdy hovoří o tzv. barokním humanismu.

Lexikum

Kromě základní vrstvy klasické slovní zásoby nacházíme v textu výrazy z latiny pozdní (*threnum, horizon, jusculum, colaphus, luminar* – jako varianta k *lumen*), a to zejména v derivacích utvořených z lexika klasického (*summitas, minutiae, succosus, nigricans, cuspidatus, invasio, cooperculum, rubedo, repercussio, ebullitio, singultiens, opificium, vellicatio, nocumentum, salvificus, scandalizo, praemio, remora, jubilum, deliquium*). Samozřejmou součástí textu jsou četná slova neklasická (*compater, Locumtenentes, conthoralis, sterquilinium, satelles, causare, totaliter, incurabilis, Moniales, taffeta, exaltari, sclopus, indigito, domicella, leuca, marsupium, ditio, millio*) nebo slova použitá v jiném (neklasickém) významu: *apparitio* (zjevení), *rasusa* (holení), *emaneo* (vytrátit se), *praetexta* (zástěrka), *citatio* (povolání), *reciprocus* (vzájemný), *redhibeo* (projevit), *hypocaustum* (světnice), *experimentum* (zkušenost), *malacia* (uklidnění), *veredus* (poštministr). Nechybí ani lexikum z latiny církevní (*lipsana, compassio, benedictio, sacrum Viaticum, resipiscentia, fornicatio, cathedralis, contritio, reatus*).

Text ozvlášťňují slova přejatá, a to zejména z řečtiny (*character, exomologesis, parenthesis, aconomia, anathema, pyrobolos, sarcophagum, hypocandricus*), výrazy profesní, především terminologie lékařská (*eluxatio, emplastrum, cataplasma, unguentum, nucha, ethmoides, paroxismus, apoplecticus, glandulosus, articularis, phrenitis, diarrhaea, symptoma, viscosus, arthriticus, scirrhus*), právnická (*depositio testium, iudices delegati, processus ordinarii, compusatio iurium*), v menší míře pak z oblasti řemeslnické (*asciatum* – hoblovaný, otesaný) či mlynářské (*repagulum* – stavidlo). A nacházíme dokonce slova přejatá přímo z italského pramene: *sinderesis* – mysl (Galluzzi, s. 48: *Allora egli vedendosi a maggior segno svergognato, sentì ricordarsi da una interna sinderesi*, Wietrowsky, s. 68: *Tum vero tanta verecundia et pudore plenus et interne a sinderesi reprehensus*; Galluzzi, s. 102: *Non trovava perciò pace, giorno, e notte agitato dalla sinderesi della propria coscienza, e martire del suo silenzio*. Wietrowsky, s. 189: *Nullam*

tamen inveniebat animi quietem et diu noctuque fluctuabat et a sinderesi conscientiae agitabatur, miser sui silentii tortor et martyr.), *depositarium* – schránka (Galluzzi, s. 58: *Con questa iflessa providenza volle egli portarsi verso il Sacro Corpo di S. Giovanni Nepomuceno, Depositario di quella grand'Anima*, Wietrowsky, s. 95: *Simili ratione Divina Providentia custodivit sacrum corpus Beati Joannis Nepomuceni, quod erat depositarium magnae illius animae*), *remissorialis* – povolující (Galluzzi, s. 109: *L'an. 1722 si procurarono nuove lettere remissoriali dalla Congregazione de Riti*, Wietrowsky, s. 68: *novae litterae remissoriales a Sacra Congregatione rituum anno vigesimo secundo saeculi nostri procuratae fuerunt*).

Pro Wietrowského latinský text je příznačné velké množství neobvyklých odvozených slovních druhů (*inbalsamatio, anatomizo, inturgescentia, exsecratorius, subrubeus, subobscurus*), kompozita jmenná (*genuflexio, tergiversatio, saepedictus, multibonus, anteactus, novemdialis*) i slovesná (*genuflecto, vilipendo, magnifacio, lucrifacio, benedico*), derivace předponami (*complacentia, praeservatus*), často též spojení více předpon (*depraedico, reinclusio, praerecensitus, condescendo*), vysoký počet deminutiv (*infantulum, puerulus, asserculum, acicula, lanceola, corpusculum, matercula, precatiuncula, particula, parvulus, filiulus, repositoriolum, radiolus, aliquantum, ossiculum, puellula, loculum, signaculum*), superlativů (*enormissimus, diversissimus, copiosissimus, infensissimus, mitissime, gloriosissimus, penitissime, numerosissimus, solemnissime, notissimus, gravissimus, fulgidissimus, vehementissimus, instructissimus, mansuetissimus, afflictissimus, repletissima*), neklasické podoby číslovek (*tercentesimo, vigesimo, quatercentesimo, sexcentismus, decimus octavus, novemdecim, decimum sextum, millium*), výrazy složené (*derepente, reipsa, seipsum, sibimetipsi, huiusmodi, hodieum, quomodolibet, nedum, omnimodus, omnimode, nihilominus, multominus, antehac, insimul, antecedenter*) či neobvyklá adverbialní a předložková spojení (*locus loci, hic loci, ubique locorum, circa circum, ab ante*).

Morfologie

Z hlediska tvarosloví se text jen minimálně odlišuje od klasického jazyka. Objevují se nečetné archaické koncovky, např. dat. a abl. pl. 4. deklinace (*artubus – artus, partubus – partus*), motivované jistě snahou odlišit výrazy od homonymních tvarů substantiv 3. deklinace (*artibus – ars, partibus – pars*), a podobně koncovka

dat. a abl. pl. 1. deklinace (*animabus – anima*) kvůli rozlišení od 2. deklinace (*animis – animus*). Posun oproti klasické latině nastává v deklinacích některých substantiv (*saevities – saevitia, lanio – lanius*).

Ve slovesných tvarech se jen výjimečně vyskytují archaické koncovky, např. pro 1. pl. (*quaesumus*), nebo se pro zdůraznění se užívá imperativu II. (*scitote, mementote*). Advebia mohou mít hyperkorektní tvary po vzoru sufixů adverbii pravidelně odvozených od adjektiv 1. a 2. deklinace (*intrinsece*).

Syntax

Ani mluvnická stavba nevykazuje výrazné odchylky od latiny klasické. Zde uvedme jen náhradu infinitivní vazby po uvozujícím slovesu *scio* vedlejší větou kauzální se spojkou *quod* (*Scio tamen, quod meus collega in sua curatione ultra progressus fuerit,*) nebo nepřímou otázkou se slovesným tvarem v indikativu (*Repetens, debetne iste papista tantum hic occupare locum;*), příp. nacházíme neobvyklé slovesné, resp. participiální vazby (*metuens de illo amittendo*).

Zcela v intencích klasického jazyka je pak užívání dvou větných záporů pro zdůraznění kladného významu (*nullum remedium non adhibuisset*), caesarovské použití prézentu historického, jímž se usiluje o vtažení čtenáře do děje (*dum ecce filiolus derepente oculos aperit, manus extendit et matrem amplexatur, plene sanus, cum stupore et gaudio genitorum*) nebo stručnost a hutnost výrazu vyjádřená pomocí asyndetických spojení (*Poenam dilati promissi agnovit, errorem correxit, votum implevit et plene convaluit. Pragam venit, votum exsolvit et sanus factus est. Stupuit eventum, promissum implevit, factus Catholicus;*).

Stylistické ozdoby

Nedílnou součástí latinského textu jsou řečnické figury a tropy. Jde jak o figury výrazové, založené na zvukové stránce slov a jejich postavení ve větě, tak myšlenkové, založené na významu slov či jejich myšlenkové náhradě. Z tropů, tedy obrazných pojmenování založených na užití slov v přeneseném významu, nacházíme v textu zejména metaforu (na základě vnější podobnosti), metonymii (dle vnitřní souvislosti) a synekdochu (*pars pro toto*).

Zvukové figury jsou v textu zastoupeny např. paronomasií, a to jak etymologickou, s využitím výrazů se stejnými slovními základy (*ut ita placeret Matri et Filio non displiceret; servantur autem et observentur; majori attentione et*

intentione; Impugnare illam poterant, sed non expugnare; sicut nullus affectus fraenum rationis patiebatur, ita effraenis erat ejus iracundia), tak podobně znějícími slovy (pallidi et pavidī; ad pleniorē et planiorē notitiā; quis esset, ostendit, non qualis apparuit, causam Joanni aperuit) nebo hrou s podobností jmen (quoties Joannam conjugem et Joannem, ipsius Confessarium, conspiciebat quae in Confessione sacramentali Joanna auribus Joannis confidebat).

Z figur významových uveďme například oxymoron (*lucra in detrimentis reputat et vitam in morte conservat*), paralely (*sicut lumina comitabantur corpus morientis, ita lumina post ejus obitum per tot saecula constanter sepulchrum ejus non desinant coronare;*), četné jsou v textu antiteze (*Spondebat honores, dignitates, opes et thesauros, si votorum fieret compos, alioquin carnificinas omnes minabatur acerbissimas; qui tanta cum exhibitione honoris et amoris demonstratione fuerat introductus, inde cum tanto contemptu et probro fuit abreptus; reductio malorum et profectus bonorum; Sed durante in animo Wenceslai tempestate, malacia fruebatur mansuetissimus Canonicus; quae dum langueret corpore, pia mater affligebatur in animo; Tam improvisae tenebrae, quae luce oculos privarunt, oculos animae illuminarunt; atque ita temporalis amissio pecuniae thesauros aeternos fructificavit; Imperatori jam promissis opibus blandienti et honoribus allicienti, jam ferociter tormentis et suppliciis terrenti).*

Velké množství obrazného pojmenování je založeno na přirovnání (*invictus Sacerdos, qui ex una parte instar navis bene instructae scivit resistere aquilonibus, ex parte vero altera fidere volebat zephyris, qui etiam durante malacia tempestates excitant; columbam imitatus, quae licet percussa et vi repulsa, nihilominus ad suum amatum nidum revertitur; id tamen aliud non effecit, quam si magno incendio amphora aquae affunderetur, quae illud non exstingueret, sed auget; nec urgere consensum desiit impudicus aggressor, sed instar infernalis accipitris praedam persequatur castae columbae;*). Složitěji koncipované je přirovnání založené na dvou příkladech a ještě dále rozvedené (*Sicut neque arx ad primam cedit aggressionem, neque arbor ad primum ictum securis cadit, ita Joannes ad primam non flecteretur petitionem. Sed quemadmodum arx repetitis tandem expugnatur invasionibus et arbor saepius inflicta securi prosternitur, ita sperabat beneficio temporis fore, ut Joannis cor prius adamantinum saepius impetum tandem instar*

cerae mollescat.) či série tří přirovnání za sebou (*uti maria illa, in quibus ipsa malacia cito in tempestatem vertitur, aut sicut dies quidam hyemis, qui solem vix apparentem vident, mox nubibus obducuntur et sicut post matutinam serenitatem non semper sine pluvia sequitur meridies*). Využita zde může být i barevnost a výrazy působící na ostatní smysly (*nam et iste melius demonstrabit gloriam nostri Martyris, quemadmodum ex umbris colores picturae clarius elucescunt; fama similis est crystallo, quae facile rumpitur, sufficit unius calumniae ictus, ut frangatur, vel maledicae linguae halitus, ut obscuretur;*). Nechybějí ani příklady z antické historie nebo mythologie (*sed cum ea cautela, qua sapientes convivae Neronis, ubi semper fraudem et mortem formidabant; Pia et fortis instar Amazonis virgo*), podobně jako přirovnání biblická (*sibique talem pollicebantur felicitatem, qualem olim Hebraei ab arca testamenti sperabant; uti olim casta Susanna; non in probationem, uti justum Job, sed in poenam, uti Mariam, Moysis sororem, lepra percussam; uti olim castus Joseph e manibus impudicae dominae fugiens*).

Stylistickou bohatost podtrhují synonymní řady, použité v rámci jedné věty (*Frustra adhibebantur fallaciae, insidiae, artes dolosae, clandestina consilia*), i v textu se střídající lexikální varianty a synonyma, zcela v intencích humanistického *variatio* (*Majores, Ordinarii, Superiores; sepulchrum, tumulum, depositum; accessio, exaltatio, augmentum* apod.). Stylisticky nevhodné je naopak opakování podobných výrazů nebo větných celků ve větách či odstavcích po sobě následujících (*Pro majori evidentia miraculi – Ad majorem hujus miraculi evidentiam*).

Obohacení textu přináší dále personifikace (*Ipse Moldava fluvius quasi venerabundus in suos elevatum humeros et supernatantem, flammis Coelestibus comitantibus et undis plaudentibus, gloriosum atletam et victorem triumphantem usque ad ripam ecclesiae Sanctae Crucis Majoris cum pompa deportavit.*), často podtržena barokní obrazností (*Ergastulum, in quo diebus aliquot detinebatur, erat abstrusum et involutum tenebris, quae noctem fovebant perpetuam, ibi nonnisi horror, squallor et incommodum habitabant et moestam captivo societatem et horridum praebebant contubernium, his accedebat inedia, victus adeo parvus et potus adeo brevis, qui simul de vita miseri captivi litigabant.*). Významnou roli hraje metafora (*demersus in mare aerumnarum et amaritudinum; Sic Deus locupletare voluit ecclesiam metropolitanam Pragensem hoc novo thesauro*

et addere, ut ita dicam, huic coelo novam primae magnitudinis stellam, quae in utilitatem regni totius benefica semper effulgeret.), obrazné pojmenování využívá často přírodních motivů (*Id quod natura ipsa nos docet, quae dum in arbore primario fructus producit, folia non excludit. Ita ut ex diluculo tam luminoso meridiem splendidissimum nemo non praesagiret. Nec tale fuit ejus eloquentiae flumen, quod solas valles abluit, montibus intactis.*) nebo výrazů z vojenského prostředí (*credidit et fidem Catholicam palam professus est atque ad castra illius religionis transiit, cujus antea obstinatus erat inimicus;*).

Dalšími prostředky k ozvláštění textu je výrazová expresivita (*Quidam temerarius haereticus contra statuam Sancti Joannis Nepomuceni contumeliosa verba protulisset et truncum apellasset; Iratus daemon mox illi carnalia negavit oblectamenta, desperans hanc suis faucibus praedam obventuram.*), naturalismus (*At canis, qui alias innoxie colludebat, oblitus debitae Domino suo observantiae, linguam sui Domini derepente invasit, dentibus arripuit, vulneravit et laceravit.*) nebo idiomatická spojení, např. rčení přejatá humanisty z antických autorů (*Videns omnem operam et oleum se perdere.*). Nechybí ani humor (*Hoc ipso tempore lucidum in mente uxori aderat intervallum eique in mentem venit, ut in honorem Sancti et linguae ipsius, quae tam bene silebat, etiam ipsa taceret seque a delira loquacitate contineret.*) nebo projevy patriotismu, obohacené o gradaci a trojstupňový výčet (*ut ita pietatem aemularentur Bohemiae nostrae, quae licet etiam aliunde sit regnum admodum inclytum, peculiari tamen frui potest gloria, quod hujus vitae luci dederit tam magnum Sanctum, Coelo tam magnum Martyrem, Ecclesiae tam magnum lumen ad illustranda omnium saeculorum volumina et fastos exornandos.*).

Vybranými výrazovými prostředky stupňuje autor neobvyklost a důležitost zázraků, a tím zvyšuje napětí (*Majori admiratione dignus est casus; Non dissimilis et forsitan mirabilior est eventus; Accedit eventus aliis omnibus hactenus relatis majore forsitan dignus admiratione;*), podněcuje představivost čtenáře nedovyslovením myšlenek (např. u hříšného potěšení: *Daemon ut impiis faeminae desideriiis satisfaceret, quotidie sub diversis speciebus ei apparebat et sensuality praebebat oblectamenta, quorum erat cupidissima et quae hic referre non libet.*), nebo chce postrašit záhrobním vyprávěním o smlouvě s ďáblem (*Quaedam nobilis*

faemina blando sensualis voluptatis stimulo eo se abripi permisit, ut pacta cum daemone iniverit de anima et corpore illi tradendis, si quotidie carnalem sibi voluptatem procuraret.). Tento až s okultismem hraničící příběh plní nejen funkci zábavnou, ale i výchovnou, protože se snaží čtenáře poučit a přesvědčit o účinnosti pokání i úcty ke svatým.

Závěrečná ukázka poslouží jako příklad bohaté barokní obraznosti, využití protikladu, gradace, trojstupňové výstavby, metafory, personifikace, zvolání (*exclamatio*) a dalších řečnických prvků: *Sed o quantam moriendo peperunt ambo gloriam! Patriae, quae illos genuit, Ecclesiae, quae illos educavit et fortitudine munivit, denique sibimetipsis, qui Coelestis Regis collegae facti sunt, quia terreni Regis amicitiam contempserunt. De hoc secundo athleta Christi Joanne vitam succincte scripsimus, ex iis duntaxat paucis monumentis authenticis, quae ab incendiis praeservata fuerunt et voracis temporis erepta injuriis, a quibus persaepe plura, si non etiam meliora, absumpta fuere gloriosa gesta Sanctorum.*

6.4 Analýza překladu *Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého* a jeho vztah k originálu

Při srovnání českého překladu s latinským originálem budeme postupovat od nižších textových jednotek, tedy jednotlivých slov a termínů, přes slovní spojení až po větné konstrukce. U větších celků se zaměříme především na přesnost, popř. doslovnost převodu, dále na zestručnění a vypouštění slovní, motivické či celých větných úseků, nebo naopak na postupy při obohacování a doplňování, kterých autor při překladu užil. V závěru vybereme také některé gramatické (zejména syntaktické) latinské jevy a nastíníme způsoby jejich transformace v českém textu.

Lexikum a terminologie

Jednotlivá latinská slova bývají překládána doslova, a to i neobvyklé tvary či složeniny.

compassio
beneplacitum

spoluotrpnost
dobrolibezné

V českém textu zůstávají některé latinské výrazy (zvláště odborné termíny) bez překladu či vysvětlení. V několika případech je latinismus nahrazen germanismem.

faculae, aut potius festivi ignes	nějaké fakule, nebo radši vítězní ohňové
professioni religiosae	při duchovní profesi
apud statuam Sancti Joannis	před statuí sv. Jana Nepomuckého
particulam materiae	kousek materie
respectively supradicto Domino	respectively vejš jménovanému pánu
ego, Notarius actuarius infrascriptus, interfui	já, jakožto Notarius actuarius, tenkrát přítomný
edito transumpto in forma authentica	v náležitý spis in forma authentica uvedení byly
carcer	arest

Pro lepší pochopení však často může být cizí termín doplněn i o překlad, aby se českému čtenáři kromě originálního výrazu podal také význam slova (jakási vnitřní vysvětlivka).

secundum figuram	dlé figury neb způsobnosti
in melancholiam	s melancholií aneb kalokrevností
premebatur apostemate	vřed vnitřní neb apostemu měl
legitima compulsatio iurium	náležitá práv smlouva, compulsatio iurium

V mnoha případech jsou dokonce termíny přeloženy rovnou, bez zachování původního latinského slova, překlad je často zároveň vysvětlením významu slova.

lanceola	lazebnický nožeček
crystallum	krásné sklo
sacrum Viaticum	velebná svátost oltářní na cestu k věčnosti
per archiviorum et bibliothecarum Praefectos	skrze zběhlé ouředlníky kniháren a pamětných komor
in processu ordinario	v obyčejném dotazování
a Sacra rituum Congregatione	od vysoce důstojného církevních pořádků shromáždění
introductio causae	začátek učiniti k svatovyhlášení
minister justitiae ab ense serviebat	popravní mistr mečem spravedlnosti sloužil
a sacrarii Praefecto	od vrchního nad věcmi posvátnými neb sakristií
Baro	svobodný pán [historicky správný překlad], ale i baron [ze současného hlediska nespr.]

Neobvyklé není ani převedení latinského pojmenování do domácího prostředí nebo nahrazení ekvivalentem, který výraz zároveň vysvětluje.

instar tygridis	na způsob lité saně
Sirenes	ochechule mořské

Slovní spojení

Při překladu litotes nebo dvojího záporu nacházíme jak podoby doslovné, tak převedení dle významu.

non magnum	neveliký
non modicum	nemalé
non surdus	nehlučný
non fuisse sterilem	nebylo neúrodné
non immerito	dobře
genitor non immemor	otec maje v paměti
non absimilis	podobný
non dissimilis	napodobný
non sine voluptate	lahodně
non pauca	mnoho
nemo non praesagiret	jedenkaždý prorokoval

Díky přesnému převodu zůstává např. zachována figura stejných slovních základů (paronomasie). Podobně může mít doslovný výraz stejný význam i v češtině, někdy však ve snaze o přesnost nedává český text náležitý smysl.

et tum spirare incepit et saepius suspiravit	a dycháti, jakož i častěj vzdycháti počala
bonas duas horas	dobré dvě hodiny
justum volumen	spravedlivá kniha

Pro překlad se využívá také hendiadyoin, ve kterém je podřadný větný člen převeden na spojení souřadné.

servus captivus	služebník a vězeň
mirificis signis	divy a zázraky
felici successu	šťastně a ubezpečlivě
ardor charitatis	horlivost a láska
furtivo silentio	po zlodějsku ztícha

Jeden výraz bývá rozveden spojením synonym (pleonasmus), čímž se v překladu daná představa obohacuje a doplňuje.

veneratio	čest a pocta
honores	čest a sláva
Sanctorum statuae	obrazy a postávy svatých
latrones	lotři a loupežníci
domi	v domě neb pokoji
lepra percussa	šlakem neb dnou zlamáním a smradem celého těla poražená
resistebat	se protivila a odporovala
spem auxilii	naděje k spomožení a vymožení
petiit	chce a žádá
pondus peccatorum suorum	jho svých hříchů a nepravostí
ut cresceret	aby rozšířená a rozmnožená byla
Eadem quippe ipsa hora	Neboť v tu právě hodinu, v ten čas

Slovní amplifikace nezřídka přináší určité zpřesnění a konkretizaci, patrná je také snaha o zachování zvukomalby, výstižný převod může být navíc obohacen o vnitřní rým.

affabre elaboratis numismatibus	srdýčkách aneb agnuskách, buďto malovaných aneb rytých
quae cum primum absumpta fuisset	která jak rychle do žaludku přešla
ex causa tuendae immunitatis ecclesiasticae	z příčiny té, že totiž svobody a nadání církve svaté a kněžstva zastával a hájil,
hominibus cujuscunque generis, conditionis et aetatis	lidu jak duchovního, tak světského, urozeného i obecného, starého i mladého
barbara crudelitas	barbarská ukrutnost, ukrutná zřivost
balbutire potuerit	švatlat blebtavě mohla
suos agros et animalia totamque aconomiam agrestem Sancto Joanni commendant	své role, pole, dobytek a celé hospodářství svatému Janu poroučí

Jeden latinský výraz může být přeložen spojením substantiva s adjektivem, nebo doplněn o přívlástek či jiný rozvíjející větný člen.

omnisque humanitatis oblitus	zapomena na vášně lidské
miraculum	zázračné uzdravení
ut gangrenae ardor sopiatur	aby se jízlivého raka palčivost přetrhla
ante similem calamitatem imminentem	před nápodobnou strastí, Čechám nastávající

Často dochází ke zjednodušení latinského slovního spojení na jeden výraz, většinou vzniká překlad výstižný nebo díky zestručnění pochopitelnější, někdy také vtipný.

ad Joannem in carcere inclusum	k Janovi žlářovanému
sacri sepulchri custos	jeden z kostelníků
somnum captaret	noclehoval
fabri serarii	zámečníci
via regia	silnice
clavi aperit	odemkna
cum gratiarum actione	s poděkováním
eventus miraculo non absimilis	zázračný příběh
nutrimentum olei	olej
post aliquod intervallum	potom
margines forficibus rescidit	po krajích ho stříhal
modicum pro sua temperantiae mensura poculum	pro svou potřebu mírný koflík
hominem funestum	škrupulanta

V překladu může být vynecháno vlastní jméno, synonymní spojení zjednodušeno na jeden výraz nebo je překlad ochuzen o metaforu.

sed Egram in aedes paternas	do domu otcovského
ab igne et incendio	od ohně
particulam pulveris seu terrae	drobítek země
suum rosarium seu coronam Beatissimae Virginis	růženec svůj
ab insatiabili temporis voracitate vergeret in ruinam	časem

Latinské slovo je nahrazeno výrazem metaforickým, synekdochou, opisem, dovozením nebo rčením.³⁸³

<u>Sacerdotes</u> <u>populos</u> suos deducunt	<u>duchovní</u> <u>pastýři</u> <u>ovce</u> své přivádí
inter <u>planctus</u> auditorum descendens	mezi <u>slzy</u> svých posloucháčův dolů sestoupil
linguam in laudes sui <u>Liberatoris</u> obtinuit disertam	s uzdraveným jazykem svého <u>svatého lékaře</u> vychvalovala
<u>alter ille</u> e suo procurrens angulo	<u>žertovník</u> vyskočí z svého koutku
<u>anhelus</u> famulus	<u>ledva ducha</u> <u>popadaje</u> , služebník
<u>perpera</u> loquebatur	<u>nic nanic</u> mluvil

³⁸³ Zde i nadále podtrháváme pro větší přehlednost a rychlejší orientaci v příkladech pasáže, kterých se daná úprava týká.

Spondebat honores, dignitates, opes et thesauros
suam Wenceslaus larvam deposuit

Sliboval též zlaté hory a doły, čest a důstojemství
Václav odložil na stranu ošemetnosti pláštíček

Často dochází k posunu významu.

totius corporis compositione ac serenitate vultus
amoena fabula
ferebant placide
patrocinium

celého těla mírnou postavou a s veselostí tváře
vymyšlená báseň
jakž takž strpěli
orodování

Některá slovní spojení jsou upravena nebo nahrazena spojením s jiným významem. Většinou jde o překlad výstižný, konkretizaci, nahrazení rčením, idiomem, přirovnáním či jiné obohacení.

lex humanitatis
multorum millium
in ecclesia ejusdem loci
multitudo ex omni aetate, ex omni sexu
ad castra religionis
nox perpetua
innocentiae candor
ut omnibus artubus a capite usque ad pedes
tremuerit
ut etiam ipsa taceret
manibus pedibusque ligatos
actum est de nobis
non male
in illo rerum statu

právo přirozené
mnohomnožství tisíc
v chrámě téhož městečka
Velicí i malí obojího pohlaví
pod praporec náboženství
egyptská noc
liliová nevinnost
že se celým tělem co vosička
třásl
by i ona jazyk svůj na uzdě držela
do kozla svázané
veta jest s námi
tak potutedlně
v těch zmatených případnostech

Větší působivosti překladu se dosahuje nahrazením neutrálního výrazu slovem expresivním.

quis referat opprobria et contumelias, quibus eum
impetiit furiosus Princeps
denuo Sanctum virum invadebant

kdož vysloví, jakých zlehčení a zhanbení proti
němu zůřivé kníže nevybleklo
poznovu se proti svatému muži sršnili

Latinské spojení ovšem také může být zjednodušeno a tím i ochuzeno vyznění českého textu.

a sinistro eventu

odevšeho zlého

Synonymní výrazy v latině nejsou převedeny lexikálními variantami a při překladu zůstávají ponechána stejná slova nebo stejné slovní základy, což vede k ochuzení výrazové bohatosti originálu.

moriendum tibi est, nisi e vestigio jam hic conjugis meae Confessionem, et quidquid unquam tibi confitens dixit, ex ordine exponas; actum est, periisti.

smrtí umřeš, leč že ihned tu mé manželky zpověd, a cokoliv se ona tobě kdy zpovídajíc řekla, popořádku vyjvíš; darmo jest, umřeš.

quam obscurae noctis tenebris commiserat in vita Sancti Martyris figuris expressa in icone ejus Martyrii

kterou v tmavé noci temnostech spáchal

et credens ista fore magis effíacia, uti reipsa erant pharmaca pro sanando infirmo, magna cum fiducia devoto ad Sanctum Martyrem recursu facto,

a důvěřujíc se, že to bude oučinnější lík k uzdravení nemocného, jakož jistě byl, s velikou důvěrností pobožné outočiště k svatému mučedníkovi vezmouc,

Větné úseky – doslovný překlad

Český převod obvykle zachovává latinský slovosled, a to i u slovních spojení, rozvitých vloženými přívlastky (hyperbaton). Toto obmykání klade ovšem čeština někdy i na místa, kde má latina přirozený slovosled.

prolixas velut exstaticus ante sacram imaginem fundebat preces

dlouhé jako zmyslův vytrzen před obrazem svatým vyleval modlitby

ab irrefragabili Sedis apostolicae oraculo

od neomylného stolice apoštolské vyrčení

poenam Dei propter impia verba contra Sanctum Martyrem prolata

trest Boží nad bezbožným rouháním proti svatému spáchaným

peccata, in sacramentali Confessione auribus Sacerdotis pro sacro tribunali sedentis et locum Dei tenentis concredita

hříchy, v svaté zpovědi knězi v soudné stolici božské sedícímu a místo Boží držícímu svěřené,

ad immortales Inclyti Sacerdotis Joannis Nepomuceni honores

k nesmrtelné velebného kněze Jána Nepomuckého cti

ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni

k svatého Jana Nepomuckého hrobu

Často i dlouhé úseky textu bývají přeloženy velmi přesně, někdy však až příliš doslovně.

In vita Patris Alberti Chanowski Societatis Jesu, qui erat vir apostolicus ex illustri Bohemorum prosapia oriundus, habetur, quod adhuc adolescens annorum quatuordecim Pragae studio Grammaticae navans operam, die quodam a genitore suo ad salutandos Sanctos

V životě P. Vojtěcha Chanovského z Tovaryšstva Ježíšova, jenž byl apoštolský muž z urozeného v Čechách rodu, se nachází, že ještě mládenec čtrnáctiletý, v Praze v nižších školách student, jednoho dne od pána otce svého k pozdravení svatých patronův českých a k navštívení hrobu

Boemiae Patronos et invisendum sepulchrum
Sancti Joannis Nepomuceni deductus fuerit;

svatého Jana Nepomuckého přiveden jest byl;

Denique Praefecta seu Magistra aulae uxoris
Friderici Palatini ausa contemnere Servi Dei
sepulchrum, exiens ex ecclesia, repente
improvisi et miro turbine fuit vexata et veste a
vento elevata coram frequenti populo, magno
cum dedecore et verecundia domum reverti
coacta est.

Posledně hofmistrně při dvoře manželky
Fridricha Palatina, i ona se osmělila tupiti hrob
služebníka Božího, vyjda z kostela, rychle
nenadálým a podivným větrem sem a tam byla
cloumaná, takže se jí větrem tím šaty vyzdvihly
před množstvím lidu, a s hanbou hroznou se
stydět, domu tak jíti musela.

At mox de gradibus arcensibus descendens,
fragmentum ligni profunde in manum sibi
magno cum dolore et sanguinis effusione
infixit.

Než ihned z schodů Hradu pražského sstupujíc,
kus dřeva hluboce sobě do ruky k veliké bolesti
a s mnohé krve tokem zadřel.

Rozvedení nebo obohacení překladu

Neméně častým jevem při překladu z latiny do češtiny je postup, při kterém se originál výrazově rozvede, zpřesní nebo obohatí, čímž překladatel vysvětluje nebo dokresluje situaci. Dochází např. k doplnění elize, zvolání, ale i mírnému posunu významu vsunutím zpřesňujícího výrazu.

Quid plura?

Což potřeba více mluvit?

Res mira!

A hle věc podivení hodnou!

Dum ita devotis precibus instarent, res furto
ablatae restituuntur

Když tedy tak na modlitbách trvali, ejhle, věci
ztracené byly navracené

quale a Busiride aut Nerone forsan expectari
poterat

jaké snad ani od ukrutného Nerona nebo Busirida
se očekávatí mělo

Bohatosti výrazu napomáhá rozvedení výpovědi o synonymní výrazy, rozvíjející větné členy nebo další doplnění, kterými se příběh přibližuje a vysvětluje dění.

Daemon illi subito et opportune in memoriam
reduxit suspicionem de sua conjugis

Neb mu ihned d'ábel vnukl a pravě příhodně na
paměť uvedl podezřelost na svou manželku

peculiari tamen frui potest gloria

niméně za obzvláštní slávu sobě pokládati a s
tím se honositi může

ubi Sacerdoti exactissime confessa

kdežto učinivše pilnou, pěknou a ouplnou před
knězem zpověď

facinus profecto etiam in quocunque humano
corpore indignum

což jest zajisté skutek nevážený, proti jakémukoliv
lidskému tělu bezpravně spáchaný

Non jam in unum vas, sed in puteum aquae sat
profundum

Netoliko jedna nádoba, ale studně vody plné
rozšiřující milosti svatojanské

Cum enim pretiosa coram oculis Domini sint
certamina illorum, qui pro testimonio religionis
orthodoxae, vel pro asserta justitia animam
suam ponunt, ideo saepissime sit, quod eorum

Nebo poněvadž milá jsou potykání a války před
očima božskými těch osob, jenž buďto pro víru
katolickou, anebo pro nějakou ctnost život svůj
dali, častěji se stává, že divotvorný v svých

sepulchra mirificis honorentur signis.
quas nihil aliud esse judico nisi quatuor
musculos.

svatých Bůh jejich hroby divy a zázraky ctí a
zvelebuje.

kteréž nic jiného býti nesoudím než čtyry svály
neb mušky, jenž se při jazyku nacházejí.

Konkretizace výrazu a další doplnění je motivováno snahou o zpřesnění situace, např. rozvedením do vedlejší věty, nebo potřebou doplnit okolnosti děje (byť zjevné, a proto v latině nezachycené), uvést konkrétní dataci, dovysvětlit nejasné (např. teologicky složitější) pasáže, popř. opisem ozřejmit použitý termín či slovní spojení.

Evigilans, partem corporis affectam sine tumore
sanam invenit.

Probudíc se pak nato, tu nadřečenou tvrdost a
oteklinu od játer pocházející ztracenou, sebe též
zdravou shledala.

Post haec, resolutis fasciis, manum super mensa
agitatam conjecit et lanceola sanguinem
excipere conabatur,

Po čase toho hojení rozvázaje hojící všechny
vinky, když jest prv celou rukou semotam
cloumal a hejbal, na stůl ji položil a
lazebnickým nožečkem krev nějak vylouditi
z žíl chtěl,

fallente in lubrica glacie pede

protože mostek ledem obmrzlý byl, znovu
klouzla

Propterea omnes homines praesentes dicebant:
Certe Sanctus Joannes Nepomucenus hanc
infantem custodivit.

Kterézto pobožnosti všichni ti, jenž známost
měli, z toho patrného nebezpečství
vysvobození onoho dítěte připisovali, řkouce:
Jistě svatý Jan to dítě chránil.

linguam officio suo restitutam et ad loquendum
expeditam se recepisse gaudebat.

viděla, že se jazyk zmenšil a k své předešlé
velikosti i k řeči zase přišel, z čehož jistě plná
byla radosti.

expers consilii

nevědouc, jak sobě poradit

Rosalia tandem extracta

Zatím vyňatá jsa a vytáhnutá ven z toho podkolí
mlejského Rozalia děvče

quorum uterque circa dimidium saeculi decimi
quinti conscriptum fuisse periti a Judicibus
delegatis electi pronuntiarunt.

obě ty knihy že by okolo polovičného času věku
patnáctého, to jest v roku tisícím čtyřtým a as
padesátým sepsané byly, zkušení v písmě
takovém a od soudcův k tomu nařizených
vybraní muži vynašli.

sed pro aliquo etiam virtutis opere interfectos,
venerationem Martyri debitam fuisse
consecutos.

ale také pro nějaký ctnostný skutek, dlé učení té
svaté víry prokazaný, čest mučedlnictví
příslušnou jsou dosáhli.

Cujus quidem conservatio licet directe non cadat
sub fidei objectum,

Kterézto tajnosti zachování ačkoliv pod tu
příčinu, pro kterou články víry svaté a jiná
mnohá tajemství věříme, a mezi věci ty, které
věříme, nepřichází tak zpřímá,

in qua per complures annos usque ad
formationem processuum pro canonizatione
perseveravit

trvalo skrz mnoho lét, až totiž když se již
dotazování dalo na věci potřebné a sloužící
k vyhlášení za svatého tohoto mučedlníka
Božího.

ut <u>continuatores operis Bollandiani</u> caeteris Sanctorum actis opus accensuerint.	že <u>ti, jenž po Bollandovi životy a skutky svatých</u> <u>dále vzdy nařízením papežským popisují</u> , jej též v svém místě do knih vložili.
nec non <u>Optimates</u> , antequam <u>tribunalia</u> subeant.	a všickni <u>nejpřednější páni v království</u> <u>místodržící</u> , prv než se <u>k rozličným věcí řízení</u> <u>oddají do pokojů tribunálních</u> ,
a tempore immemorabili	časův všecknu památku nyní živého lidu daleko převyšujících až po dnes

Překlad může být obohacen expresivním výrazem, idiomem nebo přirovnáním, poukazujícím na překladatelovu invenci i jazykový cit. Někdy ovšem rozvádí latinský úsporný a stručný text na úkor opakování stejného slova či slovního základu.

immunes non esse a remorsibus conscientiae suaque profana et umbratili coena contaminassent	svobodní nejsou od <u>červa</u> a hryzení svědomí a skrz svou bohaprázdnou, protože bludně smyšlenou, <u>a jako opičí</u> večeří poškrvnili
ad suaves blanditias adhibendas animum resolvit	<u>na způsob třtiny větrem se klaticí</u> proměnil ostrost v oulisnou přívětivost
pallio erat involutus nec manibus expeditus	jsa pláštěm zaobalen, tak že rukami, <u>jenž jako</u> <u>v povíjkách byly</u> , sobě pomoci nemohl,
imo semper majora et majora devotio capiebat incrementa.	nýbrž vícejí a vícejí náboženství svatojanské se rozmáhalo a rostlo, <u>čím větší překážky se činily</u> .
Tametsi valetudo et sanitas corporis <u>bonum</u> sit intrinsecum homini, fama vero extrinsecum; <u>haec</u> nihilominus in tanto est pretio ingenuis hominibus,	Ačkoliv zdraví a čerstvost těla jest <u>dobré</u> člověku vnitřní, pověst pak <u>dobré</u> zevnitřní; nicméně <u>dobrá pověst</u> v takové jest vážnosti a ceně u lidí počestných,
Et ambo stupentes, plures alios advocarunt, qui omnes prodigiosam ignis et aquae <u>mirabantur</u> societatem.	Oba dva však uznávše divotvornou ohně s vodou společnost, mnohé jiné <u>k tomu divadlu</u> povolali a všickni <u>s podivením</u> na to světlo <u>se dívali</u> .

Do překladu je někdy vložena vsuvka, a to jako vnitrotextový odkaz, autorský plurál, nebo pro pochopení náhlé změny osoby v originálu. Takové vysvětlení usnadní vnímání českého textu a u některých spojení ho lze chápat jako do textu zakomponovanou překladatelskou vysvětlivku.

Mater in angusto ponticulo praecedebat	Matka, <u>jakož prv řečeno</u> , napřed jda přes onou lavku
in sequentibus efficiebat etiam ejus imago	v následujících <u>vidět budeme</u> , že to činilo též vyobrazení jeho
Sanctus Joannes, cujus ego calcavi sepulchrum. Bene tibi factum, deinceps credere disce.	Jan Nepomucký, na jehožto hrob jsem já šlapil. Dobře se ti stalo, <u>pravil sám sobě</u> , napotom se uč věřiti.
quartum instantanae sanationis Annae Theresiae	pak (<u>v řádě, v kterém zázrakové psaní byli</u>) čtvrtý

Krebsin a paralyssi in brachio sinistro, in tertio genere; et sextum praeservationis a submersione Rosaliae Hodankianae,

factus Martyr sigilli sacramentalis et auricularis Confessionis.

mausolaea

o okamženném a rychlém uzdravení Anny Terezie Krebsové od dnou zlamaného neb zmrtnvého ramena levého, zázrak z třetího rozdílu; potom (v řadě, v kterém zázrakové k považování podání byli) šestý o zachování od utopení Rozalie Hodankové,

učiněn jest mučedníkem tajnosti svatého pokání a auricularis Confessionis, to jest tajné, která se do uší kněze děje, svaté zpovědi.

mausolaea neb nakladné pohřebné skrejše

Pro snazší porozumění se znovu opakuje uvozující věta nebo výraz, na nichž závisí následující výpověď.

Hanc veritatem comprobant honores, quibus eorum sepulchra longe celebriora profanis gentilium mausolaeis evaserunt; nec non vindictae,

quia cum Deus tegat peccata, clavibus Ecclesiae per poenitentiam subjecta in Sacerdote locum Dei tenente, omnimoda in eo obligatio residet eadem peccata celandi.

Altera species cultus in eo versatur, quod... Tertia species desumitur

Cum stupore videbit media violentissima et furore plena, quae infausta impietas impendit et adhibuit, ut peccata Imperatricis manifestarentur; et quantopere illa ipsa rabies magnis postea miraculis ad immortales honores conduxerit.

Pravdu tu stvrzuje čest a sláva, skrz kterou jejich hrobové v daleko větší počestnost přišly než pohanských mocnářů mausolaea neb nakladné pohřebné skrejše; pravdu tu dále stvrzují rozličné pomsty,

poněvadž Bůh kryje hříchy, kteří jsou moci a klíčům církve skrz svátost pokání svěřeni v knězi místodržícím Boha, v knězi též nejvyšší jest povinnost k těch a takových hříchův tajemní.

Druhý způsob jemu dané počestnosti zakládá se na tom, že... Třetí patrné znamení, v jaké on veřejné cti jest, z toho se vidí,

Spatří tu s podivením prostředky násilné a vzteklosti plné, kterých jest se nešťastná bezbožnost ujala a je skutečně vykonala, jen aby hříchy od císařovny najevo vytáhla. Spatří též, jak velice ta vzteklost skrz veliké potom zázraky k nesmrtelné cti sloužila.

Zkrácený překlad, některé úseky textu vynechány

Nejčastějšími postupy při převodu do češtiny se stává zestručnění, vynechávání, zjednodušování, a to jak u statických motivů, které neposouvají vyprávění, tak i řidčeji u dějových pasáží, díky čemuž zůstane čtenář ochuzen o část příběhu. Častěji ovšem nacházíme zjednodušení dílčích výrazů, slovních spojení a částí vět, než vynechání delších větných a souvětých celků. K vypuštění celého odstavce došlo v textu pouze jednou.

Ve snaze po stručnosti výrazu je výčet ochuzen o jedno nebo více spojení.

spiritus Angelicos, vel alios Paradisi Cives, aut ipsum Salvatorem

erga Reginam Coeli, quam sibi specialem Patronam, imo Arbitram suae voluntatis,

jiní svatí Boží, anebo pravě sám Spasitel

k Královně nebeské, kteroužto sobě vyvolil za Paní svých náklonností a plnomocnou Královnou

Dominam suorum affectuum, Consiliariam
dubiorum, supremam denique et absolutam
cordis sui Reginam delegerat. svého srdce.

Často jsou vynechány rozvíjející výrazy, doplňující přívlastky či jiné větné členy, podobně se vypouští okolnost děje vyjádřená ablativem absolutním. Obvykle to nebývá na úkor plynulosti děje, neboť jde o pouhé rozvedení nebo doplnění dané výpovědi.

Mox frequentari coepit sepulchrum tanquam Bohemiae sanctuarium, nec ulla bella, <u>sive intestina, sive externa</u> , et tam <u>variae ac multae</u> in regno isto secutae vicissitudines hujusmodi concursum impedire aut minuere valebant;	Odtud' k hrobu jeho jako k svatyni Království českého svou důvěrnost hned od počátku vzali, aniž od té cesty rozličné nepřátelské proměny a roztržitosti nikdy lid odstrašiti mohly;
Res tota subinde promulgata fuit <u>tanquam notoria</u> iisque <u>sua cum emphasi repetitis</u> , vultu <u>plane hilari assumpto</u> , suis auditoribus praedixit: brevi se occidendum esse	Všeckno to potom vyhlášeno jest z kterýchžto slov předpovídal násilnou sobě nastávající smrt
<u>Sed illis consumptis</u> , non defecit devotio et gratitudo novorum clientum, in pluribus aliis <u>prompte substituendis</u> ;	předce nicméně noví svatého Jana ctitelové škodu tu a zkázu mnohonásobně s novými oběťmi vynahradili.
Eo ipso die <u>absque ulla occasione data</u> , gravis eum invasit infirmitas	V tentýž den těžká ho přepadla nemoc
Donec omni humano remedio desperato <u>et malo suo melius perspecto</u> , ad Sanctum Joannem Nepomucenum recurrisset,	Když tedy vši lidské pomoci zproštěná byla, vzala své utočiště k svatému Janovi Nepomuckému
supremam putei circumferentiam illuminatam vidit, nemine alias praesente <u>aut de lapsu ejus quidpiam sciente</u> .	spatřila studnice vrch celý osvěcený a žádného přítomného.

Vedlejší věta, část větné výpovědi a někdy i celé souvětí může být zjednodušeno (obvykle výstižně) na slovní spojení.

aliorum facinorosorum, <u>quos secum habebat</u> , manu	sobě <u>pobočných</u> bezbožníkův rukou
Catharinam, <u>quam exanimem credebant</u> , extraxerunt	Kateřinu <u>polomrtvou</u> z vody vytáhli
lautius quam alias epulatus, <u>vino usque ad temulentiam pene sese ingurgitasset</u>	když jest se hojněji pokrmem i <u>nápojem</u> naplnil
alutarius, <u>more alutariorum experimenti gratia peregre proficiscens</u> ,	jirchář, <u>jsouce na vandru</u>
Prodigium, <u>quod ex mutatione coloris in sacra lingua Beati Martyris Joannis Nepomuceni oculis nostris spectavimus, dum eadem sacra lingua in processu judiciali auctoritate apostolica instituto visitaretur et recognosceretur</u> , authenticum et indubitabile a	Zázrak při procesu právním <u>patrně spatřený</u> v proměně barvy jazyka svatého Jana Nepomuckého nepochybně jest od Boha dané svědectví svatosti a mučedlnictví,

Deo exhibitum est testimonium sanctitatis et martyrii,

Multitudo clientum longe superat numerum aliorum sacra corpora Sanctorum regni Protectorum invisentium. Nec solum a plebeis et mediocri conditionis hominibus nostri Sancti sepulchrum magna cum devotione invisitur, verum etiam ab illustribus personis, Magnatibus et Principibus, imo et ab ipsis etiam Imperatoribus. Certe Ferdinandus Primus tumulum Sancti Joannis Nepomuceni accedebat.

Ctitelove přemáhají počet jiné svaté patrony české navštěvujících, jak od stavu sprostého, tak vznešeného. Jistě Ferdinand První hrob téhož svatého navštěvoval.

Z textu je vynechána vedlejší věta nebo větný úsek, rozvádějící předchozí myšlenku, doplňující výklad nebo vysvětlující nějaký pojem.

quale a Busiride aut Nerone forsan expectari poterat, non vero ab Imperatore Christiano, qui se alium a Tyranno ostendere debebat.

jaké snad ani od ukrutného Nerona nebo Busirida, méně od křesťanského mocnáře se očekávat mělo.

in ecclesia Patrum Cisterciensium Montis Viridis, prope Nepomukum patriam suam, ut ibi cum devota voluptate hanc Magnam Dominam contemplaretur; quae in statua beneficiis et miraculis clara vicinorum recipiebat obsequia, ad quam colendam toto anni decursu devoti confluebant clientes.

v kostele velebných pánův paterův řádu cistercienského, kdežto zázračný obraz nejsvětější Rodičky Boží Marie Panny velmi ctěn byl.

Tradunt veteres memoriae in domo paterna neminem capere potuisse quietem nec ullum in ea fuisse admissum incolam vel hospitem.

Staropamětné spisy vypravují, že žádný v otcovském domě pokojně nemohl bydleti.

quae autoritate Cardinalis Ernesti Archiepiscopi Pragensis, cum ipse per invaletudinem adesse non posset, per alium fuit consecrata.

kterýžto povolením kardinála Ernesta, arcibiskupa pražského, byl posvěcen.

Ut vero pius lector de hoc evidenti miraculo securam certamque habeat notitiam, eam ex ipso processu apostolico desumptam cum actu visitationis et recognitionis ejusdem sacrae linguae hic proponemus.

By však pobožný čtenář o tom patrným zázraku náležitou a jistotnou zprávu měl, tu z samého procesu apoštolského představuji.

Nam clausum corpus tantam ex se coelestis odoris fragrantiam effundebat, ut occultari non posset, vel ignorari, ubi esset; magnoque iterum concursu hominum locus abditus celebrabatur, unoquoque tam nobile miraculum percipiente.

Nebo tak skryté takovou nebeskou vůní ze sebe vydávalo tělo jeho, že skrze ten nový zázrak do mnohem větší pověsti přišlo a znamenitější počet lidu k sobě přitáhlo.

Vypuštěno může být i přirovnání, metafora nebo její část, tedy stylistické prostředky ozvláštňující latinský text.

post obitum Sancti Martyris devotio erga eum non pedetentim creverit et a paucis ad multos propagata fuerit, sed statim adulta et universalis (sicuti lux nascentis solis) ortum habuerit;

po smrti svatého mučedlníka pobožnost k němu ne pomalu rostla, ale v několika málo letech hned dospělá a veřejná učiněná byla;

quod ita vitam restituere illi posset, a quo illam

an tak zasloužitlivě skrze smrt život svůj tomu

accepit; et meritum sibi comparare morte, quae aliunde tributum est necessario naturae solvendum;

bude moci navrátiti, od kterého jej nabyl.

Unde haud obscure patet antiquissimam esse hanc foecundam scaturiginem gratiarum, quae per invocationem et patrocinium Sancti Joannis Nepomuceni larga Dei manus devotis ejus clientibus conferre dignata est; neque aliquot saeculorum decursu exaruit.

Odtud' patrná věc jest, že pramen svatojanských milostí jest starodávny, z kteréhožto štědrá ruka božská skrze zásluhy a orodování jeho svým ctitelům mnoho dobrého prokázati jest ráčila.

non secus ac mare, quod ut e suis littoribus egrediatur, omnis furor tempestatis efficere non potest. Imo ita excrevit Servi Dei patientia, ut Caesare ejusque ministris jam fatigatis, ille primus desiderio suo et concepta spe frustratus abierit.

První král naděje své zbavený odešel.

Vypuštěny jsou autorovy dodatky, vsuvky, doplnění, není přeložena řečnická otázka, která má pouze funkci navazujícího prostředku, ale vyprávění dále neposouvá, nebo místo uvozující věty změněna výpověď v otázku.

totusque pavidus ex ecclesia egredi festinavit, ubi numerosa servientium turba, ejus conditioni congrua. Herum suum cum equis et rhedis praestolabatur.

pročež celý odtud' zděšený pospíchal ven, kde ho sloužící jeho s koňmi i s vozy očekávali.

et quae de Sancto Chrysostomo, Constantinopolim reportato et ab Imperatore Theodosio Juniore summa cum veneratione recepto, scribit Cardinalis Baronius; et alia plura, de quibus fidem faciunt antiquae historiae.

jakož i kardinal Baronius o svatém Janu Zlatoustým, do Konstantinopole přenešeným a s velikou počestností od mladšího Theodosia císaře přijmutým.

Sanctus Joannes Nepomucenus (ut mitissime loquamur) nulli cedat in cultu et veneratione.

náš svatý Jan žádnému z těch v poctě sobě prokázané neustupuje.

Quid plura? P. Bohuslaus Balbinus Societatis Jesu attestatur

Pater Bohuslav Balbin z Tovaryšstva Ježíšova svědčí

Sperari non poterat, quod turbidus Wenceslai animus non erumperet.

Což tehdy jiného z té zamračené Václava mysle mohlo pojíti?

Kromě vynechaných větných úseků je text navíc (někdy i výrazně) zestručněn a pozměněn pořádek vět.

sub prima rota pertransiit, nam propter angustiam canalis non nisi sub rotam venire potuit, neque in ulla tabula nec in aliquo ligno aut assere se detinere poterat, quia ibi aqua rapidissime currit, ac si volaret.

a poněvadž tam voda prudce běží, takže na žádným dřevě a prkně zdržáno býti nemohlo, skrze to první kolo šťastně prošlo.

prout fidem faciunt tot libri, tot lucubrationes, scholasticae conclusiones atque innumerae panegyres huic Sancto dedicatae, cum titulis admodum speciosis, typis luci publicae datis, ubi stella primae magnitudinis in coelo mystico

jak skrze obrazy, statue a řezby na mostech, na veřejných cestách, na rynecích, na ulicích a v kostelích, tak skrze tlačené knihy a chválibné řeči a školný theses témuž svatému dedikované, v kterýchžto se chválibně

Ecclesiae, gloria Cleri, Bohemiae
Thaumaturgus, sol Germaniae, prototypus
constantiae, magnus Defensor honoris adversus
calumniam, Protector potentissimus appellatur
et aliis magnificis encomiis eximia sanctitas
ejus depraedicator. Copiosissimae ubique
visuntur ejus imagines, statuae, altaria sine
numero (prout patet in processibus judicialibus)
in pontibus, in viis publicis, in foris et plateis et
in ecclesiis; quasi unus esset omnium communis
Tutelaris.

Vynechány mohou být i některé dějové části příběhu nebo informační pasáže,
popř. je vyprávění zkrácené a upravené.

vidi, quod infans jam jam sub glaciem natando
festinaret jamque pedibus esset sub glacie, mox
puellae caput apprehendi eamque ex aqua
extrahi et super glaciem reposui; et tandem ipse
ex aqua exivi.

ibique pernoctare petivi; et sarcinam meam
deposui et cocae triginta sex florenos
asservandos dedi, nocte jam ingruente et de
hospitio alutariorum rescire non valens, quam
ob causam in hac domo pernoctavi.

ut terra sepulchri Sancti Joannis Nepomuceni
uteretur et in ejus honorem semel Orationem
Dominicam et Salutationem Angelicam
recitaret.

ubi a devotis fidelibus pia recitari solet oratio in
tabella majoribus characteribus descripta
idiomate Latino, Bohemico et Germanico,
prostans pone sepulchrum.

de quibus Tertullianus scripsit, quod dum corpus
assaretur, mens in coelo absorpta fuerit, ita ut
illis igniti carbones (ut quidam eorum dicebat:
prunae mihi flores videntur) et candentes
laminae amoeni flores et lanienae pro fide
Christi toleratae fuerint ipsorum deliciae.

non fuit hoc solum in Wenceslao, qui porro nec a
facie peccati sui, nec a justo irati Dei flagello
pacem habuit; omnibus enim exosus et
abominabilis non minus sibi quam subditis
factus, eos in suos persecutores et inimicos vidit
esse mutatos. Multae variaequae contra eum
insurrexerunt accusationes, ita ut jam in ejus
capite corona imperialis vacillaret,

Hac processione finita et sacris exuviis in
ecclesiam reportatis atque hymno Ambrosiano
decantato, absolutus est S. Thaumaturgi nostri
festivus triumphus.

quomodo id potest fieri aut tu petere audes. qui

představuje buďto jako první hvězda na obloze
církvní, sláva duchovenstva, Království
českého divotvorec, slunce říše anebo jakožto
obraz stálosti, veliký hájitel cti proti zlé pověsti
a nejmocnější ochrance.

spatřeno bylo dítě již již s nohama pod ledem,
které ihned za hlavu popadna, z vody jsem
vytáhl a na led položil.

a tam jsem požádal nocleh a kuchaře pro
bezpečnost třiceti šest zlatých k schránění
jsem dal.

aby země z hrobu svatého Jana Nepomuckého
užívala.

s onou modlitbou, která před jeho hrobem
v latinské, české a německé řeči se představuje.

o kterých zprávu činí Tertullian, jimžto řeřavé
uhlí, rozpalené železa a jakékoliv trápení se
zdály býti na způsob květín a rájské rozkoše.

mímo toho Václav u všech byl v ošklivosti, takže
všichni proti němu povstali s rozličnými
žalobami, až se na hlavě jeho císařská koruna
viklala a k pádu schylovala;

Po vykonaným tom slavným průvodu zpívaná
byla píseň svatého Ambrože Tě Boha chválíme.

kterak se to může státi a kterak to můžeš žádati,

nec pedibus vales consistere? Sed hic parvulus non cedebat rogabatque instantius et urgebat ad spectandam processionem deduci. Quid autem tua debilitas, aiebant Parentes, quid tua obstinata febris, idne tibi permittet?

jenž nohami vládnouti nemůžeš?

Tantus concursus populi et veneratio exhibita defuncto brevi ad aures Wenceslai pervenit, qui tametsi adhuc solitarius in conclavi suo clausus degeret, ut supra diximus, quae tam publice gerebantur, rescivit. Erupit mox in rabiem, probe videns honores defuncto exhibitos in suum redundare opprobrium, quod eum injuste condemnaverit.

To lidu shromáždění, čest a pocta mrtvému tělu Jana prokázaná v brzkém čase k uším Václava se donesla, což nový byl podpal jeho vzteklosti, nebo znamenal, že ta čest a sláva Janova zahanbuje jeho nespravedlivé k smrti odsouzení.

Vypuštěny jsou části technického popisu (např. u mlýnského kola) a líčení zjednodušeno.³⁸⁴

Axis quercinus, brachia quercina et circumferentia seu absis pinea; rotae istae intra canalem tale spatium occupant, ut a parte crassioribus tabulis proxima, ubi conjunctio est, ex una et altera parte non nisi duorum digitorum spatium vacuum reperiatur, ut rota verti possit; inferius vero, ubi ligneis lectulis seu receptaculis aqua decurrit, vix duorum digitorum est intercapedo.

Zabradlí, jakož i pobočí bylo dělané z dubového dřeva, což vše tak bylo spojené s žlabem z jedny i z druhý strany, že na dva prsty toliko prazdnost pozůstávala pro točení kol.

Zřídka bývají vynechány celé textové úseky, např. u vyprávění zázračné pomoci (které se ovšem znovu opakuje při doslovné citaci z výpovědi při soudním procesu), nebo delší větné celky a celá souvětí.

qui cum eum in puteo clamantem audivissent, tum primo, ubi esset, cognoverunt. Id quod in diversorio publico et homini peregrino sine peculiari Dei Providentia evenire non poterat. Nec silentio praetereundum est, quod unus eorum, a quibus quaerebatur, rescivens illum in puteum decidisse, verba quaedam execratoria more quorundam impiorum protulerit et Sanctus Martyr cum suo splendore iis prolatis disparuerit, ostendens, quantum ab ejusmodi sermonibus abhorreret. Denique pro cumulo gratiarum Wenceslaus penitus illaesus e puteo fuit extractus;

a poznavše hlas jeho ze studnice volajícího, celého zdravého vytáhli.

Quia vero Sanctissima Virgo Maria ex mente S. Bernardi specialiter invocanda est in majoribus tum animae, tum corporis periculis, mirum non est, quod iste tam devotus ejus

Poněvadž ale k nejsvětější Marii Panně podle vzdání S. Bernarda obzvláště v znamenitějších jak těla, tak duše nebezpečnoství máme se utíkat, podlé tohotěž pokračoval svatý Jan,

³⁸⁴ S podobným postupem jsme se setkali u českého překladu Balbínova spisu *Diva Montis Sancti*, z něhož byl vynechán popis a schematický nákras důlního zařízení na odčerpávání vody (viz BALBINUS, B.: *Diva Montis Sancti*. Praegae 1665, s. 96).

cliens imminentem sibi mortem praevidens, quam satis aperte suis auditoribus e suggestu praedixerat, tempore utendum esse judicaverit, ut se ad mortem sancte obeundam praepararet; ideo patrocinium Dei Matris peculiari aliquo genere obsequii sibi conciliare conabatur.
Suggestit illi sua devotio, ut Sanctissimam Virginem Vetro-Boleslaviae inviseret,

když před svou smrtí do Staré Boleslavě nábožně putoval

Zejména u citací z listin, úředních záznamů či výpovědí svědků jsou vynechány opakující se pasáže, nadbytečné a formální údaje, vysvětlivky, popisy apod. Text úředního záznamu bývá obvykle zjednodušen a zestručněn, úseky pospojovány a zrušeno rozdělení některých odstavců

Nos itaque, Joannes Archiepiscopus, nomine praedictorum Dominorum Sacri Romani Imperii Co-Electorum nostroque, tum commemoratis, tum pluribus aliis insignibus defectibus causisque moti, hac nostra sententia, quam praesenti scripto damus atque ferimus, praedictum Dominum Wenceslaum ceu inutilem, negligentem, dissipatorem et indignum Sacri Romani Imperii defensorem eodem Romano imperio omnique ejus gradu, dignitate ac ditione ad idem pertinente privamus et submovemus etc.

My tehdy, Jan arcibiskup, jak jménem pánův Svaté římské říše spoluvolencův, tak naším, z přednešených vejstupků a příčin téhož pána Václava jakožto nedbalce, mrháče a nehodného zástoupce Svaté římské říše z hodnosti královské zvrhujeme a zbavena činíme vší královské moci a statkův k té přináležejících, etc.

Possum dicere et tutissima conscientia dico esse eandem et non aliam linguam, quam tunc ex calvaria exposui et nunc iterum bene lustravi. Causa scientiae meae est, quod sit eadem et non alia; et ego eandem esse dicam, non est alia, quam quia eadem in figura et forma et cum distinctivo signo incisionis, tunc temporis factae, eandem et adhuc incorruptam, licet aliquanto sicciorem, repererim.

Dobrym svědomím řícti mohu a pravím, že ten a žádný jiný jazyk nejni, nežli který jsem z lebky vyňal a nyní opět v rukouch měl.

reptum est sigillis illaesis obsignatum et munitum, prout anno memorato millesimo septingentesimo vigesimo tertio, post obtentam ab Urbe ulteriorem et specialissimam de hac insigni reliquia visitanda et recognoscenda instructionem paragrapho sextae sessionis cohaerentem, obsignatum fuit et munitum;

nalezli tak zapečetěnou schránku, jako léta Páně 1723 podlé povolení a nařízení římského byla pečetmi zaopatřená;

Postquam haec ita descripta sunt, processum fuit ad ocularem inspectionem et lustrationem linguae, quam primum Illustrissimi et Reverendissimi Domini Judices omnes et singuli, dein Subpromotores fidei, post hos medici et chirurgi, demum testes omnes et singuli, quotquot ad hunc visitationis et recognitionis actum praecipuum intervenerunt et juramentum (ut supra) praestiterunt, diligenter inspexerunt et attente observarunt.

Když všechno to pořádně se jednalo, pokračováno bylo k očitému spatření téhož svatého jazyku, což činili předně výs. urození a výs. důstojní soudcové, po nich víry zvelebitelove, lékaři a balbíři, jakož i jiní přísežní svědkove;

Est itaque tam ex parte humoris, quam ex parte substantiae impossibile, quod rubedo haec naturaliter augeri et dilatari potuisset; nulla enim aura potuit accedere, cum sacra lingua bene custodita et inclusa fuerit. Quod si nihilominus aër frigidus accessisset per immediatum contactum, multominus ex supradictis rationibus intra hoc tempus rubedo illa et inturgescentia hujus sacrae linguae obvenire potuisset; nam quae dixi de rubedine, ex iisdem rationibus de intumescentia dictum volo.

Sub horam nonam de mane dictae diei horologii germanici sese ad sanctam metropolitanam ecclesiam antedictam, locum loci capellam Sancti Wenceslai Martyris personaliter contulerunt, praemissaque brevi oratione et clausa hujus insignis capellae porta, pro tribunali consederunt; ubi Subpromotoribus fidei Domino Joanne Francisco Blowsky et D. Guilielmo Sonntag, J. U. Doctoribus, personaliter intervenientibus aliisque peritis electis et testibus, ut supra in actis etc., praesentibus.

Comparuit Michael Zastiera, Nuncius deputatus, fecitque relationem de citatione hac die vigesima quarta hujus decreta, quod eam suis locis debite intimaverit, signanter Subpromotoribus fidei praefatis etc. Desuper contestati sunt iidem Subpromotores fidei se vigore citationis istius in praesentiarum comparere salvo jure etc.

Právě při překladu notářských záznamů bývají vypuštěny celé úseky textu, pro lepší pochopení je pak přeskupen pořádek vět a sled podávaných informací, a také přeložené pasáže jsou dále zestručněny a zjednodušeny.

ne videlicet secus, quam praestito rursus ab unoquoque peritorum et electorum testiumque seorsim juramento de veritate dicenda et secreto servando, ad visitationem et recognitionem antedictam procedatur, serventur autem et observentur decreta Sacrae Congregationis rituum et novissima ac specialissima super actu visitationis sacri corporis et linguae aliorumque monumentorum Beati Joannis Nepomuceni huc ab Urbe transmissa processualis instructio aliaque quomodolibet servanda.

desuper instrumentum publicum de mandato Illustrissimí et Reverendissimí Judicis delegati confeci), idcirco monstravi locum loci, ubi recondita fuit haec sacra reliquia; videlicet repositoriolum inferius altaris Sancti Joannis

Nemožná tedy věc byla jak z strany vlhkosti, tak taky z strany podstaty jazyka, by se byla ta červenost, jakož i naběhlost přirozenou mocí mohla státi v tom čase.

Okolo tedy hodiny deváté německé ráno všichni osobně do kaple svatého Václava mučedníka v témž hlavním kostele se sešli, kdežto po vykonané modlitbě zavřenýma dveřmi právně se posadili; a v přítomnosti tak řádně shromážděných zvelebitelů a rozšiřovatelů víry pána Jána Františka Blovského a pána Wilhelma Sontaga, obojího práva doktorů, jakož i jiných veš jmenovaných svědků předstoupil Michal Zástěra, jakožto dobře zřízený posel, a oznamoval první citaci a povolání pro den čtyřmécitný všudy náležitě býti ohlášenou. Načež přítomní víry hajitelové a rozšiřovatelové vyznali, že podlé té citaci se najíti dali;

by ne jináče se to konalo, než jak nařizuje svatě shromáždění řádův církevných, totižto by jeden každý svědek k tomu ustanovený vzláště přísahu složil, že jak pravdu mluvíti, tak mlčenlivost zachovati chce.

z nařízení nejosvícenějšího a nejdůstojnějšího soudce, zhotovil jsem otevřený list, kterýžto přečta ukázal jsem místo neb schránku, v které složen byl ten svatý ostatek, totižto dolejší na oltáři svatého Jana Evanjelisty, na kterémžto

Evangelistae paulo ante memorati, in quo Sanctorum reliquiae insignes pleraeque zelo et pietate patriae hujus patris gloriosissimae memoriae Caroli Quarti, Romanorum Imperatoris et Bohemiae Regis, per totum orbem (ut historici perhibent) quaesitae et locis authenticis congestae et patriae huic allatae et ex tunc ecclesiae metropolitanae Pragensis reliquiae dictae religiose asservantur. Et indigitato loco loci seu repositoriolo, publicum instrumentum, die praecitata decima octava Junii anno millesimo septingentesimo vigesimo tertio super repositione et sigillatione hujus sacrae linguae confectum, de mandato Dominorum Judicum publicavi et per extensum legi.

Explorato proinde et ita manifeste comperto hoc novo prodigio adspectantium et hoc prodigium videntium et agnoscentium testium peritorum et aliorum praesentium plerique lachrymas, quas prae teneritudine solatii et affectus praeque prodigii magnitudine continere non poterant, effuderunt Deumque in hoc Sancto suo mirabilem genuflexi adoravimus. Sicque facta Deo actione gratiarum, sacra lingua Beati Joannis Nepomuceni in statu praerecensito ad reliquiarium ut prius imposita et munita, reliquiarium autem eodem velo rubro omni ex parte obvolutum et sigillo Illustrissimi Domini Archiepiscopi etc. ex ejusdem mandato per me, Notarium actuarium, obsignatum fuit, signo Domini Joannis Francisci Blowsky Subpromotoris pariter appresso. Postmodum ita sigillatum et munitum reliquiarium in conspectu pariter omnium praesentium ad pristinum, ubi servabatur et unde expositum fuit, restitutum est, pede reliquiarium iterum ut ante separatim imposito ad idem repositoriolum. Et hoc repositoriolum, ad quod prodigiosa sacra haec reliquia sic rursus recondebatur, consignata ad manus Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Archiepiscopi supradicti clavicula ex ulteriore ejusdem Domini Archiepiscopi, totius delegati iudicii, mandato, sigillo iterato dicti Domini Domini Archiepiscopi utraque ex parte munivi. Et Subpromotor fidei praefatus Dominus Joannes Franciscus Blowsky, J. U. Doctor, suum sigillum pariter appressit.

Jiné taky mnohé ostatky svatých od slavné paměti Karla Čtvrtého, římského císaře a krále českého, z dalekých krajin sem snešené a složené byly.

Při tom tehdy tak patrným zázraku na dokázání srdečné radosti padnouce na kolena, všichni divotvorného v svém svatým Boha jsou chválili a hojně potěšitelné slze z jejich očí se přejštily. Po vykonané té svatého jazyka visitaci zase do předešlého relikviáře též složen jest a jako prve z nařízení nejdůstojnějšího pána arcibiskupa ode mě, Notaria, jakož i od pána Jana Františka Blovského, Subpromotora, zapečetěn a zase na předešlé místo schránky dán byl; kteréžto schránky zámek z obouch stran z právního pánův soudcův nařízení ode mě, jakož i od pána Blovského pečeti zaopatřen jest.

K výraznému zestručnění dochází u nedějového popisu relikviáře – vynechané jsou např. rozměry a některé údaje o výzdobě.

in summitate reliquiarum visitur figura columbae, in cuius specie Spiritus Sanctus apparuit. Nubecula ista hinc inde continet linguulas

na vrchu relikviáře spatřuje se Duch svatý v způsobu holubice, okolečně však na tom oblaku ohniví jazykové, z kterýchžto deset se

flammeas, quarum decem sunt totidem adamantibus fulgidae; in parte inferiori nubeculae insignior splendet adamas. Hac ipsa aurea nubecula (ut jam dictum) cingitur vitrum rotundum, latum digitis quatuor, longum sex digitis; ejus cooperculum argenteum inauratum Genios coelestes exhibet, subtus patena argentea inaurata. Capsula interior sacram linguam Beati Joannis Nepomuceni immediate includens est longitudinis et latitudinis ejusdem ut vitrum rotundum (de quo supra), considerata videlicet etiam radiorum extensione; opus est Pragense ex auro puro. Figura capsulae est prout receptaculum linguae humanae proportionatum, circa circum diffunduntur radioli aurei, quinque stellae argenteae, in unaquaque promicat adamas; inter radiolos illos sunt sex adamantibus minoribus expositi in singulis quatuor adamantes. Sacra lingua ab ante tegitur immediate seu intime crystallo tenuissima, pellucidissima, planissima et diaphana; retro est clausura seu lamella ex auro puro, cujus extremitas, circumferentia et margines in figuram palmae virescunt. Intra palmae ramos inaurata seu incisa legitur inscriptio sequens:

leskna drahýma diamanty. Napřed vnitřná schránka, v které svatý jazyk schráněn byl, obsahovala v sobě dlouhost a šířku, i s okolečným zlatým paprškem a diamanty ozdobeným, okrouhlého skla křišťalového; pozadu však byla zápona podobně z ryzího zlata, jejížto konce palmový ratolesti ozdobovaly, mezi kterými vyrytý byl následující nápis:

Celý odstavec textu zůstal nepřeložen u citace svědecké výpovědi z kanonizačních akt. Mohl to ovšem způsobit omyl sazeče, neboť výpověď v následujícím odstavci začíná podobnou větou, popř. překladatel považuje dané líčení za nadbytečné, protože částečně opakuje již řečené, a proto je při spěšném překladu vynechává. I v dalším odstavci dochází k čtenému vypouštění a zestručnění originálu, v závěru odstavce byl pozměněn sled vyprávění a přeskupeny věty.

Hanc infantis meae conservationem nulli alteri adscribo quam intercessioni et protectioni Sancti Joannis Nepomuceni, et prout jam dixi, hujus apparitionis manifestum indicium erat, quod haec filiola mea citra omnem alienam suggestionem, sed sua sponte mihi matri dixerit, quod Sanctus Joannes Nepomucenus a Sancta Cruce ad eam venerit et eam assecuraverit, quod non submergeretur. Cumque super hoc adhuc haesitarem et mirarer, quod innocens infans talia loqueretur de Sancto Joanne, pro majore rei securitate eam interrogavi: Qualis fuit ille Sanctus Joannes? Illa repetiit: Ille ex ponte. Et quomodo id esset aliqua fictio aut imaginatio, cum innocens infans annorum sex cum dimidio in hoc maximo periculo, ultra mediam horam in aqua et sub rota existens, nullum somnium aut imaginationem habere potuerit, praesertim cum reipsa actualis hujus infantis conservatio in vita subsecuta sit. Neque in rigidissimo illius

temporis frigore congelata, nec aquis
praefocata, nec a rota fuerit oppressa: siquidem
ne minima a rota laesio in corpore observata est
et omnes homines hujus infantis
conservationem in vita atque apparitionem
Sancti Joannis Nepomuceni pro miraculosa et
vera agnoverunt. Dicebant enim: Vere Sanctus
Joannes Nepomucenus hanc infantem
conservavit, propterea quod quotiescunque ad
scholam ibat, in ponte ante statuam ejus
oraverit, Nec ullus quidpiam in contrarium est
locutus.

Porro mater dictorum suorum rationem reddens
ait: Haec conservatio Sancto Joanni
Nepomuceno adscribitur ex hac ratione, quia
tam ego, quam maritus meus singulare et
quotidianum refugium nostrum habuimus ad
hunc Sanctum; et in hoc ipso casu, priusquam
infans fuisset inventa, ego ipsa Sanctum
Joannem invocavi, prout supra dixi. Haec autem
filia mea Rosalia non solum in hoc lapsu in
aquam, sed etiam postquam sese recollegisset,
illico Sanctum Joannem Nepomucenum
invocabat et ad eum orabat. Et deinceps per
omnes annos usque ad hodiernam diem,
quandocunque de hoc casu mentio facta est, id
semper asseverabat et confirmabat et confirmat,
quod sibi Sanctus Joannes Nepomucenus
apparuerit et se vivam conservaverit; et
etiamnum valde colit eundem Sanctum quotidie
et in gratiarum actionem decimum tertium
annum aetatis agens preces in ejus honorem
persolvit aut hymnos de illo canit. Praeterea
etiam frequenter confitetur et communicat, ut
Deo pro tanto beneficio, quod ei per
intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni
praestitit, gratam se exhibeat et id constanter
semper repetit et confitetur; et quandocunque id
ei commemoro, semper prae solatio et gaudio
lachrymas profundit. Nos vero parentes mox illo
tempore in gratiarum actionem in ecclesia arcis
Strakonicensis ad altare ejusdem Sancti per tres
dies, nempe vigesima tertia, vigesima quarta et
vigesima quinta Februarii illius anni millesimi
septingentesimi decimi octavi Missas celebrari
curavimus et postea Nepomucum in perpetuam
rei memoriam tabellam, in qua hic casus
repraesentatur, obtulimus ad ecclesiam Sancti
Joannis, prout etiam posterius calicem
argenteum pro Sacrificiis illuc donavimus. Et
quam primum illa tria Missae Sacrificia fuerunt
absoluta, infans ad constantem rediit sanitatem
et ambulavit; estque sana in hodiernam diem,
nec unquam conquerebatur neque conqueritur,
quod aliquos dolores ex illo casu sentiat.

Té tehdy mé dcerušky při živobytí zachování
žádnému jinému přičítati nemohu nežli mocné
ochráně svatého Jana z té příčiny, poněvadž jak
já, tak můj manžel každodenní naše outočiště
zvláště v té případnosti k svatému Janu jsme
měli. Ta ale dceruška má Rozalie netoliko
v tom upadnutí, ale taky když zase k sobě
přišla, svatého Jana vzývala a o pomoc žádala.
A napotom po všechny léta až do dneška,
kdykoliv se zmínka děje o tom neštěstí,
potvrzuje, že svatý Jan Nepomucký jí se zjevil a
při živobytí zachoval; k jehožto počestnosti
každodenně na vděčnou památku jistě modlitby
aneb zpěvy vykonává. My však rodičové na
poděkování toho dobrodiní tenkrát dali jsme
sloužití tři mše svaté u oltáře téhož svatého
v kostele zámeckém v Strakonících skrz tři dni
po sobě, totižto 23., 24. a 25. dne měsíce unora
roku 1718, po kterýchžto vykonaných mšech
svatých děvčátko předešlého zdraví nabylo; aniž
sobě kdy stěžuje, že by z toho příběhu nějaké
bolesti cítilo. Z čehož buď Bohu věčná chvála a
svatému Janu Nepomuckému, ku kteréhožto cti
na věčnou památku příběhu toho obraz do
Nepomuku jsme odeslali s stříbrným kalichem
pro mše svaté.

Změny a posun v překladu

Při převodu originálu může docházet k jistému významovému posunu. Obvykle jde o konkretizaci nebo naopak zobecnění, snahu o plynulost a srozumitelnost českého převodu, použití stylistických ozdob, ale někdy také k nepochopení latinského textu.

Zpřesnění vzniká při nahrazení obecnějšího výrazu konkrétním slovem nebo slovním spojením a naopak zobecnění nastává při jistém rozmělnění původně přesného výrazu.

anno vigesimo quarto <u>hujus saeculi</u>	léta Páně <u>tisícího sedmístého</u> dvacátého čtvrtého
Pro fine <u>hujus et superiorum</u> librorum	Na konec <u>této již páté</u> knihy
de fideliter ferendo ad <u>Urbem</u>	pro věrné a jisté dodání do <u>Říma</u>
alias causabat <u>agitationes</u>	tak <u>rozličná srdce jako sem a tam házení</u> trpěla
unius aut sesquianni parvulus	asi jednoho roku maličký
vidit pecunias esse deperditas	viděl tu teprv, co mu se stalo;

Rčení, přirovnání a obrazné pojmenování bývá jednak převedeno na svůj vlastní význam a tím jakoby vysvětleno, nebo je idiom nahrazen adekvátním rčením v češtině, případně dochází k určitému posunu a pak i jinému vyznění překladu. Ovšem i neutrální sdělení v latině bývá nezřídka nahrazeno idiomem, metaforou či poetickým obrazem, což vede k stylistickému obohacení českého překladu.

Facem soli praeferram	Světla bych slunci přídával
Videns autem Rex aspera severitate omnem operam et oleum se perdere	Vida však, že by s pohružkami <u>nic neprospíval</u>
quando <u>coelum</u> in aestate <u>aeneum se exhibet</u> et <u>terra sitibunda magis est aquarum indiga</u>	kdykoliv v letě <u>zem žízní a nebe rosu nedává</u>
cum tot plagis, quae totidem ora erant aperta in poenam <u>unius oris</u> , quod sigillo clausum servare voluit	s <u>tolikerýma usty</u> Boha chválil a zveleboval, kolik rán otevřených na způsob ust na svém těle ukázoval
Afflictissimus genitor ferme jam de sanitate filii desperabat, <u>metuens de illo paulo post amittendo et sepeliendo</u> .	Celý zarmoucený otec nemaje žádnou naději pro naležitě zdraví svého syna <u>na zemí, vzal své utočiště k nebi</u> .
Haeretici <u>erubescere</u> cogentur	Kacíři <u>v hrdlo se stydět</u> budou přinucení
brevi succubisset pertinaci malo, quod ei vitam <u>in cunis sepelivisset</u> ,	takže by bylo muselo to dítě svaté od toho neustupného a zatvrzelého hosta <u>hrob v kolíbece mítí</u> ,
Felices et beatos se reputabant cives Pragenses, quod ad haec usque tempora <u>vixerint</u>	Za velmi šťastné se pokládali obyvatelové pražští, <u>že až do toho času Pán života i smrti jim živobyť propůjčiti ráčil</u>

Nesprávně pochopené znění originálu může svědčit o jistém spěchu překladatele, ale zejména by mohlo být podkladem pro tvrzení, že tvůrcem českého překladu nebyl autor originálu, tedy Maximilianus Wietrowsky. Konkrétní pramenný důkaz pro tuto tezi ovšem nemáme.

appellatione Sancti, Beati et Martyris condecorari
Servum Dei a tempore immemorabili, nemine,
vel ipso Ordinario contradicente.

že jménem svatého, blahoslaveného a mučedníka
ctěn byl tento muž Boží od času nepamětlivých,
jakkoliv pro jisté a důležité příčiny nejvyšší,
pořádný, v duchovních věcech vrchní proti
tomu se byl stavěl.

Tot ac tanta Sancti Joannis interventu beneficia
coelitus impetrata fuisse tradunt manuscriptae
memoriae, ut ex iis justum librum majores
nostri confecerint, qui in sacrario Pragensis
ecclesiae servabatur ... et subtractum ex oculis
ob haeresim nuper regnantem comperimus.

Tolik a takových dobrodiní skrze orodování
Svatého Jana Nepomuckého z nebes
dosáhnutých vypravují pamětní rukospisové, že
z těch naší předkové znamenitou knihu
způsobili, kterážto se zachovávala v zákristii
pražského kostela; ... pro outoky však
kacířských bludníkům [!] skrytou onehdá sme
nalezli.

Vybrané gramatické struktury

Do této části analýzy jsme zařadili pojetí některých jazykových jevů při převodu do češtiny.

Běžně dochází ke změnám v mluvnických kategoriích sloves (osoba, slovesný rod, osobní a neosobní vazby, náhrada participiálních vazeb za slovesa určitá nebo vedlejší věty a naopak, posun ve slovních družích apod.).

adstantibus quaerebam	tazání byli přistojící
audiantur testes	ať poslechnem svědkův
dici possit	řicti mohu
Supponendum videtur	Zde se musíme domnívat
ut pie credi potest	jakž doufati můžeme
Applicabantur a medicis varia cataplasmata	Přikládali lékaři rozličné flastry
ab altero quodam, qui cum fuste adstabat, adjutus	s pomocí jednoho jiného, s sochořem tu přítomného
ardere appensas	visí a svítí
domum rediit	domu se navrátil
ubi illud accessisset	k tomu přikročil
poenitudine tangi de illo in carcerem conjecto	toho pyká, že tak zpurně s ním zacházel

Z dalších jevů je zajímavý doslovný překlad latinského zákazu, řečnické otázky nebo vazby dvojího akuzativu.

noli timere
et quid non?
sacrae Theologiae animum applicuerat, ut
Ecclesiae Dei tuendae idoneum se redderet;

nechtěj se báti
a což ne?
svatého Písma umění se odevzdal, aby se tím
k církve svaté hájení prospěšného učinil;

Infinitivní vazby bývají ve shodě s dobovou praxí přeloženy často doslovně. Vyskytuje se ovšem i zjednodušení na pouhé substantivum. Zajímavé je použití akuzativu s infinitivem i tam, kde v latině tato vazba není.

nemo dubitaverit eam ab irati Dei manu venisse.	žádný nepochyboval tu od rozhněvaného Boha ruky naň seslanou býti.
Subito illum conscientia edocuit hanc esse poenam sui sermonis	Rychle mu vnuklo jeho svědomí pomstu to býti pro svou řeč
sciret hic Pragmae virum esse peritum et practicum operatorem	věděla býti tu v Praze muže jednoho zběhlého a v hojení zkušeného
quod nihil aliud iudicem esse nisi veram linguam	že nic jiného býti nesoudím než pravý a dokonalý jazyk
exprobrando illi hanc esse poenam Dei	vytejkaje jemu tu býti pokutu
ut brevi expiratura crederetur	že v krátkém čase umřítí muset se zdála
didicit vera esse	vyučil se pravdě
Puer in tam luctuoso certamine positus, <u>sine spe humani auxilii</u>	Vida tehdy chlapec <u>odevší lidské pomoci sebe býti opuštěného,</u>

Veliká bohatost se projevuje při překladu ablativu absolutního. Hojně se využívá předložková vazba, jak je obvyklé i dnes, podobně četné je ovšem i převedení za pomoci přechodníku, který z dnešního pohledu působí zastarale. Zřídka se setkáme i s překladem v podobě vedlejší nebo hlavní věty, výjimečně také zestručněním vazby na adverbium.

sole occumbente	při slunci západu
his dictis	po těch slovech
svadente et consentiente ipsa Superiore	dle rady a dovození velebné panny matky vrchní
Ibi teste laudato Wolfango	Tam dlé svědectví již schváleného muže Wolfganga
Petito et obtento ad Suam Majestatem accessu	po dovozeném přístupu k královské Velebnosti
cunctis metuentibus	všichni vespolek se obávaje
Deo volente ostendere	tím chtěje Bůh ukázati
Quo viso caeteri	Což viděvše ostatní
Redeunte igitur Servo Dei e sua devota peregrinatione	Navrátě se tedy muž Boží z své pobožné pouti
nihil sentiente infirma	an nic nemocná necítla

nocturno vero sublato somno
Elapso haud longo tempore
his dictis

v noci pak spátí nemohla
Zatím málo něco času minulo
vtom

Supinum bývá vyjádřeno dnes obvyklým způsobem, tedy předložkovou vazbou se substantivem.

mirum dictu
succosae visu et tactu apparent

ku podivu
jak dle pohlezení, tak dle makání zdají se svůj
tuk míti

Gerundium a jeho gramatický převod na gerundivum překládá český text stejně jako dnes substantivem, může být ovšem vynecháno úplně, nahrazeno vedlejší větou nebo v té době často užívaným přechodníkem či velmi kostrbatě znějícím infinitivem.

conatum socii in lampade accendenda visurus

snážnost tovaryše v rozsvěcování lampy
pozoroval

ne verbum de illo amittendo audire volebant.

odtud' velmi bolestně jim bylo slyšeti o Jana
ztrátě a opuštění.

ne sibi eadem supplicia verbum aliquod
interponendo adsciscerent

by pro nějaké slovo podobná muka na sebe
neuválili

nec sine vitae amittendae periculo

aniž ne bez nebezpečství života

funeri ducendo parata erant omnia

všechno k slavnému pohřebnímu průvodu
zhotoveno bylo

eoque permotum se esse asseruit ad non
differendum diutius canonizationis solemnibus
actum.

týž zázrak srdce jeho pohnul, by na další časy
téhož svatého svatovyhlášení neodkládal.

et infundendo illi sensibilem quandam de suo
auxilio et favore singulari fiduciam

a naplnivše jej jakousi pravě citedlnou důvěrností
o svou pomoc a obzvláštní milost

Postquam ordinem ministrandi Hostiam divinam
Sacerdotibus sacrificantibus brevi cum
voluptate condidicisset

Když jest se způsob kněžím při oběti mše svaté
posluhovati v malém čase s chutí vynaučil

Gerundivální nutnost bývá vyjádřena adjektivem verbálním pomocného slovesa (naznačuje nutnost i futurum), což není pro češtinu přirozené, lépe pak opisem vedlejší větou nebo pouhým futurem. Podobně jako v prvním případě využívá opisu pomocného slovesa převod latinského participia futura aktiva.

Unde non nisi de funere cogitabatur, si non
mortui, certe jam jam moribundi.

Tak že žádný nemyslí leč o funuse, jestli ne již
mrtvého, jistě ihned umřít musicího.

cum imagine Beati canonizandi

s obrazem blahoslaveného, za svatého vyhlášen
býti majícího,

brevi tanquam fur per sententiam iudicis
condemnandus

ut non pauca documenta utilissima sint
reperienda

quia brevi moriturum

jakož i že jen již a již očekává, aby jako zloděj
ortel od spravedlnosti dostal.

že mnoho nejužitečnějších naučení se vynajde

protože v malé chvíli umřítí majícího

6.5 Shrnutí

Zkoumaný text není z hlediska dobové překladové produkce zcela typický, neboť neodpovídá barokní praxi převodů a adaptací, ve kterých české varianty docházejí značných změn a posunů, ale přesto i zde nacházíme některé podobné postupy. Nedochází k výraznému zjednodušení, zůstávají zachovány všechny části textu, tedy rozdělení na šest knih, statistické přehledy, oslavný hymnus, modlitby, dekrety i kanonizační bula. Rozsahem se česká verze od latinské příliš neliší. Odchytky nacházíme spíše v dílčích úsecích textu, na rovině větné a výrazové, což je běžné pro vytvoření adekvátního překladu zachycujícího nejen slova, ale zejména význam a smysl textu. Vzhledem k předpokládanému adresátovi vynechává nebo zestručňuje překladatel nedějové prvky, vypouští složité popisné pasáže, technické údaje, ale také naopak objasňuje nejasná místa, doplňuje vlastní vysvětlivky a komentáře nebo dokresluje situaci. Text obohacuje o prvky poetické, metaforické, expresivní, naturalistické, na mnoha místech dodává citovost a niterný prožitek, čímž přispívá k výraznější barokizaci textu. Jistý posun v překladu ukazuje na jazykový cit a schopnost nahradit latinský idiom adekvátním českým uměleckým prostředkem (rčení, přirovnání, metafora). Pod vlivem latiny zůstává slovosled textu, zejména hyperbaton (vkládání rozvíjejících větných členů) nebo infinitivní vazby. Ostatní gramatické struktury jsou přeloženy většinou analogickými strukturami českými, vyšší výskyt přechodníků a participiálních vazeb je z dobového hlediska běžným jevem.

Z větších textových celků zůstává zachována velká přesnost (až doslovnost) při překladu papežské buly, což je jistě dáno autoritou oficiálního textu, a dalších dekretů. Adekvátně a poměrně výstižně je přeloženo vyprávění o Janu Nepomuckém i líčení jednotlivých zázraků, větší úpravy nacházíme v citacích z listin, zápisech beatifikačního procesu, u výpovědí svědků, notářských záznamů nebo při překladu nedějových úvah, popisů uměleckých předmětů apod. Kromě ohledu na recipienta

lze možná některé vynechávky a posuny překladu přičíst na vrub i časové tísni, v níž byla česká adaptace zřejmě pořizována, neboť jsou vypouštěna nebo výrazně zkrácena nejasná místa, složitější konstrukce nebo opakující se pasáže. Z několika případů, kdy původní text nebyl překladatelem pochopen správně, vyplývá, že tvůrcem české verze nebyl zřejmě autor latinského originálu Maximilianus Wietrowsky.

Recipientem originálního textu je latiny znalé publikum, tedy intelektuální nejen kněžská a duchovní, ale i světská vrstva. Kromě domácího vzdělaneckého prostředí je latinský text samozřejmě určen i zahraničnímu publiku (což dokazují exempláře dochované v zahraničních knihovnách). Český překlad – podobně jako varianta německá – je určen domácímu publiku, které znalé jednoho (nebo obou) národních jazyků může snáze proniknout do daného textu. Nejde ovšem o zjednodušení typu poutních knížek (i velikost tisku už není úplně příruční) a také na českého čtenáře klade text jisté nároky, např. díky zmínkám historickým, teologickým poznámkám nebo citacím úředních záznamů. Recipientům s nižší úrovní vzdělání ovšem docela dobře mohou postačit dějové části spisu, tedy vyprávění o životě Jana Nepomuckého a popis jednotlivých zázraků a milostí, na jeho přímluvu prokázaných. Proto je funkce obou spisů jak informativní a výchovná (poučit o ctném životě a mučednické smrti, duchovním osobám je také kladena za vzor mlčenlivost a zachování zpovědního tajemství), tak i persvazivní (přesvědčit o důležitosti úcty ke svatým a účinnosti jejich přímluv) a rozhodně také zábavná (vyprávění příběhů obvykle s dobrým koncem, někdy směřujícím až k záhrobní tematice).

Vzhledem k nastíněné analýze můžeme u české varianty hovořit spíše o překladu v dnešním slova smyslu (popř. text stojí na hranici mezi překladem a převodem), než o typicky barokní adaptaci s rozsáhlými textovými úpravami. Zapojením spisu do kontextu oslav svatořečení Jana Nepomuckého se z latinského textu *Historia S. Joannis Nepomuceni* a jeho českého překladu *Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého* stala jedna z doprovodných součástí kanonizačních oslav a obě díla dokonale splnila obvyklé požadavky na náboženskou literaturu, neboť mohla plně posloužit k poučení a pobavení čtenáře (*docere et delectare*).

7. Edice

7.1 Přehled vývoje a současná ediční praxe pro vydávání latinských spisů³⁸⁵

Pro vydávání latinských raněnovověkých textů neexistují v současné době žádná jednotná ediční pravidla. Nejvíce propracované zásady vznikaly z filologické praxe a dlouholeté práce s texty Jana Amose Komenského, vytvořené pro účely kritického vydání jeho souborného díla *Johannis Amos Comenii Opera omnia – Dílo Jana Amose Komenského* (dále jen *Opera omnia*).³⁸⁶ Tato pravidla zatím publikována nebyla, dostupná jsou pouze v podobě interního materiálu pro účely ediční práce. První zásady zpracoval prof. Bohumil Ryba,³⁸⁷ později ve spolupráci s Julií Novákovou, která posléze vytvořila jejich konečnou verzi.³⁸⁸ Ačkoliv jde o pravidla přizpůsobená specifiku textů jednoho autora, považujeme za užitečné seznámit se s nimi podrobněji.³⁸⁹

Hlavním postulátem transkripčních zásad *Opera omnia* je zachování všech dobových i individuálních zvláštností, které odrážejí konkrétní jazykové jevy, zejména význam slov a jejich zvukovou podobu, a naopak nahrazení dobových grafických konvencí, které nejsou úzce spojeny s jazykovou stránkou, konvencemi dnešními. Mezi jazykově podmíněné grafické zvláštnosti patří například odlišná hlásková podoba nesoucí dvojí význam slova (*auctor – author*), zvláštní grafika zachycující odchylnou hláskovou podobu, např. reflektující etymologii (*trigesimus*,

³⁸⁵ Základní shrnutí dané problematiky přináší příspěvek Martina Svatoše – SVATOŠ, M.: *Současná praxe ve vydávání raněnovověkých latinských textů a otázky z ní vyplývající*. Listy filologické 122, 1999, s. 222–231, kterým autor navazuje na seminář Problémy ediční praxe při vydávání raněnovověkých textů, pořádaný 25. 2. 1999 Ústavem pro klasická studia AV ČR, Filozofickým ústavem AV ČR, Ústavem českého jazyka a textové komunikace FF UK a Katedrou české literatury a literární vědy FF UK.

³⁸⁶ Problematiku kritické edice *Opera omnia* přibližuje publikace KRÁLÍK, S. A KOL.: *Otázky současné komeniologie*. Praha, Academia 1981, zejm. kap. Dílo J. A. Komenského v historicko-kritické edici (s. 43–133). Jako malé ohlédnutí za prvními deseti svazky souborného díla vyznívá příspěvek Jany Zachové – ZACHOVÁ, J.: *Zehn Bände der Edition J. A. Comenii Opera omnia (Dílo J. A. Komenského)*. *Lateinische Schriften*. Acta Comeniana 6 (30), 1985, s. 217–222.

³⁸⁷ Navázal v nich na dosud velmi podnětný a podrobný rozbor Komenského ortografie – viz RYBA, B.: *Komenského pokrokový latinský pravopis a návrh na jeho transkripci*. Listy filologické 73, 1949, s. 241–258,

³⁸⁸ NOVÁKOVÁ, J.: *Edičně textologická pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského*. Strojopis. Některé ze zásad přibližuje autorka v článku *Jak vydávat latinské spisy Komenského*. In: Informační bulletin pro otázky jazykovědné 4, Praha 1963, s. 46–51.

³⁸⁹ Stručné seznámení podává STEINER, M.: *Kritische Editionen des komplexen Werkes J. A. Komenského*. Acta Comeniana 9 (33), 1991, s. 175–188; týž: *Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského*. Listy filologické 122, 1999, s. 232–240.

sumtus), požadavek odlišné výslovnosti (*foemina, sylva*), snaha o důsledné rozlišování vokalických a konsonantických hlásek *u, v* (*ruunt, nervus, lingua, svadere*) a vokálu a polokonsonantu *i, j* (*Iulus, Julius*). Do této skupiny jevů by mohlo náležet i psaní dvojznaku *qu*, které však ediční zásady ponechávají v podobě tradiční, případně jej na tuto podobu důsledně sjednocují, a to se zdůvodněním, že příslušná grafika nezasahuje do zvukové podoby slov. Podobně se přepisuje či sjednocuje grafém *j* v platnosti *i* (*mihj, socijs > mihi, sociis*), nerespektují se rozdíly mezi různými grafémy pro souhlásku nebo skupinu *s, ss*, ligatury používané pro diftongy se nahrazují psaním obou hlásek zvlášť (*ae, oe*). U hláskových dublet požadují pravidla sjednocení na dnes obvyklé podoby (*nuntiare – nunciare, hiems – hyems*), ačkoliv ponechávají rozdíl mezi dvojími tvary jiného typu (etymologicky motivovanými *emptus – emtus*, asimilované a neasimilované předpony *afflare – adflare*) – dnešní přístupy se spíše kloní k zachování původní grafiky užitě v textu, neboť dokresluje dobovou či autorovu individuální praxi.

Další oblastí, s níž se kritická edice musí vyrovnávat, jsou akcenty. Jejich užívání podporuje funkčnost pravopisu, neboť napomáhá bezprostředně vizuálně odlišit např. slovní druh a význam užitého jazykového výrazu, a tedy i rychleji se orientovat v textu. Edice *Opera omnia* systém akcentů v zásadě zachovává, ale nedoplňuje tam, kde v původním textu nejsou. Ponechávají se ovšem pouze akcenty odlišující gramatické tvary a slovní druhy (circumflex pro abl. sg. 1. a 2. deklinace a gen. sg. 4. deklinace, příp. vyjadřující adverbium *híc* oproti zájmenu *hic*; těžký přízvuk u adverbii zakončených na *-e, -o*, či u adverbia *pòst* narozdíl od předložky *post*), zachovává se průtažný přízvuk označující původ dlouhého vokálu stažením dvou slabik (*amásse > amavisse, deùm > deorum*), jen v nejnutnějších případech (např. z didaktických důvodů v gramatikách) se ponechává ostrý přízvuk označující skutečný slovní přízvuk před příklonkami (*meritóque*). Diskutabilním už může být rušení akcentů označujících pouze slovní druh bez rozlišení možné homonymie, případně opravování chybně použitých akcentů v základním textu. Tréma se zachovává, má-li je základní text, ovšem nedoplňuje.

Samostatnou kapitolu představuje v ediční praxi psaní velkých písmen. Pravidla *Opera omnia* zachovávají majuskule na počátku vět a dále zejména u slov, u nichž to neodporuje dnešnímu latinskému pravopisnému úzu, tj. zejména u proprií

a u slov od nich odvozených, u apelativ ve funkci jmen vlastních (*Apostolus*), u homonym zpřesňujících význam (*Scriptura*), u názvů měsíců, ve slovech vyjadřujících projev úcty, titulech apod. Naopak majuskule použité pro zdůraznění některých slov či pojmů jsou ponechány pouze v nejnútnejší míře.

Pokud jde o hranici slov v textu, zachovává se psaní dohromady u adverbialních a jiných spřežek (*cujusmodi*) i u výrazů, které v antickém úzu nejsou za složeniny považovány (*respublica*), a na tento způsob psaní se dokonce opravují i tam, kde je v původní předloze psáno zvlášť. Dubletní psaní se ponechává pouze u významových rozdílů (*indies – in dies*). Respektuje se použití spojovníku u složenin typu *frigido-siccus*, podobně jako v případech, kde autor klade důraz na oba komponenty (*tri-unus*) či u kompozit se záporkou *non-* v první části (*non-exules*).

U číselných znaků je ve shodě s dnešním územ dáována přednost arabským číslicím před římskými (kromě označení pořadí králů apod.). Zkratky jsou v zásadě rozepisovány, pouze běžné zkratky typu *N.B.*, *e.g.* atd. doporučují pravidla nerozepisovat, ale jde spíše o rozhodnutí editora, které z těchto zkratek považuje za běžně srozumitelné. Rozepisují se ovšem vždy paleografické zkratky a ligatury (*n. > enim*, *a. > autem*, znak pro koncové *-us* či ležatá čárka nad vokálem značící nosovku, případně zvláštní zkratky typu *8ber > October*).

Latinská humanistická interpunkce je založená na rytmičtém (výdechovém) členění promluvy. Neřídí se zřeteli gramatickými, respektujícími především hierarchii syntaktických vztahů ve větě, jako spíše principem přirozeného členění promluvy výdechovými pauzami na více či méně samostatné úseky významové. Plní funkci „frázování“ periody, a ulehčuje tak její přednes. Perioda se skládá z vět, které tvoří samostatné celky, oddělované navzájem dvojtečkami a označované jako *cola*. Dvojtečkou bývá v dvoučlenné periodě odděleno předvětí od závětí, které odůvodňuje, rozvíjí, doplňuje a vysvětluje důsledek sdělení z předvětí. Věty se dále mohou skládat z významových úseků vyznačovaných čárkami (*comma*, *virgula*), ve složitější periodě se k jejímu rozčlenění užívá ještě středník, oddělující důrazněji než čárka, ale slaběji než dvojtečka. Projevuje se tak tendence učinit takovou periodu pro čtenáře přehlednější a srozumitelnější. Dále se středník objevuje mezi větou řídicí a závislou, zvláště pokud měla věta závislá ráz dodatku. V edici *Opera omnia* je tento systém členění textu ponechán tam, kde není s dnes vžitým interpunkčním principem

v rozporu, ale v případech, kdy se s tímto členěním rozchází, je upravován pomocí interpunkce dnešní, tj. syntakticko-logické. Nezachovává tedy oddělování východiska od jádra výpovědi, či oddělování vazby akuzativu s infinitivem od řídicího slovesa. Naproti tomu ovšem zásady požadují zachovat dvojtečku uprostřed periody, jestliže ji dělí na dva srovnatelně dlouhé úseky, a dále před výčtem nebo před dodatkem vyjadřujícím důsledkový vztah. Středník se zachovává před dodatky k periodě, které narušují její symetrii, nebo ke členění složitějších souvětí, ovšem před výčty a citáty je nahrazen dvojtečkou. Edice zároveň zachovává vykřičník a otazník uprostřed delšího souvětí přímo za větným úsekem, jehož povahu chce takto vyjádřit, za znaménky ovšem nedosazuje majuskule, aby zůstala zachována celistvost souvětí. Podobně ponechává vykřičník po citoslovcích, zvláště pokud mohou být homonymní s jiným slovním druhem (*malum!* – *malum*).

Pro lepší orientaci čtenáře se delší souvislý text doporučuje rozdělit do odstavců. Bývá zachováno funkční rozlišení různých druhů sazby, užití ke zdůraznění jednotlivých pojmů, vyznačení citátů, odlišení funkce jednotlivých odstavců apod.

Pravidla *Opera omnia* představují u nás nejpodrobněji propracované zásady pro vydávání latinských textů. Jisté rámcové pokyny zmiňuje např. publikace vytvořená pod vedením Ivana Šťovíčka, která se zaměřuje především na české historické prameny a textům jinojazyčným věnuje jen velmi málo prostoru.³⁹⁰ Jiné příručky pak zásady pro transkripci latinských textů odbývají často jednou větou (např. „Latinské novověké texty se přepisují moderním způsobem.“).³⁹¹ Podrobnější a systematicky zpracovaná doporučení podal s ohledem na výše zmiňované příspěvky a zásady Martin Svatoš v interním materiálu vytvořeném pro účely chystané ediční řady *Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi*.³⁹²

Daleko více prostoru věnuje této problematice literatura zahraniční. V německých zemích navazují novější studie na nyní již zastaralé zásady Johanna

³⁹⁰ ŠŤOVÍČEK, I. A KOL.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha, Archivní správa Ministerstva vnitra ČR 2002, kap. V. Přepis jinojazyčných textů, § 57. Přepis latinských textů dokumentů, s. 62–64.

³⁹¹ KAŠPAR, J.: *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím 1*. Praha, SPN 1987, kap. Transkripční pravidla (Zásady pro přepis textů psaných dalšími cizími jazyky), s. 162.

³⁹² SVATOŠ, M.: *Doporučení pro vydávání latinských pramenů v ediční radě Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi (FRBRAE)*. Strojopis.

Schultzeho, který vypracoval obecné pokyny, ale textům specificky latinským věnuje také jen stručnou poznámku: „Durchweg die heute übliche Schreibweise. Mundartlich bedingte Sonderheiten (z.B. binum für vinum) sind anzumerken.“³⁹³ Jde povětšinou o sborníky z kolokvií, zabývající se jak ediční problematikou, tak i textově-kritickými přístupy, a spíše než zásady či směrnice předkládají určitá doporučení.³⁹⁴ Nejnovější příspěvky přináší sborník *Vom Nutzen des Edierens* se širokým záběrem na současné problémy ediční praxe.³⁹⁵ Obsáhlou a přehledně rozdělenou bibliografii, zaměřenou na neolatinistiku a dotýkající s i kritických edic, podává publikace *Companion to Neo-Latin Studies*.³⁹⁶

Vlastní zpracování textu a ediční práce není myslitelné bez důkladné znalosti jazyka daného autora, období či literárního druhu. Pro poznání stavu latiny zkoumaného období je třeba nahlédnout do dobových jazykových příruček, jako jsou učebnice gramatiky, poetiky a rétoriky.³⁹⁷ Latinská gramatika Emanuela Alvareze,³⁹⁸ podle níž se vyučovalo na jezuitských i piaristických gymnáziích, kladla za vzor klasicky uměřený a kultivovaný jazyk, vycházející především z Cicerona. Přesto jde v praxi o latinu stylově rozmanitou a různorodou, navazující jak na antické autory, tak na vrstvu středověkou i moderní (někdy se hovoří o barokním humanismu – do klasického jazyka pronikaly lexikální i syntaktické prvky latiny poklasické

³⁹³ SCHULTZE, J.: *Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neueren deutschen Geschichte*. Naposledy in: *Richtlinien für die Edition landesgeschichtlicher Quellen*. Hrsg. W. Heinemeyer, Marburg – Köln 1978, s. 25–36.

³⁹⁴ *Probleme der Edition mittel- und neulateinischer Texte. Kolloquium der Deutschen Forschungsgemeinschaft, Bonn, 26.-28. Februar 1973*. Hrsg. L. Hödl, D. Wuttke, Boppard 1978; *Empfehlungen zur Edition Frühneuzeitlicher Texte der Arbeitsgemeinschaft außeruniversitärer historischer Forschungseinrichtungen*. In: *Jahrbuch der historischen Forschung in der Bundesrepublik Deutschland. Berichtsjahr 1980*, Stuttgart 1981; *Probleme der Edition von Texten der Frühen Neuzeit. Beiträge zur Arbeitstagung der Kommission für die Edition von Texten der Frühen Neuzeit*. Hrsg. L. Mundt, H.-G. Roloff, U. Seelbach, Tübingen 1992.

³⁹⁵ *Vom Nutzen des Edierens. Akten des internationalen Kongresses zum 150-jährigen Bestehen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung. Wien, 3.–5. Juni 2004*. Hrsg. B. Merta, A. Sommerlechner, H. Weigl, Wien – München – Oldenbourg 2005.

³⁹⁶ IJSEWIJN, J.: *Companion to Neo-Latin Studies*. Amsterdam, New York, Oxford 1977, chap. IV. Text and Editions, 5. Critical Editions (p. 222–228).

³⁹⁷ Charakter jazyka a latinské literatury nastiňuje příspěvek SVATOŠ, M.: *Latinská literatura v Čechách 1620–1760*. In: *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*. Ed. V. Vlnas, Praha, Národní galerie 2001, s. 254–261; podobně pak též: *Česko-latinská literatura v 17. a 18. století*. In: *Slovník latinských spisovatelů*. Ed. J. Janoušek a kol., Praha, Leda 2004, úvodní studie s. 51–56.

³⁹⁸ ALVARUS, E.: *De institutione grammatica libri tres*. Pragae 1598.

i středověké, slova přejatá z řečtiny, archaismy či neologismy). Pojednání o poetice sepsal Jakob Pontanus,³⁹⁹ hojně užívanou učebnicí rétoriky na jezuitských školách byla příručka Cypriana Suareze *De arte rhetorica*,⁴⁰⁰ řečnictvím profánním i duchovním se zabýval Nicolas Caussin.⁴⁰¹ Z domácí produkce jmenujme alespoň učebnice Bohuslava Balbína *Verisimilia humaniorum disciplinarum* a *Quaesita oratoria*.⁴⁰² Ve druhé z příruček popisuje autor kromě klasického humanistického stylu také tzv. *ars nova eloquentiae*, tvorbu postavenou na ostrovtipu (*acumen, argutiae*) a důmyslném konceptu (*conceptus*).⁴⁰³ Tento nový styl zařazuje Ernst Robert Curtius pod pojem „manýrismus“ a věnuje mu kapitolu ve své obsáhlé práci o evropské latinské literatuře.⁴⁰⁴ Přehled základních principů a příruček, z nichž vycházelo humanistické vzdělání na jezuitských gymnáziích v 17. a 18. století podává příspěvek Martina Svatoše.⁴⁰⁵

Neméně důležité poznatky pro práci editora přinášejí bohužel nepřilíš početné současné studie či jazykové rozbory, charakterizující většinou konkrétní dílo nebo autora. Nejvíce příspěvků zaměřených opět na jazykové prvky Komenského latiny vzešlo z pera Julie Novákové či Josefa Tríšky.⁴⁰⁶ Z jejich poznámek lze vysledovat i jisté obecnější tendence, ovšem nedostatek dílčích studií o jazyce jiných raněnovověkých autorů nedovoluje zatím činit všeobecně platné závěry či zobecňující syntézy.

³⁹⁹ PONTANUS, J.: *Poeticarum institutionum libri tres*. Ingostadii 1594.

⁴⁰⁰ SOARIUS, C.: *De arte rhetorica libri tres, ex Aristotele, Cicerone et Quintiliano deprompti*. Ingostadii 1602.

⁴⁰¹ CAUSSINUS, N.: *Eloquentiae sacrae et humanae parallela libri XVI*. Parisiis, 1619.

⁴⁰² BALBINUS, B.: *Verisimilia humaniorum disciplinarum*. Praegae 1666; kritická edice: Ed. O. Spěvákova, Praha, KLP 2006;

BALBINUS, B.: *Quaesita oratoria*. Praegae 1677.

⁴⁰³ Viz např. MASENIUS, J.: *Ars nova argutiarum eruditae et honestae recreationis in duas partes divisa*. Coloniae Agrippinae 1649; za teoretiky tohoto nového umění ostrovtipu jsou považováni např. Emanuele Tesaurus a Baltasar Gracián; mezi další autory patří Matteo Peregrini, Kazimierz Sarbiewski, Michael Radau, Jan Kwiatkiewicz aj.

⁴⁰⁴ CURTIUS, E. R.: *Manýrismus*. In: *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha, Triáda 1998, s. 292–325.

⁴⁰⁵ SVATOŠ, M.: *Nova et vetera. Rétorika na jezuitských gymnáziích a řečnická praxe v českých zemích v 17. a 18. století*. In: *Bohemia jesuitica 1556–2006*. Ed. P. Cemus, sborník z konference v tisku.

⁴⁰⁶ Z nich alespoň výběrově NOVÁKOVÁ, J.: *Pansofická latina*. In: *Informační bulletin pro otázky jazykovědné* 4, Praha 1963, s. 71–75; táž: *Latina Komenského je humanistická*. *Slovo a slovesnost* 31, 1970, s. 293–305; táž: *Proč je Komenského latina barokní*. In: *O barokní kultuře*. Ed. M. Kopecký, Brno, Universita J. E. Purkyně 1968, s. 53–60; táž: *Z latinské syntaxe Komenského*. *Listy filologické* 88, 1965, s. 44–51; poznatky z těchto studií i z vlastní ediční praxe shrnuje pak STEINER, M.: *Komenského latina*. *Studia Comeniana et historica* 19, 1989, s. 175–188; TRÍŠKA, J.: *Studie a prameny k rétorice a k universitní literatuře*. Praha, Univerzita Karlova 1972.

7.2 Ediční pravidla latinského tisku *Vita S. Joannis Nepomuceni*

Přestože u vydávání latinských textů lze jen těžko hovořit o edici jiné než vědecké, specifikum zpracovávaného textu (latinský originál a český dobový překlad) nás bude nutit použít při práci s oběma texty podobné postupy, čímž se charakter latinské edice bude přibližovat na pomezí populárně vědeckého vydání. Naším hlavním cílem bude co nejvíce usnadnit vnímání a porozumění textu dnešnímu čtenáři; do grafické podoby textu tedy mohou být provedeny určité zásahy, ovšem při zachování těch ortografických zvláštností a historických prvků, které jsou pro novolatinské texty typické a mají určitou vypovídací hodnotu. Kromě jevů povahy ryze grafické nebudou v textu prováděny žádné změny.

Typografická podoba

V edičních úpravách nerespektujeme grafické diference originálního textu. Sjednotili jsme různé velikosti a typy písma (zejména v titulu a nadpisech se vyskytuje antikva, kurziva, tučné i obyčejné písmo, kapitálky, verzálky apod.). Zachováváme antikvu základního textu, stejně jako kurzivu, která je vyhrazena pro citace z pramenů a na ně odkazující marginálie. Rušíme v textu verzály, které zdůrazňují pojmenování božské Trojice a P. Marie (DEUS, MARIA, JESUS CHRISTUS), podobně jako kapitálky, které zvýrazňují jméno svätce (JOANNES NEPOMUCENUS).

Původní členění na kapitoly a odstavce zůstalo v zásadě zachováno, paginaci originálu naznačujeme v textu tučným číslem v hranatých závorkách. Marginálie přesouváme do poznámek pod čarou (podrobněji o nich pojednáváme u popisu kritického aparátu). Nepřepisujeme živá záhlaví, stránkové kustody ani tiskařské signatury.

Grafémy

Dvojnák *æ*, *œ* měníme zejména z důvodů technických na dva grafémy *ae*, *oe*. Samozřejmě nezasahujeme do distribuce dlouhých vokálů *ae*, *oe*, *e*, odlišné od dnešního normativního úzu (*caeteri*, *caeperat*, *caep̄ta*, *haeres*, *faemina*, *poenitentia*, *moestus*, *foecundus*, *obedientia*, *ceremoniae*, *sepes*, *teter*) a ponecháváme i kolísání u týchž slov nebo stejných slovních základů (*coelum*, *coelestis* – *caelum*, *caelestis*; *amaenus* – *amoenissimus*).

Dlouhé *f* bývá užito na začátku a uprostřed slov (*femper, lapfus*),⁴⁰⁷ ale u některých typů písma také *s* (*sigillum, ecclesia*), na konci slov zpravidla *s* (*primus*). Znak *f* přepisujeme na *s*, podobně jako zdvojené *ff* (*Beatiffima*) upravujeme na *ss*, u odlišného typu písma bývá opět užito i zdvojeného znaku *ss* (*fortissimus*).

Grafémy *u* a *v* rozlišuje text podle hláskové kvality – *u* pro vokál, *v* pro konsonant (*suus, verum, pluvia*), a to i u majuskulí (*Virgo, Universitas*). Toto pravidlo neplatí pouze u skupin *qu, gu, su* (*qui, denique, querulus, sanguis, lingua, suavis, persuasibilis*), u dvojznaků *qu, gu* ponecháváme téměř důsledný úzus originálu, neboť jde způsob psaní obvyklý i dnes. Respektujeme ovšem i tvary (*sangvis, unguentum*) a neustálenou podobu (*eqvuleus – equuleus*). Častější kolísání skupiny *su*, a to i ve stejných slovních základech (*persuadeo, suasio, suavis, mansuetudo – persvadendi, persvasus, svadeo, assvefactus, assvetus, mansvetus*), které naznačuje oscilaci mezi ortografickým územ a příklonem k hláskové platnosti konsonantu, ponecháváme beze změny. Zachováváme *W* v majuskuli u vlastních jmen (*Wenceslaus*).

Beze změn v textu ponecháváme také střídání *i* a *j*, které odpovídá hláskové kvalitě – *i* pro vokál, *j* pro polokonsonat, a to i u majuskulí (*Imago, invictus, insidiae, justitia, juvo, Joannes, jejunium, conjux, ejus, major, dejectus, subjicio*). Podobně jako v dnešním úzu zachycuje grafika koncové skupiny *-ii* (*fili, Martii, alii*) nebo *-iis* (*studiis, auxiliis, variis, aliis*). Respektujeme také užití *y* jak u slov řeckého původu (*eleemosyna, Presbyter, Martyr, asylum, tyrannus, mysterium, typus, hyems*), tak i původem latinských (*lachryma, Inclytus*).

Neklasické psaní zdvojených souhlásek nebo naopak jejich zjednodušení, běžné u raněnovověkých autorů, ponecháváme (*imo, quotidie, opidum, illico*), neměníme ani kolísání jednoduchých a zdvojených tvarů (*literae – litterae, asvetus – assvetus*). Zachováváme běžně užívané neklasické hláskové podoby, ačkoliv jsou pro současný úzus neobvyklé (*solatium, convitium, spacium, intelligibilis, diversorium, charitas, authoritas, sepulchrum, quotidie, arctus, rheda, linguula, coca, quum*), podobně nedoplňujeme zřídka vynechané kmenové *s* po předponě *ex-* (*exulo, executio, execrabilis, exequantur, expiro*), většinou vedle tvarů klasických

⁴⁰⁷ Příklady uvádíme v původní grafické podobě, transkribovaný tvar doplňujeme jen v případě možných nejasností.

(*exstinguo, exspiro*). V původní podobě necháváme české názvy obsahující spřežky (*Litomyslii, Wissehradensis*).

Grafiku číslovek, ačkoliv jde často o tvary neklasické (*trecentesimus, trigesimus, sexcentesimus, quatuor millia*), ponecháváme beze změny. Opravujeme ovšem zjevné chyby či tiskařské omyly (*mattyrium, gleciem, dastiterint, roram, filionum, apposititium, perititis, exceratoria, madicina, matropolitana, figucia, seqtingentesimo, fnerunt, confirmarnnt, hnjus, opportunnm, consultoxum*).

Velká písmena

V zásadě upravujeme psaní velkých písmen podle současné české pravopisné normy, v některých výjimkách ponecháváme způsob psaní obvyklý pro latinu. Velká písmena ponecháváme na začátku větných i jiných celků (titul, podtituly, nadpisy knih apod.), u proprií, toponym, příslušníků národů, názvů institucí a státních útvarů (*Joannes, Europa, Roma, Indi, Castrum Pragensis, Regnum Bohemiae, Mons Viridis* – ovšem obě velká). Dle obvyklého latinského úzu zachováváme velká písmena také u adjektiv od vlastních a místních jmen odvozených (*Christianus, Romanus, Bohemus, Pragensis, Wissehradensis*) a u názvů měsíců (*Martius*).

Dále vedeni dobou vzniku a typem textu zachováváme majuskule u následujících skupin slov, neboť jejich ponechání nemusí navzdory nezvyklé ortografii bránit v pochopení textu, ale mohou vystihovat vztah autora k dané skutečnosti (výraz úcty a podřízený vztah k autoritám, zdůraznění jevů duchovních, zbožnosti a náboženské úcty) a jsou příznačné pro vizuální stránku textů 17. a 18. století:

- pojmenování Boha, Krista, P. Marie, sv. Trojice, svatých i apelativa, která je zastupují (*Deus, Divina Majestas, Providentia Dei, Virgo, Martyr*)
- adjektiva a výrazy k nim se vztahující (*Sanctus, Beatus, Divus, Divinus, Coelestis*)
- sakrální termíny spojené s metafyzickým světem (*Caelum, Sacramentum*)
- církevní terminologie a titulatura (*Ecclesia, Catholica Religio, Vera Fides, Pontifex, Cardinalis, Archiepiscopus, Episcopus, Praepositus, Canonicus, Sacerdos, Presbyter*)
- církevní řády, řádové domy, řádové hodnosti a úřady (*Cisterciensium coenobium, Ordo Sancti Benedicti, Abbas, Pater*)

- školní instituce, funkce a vědní obory (*Universitas Carolina, Professor, Magister, Magisterium, Doctor, Doctoratus, Philosophia, Theologia, Jus canonicum*)
- společenské a duchovní elity, světské hodnosti a titulatura, oslovení či výrazy úcty (*Imperator, Imperatrix, Rex, Regina, Caesar, Dux, Marchio, Landgravius, Princeps, Comes*; zde doplňujeme i výrazy *Tyrannus, Prototyrannus*, užívané pro Václava IV., zejména v protikladu ke slově *Martyr, Protomartyr*, označujícím Jana Nepomuckého)
- adjektiva k nim přináležející jako konvenční úzus (*Inclytus, Illustris, Eminentissimus*).

Přízvuky, tréma, hranice slov, zkratky

Přízvuky byly obvykle nedílnou součástí raněnovověkých latinských textů. V tisku *Historia S. Jannis Nepomuceni* povětšinou odlišují gramatické tvary a odstraňují homonymii, čímž umožňují rychlejší orientaci v textu – cirkumflex označuje abl. sg. 1. a 2. deklinace, gen. sg. 4. deklinace, adverbia homonymní se zájmeny (*suâ voluntariâ, sacrâ undâ, Pragâ, Doctoratûs, domûs, hîc = zde/ hic = tento*), gravis odlišuje slovní druhy a homonymní tvary (nejčastěji adverbia od adjektiv *facilè, rectè, tantùm, minùs, brevî, luculentîus, minimè; ùt = jak/ ut = aby, quàm = než/ quam = kterou, verùm, verò = však/ verum, vero = tvary adj. pravý, quòd = že/ quod = které, eò – quò apod.*). Kromě toho nacházíme často těžký přízvuk u výrazů, u nichž záměna není možná, vyjadřuje pak zřejmě pouze slovní druh (*magîs, satîs, denuò, imò, sinè, nisî, quasi*), a u neslabičných předložek (*à, è*). Průtažný přízvuk označuje také stažené slovesné tvary (*curârunt, conservâssent*, výjimečně přízvuk chybí – *conspirarunt*), stažené podoby dalších slov (*nîl*), naznačuje dlouhý vokál v perfektních kmenech (*pervênit, parûere, fuêre, devênit*) nebo nahrazuje v některých případech přízvuk těžký, možná ve snaze zaznamenat dlouhou slabiku (*profectô, imô, feliciûs*). Přízvukem ostrým se vyjadřuje skutečný slovní přízvuk před příklonkami (*rerûmque, tandémque, eîsque, aliôsque*). Vyložené chyby v přízvučích nacházíme jen zřídka (*depositâ caecitate, raro, fâcinus, fierètque, suorùm, bonâ conscientîâ, sensûmque, ejûsque, Viennâ, ferventiûs, vîdi*). Vzhledem k tomu, že užívání akcentů není v textu zcela důsledné ani bezchybné, rozhodli jsme se i u vědomí toho, že u některých slov částečně ztížíme možnost okamžitého pochopení, na jejich přepis rezignovat.

Tréma v textu důsledně odlišuje dvojslabičně vyslovovanou skupinu (*aë, oë*) od dlouhých vokálů *ae/oe* (*aërem, heröem*).

Povětšinou ponecháváme hranice slov v textu v původní grafice, i když se liší od podoby klasické, zvláště pokud jde o dobově podmíněné tvary nebo spřežky (*reipublicae Christianae, indies, quodammodo, sedenim, seipsum*). Měníme ovšem podobu kompozit, psaných pomocí spojovníku, obě části většinou s majuskulí (*Proto-Martyr, Proto-Tyrannus, Archi-Episcopus, Sacro-Sanctum*, ale i podoba *Sacrosancta*), složeniny upravujeme ve prospěch stažených tvarů a první písmeno klademe dle pravidel pro psaní velkých písmen. Pouze kompozita, jejichž obě části jsou stejného druhu nebo i v češtině mají podobu dvou slov, píšeme se spojovníkem (*Universitas Carolo-Ferdinanda, Vetero-Pragae*).

Zkratky se v textu vyskytují jen omezené míře, a to zejména v titulu (*Inclyt. Regn. Boh. Stat. typographi*) a citacích pramenů (*Hist., c., l., n., tom.*). Běžně známá sigla ponecháváme v původním tvaru, neboť nehrozí nepochopení textu a zároveň zůstane zachován jeho originální ráz, ovšem méně obvyklé a individuální zkratky pro usnadnění četby rozepisujeme v hranatých závorkách. Výčet všech sigel spolu s jejich rozvedenou podobou uvádíme v závěrečném seznamu zkratk. Zkratky jmen autorů a jejich děl, uvedených původně v margináliích, jsou rozvedeny v poznámkách v textovém aparátu. Pouze zřídka se vyskytující písařská sigla rozepisujeme bez vyznačení (*cõmoveri, cõmuni, refugiũ, Episcoporũ, sanctũ, & noctuq;*).

Interpunkce

V zásadě je v textu užito dobové interpunkce rétorické, založené na principu výdechového členění úseků textu. Přesto však můžeme zaznamenat náznaky dělení syntakticko-logického, a to zejména při oddělování infinitivních vazeb, ablativu absolutního, participiálních konstrukcí, gerundiválních vazeb apod. (*Et sane, magnam fuisse in iudicando ejus rectitudinem, aperte colligitur e sentiis judicialibus ab eo pronuntiatis. Videbat, sperari non posse, ut sibi talia pandat Imperatrix. Satis ei erat, necessitates illorum cognoscere, ut eis succurreret. Ipse nihilominus, humilitate dotes naturae et gratiae occultante, se nihilum esse arbitrabatur. Et quia militiae ecclesiasticae jam nomen dare statuerat, sacrae Theologiae, nec non sacrorum Canonum scientiae comparandae, majori cum ardore*

animum applicuerat. Munus Eleemosynarii magna certe opus habebat vigilantia, ad necessitates veras a fictis discernendas.). Čárky oddělují kromě vět a několikanásobných větných členů často také východisko výpovědi od jejího jádra, nebo se píší před spojkami ve slučovacím poměru (*Nimirum cibus etiam optimus, et ad vires conservandas ordinatus, nauseam creat stomacho infirmo, et peccantibus humoribus onusto. Quae post apertas Indias, plus quam alterum tantum hodie conficeret. Qui stomacho alimentis vacuo, aërem lamentis replebant; controversias, earumque decisiones; cujus nobilitas prosapiae, et imperialis regiaque dignitas.* Dvojtečky nacházíme před výčtem nebo uvozují věty vedlejší v poměru důsledkovém nebo odporovacím k předchozí výpovědi (*Ab exercitio piorum operum fecit initium: invisibat infirmos, eisque inserviebat, in suas proprias vertendo alienas miserias, frequentabat sanctuaria, et multis horis orationem producebat; corpus jejuniis macerabat, vitamque ad normam excelsae virtutis componebat. Excessus ejus omnium patebant oculis: sub gravi jugo regiminis gemebant subditi. Ante hanc Deiparae Virginis imaginem suas preces fundebant: et quia divinae misericordiae Mater neminem in se sperantem derelinquit, filiolum conjugibus hactenus infocundis obtinuit. Hoc tamen consecutus est noster Sanctus: nec ullus erat, qui non depraedicasset singularem ejus prudentiam.*) Středník naznačuje doplnění či rozvedení předchozí výpovědi nebo odděluje věty volně řazené za sebe (*Aegrotabat infans Joannes; moesti parentes filiolum jam velut mortuum, quia brevi moriturum, deplorabant humanis destitutum remediis. Ubi annis compluribus zelantissimi Ecclesiastae munus obivit; ad quem audiendum frequentissimus semper cum aviditate et fructu accurrebat populus; ipse quoque Imperator Wenceslaus cum sua curia persaepe accedebat. Cognomento Piger et Ignavus passim appellabatur; qualis tamen non erat in decernendis vindictis; imo ex illis erat, de quibus scripsit Propheta.*)

Typickým jevem latinských textů jsou velmi dlouhá souvětí, svým rozsahem nezřídka zabírající celý odstavec, která zahrnují volně kladené výpovědi či věty postupně rozvíjející děj, doplněné o další vsuvky a dodatky (*Hoc igitur jam depravato Rege Wenceslao regnante, martyrio coronatus est noster Sanctus Joannes Nepomucenus: qui natus est circa annum millesimum tercentesimum trigesimum primum in Plsnensi provincia seu districtu Bohemiae, a praeclara Ecclesiae*

ac Regibus semper fideli urbe Plsna nomen trahente, in oppido Nepomuk prope Montem Viridem, ita dictum, quod Sanctus Adalbertus Episcopus Pragensis olim Roma redux in monte illo, post aliquot annos, quibus Bohemia tota, siccitate atque ariditate affligebatur, signo crucis et benedictione sua episcopali a Deo pluviam regno impetraverit, et mons ille primus virere inceperit, et in tota Bohemia campi herba vestiti, prata ridentia, terra denique tota prius arida et moesta, laetam induerint faciem.) Nechybí ovšem ani klasická perioda (*Adeo verum est, quod dum homines mediocris conditionis ad sublimia evehuntur officia, minores quam antea compareant, tenuitate ipsorum talenti et meriti clarius elucescente: e contra illi, qui de altiori sphaera sunt, majores appareant, talenti ac meriti sui splendore clarius emicante. Quaedam veteres memoriae dicunt, Beatum Joannem hoc tempore delectum esse ecclesiae metropolitanae Decanum: sed cum inscriptio sepulchri hoc titulo careat, et meliores codices id non asserant, credibile videtur errorem subesse.*)

Výše popsanou interpunkci upravujeme podle dnešních pravidel. Kromě argumentu, že i ta byla považována spíše za záležitost sazečů a tiskárenských korektorů, než autora samého, chceme zejména co nejvíce usnadnit porozumění textu a orientaci dnešního čtenáře v rozsáhlých souvětích a větných konstrukcích. Původní interpunkční znaménka ponecháváme tam, kde nejsou se současnou praxí logického členění textu v rozporu. Čárky rušíme před spojkami slučovacími, a pokud oddělují infinitivní vazby, příp. podmětovou a přísudkovou část věty. Doplňujeme je k oddělení vět vedlejších, několikanásobných větných členů, delších participiálních konstrukcí a volných přívlastků či přístavků. Dvojtečky ponecháváme před výčty a citacemi, jinak je nahrazujeme v periodách a dlouhých souvětích středníky, před vedlejšími větami s významem důsledkovým nebo odporovacím čárkou. Středníky členící souvětí na kratší větné úseky ponecháváme, na čárku je měníme při těsném významovém vztahu oddělených výpovědí nebo po vsuvce. Výjimečně u příliš dlouhého textového úseku je nahrazujeme tečkou.

Závorky, které ovšem vyznačují autorské vsuvky narozdíl od českého překladu pouze zřídka, ponecháváme beze změny (*nec non Cardinales (inter quos Eminentissimus Princeps Michael Fridericus e Comitibus ab Althann, suprema laurea Magisterii philosophici et Doctoratus theologici praeclaro scientiae suae merito insignitus) Archiepiscopus...*). Častěji je v tomto významu užito čárek,

popř. středníků (*Rursus ad imaginem Matris Admirabilis, in ecclesia Cisterciensium gratis et beneficiis atque miraculis claram, devotis affectibus voto facto, ut verosimile videtur, gratiam sanitatis pro filiolo sanitati postea mox restituto impetrarunt. Non solum plebejorum licentiosam insectabatur vitam, sed Magnatum quoque culpas, non ideo minus abominandas, quod luxu et serico vestiantur; neque dissolutae libertati Curiae Imperatoris parcebat.*)

Otazníky a vykřičníky ponecháváme na koncích vět s významem tázacím či zvolacím. Uprostřed věty, za oslovením apod. (*At, quis crederet! quod Wenceslao placere, affectumque erga Imperatricem conciliare debebat, hoc ille in majus odium vertit.*) buď nahrazujeme čárkou, nebo měníme následující malé písmeno na majuskuli. V nepřímých otázkách nahrazujeme otazníky tečkou. Za nadpisy a letopočty rušíme tečku. Vycházíme tak z dnešní editorské praxe při vydávání českých textů, kde se tečka za letopočty považuje za nadbytečnou, ačkoliv jsme si vědomi, že jde (stejně jako v češtině) původně o číslovku řadovou. Římské číslice (užívané zejména v letopočtech) převádíme na arabské, ponecháváme je pouze u pořadí panovníků, papežů, označení čísla knihy a u století.

Poznámkový aparát

Textově kritické poznámky uvádíme pod čarou s číselnou indexací, kromě oprav vyložených chyb a tiskařských omylů doplňujeme také komentář jazykových jevů, méně obvyklých výrazů a gramatických tvarů, případně upozorňujeme na použité ozvláštňující stylistické prostředky. Citace pramenů jsou uvedeny v původním tisku v margináliích, umístěny bývají nepřesně (zvláště při větším počtu odkazů), ale převážně na začátku citované pasáže nebo úseku textu, k němuž se poznámka vztahuje. Tyto odkazy přesunujeme zejména z technických důvodů do poznámek pod čarou a dle dnešních zvyklostí klademe indexový odkaz za citát nebo příslušnou pasáž textu. V kritickém aparátu ponecháváme u původního odkazu na pramen kurzívu, abychom odlišili naše doplnění, zpřesnění nebo opravení chybné citace. Vzhledem ke značné zkratkovitosti marginálií doplňujeme vždy zkrácený název daného díla, jehož úplný bibliografický údaj nalezne čtenář v závěrečném seznamu pramenů použitých v *Historia S. Joannis Nepomuceni*. Protože většinu

citací a odkazů přejal Wietrowsky ze svých základních pramenů,⁴⁰⁸ upřesňujeme paginaci nebo díl, kapitolu, verš atd., popř. porovnáváme s originálním zněním, převážně u odkazů původních, u zprostředkovaných citací pak obvykle uvádíme zdroj, z něhož byly opsány. Vzhledem k nepřesné citační praxi, která je pro texty 17. a 18. století typická, a ke značné zkratkovitosti marginálií, se nám několik citací a odkazů na dílo nepodařilo dohledat, což uvádíme v komentáři. Zkratky biblických knih v poznámkách latinského textu ponecháváme v původní podobě, byť nejsou v souladu se současným územ, protože je takto považujeme za srozumitelné. Doplnujeme ovšem neúplné citace nebo opravujeme chybné údaje v kapitolách či verších. Pokud připojujeme odkaz na bibli nebo srovnání s původním zněním textu, uvádíme dnes užívané zkratky a text dle latinské Vulgáty.

Ve věcném komentáři se zaměřujeme na vysvětlení slov a jevů, které mohou být pro dnešního čtenáře neobvyklé či málo známé. Uvádíme základní informace o historických osobnostech, reáliích a lokalitách, které jsou nutné pro pochopení textu, pokud nejde o běžně známá fakta, která lze dohledat v dostupných příručkách a encyklopediích. Dále zpřesňujeme či komentujeme epizody a údaje z nepomucenské legendistické tradice. Na tyto vysvětlivky odkazujeme malými písmeny latinské abecedy (rozděleno do oddílů podle jednotlivých kapitol) a komentář uvádíme na konci edice společný pro obě jazykové verze, neboť překlad je povětšinou natolik přesný, že se táž informace vztahuje k latinskému i českému textu zároveň.

V závěru uvádíme již zmíněný seznam autorem citovaných pramenů, v němž narozdíl od zkrácené podoby v textově kritických poznámkách uvádíme celý bibliografický údaj. Následuje rejstřík vlastních jmen, rozdělený zvlášť pro text latinský a český, ve kterém ovšem vynecháváme jméno Jana Nepomuckého, procházející celým spisem, a postavy božské (P. Marie, Kristus apod.). Rejstříky doplňuje seznam zkratk užívaných v textu jak autorem, tak v našich komentářích. Zkratky jsou rozvedeny a rozděleny na část latinskou a českou, vynecháváme pouze zkrácené názvy děl z původních citací, které jsou specifikovány hned za původním odkazem v kritickém aparátu.

⁴⁰⁸ F. M. Galluzzi, B. Balbín, kanonizační akta – viz kap. 5. *Analýza pramenů a srovnání textu Historia S. Joannis Nepomuceni s použitými zdroji.*

7.3 Vývojové tendence při konstituování edičně textologických pravidel českých spisů⁴⁰⁹

K vydávání česky psaných památek 17. a 18. století neexistují dosud žádná závazná pravidla, která by editorům jednoznačně ukládala, jakým způsobem s texty naložit, tj. které dobově příznačné jevy zachovat a co považovat pouze za ortografický písařský, popř. tiskařský úzus, který nezasahuje do zvukové roviny textu a který je možné nahradit adekvátními prostředky současnými. Přesto se již od šedesátých let minulého století vedly nad edičními pravidly a přístupy diskuse, zejména v souvislosti s vydáváním česky psaných děl Jana Amose Komenského.⁴¹⁰

Ediční přístupy této doby se vyznačují tendencemi po zachování veškerých dobových zvláštností textu, aby edice poskytla náležitý obraz někdejšího jazykového úzu, jakkoliv rozkolísaného a neustáleného. Proto navrhují ponechat specifické jevy hláskové i morfologické, důsledně zachovat jevy syntaktické a lexikální s výjimkou vyložených chyb. Respektují proto také tvary hyperkorektní či z dnešního pohledu vyloženě nespisovné. Rozlišují se tedy znaky, které jsou pouhými dobovými grafickými konvencemi pro určité hlásky, a znaky obražející dobové jevy jazykové.

Mezi jevy čistě formální, transkribované do dnešního grafického systému, náležejí grafémy *w*, *au*, *ey*, *j*, dlouhé *f*, spřežky různých typů používané pro hlásku *š*, popř. spřežky používané sazeči u majuskulí. Poněkud problematičtější může být přepis *g*, původní grafém se zpravidla ponechává u slov cizího původu, naopak se narodil od dnešní výslovnosti přepisuje jako *j* u slov typu *anjel*. Zpravidla se nezachovává tzv. tvrdé a měkké *l*, neboť už pro jejich rozlišování nenacházíme oporu v dobové výslovnosti a jejich distribuce není důsledná ani bezchybná.

Otázka znělostní asimilace se obvykle řešila jejím ponecháním s odůvodněním, že i tyto jevy mohou posloužit studiu dobové výslovnosti

⁴⁰⁹ Stručné shrnutí vývoje ediční práce (Pelclem počínaje a Vintrovými *Zásadami* konče) podal VALÁŠEK, M.: *Jindy a nyní (K historii vydávání raně novověkých česky psaných textů)*. Listy filologické 123, 2000, s. 149–156.

⁴¹⁰ Pod řízením Pedagogického ústavu J. A. Komenského byla roku 1965 pro interní potřebu vytvořena *Edičně textologická pravidla pro vydávání českých spisů J. A. Komenského*, jejichž přípravu řídil A. Škarka a S. Králík (dále jen *Pravidla JAK*). K diskusi nad těmito pravidly viz např. KOPECKÝ, M.: *K vydávání literárních památek 16. a 17. století*. Studia Comeniana et historica 7, 1977, s. 7–22; k některým konkrétním pravidlům se pak vyjadřuje HÁDEK, K.: *K transkripci česky psaných památek 16.–17. století*. tamtéž s. 28–37. Danou problematiku shrnuli později KRÁLÍK, S. A KOL.: *Otázky současné komeniologie*. Praha, Academia 1981, zejm. kap. *Dílo J. A. Komenského v historicko-kritické edici* (s. 4–133).

a písemného úzu. Podobně i psaní předložek a předpon *s*, *z* nebývá v tehdejších edicích upravováno a u stejných slov jsou ponechány i dubletní tvary; *Pravidla JAK* naproti tomu zavádějí psaní *s*, *z* v dnešní podobě. Zjednodušení doznávají zdvojené souhlásky, ovšem s výjimkou časoměrných veršů a opodstatněných tvarů. Ponechávány jsou skupiny souhlásek *dl*, *stk*, *dc*, *tc*, *tst*, protože jejich přizpůsobením dnešní pravopisné normě by se potenciálně mohla narušit původní zvuková podoba. Diskutabilní se může zdát důsledná úprava dubletních tvarů 1. sg. slovesa *být* na *jsem*, neboť může jít o dvojí výslovnost. V otázce kvality se v tvarech odlišných od dnešní normy editoři v zásadě shodují a doporučují její ponechání, pouze s výjimkou zjevných chyb. Zde se nabízí otázka, nakolik jsme schopni rozlišit, zvláště při nedostatku srovnávacího materiálu, zda jde u daného jevu o dobovou či autorskou zvláštnost, či zda ji lze přičíst na vrub písařské nebo tiskařské nepozornosti.

Velký počet příspěvků k edičnímu bádání řeší problém kvantity. Ta byla totiž v daleko větší míře záležitostí tiskařskou, tj. sazečskou a příp. korektorskou, než autorskou. Může být tedy odrazem jejich výslovnosti a zčásti také nepozornosti nebo nedbalosti.⁴¹¹ Proto se pohled na to, do jaké míry kvantitu tisku zachovávat, neustále diskutuje a mění. Otázku kvantity řeší dva odlišné přístupy – první ji co nejdůsledněji upravuje, pak ovšem nastává problém s těmi jevy, které jsou dubletní i v nové češtině, druhý v zásadě zachovává vše, co je motivováno jazykově, etymologicky, verzologicky,⁴¹² nářečně apod. Oba přístupy mají své opodstatnění vzhledem k účelu edice a k míře důvěryhodnosti předlohy. V této oblasti hraje velkou roli také nesystémovost nebo rozkolísanost jevů, kterou některé (zejména starší) přístupy k textu doporučují zohledňovat a zachovávat, v současné době převládají naopak tendence k usnadnění porozumění a k úpravě textu.

Mění se tedy povětšinou zejména délky v koncovkách, zvláště tam, kde by jejich ponechání mohlo vést k záměně pádů a ztěžovalo pochopení textu. Přesto někteří editologové doporučují zachovat krácení např. v instr. sg. ukazovacích

⁴¹¹ K závěru, že samohlásková kvantita je především odrazem dobového tiskařského úzu dospěl mj. D. Šlosar podrobným rozбором písňových sbírek A. Michny z Otradovic – viz ŠLOSAR, D.: *Samohlásková kvantita v době Adama Michny z Otradovic*. Listy filologické 92, 1969, s. 340–345.

⁴¹² K analýze kvantity u Komenského využívá jeho časoměrných veršů ŠLOSAR, D.: *Poznámky ke dvěma edičním otázkám*. Studia Comeniana et historica 7, 1977, s. 65–69. Nabízí se však otázka, zda použití dané délky neplyne v některých případech právě z potřeby dodržet metrické schéma verše.

zájmen *on* a *ten* (pro *ten* máme oporu v Jandytově mluvnicí), a dokonce i kolísání v lok. a instr. sg. zájmena *ona*, příp. u feminin typu píseň a kost. Toto řešení ovšem považujeme za poněkud problematické, neboť čtenáři znesnadňuje přiřazení správného pádu a tedy i orientaci v textu. Všeobecně se však doporučuje ponechat dobové kolísání v délce koncovky v nom. pl. mask. životných, podobně i přivlastňovacích zájmen *můj*, *tvůj* a u číslovky *tři* či dloužení u komparativu adverbií. U sloves bývá zachováno sekundární dloužení v imperativu na *-ij*, dlouhý kmenový vokál před infinitivní koncovkou. *Pravidla JAK* dokonce ponechávají krácení ve 3. sg. u sloves 3. a 4. slovesné třídy. Nejčastěji diskutované krácení koncového *ú* a *í* bylo objektivně probíhajícím procesem. Jeho pozadí je čistě fonetické, neboť tyto vokály vyžadují nejvíce artikulační energie. Proces jejich krácení probíhal po dlouhou dobu a pokračoval zejména ve středočeských dialektch a obecné češtině, v nichž je frekvence tohoto jevu výrazně vyšší. Důkladný rozbor zejména koncovkové kvantity podává příspěvek Karla Hádka, který přináší zdůvodnění předložených jevů a kloní se k jejich zachování v editovaném textu.⁴¹³ Přesto právě v jeho edičních přístupech dochází k posunu v nahlížení na danou problematiku, neboť v dřívějších diskusích, týkajících se zejména označování samohláskové kvantity, prosazoval zachování původního textu s nejvyšší možnou autentičností. Ve svém pozdějším zamyšlení však uvádí: „Dospěl jsem totiž k názoru, že pro pochopení a obsahové interpretování památek ze staršího období není nejpodstatnější vydávat text zachycující lhostejnost či nedbalost opisovačů či sazečů k zaznamenání některých jazykových prostředků.“⁴¹⁴

Odlišnou nebo kolísající kvantitu ve kmeni většina edic zachovává, pokud pro ni najdeme opodstatnění v dobové normě nebo jiných obdobných textech. Má totiž své objektivní odůvodnění v nedostatečné dobové stabilizaci spisovného jazyka, svědčí o pronikání nářečí nebo o existenci dvojí, souběžné normy. *Pravidla JAK* zavádějí psaní příslovečných spřežek a složených spojek v dnešní podobě (pokud už mají povahu adverbiální, příp. specializovanou syntaktickou funkci), narozdíl od dřívějšího přístupu editorů je transkribují dohromady, i když je zde na místě námitka, že u řady složenin a spřežek si jednotlivé části ponechávají svou

⁴¹³ HÁDEK, K.: *Ke kvantitě samohlásek v češtině 17. století*. Listy filologické 93, 1970, s. 44–53.

⁴¹⁴ HÁDEK, K.: *O smyslu a cílech vydávání starších památek*. In: Pocta Dušanu Šlosarovi. Boskovice, Albert 1995, s. 79–82.

samostatnost ještě v 16.–17. stol. Grafika cizích slov bývá ponechána v původní podobě, zvláště pokud byla slova vysázena jiným typem písma. Otázka ovšem vyvstává u slov částečně, a to především v koncovce počestěných, u nichž bývají tendence k přiměřené transkripci podle výslovnosti. Nejednotnost panuje u slov pocitovaných jako vžitá a zdomácnělá, jež přejímala podobu domácí (*hystorya*). Podrobnou dílčí sondu do cizích a přejatých slov pro období 2. pol. 17. století vypracoval Lumír Klimeš.⁴¹⁵

Při distribuci malých a velkých písmen se v podstatě užívá dnešních podob, pouze u slov záměrně zdůrazněných, která mohou být projevem zvláštnosti autora stylu nebo výrazem náboženské úcty, jsou ponechány majuskule. *Pravidla JAK* doplňují uvozovky pro označení přímé řeči, navrhuje rozvádět zkratky, převádět římské číslice u letopočtů na arabské. Doporučují také velmi vhodně grafické zvýraznění části textu, a to zvláště tam, kde je pro ně opora v původní typografické úpravě.

V interpunkci dochází většinou k úpravám, jimiž se čtenáři usnadňuje orientace v dlouhých a nepřehledných souvětích; původní členění textu založené na principu myšlenkovém a rétorickém, tj. výdechovém, bývá nahrazeno principem funkčním, tedy dnešním syntakticko-logickým. Přesto *Pravidla JAK* doporučují zachovat členění textu (zejména u periody) na výdechové celky tam, kde použití původních interpunkčních znamének není s dnešní praxí v rozporu. Nezasahují tedy příliš do užívání dvojtečky a středníku – dvojtečka zůstává pro připojení věty závislé (obsahové, důsledkové) a pro uvedení myšlenky, výčtu, citátu; středník člení větu na tzv. střední úseky a odděluje závislou větu, která může mít ráz dodatku. V případech, kde by byla porušena srozumitelnost textu, nahrazují se dvojtečky a středníky čárkou. Virgule a komma, jejichž rozlišování nebývá v textech funkčně jasné, jsou sjednoceny na čárku, vynechávají se nadbytečné čárky před zřetelně slučovacemi spojkami, doplňují se naopak před kratší vedlejší věty, především vztažné, a kolem vokativu. *Pravidla JAK* také odstraňují otazníky a vykřičníky uprostřed větných celků a nahrazují je čárkou nebo středníkem, případně zcela vypouštějí, a to i přesto, že tím dochází k zásahu do zvukového plánu textu. Může se tak totiž porušit kadence uvnitř rozsáhlé periody, čímž je text do určité míry ochuzen. Pokud však mají být

⁴¹⁵ KLIMEŠ, L.: *K vývoji české slovní zásoby v 2. polovině 17. století*. In: Sborník Pedagogického institutu v Plzni. Jazyk a literatura 4, Praha, SPN 1962, s. 15–54.

provedeny ediční úpravy důsledně podle dnešních interpunkčních zásad, je tento zásah do textu nezbytný.

V předchozím přehledu jsme předestřeli hlavní okruhy a typy jevů, u nichž editor naráží na nutnost vyrovnat se s otázkou jejich transkripce, formulovat a zdůvodnit své ediční zásady, a to i vzhledem ke zvolenému typu edice, a ty posléze důsledně při edičním zpracování textu dodržovat. Ačkoliv nelze vypracovat jednotná ediční pravidla pro širší časový úsek a různé typy literárních děl, přesto se stále častěji objevují snahy vytvořit obecnější zásady, formulující jednotlivé jevy a zdůvodňující příslušnou transkripci, které by mohly být podkladem pro pravidla dílčí, řešící zvláštnosti jednotlivých autorů a přihlížející k účelu edice i k obsahové specifičnosti textů.

7.4 Současná praxe při vydávání českých raněnovověkých textů

Dnešní ediční praxe vychází zejména z rámcových zásad formulovaných prof. Josefem Vintrem na základně podrobného studia barokních textů, gramatik i s přihlédnutím k mnoha starším i současným příspěvkům do této problematiky a k názorům předních odborníků.⁴¹⁶ Kromě již výše zmiňovaných dílčích studií přihlíží autor ke *Směrnicím pro úpravu starších českých textů* řady Památky staré literatury české a ke starším *Směrnicím pro vydávání starších českých textů* Jiřího Daňhelky,⁴¹⁷ jež se zaměřují zejména na památky z období husitského. Obecnější zásady, v nichž je věnován prostor také textům cizojazyčným, vydal kolektiv Archivu Ministerstva vnitra pod vedením Ivana Šťovíčka.⁴¹⁸ Ačkoliv jde o pokyny týkající se zejména historických dokumentů a velká část úprav má být prováděna podle dnešních pravidel, doporučují autoři u starších textů zachovat jevy odrážející dobovou jazykovou normu, jazykové zvláštnosti i hláskové kolísání. Obecněji zpracované zásady, které zahrnují celou textově kritickou problematiku, nalezneme

⁴¹⁶ VINTR, J.: *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*. Listy filologické 121, 1998, s. 341–346.

⁴¹⁷ DAÑHELKA, J.: *Směrnice pro vydávání starších českých textů*. In: Husitský tábor 8, 1985, s. 285–301.

⁴¹⁸ ŠŤOVÍČEK, I. A KOL.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha, Archivní správa Ministerstva vnitra ČR 2002, oddíl IV. Přepis českých textů, s. 53–57. Podobně rámcově pojatá jsou transkripční pravidla J. Kašpara, zahrnutá do učebnice novověké paleografie KAŠPAR, J.: *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím I*. Praha, SPN 1987, s. 157–161.

v příručkách *Textologie* a *Editor a text*.⁴¹⁹ Popisují zejména otázky textového pramene a východiska textologické práce, zásady zpracování textu a komentářů, konkrétní ediční pravidla ovšem první příručka probírá pouze okrajově, druhá spíše s ohledem na texty mladší (od obrození do současnosti), u nichž doporučuje rozsáhlejší úpravy v kvantitě (zakončení adverbií v pozitivu i komparativu) i kvalitě (odstraňování souhláskových skupin apod.).

Pro praktické využití naopak poslouží velmi přehledná pravidla, sestavená prof. Alexandrem Stichem a Radkem Lungou při přípravě čtenářského vydání Kořínkových Starých pamětí Kutnohorských,⁴²⁰ na jejichž podrobnou a důkladně propracovanou ediční poznámku navazuje většina dnes publikovaných edic barokních textů.⁴²¹ Vznikají tak edičně velmi kvalitní práce, které jednak přibližují barokní text čtenáři a snaží se mu usnadnit jeho porozumění, jednak nestírají specifika příznačná pro dobu vzniku díla. Přesto se můžeme setkat také s přístupy odlišnými, které bychom snad nazvali i hraničními, jež z důvodu zpřístupnění díla širokému čtenářskému publiku provádějí rozsáhlé úpravy a zásahy do textu, a to nejen v rovině ortografické či hláskové, ale i morfologické, syntaktické či lexikální.⁴²² Tento postup ovšem vede k částečnému zjednodušení a zploštění díla, které tak pouze zprostředkovává myšlenkovou podstatu, ale zcela vytlačuje stránku zvukovou a jazykovou.⁴²³

⁴¹⁹ *Textologie. Teorie a ediční praxe*. Red. P. Vašák, Praha, Karolinum 1993;
Editor a text. Úvod do praktické textologie. Red. R. Havel, B. Štorek, Praha, Československý spisovatel 1971.

⁴²⁰ KOŘÍNEK, J.: *Staré paměti kutnohorské*. Edd. A. Stich, R. Lunga, Praha, Lidové noviny 2000, ediční poznámka s. 531–605.

⁴²¹ Např. ediční počiny odlišující se od zásad Vintrových a Stichových jen ve výjimečných případech, vycházejících ze specifik vydávaných tisků: MARTIN Z KOCHEMU: *Velký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše*. Edd. M. Sládek, L. Preisertová, T. Breň, Praha, Argo 2007, ediční poznámka s. 1047–1051;

Svět je podvodný verbíř aneb Výbor z českých jednotlivě vydaných svátečních a příležitostných kázání konce 17. a prvních dvou třetin 18. století. Ed. M. Sládek, Praha, Argo 2005, ediční poznámka s. 519–524.

⁴²² *Nádoba zapálená. Soubor svatonepomucenských kázání a jiných spisů z první poloviny 18. století*. Ed. M. Horáková a kol., Ždár nad Sázavou, Cisterciána Sarensis 2000, konkretizace edičního přístupu na s. 198–206 zahrnuje obsáhlý výčet změn provedených v textu; důvody, které editory k použití takových zásahů do textu vedly, jsou předeslány v úvodu výboru (Jak jsme texty edičně připravovali, s. 9–10).

⁴²³ Viz např. recenze HUBÁČEK, J.: *Třetí soubor žďárských barokních textů*. Listy filologické 124, 2001, s. 200–204.

I přes výše zmíněné zásady a pokyny je pro editora nezbytné orientovat se v problematice vývoje jazyka, který podávají historické mluvnice a přehledy.⁴²⁴ Popis stavu jazykové normy pro konkrétní dílo nebo časové období přinášejí dílčí studie a zamyšlení. Na relativně komplexní jazykový rozbor Svatováclavské bible se zaměřuje příspěvek Josefa Vintra,⁴²⁵ jazykovou stránku českých spisů J. A. Komenského velmi podrobně předkládá Karel Kučera.⁴²⁶ Některé jevy barokní češtiny popisuje také článek Pavla Váši,⁴²⁷ byť jeho negativní vymezení se a přehnaně odmítavý odsudek (autorem předložené „*vyličení vnitřního úpadku jazyka*“ má napomoci k vytvoření představy „*o bídném stavu tehdejšího jazyka*“) zcela odporuje současnému přístupu k tomuto období a hodnocení z pohledu dnešního bádání o vývoji jazyka. Avšak příklady zkoumaných jevů, vybrané z autorů 18. století, považujeme pro naši práci za podnětné a užitečné. Jazykové rozbor drobnějších barokních textů sdružuje dvousvazkový sborník Jihočeské univerzity *K jazyku a stylu českých barokních textů*.⁴²⁸ Několik postřehů o syntaxi podává příspěvek Lumíra Klimeše, který se zaměřil na sledování vybraných syntaktických jevů z hlediska jejich kvantitativního zastoupení⁴²⁹ a v jiné práci detailně rozebírá postavení přechodníků.⁴³⁰ Některé syntaktické vazby zkoumá Igor Němec,⁴³¹ komplexnější popis interpunkce v českých dílech J. A. Komenského

⁴²⁴ HAVRÁNEK, B.: *Vývoj českého spisovného jazyka*. Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1980;

GEBAUER, J.: *Historická mluvnice jazyka českého I. Hláskosloví*. Praha, ČSAV 1963,

LAMPRECHT, A. – ŠLOSAR, D. – BAUER, J.: *Historická mluvnice češtiny*. Praha, SPN 1986,

PORÁK, J.: *Humanistická čeština. Hláskosloví a pravopis*. Praha, Univerzita Karlova 1979.

⁴²⁵ VINTR, J.: *Jazyk české barokní bible Svatováclavské*. Wiener Slavistisches Jahrbuch 38, 1992, s. 197–212.

⁴²⁶ KUČERA, K.: *Jazyk českých spisů J. A. Komenského*. Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Monographia 79, 1980.

⁴²⁷ VÁŠA, P.: *O barokní češtině*. Věstník České akademie věd a umění 60, 1951, s. 69–78.

⁴²⁸ *K jazyku a stylu českých barokních textů I, II*. Sborník katedry bohemistiky Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2000.

⁴²⁹ KLIMEŠ, L.: *K výzkumu vývoje českého jazyka v letech 1620–1770*. Listy filologické 92, 1969, s. 165–168.

⁴³⁰ KLIMEŠ, L.: *Přechodníky v historické próze 17. a 18. století*. In: Sborník Pedagogické fakulty v Plzni. Jazyk a literatura 8, Praha, SPN 1968, s. 17–62.

⁴³¹ NĚMEC, I.: *Ke kongruentním doplňkovým vazbám v české barokní bibli Svatováclavské*.

In: Tschechisches Barock. Sprache, Literatur, Kultur. Hrsg. G. Zand, J. Holý, Frankfurt am Main, Peter Lang 1999, s. 13–20.

přináší rozbor Stanislava Králíka,⁴³² průřezovým vývojem české interpunkce se zabýval Dušan Šlosar.⁴³³

Významnou pomůckou pak mohou být dobové gramatické příručky⁴³⁴ (pro námi zkoumané období především Drachovský, Konstanc, Štejer, Rosa, Jandyt)⁴³⁵ a slovníky (Rosa, Wusín a další).⁴³⁶ Barokní gramatiku Jana Drachovského popisuje prof. Vintr,⁴³⁷ předkládá také rozbor Konstancova Brusu, jakožto rozsáhlé barokní gramatiky, která je cenným svědectvím o autorově tolerantním přístupu k jazyku,⁴³⁸ a později se podrobněji zabývá kapitolou Brusu, ve které se Konstanc pokusil podat na základě materiálového průzkumu první systematické zpracování české kvantity.⁴³⁹ Rosovu mluvnici charakterizuje Jaroslav Porák jako souhrn úzu založeného na češtině 16. století, registrujícího ovšem i jevy mladší a pronikající prvky obecně české i lokální.⁴⁴⁰ Podrobně zpracoval tematiku barokních gramatik v jazykově kulturní reflexi Ondřej Koupil, s hlavním zřetelem

⁴³² KRÁLÍK, S.: *Větná interpunkce v českých spisech J. A. Komenského*. Listy filologické 90, 1967, s. 16–27.

⁴³³ Pro období barokní viz např. dílčí studie ŠLOSAR, D.: *Středník*. In: *Tschechisches Barock. Sprache, Literatur, Kultur*. Hrsg. G. Zand, J. Holý, Frankfurt am Main, Peter Lang 1999, s. 33–42.

⁴³⁴ Bibliografický přehled a stručný popis mluvnic a slovníků zpracoval STANKIEWICZ, E.: *Grammars and Dictionaries of the Slavic Languages from the Middle Ages up to 1850*. Berlin – New York – Amsterdam 1984, české mluvnice a slovníky, s. 3–24.

⁴³⁵ DRACHOVSKÝ, J.: *Grammatica Boëmica*. Olomouc 1660;

KONSTANC, J.: *Lima linguae Bohemicae, to jest Brus jazyka českého*. Praha 1667;

ŠTEJER, M. V.: *Žáček aneb Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti*.

Praha 1668; edice: *Žáček aneb Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti*.

Edd. D. Nečas, A. Stich, Praha, Akropolis 2001 (dále jen *Žáček*);

ROSA, J. V.: *Čechořečnost seu Grammatica linguae Bohemicae*. Praha 1672; anglický překlad:

BETTS, G., MARVAN, J.: *Czech grammar, 1672 = Čechořečnosti 1672*. Prague, Porta 1991;

KOUPIL, O.: *Překlad části Rosovy Čechořečnosti s úvodem a komentářem*. Diplomová práce,

Praha, FF UK 1996;

JANDYT, V.: *Grammatica linguae Boëmicae*. Praha 1704;

přehlednou charakteristiku gramatik 17. století podává příspěvek VINTR, J.: *České gramatické myšlení v XVII. století*. Wiener Slavistisches Jahrbuch 43, 1997, s. 219–231.

⁴³⁶ Např. přivažek ke třetímu vydání Jandytovy gramatiky z roku 1715 *Slovář český, to jest Slova některá česká jak od latinářův, tak i od Němcův vypůjčená, zase napravená a v vlastní českou řeč obrácená*. Praha 1716, tedy jakýsi puristický slovníček,

ROSA, J. V.: *Thesaurus linguae Boëmicae*. Reprodukce autografu: <http://vokabular.ujc.cas.cz/>

Edd. B. Lehečka, M. Stluka;

WUSSIN, C.: *Lexicon tripartitum*. Praha 1742–1746;

JUNGMANN, J.: *Slovník česko-německý*. Praha, Academia 1989–1990.

⁴³⁷ VINTR, J.: „*Grammatica Boëmica*“ jesuity Jana Drachovského z r. 1660. Wiener Slavistisches Jahrbuch 42, 1996, s. 163–173.

⁴³⁸ VINTR, J.: „*Lima linguae Bohemicae – To jest Brus jazyka českého*“ Jiřího Konstance z roku 1667. Listy filologické 115, Supplementum II., 1992, s. 159–170.

⁴³⁹ VINTR, J.: *Pravidla označování kvantity vokálů v barokní češtině podle „Brusu“ Jiřího Konstance z r. 1667*. In: Pocta Dušanu Šlosarovi. Boskovice, Albert 1995, s. 36–45.

⁴⁴⁰ PORÁK, J.: *Rosova mluvnice a vývoj češtiny a české lingvistiky v 17. století*. In: *Studia Slavica Pragensia*. Univerzita Karlova, Praha 1973, s. 39–53.

na Rosovu *Čechořečnost*.⁴⁴¹ Tyto mluvnice, zachycující tehdejší stav jazyka, mohou posloužit vydavatelům barokních textů jak při odstraňování tiskařských chyb, tak i zároveň pro uchování dobových odlišností.

Další dílčí i komplexnější jazykové rozборы barokních textů a studie dobových gramatik by mohly dále zpřesnit hranici mezi jevy souvisejícími s fonologií a jevy odrážejícími pouze grafiku barokní češtiny. Odlišností a kolísání zejména v oblasti kvantity by totiž novodobé edice neměly radikálně zjednodušovat nebo paušálně odstraňovat.

7.5 Ediční pravidla českého tisku

Vzhledem k výše popisovanému vývoji ediční praxe u nás i předpokládanému účelu edice jsme zvolili přístup stojící na pomezí vydání čtenářského a vědeckého. Do textu jsme zasahovali zejména po stránce grafické, ale pokusili jsme se zachovat všechny zvláštnosti a specifika daná dobou vzniku i typem textu.

Typografická podoba

Výrazně jsme zjednodušili grafickou podobu originálu, sjednotili jsme různé velikosti a typy písma (tučné a větší v titulu, nadpisech a dedikaci, vyšší v citovaných pasážích z pramenů, užší pro citace z Písma a autorit apod.). Slova celá vysázená verzálami (*JAN*)⁴⁴² převádíme na minuskule, popřípadě s počáteční majuskulí, pokud to odpovídá zvoleným pravidlům pro velká písmena. Stejně tak rušíme druhou, příp. další majuskuli u jmen (*JEŽÍŠ*). Frakturu přepisujeme antikvou, antikvu v latinských slovech, citátových výrazech a rčeních nahrazujeme kurzivou, kterou používáme také pro odlišení citací v textu, vysázených často jiným typem fraktury. Tento postup považujeme za bližší originálnímu textu, neboť dnes používané uvozovky jsou z dobového hlediska anachronické a kurziva lépe odliší citát od autorských vsuvek, doplňků a komentářů, používaných v daleko větší míře než dnes.

Ponechali jsme originální členění na odstavce a kapitoly (kromě několika drobných úprav v rozdělení odstavců, buď v návaznosti na latinský originál, nebo

⁴⁴¹ KOUPIL, O.: *Grammatykáři. Gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533–1672*. Praha, Karolinum 2007.

⁴⁴² Příklady uvádíme kurzivou v původní grafice, resp. zachováváme ortografii originálu u toho jevu, který má daný příklad demonstrovat.

pro lepší přehlednost textu) a původní stránkování uvádíme tučně v hranatých závorkách v textu. Marginálie, sestávající se převážně z citace pramenů, přesouváme zejména z technických důvodů do poznámek pod čarou a zachováváme u nich kurzivu, která je odlišuje od případných edičních komentářů. Rušíme živá záhlaví, v nichž se opakuje titul, číslo a název kapitoly a neuvádíme ani stránkové kustody a tiskařské signatury.

Grafémy

Rušíme dva typy liter *s* (okrouhlé) a *f* (dlouhé). Nepřepisujeme ani dvojí grafém *l*, neboť šlo o jev přejatý impresorskou tradicí, který už neměl oporu v dobové výslovnosti – kulaté *l* je ve zkoumaném tisku užívané velmi zřídka a nedůsledně, a to na koncích slov, zejména v přičestí minulém u maskulin a výjimečně i u feminin a neuter (*škol, narodil, navštěvoval, přinášela, mělo*).

Měníme *w > v* (*welice*), počáteční a předložkové *v > u* (*vjala, v lidu pražského*), *j > í* (*nechtjc*), *g* podle dnešní výslovnosti *> j* (*gest*), grafém *g* ponecháváme u slov cizího původu (*sufragán*), ovšem kromě slov typu *angel, evangelický*, které podle předpokládané tehdejší výslovnosti přepisujeme na *anjel* a *evanjelický*.

Upravujeme dvojhlásky *au > ou* (*auřad*), ponecháváme však v cizích jménech (*Augustin*), transkribujeme skupinu *ey, eg > ej* (*peycha, neobyčegné*), spřežky *ff, šff > š, šš* (*menšfi, vyššfi*), u majuskulí *Rž, Cz > Ř, Č* (*Ržimský, Český*, výjimečně i u minuskulí *cžary, czervence*, ale i *čtyrycátého, čtvrt*), skupinu *tia > ta* (*štiastný*, ale psáno také *nešťastná, šťastněji*, a dokonce i dvojí změkčení *šťiastnější*).

Hlásky

Zjednodušujeme zdvojené hlásky *ff, dd, tt, ll, nn, mm*, a to jak u substantiv, tak u adjektivních typů a také u zdomácnělých slov přejatých, často vysázených alespoň zčásti frakturou (*radda, poddnes, houffně, svattost, povinnen, pannen, dřevěnných, měděnný, vinna, rebellantský, summa*). Naopak podle dnešních pravidel opravujeme na zdvojené souhlásky ve slovech odvozených (*nejvyšší, každodeně, postranýma, měký*). Upravujeme psaní předložek a předpon *s, z* (*spovídat, zběh lidu*), nezasahujeme ovšem do konkurence předpon *z, vz* (*zbouřila*) a ponecháváme i zdvojené *ss* (*sstupovati*). Odstraňujeme psaní podle výslovnosti při regresivní

asimilaci (*vlchkost, polechčení*), ale respektujeme změny typu *odevřeli*. Odstraňujeme hiátové *j* u jmen a slov cizího původu (*Marija, studijí, ceremonije*).

Ponecháváme dobové souhláskové skupiny a respektujeme i kolísání (*mučedník, vyvedsti, vymociti, třidcátý, papršlky, stkvělý, knížetci, předce, obzvláštní – obzvláštní, všeckny – všechny – všecky*), neupravujeme ani podoby zjednodušené (*byla prazná, rači*, ale vedle toho podobu *radči* měníme na *radši*, podobně opravujeme hyperkorektní tvar *nejtižší*). Respektujeme konsonantické změny z dobového hlediska běžné (*řebřík, mládeř, svatokrádeřství, hedbábí, pisebný, hamba*). Nezasahujeme do označování kvality hlásek (*dědič, poškvrna, poněkud', odtud', rožen, zpověd, pamět, obět, plzenský, vyrčení, přednešení, zaneprazdnit, shromáždovat, nakázlivý, zakušuje, zajistě*), a to i při kolísání (*zvlášt – zvlášt', poněkud' – poněkud, vzdy – vždy*). Opravujeme ovšem nepalatizovanou podobu *zivot*, kterou nacházíme pouze v dedikaci a nadpisu knih, zřejmě z nedostatku náležitého typu písma, a nadbytečné změkčení (*s chuťí, pravd'ivost, tíž, navrátě, d'íky, z nichž, denňí*) a podobně upravujeme fonetické změkčení souhlásky namísto následného *e* (*podňet, raňený, nevďečnost*). Ponecháváme vokálové záměny a stažené tvary, a to i v kolísání (*svyvolná, krvožíznivý, šlápěj, nikdá, tejnost – tajnost, nebt' – neboť, jakž – jakož*). Neupravujeme ani tvary s příklonkami (*totot'*).

Distribuci *i, y* upravujeme podle dnešní kodifikace, a to zejména po sykavkách, jak ve kmeni (*cýrkev, cýsař, násylný, sýla, obšyrný, slyb, zysk, obíčejný, přiviklý*), tak v zakončeních slov a v koncovkách (*mezy, jakésy, vyprosyl, zkazyl, v zázracých, z mocy, ke knězy, nejvyšší, násylým, v mysly*). Podle současných pravidel měníme u slov cizího původu skupiny *dy, ty, ny* a popřípadě i *ry, hy* na *di, ti, ni, ri, hi* (*hystorycká, kronyka, dedykovat, dyamantový, Prymas, tytul*), ačkoliv původní grafika naznačuje, že šlo o slova plně zdomácnělá. Z dnešního pohledu jde ovšem o jev do značné míry rušivý, odrážející pouze grafickou podobu a nezasahující do zvukového plánu textu.⁴⁴³ Spojku *y* přepisujeme na *i*. V příčestí minulých upravujeme *i, y* podle shody (*barvy se vyskytovali*), ale neměníme na koncovky neuter pl. (*světla mohly*).

⁴⁴³ Ostatně i Štejer původní pravopis přejatých slov připouští a uvádí: „Neškodí. Ta slova nejsou česká, ale jsou zapůjčena od cizích jazyků, a proto někteří tak je píší v českém jazyku, jak se nacházejí v cizím.“ *Žáček*, s. 4.

Bez vyznačení opravujeme zjevné omyly a tiskařské chyby (*mačedlník, neparušený, cim, zdtaví, snéhem, ustonovení, konolo, zkarmoucené, býbrž, živor, řížení, blohoslavená*).

Kvantita

Jedním z největších problémů při transkripci textu byla kvantita, a to jak z důvodu rozkolísanosti dobového úzu, tak pro sazečskou a tiskařskou nedůslednost; přesto jsme chtěli zachovat příznačné rysy dobové kvantity. Rozhodli jsme se tedy nezasahovat do samohláskových délek ve kmeni slov (*kníha, králování, Jána, obširný, dešť, upřimný, zůřivost, žalost, cvičení, poněvadž, říkával, mimo, stul, dív, tícho, žálařování*), nešlo-li o zjevnou chybu nebo nepozornost (*chrám Paně, blahoslaveného může, dosávad, slávna škola, podezřelivyma očima, zvahávély, ó* ve funkci prepozice) nebo pokud by nebylo vážně narušeno porozumění textu (*svatost X svátost, litá X lítá*). Ponecháváme také kolísání (*císařovna – cisařovna, kazatel – kázatel, chvalitebný – chválitebně, Jan – Ján, ochránce – ochrance, podivná – podívná, bývají – byvají, nicméně – nicmeně, sice – síce, dle – dlé*) v případě, že nejde o ojedinělý nebo nesystémový výskyt (*važný, stávu, páda*). Pomůckou pro zdůvodnění odlišné délky vokálů nám byla slovtvorná alternace, doklady z jiných dobových textů nebo výše uvedené odborné příspěvky k výzkumu samohláskové kvality.

Kvantitu předpon i jejich kolísání v zásadě respektujeme (*příklad, přibýtek, příležitost, přítomný, příčina – přičina, nádej, nenavidět, neustupný, vybornost, vyvyšení, závírka*). Odlišné délky nebo kolísání v příponách ponecháváme u substantiv činitelských *-ič* (*buřič*), *-iř* (*arcikaciř – kacíř*), *-ař* (*kuchář*) *-in* (*dvořenin*), *-itel* (*Křtítel*), z nich odvozených substantiv (*mučedlnictví, ouředlnictví*) i adjektiv (*zповědlnický, kanovnícký*) a u substantiv slovesných (*kázání, zažití, živobýti*). Dlouhý vokál respektujeme v komparativu adverbii (*snadněji, horlivěji, víceji*), upravujeme však kvantitu v těchto komparativech a superlativech (*vic, viceji, lip, nejlip*) a u následujících adverbii (*taký, kdý, někdy, nikdy, jindý, jindé*). Stejně tak rušíme délku, pokud by mohlo dojít k záměně s adjektivy nebo jinými slovními druhy (*zlé, dokonalé, mnohém, prvé* a podobně i *zouplná, docelá, zcelá, dojistá*,

sotvá, znová, jinám, dřívé, nejřívé, již, mezi),⁴⁴⁴ a naopak doplňujeme chybějící délky (*nyňi, nikdy, take*). U sloves ponecháváme zkrácené vokály infinitivních kmenů (*vesti, snesti, uctiti, odepřít*), stejně jako u přípon participií přezenta (*učinice, obrátic*) a adjektiv z nich odvozených (*lahodící, ležící, patřící, soudící*); dlouhé vokály však upravujeme (*padná, jsá, řká*) a podobně také tvary přičestí minulého a trpného i z nich odvozených adjektiv a substantiv (*zda, zhrozil, nazvána, očekávány, zmatén*), zvláště pokud by mohlo dojít k záměně slovních druhů (*vzdělání – vzdělání, povolání – povolání*). Ponecháváme odlišnou kvantitu u číslovek (*třístý, čtyřcátý*), kromě tvarů číslovek podílných (*čtrnácté dní, dvanáctéro, tolikéro*).

Největších úprav doznala kvalita koncovková. Zachovali jsme pouze kolísání substantiv v nom. pl. mask. (*synove, manželove, lide, letopisove, spisovatele, měšťane*) a důsledně používané zkrácené tvary v instr. sg. (*čim, tim*). Kromě těchto případů generálně upravujeme kvantitu ve skloňování substantiv – nejvíce odchylek od dnešního úzu představují koncovky gen., dat., lok. a instr. sg. a gen. pl. feminin vzoru píseň a kost (*s radosti, ukrutnou smrti, pečeti stvrdit, po zpovědi*), jejichž ponechání by výrazně snížilo srozumitelnost textu. Podobně sjednocujeme rozkolísané tvary u koncovek adjektiv složených (*nejhorlivějšimu, slepa vůle, nevinny život*) a zájmen (*jeji zrušení, v jejim obraze*), neponěkáváme adjektivní skloňování zájmen (*všickní, samí, všeckná, samá*, kromě spojení *samá oudolí*), upravujeme koncovky číslovek (*jedná víra, za dvoji dobrodiní*). U sloves nerespektujeme zkrácení koncového vokálu v přezentním časování u 3. os. sg. (*spatři, plati, děli se, slyši, dokláda, děla, býva*) a u 3. os. pl. (*uznaji, maji, čini*). Opravujeme zjevné sazečské chyby (např. tvar *kníhá* v dedikaci a nadpisu knih).

Cizí slova a vlastní jména, velká písmena

Cizí a citátová slova ponecháváme v původní grafické podobě pouze v případě, je-li u nich zdůrazněno pojetí cizosti – nejčastěji jsou celá vysázená antikvou (*Universitas*), kterou pak měníme na kurzivu. Slova vžitá už mají hláskové nebo tvarové znaky domácí, antikvy bývá užito jen v základu slova a jeho zakončení je vysázeno frakturou (*Philosophického, Theologické, Professorové, Disputacích, Carolinské*, ale i *Karolinské, Carolo-Ferdinandská*, ale i *Ferdinandská, Infule*).

⁴⁴⁴ Podobně Štejer v *Žáčkovi* odlišuje adjektiva od adverbí: „Chléb německý, český, hezký etc. jest adjectivum, a tu nad posledním ý vždycky jest proužek. Mluvil německy, česky jest adverbium, a tu nad posledním y neklade se proužek;“ s. 93–94, podobně i opozice *rychlé – rychle* na s. 13.

Grafiku takových slov měníme na domácí *th > t, ph > f, ss > s, c > k, ae > e, t > c, qu > kv* apod. a upravujeme i velká písmena.

Cizí vlastní jména ponecháváme v podobě originálu, zvláště pokud jsou psány antikvou, kterou převádíme na kurzivu (*Bonifacia, Innocentia, Jan Milcius*). U jmen zdomácnělých a frekventovaných ovšem používáme vžitého domácího pravopisu a jejich původní grafiku upravujeme podle dnešního úzu (*Krystus, Marye i Maryje, Vácslav, Augustyn, Benedykt, Zygmund, Frydrych, Johanna i Joanna*). Zachováváme však počestěné tvary jmen (*Ján Kochléus*) či nesklonná příjmení (*skrz Jána Hus*). Nezasahujeme do hláskových podob toponym (*Slyzko*), podobně jako neměníme počestěné tvary adjektiv odvozené od vlastních jmen nebo toponym (*Leopoldinská, Ferdinandejská, cistercienský, frankofurtenská, marpurgská, bononejská*).

Narozdíl od latinské praxe upravujeme psaní velkých písmen podle dnešní kodifikace, z čehož vyplývají odlišné podoby některých slov v latinském originálu a českém překladu. Měníme tedy četné majuskule na minuskule, a to u slov obecných (*Život, Kněz, Hrdina, Tyran*), adjektiv odvozených od toponym (*Pražský, Římský*) nebo od apelativ (*Kněžský*). Velká písmena ponecháváme pouze u proprií, v titulatuře (*Jeho Svatost*), u toponym (ovšem podle dnešních pravidel, upravujeme tedy *Království České, České Království > Království české, České království*, naproti tomu spojení *Zem Česká* měníme obě počáteční písmena na minuskule). Dále zachováváme majuskule u slov vyjadřujících náboženskou úctu (*Prozřetelnost pravého Boha, Rodička Boží, Beránek Boží*), tedy narozdíl od současných pravidel i ve slově *Boží* (v našem překladu také z toho důvodu, že jde o paralelu k latinskému *Dei*), v apelativech zastupujících Boha, Pannu Marii, svaté (*Dobrodělnice, Matka Boží*) apod. Tyto úpravy, do určité míry rozdílné od latinských pravidel pro velká písmena, vedou sice k jiné grafice latinského a českého editovaného textu, nicméně zachovávají praxi obou jazyků v užívání majuskulí a tato odlišnost jistě nepůsobí na čtenáře rušivě ani neztěžuje porozumění textu.

Hranice slov, zkratky, interpunkce

Podle dnešního úzu měníme hranice slov v textu, tzn. upravujeme oddělené psaní předpon (v *zrostu, s pachaného, z rušení, s chvalovatel, z běh, z cestnost, bez ouhonný, po kojná*) a psaní předložek dohromady s následujícím slovem

(*opřičinách, očem, předním, povystálých, zastalého*), oddělujeme kondicionálové *by* (*učinil-liby, kterakby, jenžby*) a zvrtné *se* (*těmise*). Příslovečné spřežky a složené spojovací výrazy píšeme dohromady (*z přima, z cela, i hmed, na to, na proti, proto že*), ale pokud lze připustit i možnost odlišného výkladu, oddělené psaní ponecháváme (*tak že, proto že* – zejména pokud máme oporu v latinském originálu ve spojení *ita ut*). Spojujeme odděleně psaný zápor (*ne činí, ne trvalo, ne má*) a složeniny ze dvou slovních základů (*podivu hodného*), některé psané přes dvojitý spojovník (*mravo-počestnost, svato-evangelický, arcibiskup, spolu-oučastník, svato-svatou, Prvo-mučedlník, Prvo-tyran*). Spojovník, upravený ovšem na jednoduchý, ponecháváme u složenin typu *Carolo-Ferdinandská*. Dohromady píšeme tvary zájmena *tentýž* (*v té též, v tom též*) i ustálená spojení (*tak řka, nevím jak*).

Ustálené zkratky nerozepisujeme, upravujeme však jejich podobu podle dnešního úzu (*S. > sv., P.P. > p.*) a jejich výčet uvádíme v závěrečném seznamu zkratk.

Vedení snahou usnadnit čtenáři orientaci v textu provádíme zásahy do interpunkce, která v českém tisku do značné míry kopíruje latinský originál. Původní systém rétoricko-výdechový nahrazujeme dnešním členěním syntakticko-logickým, ovšem při zachování těch principů, které nejsou s moderními postupy v rozporu. Virguli nahrazujeme čárkou nebo ji rušíme před spojkami vyjadřujícími poměr slučovací (*vhozeného, a utopeného; Moldavy, neb Vltavy*) i v dalších případech oddělujících úseky textu syntakticky náležející k sobě, např. východisko od jádra výpovědi, rozvíjející větné členy (*že z strany pobožného čtenáře, uznáno bude*). Hojně užívané středníky a dvojtečky, často funkčně zaměněné, nahrazujeme čárkou, případnou následující majuskulí, měníme na minuskulí. Oba znaky oddělují protikladné části periody, připojují věty chápané jako důsledek, oddělují vedlejší věty, vsuvky, volně připojené věty mající ráz dodatku. Středník ponecháváme pouze ve funkci spojení volnějšího než u čárky, ale těsnějšího než u tečky, nebo ke členění dlouhých a složitých souvětí. Dvojtečky pak zachováváme před výčty, citáty nebo vysvětlujícími pasážemi. Vykřičníky a otazníky kladené za oslovení, citoslovce, první slova nebo doprostřed vět přesouváme na jejich konec nebo je vypouštíme. V některých případech je ponecháváme, ale následující minuskulí měníme na majuskulí (*Než! kdo by to věřil?; a což ne? trvalo to pak přes padesáte let...;*

Ó! kdo nyní vysloví; vždy se menšího činil než nic! před očimi svými; zapomena na vášně lidské a člověka přirozenost, kvapně! nikdy neslychaným a zuřivým rozkázem královského kuchaře na rožen vstrčiti a upecti dal). Ponecháváme kulaté závorky naznačující autorské a jiné vsuvky, které český překlad využívá častěji než originál, čímž dosahuje daleko přehlednějšího členění textu. Za letopočty rušíme tečku.

Jazyková charakteristika a specifika textu

Veškeré výše popsané úpravy by měly zasahovat pouze do grafické stránky textu, jeho zvukovou stránku plně respektujeme. Zachováváme tedy všechny dobové zvláštnosti i neobvyklé jevy hláskoslovné, morfologické, lexikální i syntaktické. Z oblasti hláskosloví jde zejména o úzení *é > í/ý* (*kanclíř, myšlinka, v náboženství svém, tý nejmenší moci*), diftongizace *í/ý > ej* ve kmeni i v koncovkách (*pejcha, vytejkaje, zmejlila, tejráná, plod danej*), důsledně je provedena diftongizace náslovného *ú > ou* (*ouřady, ouskoky, oudy, outloučké, ourodné*), zřídka se vyskytuje protetické *v* (*vohřívadlo, vorba, voral, vyvoral*).

V morfologii substantiv nacházíme běžně koncovky gen. pl. mask. *-ův* (*šstudentův, časův, dnův*), vedle toho ovšem i méně četné *-ů* (*časů, oumyslů, důchodů*). Slova cizího původu mohou mít ponecháno původní skloňování (nom. pl. *lilia*) nebo se ohýbají podle jiného vzoru než dnes (gen. sg. *titule*). Časté jsou duálové koncovky v instr. pl. u adjektiv a zájmen (*mezi těma kazatelskýma světly, s jinýma bídami*) nebo naopak nenáležitě koncovky u duálových substantiv (*před očima božskými, před očimi svými, na rukouch*). Neupravujeme posuny u vzorů substantiv a z nich plynoucí nezvyklé koncovky (*v domích, k tělám, k dušem, jiní kněži, ze svých kněžů, bez vášeň*). Dochází k přesunům mezi adjektivy tvrdými a měkkými (*postranný, nočný, všeobecní, památní, starodávní*), adjektiva přivlastňovací mají složené skloňování (*ve Václavovém srdci, v mysli Václavové, Janové ctnosti*), vlivem analogie jsou doplněny pravidelné přípony u opisného a nepravidelného stupňování adjektiv a adverbii (*nejvýbornější, hořčejší, opovrhlejší, déleji, spíšeji*). Není vždy dodržena shoda mezi zájmeny a substantivy (*jakési světla*), hojně se vyskytují ustrnulé tvary zájmena *jenž* v nom. pl. (*ti, jenž; rodiče, jenž; ve školách, jenžto*), nacházíme i specifické tvary zájmen (*z čího dobrodiní, k tétyž ruce*). Ponecháváme neobvyklé tvary číslovek (*tisictého*). U sloves nalezneme hyperkorektní infinitiv *-cti* (*vymocti, upecti*), v 1. os. pl. odpadá koncový vokál

(začnem). Je narušena kongruence podmětu s přísudkem, zejména u neuter v minulém čase (*kacířstva se shrnuly; světla, kterážto naplňovaly a obkličovaly, panenské jejich lilia vydávati počaly*). U přechodníku přítomného nacházíme tendenci k unifikaci koncovky na *-íc* i kolísání tvarů *-íc* X *-íce* v jednom souvětí ([*Jan*] *ctnostmi těmi se řídíc; [královna] zemské věci sobě zošklivíce ... navštěvujíc nemocné*), vyskytují se ovšem i tvary sg. pro pl. (*všichni se obávaje*) a dochází k záměnám tvarů přechodníku přítomného a minulého vzhledem k vidu sloves (*nemáhše, přistoupěje*) nebo k neobvyklým způsobům tvoření (*přiběhše*). Zvláštní tvar zaznamenáváme v přičestí trpném (*bývá dobyden*), v minulém čase zůstává pomocné sloveso *být* i pro 3. os. (*tělo své jest mrtvil, jako jest byl Jan, jsou byli ubezpečení všickni, jsou dosáhli*) a v pasivu tvar participia přechází k adjektivnímu skloňování (*zvelebená jest byla* – vliv na tento jev mohlo mít obdobné rozdělení původního slovesného tvaru v latině na participium ve funkci adjektiva a samostatné sloveso *esse* – *aucta fuit*).

Z pohledu slovní zásoby se text nevyhýbá slovům cizího původu (latinismy: *fakule, profese, sese, statue, materie*, germanismy: *arest, vachtmistr, koltra, senft*) a stejně tak užívá původní latinské výrazy (*respectivě, item, in forma authentica*) a zkratky (*etc., N.N., P.*). V lexiku nacházíme výrazy pro dnešního čtenáře archaické (*anobrž, budoucně, obzvláště, dosavad, začastý, prv, protož*), hovorové (*ňakou*), neobvyklé slovní deriváty (*cestnost, doktorální, povijky, předvěští, dvorstvo, samotinný, vejsadnosti, zličený, zvažavělý*) či slova, u nichž došlo k významovému posunu (*jako > jakož, namluvení > domluva, nápad > útok, nastoupání > naléhání, školník > student, způsobný > vhodný, vybývání > vykonávání, vyrčení > výrok, rozsudek* apod.). Odchylné od dnešní normy jsou některé vazby substantiv a sloves s předložkami (*důvěrnost o pomoc, pozorovali na pokoj, o čem ohlašoval*).

Některé syntaktické jevy odrážejí vliv latinského originálu, např. použití infinitivních vazeb (*za lepší jest soudil býti – melius putavit; o jménu jedovatého kacířstva neznámost míti se zdála pobožná česká zem – haereticae pravitatis nomen ignorare videbatur pia Bohemia*), četný výskyt prostředků jmenné povahy, přívlastkových konstrukcí přechodníků a přičestí (*a prudkost v kázání slova Božího pravidlem moudrosti jest měřil, hořkým slovem žádného neurážeje, žádného nedotýkaje, než všem k duchovnímu užitku prospěšen býti hledě*), použitých kvůli

sevřenosti sdělení. Beze změn bývá ponechán latinský slovosled, v němž jsou slovní spojení náležející k sobě oddělena vloženými rozvíjejícími větnými členy (*k nesmrtedlné velebného kněze Jána Nepomuckého cti, žádný od zbraně nepřátelské hřmot*), postavení předmětu před řídicím členem (*prostředky vzteklosti plně*), přívlastku shodného za substantivem (*pár manželský stavu počestného, v bludném náboženství svém*), slovesa na konci věty (*a všechno prv zprahlé a truchlivé tvářnost veselou přijalo; nový blesk církvi svaté přinésti mělo*). Věty rozšiřují autorské vsuvky, které mohou být vloženy i do citací a většinou jsou vyznačeny závorkami: *Odkudž se často v těch starožitných pisebných památkach čtlo: V příčině N. N. Jan Nepomucký za schvalovatele (což jest tolik jako rozsuditel neb porovnatel rozepří) vyvolen jest. Po vzoru latinské periody jsou zachována delší, logicky členěná souvětí, často se symetricky řazenými větnými členy (Však ale přišel on na muže, který by první, též bez příkladu, tajnou svátosti pokání mlčenlivost, po vystálých beze všeho strachu hrozných mukách, ukrutnou smrti svou jako silnější pečeti stvrdil; a tak i jednoho nešlechtnost, i druhého ctnost, nemaje žádného příkladu před sebou, jej proti svaté zpovědlní tajnosti prvotyranem, tohoto pro tu svatou tajnost učinila prvomučedlníkem.).* Nechybí ani obvyklá bohatost výrazu, dlouhá souvětí, přirovnání, expresivita apod. (*Zatim se ho uchopili sloužící a zůřivě do jiného pokoje odvedli; kdežto maje on nějakého potěšení dosáhnouti a spoluotrpnosti v tom svém před očima světa nešťestí, katane, nebo radši nevhldní tygrove, aby své vlastní vůli povolili a pánu svému se zalíbili, poznovu se proti svatému muži sršnili a nejnevážnější zlehčení, kterými ten nejnešlechtnější člověk tejrán býti může, vychrkující, na nohách i na rukouch, jako by nejohydnějších hříchův vinen byl, jej svázali.)). Barokní obraznost podtrhuje upřímná nepomucenská zbožnost, která text vyvyšuje nad pouhou propagaci kultu (*O kteréžto a týž podobných milosti když se pověst roznesla, jeden každý sobě může pomysliti, kterak se pobožnost a důvěrnost k tomu svatýmu rozmnožila; tak že v pravdě řícti mohu, ačkoliv svatým patronům českým mnohá čest a pocta se děje, předce náš svatý Jan žádnému z těch v počtě sobě prokázané neustupuje. Za velmi štátné se pokládali obývatelové pražští, že až do toho času Pán života i smrti jim živobyť propůjčiti ráčil, v kterémžto vlastním očima viděti mohli takové nikdy nevidané divadlo a spolu sobě slibovali takové štěstí, jaké někdy lid izrahelský doufal z přítomnosti archy zákona.)).**

Poznámkový aparát

Jak již bylo výše zmíněno, nacházíme v českém tisku poznámky k textu v podobě marginálií, uvádějících stručně citovaný pramen nebo zdroj, na který autor odkazuje. Tyto marginálie uvádíme v poznámkách pod čarou se zachováním původní kurzivy, případná zpřesnění či doplnění pramene zaznamenáváme ovšem jen u latinského originálu. Pouze u odkazů biblických přinášíme znění ze Svatováclavské bible pro srovnání, zda překladatel převáděl dané citáty sám, nebo pro svou práci využíval dobového textu bible. Kritický aparát uvádíme pod čarou s číselnou indexací a kromě citací pramenů do něj pojímáme textově kritické poznámky, jazykové komentáře a poznámky k překladu.

Za text zařazujeme poznámky výkladové, tj. vysvětlivky, zařazení do kontextu, věcné opravy či zpřesnění, tyto komentáře jsou společné pro latinský i český text. Označujeme je malými písmeny latinské abecedy a členíme po kapitolách. Poznámkový aparát uzavírá rejstřík vlastních jmen, v němž ponecháváme odkazy na původní paginaci textu, a seznam v textu použitých zkratek spolu s jejich rozvedením.

7.6 Komentovaná edice latinského textu

(v následujícím přehledu kapitol uvádíme nejprve paginaci této práce, v hranatých závorkách pak stránkový rozsah původního tisku)

Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni

titulní list	s. 208	
dedikace	s. 208	
Liber I.		
De nativitate, adolescentia, studiis et virtutibus Sancti Joannis Nepomuceni Martyris	s. 209	[1–26]
Liber II.		
De martyrio Sancti Joannis Nepomuceni	s. 222	[27–54]
Liber III.		
De sepulchro et miraculis Sancti Joannis Nepomuceni	s. 236	[55–110]
Liber IV.		
De alio miraculo sacrae linguae et de nonnullis gratiis per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni a Deo collatis	s. 262	[111–152]
Liber V.		
De aliis gratiis et beneficiis corporis, famae et animae per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni obtentis	s. 280	[153–198]
Liber VI.		
De fama sanctitatis, antiquitate cultus et solemnii canonizatione Sancti Joannis Nepomuceni	s. 300	[199–241]
Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Benedicti XIII. Pont. Max. constitutio	s. 320	[242–256]

**Historia de vita, martyrio et miraculis
S. Joannis Nepomuceni, Canonici Pragensis,
ob sacramentalis Confessionis secretum
invicta constantia servatum
in Moldavam fluvium dejecti et submersi**

Cum licentia Ordinarii
Vetero-Pragae, typis Caroli Joannis Hraba,
Inclyt. Regn. Boh. Stat. typographi
Anno 1729||

Sancto Joanni Nepomuceno,
ecclesiae metropolitanae Pragensis Canonico,
Ecclesiae Catholicae luminari,
Verbi Divini Praedicatori zelosissimo,
sigilli sacramentalis Protomartyri fortissimo,
coelestibus luminibus in nativitate et morte illustrato,
Bohemiae Thaumaturgo admirabili,
fama periclitantium Protectori fidissimo,
opus hoc de vita ejus dedicatur et consecratur.||

[1]

Historia de vita, martyrio et miraculis
S. Joannis Nepomuceni, Canonici Pragensis

Liber I.

De nativitate, adolescentia, studiis et virtutibus
Sancti Joannis Nepomuceni Martyris

Historia, quam autoritate ac jussu Majorum scribere aggredimur, inauditum hactenus in orbe Christiano spectandum exponit martyrium, quod cuncta regna Europae, imo et alterius mundi amplissimas apud Indos¹ summa cum admiratione ac veneratione pervasit regiones. Res profecto mira est, quod unus Sacerdos, omni temporali destitutus praesidio, sed sacer² duntaxat munitus constantia, nunquam flecti potuerit, uni Romanorum Imperatori,^a jam promissis opibus blandienti et honoribus allicienti, jam ferociter tormentis et suppliciis terrenti, ut sacrosanctum sacramentalis poenitentiae sigillum reseraret. Frustra adhibebantur fallaciae, insidiae, artes dolosae, clandestina consilia contra invictum heroem et fortissimum inviolabilis secreti defensorem. Neque ingratum pio lectori fore putamus causas cognoscere tanti criminis ab uno Imperatore commissi, qui peccata, in sacramentali Confessione auribus Sacerdotis pro sacro Tribunali sedentis et locum Dei tenentis concredita, importune sibi manifestari volebat, cum tanti sceleris nullum habuerit exemplum. Sed virum invenit, qui primus, etiam sine exemplo, arcanum poenitentiae silentium post immania tormenta intrepide tolerata morte crudeli velut signaculo arctiori obsignaret; atque ita et crimen unius, et virtus alterius, absque ullo exemplo, illum sacri secreti Prototyranum, istum ejusdem sacri secreti Protomartyrem effecit.

Quia vero historiam praesertim sacram de Sanctorum gloriosis gestis comitari debet non solum admiratio, verum etiam jucunditas et utilitas, quibus avidi et pii lectoris ingenio satisfiat, hic profecto reperiet, quibus animum non sine voluptate pascat, si tamen inter hujusmodi sancta oblectamenta justam contra Tyrannum indignationem valuerit cohibere. Cum stupore videbit media violentissima et furore plena, quae infausta impietas, autoritati supremae Imperatoris et Regis Bohemiae Wenceslai IV. innixa, mox ut concepta fuerat, impendit et adhibuit, ut peccata Imperatricis et Reginae in Tribunali poenitentiae deposita a Sancto ³ Sacerdote Joanne Nepomuceno manifestarentur; et quantopere illa ipsa rabies magnis postea miraculis non nisi ad splendorem Religionis Catholicae, ad gloriam sacri sigilli atque ad immortales Inclyti Sacerdotis Joannis Nepomuceni honores conduxerit. Dubitandum nec est, quin ex altera parte cum voluptate agnosceretur vindicta Divina de hac impietate, quae luculenter multis Divinae justitiae flagellis punita fuit. Sed super omnia, ut credere fas est, cum gaudio legetur mirabilis Providentia Dei, qui (ut Augustinus ait) *melius putavit ex malis bona facere, quam mala nulla esse permittere;*² dum ex hac ipsa impietate gloriam suam eduxit, depressione Tyranni et Sancti Martyris exaltatione.

Sed praeter oblectationem illam, quae in lectione rerum tam dignarum percipi solet et suo splendore mentes nostras nobilissimis locupletat cogitationibus, sperandum etiam est fore, ut in historia ista de vita Sancti Joannis Nepomuceni non

¹ *apud Indos*] zde ve význ. mezi národy Nového světa.

² *Augustinus*] A. Augustinus Hipponensis, *Enchiridion de fide, spe et caritate*, cap. 8, lin. 53, CCSL 46, s. 49–114.

pauca documenta utilissima sint reperienda. Constabit enim, quanti valeat in conspectu Dei Sacramenti poenitentiae sigillum, tot miraculis, gratiis et beneficiis a Divina manu in ejus confirmationem patris et collatis, et tam severis flagellis violationem illius extorquere volenti inflictis. E quibus omnibus non solum Ministri poenitentiae sacramentalis ex tam illustri exemplo invincibile robur, quibuscunque tormentis aut morti atrocissimae cedere nescium, pro sacrosancta silentii custodia concipient, verum etiam genuini Ecclesiae filii, omni metu periculi deposito, summam securitatem de arcanis conscientiae suae, in sacro poenitentiae Tribunali depositis, nulla unquam ratione manifestandis condiscant. Haeretici vero, orthodoxae Fidei et Sacramenti poenitentiae a Jesu Christo ||[4] instituti hostes, hanc certissimam peccantium reconciliationem respicientes, erubescere cogentur et inviti ac etiam nolentes, dummodo sua voluntaria tantisper deposita caecitate mentis oculos aperiant, haud obscure agnoscent sectam suam omni levissima potestate atque autoritate peccata remittendi esse destitutam.

Priusquam aggrediamur praesentem exponere historiam de vita et martyrio illustris Bohemiae herois Sancti Joannis Nepomuceni, juvat brevem aliquam de florentissimo Regni Bohemiae statu praemittere notitiam. Constat universum hoc regnum aetate nostra in duodecim divisum esse provincias seu circulos, quos districtus appellamus, eisque singulis duo illustres viri a Supremo Consilio regio instituti praeposuntur, qui publicae tranquillitati et utilitati invigilent. Regnum possidebat temporibus Sancti Joannis Nepomuceni, qui martyrii palmam anno millesimo trecentesimo octogesimo tertio obtinuit,^b Wenceslaus IV., Rex Bohemiae ac Imperator, Caroli Quarti Imperatoris major natu filius et haeres. Bohemia universa felicibus illis temporibus altissima fruebatur pace atque tranquillitate, cum admirabili opum rerumque omnium abundantia. Nullus armorum hostilium strepitus audiebatur, metus ipse belli procul exulabat; nulla religionis varietas, una sola vigeat et fervebat Fides Catholica Romana, nec ullus pestifer haereseos foetor in regnum penetrare audebat, imo ipsum haereticae pravitatis nomen ignorare videbatur pia Bohemia. In imperio nulli adversi audiebantur motus, in Bohemia Nobilitas et omnis populus exactam Regi suo exhibebant obedientiam et submissionem. Sed in tantis prosperitatibus depravatus et otio emollitus Wenceslai animus in abominanda flagitia pro||[5]lapsus et quodammodo immersus, paulo post haeresi ac tandem rebellionem, quae semper cum caeteris calamitatibus haeresim comitatur, sanguinarius Princeps ignavia, impietate atque crudelitate sua portam aperuit in Bohemiam. Audiatur de his Cochlaeus. Prae caeteris fuit haeresis per Joannem Hus in Bohemia excitata, cujus diuturna et exitialis pernicies a Joanne Cochlaeo hisce adumbratur: *In florentissimum regnum illud acervatim irruerunt haereses, schismata, blasphemiae et rixae, seditiones, caedes, bella, pugnae, direptiones, praedae iniquae, nefanda sacrilegia, immanissimae strages et quid non? Et duraverunt ea mala in continuo furore et motu supra quinquaginta annos, nempe ab anno Domini 1409 usque ad annum 1460 in eo regno. Et subdit: Ante ipsum (nempe Hus) erat in Regno Bohemiae unus in Christo populus, id ipsum dicebant omnes, idem de fide et religione sentiebant omnes, in eodem sensu in Christo et Sanctis ejus consentiebant omnes; idem erat per omnes ubique ritus, una fides, eadem ceremoniae, eadem Sacramenta. Hus vero pulcherrimam illam unitatem ita scidit ac dispersit, ut longo tempore miseranda permanserit in Bohema gente divisio.*³

³ *Cochl. Hist. Hussit. l. 2.] J. Cochlaeus, Historiae Hussitarum libri duodecim, spr. lib. 1, s. 15 (citovaná pasáž viz Acta utriusque processus, s. 178–179).*

Hoc igitur jam depravato Rege Wenceslao regnante, martyrio coronatus est noster Sanctus Joannes Nepomucenus, qui natus est circa annum millesimum tercentesimum trigesimum primum in Plnsensi provincia seu districtu Bohemiae, a praeclara Ecclesiae ac Regibus semper fideli urbe Plsna nomen trahente, in oppido Nepomuk prope Montem Viridem.⁴ Ita dictum, quod Sanctus Adalbertus, Episcopus Pragensis, olim Roma redux in monte illo post aliquot annos, quibus Bohemia tota siccitate atque ariditate affligebatur, signo crucis et benedictione sua episcopali a Deo pluviam regno impetraverit;⁵ et mons ille primus virere inceperit et in tota Bohemia campi herba vestiti, prata ridentia, terra denique tota prius arida et moesta laetam induerint faciem.

In hoc oppido degebant conjuges honestae quidem conditionis, non tam nobilitate sanguinis, quam pietate conspicui, quibus in admodum provecta jam aetate spem prolis natura ferme negabat, ad Matrem gratiarum Beatissimam Virginem Mariam pro impetranda sobole recurrerunt. Florebat eo tempore ad pedem Montis Viridis celebre Cisterciensium Religiosorum coenobium, a sanctitate vitae atque virtutum fama celebre, cujus ecclesia non solum divinis laudibus et officiis pietatis destinata fuerat, verum etiam cultum specialem erga Reginam Coelorum in ejus imagine, a beneficiis et gratiis per Sanctissimam Virginem impetratis clara, constanter fovebat. Ante hanc Deiparae Virginis imaginem devoti conjuges suas ferventes preces quotidie aliquot annis pro foecunditate impetranda fundebant, et quia Divinae misericordiae Mater neminem in se sperantem derelinquit, sed pium precibus praestat auditum, filiolum a Divino Filio suo conjugibus hactenus infoecundis obtinuit.⁶ Quem devoti parentes pleni consolatione in hanc lucem editum illico sacra unda Baptismi ablui curarunt, et quia sicut alter Samuel fructus erat orationis, a Santissima Virgine piis genitoribus donatus, ut ita illum devotioni erga tam Magnam Dominam aptarent, nomen ei Joannis tanquam dilecti Mariae imposuerunt.

Neque hic omittendum est nobile prodigium, quo Deus nativitatem hujus infantis honorare voluit. Eadem quippe ipsa hora, qua in hanc lucem e materno sinu prodibat, flammae quaedam pulcherrimae visibiliter de coelo visebantur descendere, quae paternas aedes implebant et circumdabant et jam tunc praesagire poterant luminaria Coelestia, qualia in pretiosa ejus morte, ut suo loco dicitur, erant comparitura.⁷ Nocturnis hujusmodi luminibus videtur Deus indicare voluisse illud incendium charitatis, quo infans iste de materno utero exiens, utpote magis gratiae quam naturae partus, aliquando in adulta aetate arsurus erat et ardore sui zeli flammam divini amoris in cordibus peccatorum accensurus atque radiis virtutum suarum novum Ecclesiae splendorem allaturus. Splendida paternae domus illustratio quemadmodum in admirationem concives advocavit et in optima praesagia de nato puero concipienda erexit, ita genitores ad sollicitam excitavit curam sancte hanc suam educandi et instar soli fertilis excolendi prolem, quam a Deo per Sanctissimam Virginem consecuti fuerunt; cui non satis erat sterilitate laborantibus conjugibus totis votis exoptatam sobolem dedisse, nisi eandem de vita periclitantem conservasset.

⁴ *Bohuslaus Balbinus in ejus vita*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 1, § 2.

⁵ *Annales Bohem.*] V. Hájek z Libočan, Kronika česká 1541, f. 89r.

⁶ *Balbinus ibid.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 1, § 2.

⁷ *Summar. ex dictis Test. n. 5. §. ibid. et §. 1. ad 7. Interrog.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 5, § 1–7, 11 (odkaz přeřat z Acta utriusque processus, s. 7).

Balbin. in ejus vita.] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 1, § 3.

Dum enim adhuc in cunis et fasciis jaceret tenellus et innocens pusio, gravis eum infirmitas viribus infantis fortior invasit et brevi succubisset pertinaci malo, quod ei vitam in cunis sepelivisset, nisi eam Angelorum Domina in sua conservasset protectione et mortem jam jam propinquam repulisset. Aegrotabat infans Joannes, moesti parentes filiolum jam velut mortuum, quia brevi moriturum, deplorabant humanis destitutum remediis. At brevi compertum est hanc infirmitatem fuisse amaenum Divinae Providentiae lusum, quo parentes denuo ad patrocinium Matris Dei provocarentur; memores illi, cujus beneficio haberent prolem, ad eandem refugerunt manum, a qua eam acceperunt. Rursus Mariam ||[8] Virginem Sanctissimam invocarunt, precibus fatigare non destiterunt, ut per quam donum prolis acceperunt, per eandem acceptum conservarent. Rursus ad imaginem Matris Admirabilis in ecclesia Cisterciensium, gratiis et beneficiis atque miraculis claram, devotis affectibus voto facto, ut verosimile videtur, gratiam sanitatis pro filiolo sanitati postea mox restituto impetrarunt et puerulum deinceps in amore ac timore Dei, in cultu suae Benefactricis et in pietate Christiana educarunt.

Solum natura sua foecundum, si culturae adminiculo juvetur, facile non tantum flores, verum etiam uberes fructus depromit. Joannes instructus postea de suo gratitudinis erga Deum et Virginem Deiparam pro gemino beneficio vitae acceptae et conservatae, licet nondum plene beneficiorum pretium antecederet cognosceret, pia educationis exhibebat effectus. Omni ferme die ad ecclesiam Cisterciensium excurrebat et sacram suae Benefactricis imaginem invisebat ac teneram suam cum innocentibus affectibus devotionem, quantum sciebat et valebat, magna cum veneratione peragebat. Postquam ordinem ministrandi Hostiam divinam Sacerdotibus sacrificantibus brevi cum voluptate condidicisset, quotquot poterat, Sacrificiis angelicum hoc inserviendi officium praestabat ea cum modestia et devotione, quasi jam ecclesiae illi adscriptus Clericus et stipendio provisos esset, ut Venerandis illius monasterii Religiosis magnae fuerit admirationi.⁸ Emicabat in eo adhuc puerulo blandus quidam virtutis color, qui omnibus eum intuentibus mirifice amabilem et aestimabilem reddebat, ita ut ex diluculo tam luminoso meridiem splendidissimum nemo non praesagiret. Quia vero suavi et verecundae indoli et pietatis rudimentis acutum et ||[9] vivax ingenium sociabatur, quod egregium in studiis literarum polliceri videbatur progressum, a parentibus Zatecium, in qua civitate illis temporibus humaniora juventuti tradebantur studia, missus est Joannes ad condiscendam Latinitatis Grammaticam et Rhetoricam.^c Postquam autem ibi Latinam linguam cum laude non solum combibisset, verum etiam cum singulari fama eloquentiae, ad quam non minus a natura praeparatus, quam ab arte praeclare instructus censebatur, studia humaniora feliciter absolvit.

Inde ad severiores disciplinas et sublimiora studia prosequenda jussu parentum, quibus propensio filii ad statum ecclesiasticum perspecta jam erat, Pragam ad celebrem universitatem transivit, quam Carolus IV., Imperator et Rex Bohemiae, ad normam universitatis Parisiensis anno millesimo tercentesimo quadragésimo

⁸ *Balbin.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 1, § 3.

Summar. n. 6 § 1. ad 9.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz pře jat z Acta utriusque processus, s. 7).

Sartor. in Cisterc-bis tertio.] A. Sartorius, Cistercium bis-tertium, tit. XXV, s. 805–806 (odkaz pře jat z Acta utriusque processus, s. 7).

septimo^d instituit et fundavit multisque privilegiis ornavit. In hac universitate,⁹ quae ab origine sua nomen a suo traxit fundatore, Universitas Carolina appellabatur, etiam ex eo, quod idem Carolus Imperator et Rex publicos actus academicos praesentia sua frequentissime condecoraverit nec raro in publicis disputationibus, utpote Princeps omnium scientiarum peritissimus, conclusiones propositas ingeniosis argumentis scholastice oppugnaverit.¹⁰ Post obitum Caroli, qui anno millesimo tercentesimo septuagesimo octavo die vigesimo septimo Martii^e ex hac vita decessit, haec universitas a Wenceslao et Sigismundo, ejusdem Caroli filiis, Bohemiae Regibus atque Imperatoribus, dein ab Alberto Austriaco et Ladislao Alberti Posthumo nec non a Wladislao et Ludovico, Bohemiae atque Hungariae Regibus, quorum postremus in hac ipsa Universitate Carolina Prae[[10]gensi suprema Philosophiae laurea insignitus erat, denuo confirmata, novis indultis et gratiis ampliata fuit. Et quemadmodum a principio, accedente Pontificis Clementis VI. autoritate, anno millesimo tercentesimo quadragesimo septimo instituta fuerat, ita postmodum Nicolai V., Innocentii IV., Bonifacii IX., Urbani VI., Gregorii XIII. aliorumque Pontificum favore corroborata et multis privilegiis ac immunitatibus aucta fuit.

Sed anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo in eadem urbe Pragensi erecta et fundata est ab Imperatore Ferdinando I.,^f auctoritatem quoque suam conferente Pontifice Julio III., universitas altera a suo fundatore Ferdinanda dicta et successive ab Imperatoribus et Regibus Bohemiae Maximiliano II., Rudolpho II., Mathia et Ferdinando II. confirmata novisque gratiis et foundationibus provisa. Tandem anno millesimo sexcentesimo trigesimo quarto utraque universitas, nempe Carolina et Ferdinanda, a Ferdinando III., privilegiis omnibus denuo confirmatis, utraque universitas simul est unita et Carolo-Ferdinanda in haec usque tempora appellata.^g Celebris haec universitas in aliis forte gloriosior esse potest, quod inter suos alumnos de omni flore Nobilitatis prope innumeros, etiam Reges, Duces, Marchiones, Landgravios aliosque Principes quam plurimos numeret; nec non Cardinales (inter quos Eminentissimus Sacrae Romanae Ecclesiae Purpuratus Princeps Michael Fridericus, e Comitibus ab Althann, suprema laurea Magisterii philosophici et Doctoratus theologici praeclaro scientiae suae merito insignitus), Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Praepositos et Canonicos.¹¹||

[11] In hac alma universitate Pragensi, dum adhuc Carolina tantum esset, e celebrioribus aliis universitatibus, ut Bononiensi, Paduana, maxime Parisiensi, a Carolo IV. Doctores et Professores evocati, altiores facultates et scientias, videlicet Philosophiae, Theologiae atque sacrorum Canonum, in publicis collegiis et praelectionibus tradebant et docebant, tanta cum affluentia extraneorum scholarium, praesertim Germanorum et Polonorum, ut malitia haesiarchae Joannis Hus et ignavia Wenceslai Regis ex his nationibus male tractatis intra octiduum viginti quatuor millia studentium Praga migraverint,^h et Poloni Cracoviae, Teutones vero alii Erfordiae, alii Lipsiae, alii Rostokii universtitates inchoaverint et duas Carolinae

⁹ *In hac universitate*] zdánlivě anakolut – jde ovšem o uvození věty, do níž je vložena citace z J. Besneckera (viz níže) v délce dvou odstavců, a původní věta následuje na s. 11 po zopakovaném spojení *In hac alma universitate*.

¹⁰ *Gloria Univers. Pragens. Encom. 4.*] M. X. Volckman, *Gloria Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis, encomium 4: A Carolo IV. dotata universitas Pragensis*, s. 11–17 (odkaz přejat z BESNECKER, s. 182 – viz níže).

¹¹ *Besneker de Jure Public. c. 2. § 6.*] J. A. Besnecker, *Juris publici Romani-Germanici prudentia*, pars II, c. 2, § 6.4, s. 182–183 (z tohoto zdroje pochází i chybné datum úmrtí Karla IV. a následující citace; údaj o spojení univerzit je ovšem správný, do *Historie S. Joannis Nepomuceni* zřejmě chybně opsaný).

Pragensis neptes, Wittenbergensem et Francofurdiensem, genuerint; ex Wittenbergensi proneptes Marpurgensis, Regiomontana et Jenensis prodiverunt.¹² Nunc vero iterum eximia filia ex Carolo-Ferdinanda Pragensi Universitas Leopoldina, Wratislaviae in Silesia a Leopoldo I., gloriosae memoriae Imperatore, fundata, prosperis auspiciis assurrexit. Qui plura de universitate Pragensi ejusque perturbatione, interveniente post gloriosum Sancti Joannis martyrium haeresi, desiderat, historiam Patris Wietrowski S. J. de magno schismate Occidentis consulat.¹³

Dum itaque in pulcherrimo universitas Pragensis constituta flore, uberrimos non solum Regno Bohemiae, verum etiam universae reipublicae Christianae fructus germinaret, noster Joannes Praegae studia Philosophiae, dein Theologiae atque sacrorum Canonum inchoavit; quibus tanto cum fervore atque aviditate animum applicuit, ut aliud praeterea nihil cordi habere videretur. Audita et lecta indefesso labore mente revol[[12]vebat, ingenita sibi perspicacia meditabatur, feliciter cuncta penetrabat et felici memoria, gratia fandi praeditus, proferebat, ut omnium in se oculos cum admiratione converterit. Nulla ei tam nodosa in scientiis, quibus vacabat, proponebatur difficultas, quam non subtiliter ac dilucide prompteque cum solita sua modestia dissolveret. Quae omnia in publicis disceptationum exercitiis cum communi audientium approbatione et plausu luculentius emicabant. Unde absoluto Philosophiae cursu mox philosophici Magisterii suprema laurea fuit insignitus. Et quia militiae ecclesiasticae jam nomen dare statuerat, sacrae Theologiae nec non sacrorum Canonum scientiae comparandae majori cum ardore animum applicuerat, ut Ecclesiae Dei et Fidei Catholicae atque autoritatis pontificiae tuendae salutique animarum procurandae idoneum se redderet; sine ambiguitate Moderatorum ad excelsum Doctoratus sacrae Theologiae scientiae Jurisque canonici gradum est elevatus.¹⁴ Sic nimirum tam sacra, quam profana sapientia instructus, velut armis necessariis ad vitia debellanda et infernum expugnandum sese praepararat.

Ex quo dare litteris operam caeperat Joannes, jam incalescentes de caelo utique immissos ad respuendum saeculum sentiebat igniculos, qui sua crescentibus annis capiebant incrementa et tandem durantibus studiis altioribus in lucidiores excreverunt flammis ad statum clericalem amplectendum. Neque satis ei erat insigni doctrina et pietate ad obsequia Ecclesiae idoneum se reddere, sed speciali quadam ratione pro sacris Ordinibus recipiendis animum censuit esse praeparandum, recte judicans, quod quo quis majori animi cultu ac dispositione ad sacros Ordines suscipiendos praesertim Presby[[13]teratus accesserit, eo felicius postea in salutem animarum incumbat. Integrum proinde Sacerdotio mensem in solitudine praemisit, ubi unice orationi et rigidae corporis castigationi vacabat; omnes animi affectiones et recessus exactissime discutiebat, omnia etiam levia quae deprehenderat errata, amarum abluibat lachrymis et radicatus evellebat, ut anima sic ab omni nevo mundata, omni

¹² *Dubrav. Hist. Bohem lib. 23.*] J. Dubravius, *Historiae Regni Boemiae*, lib. 23, f. 146v. *Hist. Univers. Paris. Tom. 5.* (citované dilo se nám nepodařilo dohledat).

¹³ *Histor. de Magno Schismate Occid. Lib. 6.*] M. Wietrowsky, *Historia de magno schismate Occidentis.*

¹⁴ *Balbin.*] B. Balbinus, *Acta Sanctorum*, cap. 1, § 4.

Sartorius et alii] A. Sartorius, *Cistercium bis-tertium*, s. 806 (odkaz přeřat z *Acta utriusque processus*, s. 8).

Summar. n. 6. § 12.] *Acta utriusque processus*, *Summarium I* (odkaz přeřat z *Acta utriusque processus*, s. 8).

Paprocki.] B. Paprocký z Hlohoh, *Diadochos*, díl I, f. 337r.

absterso pulvere et carne spiritui subjugata, ad sacra Mystera postea tractanda compareret. Reliquum tempus in suavibus caelestium rerum meditationibus et orationibus pro Divinis gratiarum auxiliis ad tam sublime ministerium sancte obeundum impetrandis traduxit, firmissime statuens, ad amussim exemplaris aedificationis vitam futuram instituendi et sanctitati novi characteris morum sanctitatem conformandi.

Hac ratione mundatus et purificatus noster Joannes e sua solitudine velut ex igne aurum egressus, sacris Ordinibus et Sacerdotio initiatus est. Nequit satis explicari, quanta cum teneritudine devotionis divini Sacrificii Primitias Deo obtulerit,ⁱ ubi se totum in holocaustum perfectum illi dedicavit, qui pro se in adorando Sacramento victima factus est. Tantum profecto inde concepit ardorem charitatis, ut impatiens limitum ad communicandas suas flammam etiam aliis sese confestim effuderit, totus animarum saluti deditus. Apostolicum praedicationis officium aggressus, *non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis;*¹⁵ ac spiritu Divino animatos proferebat sermones, non verba fuco vanitatis illita, non inanes placendi studio elaboratos mentis conceptus, sed sensa caelestia proponebat et veritates aeternas doctrinasque solidas ardenti cum zelo et charitate ac spirituali populi ||[14] consolatione atque utilitate in variis ecclesiis proferebat. Sed quemadmodum umbra fugientem sequitur, ita praedicationem Sancti Joannis applausus populi et fama praeclari Ecclesiae comitabatur, tametsi neque illam curaret neque desideraret. Unde communi Superiorum consensu et approbatione Concionator in celebri basilica Teinensi Beatissimae Virginis, *ante Laetam curiam* dicta, in Veteri Urbe Pragensi, primario urbis loco, electus et destinatus fuit.¹⁶ Ardua videri poterat haec provincia, ut cum decoro sustineretur; ambonam illam prius occupaverant alii, qui temporibus illis eloquentiae tam sacrae quam profanae censebantur esse oracula: inter illos unus erat Conradus Stinka,^j alter Joannes Milcius,^k ambo saeculi sui Oratores praestantissimi celebrabantur et miris laudibus super omnes alios evehebantur. Auditores tantis viris assvetos alliciendi ac retinendi spes nonnisi anceps affulgebat. Milcius paulo ante vita functus, tanta vi persuadendi pollebat, ut matronas Pragenses vanitati magis deditas oratione sua omnes ad luxum deponendum induxerit; mulierculas vero turpi lucro ex prostitutione colligendo assvetas ita commoverit, ut plurimae in sacris coenobiis austeram acturae poenitentiam sese concluderint et cives ipsi Pragenses lupanaria, tot peccatorum hospitia, destruxerint. Nihilominus Joannes noster inter illa primae magnitudinis luminaria splendidius refulsit et suorum praedecessorum memoriam brevi tempore in populo exstinxit, civibus palam affirmantibus nullum hactenus tam idoneum Pragae auditum fuisse Concionatorem, qui cum Joanne Nepomuceno comparari potuisset; sua namque modestia temperabat zelum, quo flagrabat, et in perorando vehementiam lege prudentiae mensurabat, ||[15] mordaci verbo neminem ledens, neminem perstringens, sed omnium spirituali consulens utilitati.

Quales et quam uberes fructus animarum Sanctus Joannes e suis apostolicis praedicationibus collegerit, antiqui scriptores nihil quidem in particulari, ut de conversionibus peccatorum aliisque salutaribus auditorum suorum in virtutibus

¹⁵ 2. Cor. c. 2. v. 4.] spr. 1Cor 2,4: *et sermo meus et praedictio mea non in persuasibilibus sapientiae verbis sed in ostensione Spiritus et virtutis.*

¹⁶ Summar. n. 6. § 14.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejet z Acta utriusque processus, s. 8).

Christianis, eo dirigente profectu, referunt, sed in genere duntaxat reperiuntur sequentia: *Ad ejus conciones populus in maximo numero confluebat et multi convertebantur et contrito corde confitebantur;*¹⁷ id quod ad summam evangelici Praedicatoris laudem sufficere videtur. Publicis concionibus privata ejus respondebat conversatio. A vitiis ablactabat peccatores, probos in virtute promovebat et bonos efficiebat optimos; in quo tanto faciliorem consequebatur successum, quanto majore cum felicitate doctrinam sermonibus traditam efficacius firmabat vitae innocentia et virtutum exemplo; quod in persona tot laureis Doctoratus, qualis erat Joannes, majore cum splendore atque robore mortalium animis operatur. Proinde excelsa virtus et spectabile a doctrina talentum quemadmodum Oratori sacro magnam existimationem ac venerationem in populo Pragensi conciliarunt, ita eum altiori loco in Ecclesia dignum declararunt, ex quo velut e sublimi candelabro suam latius diffunderet lucem. Itaque Joannis, Episcopi Suffraganei, in pontificalibus commendatione, communi omnium suffragio et sententia in Collegium Canonicorum ecclesiae Sancti Viti Martyris metropolitanae Pragensis¹ est adlectus.¹⁸ Et quia publica fama pro illo peroraverat et insignem dignissimumque Concionatorem proclamaverat, munus quoque sacri Oratoris in eadem ecclesia metropolitana coram Imperatore ||[16] et Rege Wenceslao exercendi ei delatum fuit. Hic sane apparuit, quod honores, qui sollicite ab ambitiosis quaeruntur, majori cum sollicitudine ab humilibus despiciantur, qui magis eos mereri satagunt, quam possidere; quos tamen recusando novum sibi comparant meritum, ut eis conferantur.

Diu multumque cum Sancti viri Joannis humili modestia pugnatum est. Recusabat honores istos, quibus indignum se judicabat; omnium tamen vocibus tandem superatus est, clamantium tanto meliorem ac digniorem esse, qui honores non quaereret, sed ab honoribus quaereretur. Neque tanto valebat oblucri torrenti eorum, qui meritum ejus omnibus aliis praeferebant, atque ita aliena coactus violentia et jussu Majorum dignitatem Canonicatus et munus regii Concionatoris in basilica illa metropolitana cum profunda humilitate acceptavit; ubi annis compluribus zelantissimi Ecclesiastae munus obivit, ad quem audiendum frequentissimus semper cum aviditate et fructu accurrebat populus; ipse quoque Imperator Wenceslaus cum sua curia persaepe accedebat.

Praecipuum ejus concionum argumentum erat illud ipsum, quod Jesu Christi Sanctus Praecursor in deserto praedicabat, cujus nomen, officium et zelum Beatus noster Joannes Nepomucenus gerebat, nimirum poenitentia scelerum. Invehebatur in vitia illius depravati saeculi, praesertim contra luxum, ebrietatem et incontinentiam caeterosque mores corruptissimos. Nec tale fuit ejus eloquentiae flumen, quod solas valles abluit, montibus intactis; non solum plebejorum licentiosam insectabatur vitam, sed Magnatum quoque cul||[17]pas, non ideo minus abominandas, quod luxu et serico vestiantur; neque dissolutae libertati curiae Imperatoris parcebat, ubi ambitio et adulatio multis abusibus introductis praebebat hospitium et asylum. Nondum ad extremam prolapsus erat impietatem Imperator Wenceslaus, unde magnam de Sancto Joanne, de integritate vitae ipsius et praestantia doctrinae

¹⁷ *Summar. n. 8.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přeřat z řila M. F. Galluzzi, Vita di San Giovanni Nepomuceno, s. 7 – řále řen GALLUZZI, vřice viz řap. 5 řeto řráce: Analýřa řramenů a řrovnání řtextu Historia S. Joannis Nepomuceni s pouřitými řdroji) – na uvedeném řmřtě Summaria ovřem řitace není, řde řřejmř o řhybný Galluzziho řdřkaz.*

¹⁸ *Summar. n. 6.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přeřat z Acta utriusque processus, s. 8).*

conservabat aestimationem; et quemadmodum Herodes Joannem Baptistam, *sciens eum virum justum et Sanctum, et custodiebat eum et audito eo multa faciebat et libenter eum audiebat*,¹⁹ ita Wenceslaus a nostro Joanne seu ob vitae sanctitatem, seu ob raram in praedicando efficaciam persvasus, multa, quae alias facturus non erat, faciebat.

Tradunt antiqui scriptores, cum forte per id tempus sedes episcopalis Litomisslii in Bohemia vacaret, nostro Nepomuceno a Rege ante omnes alios ad illam infulam datum fuisse accessum. Sedenim adhibita illa in favorem suae humilitatis facundia, qua tam praeclare animarum aliena commoda procurabat, ita scivit modestus Presbyter apparentibus, ut suae modestiae faventibus rationibus uti, ut Regem ab ea cogitatione dimoverit. Praepositi infulati exemptae Wissehradensis ecclesiae dignitas par erat supremis in Regno Bohemiae dignitatibus. Erat regni Cancellarius, primus post Archiepiscopum Primatem; ecclesia Pontifici Romano immediate subjecta est, multis ornata privilegiis, annui proventus Praepositi, praeter alias opes, ad octoginta millia florenorum Hungaricorum ascendebat; summa profecto minime contemnenda, quae post apertas Indias plus quam alterum tantum hodie conficeret. Haec ipsa dignitas Praepositi a Wenceslao Rege ac Caesare Sancto Joanni Nepomuceno fuit oblata. Verum et |[18] hanc recusare maluit, quam a lucris animarum Divino sanguine redemptarum et a sacris concionibus abstrahi. Cum enim coelestes duntaxat congregare thesauros cuperet, nihili terrenos faciebat, imo quidquid eum a meritis, quae in vera humilitate sibi comparare poterat, retrahere nitebatur, penitus respuebat. Recusare tamen decenter non valebat regii Eleemosynarii munus,^m quod ei a Rege et Regina cum singulari affectus et honoris significatione ac verborum comitate oblatum erat;²⁰ ne videlicet obstinate aspernari omnia videretur et honorum contemptus in superbiam verteretur. Munus hoc ea cum sagacitate atque charitate obivit, ut pauperes omnes, alioquin semper querulos, quia nunquam saturos, reddiderit contentos, ita ut ejus prudentia et justitia in eleemosynis elargiendis plausum et admirationem omnium promeruerit. Adeo verum est, quod dum homines mediocris conditionis ad sublimia evehuntur officia, minores quam antea compareant, tenuitate ipsorum talenti et meriti clarius elucescente; e contra illi, qui de altiori sphaera sunt, majores appareant, talenti ac meriti sui splendore clarius emicante.

Crescebat indes existimatio et fama in populo Sancti Joannis, ita ut ejus dicta jam reputarentur oracula; valde fortunatum se credebat, qui eum habere poterat in suis dubiis consiliarium, in suis caeptis arbitrum et in negotiis animae atque salutis aeternae directorem. Unde Imperatrix Joanna, Alberti Bavariae Ducis et Hollandiae Comitis filia,ⁿ Inclyta Princeps, cujus nobilitas prosapiae et imperialis regiaeque dignitas decora erant longe inferiora ornamentis animae; ab innocentia morum, animi candore ac caeteris Christianis et regiis, quae in magna Imperatrice desiderari possunt, virtuti|[19]bus erat spectatissima. Sacris dictionibus Beati Joannis mirifice delectabatur et validissime ad incrementa virtutum se incitari sentiebat; illius denique sermonum zelo efficaci capta et compuncta, adeo sublimem de ipsius virtute et sapientia concepit existimationem, quam etiam publice manifestavit, dum eum pro suo stabili Confessario assumere decrevit eique totius conscientiae suae clavim

¹⁹ Marc. 6. 20.] *Herodes enim metuebat Iohannem sciens eum virum iustum et sanctum et custodiebat eum et audito eo multa faciebat et libenter eum audiebat.*

²⁰ Summar. n. 6. § 18.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejeat z Acta utriusque processus, s. 8).

tradidit et arbitrium commisit ac Patrem in spiritu atque in via Christianae perfectionis ducem et directorem suum constituit.²¹ Exempla Principum et Magnatum imitatione aliorum nunquam destituuntur; quidquid agunt, sua commendant et fulciunt autoritate et unusquisque gloriae sibi ducit, vestigia premere ab illustri quodam praeunte duce. Plurimi exemplo Reginae Beatum virum conscientiarum directorem sibi delegerunt, praesertim Religiosae Virgines Ordinis S. Benedicti ad Divum Georgium in Castro Pragensi; neque desiderio suo et spe delusae fuerunt, quae mox Joanne ducente ac docente ad summum religiosae perfectionis apicem non tam passibus, quam volatibus ferebantur. Vix enim culturae illarum animarum admovit manum, et illico insolitae fragrantiae odorem lilia ipsarum effundere caeperunt, ita ut monasterium illud in amoenissimum hortum, in quo Sponsus Caelestis delicias caperet, fuerit commutatum.

Quaedam veteres memoriae dicunt, Beatum Joannem hoc tempore delectum esse ecclesiae metropolitanae Decanum, sed cum inscriptio sepulchri hoc titulo careat et meliores codices id non asserant, credibile videtur errorem subesse. Illud verissimum est, quod ecclesia illa metropolitana Pragensis in Beato Joanne, suo Canonico, virum habuerit incomparabilem, sanae ||[20] solidaeque doctrinae Magistrum, prudentiae plus quam humanae consiliarium et omnium cordium arbitrum sapientissimum. Ingens undique ad eum erat affluxus omnis hominum conditionis pro consilio seu in negotiis conscientiae, seu de recta muneris administratione, seu de Christiana domus et familiae gubernatione. In eo partes litigantes suas reponebant controversias earumque decisiones; quidquid ille statuerat, id partes dissidentes totum velut aequissimum sine omni contradictione acceptabant et sententiae ipsius plene acquiescebant. Hujus rei fidem faciunt nonnulli veteres codices et authenticum perhibent testimonium, quod in causis difficillimis, quae plurium annorum decursu crumenas evacuarant, animos litigantium diviserant et usque ad desperationem finiendae aliquando litis deduxerant, brevi temporis expensa mora verbisque paucis hujus angeli pacis terminatae fuerint. Hinc saepius in illis monumentis legebatur: *In causa N. N. Joannes Nepomucenus laudator* (quod idem erat ac arbiter vel compromissarius) *eligitur*. Et sane magnam fuisse in judicando ejus rectitudinem aperte colligitur e sententiis judicialibus ab eo pronunciatis, quae ad nostra usque tempora posteritati transmissae referuntur et leguntur, in quibus ultra justitiae amorem, studium pacis conciliandae cum pari libertate spiritus mirifice incalescunt; dirigentibus his virtutibus, omnia negotia gloriam et obsequium Dei atque utilitatem proximi concernentia tractabat.

Nec minor in benefaciendo charitas, quam rectitudo in judicando visebatur in nostro Beato, dum securi erant omnes pauperes, in eo se amabilem patrem inventuros. Ita enim in processibus judicialibus appel||[21]latur: *Tanquam pater misericors pauperum largas erogavit eleemosynas*.²² Hoc certe motivo inductus est ad munus Eleemosynarii regii acceptandum, ut videlicet charitatem erga egenos exercere posset; cui parum erat alienas distribuere facultates, nisi etiam liberaliter proprias elargiretur. Satis ei erat necessitates illorum cognoscere, ut eis succurreret, sola contentus voluptate quidpiam habendi, quod erogaret. Et quemadmodum canales marmorei, qui aquas in hortos et campos deportant, ipsi deinde manent aridi, ita ille se ipsum rebus spoliabat necessariis, ut aliis etiam superflua largiretur; nunquam

²¹ *Ibid.* § 19.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 9).

²² *Summar. n. 8.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z GALLUZZI, s. 12 – na uvedeném místě ovšem citace není, zřejmě chybný Galluzziho odkaz).

hilarior, quam dum vidit, quod a sua charitate factus sit pauperior, quia fuit liberalior. Munus Eleemosynarii magna certe opus habebat vigilantia ad necessitates veras a fictis discernendas, ut prompte majori subveniret indigentiae et largae beneficentiae pluviam ita dispensaret, qua omnis aridus campus rigaretur, quin ulli justa querimoniae occasio praeberetur, quasi oblivioni datus aut non satis rigatus. Res profecto difficilis erat, illis praesertim temporibus, ubi forte major circuibat multitudo pauperum, qui stomacho alimentis vacuo aërem lamentis replebant, quasi debitum justitiae illis negaretur, quando quae ex misericordia sibi erogari petebant, non impetrabant. Hoc tamen consecutus est noster Sanctus nec ullus erat, qui non depraedicasset et admiratus non fuisset singularem ejus in hoc munere administrando prudentiam. Ipse nihilominus humilitate dotes naturae et gratiae occultante, se nihilum esse arbitrabatur et tanquam certum credebat, quod sicut absque ullo merito imposita sibi fuissent munia, quae jussu obibat alieno, ita nullo ad ea sustinenda praeditum esse talento. Ajebat in se profanari Sacerdotium, ||[22] suam imbecillitatem spiritus ad evitandos offendiculi scopulos aliena indigere directione; denique se duces aliorum esse non posse, utpote caecum et inexpertum. Sic nimirum cum magnus esset in oculis Dei et hominum, semper in oculis propriis se ipsum minorem nihilo reputabat, eo laudabili more Sanctorum, qui cum sint communi aliorum opinione in virtute gigantes, ipsi soli se nanos credunt, ab illa sua persuasi humilitate, quae illos non sinit propriam agnoscere magnitudinem. His et aliis virtutibus Deus Beatum Joannem ad gloriosum praeparabat martyrium, quod ejus vitam coronavit.

Quantum felicibus augmentis crescebat indies meritum et virtus nostri Sancti Nepomuceni, tantum luctuosis incrementis augebantur flagitia Imperatoris Wenceslai, qui se ipso deterior quotidie evadebat et jam ob vitae pravitatem magis contemptibilis, quam ob dignitatem imperialem spectabilis. Nihil erat injustum, quod non perpetrabat, ut suis velificaret passionibus et conceptos in animo fines consequeretur, ipsa sua potestate atque autoritate ad omne iniquitatis attentatum abutens. Excessus ejus omnium patebant oculis, sub gravi jugo regiminis gemebant subditi, quibus sub vitioso Principe non poterat non esse tyrannicum. Cognomento Piger et Ignavus passim appellabatur, qualis tamen non erat in discernendis vindictis, imo ex illis erat, de quibus scripsit Propheta: *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.*²³ Nec ipsa Imperatrix Joanna, lectissima conjux, immunis fuit a belluina ineptia hominis, cui pro regula serviebat animi saevities, pro arbitro voluntatis impetus et passio, quae utpote caeca non discernit, neque respicit aliorum vel dignitatem, vel conjunctionem, ||[23] vel merita.²⁴ Unde quam praesentem oderat et ferre non poterat, eam absentem stimulo zelotypiae misere deperibat; atque ita duobus contrariis agitabatur affectibus, odio et amore, qui ambo simul conspirarunt, ut Wenceslaum redderent magis flagitiosum et Reginae conjugii magis molestum. Credebatur, nec sine fundamento, illum a quibusdam suis Ministris arte diabolica fuisse dementatum, et quod naturae in malum pronae atque nimium indulgenti ac molli educationi infasciatio accesserit;²⁵ certum autem illud est, quod ad summam vitae dissolutionem devenerit, ita ut ex homine monstrum factus videretur. Neque hic

²³ *Psal. 13. 3.] quorum os maledictione et amaritudine plenum est = veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* (odkaz přeĵat z GALLUZZI, s. 14).

²⁴ *Summar. n. 6.] Acta utriusque processus, Summarium I.*

²⁵ *Summar. n. 7.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 7, § 1 (odkaz přeĵat z Acta utriusque processus, s. 9).*

locus est licentiosam cruentamque ac plurimis maculis foede conspurcatam hujus Regis vitam describendi, de qua illorum temporum annales consuli possunt.

Agebatur salutis nostrae annus millesimus tercentesimus octogesimus tertius, quem Rex Wencesalus memorabilem fecit multorum Bohemiae Nobilium strage et spectabili etiam regni Procerum sanguine, quo mensam suam regiam perfudit, quasi luctus alienus voluptas Regis fuisset et ipsum vitae alimentum sine caedibus ei conducere non potuisset. Joanna Regina, Princeps mitissima, hujusmodi crudelitatibus et sceleribus mariti quotidianis vehementer offensa et afflicta, acerbissimo animi excruciabatur dolore nec porro tolerare valebat ea ratione indignissimis flagitiis portam in regnum aperiri et in eo impune foveri. Idcirco videns nullum sibi amplius in humanis rebus restare solatium atque suspiciosos mariti oculos et saevitiem perhorrescens, omni erga res creatas affectu sese spoliavit, et ad Coelum conversa, statuit in Deo pacem quaerere, quam in mundo invenire non poterat; denique totam se in brachia verae devotionis conjecit, ut **[[24]** deliciis coelestibus, in exercitio pietatis sexui et conditioni suae conjugali congruentibus, tranquille frueretur. Sic nimirum animae rite dispositae recte uti noverunt calamitatibus et crucibus, e quibus scalam sibi construunt, per quam ad Deum ascendant. Itaque ut Sponso Coelesti placeret, unice sollicita, cui terrena omnia displicebant, ab exercitio piorum operum fecit initium: invisebat infirmos eisque inserviebat, in suas proprias vertendo alienas miserias, quibus e propriis facultatibus opem ferebat, frequentabat sanctuaria et multis horis orationem producebat, corpus jejuniis macerabat vitamque ad normam excelsae virtutis componebat.²⁶ Quia vero ubi lumen Coeli majus est, anima naevos etiam minutissimos clarius deprehendit, quemadmodum ubi lucidior est solis meridies, dum in conclave intrant ejus radii, etiam tenuissimae atomi et minutissimi pulvisculi conspiciuntur, qui in luce minore non apparebant; agnoscere caepit Joanna minimos animae defectus non esse contemnendos, de quibus exacte nec sine lachrymis et dolore se accusabat; de his, uti etiam de perfectiore conscientiae statu frequentiora et prolixiora, cum Beato Joanne Confessario suo instituebat colloquia. Super omnia instanter et constanter Divinae majestati pro salute mariti supplicabat, ut aliquando respisceret tandemque suus in Coelo esset socius, qui suus in terris erat maritus.

At, quis crederet! Quod Wenceslao placere affectumque erga Imperatricem conciliare debebat, hoc ille in majus odium vertit. Nimirum cibus etiam optimus et ad vires conservandas ordinatus nauseam creat stomacho infirmo et peccantibus humoribus onusto. Ob vitam adeo solitariam et devotam Imperatricis Wenceslaus acerbius adversus eam concipiebat odium et zelotypam **[[25]** suspicionem, quasi quo illa Deo magis erat fidelis, minus fidelis marito evaderet. Quis jam explicet, quam horribilis affectuum et furorum tumultus fuerit excitatus in corde Wenceslai, quod nullum rectae rationis lumen aut fraenum patiebatur. Inter alios levissimi animi caecos impetus decrevit omni conatu investiganda esse cuncta Imperatricis cordis arcana, quid de ipso cogitaret uxor, quem praeter se alium amaret, quas in anima culpas circumferret atque in sacro poenitentiae Sacramento manifestaret.²⁷ Videbat sperari non posse, ut sibi talia pandat Imperatrix, proinde suas in Confessarium direxit cogitationes, qui omnes arcanos conscientiae Imperatricis recessus et cordis

²⁶ *Summar. n. 7.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 7, § 2 (odkaz pře jat z Acta utriusque processus, s. 9).*

²⁷ *Summar. n. 7.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 7, § 3 (odkaz pře jat z Acta utriusque processus, s. 10).*

affectus non poterat ignorare et ad cuius pedes illa tam crebro confitens ac diu colloquens accedebat. Die quodam Rex Beatum Sacerdotem Joannem post auditam Reginae Confessionem ad se jubet acciri et post praemeditatum verborum circuitum velut fortuito sermonem de Imperatrice instituit. Pulchrum a simulatis laudibus loquendi fecit exordium ad illicita postulata, tum propius ad rem suam accedens, inquebat, quod conditio sponsae, praesertim Supremi Principis et Imperatoris, eam obstringat non solum ad subjicienda, verum etiam ad revelanda cuncta cordis arcana coronati sponsi oculis et arbitrio. Hoc proinde Imperatricis debitum, ut suum proprium faceret Joannes Confessarius, petebat, et quae illa in Confessione sacramentali manifestasset, si non omnia, saltem aliqua tanquam Regi et marito manifestaret. Quod si praestaret, quemadmodum sibi in tanta negotiorum mole curisque oppresso magnum fore levamen, ita Confessario perquam utile atque honorificum, non defuturis remunerationibus manu regia dignis, qui[[26]bus desideria unius Canonici, ut ut jam bene provisi, complerentur.

Exhorruit Sanctus Presbyter ad hanc minime expectatam Regis propositionem et instar frigidi marmoris tantisper haesit; mox libertate Spiritus, qui Sanctis suis generositatem loquendi coram Regibus inspirat, animatus exposuit, quam enorme crimen sit in sacro Tribunali audita et sigillo duplici, naturali et sacramentali, clausa revelare; quod proinde sine gravi delicto nec fieri, nec peti posset. Negare postulata semper durum est, maxime Principibus jussa dictare asvetis, non repulsas audire, existimantibus sibi negari quidpiam ab inferioribus aliud non esse, quam laedi auctoritatem suam atque dignitatem. Multo durior accidit haec Beati Joannis renitentia Wenceslao, tum quia erat anima tota sulfurea, ignem ex qualibet scintilla facile concipiens, tum quia de re agebatur, quam omnino voluit et toto passionis conatu obtinere decrevit. Dissimulavit tamen indignationem, reflexione facta, quod sicut neque arx ad primam cedit aggressionem, neque arbor ad primum ictum securis cadit, ita Joannes ad primam non flecteretur petitionem. Sed quemadmodum arx repetitis tandem expugnatur invasionibus et arbor saepius inflicta securi prosternitur, ita sperabat beneficio temporis fore, ut Joannis cor prius adamantinum saepius impetum tandem instar cerae mollescat. Sed enim Regem spes ista fefellit, sincera enim virtus et non spuria impugnari potest, non vinci; et dum non cedit, lucra in detrimentis reputat et vitam in morte conservat.||

Liber II.

De martyrio Sancti Joannis Nepomuceni

Ira furor brevis est, scripsit quondam profanus author.²⁸ Animus quippe dominio iracundiae subjectus facile prolabi solet in eos impetus, quibus furore atque amentia correpti sunt obnoxii. Id luculenter in Wenceslao Imperatore apparuit, in quo sicut nullus animi affectus frae|[28]num rationis patiebatur, ita effraenis erat ejus cum rabie confoederata iracundia. Die quodam accidit, quod coquus regius caponem non optime assum ad mensam Regis miserit. Ea res Wenceslao improvisa eum in tantum abripuit furorem iracundiae, ut naturae humanae omnisque humanitatis oblitus, illico jussu barbaro et inaudito ipsum coquum regium protinus alligatum verubus²⁹ in poenam negligentiae flammis admoveri et assari curaverit. Perculsi tam barbara crudelitate aulici, horrebant, pallebant et sese mutuo intuebantur, audito mandato, quale a Busiride^a aut Nerone forsitan expectari poterat, non vero ab Imperatore Christiano, qui se alium a Tyranno ostendere debebat. Nemo tamen contradicere audebat, cunctis metuentibus, ne sibi eadem supplicia verbum aliquod interponendo adsciscerent. Mandata est executioni crudelis sententia et miserandus coquus ob defectum venia dignum tam horribile tormentum sine misericordia subivit. Ea est Principum infelicitas, quod sicut ab omnibus videntur et noscuntur, ita a nemine corrigantur; vel quia correctio cum sit actus Superioris, competere non videtur inferiori, vel quia veritas aegre profertur, dum aegre auditur. Soli Beato Joanni non defuit generosus animus ad cohibendum impetum Principis furentis, et quemadmodum prius, dum tempus tacendi erat, silere scivit, ita nunc, ubi tempus erat loquendi, novit etiam linguam suam facere disertam. Petito et obtento ad Suam Majestatem accessu, verbis primum blandis et mansuetis exponebat sententiae jam executioni mandatae indignitatem. Demonstrabat vitam hominis tam leviter non esse profundendam et ob male assum caponem fortasse citra culpam extremo supplicio extinguendam; |[29] quod si errorem noluit impunitum, alias fuisse poenas, quibus abunde formidabilis et non execrabilis redderetur, qualem se exhibuit praesenti mandato. Cumque nihil verba mansueta apud iracundum et sui impotentem Principem proficerent, gravioribus sententiis facti saevitiem et atrocitatem coepit explicare. Exaggerabat iniquum excessum, qui committi non poterat sine violatione legum humanitatis et justitiae, quae proportionem vel arithmeticam, vel saltem geometricam inter culpam et poenam exigunt.

Sed non semper zelus etiam optimus in curiis Dominantium benigne suscipitur. Nec zelus Eliae in curia Achabi,^b nec Joannis Baptistae in curia Herodis^c placuit. Idem nostro Sancto Joanni accidit, qui non solum non emollivit Wenceslai animum, sed ab eo cum contemptu repulsus et a satellitibus irritati Principis jussu, nulla sacerdotalis ordinis reverentia, vel dignitatis Canonici aut Eleemosynarii regii consideratione habita, in deterrimum carcerem est conjectus.³⁰ Ergastulum, in quo diebus aliquot detinebatur, erat abstrusum et involutum tenebris, quae noctem

²⁸ Q. Horatius Flaccus, Epistulae. Epist. I 2,62–63: *Ira furor brevis est; animum rege, qui nisi paret, imperat, hunc frenis, hunc tu conpesce catena*. Opera, s. 237.

²⁹ *verubus*] arch. koncovka dat. a abl. pl. od *veru, us, n.* = rožeň (klas. *veribus*)

³⁰ *Summar. n. 7.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 7, § 6.

fovebant perpetuam;^d ibi nonnisi horror, squalor et incommodum habitabant et moestam captivo societatem et horridum praebebant contubernium. His accedebat inedia, victus adeo parvus et potus adeo brevis, qui simul de vita miseri captivi litigabant. Iste nihilominus patientia non stoica, sed Christiana fortitudine roboratus, tanto vegetiore animo erat, quanto vires corporis debiliores sentiebat. Gratias Deo reddebat, quod exemplo Apostolorum dignus sit habitus pro ejus amore et honore carceres et contumeliam pati. Probe videbat, quod hanc tempestatem sedare potuisset voluntati Regis obtemperan||[30]do et ob renitentiam suam orta fuerit procella tam turbida, quae tandem hunc aerumnarum imbrem in suum caput effudit. Id ipsum ei ob oculos ponebat custos carceris, sive id suo motu egerit de intentione Wenceslai divinando, sive Imperator ipse in os ejus talia dicenda imposuerit. Existimabat impius Princeps, quod sicut vi tormentorum eruitur Confessio ex ore contumacium delinquentium, ita resciri possent e Sancto Confessario secreta in sacramentali Confessione audita, qui pro liberatione ex angusto carcere tandem etiam linguam silentio ligatam solveret ad arcana desiderata revelanda.

Videns autem Rex aspera severitate omnem operam et oleum se perdere,³¹ ad suaves blanditias adhibendas animum resolvit; et quia hic Princeps instar arundinis facile jam ad hanc, jam ad illam partem sese flectebat et ab uno extremo in aliud sine medio transiliebat, derepente placatum se ostendit, et facie Tyranni per simulationem deposita, benevolam amici, si non etiam patris, induit suavitatem. Praeter volubilitatem et naturalem in decernendo impetum perpendebat (quod animus hominis, utpote a natura violentae coactionis inimicus, duris modis se stringi non patiatur, sed majori cum robore iis reluctetur, quae per vim exiguntur; et quod ubi ferae belluae rigore domantur, ibi homines ex adverso persaepe indurentur et minus flexibiles reddantur) facilius denique animos versari et flecti mansuetudine, quam severitate; non secus ac corpora, quae feliciter lenitivis, quam violentis curantur medicinis. Misit proinde Rex unum de suis aulicis ad Joannem in carcere inclusum, cui fecte nunciaret Imperatorem poenitudine tangi de illo in carcerem conjecto, propterea ||[31] quantum conditio Principis erga subditum permittit, veniam petere; fore, ut a Sua Majestate brevi secunda experiatur et singularia benevolentiae argumenta pro reparando impetu in eum commisso. In hunc finem addebat aulicus Joanni eum a Rege non solum libertati restitui, sed etiam die sequenti ad mensam regiam invitari, qui honor unus ex maximis exhiberi non solet, nisi personis vel illustri caractere insignitis, vel sanguinis propinquitate conjunctis.

Altero die in aula comparuit Joannes et cum insolita significatione honoris et affectus a Rege receptus fuit, quem adeo benignum reperit, ut immemor esse videretur, se Wenceslaum esse vel Caesarem. Magnatum comitas et officiosa urbanitas animorum est fascinus, cui cedere solent illi ipsi, qui antea minis resistebant; et omnis virtus non solida sinit se blande capi fascinis urbanitatis, quae sunt illae Sirenes^e et artes, quibus corda illaqueantur et veluti magia quadam, licet prius inflexibilia, tandem flectuntur. Sic in primitiva Ecclesia nonnulli fortes et constantes in tormentis turpiter blanditiis devicti cesserunt, posteaquam de catastis³² et equuleis³³ triumpharunt. Non ita invictus noster Sacerdos, qui ex una parte instar navis bene instructae scivit resistere aquilonibus, ex parte vero altera fidere volebat zephyris, qui etiam durante malacia tempestates excitant. Benignitati Principis, cujus

³¹ rčení *oleum et operam perdidit* původně viz Plautus, Poenulus, vers. 332, Comédies, s. 188.

³² *catasta, ae, f.* = železný rošt užívaný jako mučící nástroj – pův. sloužil k vystavování otroků

³³ *equuleus, i, m.* = dřevěný kůň užívaný jako mučící nástroj

erat commensalis, cum omni quidem obsequio correspondebat, sed cum ea cautela, qua sapientes convivae Neronis, ubi semper fraudem et mortem formidabant. Sublatis mensis et remotis arbitris suam Wenceslaus larvam deposuit, et quis esset, ostendit, non qualis apparuit. Causam Joanni aperuit, propter quam aderat vocatus, ut nimirum ex or[[32]dine cuncta ediceret, quae auribus ejus Imperatrix in sacra Exomologesi³⁴ concrediderat. Subjungebat curiositatem hujusmodi ac desiderium sciendi dignum esse, cui satisfiat, in Principe, qui eo non impleto diu noctuque inquietus et anhelus victurus esset. Arctissimum regio verbo secretum pollicebatur omnium, quae sibi panderentur. Spondebat honores, dignitates, opes et thesauros, quibus ambitio superbissima et avaritia cupidissima posset satiari, si votorum fieret compos; alioquin carnificinas omnes minabatur acerbissimas, quales irrogare potest iratus Princeps.

Demum hortabatur Joannem, ut regiam susciperet munificentiam, nec magis irritaret iracundiam, quae jam diu cohibita tandem cum strepitu erumpens, in ejus caput sese effusura esset. Ad haec promissa aequae ac ad minarum terriculamenta Joannis animus semper fortis, semper inaccessus reponebat se (ut subditus obediens tenetur) in omnibus aliis venerari mandata Suae Majestatis, at in re praesenti obtemperare non posse, quin Deo fiat inobediens; exemplum secutus magnanimi Machabaei, qui Regi Antiocho genere dicebat: *non obedio praecepto Regis, sed praecepto legis*;³⁵ cum lex positiva sub poenis temporalibus et aeternis obstringat Confessarios ad sigillum, quam semper inviolabiliter se observaturum asserebat, milleque mortes et supplicia subire malle, quam legem illam violare. Denique monebat Regem, abstinere iis captandis, quae soli Deo cognoscenda reservantur. Hic profecto verificata est promissio Jesu Christi suis facta discipulis eorumque successoribus, ejus Ministris, de suggerenda illis eloquentia et sapientia ad confundendos adversarios;^f Sanctus enim Sacerdos nunquam tanto cum spiritu, ener[[33]gia et facundia sicut in hac occasione locutus fuit; et sine dubio movere suasionem suam poterat Wenceslaum, nisi iste svadentem magis auscultasset passionem, quae irritata, quia non contentata, plus quam barbaram ei suggerebat resolutionem, qualem sola poterat belluina crudelitas excogitare, ut visuri sumus deinceps.

Sperari non poterat, quod turbidus Wenceslai animus non erumperet in tonitrua excessivi cujusdam impetus et in fulmina crudelis sententiae. Reipsa confestim, nec sine rabie, advocari jussit cum suis lictoribus carnificem, quem in promptu semper habebat et barbaro joco suum appellabat compatrem, qui Joannem raptum crudelibus tormentis tandem edocerent, quam grave crimen sit uni Caesari postulata negare. Sic nimirum Sanctus Sacerdos, qui tanta cum exhibitione honoris et amoris demonstratione ad Caesarem fuerat introductus, inde cum tanto contemptu et probro fuit abreptus a ministris justitiae studiose intentis, ut eum insolitis aerumnis onerarent et ita ingenio Principis placerent, cum potius in causa tam iniqua rationem virtuose resistendi ab hoc illustri captivo condiscere debuissent. Primo eum in eqvuleo suspensum, mox barbaram extensum facibus jam ad has, jam ad alias corporis partes admotis excruciarunt. Compassione et stupore dignum erat spectaculum videre Sancti viri membra luxata et suis locis mota, adusta, cum tot plagis, quae totidem ora erant aperta in poenam unius oris, quod sigillo clausum servare voluit. Inter haec Deum laudabat et benedicebat, nihil vehementiae dolorum tam atrocium cedens,

³⁴ *Exomologesis, is, f. = zpověď*

³⁵ 2. Machab. c. 7. 30.] *cum haec illa adhuc diceret ait adolescens quem sustinetis non oboedio praecepto regis sed praecepto legis quae data est nobis per Mosen.*

quales infligebat ignis, alias Divinae justitiae, hic humanae crudelitatis instrumentum. Inutiles fuere instigationes Imperatoris, quamvis enim certa non ||[34] habeatur notitia eum his tormentis praesentem adstitisse. Nihilominus ex consensu historicorum et ex conjecturis in barbaro adversus reos procedendi modo fundatis id valde probabile videtur, tanto magis, quod in hujusmodi occasione non solum oculos ut alter Nero^g pascere voluerit voluptate e supplicio miserorum, quod aliis Tyrannis erat commune, verum etiam et maxime speraverit vi tormentorum elici posse desiderata Confessionis arcana et aliena peccata Imperatricis; quemadmodum etiam levioribus tormentis adacti rei, alias contumaces, propria fatentur delicta.

Sed enim delusum se vidit impius Tyrannus, ex ore namque invicti athletae (sicut olim ex ore trium adolescentium in flammis Babylonicis)^h non aliae voces quam divinae laudis audiebantur cantica. Ad omnes penitus obsurduit suggestiones aut Principis, aut carnificum aliorumque adstantium; oculis in coelum defixis, dulcissima Jesu et Mariae nomina invocabat eisque spiritum commendabat, sive in vita conservandum vellent, sive morti tradendum. Et haec profecto metuenda erat, postquam tortores et innata sua feritate et Imperatoris mandatis incitati nihil crudelitatis omiserant, quod non adhibuissent, ad frangendam herois nostri constantiam; de quo eruditus historicus scribit: *Omnis tamen illa carnificina intra S. Joannis patientiam fuit*;³⁶ non secus ac mare, quod ut e suis littoribus egrediatur, omnis furor tempestatis efficere non potest. Imo ita excrevit Servi Dei patientia, ut Caesare ejusque ministris jam fatigatis, ille primus desiderio suo et concepta spe frustratus abierit et carnifices lassati Sanctum heroem ex eqvuleo depositum in carcere deseruerint, ubi (prout antiqua tradunt documenta) Coelestibus reficiebatur consolationibus. Et ||[35] quamvis eas in particulari non explicent, credere tamen juvat vel spiritus Angelicos, vel alios Paradisi Cives, aut ipsum Salvatorem ei comparuisse, et prout de aliis legitur Martyribus, ad sananda ejus vulnera et spiritum recreandum descendisse. Nisi dicere velimus, quod post gloriosum certamen eam in anima perceperit confortationem, qualem inter sua tormenta experiebatur Beatus Laurentiusⁱ et alii antiqui milites Jesu Christi; de quibus Tertullianus scripsit, quod dum corpus assaretur, mens in coelo absorpta fuerit,³⁷ ita ut illis igniti carbones (ut quidam eorum dicebat: *prunae mihi flores videntur*)^{38j} et candentes laminae amoeni flores et lanienae pro fide Christi toleratae fuerint ipsorum deliciae.

Non diu tamen illi clausus erat carcer, sive quod constantia tam heroica Martyris virtutem abunde ostenderit Wenceslao, ut eam venerari cogeretur, etiam sibi adversam, sive quod Imperator in seipsum reversus et bulliente prius passione nonnihil sedata, suum agnoverit excessum, vel etiam quod Imperatrix rescians Confessarium suum carceri mancipatum esse, quem ut patrem diligebat, dolorem suum et intercessionem pro illo apud maritum deposuerit. Quidquid horum sit, certum est, quod Sanctus Canonicus in publico rursus comparuerit et cum silentio injurias omnes sibi illatas dissimulaverit, nulla de illis etiam apud fidissimos amicos facta mentione. Suis interim occulte vulneribus et livoribus ex immani carnificina curatis, ad suam rediverit stationem, columbam imitatus, quae licet percussa et vi repulsa, nihilominus ad suum amatum nidum revertitur. Miraculum sane Divinae protectionis videri poterat, quod homo paulo ante ex tormentis semivivus relictus,

³⁶ *Balbin. in ejus vita*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 2, § 12 (odkaz přejat z GALLUZZI, s. 23).

³⁷ Citát se nepodařilo dohledat, nejde patrně o citát přejatý z Tertulliana, nýbrž o překlad z italského zdroje (viz GALLUZZI, s. 23: *che mentre era arrostito il corpo, l'animo era assorto in Cielo*).

³⁸ *S. Tiburt.*] sv. Tiburtius – viz vysvětlivka j (odkaz přejat z GALLUZZI, s. 23).

post brevem temporis parentesim³⁹ redire potuerit ad praedicandum tanta cum energia, ad populum instruendum, ad Confessiones excipiendas et ad sublevandos cunctos in necessitatibus spiritualibus animae, quasi ex adamante corpus habuisset fabricatum. Sui ipsius videbatur oblitus, ut se in utilitatem impenderet aliorum, quasi cibus ejus aliud non fuisset, quam reductio malorum et profectus bonorum. Non ignorabat, imo praevidebat pristina, ad quae revertebatur officia et quae illi sacra imposuerat charitas, non diu esse duratura nec se illis plane donare, sed ad breve duntaxat tempus commodare posse. Tum quia conscius instabilis Wenceslai indolis, cujus perspectam habebat mutabilitatem (uti maria illa, in quibus ipsa malacia cito in tempestatem vertitur; aut sicut dies quidam hyemis, qui solem vix apparentem vident, mox nubibus obducuntur; et sicut post matutinam serenitatem non semper sine pluvia sequitur meridies), tum quia Joannes, ut verosimilius est, certam de coelo hac de re habuit revelationem. Quandoquidem toto illo tempore, quod ab animarum cultura supererat, tam familiariter cum Deo conversatus est, ut pie credi possit nihil ei de futuris eventibus, et quae facienda vel permittenda Providentiae Divinae decreta statuerunt, occultatum fuisse.

Certum enim est, quod horum se praescium ostenderit et quasi jam securus de illis ea manifestaverit aliis. Imo in ecclesia metropolitana Sancti Viti Martyris prolatis illis Jesu Christi verbis: *modicum non videbitis me et jam non multa loquar vobiscum*⁴⁰ iisque sua cum emphasi repetitis, vultu plane hilari assumpto, suis auditoribus praedixit: brevi se occidendum esse propter divinae et ecclesiasticae legis custodiam; se tamen gaudere, quod ita vitam restituere illi posset, a quo illam accepit; et meritum sibi comparare morte, quae aliunde tributum est necessario naturae solvendum; nihil esse in terris, cui suum cor addictum esset, nisi auditorum salutem; hanc se Deo et ipsis commendare ac sperare, hanc se post mortem utilius quam in hac vita mortali promoturum. Dein vultu hilari mutato in moestum, eodem prophetiae spiritu de imminentibus Bohemiae calamitatibus disserebat: erupturam e tenebrosis abyssis haeresim, furiam vere infernalem, quae sine discrimine rerum sacrarum et profanarum regnum devastaret, ecclesias dirueret, monasteria succenderet, viros omnes graves et probos tormentis et morti traderet, Catholicam denique Religionem ad summum reduceret exterminium. Jamque sub oculis habere videbatur calices profanatos, sacra vasa confracta, suppellectiles nobilissimarum ecclesiarum alias discerptas et destructas, alias profanis usibus servire coactas; terram venerando sanguine inundatam, pietatem profligatam, aedes expilatas, faciem universae Bohemiae mutatam et regnum florentissimum desolatum, super quod Jeremias, uti quondam super Jerosolymam, suos tristes potuisset renovare threnos.^k Gratias Deo agebat, quod se ex hoc mundo avocaret, ne tam funestae spectator esset ruinae, quae nonnisi praevisa oculos perfundebat lacrymis et cor ex compassione opprimebat.

Quia vero ex humilitate sua, velut alter Jonas,^l dicebat se tantae causam esse tempestatis, veniam suarum culparum petebat a Deo et a Praelatis regni atque a Canonicis ecclesiae metropolitanae Pragensis dicebatque nomen suum fuisse illorum opprobrium et vitam suam scandalum. Explicari satis non potest, quantopere hujusmodi sermone attoniti fuerint auditores, qui tenerrimo amore diligentes

³⁹ *parenthesis, is, f.* = vsunutí (zde celé spojení ve význ. po krátkém čase)

⁴⁰ *Joann. 16.] Io 16,16: modicum et iam non videbitis me et iterum modicum et videbitis me quia vado ad Patrem; Io 14,30: iam non multa loquar vobiscum venit enim princeps mundi huius et in me non habet quicquam* (odkaz pře jat z GALLUZZI, s. 24).

directorem suum et magistrum, ne verbum de illo amittendo audire volebant. Praesertim videntes eo tempore cuncta, quae ad Religionem Catholicam pertinebant, in alta pace esse constituta, ut sibi tempestatem adeo turbidam possibilem et minus imminentem persvadere nequiverint. Difficile videbatur, ut qui tum opibus et honoribus fruebantur, ad tantam reducerentur miseriam. Sed Sanctus Praedicator non desinebat illos edocere, quam facile fortuna evertatur et spectatissimi colossi redigantur in pulverem. Ex suggestu inter plactus auditorum descendens, moestos consolari conabatur animos et acerbitem suae preaedicationis serenitate vultus et suavitate verborum leniebat; quam fortis in suggestu instar leonis, tam benignus et mansuetus instar agnelli in privato. Satiari non poterant ejus praesentia, quae illis tanto charior erat, quanto magis metuebant tam propinquam ejus amissionem. Nec desinebat se in omnes charitate sua dividere, quae illi cor, si non brachia et sollicitudines multiplicabat, ut omnibus egenorum necessitatibus provideret. Quo autem sibi haec omnia comparavit et admirationem universalem conciliavit, illud erat, quod omnibus notum fuerit ejus generositatem nulla unquam deprimi adversitate, aut exteriori mutatione internos aliquomodo variari affectus, in quos despoticum videbatur possidere dominium, quali in statu innocentiae fruebatur Adamus.

Dicebamus initio hujus nostrae historiae Beatum Joannem, adhuc infantulum, ex imminente mortis periculo graviter infirmum per intercessionem Beatissimae Virginis fuisse liberatum. Gratiam istam (Servo Dei collatam, quando eam neque cognoscere, neque petere, aut mereri poterat) posteaquam ad usum rationis perveniens cum rescivisset, nequit explicari, quantopere totum cor suum ad amorem et gratitudinem obstrinxerit, ut tantae Benefactricis obsequio se manciparet. Inde factum, quod postea aetatis tenerae puerulus, ut supra dicebamus, suas delicias quaerere et invenire solitus fuerit in ecclesia Patrum Cisterciensium Montis Viridis, prope Nepomukum patriam suam, ut ibi cum devota voluptate hanc Magnam Dominam contemplaretur; quae in statua beneficiis et miraculis clara vicinorum recipiebat obsequia, ad quam colendam toto anni decursu devoti confluebant clientes. Crescentibus annis etiam devotio crescebat in nostro Sancto Sacerdote erga Reginam Coeli, quam sibi specialem Patronam, imo Arbitram suae voluntatis, Dominam suorum affectuum, Consiliariam dubiorum, supremam denique et absolutam cordis sui Reginam delegerat. Quotidie illi specialem offerebat servitutem, gloriando se mancipium esse illius, quae Mater Dei facta, se ancillam appellavit.^m Nec erat obsequium, quod lubens non deferret huic Coeli terraeque Imperatrici. Non intermittebat adultus, occasione reperta aliis hanc devotionem insinuandi et cultum propagandi, sive in publicis concionibus, sive in privatis colloquiis, sive in confessionalibus, sive in animarum directionibus. Videbatur satiari non posse in ea laudanda, ut ab aliis laudaretur, tanta cum energia ac teneritudine de ea loquebatur, ut facile ostenderit, se illius esse (uti alter Joannes, nimirum Evangelista) filium dilectum.ⁿ Unde non immerito in effigie aliquando fuit ad pedes Virginis instar Lunae pictus, qui Solem hunc mysticum semper comitabatur et ab eo benignas recipiebat influentias.

Quia vero Sanctissima Virgo Maria ex mente S. Bernardi specialiter invocanda est in majoribus tum animae, tum corporis periculis, mirum non est, quod iste tam devotus ejus cliens imminentem sibi mortem praevicens, quam satis aperte suis auditoribus e suggestu praedixerat, tempore utendum esse judicaverit, ut se ad mortem sancte obeundam praepararet; ideo patrocinium Dei Matris peculiari aliquo

genere obsequii sibi conciliare conabatur. Suggestit illi sua devotio, ut Sanctissimam Virginem Vetero-Boleslaviae inviseret, ubi antiquissimum et in tota Bohemia celeberrimum erat et hodie est sanctuarium et ubi tanquam thaumaturga colitur ejus imago, in largiendis gratiis in utilitatem animarum et corporum liberalissima. Pro aliqua sacrae hujus imaginis notitia hic nonnihil afferre juvat. Est effigies pectoralis eleganter constructa, sive scalpro elaborata, sive igne fusa, speciem auri mundi praeseferens, cujus metallum, vel potius metallorum mixtura nobis adhuc manet ignota. Ex materia eadem asservabatur olim etiam Vetero-Boleslaviae inter alias Sancti Wenceslai Bohemiae Ducis reliquias poculum non magnum, quod in manus Divi hujus Martyris Wenceslai a Sancta Ludmilla ejus avia dicitur pervenisse. Quidam enim author Bohemus refert, quod Sancta Ludmilla, priusquam sacro fonte Baptismatis abluta fuisset, domi suae idolum adoraverit; at Christiana Fide assumpta, illud comminuerit et imaginem Sanctissimae Dei Matris atque modicum pro sua temperantiae mensura poculum 41 formari curaverit. Est autem incerta apud historicos vera origo et inventio sacrae illius imaginis. Alii enim censent eam a Sanctis Cyrillo et Methodio, Regni Bohemiae Apostolis, allatam fuisse, et quod primis Christianis in Bohemia, quos sacris undis Baptismatis Christo Domino regenerarunt, velut in praesidium nationis ad protectionem fidei data fuerit, ut existimat Balbinus.⁴¹

Alii referunt imaginem illam repertam fuisse anno millesimo centesimo sexagesimo hac ratione: Agricola quidam suum arabat campum terramque aratro vertens hanc eruit imaginem, quam nihili fecit primo; sed postquam suos vidisset boves in genua procidentes et imaginem venerantes, tum vero eam aestimare didicit. Eam proinde reverenter acceptam in domum suam deportavit et metuens, ne illam sibi quisquam auferret, in arcam inclusit. At altero die redux ad laborem, eandem rursus in campo arans reperit; quam tamen non eandem, sed similem esse credebat, existimans clausam in arca et obseratam abire non potuisse. Dumque hanc etiam domum deportasset, vidit hanc secundo repertam, non aliam, sed eandem omnino esse, quam pridie invenerat; id quod etiam tertio illi evenisse dicitur. Illud tanquam certum asseritur, quod cognito hoc miro eventu, cum agricola uni Canonico Veteroboleslaviensi eum manifestasset, is locum honorificum pro imagine collocanda quaesiverit atque ita ecclesiam, in qua collocaretur, aedificari procuraverit.⁴² Quidquid hac de re sit, indubitatum est imaginem esse miraculis clarissimam, per totam Bohemiam celeberrimam et magnificentia Imperatorum, Regum ac Principum, pretiosis donis et gemmis ditatam; ita ut de illa nonnemo scripserit: *Hodie inter gemmas Imperatoris sedem habet.*⁴³ His de sacra imagine praemissis ad nostram historiam revertamur.

Huic ergo Thaumaturgae Virgini Sanctus Joannes peculiarem profitebatur devotionem et ad eam assumere piam statuit peregrinationem, qualem permulti ex omni parte Bohemiae facere consueverunt.⁴⁴ Abiit Praga in humili veste, sola comite sua pietate erga Mariam, quae illi omnes molestias itineris in recitandis precibus et laudibus Dominae suae leniebat. Ad ejus praesentiam veniens, totus instar cerae ad ignem liquefieri videbatur. Post repetitas inclinationes, genuflexiones et corporis in

⁴¹ *Balbin. in vita S. Joann. Nepomuc.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 2, § 14.

⁴² *Guilielm. Gumpenberg in Atlante Mariano*] G. Gumpenberg, Atlas Marianus (odkaz přejat z GALLUZZI, s. 29).

⁴³ G. Gumpenberg, Atlas Marianus, s. 180.

⁴⁴ *Summar. n. 7. §. 15.*] Acta utriusque processus, Summarium I.

terram demissiones in signum reverentiae prolixas velut exstaticus ante sacram imaginem fundebat preces. Exponebat ei, quonam pacto suas omnes spes in ea reposuerit ab infantia sua; et si eum a morte praeservavit, dum adhuc infans esset, nunc partium illius esse, ut in morte sibi assistat jam adulto. Eam non ignorare vicinam sibi mortem imminere violentam et injustam, ad quam generose subeundam sicut promptus erat spiritus, ita sibi carnis imbecillitatem esse metuendam. Confidebat in ejus patrocinio, quod infirmitatem suam mutatura esset in virtutem et timorem in fortitudinem, ut ita placeret Matri et Filio non displiceret. Exaudivit benignissima Domina preces devoti sui clientis, et infundendo illi sensibilem quandam de suo auxilio et favore singulari fiduciam, satis indicavit illum exauditum esse. Iret proinde sine metu, se illi obtenturam pectus chalybeum et cor adamantinum; mortem subiret constans et ad injusta impii Regis postulata inflexibilis permaneret. Sensa tam robusta recipiens iisque mirifice ||[43] confortatus Joannes, post innumeras gratiarum actiones Pragam totus hilaris est reversus, semper de majori constantia et virtute sollicitus, ad excipiendum intrepide mortis impetum non tantum vicinae, sed jam jam imminetis.

Credi poterat, quod beneficio temporis, quo ardor passionis mitigari solet, magnum Sancti Sacerdotis meritum et fidelia servitia prius Wenceslao praestita reddere illum mitiorem debuissent ac stolidae suae curiositatis immemorem. Sed quid sperari poterat ab homine, cui virtutes ipsae Joannis erant motivum eum perendi? Fovebat semper Imperator iracundiae suae flammam, quamvis haec non semper cum sua luce appareret, mundanis tecta praetextibus. Nisi dicere velimus evenisse illi, quod nonnullis hominibus veneno infectis evenire solet, de quibus refertur, quod eorum oculis certi colores objici non possint, quin illico exagitentur et in furorem agantur, quasi per oculos illis rabida infunderetur insania. Idem Wenceslao accidebat, quoties Joannam conjugem et Joannem, ipsius Confessarium, conspiciebat; eo solum discrimine, quod visa Imperatrice aliquando passio amoris accendebatur et simul insana curiositas rescindi omnes internas ejus cogitationes et affectus; viso autem Joanne illius Confessario, ardentior excitabatur iracundia contra eum, qui constanter detrectabat revelare, quod Rex indesinenter scire cupiebat, nimirum quae in Confessione sacramentali Joanna auribus Joannis confidebat. Redeunte igitur Servo Dei e sua devota peregrinatione, sole occumbente, Imperator e fenestra vesperi prospiciebat, sicut in meridie David otiosus et segnus in solarium.⁴⁵ Viso Sancto Sacerdote illico totum sibi sensit commoveri animum in tempestatem et pectus armari in fulmina. Daemon illi subito et opportune in memoriam reduxit suspicionem de sua conjugem et iteratas Joannis renitentias et inflexibilem duritiem ad postulata Imperatoris unius, cujus complacentiam omnis subditus cum ambitione studiosa procurare teneretur. Interea magis a daemonio, quam ab iracundia invasus, sisti jubet Canonicum et in suam adduci praesentiam. Joannes a regiis ministris interceptus probe vidit adesse horam sui Sacrificii; elevatis proinde in coelum oculis, Deo in promptam se obtulit victimam ad feralem mortis ictum sibi jam destinatum, sine ulla cunctatione aut repugnantia excipiendum. Tunc certe apparuit, quam verum sit, quod justus Divinae se committens Providentiae, liber sit ab omni inquietudine, etiam ubi extremum timeri potest periculum, quia *non conturbabit justum, quicquid ei acciderit.*⁴⁶ Constitutus in praesentia Regis has minas ab eo sibi intimari audivit: *Audi, Sacerdos, moriendum tibi est, nisi e vestigio jam hic*

⁴⁵ *solarium*, ii, n. = zde ve význ. rovná střecha

⁴⁶ Prv 12,21: *non contristabit iustum quicquid ei acciderit impii autem replebuntur malo.*

conjugis meae Confessionem, et quidquid unquam tibi confitens dixit, ex ordine exponas; actum est, periisti. Juro Deum, aquam potabis! Demersionem in flumen iis verbis Caesar intelligi volebat.⁴⁷

Ad haec dicta nihil expavit magnanimus Sacerdos; non solum non cessit, verum etiam indignum ratus verbis respondere, tacite ostendit meliorem non esse causam, quam quae defensione non eget, triumphale imitando silentium Jesu Christi ad interrogationes Herodis.^p Gestu nihilominus et totius corporis compositione ac serenitate vultus satis indicavit, quantopere aversaretur petitionem, quae sacrilegio constabat. ||[45] Tum Wenceslaus dato signo satellitibus jussit, ut eum arriperent ac tenerent; qui dum jussa Regis vociferantis exequuntur, quis referat opprobria et contumelias, quibus eum impetiit furiosus Princeps? Sed durante in animo Wenceslai tempestate, malacia fruebatur mansuetissimus Canonicus, totus corde in Deum conversus, qui captivitatem Domini sui in horto meditabatur. Interea ministri justitiae eum apprehensum in aliud cum furore cubiculum deportarunt; ubi dum solamen aliquod in sua coram oculis mundi infelicitate et compassionem in sua nunquam promerita sorte sinistra invenire debebat, lictores, vel potius inhumanae tygrides, ut genio suo proprio indulgerent et suo Domino placerent, denuo Sanctum virum invadebant et probra indignissima evomentes, quibus homo sceleratissimus involari potest, manus pedesque ligabant, quasi enormissimorum criminum reus esset. Quamvis autem *causae irarum acriores, quia injustae*,⁴⁸ ut quidam scripsit, et passio caeca sit, nec videns, nec praevidens conturbationes, quae ad suos impetus exoriri possent, nihilominus, uti antiqui codices referunt, Wenceslaus cavebat, ne quidquam in publicam prodiret notitiam de intercepto vel condemnato Servo Dei; jure metuens tumultum populi, ubi de Sancti viri innocentia nemo ambigebat, nec defuturi erant plurimi, qui pro ejus defensione propriam vitam periculo exposuissent.

In hunc proinde finem Rex impius profundam delegit noctem, ut Joannis miseria nullam obtineret compassionem aut virtus admirationem, atque in densis tenebris ad Pragensem deductus est pontem. Ille vero tametsi videret se quasi victimam trahi ad macellum et ||[46] sciret, quod gemitu et clamore suo auxilium ab accurrentibus civibus sperare potuerit, voluit nihilominus instar mansueti agni mutus esse, nisi quod exemplo Redemptoris spiritum suum aeterno Patri commendaverit et pro suis persecutoribus oraverit; donec elevatus in altum, manibus pedibusque ligatis, ab impiis satellitibus in defluentem Moldavam fluvium dejiceretur ac submergeretur. Sic vivere desiit Sanctus Joannes Nepomucenus, demersus in aquis, quae quidem illi tollere vitam poterant, non tamen extinguere valebant charitatem, quae in ejus corde ardebat. Pugnat, nunquam cedens aut blandimentis, aut terroribus passionis, quam furor armaverat potentia et iracundia; sic factus norma constantiae ac fidelitatis in servando silentio, quod sine impietate et sacrilegio nunquam poterat violari, et consequenter juxta doctrinam Divi Thomae⁴⁹ aliorumque Doctorum Martyr sigilli sacramentalis et (prout bulla canonizationis loquitur) *auricularis Confessionis*. Similiter Martyr erat Sanctus Thomas Cantuariensis pro defensione immunitatis ecclesiasticae,^q iste ab Henrico II., Rege Angliae, ille a Wenceslao IV., Rege Bohemiae, damnati, unus ferro, alter aquis perempti. Beata mors nostri Sancti contigit anno millesimo tercentesimo octogesimo tertio in vigilia Ascensionis

⁴⁷ *Summar. n. 7. §. 16.]* Acta utriusque processus, Summarium I.

⁴⁸ *Corn. Tacit.]* P. C. Tacitus, Annales, lib. 1, cap. 33, par. 1, 1990, s. 33 (odkaz přejat z GALLUZZI, s. 33).

⁴⁹ *D. Thom. 2. 2. q. 124. a. 4.]* Thomas Aquinas, Summa Theologica (odkaz přejat z GALLUZZI, s. 33).

Domini, quae anno illo in diem decimum sextum mensis Maji inciderat, quo etiam die anniversaria ejus memoria Praegae cum innumerabili populorum concursu festive celebratur. Quamvis autem nihil certi habeamus, in qua aetate fuerit, quando suum beatum agonem consummavit, credimus tamen eum in aetate virili perfecta fuisse, nondum tamen ad canitiem senectutis pervenisse.||

[47] Credebat, prout cupiebat, Wenceslaus, mortem Sancti Martyris semper in occulto mansuram, quam fidelitati ministrorum suorum et obscurae noctis tenebris commiserat. Sed Magnus ille Dominus, qui consilia dissipat impiorum et facit de tenebris lucem splendescere,⁵⁰ mox illam nec sine insigni manifestavit prodigio, simillimo illi, quod S. Gregorius de luminibus Sancti Hermenegildi Martyris^f refert⁵¹ et S. Antoninus de S. Petro, Martyre Ordinis Praedicatorum,^s scribit.⁵² Vix enim corpus exanime in superficiem aquarum emergerat, illico visebatur circumdatum flammis coelestibus, etiam magis prodigiosis, quam illae fuerint, quae nativitatem ipsius comitabantur et domum paternam illustrabant; quandoquidem istae, contracto miraculoso foedere cum elemento sibi semper alias inimico, non solum aquis non exstinguebantur, sed potius nocte illa undis velut alimentis fovebantur. Non desunt scriptores, qui flammam illam stellarum nomine appellant, sive confusa fortasse voce una cum altera ob similem lucis claritatem, sive quod etiam stellae, quod verosimilius est, defunctum honoraverint Sanctum; id quod antiquis congruit picturis, quae illum stellis coronatum repraesentant. Unde in vita Sancti Martyris figuris expressa et cum licentia Superiorum Augustae Vindelicorum anno saeculi nostri vigesimo quinto impressa^t in icone ejus Martyrii utrumque visitur hoc prodigium. Certum illud est noctem illam coelestibus luminibus adeo fuisse illustratam, ut cum luce diei velut aemula concertare videretur. Ipsum quoque Moldavae flumen mirifice fuit illuminatum, et quasi hujusmodi splendoribus magis quam suarum aquarum abundantia eo ipso tempore exuberantium gloriaretur, procedebat et fluebat. Sed maxime supra sacrum Martyris corpus resplendebant veluti funebris pompae faculae, aut potius festivi ignes triumphum ejus comitabantur. Fama hujus prodigii per urbem dispersa, Prageni accurrere cives ad hoc insolitum spectaculum; et quamvis notum fuerit omnibus nullam esse injustitiam a Wenceslao alienam pro explenda effraenata passione sua, nemo tamen adhuc tantam suspicabatur oppressionem virtutis, quae sicuti populi admirationem sibi comparaverat, ita merebatur si non venerationem, saltem aliquam Principis considerationem. Ipsa Imperatrix Joanna, rerum gestarum prius ignara, tam novum spectaculum e fenestra palatii conspiciens et mox ad maritum accurrens, magna cum ingenuitate sciscitabatur, quid tam insolitum in Moldava lumen indicaret. Ad haec verba perplexus et quasi repentino fulmine percussus haesit Imperator, inquit historicus. Amplius crevit pavor, dum propriis oculis intuebatur prodigium, ostendens animos Principum immunes non esse a remorsibus conscientiae crimina patrata objectantis. Viso prodigio, in suo intimo conclavi, relicta Imperatrice cunctisque aulicis, sese conclusit, ubi solitarius triduo neminem extra summam necessitatem admisit, sive ob commissi sceleris pudorem, sive metu, ne alius e turbato vultu arcanum suum animi scrutaretur moerorem.

⁵⁰ 2. Cor. 4. 6.] *quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere qui inluxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei in facie Christi Iesu.*

⁵¹ S. Gregor. L. 3. Dialog. c. 31.] Gregorius Magnus, Dialogi (odkaz přeĵat z GALLUZZI, s. 34, Acta utriusque processus, s. 16).

⁵² S. Antonin. Chron. p. 3. tit. 23. c. 7.] Antoninus Florentinus, Chronicon (odkaz přeĵat z GALLUZZI, s. 34, Acta utriusque processus, s. 16).

Putabant aliqui cum hac sua solitudine fingere voluisse mendacem sui criminis commissi poenitudinem; id quod verosimile videri posset ex eo, quod jam dicturi sumus.

Certum est, quod mora temporis, quae melancholiae ex infaustis eventibus ortae mederi solet, conturbati ||[49] animi tempestatem in Wenceslao sedare non potuerit; cum ex bonis scriptoribus constet, quod in arcem Ziebrak dictam ex impatientia propriam ferendi inquietudinem, quae illum sibimetipsi reddebat intolerabilem, sese receperit. Sed quantumvis juxta sacros et profanos scriptores conscientia criminis ipsa sibi magnum sit supplicium, nec aliam Deus Caino imponere voluerit poenam, nisi acutam interni remorsus spinam (uti observat S. Chrysostomus),⁵³ non fuit hoc solum in Wenceslao, qui porro nec a facie peccati sui, nec a justo irati Dei flagello pacem habuit; omnibus enim exosus et abominabilis non minus sibi, quam subditis factus, eos in suos persecutores et inimicos vidit esse mutatos. Multae variaeque contra eum insurrexerunt accusationes, ita ut jam in ejus capite corona imperialis vacillaret, quam tandem crudelitas ejus adversus Ecclesiasticos exercita decussit, uti testantur multi authores et scriptores tam catholici, quam haeretici.⁵⁴ Hoc enim inter alia impulit Principes et Electores imperii ad eum de throno imperii deturbandum, quem tam indigne occupabat et suis flagitiis conspurcabat.^u Constant haec omnia ex authentica sententia ab Archiepiscopo Moguntino, tanquam Imperii Romani Cancellario^v lata et promulgata, quae sequentibus verbis refertur:

Nos, Joannes, Dei Gratia Sacrae Moguntinensis Ecclesiae Archiepiscopus etc., notum facimus etc. Demum (quod horrendum et immane dictu) cum propria, tum aliorum facinorosorum, quos secum habebat, manu Reverendos Sacrorum Antistites, Sacerdotes et spirituales personas, alios iterum plures honestae notae homines contra juris normam, secus quam Romanorum ||[50] Regem decebat, neci dedit, aquis submersit, igne cremavit miserabiliter atque truculenter peremit. Quae quidem memorata aliaque multa gravia facinora atque damna adeo divulgata sunt et palam nota, ut et excusari vel celari nullatenus queant etc.

Nos itaque, Joannes Archiepiscopus, nomine praedictorum Dominorum Sacri Romani Imperii Co-Electorum nostroque, tum commemoratis, tum pluribus aliis insignibus defectibus causisque moti, hac nostra sententia, quam praesenti scripto damus atque ferimus, praedictum Dominum Wenceslaum ceu inutilem, negligentem, dissipatorem et indignum Sacri Romani Imperii defensorem eodem Romano imperio omnique ejus gradu, dignitate ac ditione ad idem pertinente privamus et submovemus etc.

Lata etc. fuit sententia praemissa per nos, Joannem, Archiepiscopum Moguntinum, nostro et Dominorum Co-Electorum nostrorum antememoratorum nomine, sub castro Lonstein ad Rhenum Trevirensis dioecesis etc., D. D. Co-Electoribus nostris ibidem judicio adsidentibus, anno Dominicae Incarnationis

⁵³ Chrysost. l. 1. De Provid. et Homil. 8. ad Populum.] Joannes Chrysostomus, De fato et providentia, PG 50, col. 749–753, Ad populum Antiochenum, PG 49, col. 97–103 (odkaz pře jat z GALLUZZI, s. 36).

⁵⁴ Summar. n. 14.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 14, lit. A–C (odkaz pře jat z GALLUZZI, s. 36).

*millesimo quadringentesimo, indictione octava, feria sexta die vigesima mensis Augusti etc.*⁵⁵

Depositus ex dignitate imperiali, subinde captivus Viennam Austriae deductus fuit, ubi e carcere fugere volens in praeterfluentis Danubii aquas se coniecit. Sed si ab illis undis non est absorptus, ut merebatur, a quodam piscatore salvatus, nihilominus demersus in mare aerumnarum et amaritudinum, spoliatus imperio, moe[[51]rore consumptus et rabie corrosus, Deo et hominibus odibilis misere obiit anno millesimo quatercentesimo decimo octavo.^w Talis erat exitus et finis Wenceslai IV., cognomento Pigri seu Ignavi, et a libidine, iracundia et crudelitate famosi. Nec diu vixit illius pia conjux Joanna post sanctam mortem sui Confessarii Joannis, quae cognito ejus obitu ejusque causa, videns nullum sibi exitum patere ex adversitatibus, a quibus obsidebatur, et mariti perversitatem semper magis crescere, lentum contraxit morbum, qui eam quarto a morte sui Sancti Confessarii anno transtulit ex hac vita in sepulchrum. Sed ut ad eum revertamur, non solum erat luminum, de quibus paulo ante dicebamus, prodigium, quod Sancti viri mortem illustravit; sacrum enim corpus jam exanime in profundo aquarum alveo demersum, ne diu sine funebri honore lateret, ipse Moldava fluvius quasi venerabundus in suos elevatum humeros et supernatantem, flammis Coelestibus comitantibus et undis plaudentibus, gloriosum atletam et victorem triumphantem usque ad ripam ecclesiae Sanctae Crucis Majoris cum pompa deportavit. Ibi, ut constans et fide plurium historicorum fama confirmata est, fluvius Moldava exaruit, quasi reverentiae causa suas retraxerit aquas, ut olim Jordanis pro Arcae transitu praebendo,^x ita ut ferme sicco pede in ejus alveo licuerit ambulare. Quae ariditas tribus diebus duravit, ut sacrum corpus Martyris luculentius manifestaretur, quod cum prius super aquis natasset, postea in arena conquievit, ut honorificentius tumularetur.^y

Domini Canonici ecclesiae metropolitanae Pragensis, cognita morte sui Sancti Con-Canonici, mox ad [[52] devotam convenerunt processionem, ut sacrum ejus corpus levarent et honorifice illud sepelirent. Quod studium sane ipsorum erat pietatis effectus et signum magnae venerationis, in qua eum vivum et mortuum habebant; neque iracundiam Imperatoris formidabant, licet facile judicare potuerint, magnopere displicituram Wenceslao tam publicam honoris exhibitionem defuncto, quem ille paulo ante tanquam criminosum ad mortem condemnavit. Venientes ad fluvium inter pios affectus et dulces lachrymas sacrum contemplabantur corpus, tam bene compositum et tam pulchrum vultum, ita ut pulchritudo et gloria ejus animae in corpus transfusa videretur. Elevatum omni cum reverentia transportarunt illud in vicinam Sanctae Crucis ecclesiam Religiosorum S. Cyriaci de Poenitentia, ubi sacrum corpus depositum in custodiam consignerunt, donec in ecclesia metropolitana ei condignum praepararent sepulchrum. Affluxit ad illam ecclesiam innumerabilis Pragensium multitudo ex omni aetate, ex omni sexu et ex omni conditione, quin ullus indignationem Regis pertimesceret; omnem venerationis demonstrationem

⁵⁵ *Cruget. Discurs. Juris Public.*] J. E. Crugetius, *Discursus Juris publici*, s. 417 (doslovné znění textu viz *Acta utriusque processus, Summarium I*, s. 72–73).

Odor. Rainal.] O. Raynaldus, *Annales ecclesiastici* (odkaz přejat z *Acta utriusque processus, Summarium I*, s. 73).

Nauccler.] J. Naucclerus, *Chronica* (odkaz přejat z *Acta utriusque processus, Summarium I*, s. 73).

Spondan.] H. Spondanus, *Continuatio annalium Cardinalis Baronii* (odkaz přejat z *Acta utriusque processus, Summarium I*, s. 73).

exercebant, manus et pedes sacri corporis osculando, neque intuendo velut depositarium animae tam sanctae satiabantur. In omnium vultu legebatur compunctio et in oculis multorum lachrymae de amisso communi patre, ut eum appellabant, qui erat refugium pauperum, consolator afflictorum, dux animarum, indefessus Divini Verbi Praedicator et maximae aedificationis Sacerdos. Dignum erat audire devotum populi murmur in ecclesia illa, dum alii se illi commendabant et tanquam Sanctum invocabant, alii jam hanc, jam alii aliam ejus virtutem celebrabant, alii mortem acerbam et violentam deplorabant.||

[53] Tantus concursus populi et veneratio exhibita defuncto brevi ad aures Wenceslai pervenit, qui tametsi adhuc solitarius in conclavi suo clausus degeret, ut supra diximus, quae tam publice gerebantur, rescivit. Erupit mox in rabiem, probe videns honores defuncto exhibitos in suum redundare opprobrium, quod eum injuste condemnaverit. Unde indignatus Deo et hominibus, qui memoriam aeternam reddere volebant illius, quem ipse in fluvio sepelire conabatur, ne unquam videretur amplius, aut aliqua ejus in mundo recordatio remaneret, suos ablegavit satellites ad Religiosos Sanctae Crucis, praecipiendo illis, ut ab hac novitate abstinerent et populi tumultum impedirent, homines ex ecclesia pellerent et corpus Joannis Nepomuceni in abstrusum angulum conjicerent. Boni Religiosi exacte parvum mandato Principis, sed quis voluntati resistere potest Altissimi, quando vult Servum suum glorificare? Nubes majori exponunt admirationi solem, quando illum occultare et plane contegere conantur, sic mandata Regis honorem Joannis auxerunt, quando illum penitus exstinguere nitebantur. Nam clausum corpus tantam ex se coelestis odoris fragrantiam effundebat, ut occultari non posset, vel ignorari, ubi esset; magnoque iterum concursu hominum locus abditus celebrabatur, unoquoque tam nobile miraculum percipiente.⁵⁶ Interea funeri ducendo parata erant omnia, Domini Canonici totusque Clerus in pulchra processione sacrum Beati viri corpus ex ecclesia Sanctae Crucis ad metropolitanam basilicam Sancti Viti Martyris in Castro Pragensi sitam, campanis tota urbe personantibus, deportarunt. Dies ille non funebris, sed triumphalis videbatur; tantus erat populi concursus ad hanc sacram functionis ecclesiasticae pompam. Ubi perventum est in ecclesiam ||[54] metropolitanam, obsequendum erat devoto populo rursusque aperienda funebris arca; venerationi exhiberi debuit Beatus Martyr, ubi plurimos aegros contactu sacri corporis pristinae sanitati fuisse restitutos antiqua manuscripta testantur. Tandem ut finis aliquando fieret, inter communes omnium lachrymas, praesertim pauperum, quorum erat pater, sacrum corpus collocatum est in sepulchro, e regione capellae Beatissimae Virginis in Coelos assumptae. Tumulo magnus lapis superpositus cum solo nomine et cognomine insculpto. Inscriptio posterioribus temporibus alia superaddita fuit, quae martyrium causamque martyrii exprimebat sequentibus verbis: *Honorabilis Dominus Magister Joannes Nepomucenus, hujus ecclesiae Canonicus, Reginae Confessarius, qui sacrosancti sigilli Confessionis custos usque ad mortem fuit, a Wenceslao IV., Bohemiae Rege, Caroli IV. filio, tormentis tentatus, ex ponte in Moldavam praecipitatus, miraculis clarus, hic jacet sepultus, anno Domini millesimo tercentesimo octogesimo tertio.* Sic Deus locupletare voluit ecclesiam metropolitanam Pragensem hoc novo thesauro, prout jam illam ditaverat pretiosis depositis Sanctorum Viti, Wenceslai, Sigismundi et Adalberti, Bohemiae Patronorum, aliorumque plurimorum Sanctorum reliquiis, et addere, ut ita dicam,

⁵⁶ *Summar. n. 10. §. 1.*] Acta utriusque processus, Summarium I, spr. num. 10, § 5.

huic coelo novam primae magnitudinis stellam, quae in utilitatem regni totius
benefica semper effulgeret.||

Liber III.

De sepulchro et miraculis Sancti Joannis Nepomuceni

Posteaquam Deus, justus impiorum vindex, humiliasset superbiam et proterviam Imperatoris Wenceslai, inimici implacabilis et jurati persecutoris virtutum Sancti Joannis Nepomuceni, usque ad ignominiosam sui de throno imperiali depositionem, voluit idem justus Judex hunc ipsum ||[56] Servum suum glorificare, ut etiam in hoc eventu verificaretur celeberrima Sanctissimae Virginis prophetia: *Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles.*⁵⁷ Praeter lumina coelestia super aquis apparentia et prodigia in ejus martyrio et inventione corporis, praeter solemnem Cleri processionem et devoti populi concursum ex juridicis processibus habetur, quod illico post obitum Sancti Martyris devotio erga eum non pedetentim (quasi ex infantia ad aetatem adultam) creverit et a paucis ad multos propagata fuerit, sed statim adulta et universalis (sicuti lux nascentis solis) ortum habuerit; ab ipso martyrii tempore non alio nomine quam Sancti et Martyris appellabatur. Mox frequentari coepit sepulchrum tanquam Bohemiae sanctuarium, nec ulla bella, sive intestina, sive extera, et tam variae ac multae in regno isto secutae vicissitudines hujusmodi concursum impedire aut minuere valebant; imo semper majora et majora devotio capiebat incrementa. Id quod manifestum ostenditur ex eo, quod aetate nostra, incipiendo ab anno millesimo septingentesimo vigesimo tertio inclusive usque ad vigesimum octavum, in sola ecclesia metropolitana Pragensi in venerationem Sancti hujus Martyris ad altaria ipsius honori erecta et vicina pone ejusdem sepulchrum Sacrificiorum Missae celebrata fuerint trecenta viginti septem millia, sacra vero Communione refectorum septem milliones ducenta octoginta sex millia quadringenti sexaginta septem.⁵⁸ Die anniversario Martyris, qui est decimus sextus dies mensis Maji, tantus est ab annis plurimis devoti populi concursus, ut ei capiendi amplissima ecclesia metropolitana minime sufficiat. Multitudo clientum ad hunc Sanctum colendum longe superat numerum aliorum sa||[57]cra corpora primariorum Sanctorum regni Protectorum invisentium. Nec solum a plebeis et mediocris conditionis hominibus nostri Sancti sepulchrum magna cum devotione invisitur, verum etiam ab illustribus personis, Magnatibus et Principibus, imo et ab ipsis etiam Imperatoribus. Certe Ferdinandus Primus, quoties Pragam veniebat, toties tumulum Sancti Joannis Nepomuceni accedebat cum tanta reverentia et pietate, ut curiae suae universae fuerit admirationi. Exemplum hoc imitati fuerunt duo ejusdem nominis successores Ferdinandus II. et Ferdinandus III., uti etiam Leopoldus I., Imperatores Josephus I., adhuc Rex Romanorum, et nostris temporibus gloriose regnans Carolus VI., qui multis aliis venerationis erga Sanctum Martyrem exhibitionibus illam adjunxit, quod suum rosarium seu coronam Beatissimae Virginis reponi curaverit super sepulchrum Sancti Joannis, ut illud magis pretiosum ex illo contactu reciperet.

⁵⁷ *Luc. 1.] Lc 1,52 (odkaz viz Galluzzi, s. 41).*

⁵⁸ *septem milliones ducenta octoginta sex millia quadringenti sexaginta septem] spr. septem milliones ducenta octoginta sex millia quadringenti septuaginta septem – údaj opsán z chybného rozvedení číslice v přehledu na s. 215.*

Quid plura? P. Bohuslaus Balbinus Societatis Jesu, scriptor egregius, attestatur, quod nemo veniat ad invisenda corpora Sanctorum Viti, Wenceslai, Sigismundi et Adalberti, Regni Bohemiae Patronorum, qui non accedat ad sacrum depositum Sancti Martyris Joannis ad suam ei deferendam venerationem;⁵⁹ ubi a devotis fidelibus pia recitari solet oratio in tabella majoribus characteribus descripta idiomate Latino, Bohemico et Germanico, prostandi pone sepulchrum.⁶⁰ Sacerdotes curam animarum gerentes non tantum ex vicinis, verum etiam ex remotis civitatibus, oppidis et pagis populos suos eo in processione deducunt et gratias desideratas recipiunt; inter quas specialis est optata plu[[58]via tempore siccitatis, et quando coelum in aestate aeneum se exhibet et terra sitibunda magis est aquarum indiga, commune refugium est Sanctus Joannes. Et rustici Bohemiae passim suos agros et animalia totamque aconomiam agrestem Sancto Joanni commendant, ut eam ab omni sinistro eventu custodiat. Sepulchrum ejus tandem contra indiscretam et quandoque importunam devotionem accurrentis populi ferreis munire cratibus oportebat jam primis a martyrio temporibus, in quibus etiam legebatur incisum nomen Sancti Joannis cum titulo Beati Martyris. Antiquissima etiam obtinuit consuetudo accensam ad sepulchrum ejus lampadem alendi, prout fieri solet ad tumulos aliorum Sanctorum, id quod a tempore immemorabili observari scriptores tam recentiores, quam antiqui testantur; et constat ex processibus judicialibus nonaginta tres lampades argenteas et aliquas inauratas circa sacrum depositum Sancti Joannis Nepomuceni ardere appensas.⁶¹

Neque praetereundus videtur eventus miraculo non absimilis, qui licet in processu judiciali non inveniatur, ab idoneo tamen scriptore narratur. Sacri sepulchri custos ex una lampade omne effuderat oleum et loco olei aquam infuderat, ut amico joco illuderet socio, cui lampadis accendendae cura incumberebat; quo facto, se in locum abditum receperat, conatum socii in lampade accendenda visurus. Hic vero adfuit et more solito lampadem accendit, quae non solum flammam concepit, verum etiam clariore lumine arsit, quam si olei habuisset nutrimentum. Tum vero alter ille e suo procurrens angulo, *Miraculum!* exclamavit. Et ambo stupentes, plures alios advocarunt, qui omnes prodigiosam ignis et aquae mirabantur societatem.||

[59] Neque minor est numerus cereorum, inter quos non pauci staturam viri sua magnitudine adaequant. Porro insignia semper ornamenta sepulchrorum Servorum Dei sunt votivae tabellae, sive coloribus depictae, sive ex argento fabricatae, quae in signum gratitudinis pro impetratis per eos intercessionem beneficiis appenduntur. Harum incredibilis est copia circa tumulum Sancti nostri Martyris et sunt ex auro et argento elaboratae; quamvis plurima ejusmodi pietatis anathemata direpta, confracta et flammis consumpta fuerint a Calvinistis anno millesimo sexcentesimo decimo nono. Sed illis consumptis, non defecit devotio et gratitudo novorum clientum, in pluribus aliis prompte substituendis; ita ut dici possit, quod sicut lumina comitabantur corpus morientis, ita lumina post ejus obitum per tot saecula constanter sepulchrum ejus non desinant coronare; eo solum discrimine, quod illa de coelo venientia ostendebant Martyrem, ista vero in terris beneficium demonstrent Opitulatorem. Memoria quoque dignum est grande candelabrum aeneum, artifice manu eleganter elaboratum, quod ex ipso templo Salomonis quondam Mediolanum

⁵⁹ *In vita S. Nepo. c. 3.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 3, § 17 (odkaz přejet z GALLUZZI, s. 42).

⁶⁰ Latinský text modlitby viz zde s. 218–220.

⁶¹ *Summar. n. 39.*] Acta utriusque processus, Summarium II, num. 39, § 1 (odkaz přejet z GALLUZZI, s. 43).

fuit allatum, reperitur; cujus pes seu basis artificiosis puerorum undique ludentium staturis refertus et pars alia botris pariter aeneis exornata est. Hoc nobile opus, antiquissima traditione attestante, anno millesimo centesimo sexagesimo quinto, tempore Friderici Barbarossae Imperatoris, a Wladislao, Duce Bohemiae, Pragae Mediolano allatum et ab anno duodecimo post martyrium Beati Joannis, adeoque ab immemorabili tempore, supra sepulchrum Sancti Servi Dei, tum pro sepulchri ornamento, tum per[[60]vetustae Bohemiae erga Sanctum Martyrem devotione, stat collocatum. Id quod clare ostendit inscriptio in basi ejusdem candelabri, caractere gothico in circumferentia nigro colore facta, quae sic habet: *Istud est candelabrum de templo Salomonis in Jerusalem, vi armata receptum in Mediolano per Ducem et Barones Bohemiae, anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo quinto hic locatum.*⁶²

Audiatur unicus testis juratus, omni exceptione major et in processu apostolico de concursu populi ad venerationem sepulchri Sancti nostri Martyris productus et auditus, nempe Illustrissimus et Excellentissimus Dominus Wenceslaus Ignatius Wratislaw, S. R. I. Comes de Mitrowitz, aetatis suae annorum octoginta, qui ad interrogatorium sequentia respondit: *Omnibus constat, quod sit communis veneratio ac devotio non tantum plebis, sed etiam magnae Nobilitatis et Dignitatum et capitum coronatorum, imo tantus cernitur accursus populi devoti, ut etiam periculo vitae se exponant ob nimiam compressionem. Non tantum pars populi, sed universus populus, etiam quandoque acatholicorum, et major et minor dignitate et diversissimorum locorum et provinciarum, etiam multum dissitarum. Et quidem maxime per octavam, dum celebratur dies anniversarius martyrii hujus Beati, concursus est multorum millium. Devotio autem illorum apparet ex perceptione Sacramentorum sacrae Confessionis ac sacrae Communionis, eleemosynarum, oblationum, candelarum, anathematum, processionibus publicis, quae ex diversissimis et multis milliaribus Praga dissitis locis fieri solent. Ego a juventute mea con[[61]tinuam, nunquam interruptam aut interpolatam, imo quotidie auctam devotionem et accursum devotorum clientum conspexi, cum permissu et approbatione Ordinariorum, qui ipsimet oculis conspexerunt tales devotiones et approbarunt et ipsimet exemplum devotionis praebuerunt. Quod ob dictam sanctitatis et miraculorum opinionem et famam non solum Regni hujus Bohemiae incolae, sed et aliarum provinciarum huic Sancto venerationem praestent et in tali veneratione ac cultu continent usque in praesens, seque in periculis et morbis ac aliis necessitatibus intercessionem hujus Sancti apud Deum recommendent, ejus sacrum sepulchrum hic visitent ac genuflectant, ejus patrocinium implorent. Et vidi toto vitae meae tempore et audivi hoc ipsum a meis antecessoribus et majoribus et hodieum semper augetur talis cultus et fere indies tales cultores etiam ex provinciis exteris huc concurrunt; hoc quotidie a me et ab omnibus aliis cernitur et hoc practicum fuit et fit, scientibus et non contradicentibus Ordinariis, nec etiam aliud quidpiam vidi vel audivi in contrarium. Omnino mea vita vidi et semper sic audivi non solum a vulgaribus hominibus, sed et litteratis et magnarum conditionum viris et a meis majoribus et instructoribus et Professoribus, sic etiam in primariis dignitatibus constitutis Episcopis et Archiepiscopis, regiis Locumtenentibus, viris Religiosis. Ferdinandum primum et secundum in personis non vidi, sed bene in*

⁶² Aeneas Sylv. *Histor. Bohem. c. 24.*] A. Silvius Piccolomini, *Historia Bohemica*, 2005, s. 160; 1998, s. 64 (odkaz přejat z *Acta Sanctorum*, cap. 4, pozn. g).

Summar. n. 26. a §. 1. ad 4.] *Acta utriusque processus, Summarium II.*

imagine super portam occidentalem ecclesiae metropolitanae interius depicta, ubi Ferdinandus I. flexo poplite cernitur invocare patrocinium SS. Patronorum, inter quos etiam depictus est S. Joannes Nepomucenus. Ferdinandum Tertium ac etiam Ferdinandum Quartum, Regem Romanorum, pariter Eleonoram Imperatricem, Ferdinandi Tertii conthoralem, origine Mantuanam, Leopoldum Primum, ejus conthoralem Eleonoram Magdalenam Neoburgicam, Josephum Primum et Augustissimum Carolum Sextum, gloriose regnantem, ac ejusdem conthoralem Augustissimam Imperatricem Elisabetham ad sepulchrum hujus Beati flectentes meis oculis vidi. Item Principissam sponsam Jacobi Sobiewsky, Poloniae regii Principis, quam ipsemet qua Legatus a Leopoldo Primo destinatus in Poloniam deduxi et hic Pragae ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni et caeteros Sancti⁶³ regni Patronos comitatus fui. Praeterea Electorem Bavariae hodieum regnantem, item Electorem Trevirensensem, sicut et Electorem Palatinum, ejusdem fratrem Carolum, pariter Magni Ducis Etruriae haereditarium Principem Gastonem, Marchionissam Badensem hodieum viventem et ejusdem sororem, Magni Ducis Gastonis conthoralem. Item Principes Lichtensteinios, Lobkovicios, Dittrichsteinios, Eckenbergicos, Schwarzenbergicos, Löwensteinios, Werstheimios, Eminentissimum Cardinalem ab Harrach et alios ejus successores Archiepiscopos Pragenses, item Eminentissimum Cardinalem Ducem Saxoniae, Archiepiscopum Strigoniensem, Cardinalem de Kolonitz, Cardinalem ab Althann et innumeros alios Episcopos et Archiepiscopos, Principes saeculares et ecclesiasticos. Et hoc non tantum scientibus et tolerantibus Ordinariis, sed ipsismet talem honorem Beato exhibentibus et haec ipse vidi ||[63] et ab aliis videntibus audivi. Et hoc est omnibus publicum et notorium et nihil vidi nec audivi in contrarium.⁶⁴ Huic omnes alii testes consentiunt.

Nec solum Pragae sepuchrum, in quo reconditus est mortuus gloriosus athleta Jesu Christi, tributum venerationis a fidelibus recipit, verum etiam Nepomuci in paternis aedibus, ubi mundo natus primam vitae lucem vivus conspexit, a devotis honoratur clientibus. Tradunt veteres memoriae post sanctum Beati Joannis obitum in domo paterna neminem capere potuisse quietem nec ullum in ea fuisse admissum incolam vel hospitem. Si enim somnum in ea quispiam captaret, vel indormire non poterat, vel somniis agitabatur adeo molestis, ut intempesta nocte hospitium deserere cogeretur. Unde oppidanorum pietas domum illam in honorem Beati sui concivis in capellam convertit.⁶⁵ Quae cum ab insatiabili temporis voracitate muris labefactatis vergeret in ruinam, Nepomuci Possessor Baro Franciscus de Sternberg in venerationem et memoriam Sancti Martyris, quondam eo in loco nati, antiquam capellam dirui et novam pulchramque ecclesiam sumptibus propriis aedificari curavit; quae auctoritate Cardinalis Ernesti, Archiepiscopi Pragensis, cum ipse per invaletudinem adesse non posset, per alium fuit consecrata. In eadem ecclesia praeter domesticorum et vicinorum frequentiam plurima visuntur appensa ad ejus aram pietatis anthemata fatenturque diversi varia se beneficia ejus meritis et patrocinio impetrasse. In peste, quae Bohemiam anno millesimo sexcentesimo octogesimo et millesimo septingentesimo decimo tertio pervagata gravissime afflixit, omnes incolae Nepomucen||[64]ses facto voto in honorem Sancti sui concivis, a peste praeservati

⁶³ Sancti] z logiky věty spíše Sanctos Patronos

⁶⁴ Process. Apostol. n. 25.] pramen se nám nepodařilo nalézt.

⁶⁵ Summar. n. 16. §. 2.] Acta utriusque processus, Summarium II, num. 16, spr. § 11.

fuere, absque ulla medicorum aut medicinarum ope, licet vicinia tota pestifero malo fuerit correpta.⁶⁶

Parum erat pietati Bohemorum venerari Martyrem suum in illis duntaxat locis, quae ille sua nativitate et post mortem quiete sanctificavit, sed ubique ad demonstrandum peculiarem suum cultum erga illum diffudit et propagavit; prout fidem faciunt tot libri, tot lucubrationes, scholasticae conclusiones atque innumerae panegyres huic Sancto dedicatae, cum titulis admodum speciosis, typis luci publicae datis, ubi stella primae magnitudinis in coelo mystico Ecclesiae, gloria Cleri, Bohemiae Thaumaturgus, sol Germaniae, prototypon constantiae, magnus Defensor honoris adversus calumniam, Protector potentissimus appellatur et aliis magnificis encomiis eximia sanctitas ejus depraedicator. Copiosissimae ubique visuntur ejus imagines, statuae, altaria sine numero (prout patet in processibus judicialibus) in pontibus, in viis publicis, in foris et plateis et in ecclesiis; quasi unus esset omnium communis Tutelaris. Jamque adeo diffusa est haec devotio in tota Germania, Hispania, Polonia, Hungaria, Austria, Moravia, Silesia, Bavaria et Flandria, ut ferme extra mundum Catholicum quaerendi essent populi, qui hunc Beatum Martyrem non venerentur. Ipsi etiam Magnates gloriantur ejus imaginis in pretiosis et affabre elaboratis numismatibus, publica in pectore gestatione. Et quamvis nonnunquam pauci aliqui reperti fuerint, qui inani scrupulo ducti censebant suspendendum esse licet immemorabilem cultum, qui ejus nomini et sepulchro exhibebatur, id tamen aliud non effecit, quam si magno [[65] incendio amphora aquae affunderetur, quae illud non exstingueret, sed auget. De ejusmodi vetusta religione et cultu publico Beatorum optime dixit eruditus vir et in gestis Sanctorum describendis ac illustrandis rerum istarum peritissimus Godefridus Henschenius: *Venerationi Divorum*, inquit, *a tempore memoriam unius saeculi excedente Urbanus VIII. nihil voluit derogatum, quo minus perpetua deinceps esset.*⁶⁷ Quod si recte perpendatur, signum verae sanctitatis certissimum est, nunquam esse credendum, quod Providentia Divina permetteret errorem communem tot saeculis continuatum; qualis foret, si tanto tempore et tanto cum fervore coleretur pro Sancto, qui Sanctus, imo specialis Sanctus, non esset. Quae omnia clarius patebunt ex dicendis.

Celebre dictum est Psalmistae, quod Deus custodiat ossa suorum Servorum, ne videlicet corpora ipsorum, etiam dissoluta, sine honore permaneant; quae dum viverent, depositaria fuere tam fidelium suo Creatori animarum.⁶⁸ Hanc veritatem comprobant honores, quibus eorum sepulchra longe celebriora profanis gentilium mausolaeis evaserunt; nec non vindictae, quas coelum in eos vibravit, qui aliquo ausu et actu irreverentiae illa profanare non reformidarunt. Qua in re admodum celebre est sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni, de quo post multos veteres scriptores Balbinus refert publicam esse famam, quae a majoribus ad posteros descendit, quod ejus violatores vel nunquam, aut vix unquam reperiantur, quin promeritam poenam experiantur. Verba historici sunt: *Illud permirum, neque minus certum et promulgatum, quicumque Sancti Joannis tumulum calcarint, praesertim si con[[66]tempserint, eos ipsa die infamiam incurrere et vitare non posse. Id omnium*

⁶⁶ *Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XXIV.*

⁶⁷ B. Balbinus, *Acta Sanctorum*, cap. 3, § 21.

⁶⁸ *Psal. 33. 21.] Dominus custodit omnia ossa eorum unum ex his non conteretur.*

*Catholicorum Pragensium nostrae et superioris aetatis consensu atque exemplis pluribus constat.*⁶⁹ Pauca hic et certiora ex plurimis afferre libet.

Anno millesimo quingentesimo octogesimo octavo, degente apud Rudolphum II. Imperatorem Regis Poloniae Legato Principe Radzivilio, Pragam venit Illustris Palatinus Vendensis Poloniae Christophorus Sluska, magnae auctoritatis Dynasta, an Catholicus, an haereticus, incertum, nulla enim de hoc reperitur notitia. Hic Dominus videre cupiens (ut exteri solent), quae in hac amplissima urbe digna visu essent, etiam in basilicam metropolitanam ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni fuerat introductus. Unus e Dominis Canonicis, qui ei officia urbanitatis exhibebat, et quae illic rara erant, exponebat, veniens ad sepulchrum Sancti Martyris, inquiebat illud in eo mirum esse, quod quisquis pede calcare illud auderet, poenam promeritam non effugeret. Risu dicta velut amoenam fabulam excepit Palatinus, et gloriae sibi ducens (uti homines irreverentes et audaces consueverunt) non timere, sepulchrum temerario pede conculcavit. Quo ausu vix peracto, derepente quasi frontem sibi percuti et mentem perturbari sensit; totusque pavidus ex ecclesia egredi festinavit, ubi numerosa servientium turba, ejus conditioni congrua, Herum suum cum equis et rhedis praestolabatur. Equitare voluit, sed modum conscendendi equum non invenit et instar ebrii vacillabat et titubabat, tandem equo famulantium ope impositus fuit. At equus licet calcaribus et verberibus stimulatus, semper tamen stabat immobilis, solitae suae obedientiae, quam fraeno et voci Domini praestabat, penitus oblitus. Denique Palatinus ex equo descendens, rhedam intravit. At ecce prodigium! Auriga rhedarius omnibus conatibus adhibitis, ne ad unum passum e loco progredi valuit, atque ita miser totusque confusus in suum hospitium pedes ire coactus est, tota imperiali curia spectante ac deridente, quae illum e palatio observabat.⁷⁰ Et ille sua experientia didicit vera esse, quae ipsi de sepulchro Sancti Joannis referebantur.

In vita Patris Alberti Chanowski Societatis Jesu, qui erat vir apostolicus ex illustri Bohemorum prosapia oriundus, habetur, quod adhuc adolescens annorum quatuordecim Pragae studio Grammaticae navans operam, die quodam a genitore suo ad salutandos Sanctos Bohemiae Patronos et invisendum sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni deductus fuerit; ubi genitor suus ei commemorabat poenas, quas illius violatores incurrebant. Inter alia de quadam puella, quae propter calcatum pede sepulchrum modo plane improvise magnae confusio et verecundiae fuit exposita. Adolescens puerili quadam levitate patris monita negligens, pedem supra sepulchrum posuit, prout ab illa puella factum audiverat, intra se ipsum cogitans: *Si confusa illa fuit, certe non confundar ego.*^a Sed quid? Domum rediens in fossam nivibus opertam ad genua usque incidit et vix inde pedem, ne dum calceum retrahere potuit, risui multorum praesentium expositus et magna sua confusione affectus; quanquam id nonnisi praeludium fuit majoris verecundiae. Nam ad pontem Pragensem perveniens, rursus fallente pede cecidit, et quia pallio contra frigus erat involutus nec manibus expeditus, in terram proruens, totus in vultu, in vestimentis a capite ad pedes usque luto conspurcatus, omnium hoc spectaculum videntium in se risum et diceria provocavit. Tum vero tanta verecundia et pudore plenus et interne a sinderesi reprehensus, *Ah*, inquiebat, *hic est ille pons, ex quo praecipitatus fuit Sanctus Joannes, cujus ego calcavi sepulchrum. Bene tibi factum, deinceps credere disce.* Hoc totum idem Pater Albertus adultus manu propria descripsit et fassus est.

⁶⁹ *Balbin. in vita c. 4.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 23 (odkaz přejat z GALLUZZI, s. 46).

⁷⁰ *Continuatores Bollandi.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 23.

Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, I.

Haec tamen levia sunt in comparatione illius castigationis, quam subivit Baro quidam Calvinista Wenceslaus Guilielmus de Raupova, complex et magnus fautor rebellionis, quam Comes Turrianus et alii exteri habitantes in Bohemia machinabantur, cum indigno initio et magis ignominioso fine. Iste igitur anno millesimo sexcentesimo decimo nono superbia inflatus deambulabat animi gratia velut in publico foro cum aliis sibi similibus in sacra metropolitana Sancti Viti ecclesia; et ad sepulchrum Sancti Joannis perveniens, memor traditionis et communis famae a nemine impune calcari sacrum tumulum, cum risu et contemptu explodebat stoliditatem et inanem credulitatem (ut loquebatur) Catholicorum, qui tam frivolis observationibus fidem praebeant. Et ut ostenderet a se talia contemni, coepit audaci pede sepulchrum calcare. Nec diu tardavit vindicta; exeunti ex ecclesia mox adest anhelus famulus, funestum afferens nuncium de morte subitanea filii unici, quem in prosapiae suae fulcrum educabat. Id quod Baroni parenti lachrymas elicuit et aliis circumstantibus salutarem timorem incussit, ne illas pias devotiones calumniarentur, quas haeretici superstitiones et ||[69] idololatrias Catholicorum appellant et vilipendunt. Sed enim cum morte filii unici non cessavit ultio Divina in impium haeticum; mors ipsius patris, licet post aliquot annos accessit, talibus notata Divinae vindictae signis, ut nemo dubitaverit eam ab irati Dei manu venisse. Miser enim, rabidus et furiosus, instar tygridis factus, dum exagitatus furore et armatus gladio jam hunc, jam illum invaderet, misere Litomericii exspiravit.⁷¹

Praedicta punitio unum tetigit contemptorem sepulchri Sancti Martyris, de pluribus severe castigatis sequens docet eventus. Eo ipso tempore, quo haeretici sua tyrannide Bohemiam lacerabant, anno millesimo sexcentesimo decimo octavo, Calvinistae Pragensem ecclesiam metropolitanam vi occuparunt eamque in parte navis inferiore contaminarunt sua coena sacrilega in loco sancto. Non contenti hac profanatione, ad majorem processerunt excessum, et quamvis permultae reliquiae in ecclesia illa conservarentur, eas tamen hoc tempore per contemptum ferme intactas reliquerunt; solum sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni, licet in plano situm, oculos perstrinxit, bilem excitavit et rabiem succendit heterodoxorum. Proinde statuerunt non tantum ferreas crates auferre, quibus cingebatur sepulchrum, verum etiam sacrum corpus tollere atque in sterquilinum abjicere; quod utique secutum fuisset, nisi Divus Martyr contra illorum sacrilega attentata se defendisset. Die namque constituto satellites aliqui, ab illis ad hoc opus perficiendum missi, vix ligonibus crates sepulchri frangere coeperunt, mox duo ex ipsis, audaciores et qui prae caeteris majori cum temeritate Sancto Martyri insultabant, derepente in terram veluti ful||[70]mine percussi ceciderunt. Unus eorum nunquam surrexit et exanimis remansit; alter, natione Anglus et Praeceptor epheborum Friderici Palatini (qui se Bohemiae Regem nominabat et inaniter jactabat), extra ecclesiam alienis brachiis deportatus, cum gemitu et horribili ejulatu infelicem animam ejecit, quasi jam ab illa hora ignes experiretur infernales. Caeteri hoc funesto eventu conterriti, a sacrilegis coeptis destiterunt, satis edocti venerationem loco sacro et magni Servi Dei tumulo esse deferendam. Totum hoc factum et historia ista scalpro expressa cernitur in tabula prope dictum sepulchrum et devotis peregrinis documentum praebet atque stimulum ad illud honorandum, quod impii haeretici profanare studuerunt.⁷²

⁷¹ *Continuator. Bollandi.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 25.

Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, II.

⁷² *Summar. n. 11.*] Acta utriusque processus, Summarium II, num. 11, lit. A.

Summar. n. 12. n. 1.] Acta utriusque processus, Summarium II, num. 12, spr. § 1.

Confirmantur haec omnia ex *Actis Sanctorum* apud Bollandum et hoc exemplum, quo tristius ad Beati Joannis tumulum accidit nullum, ita narratur: *Nescio sane, quid illud esse oporteat, quod tanto semper odio in Beati Joannis memoriam et sepulchrum haeretici ferantur. In illo, de quo modo dixeram, haeticorum in Bohemiae Regno post annum 1618, cum Calviniani Pragensis ecclesiae metropolitanae dimidium, partem scilicet posteriorem occupassent suaque profana et umbratili coena contaminassent, habebant illi sine dubio prae oculis Sanctorum Patronorum Viti, Sigismundi et aliorum Divorum corpora ac ferebant placide; unius tantum Beati Joannis Nepomuceni tumulum videre non sustinebant. Neque modo crates circa tumulum evellere, sed ipsum Beati Martyris corpus (facinus profecto etiam in quocunque humano corpore indignum) exhumare et in communem locum abjicere ||[71] statuerunt. Sed Beatus Joannes locum egregie tutatus est. Mittuntur ad certam diem valentissimi et confidentissimi satellites, quibus id datum erat negotii, vix sacrilegium tentarant et crates ferreas ligonibus convellere coeperant, cum ecce duo, quasi e coelo percussi, repente in terram concidunt. Alter omnino exanimis nunquam vitam recepit; alter, operi praefectus, Anglus homo, epheborum Friderici Palatini (qui sese Regem Bohemiae ferebat) Praeceptor, semivivus ac aegre spirans e templo inter manus elatus, paulo post et ipse miseram animam suam efflavit. Caeteri periculo et damno suorum admoniti, una tantum sepulchri parte cratibus dejectis, opus imperfectum reliquere. Res est tragica, sed eorum testificationibus firmata, qui adfuere.*⁷³

Idem alius celeberrimus auctor cum pluribus circumstantiis ita refert: *Vix sacrilegus iste fuerat exportatus, ecce tibi epheborum Palatini Praefectus aliud in templo aggressurus facinus (sed infelicitate sua), cursorem ad scultetum mittit, intromitti in templum flagitans. Moxque ei aperta est meridionalis, qua palatium regium ascenditur et quam ille voluit, porta. Erat hic natione Anglus, homo ab infantia haeresibus innutritus, et ut Calviniani dogmatis tenacissimus, ita Catholicorum Sacris infensissimus; qui pridie deambulans in templo cum Berberstorffio, cum ad Beati Joannis Nepomuceni sepulchrum duplicibus ferreis cratibus et primis quidem altioribus affabreque elaboratis circumdatum venisset et sciscitatus, quisnam isto in loco requiesceret, ab eodem Berberstorffio intellexisset papistam quendam, templi hujus Canonicum, isthic sepultum esse et haberi locum a Catholicis pro sacrosancto credique ab iis firmiter, si ||[72] quis tumulum hunc clacare praesumat, eum ipsa die infamiam aliquam incurrere neque poenam vitare posse. Hic ergo quam maxime indignari ac ore blasphemus multis probris et convitiis Sanctum Martyrem proscindere coepit, Catholicorum credulitatem deridens atque id saepius et cum stomacho repetens, debetne iste papista tantum hic occupare locum, et quasi Rex aut Princeps esset, tam operose septum habere sepulchrum. Dicebat quoque se mirari plurimum, quod illi, quibus expurgandi ab idololatria papistica templi negotium Regis jussu fuerat commisum, ejectis et toto templo eliminatis aliis Catholicorum superstitionibus et commentis, hoc tam diu intactum relinquant. Et tanquam sibi hoc insigne facinus superstes deberetur, illud quamprimum et consulto aggredi constituit. Die itaque sequenti, cum in prandio lautius quam alias epulatus,*

⁷³ *Continuat. Bolland. pag. 172.] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 26, spr. s. 676, doslovnou citací z Balbina příběh znovu opakuje.*

Thom. Pessina in Phosphoro.] T. Pessina, Phosphorus septicornis, s. 649 (odkaz přejat z Acta Sanctorum, cap. 4, pozn. d).

Process. Apostol. n. 35. §. 17.] pramen se nám nepodařilo nalézt.

vino usque ad temulentiam pene sese ingurgitasset, una cum Berberstorffio et aliis familiaribus (quo majores forsitan ad patrandum tantum facinus indueret spiritus) in templum, uti diximus, venit, satellitio perditissimorum quorumque stipatus, rectaque ad sepulchrum Beati Joannis contendens; ubi illud accessisset, cancellos primo pedibus impetiit, deinde ad circumstantes conversus, Debemus, inquit, prius sepes istas disjicere, si volumus hic saltare. Inter alios, quos ad hoc facinus conduxerat, erant duo fabri serarii, ignari, qua de causa vocarentur juberenturque adesse cum malleis. Jussi itaque, ut decuterent crates, unus ex illis, Hussita licet, religioni sibi duxit tale quidquam tentare, fama, ajens, publica ferri, tumulum hunc esse mirabilem, ideoque nolle se id experiri gravi aliquo, quod e vestigio sequatur, malo suo, sed **[[73]** velle potius redire domum ad laborem, a quo importune abstractus esset; hocque dicto e turba caeterorum illico sese proripuit et cum indignatione abscessit. Alter vero, Saxo natione et religione Lutheranus, ad audendum, quidquid juberetur, promptior, sine ulla tergiversatione dicto paruit et ab altero quodam, qui cum fuste adstabat, adjutus, unam cancellorum partem iteratis mallei ictibus ac tanto facilius, quod jam antea nonnihil concussa (haud dubie sub praeterita imaginum atque altarium strage) existeret, decussit. Quo facto, Anglus praesentis nequitiae caput, non expectans, ut reliquum etiam deturbaretur fieretque hoc modo tumulus undique pervius, sed quasi jam de concepto facinore triumphans risuque gestiens et in Catholicos diversa probra jactans, transceso ab ea parte altero, sed rudiori ac demissiori sepimento, in tumulum Beati audacissime insiliit.

At vix terram pede attigit, repente corruit et ita quidem, ut de tumulo, quem calcare praesumpserat, foras summa vi ejectus videretur. Sic igitur divinitus, ut credere par est, prostratus et toto corpore, ipso etiam blasphemus ore humi allisus, terribili ejulatu clamabat, ita ut perhorridum de se spectaculum omnibus exhiberet; aliud tamen nihil ab ipso percipi potuit, nisi quod sibi arderent pedes. Paulo post vero surgere volens et iterum corruens, elevata ac intelligibili voce, Jam, inquit, totus ardeo, jam totus comburor! Sed neque Saxoni cratium decussori patratum facinus impune stetit; qui eodem puncto temporis factus pene exanimis, toto corpore tremuit ac veluti gelu obrigit, nec amplius consistere valens, gravi quoque casu pronus in ter**[[74]**ram concidit. Quo viso caeteri, maximo horrore perfusi et attonitis similes veritque, ne simili corriperentur plaga, celerrime diffugere omnes; diuque nullus infelices istos homines tam prodigiose ad tumulum Beati prostratos accedere ausus fuit. Re tandem ubique per Arcem Pragensem divulgata, audaciores aliqui e satellitio Palatini accurrerunt et Anglum festine levatum extulerunt, qui eadem die sub vesperam, sine intermissione ejulans et interdum etiam blasphemans, seque a teterrimis umbris nescio quo trahi et abripi horrenda voce clamans, intorto ore et oculis flammaram instar lucentibus expiravit. Alter modicum sibi redditus culpamque agnoscens suam et magnis vocibus Dei misericordiam inclamans, pristinae valetudini sensim restitui visus est, ita ut pedibus iterum valens, licet tremebundis adhuc manibus, citra difficultatem educi potuerit, etc.⁷⁴

Addamus jam relatis alium eventum, qui anno millesimo sexcentesimo vigesimo accidit; et licet aliis duobus Sanctis Bohemis sit communis, confirmat nihilominus veritatem supra expositorum. Dum haeretici bellum in Bohemia gerent et postea cruento in Monte Albo prope Pragam conflictu caesi ac dissipati fuissent eorumque superbia depressa, aliqui eorum nocte victoriam Catholicorum et cladem

⁷⁴ T. Pessina, Phosphorus septicornis, s. 649 (text citován podle Acta Sanctorum, cap. 4, pozn. e). Stejný příběh se takto opakuje potřetí.

haereticorum praecedente ad expilandam ecclesiam metropolitanam Sancti Viti venerunt eamque invaserunt; ibi Sanctorum statuas confringebant, et quidquid sacrum erat, destruebant et violabant. Aderat huic spectaculo probus quidam Catholicus, qui eorum furori resistere non valens, dum ||[75] amarissimo animi dolore affligeretur, derepente vidit e suis sepulchris prodire tres viros, majestate plusquam humana spectabiles; unum in paludamento regio, alterum in habitu episcopali, tertium vero in habitu etiam sacro, diverso tamen et sibi non bene cognito. Qui omnes congregati, deliberare videbantur de reparando honore templo Dei et ipsorum reliquiis ablato. Nec dubitabatur primos duos fuisse Sanctos Wenceslaum et Adalbertum, tertium vero Sanctum Joannem Nepomucenum, quem prae caeteris oderant haeretici et in eum velut in scopum gens illa perfida tela suae insaniae effundebat, ita ut perversi homines dicerent in sepulchro ejus latere fascinos et magias diabolicas; ideoque illud variis tabulis et lignis ita concluserunt, ut nec honorari, nec videri posset, ne funesto aliquo eventu profanam ipsorum perturbaret laetitiam.⁷⁵ Porro e subterraneis ecclesiae partibus audiebantur gemitus et lachrymosae voces; quas cum observarent custodes, unde illae provenirent, inquirebant. Et profecto videbatur, quod Sanctus Joannes impiam haereticorum conspirationem detestatus fuerit eamque deploraverit; simili modo, quo tale quidpiam olim accidisse scribit Josephus Hebraeus in templo Jerosolymitano ante illius eversionem, armis Titi Imperatoris causatam.^b

Ferebatur etiam, quod paulo ante similem calamitatem imminentem auditae fuerint saepius lamentabiles e sepulchro Sancti Joannis Nepomuceni voces instar threnorum prodeuntes, quasi benignus Martyr deploraret desolationem dilectae sibi metropolitanae Pragensis ecclesiae, ad quam non pertigit Husitarum tempore, nec ulla unquam alia secta haeretica. Quidam Ratis||[76]bonensis mercator haereticus per Bohemiam proficiscens, in quodam ponte statuam conspexit Sancti Joannis Nepomuceni et ore blasphemus dixit: *Res mira, Sacerdos iste sacramentalis et indignus prostat in omni ponte!* Vix impia verba protulit, mox in delirium cecidit, nec ullo unquam remedio adhibito ad mentem sanam reduci poterat; Deo hac ratione volente ostendere, quam stulte et quam impie contra Servum suum, Sanctum Martyrem fuerit locutus. Eventus iste non est antiquus et anno vigesimo sexto saeculi nostri depositus fuit a P. Adamo Birch, Minore Convetuali, tanquam teste de visu. Denique Praefecta seu Magistra aulae uxoris Friderici Palatini ausa contemnere Servi Dei sepulchrum, exiens ex ecclesia, derepente improviso et miro turbine fuit vexata et veste a vento elevata coram frequenti populo, magno cum dedecore et verecundia domum reverti coacta est.⁷⁶

Vidimus hactenus, quam severe Deus castigaverit haereticos Divi Joannis contemptores; hic addere nunc libet poenas similem ob causam Catholicis inflictas, inter quos erat vir quidam Religiosus, qui magis ab indiscreto zelo abreptus, quam a

⁷⁵ *Continuatores Bollandi.*] B. Balbinus, *Acta Sanctorum*, cap. 4, § 26.

Carolus Caraffa Nuncius Apost.] C. Carafa, *Commentaria de Germania sacra restaurata*, pars 1, s. 86. *Pessina.*] T. Pessina, *Phosphorus septicornis*, s. 668.

Pontanus et alii.] G. Pontanus, *Bohemia pia*, s. 50 (všechny odkazy přejaty z *Acta utriusque processus*, s. 280).

⁷⁶ *Continuat. Bollandi.*] B. Balbinus, *Acta Sanctorum*, cap. 4, pozn. e.

Process. Apost. n. 22.] pramen se nám nepodařilo nalézt.

Summar.] *Acta utriusque processus*, *Summarium* I, num. 23, V.

Pessina.] T. Pessina, *Phosphorus septicornis*, s. 668 (odkaz přejat z *Acta utriusque processus*, s. 108).

perversitate malitiae inductus, perperam loquebatur. Incidens in sermonem cum suo Religioso Confratre, dicebat cultum Sancto Joanni Nepomuceno deferendum non esse, cum ab ecclesia Sanctus nondum esset declaratus, et male agere illos, qui eum permittunt et impedire possunt. Eo ipso die absque ulla occasione data, gravis eum invasit infirmitas cum tremore membrorum omnium, nec sine vitae amittendae periculo. Subito illum conscientia edocuit hanc esse poenam sui sermonis contra cultum ||[77] Sancti Joannis; a quo proinde veniam petiit, sed malum non cessavit, donec votum emisisset hunc Sanctum colendi et cum aliis, imo caeteris amplius honorandi. Atque ita sanitati restitutus, haec omnia manu sua conscripsit et manifestavit.

Mitius correxit et docuit noster Sanctus illustrem faeminam parum illi addictam. Haec audiens a sua cubicularia puella inter Sanctos, quorum corpora in metropolitana Pragensi requiescunt, etiam Sanctum Joannem Nepomucenum recenseri, cujus loquelam interrumpens, *Quomodo?* inquit, *Beatus Joannes Nepomucenus? Hic inter Sanctos non est numerandus, quia nondum canonizatus; id quod fortasse non meretur, si enim honore isto dignus esset, jam post annos tam multos canonizatus esset.* His dictis, ad quandam ecclesiam, nescio qua occasione, se contulit, ubi de Sancto Joanne nihil cogitans, librum aperit precatorium et pulcherrimam ejusdem Sancti radiis circumdati reperit imaginem, prout Sancti depingi solent. Res mira primum videbatur, quod sciret iconem neque a se libro insertam esse, neque ab alio imponi potuisse, nec librum in manibus alienis fuisse. Domum redux, clavi scrinium aperuit et aliam ejusdem Sancti cum radiis depictam reperit imaginem, quae sponte in oculos et manus venerat. Hic vero ad lachrymas ac tenerum affectum commota, exclamare coepit: *O Beate Joannes! O mi chare Beate Joannes!* Atque ab eo momento eum sibi, uti alii, in suum elegit Protectorem, magis deinceps gloriam illius promulgando, quam prius illi detrahendo.

De hoc argumento in processu ordinario alia duo referuntur exempla. Unum est, quod vir quidam ||[78] Consularis Pragensis, cum quadam vice omisisset et neglexisset consuetam venerationem ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni, domum ex ecclesia redux, subito cum novo pretioso pallio in lutum prolapsus, totum pallium commaculaverit, ita ut confusione ac pudore plenus in aedes alienas per plures horas se recipere atque pro alio pallio ad domum suam mittere coactus fuerit, priore novo totaliter destructo.⁷⁷ Alterum exemplum de homine acatholico et mercatore Dresdensi, qui curiositate ductus cum aliis acatholicis Dresdensibus metropolitanam ecclesiam accessit et ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni quosdam sermones in contemptum Sancti protulit; et monitus a sociis, ut desisteret, non destitit. At mox de gradibus arcensibus descendens, fragmentum ligni profunde in manum sibi magno dolore et sanguinis effusione infixit. Quod ipsi haeretici, ejus comites et prius monitores, tanquam poenam propter contemptum Sancti Martyris a Deo inflictam interpretabantur.⁷⁸

Denique in eos homines, qui locum sepulturae Sancti hujus per contemptum calcare auderent, mox Divina ultio subsecuta ostendit, quo loco hic Martyr esset in coelis; deprehensum namque et vulgo observatum est ea ipsa adhuc die publicam aliquam homines illos pati solitos ignominiam et gravissimo aliquo coram plebe affici a Deo consvevisse pudore. Et alius recentior scriptor, *Illud permirum*, inquit, *neque minus certum et pervulgatum, quicunque Beati Joannis tumulum calcarint,*

⁷⁷ *Process. Ordinar. n. 28. §. 9.]* pramen se nám nepodařilo nalézt.

⁷⁸ *Ibid. §. 13.*

praesertim si contempserint, eos ipsa die infamiam incurrere et vitare non posse. Id omnium Catholicorum Pragensium nostrae et superioris aetatis ||[79] *consensu atque exemplis plurimis constat;*⁷⁹ quorum aliqua descripsimus. Id porro, quod ultionem Divinam non evitent, qui locum sepulturae Sancti hujus temere et per contemptum calcant, pluribus exemplis recentioribus juxta ac vetustis, et quidem tot, ut justum volumen facile conficerent, ostendere possemus, nisi brevitatis propositae memores ad alia sanctitatis argumenta procedendum esset;⁸⁰ qualia sunt miracula omni exceptione majora et ab irrefragabili Sedis Apostolicae oraculo agnita et approbata.

Non est animus omnia hic referendi mirabilia, quae seu speciem praeseferunt miraculi, seu beneficia et gratias, per intercessionem Sancti nostri Martyris a Deo impetratas, et eidem Sancto aliquot saeculorum venerationem et cultum amplissimum in Bohemia et alibi conciliarunt. Satis est dicere, quod in archivo ecclesiae metropolitanae Pragensis tam copiosa manuscriptorum asservata fuerint documenta, ut justum volumen ex iis formari potuerit, citanturque a Wolfgango Chanowski de Longavilla, qui erat ejusdem ecclesiae Canonicus, vir illustris et magnae autoritatis, mortuus anno millesimo quingentesimo octogesimo tertio.⁸¹ Ibi teste laudato Wolfgango plurimi numerantur infirmi, ab imminente vitae periculo liberati; per sententiam judicalem damnati ad mortem et per intercessionem Sancti Martyris nostri, quem invocabant, mirabiliter subtracti; calumniis cum denigratione famae affecti, cum amissione facultatum, similiter integritati famae restituti; lumen oculorum caeco ad sepulchrum accedenti in uno temporis momento collatum et aliae sanitates; quas ille jam notas et vulgatas esse supposuit, eo quod aetate sua liber ||[80] ille fuerit obvius, qui postmodum ab invidis haereticis furto ablati et occultatus fuit. His proinde aliisque recentioribus hic omissis, quaedam eligemus, quae authentice in processibus legalibus examinata fuerunt, vel aliunde ex relatione fide digna accepimus, pro excitanda fiducia legentium et ad intercessionem hujus Sancti recurrentium.

Ante omnia duo vera miracula, in processibus legaliter examinata et rite discussa, demum a Sacra Rituum Congregatione approbata et autoritate Summi Pontificis, qui in talibus causis assistente sibi Sancto Spiritu non fallitur, in bulla canonizationis confirmata, proponemus. Primum sit Theresia Veronica Krebsin, filia parentum honestae conditionis, brachium habebat non solum omni motu et sensu destitutum, verum etiam penitus emortuum. Pragae deducta est a sua matre, tum ut professioni religiosae, quam sua soror erat emissura Anna Joanna in religione Ursularum, adesset, tum ut consultis medicis et chirurgis aliquod mali sui remedium quaereret. Ideo tanquam hospes et contubernalis inter alias alumnas saeculares in eodem monasterio fuit collocata, quam curae suae traditam peritissimus medicus et chirurgus prompte suscepit eique continuata sex mensibus applicabat remedia, quae illi ab arte et magno animo suggerebantur. Sed omnia incassum, nullo sensu in brachium exaridum redeunte, ita ut saepius incisum, ne guttam sanguinis emiserit, in aquam bullientem immisum, igne ustulatum, semper sine sensu

⁷⁹ *Continuat. Bollandi.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 23. Opakuje se citát uvedený už na s. 65–66.

⁸⁰ *Process. Ordinar. n. 27. §. 52. et 55.*] pramen se nám nepodařilo nalézt.

Joann. Tanner in Vita P. Alberti Chanowski.] J. Tanner, Vita P. Alberti Chanowsky, s. 87 (odkaz přežat z Acta utriusque processus, s. 95).

Joann. Thomas Pessina in Phosphoro Septicorni.] T. Pessina, Phosphorus septicornis, s. 668 (odkaz přežat z Acta utriusque processus, s. 95).

⁸¹ Viz B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 22.

permansit. Unicum in humanis de brachio amputando a reliquo corpore restare videbatur consilium. Idcirco tanquam in malo desperato et incurabili ||[81] omnis curatio fuit omissa et infirma a medicis et chirurgis deserta, asserentibus eam miraculo duntaxat sanari posse; recurreret proinde ad aliquem Sanctum, per quem si desideratam obtineret sanitatem, insigne fore prodigium. Quid hic ageret afflicta Theresia? Videns in humanis remediis omnem spem sanitatis deperditam esse, ad opem de coelo quaerendam se convertit. Proinde Sanctum Joannem Nepomucenum sibi delegit, cujus sepulchrum Pragae in summa et universali est veneratione. Voto se obstrinxit in ejus honorem ad jejunium in pane et aqua per novem dies continuos servandum, cum repetita sacra Communione. Difficulter a Religiosa Superiore obtinuit consensum pro tam rigido et diuturno jejunio, quod imbecillis puellae vires superare videbatur. Precibus tamen ita instabat et obsecrabat, ut tandem quod optabat, inchoare potuerit.

Sed quid? Sexto die adeo viribus ex inedia defecit, ut brevi exspiratura crederetur et ipsamet de interrumpendo jejunio coeperit cogitare. At ea ipsa nocte plene vigilans et sui compos, bis vel ter nomine suo compellari se audivit: *Theresia, Theresia, constans esto!* Hanc vocem ipsa credebat ab aliqua puellarum, quae in eodem cubiculo dormiebant, prolatam fuisse; illae tamen postmodum edixerunt, quod eo tempore lucem quandam circa infirmam viderint et vocem non humanam, sed plane coelestem fuisse judicaverint. Ipsa quoque Anna Theresia id, quod erat, credit et die sequenti, qui erat septimus, jejunium (non intenta sua debilitate et fame) statuit continuare. Nocte sequente rursus eandem vocem et stimulum ad perseverantiam audivit, et continuato per totos dies novem jejunio, ||[82] votum plene implevit. Die nono elapso, pridie festi Praesentationis Beatissimae Virginis, noctu spectabilem se ei exhibuit Sanctus Joannes Nepomucenus, totus in splendoribus, et prout ipsa illum descripsit, in habitu canonicali, cum crucifixo in una et palma in altera manu, qui aegrotae dixit: *Bono animo esto, Theresia, crastino die opem experieris et solatium!* Ad has voces et apparitionem coelestem magna consolationis dulcedine mansit perfusa. Mane surgens tota hilaris, totum eventum Religiosae Superiori monasterii recensuit et pro sua devotione peragenda in ecclesia vicina Patrum Capucinorum petiit facultatem. Ubi tempore sanctissimi Sacrificii magna cum fiducia Sanctum Martyrem invocabat et eodem momento, quo sanctissimam Hostiam suscepit, mirum dictu derepente sensit, quasi vividus sanguis sibi infunderetur ab axilla in totum brachium, hactenus aridum, usque ad digitos manus, quos illico laeta movere incepit. Sic omnino segura de miraculo, plena júbilo, illud omnibus circumstantibus et stupeficientibus manifestavit, brachium solutis fasciis, quibus erat involutum, depositis et sublatis asserculis, quibus fuerat colligatum, cum festivo gaudio elevavit et exclamavit: *Sum sana! Deo sint laudes et Sancto Nepomuceno gratiae!* Domum plena gaudio redux ad Religiosam monasterii Superiorem eamque utroque brachio complectens, suam ei annuntiavit sanationem; quae illam recipiens, vix credere factum volebat, licet sanum brachium suis oculis videret et manibus contrectaret, donec obstupescente admiratione tantisper sedata, caeteras Religiosas Moniales ad spectaculum tam nobilis prodigii convocasset, quarum aliquae juridicum postea te||[83]stimonium in processu deposuerunt. Anna Theresia sedecim annis, quibus postea vixit, nullum penitus dolorem aut incommodum in brachio sensit.

Ut hoc insigne miraculum cum suis circumstantiis clarius illucescat, aliqua ex processu apostolico referamus. Origo infirmitatis Annae Theresiae describitur a

chirurgo sequentibus verbis: *Ipsius infirmitas ortum habuit ex eluxatione aut evulsione pollicis in manu, quem ego illi in suum locum reposui et emplastrum apposui. Cum vero altera die eam accessissem, dicebat, quod inadvertenter iterum in eundem pollicem impegerit, ita ut intolerabilem inde senserit dolorem et emplastrum abjecerit; cumque illam idcirco reprehendissem, respondit impossibile sibi fuisse dolorem sustinere. Cum igitur advertissem, quod ardor in pollice et manu augetetur, refrigerans illi emplastrum apposui et supra illud alia adhuc cataplasmata adhibui ad praecavendam gangrenam seu inflammationem (quam sacrum ignem appellamus); et cum tertio die eam inviserem, rursus de magno dolore querebatur rogans me, ut adhuc alium practicum mecum adducerem. Associavi ergo mihi tunc Ponti existentem chirurgum Franciscum Maniger, cujus consilio unguentum refrigerans cum oleo liliorum alborum contra ignem sacrum adhibui; cum quo etiam duobus diebus sequentibus continuavi, ex quo tamen infirma nullum experiebatur lenimen, sed majores sensit dolores et jam gangrena actualiter etiam prorumpibat. Tum alium balneatorem et vulnerum curatorem jam defunctum Godefridum Schaffhurt mecum adduxi ad infirmam, qui initio etiam eadem cataplasmata uti ego adhibuit et simul manum et brachium aliis oleis ||[84] et unguentis ungebat, mihi autem de ingredientibus nil manifestavit. Unde et ego nulla mea propria remedia ultra adhibui, sed illi ulteriorem curationem reliqui, et postquam vidissem, quod infirma nihil amplius de meis medicinis petierit, deinceps emansi. Scio tamen, quod meus mentionatus collega Schaffhurt in sua curatione ultra progressus fuerit, et meis oculis vidi, quod infirma in tabellis ligatum brachium et in manu ex ligno ficta suam repositam (quam ille Schaffhurt in hunc finem curavit fieri) ex velo dependentem portaverit; quae curatio (quantum recordor) duratione sex hebdomadas excesserit. Cumque durante illa curatione ad rasuram ejusdem Domini fratris accederem, illa mihi querulabatur brachium (eheu!) suum non se habere melius, sed deterius nullamque prorsus sensibilitatem in eo experiri.*

Alter chirurgus Ponti, in patria infirmae, habitans accitus, brachium perlustrans, deprehendit illud jam sacro igne seu gangrena succensum esse, insinuans maturandum esse, ut majus malum praeveniatur et gangrenae ardor sopiatur. Mox itaque alia cataplasmata brachio applicabat illudque in ferventissimis siliquis macerabat, nihil tamen proficiente hoc remedio; etiam recentibus urticis flagellabatur brachium, ut in eo sensatio exploraretur. At infirma nihil sentiebat et querulabatur brachium sibi esse instar centenarii ponderis grave illudque in fascia pendulum et tabellis colligatum portabat. Curatio ista, a duobus chirurgis Pontensibus impensa, ultra sex hebdomadas duravit. Videns igitur infirma, quod remedia Ponti adhibita nihil prodessent et malum semper deterius et periculosius evaderet, ||[85] matrem suam rogavit, ut sibi cum suo fratre, Religioso Sacerdote Clericorum regularium Sancti Pauli, vulgo Barnabitarum, Pragam excurrere liceret suamque sororem Ursulinam Annam Joannam a vulnerato corde Jesu invisere. Ipsa proinde virgo infirma cum matre et Religioso fratre, Patre Norberto Krebs, Pragam venit et sororem suam Ursulinam invisit. Venerabilis Mater, Superior Ursularum, Eleonora a Sanctissima Trinitate, nata Comes de Berka, periculosum videns infirmae statum, svasit matri, ut filiam suam in monasterio relinqueret, eo quod sciret hic Praegae virum esse peritum et practicum operatorem, qui in talibus infirmitatibus multa et praeclara praebuit specimina, quem illico acciri curavit. Erat is Wenceslaus Leischner, qui multis annis minister justitiae ab ense serviebat ac tandem ab

Augustissimo Imperatore Leopoldo, gloriosae memoriae, specialibus privilegiis donatus, etiam Pragae similes curationes publice ac feliciter exercebat.

Accitus comparuit, curam infirmae virginis inspecto brachio assumpsit eamque intra spatium sex hebdomadam sanitati restituendam sperabat, cum alibi neglecta fuerit et Pontenses chirurgi malum non intellexerint. Mater cum eo de mercede convenit et infirmam ejus curae tradidit; atque ita in monasterio, svadente et consentiente ipsa Superiore, infirma apud suam sororem permansit. Curam chirurgus inchoavit a ligneis tabellis et emplastris, quotidie per sex hebdomadas repetitis, quibus brachium et manum circumligabat; quod tamen non melius, imo deterius habebat, ita ut nervi totius brachii velut in duos nodos fuerint contracti. Tum siliquas et herbas simul coctas et in cupreum lebetem ||[86] bullientes infundebat chirurgus et brachium infirmae usque ad humerum immersit, affusis iterum bullientibus siliquis et herbis, brachio per duas horas in eis macerato; idque per integros quatuordecim dies. Cumque ex hac bulliente coctura brachium et manus extraheretur, instar glaciei brachium absque omni sensu frigebat. Post haec, die altero ante solis ortum, resolutis fasciis, manum super mensa agitatum conjecit et lanceola sub brachio duabus incisionibus et una supra ipsum brachium incisione sanguinem excipere conabatur, nihil sentiente infirma; sed ne gutta quidem sanguinis, licet chirurgus incisiones ad eliciendum sanguinem manu compresserit, praeter unicam instar aciculae stillam rubeae aquae prodiit. Diebus duobus sequentibus fortia praeparabat media, quae etiam ferrum separant, in brachio infirmae, ut sperabat, operatura. Allata proinde ignitis plena carbonibus acerra, supra eam brachium tenebat et sua medicina quinque circiter diebus ungebat. Quinto die religato brachio, tandem infirmae dixit: Chara virgo, porro tacere nec debeo, nec possum. Deo se commendet, nullum amplius humanum superest auxilium, nisi Deus ipsam juvet. Brachium ab humero est resecandum, nec diu differat. His auditis, Reverendae Superiori sententiam chirurgi annuntiavit et se in cubiculum perplexa recepit; cumque ad quietem se componeret, miserabilem suum statum perpendens, ad Deum et ad invocandum patrocinium Sancti Joannis Nepomuceni se convertit, votum de jejuniis novem dierum et trina sacra Communione absque ullo alio remedio deinceps adhibito concepit.||

[87] Tandem apparitione Sancti Joannis Nepomuceni facta, de qua diximus, festo Praesentationis Beatissimae Virginis, in capella Lauretana Patrum Capucinorum, eo ipso fere momento, quo sacram Eucharistiam sumpsit, sana facta est. Tum ei videbatur, quasi aqua calida vel sanguis calidus in brachium incurreret aut infunderetur; mox manum movit et brachium redivivum sensit, elevavit, adstantibus velut nova carne vestitum ostendit. Domum sana et gaudens rediit, gratiam sanitatis Venerabili Matri Superiori caeterisque Monialibus exhibuit, quae omnes inter devotas laetitiae lachrymas Deo et Sancto Joanni Nepomuceno pro tam luculento miraculo gratias egerunt.⁸²

Alterum a Sacra Rituum Congregatione et Sede Apostolica approbatum est miraculum de Rosalia Hodankiana, sex vel septem annorum puella. Educata fuit a pia matre et lactata in devotione erga Sanctum Joannem Nepomucenum et ad honorandam certa precatione ejus imaginem asvefacta. Accidit, quod obscuro noctis tempore die vigesimo secundo Februarii anno millesimo septingentesimo decimo

⁸² *Process. Apost. n. 44. a §. 96.] část apoštolského procesu projednávající zázraky přetištěna ve spise Prahen. canonizationis positio, zde uvedený citát viz s. 83.*

octavo matrem sequens per angustum ponticulum, ceciderit et surgere volens, fallente in lubrica glacie pede, in praeterfluentem fluvium Wattavam⁸³ delapsa fuerit. Torrentis aquarum impetu abrepta et per canalem aquarum, ad impellendas rotas molares praecipiti cursu defluentium, ad primam rotam, ab hac sub secundam deportata fuit. Hic puella sexennis haesit et rota molaris interrupta sua revolutione stetit, premens puellam una ferme hora tum aquis, tum rotae stantis pondere praefocabatur, parentibus gementibus et omnibus de vita infantis conclamantibus. Ma[[88]ter in angusto ponticulo praecedebat et sequentem filiolum non statim in aquas delapsam observavit, nisi posteaquam retrahere illam non valebat. Mox itaque Sanctum Joannem Nepomucenum invocavit, qui puellae dignatus est comparere eamque in spem erigere, ne timeret submergendam non esse. Rosalia tandem extracta, rota molaris, obice jam sublato, revolutionem resumpsit. Puella ab omnibus credebatur exanimis, sed paulo post apparuit eam per miraculum a morte praeservatam fuisse. Nam in domum vicinam deportata et corpusculo, quod a frigore atque glacie rigebat, tantisper calefacto, haustam in flumine aquam coepit evomere et subito sana et vegeta apparere et matrem infantili cum simplicitate rogare, ne sibi irasceretur. Mox visam imaginem Sancti Joannis Nepomuceni osculabatur ejusque apparitionem sibi factam recensuit, tanto cum jubilo prius afflictae matris, quod filiam vivam et sanam absque ulla corporis laesione receperit, ut complura Missae Sacrificia in honorem Thaumaturgi Martyris pro accepto beneficio in gratiarum actionem celebrari curaverit et maritum ad invisendum Pragae sacrum sepulchrum ablegaverit.

Rosalia vero crescebat, et gratitudini ac devotioni erga suum Liberatorem tota dedita, prolixas ad eum persaepe fundebat preces et apud sacrum depositum Pragae sacram Communionem sumebat. De hoc miraculo in processu apostolico testis de visu sequentia recenset: *Quando puella sexennis incidit in aquam, clamor noctu factus est. Mox lumen quaesivi et puellam sub rota inveni et rota super infantem stabat, aqua tamen rapide currebat. Quia repagulum pro aqua sistenda [[89] demittere non poteram, ubi omnia congelata erant, tuta conscientia dicere possum, quod puella ista tota dimidia hora sub hac rota fuerit in aqua, duas in altitudine ulnas Pragenses excedente. Infans devenit ad canalem aquae ligneum, in quo triplex est compactura molaris; sub prima rota pertransiit, nam propter angustiam canalis non nisi sub rotam venire potuit, neque in ulla tabula nec in aliquo ligno aut assere se detinere poterat, quia ibi aqua rapidissime currit, ac si volaret. Sub altera vero rota malleatoria ad tundendum pro pultibus hordeum mansit haerens, ita ut rota supra ipsam puellam insistens firmata fuerit et malleatoria omnia a motu destiterint. Erat etiam impossibile eam sub transversales asserculos transire, quia stratum inferius asciatum a latere crassae tabulae sunt circumpositae; ita ut grande sit prodigium, quod haec infans non fuerit aquis praefocata et a rota compressa, aqua enim rapidissimo impetu proruens super ipsam decurrebat et infans in aqua penitus non apparebat et nonnisi particula praetextae super aquam ferebatur.*

Postquam elevassemus rotam, ex adstantibus quaerebam, an quidpiam viderent, et mox circumspiciens vidi, quod infans jam jam sub glaciem natando festinaret jamque pedibus esset sub glacie, mox puellae caput apprehendi eamque ex aqua extraxi et super glaciem reposui; et tandem ipse ex aqua exivi. Erant autem eo tempore illae rotae sex ulnarum Pragensium altitudinis et septem quadrantium

⁸³ fluvium Wattavam] Otava

latitudinis, quaelibet rota triginta continebat asserculos seu lectulos et aquae receptacula lignea et quilibet asserculus seu receptaculum semialterius pollicis geometrici crassus. Axis quercinus, ||[90] brachia quercina et circumferentia seu absis pinea; rotae istae intra canalem tale spatium occupant, ut a parte crassioribus tabulis proxima, ubi conjunctio est, ex una et altera parte non nisi duorum digitorum spatium vacuum reperiatur, ut rota verti possit; inferius vero, ubi ligneis lectulis seu receptaculis aqua decurrit, vix duorum digitorum est intercapedo. Unde factum est, quod antequam ego ad molam illam venissem, ante duos circiter annos, meus antecessor socius molitoris in altero vicino canali rotarum sub rotam decidens, penitus oppressus et exanimatus fuerit. Unde judico, quod haec puella in vita naturaliter conservari nequiverit; primo propter aquae rapacitatem, secundo propter angustiam tam ex utroque rotae latere, quam sub rota, ubi pertransire non poterat, tertio propter pondus rotae et receptaculorum aquae, a quibus deprehensa fuit, ita ut eam non comprimi possibile non fuerit, aut aquis non praefocari.

Audiamus et matrem Rosaliae, ex eodem processu ordinario et apostolico, ubi legaliter audita, ita respondit: *Filia mea Rosalia ante sex annos, anno 1718 22. Februarii inter horam octavam et nonam vespertinam in aquam cecidit idque ita contigit: Dum ivimus ad spectandum pyrobolos, ivimus super glaciem, cumque reverteremur, filia mea venit super asserem positum supra canalem, in quo triticum lavatur et lubricavit. Quia asser fuerat fortiter glacie obductus, erat hoc ad ipsa aquae repagula, molae quinque rotarum dictae; cumque surgere et se elevare vellet, circumspexit et sic in aquam incidit apud ipsa repagula. Hoc ipso momento, dum in aquam sic cecidit, vidi infantem cadentem et ||[91] in aquam jam incidit et tunc exclamavi: Eheu! Mea infans cecidit in aquam! Desuper meus maritus me interrogavit: Quid dicis? Ego secunda vice repetii eadem verba: Eheu! Mea infans cecidit in aquam! Desuper prae magno moerore in deliquium cecidi, nec mihi praesens fui, ita ut me in molam duxerint et diu quasi extra me fui. Cumque me recollegissem, capite super cistam farinae jacens, invocavi Deum et Sanctum Joannem Nepomucenum, dicens: O Sancte Joannes Nepomucene, non me deseras, ne confundar et in ora hominum veniam, quia mihi hoc adscriberetur, quod propter Bacchanalia prolem amiserim! Desuper cum mihi nunciassent infantem esse inventam et in domum Joannis Kauterczky⁸⁴ deportatam, intravi hanc domum et hanc meam prolem vidi in lecto et agnovi, quod infans adhuc spiret; tum eam exui et vestes discidi, ut viderem, an pedes vel manus sint confractae. Sed nihil observavi, nisi quod oculi fuerint aliquantulum rubicundi et quasi sanguine suffusi, in una manu habuit livorem, ac si tres digiti essent impressi; id quod contingere debuit a socio molitoris, qui eam per manum apprehendit. Posteaquam illam calefecimus, multum aquae ex se ejecit et tum spirare incepit et saepius suspiravit, tandem me vocavit: Matercula! Ego stans apud fenestram, accessi ad illam et illa rursus ad me inquit: Matercula! Et volens manum super collum meum ponere, id non potuit adhuc propter debilitatem. Desuper sua sponte dixit: Rogo vos, matercula, nolite mihi irasci, quod in aquam ceciderim, non me verberabitis? Ego enim submergi non poteram, erat ibi apud me Sanctus Joannes Nepomucenus et dixit: Noli timere, non ||[92] submergeris. Haec verba audiverunt sicut avus ejus, jam vita functus, ita alii praesentes. Ego admirans hunc sermonem, eam interrogavi: Qualis erat ille Sanctus Joannes? Respondit: Ille ex ponte venit a Sancta Cruce et prospexit sicut in ponte. Dum ita hoc*

⁸⁴ Kauterczky] v českém textu zřejmě spr. Kautecký

mirarer, quod infans Sancti Joannis Nepomuceni recordaretur, audivi ab aliis, quod dum infans ista per illum pontem ad avum ire solebat ad scholam et domum rediret, semper apud statuam Sancti Joannis in ponte illo flexerit et oraverit. Propterea omnes homines praesentes dicebant: Certe Sanctus Joannes Nepomucenus hanc infantem custodivit, quia vidimus, quod infans ista apud illam statuam diligenter oraverit. Desuper haec infans suo proprio motu petivit precatiunculas ad Sanctum Joannem Nepomucenum, et quamvis existimaverim, quod nihil videret subrubris illis oculis, nihilominus allatos libellos debite integros legebat, ubi litaniae de Sancto Joanne Nepomuceno et duae oratiunculae ad eum continebantur, clara voce orabat. Cumque plene sese recollegisset, semper repetebat, quod sibi Sanctus Joannes Nepomucenus apparuerit et auxilio astiterit, idque hodie dum asseverat et diligenter ad Sanctum Joannem orat in gratiarum actionem; et sane infans ista in nullo ligno nullaque tabula aut alio quopiam se detinere potuit, quia mox a canali sub rotam impetu aquae absorpta fuit.

Hanc infantis meae conservationem nulli alteri adscribo quam intercessioni et protectioni Sancti Joannis Nepomuceni, et prout jam dixi, hujus apparitionis manifestum indicium erat, quod haec filiola mea citra omnem alienam suggestionem, sed sua sponte mihi ||[93] matri dixerit, quod Sanctus Joannes Nepomucenus a Sancta Cruce ad eam venerit et eam assecuraverit, quod non submergeretur. Cumque super hoc adhuc haesitarem et mirarer, quod innocens infans talia loqueretur de Sancto Joanne, pro majore rei securitate eam interrogavi: Qualis fuit ille Sanctus Joannes? Illa repetiit: Ille ex ponte. Et quomodo id esset aliqua fictio aut imaginatio, cum innocens infans annorum sex cum dimidio in hoc maximo periculo, ultra mediam horam in aqua et sub rota existens, nullum somnium aut imaginationem habere potuerit, praesertim cum reipsa actualis hujus infantis conservatio in vita subsecuta sit. Neque in rigidissimo illius temporis frigore congelata, nec aquis praefocata, nec a rota fuerit oppressa; siquidem ne minima a rota laesio in corpore observata est et omnes homines hujus infantis conservationem in vita atque apparitionem Sancti Joannis Nepomuceni pro miraculosa et vera agnoverunt. Dicebant enim: Vere Sanctus Joannes Nepomucenus hanc infantem conservavit, propterea quod quotiescunque ad scholam ibat, in ponte ante statuam ejus oraverit. Nec ullus quidpiam in contrarium est locutus.

Porro mater dictorum suorum rationem reddens ait: Haec conservatio Sancto Joanni Nepomuceno adscribitur ex hac ratione, quia tam ego, quam maritus meus singulare et quotidianum refugium nostrum habuimus ad hunc Sanctum; et in hoc ipso casu, priusquam infans fuisset inventa, ego ipsa Sanctum Joannem invocavi, prout supra dixi. Haec autem filia mea Rosalia non solum in hoc lapsu in aquam, sed etiam postquam sese recollegisset, illico Sanctum Joannem Nepomucenum in||[94] vocabat et ad eum orabat. Et deinceps per omnes annos usque ad hodiernam diem, quandocunque de hoc casu mentio facta est, id semper asseverabat et confirmabat et confirmat, quod sibi Sanctus Joannes Nepomucenus apparuerit et se vivam conservaverit; et etiamnum valde colit eundem Sanctum quotidie et in gratiarum actionem decimum tertium annum aetatis agens preces in ejus honorem persolvit aut hymnos de illo canit. Praeterea etiam frequenter confitetur et communicat, ut Deo pro tanto beneficio, quod ei per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni praestitit, gratam se exhibeat et id constanter semper repetit et confitetur; et quandocunque id ei commemoro, semper prae solatio et gaudio lachrymas profundit. Nos vero parentes mox illo tempore in gratiarum actionem in

*ecclesia arcis Strakonicensis ad altare ejusdem Sancti per tres dies, nempe vigesima tertia, vigesima quarta et vigesima quinta Februarii illius anni millesimi septingentesimi decimi octavi Missas celebrari curavimus et postea Nepomucum in perpetuam rei memoriam tabellam, in qua hic casus repraesentatur, obtulimus ad ecclesiam Sancti Joannis, prout etiam posterius calicem argenteum pro Sacrificiis illuc donavimus. Et quam primum illa tria Missae Sacrificia fuerunt absoluta, infans ad constantem rediit sanitatem et ambulavit; estque sana in hodiernam diem, nec unquam conquerebatur neque conqueritur, quod aliquos dolores ex illo casu sentiat.*⁸⁵

Haec de duobus miraculis a Sede Apostolica rite discussis et approbatis, ut ex bulla canonizationis constat, dicta sufficiant. Sed majora sunt prodigia, quae ||[95] Magnus Deus noster patravit et in lustratione tam sepulchri, quam corporis Sancti hujus reperta fuerunt, in brevitate hic referenda. Propheta regius in spiritu praevidit, quod Deus Sanctorum suorum ossa post mortem custodiat, ne in oblivionem deveniant exuviae illorum corporum, quae illis tanquam electa sanctificationis vasa servierunt,⁸⁶ prout loquitur Apostolus, emaciata inediis, macerata poenitentiis, vulnerata carnificinis et crudelibus martyriis ab anima violente separata. Id quod verissimum deprehenditur, si consideretur modus, quo Deus illa conservavit incorrupta, aut manifestavit occulta, vel inventa honoravit, vel denique publicae venerationi exposita scaturiginem esse voluit miraculorum fontemque gratiarum. Legantur, quae scribit S. Augustinus de corpore Sancti Stephani^c reperto et honorato;⁸⁷ et quae de Sancto Chrysostomo,^d Constantinopolim reportato et ab Imperatore Theodosio Juniore summa cum veneratione recepto, scribit Cardinalis Baronius;⁸⁸ et alia plura, de quibus fidem faciunt antiquae historiae. Simili ratione Divina Providentia custodivit sacrum corpus Beati Joannis Nepomuceni, quod erat depositarium magnae illius animae fidelisque socius ejus in duro certamine illustri martyrii; posteaquam pretiose ornatum est sacrum ipsius cranium et in reliquiario aureo reposita sacra lingua ac demum publicae venerationi exposita, dum sacra denique ossa in solemnissima processione Pragae velut in triumpho deferebantur. De his itaque aliqua ex processibus judicialibus, pro solemnibus ejus canonizatione authentice institutis, excerpta in praesenti referemus.||

[96] Corpus Beati Joannis Nepomuceni trecentis triginta ferme annis sub terra quievit, donec Reverendissimus ac Celsissimus Archiepiscopus Pragensis Ferdinandus e Comitibus de Künburg, Sacri Romani Imperii Princeps, Legatus natus, grande hoc opus magno animo, omni studio, conatu ac zelo fuisset aggressus. Igitur die decima quinta Aprilis anno millesimo septingentesimo decimo nono horis matutinis et subsequentibus instituta fuit legalis visitatio sepulchri et corporis Venerabilis Servi Dei Joannis Nepomuceni in sancta metropolitana ecclesia ad Divum Vitum in Castro Pragensi, coram Reverendissimo ac Celsissimo Archiepiscopo Pragensi, praesentibus omnibus judicialiter prius citatis, qui ad hunc

⁸⁵ *Proc. Ordin. n. 46. a §. 67.] pramen se nám nepodařilo nalézt.*

Process. Apost. ibid. a §. 91.] Pragen. canonizationis positio, s. 90.

⁸⁶ Ps 33,21 – viz odkaz na s. 65.

⁸⁷ A. Augustinus, Sermones de Sanctis, serm. 318 de Martyre Stephano, PL 38, col. 1437–1440 (viz GALLUZZI, s. 58).

⁸⁸ C. Baronius, Martyrologium Romanum (viz GALLUZZI, s. 58).

actum legalem necessarii secundum instructionem Romanam censebantur.⁸⁹ Posteaquam Reverendissimus ac Celsissimus Dominus Archiepiscopus praedicto die ex palatio archiepiscopali in comitiva suorum ministrorum, aulicorum et aliorum ad metropolitanam ecclesiam venisset et ante majorem aram aliquantum orationi vacasset, omnibus ad hunc actum vocatis, qua iudex ordinarius detulit juramentum de veritate dicenda et de secreto servando. Quo praestito, itum est ad locum sepulchri, ubi per Reverendissimum ac Celsissimum Dominum Archiepiscopum intimata fuit omnibus praesentibus poena excommunicationis latae sententiae contra quemlibet, qui quocumque devotionis praetextu auderet ex dicto sepulchro vel corpore aut vestimento Venerabilis Servi Dei Joannis Nepomuceni aliquid etiam minimum auferre, aut ibidem quidpiam apponere. Postea deventum est ad aperiendum sepulchrum, remotis prius ferreis cratibus et levato lapide sepulchrali, de quo periti judicarunt eum trecentis vel ducentis et amplius annis fuisse huic sepulchro superpositum. Quandoquidem totus ferme hinc inde mutilatus et ab igne et incendio, quod Praegae anno millesimo quingentesimo quadragésimo primo in arce regia exortum fuerat, adeo laesus, ut hinc inde in eo foramina reperta fuerint; et in summitate antiquissimo caractere insculpta legebantur haec verba: *Joannes de Pomuk*. Amoto lapide sepulchrali, terra effodiebatur, et ea ad bonas duas ulnas Pragenses ejecta, inventum est corpus in pleno jacens ordine, prout positum erat; capite orientem versus prout Sacerdotes tumulari solent, positus per crucem manuum sine carne ossibus et capite aliquantum in latus dextrum inclinato. Invento gaudentibus omnibus sacro deposito, consumpto sarcophago, accesserunt primarii ac peritissimi universitatis et urbis medici atque chirurgi, quibus exhibitum est sacrum sine carne corpus.

Praestitis juramentis et aliis, de quibus diximus, processum est ad ejectionem residuae terrae de sepulchro praefato, cujus longitudo trium ulnarum, latitudo autem unius ulnae et unius quadrantis fuit observata. Et postquam ejusmodi terra ad bonas duas ulnas infra lapidem sepulchralem (ut supra) levatum ac remotum exposita fuisset, inventum fuit corpus, quod jacuit in pleno ordine, prout jam dictum est, positum versus orientem, sicuti Sacerdotes tumulari solent, capite ad dextram partem aliquantulum inclinatum, positus per crucem manuum ossibus sine carne⁹⁰ et sarcophago,⁹¹ praeter aliquas minutias ejusdem lignei sarcophagi, quas jurati arcularii circa hoc examinati partim ex quercu, partim [98] ex pinu esse asserebant; sicut et minutias nigri coloris, quae credebantur ex veste clericali, et particulam materiae subrubeae.⁹²

Tandem vocatis medicis, primus eorum edixit sequentia: *Ego quidem omni, qua humana potest fieri sedulitate, circumspectione ac dexteritate, hocce corpus omni quidem carne orbatum deprehendo; ossa vero integerrime ita sibi unita, ut arte nulla melius et firmiter componi ac jungi potuissent. Unicum tamen os thoracis, quod sternum dicitur, a pondere lapidis et copiosae terrae incumbentis compressum, a costis alias ipsi insertis invenio sejunctum. Costae autem omnes ferme integrae a parte postica vertebrae dorsi, firmissime et naturaliter sunt junctae; imo, quod admiratione dignum invenio, costae sinistri lateris adhuc omnes succosae visu et tactu apparent. Caput a multitudine terrae incumbentis nucham versus oblique*

⁸⁹ *Summar. n. 14.*] Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 1–12.

⁹⁰ Téměř doslova opakuje část textu předchozího odstavce.

⁹¹ *et sarcophago*] ve vazbě ablativu absolutního chybí participium *consumpto* (viz předchozí odstavce).

⁹² *Process. Apost. n. 63.*] pramen se nám nepodařilo nalézt.

depressum, submisse aliquantulum jacens, conspicio externe integrum; maxillis utrisque cum dentibus ad invicem unitis, interne ossibus palati, ethmoidis seu nasi et aliis vicinis non nisi speciali Dei dispositione consumptis. Dum enim calvariam terra plenam nunc evacuatam intueor, ad stuporem et admirationem massam quandam in figura, substantia, textura fibrosa nec non colore rubeo, adaequate veram linguam repraesentantem conspicio et reperio; qualem etiam tuta conscientia esse assero, tanquam (meo quidem iudicio) instrumentum, quo sacrum sigillum sacramentale servavit, custoditam esse firmiter credo. Praeterea in calvariae occipite ex parte sinistra maculam quandam rubrofuscam, in magnitudine duplicati aurei; similem paulo altius maculam nigricantem undique mollem, ||[99] quae compressa in foramellum concidit, calvariam penetrantem observo, prout in osse scapulae lateris ejusdem. Quas maculas forsitan ex dejectione tantae altitudinis pontis et allisione in lapidem quandam, vel ex violenta percussione ortas esse iudico.⁹³ Eadem plane fuit caeterorum omnium medicorum et chirurgorum sententia.

Sedenim omnem admirationem superavit incorrupta lingua gloriosi Martyris Beati Joannis Nepomuceni, de qua nunc referendum est obstupescendum miraculum, imo duo grandia miracula authentice probata et Romam ad Sacram Congregationem Rituum transmissa; quae tanto sunt aestimabiliora, quanto clariora sunt testimonia sanctitatis nostri Beati Martyris. Primo itaque anno millesimo septingentesimo decimo nono, dum sacrum ejus corpus visitabatur, ut supra dicebamus, etiam calvaria a medicis et chirurgis lustrata fuit, eam intus terra repletissimam invenerunt; sed evacuata, summa cum admiratione ac stupore omnium reperta est in occipite massa quaedam, in figura, substantia, textura fibrosa nec non colore rubeo plane linguam veram humanam repraesentans. Medicorum, chirurgorum et aliorum omnium praesentium eadem prorsus erat sententia, quod nimirum Deus peculiari miraculo et linguae taciturnae congruo eam reposuerit in occipite, cum ossa omnia palati consumpta fuerint, ita ut calvaria exempta sine omni fornice, seu sine omnibus ossibus palati remanserit integra et tantum dentes in maxilla superiore permanserint. Quod autem in hac lingua speciale quidpiam et supernaturale sit, exinde manifestum est, quod cum lingua sit substantia peculiaris, eaque mollis, laxa, rara et spongiosa, multum de saliva participans, adeoque facillime corruptibilis, consequenter in quartum saeculum citra miraculum non potuerit conservari. Pro majori evidentia miraculi et ad explorandam ejusdem sacrae linguae constitutionem medici et chirurgi censebant faciendam esse chirurgorum lanceola modicam in extremitate incisionem; qua facta, deprehensa fuit talis mollitudo carnosae linguae, qualis in lingua sana, recenter excisa, reperiri potest.

Ad majorem hujus miraculi evidentiam audiantur testes omni exceptione majores et juramento de veritate dicenda obstricti atque in arte medica et chirurgica periti, e quorum verbis propriis in processu apostolico prolatis hic referenda esse duximus sequentia. Primus medicus, Dominus Joannes Franciscus Löw de Erlsfeld, aetatis annorum septuaginta et unius, quadraginta octo anni lapsi sunt, a quo in Universitate Carolo-Ferdinandea Pragensi in Doctorem Medicinae promotus est; Professor autem in eadem Medicina triginta aliquot annis, Senior annis viginti, pluries Rector Magnificus et facultatis Decanus, aulae caesariae medicus, Suae Sacrae Caesariae Regiaeque Catholicae Majestatis Consiliarius; multas anatomias exercuit Romae et plures etiam Pragae, quas partim ipse demonstravit, partim etiam

⁹³ Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 13–16.

praeparavit. De sacra lingua sequentia respondit: *Dum calvariam terra repletam, sed evacuatam intueor, ad stuporem et admirationem massam quandam, in figura, substantia, textura fibrosa nec non colore rubro adaequate veram linguam repraesentantem, conspicio et reperio; qualem etiam tuta conscientia esse assero, tanquam meo videri instrumentum, quo sanctum Sacra||[101]mentum servavit, custoditam firmiter credo. Quod haec citra miraculum naturaliter conservari non potuerit, inde infero, quia apud alia corpora membrum linguae primum putrefactioni obnoxium est; hic vero in tanta temporis intercapedine, quae tria saecula excedit, cum hac substantia, figura et integritate atque colore naturaliter conservari non potuit.*⁹⁴

Secundus medicus, Dominus Joannes Carolus Puchmann, aetatis annorum quinquaginta quatuor, in professione medica persistens annis triginta, promotus Doctor Medicinae in Universitate Carolo-Ferdinandea Pragensi ante annos viginti quatuor. Prius tamen in praxi annis aliquot fuerat, quia apud Dominum Doctorem, medicum celebrem quondam, Jacobum Dobrzanski de Nigroponte, socerum suum, eandem praxim frequentavit et cum ipso practicavit. Anatomii interfuit plurimis, nimirum quotquot a tempore sui studii medici Praegae fuerunt exercitae. *Effusa terra ex calvaria, invenio, inquit, adhaerentem paululum excidere aliquam peculiarem substantiam eamque mollem, laxam, raram et spongiosam adeo, quod nihil aliud judicem esse nisi veram linguam; maxime cum ad radicem linguae quatuor propagationes advertam, quas nihil aliud esse judico nisi quatuor musculos. In principio cuspidata debite, sicut lingua solet esse, in medio latior, color vero prorsus linguae conveniens rubellus.*⁹⁵

Medicus tertius, Dominus Sebastianus Fuchs, Medicinae et Chirurgiae Doctor, aetatis annorum quadraginta sex, Chirurgiae Doctor promotus Romae anno 1690, Medicinae autem in Universitate Carolo-Ferdinandea ||[102] Pragensi anno 1692, a quo tempore praxim medicam exercebat. Anatomias publicas binas, plures privatas instituit, tempore suorum studiorum in diversis universitatibus, praesertim Romae et Patavii, aliis pluribus interfuit. Calvariam considerans, ait: *Interne ossa palati, ethmoidis seu nasi cum reliquis vicinis consumpta sunt; non nisi speciali Gratia Dei sic disponentis, ut conservaretur lingua, quam (postquam caput involutum fuisset) cum copia terrae ex calvaria decedente reperio. Quam linguam secundum figuram, substantiam, texturam fibrosam nec non colore rubro naturali constitutam aliam partem corporis vel aliud quid heterogenei minime suspicari possum.*⁹⁶

Sententiae medicorum de eadem sacra lingua consonant dicta peritorum chirurgorum. Primus chirurgus, Joannes Schutzbredt, aetatis annorum sexaginta quinque, in hac arte ab infantia educatus apud suum parentem, Regni Bohemiae chirurgum, ab universitate Pragensi approbatum. Interfuit diversis anatomii et ipsemet ejusmodi operi manum adhibuit. Sacram linguam ita describit: *E calvaria terra repleta, sed evacuata, prodit quaedam massa, in figura, substantia et colore rubro, veram linguam repraesentans; prout etiam quod hoc ipsum vera lingua sit, bona conscientia judico et dico. Quod autem lingua miraculose fuerit conservata, hanc reddo rationem, quod lingua sit pars, quae facillime corrumpi solet. Cum autem haec ipsa pars jam ultra trecentos annos incorrupta reperiatur, ideo aliter*

⁹⁴ Částečně opakuje předchozí výpověď ze s. 98–99.

⁹⁵ Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 22.

⁹⁶ Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 29.

*judicare nequeo, quam quod haec ejusdem conservatio sit supernaturalis; et tanto magis, cum aliae carnosae circumvicinae posteriores partes, praesertim os palati, corruptae ||[103] sint, consequenter lingua citius in cavitationem calvariae decidere et corrumpi potuit, et tamen incorrupta fuit conservata.*⁹⁷

Secundus chirurgus, Ferdinandus Schobert de Hohenorth, aetatis quinquaginta unius anni, juratus chirurgus, in arte chirurgica in universitate Pragensi approbatus. *Multas, inquit, anatomias in Italia, Anglia, Hollandia et Bohemia vidi et ipsemet saepius manum apposui et diversa corpora anatomizavi. De sacra lingua ita loquitur: Interne (videlicet in calvaria) ossa palati consumpta sunt; sine dubio ex speciali Dei Gratia, ut conservaretur lingua, quae cum copia terrae ex calvaria decidentis prodiit, quam ego secundum figuram, substantiam et colorem rubrum veram linguam judico et firmiter pro tali teneo. Deinde subjungit: Rationem, quod conservatio illius miraculosa sit, hanc reddo, cum alias lingua sit subtilis substantiae atque ita facile corruptibilis (prout ego plura demortuorum capita in manibus meis habui ac animadverti, quod inibi internae partes primum fuerint corruptae), hic autem contrarium invenitur. Ubi nempe os palati et reliquae carnosae partes corruptae sunt, lingua autem in calvaria ultra trecentos annos incorrupta invenitur.*⁹⁸ Ita testes.⁹⁹

Pro veritate linguae sacrae et verae linguae humanae confirmatione accedit evidentissimum aliud miraculum, quod oculis nostris vidimus et plus quam unius horae spatio in praesentia primariorum in regno virorum, tam Ecclesiasticorum, quam saecularium, Episcoporum, Canonicorum, regni Procerum, medicorum, chirurgorum aliorumque peritorum, contemplati su||[104]mus, die vigesimo octavo Januarii, quo die anniversariam recolebat Ecclesia memoriam Sancti Joannis Chrysostomi, ne os aureum tam sacrae linguae deesset. Quando eadem sacra lingua in secunda judiciali recognitione et visitatione exactissime considerabatur et examinabatur, mirifice colorem fuscorubeum in purpureum mutavit. Denique Sacra Rituum Congregatio acta processus apostolici de ejusdem linguae sacrae veritate, incorruptione et coloris mutatione rigidissime, ut in causa miraculorum approbandorum solet, examinavit. Ac tandem omni dubio sublato, veram linguam Sancti Joannis Nepomuceni incorruptam et miraculosam agnovit, declaravit et Summo Pontifici, in ejusmodi causis majoribus miraculorum falli nescio, tuto approbandam et confirmandam proposuit; prout etiam a Sua Sanctitate fuit approbata et confirmata. Sed de hoc miraculo plura dicemus infra.

Atque ita nullum esse poterat nec esse potest dubium de vera lingua incorrupta Sancti Joannis Nepomuceni, sicut neque de miraculo simillimo illi, quod refertur de lingua magni Thaumaturgi Paduani, Sancti Antonii; eo tamen discrimine, quod lingua Sancti Paduani reperta fuerit incorrupta post annos tantum triginta duos a sua morte, nempe anno millesimo ducentesimo sexagesimo tertio, posteaquam Sanctus anno millesimo ducentesimo trigesimo primo ex hac vita decessit.^e At lingua Sancti Joannis Nepomuceni post annos trecentos et quadraginta duos integra permansit.^f Illa in praemium sancti sermonis, ista in praemium sanctae taciturnitatis.¹⁰⁰||

⁹⁷ Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 36–38.

⁹⁸ Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 40, 44.

⁹⁹ *Process. Apost. Summar. n. 36.*] pramen se nám nepodařilo nalézt.

¹⁰⁰ *Lib. Miraculor. S. Antonii. c. 7. n. 69.*] Liber miraculorum, in: Acta Sanctorum, s. 724–741 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 160).

[105] Si sacra lingua Divi Antonii manibus contrectata et laudata fuit ab alio Sancto, qualis erat Sanctus Bonaventura,^g praesens inventioni ejusdem linguae miraculosae, non defuit sacrae linguae nostri Sancti Martyris veneratio, quidem publica totius amplissimae urbis Pragensis. Dum anno millesimo septingentesimo vigesimo primo solemnissime deportata fuit in magnifica processione, interveniente universo Clero seculari et regulari, plurimis Praelatis infulatis, regni Proceribus, copiosa Nobilitate populique tam Regni Bohemiae, quam aliarum provinciarum innumerabili multitudine conflente. Facta enim recognitione corporis e sepulchro levati, sacra ossa Martyris denuo rite composita in arcam stanneam praeparatam fuere collocata et habitu canonicali ex pretiosis materiis vestita, adhibitis omni ex parte elegantibus nec parvi pretii ornamentis, atque haec sacra lipsana¹⁰¹ publicae populorum venerationi exposita fuerunt. Demum quarto die Julii sollemnis omnium regni ordinum instituta est processio, ubi sacrum corpus in arca splendida, ex vitris mundissimis tota compaginata, ut pretiosus Bohemiae thesaurus omnium oculis pateret ac ardentissimis populorum desideriis satisfaceret. Ex metropolitana ecclesia sacrum depositum in magnifico feretro deportabatur a Dominis Praelatis et Canonicis ejusdem ecclesiae metropolitanae, post aliquod intervallum a Dominis Abbatibus et Praelatis regni, dein a quatuor facultatibus almae universitatis Pragensis, tum Dominis Canonicis Litomericensibus et Reginaehradecensibus et a Curatis Pragensibus ac tandem rursus a Dominis Praelatis et Canonicis metropolitanis certatim denique supponebantur humeri portantium, aestimando se unoquoque fortunatum tam sancto ponderi suis humeris posse succollare. Sacram lin||[106]guam in argenteo vase sub limpidissima crystallo deferebat ipse Reverendis. ac Celsis. Princeps Archiepiscopus Pragensis. Hac processione finita et sacris exuviis in ecclesiam reportatis atque hymno Ambrosiano decantato, absolutus est S. Thaumaturgi nostri festivus triumphus.

Die isto universa civitas Pragensis prae gaudio se ipsam capere vix poterat, tantus erat vocis undique resonantis júbilus, tantae orationes, tanta suspiria, quae inter dulcissimas tenerae devotionis lachrymas audiebantur, tanta fuit civium frequentia. Ne quid dicamus de multis cereis et facibus accensis, quae praecedebant, stipabant et sequebantur Martyrem triumphantem, inter sonos festivos omnium in urbe campanarum, de tot Ministris, Sacerdotibus, personis illustribus, quae pulcherrimam ei conficiebant coronam. Inter alios hanc functionem reddidit celebriorem Augustissima Imperatrix Elisabetha Christina, quae semper singularem Sancti hujus cultum profitebatur, die illo aureo publicum suae pietatis demonstrare voluit testimonium assistendo venerationi sacrarum Thaumaturgi Bohemiae reliquiarum; et gloriabatur magis de caractere devotae veneratricis ejusdem quam de supremae suae majestatis dignitate. Quemadmodum autem sol in horizonte nunquam comparet, quin terram illuminet ac benefico influxu reficiat, ita Divina bonitas noluit sacra illa lipsana palam comparere et in conspectu ac veneratione omnium deportari, quin eadem occasione multos elargiretur favores; ideo unum hic referre juvat silentio non praetereundum beneficium.

Joannes Antonius Lorain sexennem habebat filiolum, febri pertinacissima et quotidiana misere afflictum et ita viribus exhaustum ad debilitatum, ut penitus

Continuat. Bollandi ad 13. Junii.] Acta Sanctorum, s. 705–723 (odkaz přejet z Acta utriusque processus, s. 160).

¹⁰¹ *lipsana, orum, n.* = ostatky svatých

con||[107]sistere non valeret. Paternus amor sicut omnem sollicitudinem pro eo sanando suggerebat, ita omnia possibilis remedia sine parsimonia tentavit. Primis hebdomadis varias puerulus admittebat et sumebat medicinas, quas tandem penitus nauseabat, quasi eas inutiles judicaret; et nec blanditiis, nec minis ad eas porro sumendas poterat induci. Afflictissimus genitor ferme jam de sanitate filii desperabat, metuens de illo paulo post amittendo et sepeliendo. Sed pro ipsius felicitate advenit optatus dies solemnis processionis, ubi sacra deferebantur Beati Martyris jam demortui ossa, quae si defunctum non resuscitarunt, certe morti vicinum consanarunt. Erat in domo Lorainii, prout universim in omnibus ferme Pragensium aedibus, magna erga Sanctum Joannem devotio, ita ut nulla dies absque tributo cujuspian obsequii exhibiti abiret vacua. Ipse filiolus talem cum lacte imbiberat devotionem et assvefactus adhuc balbutiens ad recitandam quotidie lingua infantili orationem ad Sanctum directam. Audiens itaque parvulus instare solemnem processionem, in qua deferendum erat corpus Beati Martyris, precibus instare coepit et rogare matrem et patrem, ut processionem videret eique adesset. *Chare fili, reponebant parentes, quomodo id potest fieri aut tu petere audes, qui nec pedibus vales consistere?* Sed hic parvulus non cedebat rogabatque instantius et urgebat ad spectandam processionem deduci. *Quid autem tua debilitas, ajebant Parentes, quid tua obstinata febris, idne tibi permittet?* Ad haec filiolus, *Sanctus Joannes*, inquit, *me liberabit, in illo spero et confido.* Ad hac voces a puerulo vultu serio et plusquam infantili prolatas tam pater, quam mater permoti, condescenderunt precibus, ut ad locum, ex quo ||[108] videre posset solemnitatem, deportaretur. Brevi tamen poenitudine tacti fuerunt, nam ex deportatione et incommodo motus parvulum tam vehemens invasit paroxysmus, ut omnibus artubus¹⁰² a capite usque ad pedes tremuerit, ad compassionem omnium, qui eum videbant. Sed in perturbatione circumstantium nihil perturbatus manebat infirmus, imo a longe videns proferri corpus Beati, totus hilaris ad parentes dicebat: *Ecce! Ecce! Illic portatur Sanctus Joannes Nepomucenus et habet biretum in capite!* Stupebant circumstantes omnes, quod puerulus in tam acri invasione febrili et in tanta distantia talia protulerit. Amplius tamen auctus est stupor, quando sacrum depositum ad eum locum delatum fuit, ubi puer erat, illico totus paroxysmus, totum malum et tota debilitas evanuit, ita ut sibi relictus, bene valens et viribus pollens in domum paternam plene sanus ambulaverit et permanserit.

De hac et aliis gratiis sparsa fama, unusquisque cogitare facile potest, quantopere aucta fuerit erga tam beneficum Sanctum devotio; ita ut in veritate jam omnibus nota dici possit, quod inter Sanctos Regni Bohemiae et urbis Pragensis Protectores, qui multi sunt et valde illustres, Sanctus Joannes Nepomucenus (ut mitissime loquamur) nulli cedat in cultu et veneratione. Felices et beatos se reputabant cives Pragenses, quod ad haec usque tempora vixerint, ut propriis oculis tam pulchrum spectaculum videre potuerint sibi que talem pollicebantur felicitatem, qualem olim Hebraei ab arca testamenti sperabant.^h Sacrum corpus in loco admodum honorifico supra sepulchrum, in quo sub terra quiescebat, est collocatum et sacra lingua pretioso reliquiario inclusa; omnia sigillis pluribus be||[109]ne custodita. Ad honores sacrae linguae a suis clientibus exhibitos addere juvat, quonam pacto quidam incredulus ejus contemptor fuerit castigatus; nam et iste melius demonstrabit gloriam nostri Martyris, quemadmodum ex umbris colores picturae clarius elucescunt.

¹⁰² artubus] arch. koncovka dat. a abl. pl. od artus, us, m. = úd

Homo quidam parum devotioni addictus, audiens de honoribus et obsequiis, quae a populo linguae Sancti Joannis exhibebantur, non tantum eam venerari noluit, sed magis ludibrio habuit et simplicitatem ac vanam populi credulitatem derisit. Domum redux, coepit, ut asvevit, cum cane domestico joculari, suam exponendo linguam et cani lambendam praebuit. At canis, qui alias cum jocante Domino etiamsi vexatus, innoxie colludebat, oblitus debitae Domino suo observantiae (quam ille linguae Sancti Martyris debebat), linguam sui Domini repente invasit, dentibus arripuit, vulneravit et laceravit. Id quod et ipse et alii, hunc eventum rescientes, evidenti vindictae coelesti attribuerunt; atque ita miser ille sat longo tempore tristem in se memoriam et diuturnum ad poenitudinem stimulum deferebat. Hocce miraculum ipse recensuit Summus Pontifex coram Cardinalibus paulo ante actum solemnem canonizationis eoque permotum se esse asseruit ad non differendum diutius canonizationis solemnem actum.¹⁰³ Plane oppositum accidit aliis, qui cum fiducia ob venerationem sacrae linguae sperabant per intercessionem Sancti Martyris gratias a Deo se obtenturos; quorum duo tantum exempla hic afferemus.

Anno vigesimo quinto saeculi hujus mulier quaedam Maria Magdalena Weberin in profundam delapsa melancholiam coepit non tantum corpore, sed etiam mente male valere; perpetuo loquebatur et delirabat, ||[110] nec aliud agebat. Maritus afflictissimus nullum omisit remedium, quod pro ea sananda non adhibuisset. At videns humanas omnes industrias et diligentias esse inutiles, ad media magis efficacia recurrit, nempe ad invocationem et auxilium Sanctorum, inter quos tam solemniter celebrabatur Sanctus Joannes Nepomucenus. Hoc ipso tempore lucidum in mente uxori aderat intervallum, quae pariter cogitare coepit de Sancto Joanne eique in mentem venit, ut in honorem Sancti et linguae ipsius, quae tam bene silebat, etiam ipsa taceret seque a delira loquacitate contineret, id quod facere decrevit. Sed sibimet ipsi diffidens, ad Sanctum recurrit ejusque imploravit auxilium, promissione facta de invisenda ejus lingua et sacro corpore, tabellam votivam allatura, si a perturbatione sua et angustia liberaretur, quibus et corpus et animus opprimebatur. Totum, quod petiit, obtinuit; sed votum seu oblita, seu diu differens persolvere neglexit ac denuo in malum pristinum fuit prolapsa. Nihilominus negligentiam suam et poenam dilati promissi agnovit, errorem correxit, votum implevit et plene convaluit.

Anna Catharina Singlin, nata Petersburgi, ictu apoplectico percussa, usum linguae sensumque totius in corpore sinistrae partis amiserat atque ita et sibi et aliis erat penitus inutilis et permolesta. Erat, qui ei attulit linguam parvulam, juxta normam sacrae linguae formatam et a contactu illius aestimatam, exhortando infirmam ad refugium quaerendum apud Sanctum Dei Servum et in eo confidendum. Recurrit cum fiducia pro sanitate recuperanda, mox convaluit et linguam in laudes sui Liberatoris obtinuit disertam.||

¹⁰³ *Acta Romana*] pramen se nám nepodařilo nalézt.

Liber IV.

De alio miraculo sacrae linguae et de nonnullis gratiis
per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni a Deo collatis

Prodigium, quod ex mutatione coloris in sacra lingua Beati Martyris Joannis Nepomuceni oculis nostris spectavimus, dum eadem sacra lingua in processu judiciali autoritate apostolica instituto visitaretur et recognosceretur, ||[112] authenticum et indubitabile a Deo exhibitum est testimonium sanctitatis et martyrii, ut propter triumphale silentium hujus magni herois coelum cum terra conspirare viderentur ad augendos honores gloriosi Bohemiae Protectoris. Ut vero pius lector de hoc evidenti miraculo securam certamque habeat notitiam, eam ex ipso processu apostolico desumptam cum actu visitationis et recognitionis ejusdem sacrae linguae hic proponemus.¹⁰⁴

Anno millesimo septingentesimo vicesimo quinto die mensis Januarii vicesima septima Pragae in sancta metropolitana ecclesia ad Sanctum Vitum, loco loci in sacello Sancti Wenceslai, Martyris et Regni Bohemiae Patroni, actus sollemnis visitationis sacrae linguae Beati Joannis Nepomuceni, ejusdem ecclesiae metropolitanae olim Canonici, celebratus est modo sequenti: Expleta nimirum die decima septima ejusdem mensis Januarii visitatione et recognitione corporis dicti Beati ac subinde per dies vicesimam, vicesimam tertiam et vicesimam quartam ejusdem mensis peritorum et testium adhibitorum et ad praedictam visitationem et recognitionem intervenientium, examinibus absolutis indictaque ad instantiam Procuratoris causae sub finem examinis die vicesima quarta Januarii ejusdem, ut in actis, de visitatione et recognitione sacrae linguae saepedicti Beati; Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Dominus Ferdinandus, Dei Gratia Archiepiscopus Pragensis, Sacri Romani imperii Princeps e Comitibus de Künburg, Legatus natus, Reverendissimus Dominus Daniel Josephus de Mayern, Episcopus Tyberiadensis et Suffraganeus Pragensis, Dominus Joannes Mauritius ||[113] Wenceslaus Martini, sanctae metropolitanae ecclesiae Pragensis Archidiaconus, Dominus Josephus a Lankisch, sanctae metropolitanae ecclesiae Pragensis Canonicus Senior, et Domini Joannes Rudolphus, Comes de Sporck, et Georgius Joannes Libertinus, ejusdem ecclesiae metropolitanae Canonici etc., qua Judices ad processum in causa canonizationis seu declarationis martyrii Beati Joannis Nepomuceni super sanctitate vitae, martyrio et miraculis in specie ejusdem Beati in hac archidioecesi Pragensi autoritate apostolica fabricandum delegati et respective supradicto Domino Archiepiscopo adjuncti. Sub horam nonam de mane dictae diei horologii germanici^a sese ad sanctam metropolitanam ecclesiam antedictam, locum loci capellam Sancti Wenceslai Martyris personaliter contulerunt, praemissaque brevi oratione et clausa hujus insignis capellae porta, pro tribunali consederunt; ubi Subpromotoribus fidei Domino Joanne Francisco Blowsky et D. Guilielmo Sonntag, J. U. Doctoribus, personaliter intervenientibus aliisque peritis electis et testibus, ut supra in actis etc., praesentibus.

¹⁰⁴ *Process. Apost. n. 38. a §. 1.] pramen se nám nepodařilo nalézt.*

Comparuit Michael Zastiera, Nuncius deputatus, fecitque relationem de citatione hac die vigesima quarta hujus decreta, quod eam suis locis debite intimaverit, signanter Subpromotoribus fidei praefatis etc. Desuper contestati sunt iidem Subpromotores fidei se vigore citationis istius in praesentiarum comparere salvo jure etc. Procurator vero causae Dominus Joannes Georgius Hoffmann, J. U. Doctor, petiit fieri, ut in dicta citatione, quatenus nempe ad visitationem et recognitionem sacrae linguae Beati Joannis Nepomuceni procederetur et haec tam a peritis ac electis personis, quam a testibus vocatis diligenter inspiceretur et alia fierent, quaecunque ad hunc actum praecipuum necessaria et opportuna. Hac Procuratoris petitione audita, Subpromotores fidei protestationem solitam interposuerunt, ne videlicet secus, quam praestito rursus ab unoquoque peritorum et electorum testiumque seorsim juramento de veritate dicenda et secreto servando, ad visitationem et recognitionem antedictam procedatur, serventur autem et observentur decreta Sacrae Congregationis Rituum et novissima ac specialissima super actu visitationis sacri corporis et linguae aliorumque monumentorum Beati Joannis Nepomuceni huc ab Urbe transmissa processualis instructio aliaque quomodolibet servanda. Proinde Domini Judices medicis aliisque peritis et electis personis atque testibus juramentum detulerunt, quod unusquisque tactis sacrosanctis Dei evangeliiis et respective (Dominus Episcopus Litomericensis) tacto pectore praestitit seorsim.

Praestitis juramentis mandarunt Domini Judices ad visitationem sacrae linguae saepedicti Beati Joannis Nepomuceni procedi. Et quia haec sacra lingua in altari ad latus respective dextrum, introitu autem considerato ad latus sinistrum capellae Sancti Wenceslai supradictae hactenus conservabatur et die decima octava Junii anno millesimo septingentesimo vigesimo tertio ultimo fuit recondita, obsignata et sigillata (cui recognitioni, obsignationi et sigillationi ego, Notarius actuarius infrascriptus, interfui, desuper instrumentum publicum de mandato Illustrissimi et Reverendissimi Ju[dicis] delegati confeci), idcirco monstravi locum loci, ubi recondita fuit haec sacra reliquia; videlicet repositoriolum inferius altaris Sancti Joannis Evangelistae paulo ante memorati, in quo Sanctorum reliquiae insignes pleraeque zelo et pietate patriae hujus patris gloriosissimae memoriae Caroli Quarti, Romanorum Imperatoris et Bohemiae Regis, per totum orbem (ut historici perhibent) quaesitae et locis authenticis congestae et patriae huic allatae et ex tunc ecclesiae metropolitanae Pragensis reliquiae dictae religiose asservantur. Et indigitato loco loci seu repositoriolo, publicum instrumentum, die praecitata decima octava Junii anno millesimo septingentesimo vigesimo tertio super repositione et sigillatione hujus sacrae linguae confectum, de mandato Dominorum Judicum publicavi et per extensum legi. Post publicationem instrumenti notarialis publici taliter factam mox Subpromotores fidei processerunt ad recognitionem loci et repositorioli, a me Notario actuario (ut supra) indigitati, et repertum est sigillis illaesis obsignatum et munitum, prout anno memorato millesimo septingentesimo vigesimo tertio, post obtentam ab Urbe ulteriorem et specialissimam de hac insigni reliquia visitanda et recognoscenda instructionem paragrapho sextae sessionis cohaerentem, obsignatum fuit et munitum; videlicet utraque ex parte obducta rubra ligula, sera, sigillo Domini Archiepiscopi Pragensis et altero sigillo Subpromotoris fidei Domini Joannis Francisci Blowsky, J. U. Doctoris etc. Post haec mandarunt Domini Judices aperiri locum seu repositoriolum (ut supra) indigitatum et illaesis sigillis munitum inventum.||

[116] De quo mandato avulsis sigillis aperui ego, Notarius actuarius infrascriptus, repositoriolum et Reverendissimus Dominus Episcopus Tyberiadensis et Suffraganeus Pragensis, Conjudex (ut supra) delegatus, extraxit reliquiarium, cui imposita est haec sacra reliquia, et fuit inventum in conspectu omnium praesentium, prout anno millesimo septingentesimo vigesimo tertio ultimo reconditum fuerat, velo ex taffeta rubri coloris involutum, pede reliquiarii, cum repositoriolum longitudinem ejus non caperet, separato. Porro reliquiarium hoc, in quo sacra lingua Beati Joannis Nepomuceni recondita nunc reperta est et servatur (in cujus reliquiarii pede Marchionum Badensium insignia et scuta gentilitia expressa visuntur), est longitudinis trium quadrantium ulnae Pragensis, latitudinis unius quadrantis ulnae Pragensis cum dimidio. Figura reliquiarii istius repraesentat immissionem Spiritus Sancti et apparitionem linguarum ignitarum dispertitarum. Opus est in pede et circumferentia extrinseca argenteum, hinc inde inauratum, laboris Augustani. In medio ipsum vitrum majus, quod tegit capsulam intimiorem (cui sacra lingua immediate inclusa est), ambit nubecula ex auro puro, laboris Pragensis; in summitate reliquiarii visitur figura columbae, in cujus specie Spiritus Sanctus apparuit. Nubecula ista hinc inde continet linguulas flammeas, quarum decem sunt totidem adamantibus fulgidae; in parte inferiori nubeculae insignior splendet adamas. Hac ipsa aurea nubecula (ut jam dictum) cingitur vitrum rotundum, latum digitis quatuor, longum sex digitis; ejus cooperculum argenteum inauratum Genios coelestes exhibet, subtus patena argentea inaurata. ||[117] Capsula interior sacram linguam Beati Joannis Nepomuceni immediate includens est longitudinis et latitudinis ejusdem ut vitrum rotundum (de quo supra), considerata videlicet etiam radiatorum extensione; opus est Pragense ex auro puro. Figura capsulae est prout receptaculum linguae humanae proportionatum, circa circum diffunduntur radioli aurei, quinque stellae argenteae, in unaquaque promicat adamas; inter radiolos illos sunt sex adamantibus minoribus expositi in singulis quatuor adamantes. Sacra lingua ab ante tegitur immediate seu intime crystallo tenuissima, pellucidissima, planissima et diaphana; retro est clausura seu lamella ex auro puro, cujus extremitas, circumferentia et margines in figuram palmae virescunt. Intra palmae ramos inaurata seu incisa legitur inscriptio sequens: *Haec est lingua illa benedicta Divi Joannis Nepomuceni Martyris, ob illibate servatum Confessionis silentium in flumen praecipitati; quae dum sanctum illius corpus visitaretur, in sacro ejusdem capite post tria saecula et ultra sic Divina disponente Omnipotentia incorrupta reperta fuit anno Domini millesimo septingentesimo decimo nono.*

Postquam haec ita descripta sunt, processum fuit ad ocularem inspectionem et lustrationem linguae, quam primum Illustrissimi et Reverendissimi Domini Judices omnes et singuli, dein Subpromotores fidei, post hos medici et chirurgi, demum testes omnes et singuli, quotquot ad hunc visitationis et recognitionis actum praecipuum intervenerunt et juramentum (ut supra) praestiterunt, diligenter inspexerunt et attente observarunt. ||[118] Visaque fuit haec sacra lingua incorrupta ad marginem partis dexterarum primo intuitu et omnium ac singulorum aspectu ex obscuro rubra, similiter ad linguae radicem rubedo nonnihil patentior visa est. Dumque ita consideraretur et iteratis vicibus cum semper majori attentione et intentione a medicis ac chirurgis juxta artis suae scientiam et peritiam lustraretur, animadversum fuit in omnium praesentium oculis ad summum stuporem rubedinem illam et colorem notanter diffundi et successive augeri atque in purpureum exaltari; ita ut sacra haec lingua, quae primo conspectu ad marginem et radicem ex obscuro

rubra et in caeteris suis partibus coloris quasi pallidi et subarescentis visa est, intra spatium unius circiter horae tribus sui partibus rubra apparuerit. Praeterea nedum a Dominis Judicibus, Subpromotoribus ac testibus adhibitis, verum et ab ipsis medicis et chirurgis intumescere ac excrescere observata fuit. Et in cuspide linguae, ubi per chirurgum in prima sui lustratione anno millesimo septingentesimo decimo nono incisionem passa est, fissurae notabiliter dilatatae et intra has fibrellae apparuerunt. Et haec omnia nunc recensita in ipso actu visitationis et lustrationis de momento in momentum, quasi spatio unius horae facta et fieri visa sunt. Id quod tanquam novum stupendumque prodigium omnes praesentes in admirationem rapuit et horrore quodam sacro perculit.

Ut autem quoad fieri potuit penitissime et omnimode exploraretur, num oculi intuentium fallerentur, necne. Iterum atque iterum inspecta et attente, attentius et attentissime considerata fuit haec sacra lingua, jam ad lucem solis, tunc clare splendentis, jam in opaco ||[119] et ad umbram, remotis etiam objectis coloratis, ex quorum repercussione coloris ejusmodi mutatio, augmentum et exaltatio linguaeque excrescentia fieri fortasse videri aut dici posset. Nihilominus in omni situ et objectis coloratis (ut praemittitur) remotis, mutatio illa, rubei coloris accessio, exaltatio et augmentum constanter apparebat et lingua sacra vivacior reddebatur; et sic in eodem aucti et exaltati coloris rubei statu atque vivacitate usque ad sui repositionem et reinclusionem (ut paulo infra memorandam) permansit, quod computato alterius horae spatio bonas duas horas effecit.

Explorato proinde et ita manifeste comperto hoc novo prodigio, adspectantium et hoc prodigium videntium et agnoscentium testium peritorum et aliorum praesentium plerique lachrymas, quas prae teneritudine solatii et affectus praeque prodigii magnitudine continere non poterant, effuderunt Deumque in hoc Sancto suo mirabilem genuflexi adoravimus. Sicque facta Deo actione gratiarum, sacra lingua Beati Joannis Nepomuceni in statu praerecensito ad reliquiarium ut prius imposita et munita, reliquiarium autem eodem velo rubro omni ex parte obvolutum et sigillo Illustrissimi Domini Archiepiscopi etc. ex ejusdem mandato per me, Notarium actuarium, obsignatum fuit, signo Domini Joannis Francisci Blowsky Subpromotoris pariter appresso. Postmodum ita sigillatum et munitum reliquiarium in conspectu pariter omnium praesentium ad pristinum, ubi servabatur et unde expositum fuit, restitutum est, pede reliquiarii iterum ut ante separatim imposito ad idem repositoriolum. ||[120] Et hoc repositoriolum, ad quod prodigiosa sacra haec reliquia sic rursum recondebatur, consignata ad manus Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Archiepiscopi supradicti clavicula ex ulteriore ejusdem Domini Archiepiscopi, totius delegati judicii, mandato, sigillo iterato dicti Domini Domini Archiepiscopi utraque ex parte munivi. Et Subpromotor fidei praefatus Dominus Joannes Franciscus Blowsky, J. U. Doctor, suum sigillum pariter appressit. Quibus ita peractis, mandarunt porro Domini Judices omnes et singulos praesentes de servando secreto, ut juratum fuit, silentio admoneri et intimari, quatenus die trigesima currentis mensis testes, qui prout opportunum videbitur, per Nuncium deputatum ex ulteriori ordinatione ac mandato ipsi dando citabuntur ac subinde prout successive vocati fuerint; in residentia archiepiscopali loco loci cubiculo audientiarum pro causa deputato compareant, super iis, quae gesta sunt et ipsi viderunt, vi juramenti sui jam praestiti et adhuc repetendi responsuri et veritatis testimonium perhibituri.

Hoc insigne miraculum permulti testes, quotquot nimirum praesentes erant, praemisso juramento de veritate dicenda unanimi consensu confirmarunt. Paucos, eosque in arte medica peritos audiamus. D. Sebastianus Fuchs, Medicinae et Chirurgiae Doctor ac ejusdem facultatis in universitate Pragensi Decanus, sequentia dixit: *Interfui primae visitationi anno millesimo septingentesimo decimo nono, prout in nuperno examine jam edixi, et illa occasione vidi, manibus tractavi sacram linguam Beati Joannis Nepomuceni, quam ex calvaria exposui. Tunc quando exposui hanc ||[121] sacram linguam, deprehendi illam veram esse linguam humanam, secundum figuram, formam externam et internam (interne coloris rubri, externe autem ex fusco rubri) substantiam, et incorruptam, quia inter manus meas flexibilis fuit. Causa scientiae meae, quod incorruptam dicam, sunt primo signa externa, ubi nullum corruptionis signum apparuit, secundo quia figuram et formam humanae linguae conservavit, tertio quia interne per incisionem lancetta factam a chirurgo substantiam rubram carneam fibroso-glandulosam revera deprehendi, prout lingua humana in statu hominis sani, sine ullo corruptionis signo, uti foetore, putredine aut aliis, esse solet. Et quidem intrinsece altioris rubri coloris quam externe, quod etiam in lingua requiritur, prout caeteroquin naturaliter esse solet. Neque signum ullum deprehendere potui alicujus balsami aut alterius rei vel artificii, quod alias ad avertendam corruptionem adhiberi posset. Jacuit enim in calvaria sola terra circumdata, quae neque ullum dedit specimen vel vestigium alicujus odoris pro inbalsamatione alias necessarii. Possum dicere et tutissima conscientia dico esse eandem et non aliam linguam, quam tunc ex calvaria exposui et nunc iterum bene lustravi. Causa scientiae meae est, quod sit eadem et non alia; et ego eandem esse dicam, non est alia, quam quia eandem in figura et forma et cum distinctivo signo incisionis, tunc temporis factae, eandem et adhuc incorruptam, licet aliquanto sicciozem, repererim.*

Praeter identitatem in hac ultimata visitatione deprehendi etiam, quod dum perscrutationi fuisset exposita haec sacra lingua, ad stuporem meum et omnium ||[122] se insinuaverit rubedo purpurei coloris ab infra sensim et sensim ascendendo usque ad locum incisionis, quod facit tres partes hujus sacrae linguae. Et apparebat etiam intra illud tempus, quod substantia sacrae hujus linguae praeter mutationem et augmentum coloris aliquantulum intumuerit; quod utrumque intra hoc breve tempus unius circiter horae naturaliter fieri posse implicat. Quod denique novum hoc mox recensitum prodigium naturaliter fieri et ex aliqua physica causa procedere non potuerit, causa est haec: quia debuisset in ista sacra lingua, si humor aliquis sanguineus ibidem fuisset, secundum cursum naturalem rubedo incepisse a superiori et non ab inferiori parte; omnis enim humor gravis est et in non animato naturaliter descendit et non ascendit. Secundo si tamen ejusmodi humor residuus per tractum temporis, quo fuit inclusa et bene obsignata haec sacra lingua, concentratus fuisset per subsidentiam inferius in ipsa lingua, non potuisset naturaliter iste humor exaltari nisi per activum externum, quod hic et nunc in illo die stante intensa frigiditate aerae fieri non potuit; frigoris enim est condensare et non exaltare, quo accedit, quod nec ipsa substantia ascendentis humoris spatium dare potuisset, cum ejusdem frigoris qualitas sit constringere. Est itaque tam ex parte humoris, quam ex parte substantiae impossibile, quod rubedo haec naturaliter augeri et dilatari potuisset; nulla enim aura potuit accedere, cum sacra lingua bene custodita et inclusa fuerit. Quod si nihilominus aër frigidus accessisset per immediatum contactum, multominus ex supradictis rationibus intra hoc tempus rubedo illa et inturgescentia hujus sacrae

linguae obvenire potuisset; nam quae ||[123] dixi de rubedine, ex iisdem rationibus de intumescencia dictum volo.

Ad securitatem dictorum in hac perscrutatione studio remota fuere colorata objecta, etiam albis substrata, ad umbram et ad solem, qui tunc clare splendebat, distinctis et successivis vicibus fuit lustrata et examinata; deprehensus tamen est iste color et intumescencia in quolibet distincto situ, sicut dixi. Ne tamen et oculis meis solis fiderem, reliquis adstantibus pariter repraesentata est haec sacra lingua ad attente inspiciendum et lustrandum. Concludo proinde praeter identitatem et incorruptionem hujus sacrae linguae, jam antehac observatam, esse ultra sphaeram naturae solius Dei opus et prodigium hoc, quod ultimo observatum fuit et hic recensui; nihil etiam artificiosum ab extrinseco, aut appositum quidpiam intervenire potuit, cum bene munita, clausa et sigillis custodita reperta fuerit haec sacra lingua.

Alter medicus, Dominus Leonardus Ferdinandus Maisner, Philosophiae et Medicinae Doctor ejusdemque in Universitate Carolo-Ferdinandea Pragensi Professor: *Observavi, inquit, in hac ultima visitatione praeter identitatem hujus sacrae linguae quoad formam, figuram et substantiam, quod in expositione illius viderim aliquam rubedinem marginalem ex parte sinistra ipsius linguae maxime in ejus radice, quae rubedo omnibus praesentibus inspicientibus successive augebatur tam quoad colorem, quam etiam extensionem illius cum aliquali subintumescencia. Nec physicam medicam rationem hic possem adducere, ex qua elucesceret, quod ejusmodi ||[124] mutatio naturaliter succedere potuisset intra spatium prope unius horae; ad radicem apparebat magis ex obscuro rubra et tumescens ac dein diffundebatur et exaltabatur illa rubedo versus acumen linguae, quasi ad tres partes linguae, unica parte remanente in colore praecedenti. Color rubeus in aliqua humani corporis parte non potest naturaliter haberi nisi a sanguine circulante et praesentibus ac moventibus spiritibus animalibus et vitalibus, sed hic naturaliter calidus sanguis et spiritus ejusmodi (minus circulatio) esse non poterat, cum corpus hoc tercentum et ultra annis in terra jacuerit et tota caro consumpta et corrupta fuerit, sola lingua incorrupta manente. Ergo illa coloris mutatio et accessio et augmentatio naturali causae adscribi non potest, et quamvis aliqua talis pars ad aliquod tempus conservari possit a corruptione per aliquam balsamationem vel liquorem, hoc tamen in hac sacra lingua factum non fuit, nec quidpiam artificiosum et appositum animadverti potuit; et non obstante conservatione artificiali alicujus corporis aut ejus partis, non tamen ejusmodi corpus vel pars colorem mutat, minus auget. Unde tutissima conscientia concludo, quod hoc novum emergens pro prodigio et opere dexterarum Excelsi sit habendum, cum etiam ex eo nullum nobis poterat dubium remanere; siquidem haec sacra lingua jam in obscuriori, jam in magis lucido situ et in omnem partem collocata, remotis etiam objectis extrinsecis, semper et in omni situ haec coloris augmentatio et excrescentia observata fuit.*

Reinhardus Leisten, juratus regni chirurgus, de eodem prodigio dicebat: *Praeter jam dicta, quod eadem sit lingua et nulla alia, sed quam prius et nunc iterum ||[125] vidi, illud est, quod observaverim prorsus specialem et altiore et quidem instar purpurae colorem, qui in meis et omnium praesentium oculis augebatur et dilatabatur et ab inferiori parte ascendebat. Praeterea partes glandulosae sursum elevabantur, aliquantulum dilatabantur et aliquo modo intumescabant, et quidem ad tres hujus linguae partes, ita ut quarta circiter pars arida manserit; quod una ferme hora duravit et sic etiam inclusa et obsignata fuit. Idque impossibile erat naturaliter fieri, ideo ex naturalibus causis hoc evenire non poterat, quia haec lingua, carne*

corporis corrupta, plus quam tercentum annis mansit incorrupta, et per spiritus naturales aut per sanguinis circulationem id naturaliter etiam fieri non poterat. Neque a causis extrinsecis color linguae provenire poterat, quia haec sacra lingua valde bene et accurate custodita fuit, ita ut etiam nullus aër ad eam accedere potuerit, multo minus humana manu vel arte iste motus sacrae linguae intumescencia et extensio coloris et praesertim assurrectio partium glandulosarum linguae fieri poterant, et quidem eo solum tempore, quo ipsa lustrabatur. Atque ita secundum omnes circumstantias naturales nemo prudens judicare potest, quod tale miraculum alia quam divina manu causari potuerit. Sic etiam haec sacra lingua in diversis locis tenebatur, tam in luce, quam in umbra, et semper hic novus emergens color et tumor eodem modo fuit observatus, prout etiam ulterius omnia alia objecta colorata rubra ad partem posita fuerunt, quod neque ex ulla repercussione haec nova coloris antehac nunquam visa apparentia fieri potuerit. Unde concludo et dico atque agnosco pro singulari miraculo et ||[126] pro summa Gratia Dei aestimo, quod meis corporeis et carneis oculis tale miraculum videre potuerim.

Idem testis in processu apostolico seriem hujus prodigii explicat: *Primo in radice linguae ex parte sinistra modice ruber et obscurus color apparuit; paulo post intra unius circiter horae spatium in purpureum colorem mutabatur et ultra medietatem propagabatur, atque ita tres partes linguae occupavit, quarta parte aridior permanente. Porro in radice linguae, ubi partes glandulosae latent, visibilis ebullitio seu intumescencia apparuit, quam bene observavi et desuper vivere et mori volo. Id quod ultra octies et in diversis locis, tam in luce, quam in umbra, remotis omnibus coloratis objectis, valde bene observavi et semper eodem modo colorem et intumescenciam comperi. Id autem naturaliter, vel arte humana fieri erat impossibile, sed opus erat virtute Divina et supernaturali; nam hoc membrum sacrae linguae plusquam trecentis annis a corpore ossibus exceptis consumpto erat separatum, adeoque spiritus omnes vitales abscesserunt et naturali modo impossibilis erat circulatio et motus sanguinis. Atque ita haec nova rubedo et quidem purpurei coloris, prout etiam ebullitio seu intumescencia glandularum naturaliter fieri non poterat. Reliquorum triginta testium dicta, qui hoc miraculum propriis conspexere oculis, nemine penitus penitusque discrepante, consentiunt atque ita nullum de insigni hoc miraculo dubium superesse potest.*

Nunc ad gratias per intercessionem Sancti nostri Martyris Joannis exponendas procedamus, initio facto ||[127] a verbis P. Bohuslai Balbini Societatis Jesu, qui ita scribit: *Tot ac tanta Sancti Joannis interventu beneficia coelitus impetrata fuisse tradunt manuscriptae memoriae, ut ex iis justum librum majores nostri confecerint, qui in sacrario Pragensis ecclesiae servabatur ... et subtractum ex oculis ob haeresim nuper regnantem comperimus.*¹⁰⁵ Ita laudatus Balbinus. Unde haud obscure patet antiquissimam esse hanc foecundam scaturiginem gratiarum, quae per invocationem et patrocinium Sancti Joannis Nepomuceni larga Dei manus devotis ejus clientibus conferre dignata est; neque aliquot saeculorum decursu exaruit. Quamvis enim antiqua monumenta beneficiorum periverint, alia tamen recentiora non desunt, quae substituantur antiquis. Aliqua proinde praeter jam relata hic solum proferemus, quae in processibus judicialibus reperiuntur, vel quae aliunde fide certa et segura accepimus. Quia vero aliae gratiae impetratae fuerunt per solam Sancti

¹⁰⁵ Balbin. §. 23.] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, spr. § 22 (odkaz přejat z GALLUZZI, s. 65).

Martyris invocationem, aliae per contactum sacrae linguae, reliquiarum ac terrae sacri sepulchri, alia in emolumentum corporis, alia denique in utilitatem animae, ideo a primis facto initio subinde ad reliquias procedemus.

Rosina Chwoykin, civis Antiquae Urbis Pragensis, eo correpta fuit malo, ut alimenta omnia in pravos converterentur humores. Inde adeo acerbis affligebatur viscerum convulsionibus, ut lecto annis undecim affixa, multis et variis remediis adhibitis et nihil proficientibus, miseram vitam sibi et aliis molestam trahere coacta fuerit infirma. Donec omni humano remedio desperato et malo suo melius perspecto, ad Sanctum Joannem Nepomucenum recurrisset, cui certas preces **[[128]]** persolvendas et austerum jejunium diebus Veneris et Sabbathi per quinque hebdomadas continuandum in ejus honorem obtulisset. Voto facto, omne malum evanuit, sanitas plena cum admiratione domesticorum omnium rediit.

Simili modo a periculosa infirmitate liberatus fuit Joannes Georgius Leisner, Officialis caesareus, qui (ut ipsemet asserebat) nullum e medicinis levamen capiens, illud de coelo petiit, et Sanctum Joannem Nepomucenum invocans, illico pristinae sanitati corporis et mentis tranquillitati, prius metu vicinae mortis conturbatae, vidit se restitutum.

Henricus Franciscus Krigius, natione Moravus, post initum conjugium magno desiderio masculae prolis tenebatur. Suas preces ad Sanctum Joannem Nepomucenum instanter fundebat et post multas devotiones filium, quem optabat, obtinuit; eique in sacro Baptismate nomen Joannis Nepomuceni gratitudinis ergo imposuit. Verum quia felicitas mundi hujus admodum instabilis est, haud longo tempore genitor ex obtenta prole frui est consolatione; quam fundatus eam perendi metus perturbavit. Vix uno expleto anno infans aegrotavit, et medicis spem vitae negantibus, jam jam expiraturus credebatur. Hoc tristi periculo territus, afflictus pater festinanter adivit ecclesiam et aram honori Sancti Joannis Nepomuceni dedicatam, ibi toto spiritus ardore, quem illi paternus erga filiolum subministrabat amor et imminens eum amittendi periculum, *O Sancte Joannes, inquebat, tu hanc mihi prolem dedisti, tu quoque nunc mihi eam conserva! Tua fuit gratia, quod nascendo hanc vitam inchoaverit, tua quoque sit gratia, ut vivat et convalescat!* His precibus in **[[129]]**ter suspiria et lachrymas devote prolatis, domum cum fiducia quidem rediit, non tamen ab omni metu liber de filiolo jam exanimi reperiendo; et profecto ab omnibus vicinis mortuus jam credebatur. Sedenim non tantum vivum, sed omni etiam periculo solutum magna cum admiratione filium reperit, qui paulo post ad plenam rediit sanitatem. Proinde in testimonium gratitudinis Pragam sine vehiculo ad sepulchrum Sancti Martyris profectus est et post biennium, anno videlicet vigesimo quarto hujus saeculi, ipsum quoque filiolum pro agendis gratiis adduxit.

Anno millesimo septingentesimo vigesimo primo die duodecimo Junii Ignatius Josephus Knia e suo praedio in curru cum sua conjuge et prolibus revertebatur. At equi derepente furore correpti, dejecto et misere per longum terrae spatium raptato auriga rhedario, extra viam solutis habenis ad praerupta saxorum et praecipitia rapidissime currebant, ita ut ancilla et una filia e curru deciderint; alii vero in curru manentes pallidi et pavidi, horrore pleni jam jam imminentem sibi interitum expectaverint. Horror et formido periculi augebatur, quod furentes equi summo cum impetu ad profundam fossam curru jam everso raperentur. Tum enim vero una voce omnes inclamare coeperunt: *O Sancte Joannes Nepomucene, adjuva nos!* Ad hanc invocationem quasi coelesti quodam fascino mansvefacti substiterunt equi et omnes

cum reciproco stupore sese contuentes, sani et ab omni penitus laesione immunes permanserunt; id quod ipsi e vestigio vix credere valebant.||

[130] Eodem anno Maria Masotskin Morava, puella triennis, in domo paterna scelopum minorem pulvere pyrio et plumbo rite oneratum reperit, hunc more infantium, qui sibi res obvias contrectant, non perpenso ob teneram aetatem periculo manibus versabat; sed fortuita explosione sclopi manum et brachium graviter sibi vulneravit. Accurrere domestici, jamque mortuam puellam credentes, auxilium a Sancto Joanne Nepomuceno magna cum fiducia implorarunt. Devota haec spes non caruit optato fructu; puella namque salva et sana fuit reperta et in testimonium gratiae a Sancto Martyre impetratae vesticula puellae cum votiva tabella Pragam ad sacrum ejus sepulchrum est missa.

Paulus Oczenassek, degens in oppido Nepomuk, filiam suam Elisabetham tenero diligebat affectu, quae in gravem prolapsa infirmitatem, articularibus iisque acutissimis in dextro pede excruciabatur doloribus; nec ullum ex omnibus remediis adhibitis capiebat lenimen, quod tandem in patrocinio Sancti sui concivis felici sorte invenit. Votum fecit de jejunio per tres dies Veneris cum certis precibus duraturo; jejunio primo die Veneris inchoato, dolores mitigari sensit, altero vero jejunii die abstersis doloribus infirma plene convaluit. Ejusdem Elisabethae Adalbertus consobrinus, adhuc infans, tam horribili correptus erat phrenitide, ut ei oculos intorsit atque in transversum resolverit, nulla vel parentum sollicitudine, vel medicorum peritia proficiente. At facto voto a matre de puerulo ad similitudinem Sancti Joannis Nepomuceni vestiendo, in eodem convaluit momento.||

[131] Felicior Pragae fuit alius infans trimestris Joannes Fialovi, qui a capite ad pedes usque obsitus foedis ulceribus, nullam inter molestias et dolores capere poterat quietem. Absque alio tamen adhibito remedio, posteaquam illum Sancto Joanni mater obtulisset, illico svavi somno sopitus quievit et somno durante omnia ulcera sine ullo sensu doloris aperta fuere; et brevi tempore ad plenam rediit sanitatem eumque sanum et incolumem cunctis admirantibus pia et laeta mater exhibebat.

Simili fere modo Clara Gersandel, tredecim annorum puella, convaluit. Biennio gravi laborabat in pectore asthmate, ita ut etiam in cubiculo vehementia morbi deambulationem infirmae non admiserit. In hoc miserando statu sibi admodum gravis et molesta, alios ad compassionem commovebat. In procuranda ei sanitate incassum fatigabantur medici, donec tandem ad sepulchrum Sancti Martyris deducta, ejus patrocinio ferventer sese commisisset; ubi in momento asthma cum omni pectoris incommodo penitus disparuit.

Anno vigesimo sexto saeculi currentis Ratisbonae matrona quaedam cognomine Heldin inter dolores parturientium agonizabat et octo diebus ad enitendam prolem in utero inversam laborabat; ex diuturnis et acerbis doloribus toto ferme corpore livida et vultu nigrescens, velut mortua deplorabatur. In hoc miserabili statu Sanctum Joannem Nepomucenum invocans, partum feliciter in lucem effudit. Medici ob alias etiam circumstantias manifestum esse miraculum declararunt, quorum unus, quamvis haeticus, amplius exclamavit: ||[132] *O miraculum! Miraculum!* Quia nimirum talis partus naturae viribus educi non poterat salva matris vita; quae ut suo Liberatori gratitudinis debitum persolveret, donum pecuniarium ecclesiae, in qua Sanctus requiescit, per Patrem Franciscanum Conventualem transmisit.

Zarae in confiniis Bohemiae et Moraviae supra molitorem quendam in sua mola grandis lapis molaris cecidit, quem si non penitus contrivit, pectus tamen

violenta contusione vehementer labefactavit; inde quatuor hebdomadis in lecto decubuit cum exigua spe resurgendi. At non solum vivens, sed etiam sanus lectum deseruit, voto ad Sanctum Joannem Nepomucenum emisso, qui ei prompte succurrit et sanitatem restituit.

Anno saeculi fluentis vigesimo tertio duo filii Michaëlis Pleiner Nepomuci ex altercatione ad eum iracundiae impetum abrepti fuerunt, ut unus eorum, Carolus nomine, arrepto minori sclopo, cum in fratrem exploserit et in vicina cordi parte sauciaverit. Vocati accurrere quatuor chirurgi, sed examinato vulnere, mox de infirmo conclamarunt et vix unius horae spatium vitae superesse palam asserebant. In tam luctuoso eventu consternati genitores ad suum Sanctum concivem sese converterunt pro vita filii conservanda, quam citra miraculum sperare non valebant. Nec spe sua frustrati fuere, filius e faucibus mortis evasit et sanitatem recuperavit.

Joannes Zaffecziak Gemnicensis pede magnis doloribus obruto laborabat, cuncta remedia, quae illi svadebantur, aut medicorum industria applicabantur, ||[133] cum nihil proficerent, Joannes toto affectu cordis thaumaturgam Sancti Joannis beneficentiam imploravit. Votum concepit, pedem nunc aegrotum si sanaretur, singulis annis cum altero sano ad sacrum sepulchrum Sancti peregrinaturum. Obtinuit, sed miro modo, gratiam. Dormiens, de quodam unguento sibi fore proficuo somniavit, evigilans, idem unguentum applicare voluit, quamvis derideretur ab aliis, quod unguentum illud minime congruum censeretur; nihilominus defectum remedii supplente fiducia et intercessione Sancti Martyris, convaluit et promissa exsolvit.

Non uno duntaxat pede, sed utroque male affecto et purulentis plagis referto, affligebatur Joannes Georgius Feiler, Consul civitatis Dussendorff in Austria; post plurima incassum adhibita remedia peregrinationem ad sacrum sepulchrum sponndit, Pragam venit, votum exsolvit et sanus factus est anno saeculi nostri vigesimo septimo. Post simile trinae peregrinationis votum ad sacrum sepulchrum a morbo caduco Anna Regina Wernerin Wratislaviae convaluit.

Anna Maria, annorum quatuordecim filia Liberi Baronis de Miniatis, adeo copiosis et malignis consita fuit variolis, ut ei medici spem vitae longioris nullam superesse declaraverint; jamque diebus quatuordecim ex vehementia mali phrenitico agitabatur delirio. De conservatione unice filiae sollicita genitrix pro auxilio, quod unum sperare poterat, Sancto Joanni Nepomuceno supplicabat, promissa ad sacrum ejus sepulchrum peregrinatione. Res mira! Vix prolata materna promissione, filiola illico de Sancto et cum Sancto inchoavit ser||[134]monem, quasi jam sepulchro ejus assisteret, et mentis et sanitatis compos, cum inexplicabili matris jubilo. In sinistro duntaxat oculo crustula visebatur, visui nocitura; at mater observato periculo, rursus ad Sanctum recurrens, cum sancta quadam audacia integram exigebat filiae sanitatem et oculum a periculo penitus immunem. Etiam hoc impetravit beneficium et intra triduum omnis macula ex oculis evanuit. Unde ambae ad sepulchrum Sancti Martyris juxta promissa venerunt et de hoc eventu publicum testimonium perhibuerunt.

Non una, sed pluribus gratiis per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni cumulata fuit Maria Elisabetha Bolsteinia. Primo enim apoplectico percussa est ictu et pars tota sinistra corporis a lingua usque ad pedes omni motu et usu mansit destituta, triennio immobilis affixa lecto decubuit. Accessit violentus ex ore sanguinis fluxus, ita ut infirma iudicio medicorum in manifesto vitae paulo post finiendae periculo esse censeretur et tanquam morti proximae et extremum jam spiritum exhalaturae assistebatur. Nihil ars medica, nihil remedia proficiebant. In hoc misero statu medicus xenodochii, ubi aegrota custodiebatur, hortatus est infirmam, ut

ad Sanctum Joannem Nepomucenum converteret animum, qui solus Deo miserante vitam ei conservaturus et sanitatem largiturus esset. Consilium suscepit mulier et in corde statuit se suamque calamitatem Sancto Martyri devotis precibus exposituram; atque indormiens, vidit comparere sibi eundem Sanctum, qui eam hortabatur ad suum sacrum sepulchrum pro sanitate recuperanda invisendum. A somno evigilans, membra corporis leviora sensit et linguam prom||[135]ptiorem et magis quam antehac expeditam. Acciri petit xenodochii Praefectam eique suum revelat somnium et membrorum levamen, uti etiam desiderium ad sacrum sepulchrum non ambulandi, cum id non posset, sed rependi, quantum posset. Sed enim abnuit Praefecta consensum, tam misero statu infirmæ durante. Diebus quatuordecim evolutis, rursus infirmæ dormienti comparere videbatur Sanctus Joannes, dicens recuperaturam sanitatem, si suum sacrum ipsa inviseret sepulchrum; eo ipso tempore qui dormienti aderant vicini, audiebant illam et loquentem et colloquentem. E somno evigilans, sua renovabat postulata de adeundo sacro sepulchro. Sed quis cohibere potest vehemens et morae impatiens desiderium, maxime ubi superiorem sui agnovit originem? Mane die sequenti mulier sola dextra se vestivit manu, non sine admiratione aliorum ejusque adminiculo nixa, altera sinistra manu semper immobili et instar ligni aridi pendula; via quatuor horarum ad sacrum sepulchrum reptabat, cum tamen hoc iter intra unum horae quadrantem ab homine sano confici possit. Eo perveniens et inter uberes lachrymas orans, internam vocem sibi audire videbatur, quae illam stimulabat, ut assurgeret. Assurrexit, quamvis alieno adjuta fulcro, Confessionem sacramentalem peregit et in Missa, quam celebrari curavit, sacram sumpsit Eucharistiam. Et postquam ter circa sepulchrum Sancti reptasset, levamen sensit; et candelam ceream, a suo marito acceptam Sancto Martyri offerendam, manu dextra tenebat et mox digitos etiam sinistrae manus liberos et expeditos observavit, quos movere coepit, et brachio li||[136]bere elevato, candelam accendit et in cancellis sepulchri defixit. Praefecta hospitalis illic praesens, rei novitate attonita, ut melius inchoatam infirmæ sanitatem exploraret, alium Mariae Elisabethae cereum in manum dedit; quem ista expedite accepit, tenuit et Sancto Martyri obtulit, promittens se illi fore semper devotam. Quid plura? Domum rediit, quamvis marito innixa, vix ea, quae videbat, credenti. Altero die suis viribus conscendit vehiculum et ad Thermas Carolinas bene valens perrexit. Ibi post medicinam pro corpore a pravis humoribus expurgando sumptam violenta febre correpta et septem hebdomadis durante affligebatur; nullum tamen aliud admittens praeter invocationem Sancti Joannis Nepomuceni pharmacum, quem sibi tam beneficum fuerat experta. Depulsa febre, ex Thermis Carolinis pedes Pragam rediit, ut manifestius ostenderet miraculum, quo sibi usus membrorum plene restitutus ab omnibus agnosceretur.

Priusquam hoc a Sancto Joanne Nepomuceno obtinisset beneficium, aliam specialem ab hoc Sancto percepit gratiam, nondum in statu matrimonii constituta. Invita, jussu Majorum addicta fuit servitio Lutherani Comitis Ray de Blareu; Hero annuente Egram, ad patriam suam, se contulit, solemnia Natalis Domini Catholico ritu devote celebratura. At inde rediens, a turbine nivium deprehensa et in profunda valle, inter montes et silvas obruta, transitum per angustum unius trabis ponticulum et nivibus opertum tentavit, at in altas, profundas et congelatas nives decidit; ubi non inveniens, ubi pedem figeret, jamque deficientibus a gelu et debilitate viribus, omni auxilio destituta et nocte ||[137] jam ingruente, vidit suum interitum propinquum. In hoc infelici statu exclamare coepit: *O Beate Joannes Nepomucene, te obsecro, ne in tanto discrimine me deseras! Libera vitam meam et animam meam!* His dictis, vidit

comparere in ponticulo illo quendam Sacerdotem saecularem, talari habitu instar Presbyteri vestitum, qui porrecta manu eam e nivibus extraxit et dixit: *Quia Deus suspiria tua et invocationem exaudivit, in tuum veni auxilium, ut ex hoc periculo te liberem. Esto igitur constanter devota Sancto Joanni Nepomuceno tuamque in Deo semper habeto fiduciam et in nullo infortunio eris derelicta. Tibi autem svadeo, ut hanc viam deseras, quae te ad Lutheranum Herum reducit, ubi majora tibi pericula imminerent. Proinde ad viam regiam revertere atque ita feliciter in domum paternam redibis.* His dictis, disparuit Sacerdos et puella non valebat ulla hominis deprehendere in nivibus vestigia, ubi ei Sacerdos apparuit. Viam itaque indicatam ingressa, non in domum haeretici Comititis, ubi animae pericula a Sancto intimata erant, sed Egram in aedes paternas rediit. Eventum, uti contigit, coloribus in tabella expressum, ad statuam Sancti Martyris appendit, a quo e periculo fuerat liberata.

Anna, filia Catharinae Bradaviczna, capite in vas aqua plenum incidit, solis pedibus et calceis extra aquam prominentibus. Extracta puella ex aqua, tota livida unius horae quadrante omni signo vitae destituta mansit. Tum vero mater indolens ad Sanctum Joannem Nepomucenum votum concepit de sacra Communione ad ejus altare sumenda, si filiam sibi sanam redderet. Ad puellam rediens, eam singultientem reperit, in lectum de||[138]posuit et post unius horae intervallum sanam invenit. Infans interrogata, cujus auxilio viveret, aliud non reposuit, sed indigitando matri Sancti Martyris imaginem admirationem auxit, quod in aetate nondum capace discretionis tam bene suum agnoverit Liberatorem.¹⁰⁶

Non jam in unum vas, sed in puteum aquae sat profundum etiam capite decidit Catharina Fralenta, dum nocturno tempore mense Decembri haurire aquam volebat, ubi gelu, nive et glacie fallendo pedi lubricanti praebebant occasionem. Ex impetu casus manibus fundum attigit putei, toto corpore submerso. In tanto infortunio Sanctum Joannem invocavit et illico super aquam pectoretenus, quasi ab alio elevata, utique ab eodem Sancto, emersit. Tum elevato capite, supremam putei circumferentiam illuminatam vidit, nemine alias praesente aut de lapsu ejus quidpiam sciente. Lucis hujus adminiculo trabem in puteo transversam conspexit, cui apprehensae dimidia hora inhaesit; neque enim diutius in hoc situ nocturno tempore, rigida hyeme et in aqua gelida durare poterat, nisi penitus ipsa obriguisset ac viribus defecisset. At quomodo extraheretur, quam nemo videbat vel audiebat? Etiam in hoc experta est Beati Martyris auxilium; dumque clamare coepisset, mox accurrere homines ad puteum eamque semivivam extraxerunt et calore aliquatenus refecerunt, ita ut elapso triduo ad sepulchrum sui Liberatoris valuerit se conferre, ad redhibendas devotas ei gratiarum actiones pro trino beneficio: quod ex fundo putei elevata emerserit, puteum habuerit illuminatum et submersionem evaserit.||

[139] In dioecesi Olomucensi Jacobus Georgius Pacher, Sacerdos et Parochus Mierzicii, anno tertio hujus saeculi sacro igne seu gangrena in osse interiore unius pedis laborabat. Cui duo primarii chirurgi intimarunt pedem esse amputandum, posteaquam alia omnia remedia incassum adhibita fuissent. Consternatus hac funesta chirurgorum sententia infirmus, oculis ad imaginem, quam in suo asservabat cubiculo, Sancti Joannis Nepomuceni conversis, votum concepit de altari in ecclesia sua parochiali erigendo in honorem ejusdem Sancti; et obdormivit adeo profunde, ut nullo strepitu aut rumore a domesticis excitato evigilaverit. In tam profundo somno videbatur sibi Sanctus Joannes Nepomucenus comparere et se infirmum aqua

¹⁰⁶ Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XIX.

conspargere ac cereum agnum Innocentii XI. porrigere, adhortando ad fiduciam et spem de sanitate recuperanda concipiendam. Desinente apparitione, desiit et somnus nec non intensus dolor, quem prius in osse tibiae sentiebat. Chirurgi accedentes, ligamina solverunt et cum stupore malum exstinctum viderunt, dum sacer ignis ex osse tibiae ad pollicem pedis absque omni remedio descendit et paucis post diebus evanuit. Parochus vero sanus factus beneficium Sancto Joanni Nepomuceno, uti oportebat, adscripsit.¹⁰⁷

Mathias Przibil oculorum acerbissimis torquebatur doloribus, non secus acsi acuto ferro caput sibi confoderetur. Malum adeo excrevit, ut tandem caecus factus, quinque integris hebdomadis somnum capere nequiverit. Quo plura erant remedia, quae adhibebantur, eo magis exasperabantur dolores, quasi medicinae non ad levamen, sed ad tormentum prodessent. De|[140]sperata igitur sanitate ab artis auxilio recuperanda, ad coelestia recurrendum esse remedia censebatur. Tribus hebdomadis caecus Mathias deducebatur in ecclesiam, in qua imago Sancti Joannis Nepomuceni prostabat, eamque mane et a meridie invisebat et singulis vicibus quinquies Orationem Dominicam et Salutationem Angelicam recitabat, usque dum quodam die oculi aliquantum inclarescere coepissent. Id quod infirmum ad majorem animavit fiduciam, et ut sibi protectionem Sancti Martyris magis promereretur, sacra Confessione peracta, epulum quoque sumpsit eucharisticum et intra triduum a priori malo penitus liber et sanus mansit.¹⁰⁸

Post varias et multas aegritudines Josephus Antonius Sattler in una parte corporis omnem ejus usum amisit; nihil proficientibus pharmacis duorum mensium spatio applicatis, censebant medici, malum hoc in epilepsiam transiturum. Sed malum ferme in momento cessavit, dum ejus mater voto se obstrinxit ad erigendam Sancto Joanni Nepomuceno statuam. Redux enim ex ecclesia, in qua pium votum emisit, filium domi reperit bene valentem, qui manum aridam et alia membra libere movebat, quae prius omni motu et omni spiritu vitali erant destituta.¹⁰⁹

Mulier nomine Catharina, in servitiis Tribuni cujusdam Pragensis constituta, pro aqua ivit e flumine Moldava haurienda et domum afferenda; at hyemali tempore dum gelu constringebantur omnia, in lubrica glacie fallente pede, in fluvium decidit nemine praesente, qui ei ferre posset opem. In hoc funesto discrimine Sanctum Joannem Nepomucenum magna cum fiducia in|[141]vocavit, qui se illi sub aqua spectabilem praebuit ac trabem, quam apprehenderet, indicavit. Tribus horae quadrantibus haesit sub aqua et glacie, usque dum adveniens quidam juvenis, motum insolitum observasset in aqua, non sine suspitione hominis ibidem submersi; qui clamore facto, vicinos in auxilium advocavit piscatores, qui Catharinam, quam exanimem credebant, extraxerunt eamque post ejectam e corpore aquam domum deportarunt. Quae ita convaluit, ut adstantibus eventum et vitae periculum recensere potuerit et sacrum sui Liberatoris tumulum in signum gratitudinis venerari.

Pragae pauper quidam puer septennis transibat per locum, vulgo Kotzen dictum, prope monasterium Patrum Carmelitarum, ubi variae merces asservantur et venales proponuntur ac pro earum custodia nocturna duo magni molossi^b aluntur; qui e suo antro alias bene clauso elapsi, miserum invaserunt puerum et morsibus ita lacerarunt, ut in capite vulnera decem ac totidem in reliquo corpore fuerint reperta. Nemo succurrere misero audebat, unoquoque proprium timente periculum, dum

¹⁰⁷ *Summar. n. 23.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XXV.

¹⁰⁸ *Summar. n. 23.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XXVIII.

¹⁰⁹ *Summar. n. 23.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XXX.

alienum repellere conaretur. Puer in tam luctuoso certamine positus, sine spe humani auxilii ad Sanctum Joannem Nepomucenum, quem in domo paterna saepius invocari audiverat, refugiens, ejus implorat auxilium. Et Sanctus illico ignoto cuiquam homini animum inspiravit, ut cum evaginato gladio accurreret et canes repelleret; qui alias ferocissimi, contra omnium adstantium expectationem adeo non irritati fuerunt, ut potius deposita omni ferocia, mansvefacti sese in suum antrum relicto puero receperint. Qui a cunctis vulne||[142]ribus brevi sanatus, totum eventum in tabella coloribus expressum ad sepulchrum Beati Martyris in testimonium grati animi appendit.

Wenceslaus Bussek, professione sua alutarius, more alutariorum experimenti gratia peregre proficiscens, anno saeculi nostri duodecimo Pragam appulit; et diversorium alutariorum quaerens, die in noctem jam vergente alius intravit. Nocturno tempore sine lumine ex hypocausto in apertum domus atrium necessitatis causa exivit, et in tenebris locum necessitati humanae destinatum quaerens, humili in puteo labro consedit atque retrorsum in puteum decidit. In hoc periculo Sanctum Joannem Nepomucenum, Advocatum suum, illico invocavit et simul gratiarum favorumque cumulum recepit. Primo enim corpore penitus illaeso videbatur sibi supra molle stramen aut foenum se decidisse. Secundo non mergebatur, prout pondus corporis et impetus cadentis exigebat, sed in superficie aquae consistebat. Tertio in suprema putei circumferentia vidit Sanctum Martyrem magnis splendoribus circumdatum, qui se consolabatur et confortabat. Quarto ad lucem ex his splendoribus reflexam situlam in puteo conspexit, eamque ingressus, auxilium Sancti ferventius implorabat. Quinto in hac situla uno solido quadrante horae sine ullo alio fulcro, situ plane mirabili consistens, duravit. Sexto Divino utique instinctu alii homines in hypocausto consistentes et Wenceslaum diu absentem observantes, quaerere tandem coeperunt; qui cum eum in puteo clamantem audivissent, tum primo, ubi esset, cognoverunt. Id quod in diversorio publico et homini peregrino sine peculiari Dei Providentia eve||[143]nire non poterat. Nec silentio praetereundum est, quod unus eorum, a quibus quaerebatur, rescians illum in puteum decidisse, verba quaedam execratoria more quorundam impiorum protulerit et Sanctus Martyr cum suo splendore iis prolatis disparuerit, ostendens, quantum ab ejusmodi sermonibus abhorreret. Denique pro cumulo gratiarum Wenceslaus penitus illaesus e puteo fuit extractus; sequenti vero die sanus et valens ecclesiam Patrum Societatis Jesu adivit, et sacra Confessione atque Communione refectus, ad sepulchrum sui Liberatoris processit, debitas et gratiarum actiones persoluturus.¹¹⁰

Ut hoc singulare beneficium luculentius inlarescat, ipse Wenceslaus Bussek quae in processu apostolico juramento de veritate dicenda obstrictus protulerat, audiatur. Verba ejus in latinum sermonem translata sunt sequentia: *Fui praesens cum corpore et anima, quando ego, Wenceslaus Bussek, in puteum decidi, quod ita contigit. Dum ego tanquam liber socius meum opificium prosequens Pragam venissem, nesciens, ubi diversorium alutariorum esset, veni fortuito in illam domum in Longa platea, ubi lanionum erat diversorium in Antiqua Urbe, ibique pernoctare petivi; et sarcinam meam deposui et cocae triginta sex florenos asservandos dedi, nocte jam ingruente et de hospitio alutariorum rescire non valens, quam ob causam in hac domo pernoctavi. Cum post unam horam noctis ante coenam ex hypocausto s. v. necessitatis causa exivissem et locum accommodum in tenebris quaesivissem,*

¹¹⁰ Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XIV.

casu et inscius ad puteum veni, cujus sepimentum vix unius ulnae altum erat; aliud non cogitavi, quam esse locum pro seces||[144]su s. v. *humanae necessitatis. Cumque super hunc demissum murum seu sepimentum me ponerem, retrorsum in puteum decidi, qui puteus (prout postmodum rescivi) usque in aquam ulnarum bohemicarum novemdecim et dimidiae profundus erat et aqua eo tempore septem ulnarum cum dimidia. Dum igitur in hoc lapsu me in summo vitae periculo vidissem, mox clamavi: Jesus, Maria, Joseph, Sancte Joannes Nepomucene et Sancta Barbara, adjuvate me! Cumque super aquam decidissem, non aliter mihi videbatur, quam si super stramen cecidissem, neque ab hoc lapsu in ullo membro laesus fui, sed super aquam steti, quin mergerer. Et mox in parte superiori putei conspexi in claro splendore et gloria super muro demisso puteum cingente Sanctum Joannem Nepomucenum et Sanctam Martyrem Barbaram et virginem, quo splendore seu supernaturali luce conferente in puteo situlam conspiciens; in eam statim ingressus sum, et in situla ego stans, ad hos duos Sanctos orare coepi uno ferme quadrante horae, prout mihi postea relatum est. Et cum quidam lanionis socius observasset me tam diu emanere nec in hypocaustum redire, sciens me peregrinum, quaesivit me et vocabat, ubi essem et adeo diu manerem. Ego id audiens in puteo, me insinuavi; ille vero ad puteum accurrens, execrationes per Sacramenta effutiebat, quid ergo egerim, quod in puteum deciderim. Ad has execrationes et imprecationes hujus lanionum socii lux illa supernaturalis et splendor cum utroque Sancto disparuit; ego vero desuper cum situla usque ad axillas in aquam demersus, tum primo aquam coepi sentire, cum prius non aliter mihi videretur, quam si non in aqua, ||[145] sed quasi semper in stramine starem. Ille autem alios lanionum socios ex hypocausto in auxilium advocavit, qui insimul me ex puteo extrahere juvabant; et extractus ad aliquot ulnas ex aqua, sentiens manus debiles, rogavi, ut me rursus paululum demitterent, ut catena putei manum involverem, uti in manu sinistra feci et sic feliciter ab illis ex puteo fui extractus. In toto corpore, praesertim in brachio sinistro nullam sensi laesionem nec vulnus nec cicatricem, nisi quod catenam modicam particulam pellis in parvo digito abraserit; in puteo autem nec trabem ullam aut lignum vel lapidem observavi, sed super nudam aquam steti, donec lumine supernaturali mihi apparente situlam vidissem eamque inscendissem et in ea perstitissem.*¹¹¹

Vitus Paderna, amisso manuum pedumque usu, ambulare non valens, ligneis duntaxat fulcris de loco in locum sese laboriose deportabat; neque ullis remediis adhibitis mali pertinacia vincebatur, ita ut e sententia medici monitus fuerit sanitatem absque miraculo nequaquam posse obtineri. Idcirco ad Divinam clementiam et ad Sanctum Martyrem Joannem Nepomucenum recurrit, voto concepto de sacro ejus tumulo cum fiducia et veneratione invisendo pro desiderata sanitate consequenda. Die quodam Dominico sub solis ortum suis fulcris ligneis aegre adjutus iter ingressus est, atque ad pontem Pragensem, ex quo Beatus Martyr dejectus fuerat, perveniens, ante inauratam Christi Crucifixi in eodem ponte prostantem imaginem suas preces inter pios affectus et suspiria effudit, supplicans, ut confortatus ad sepulchrum Beati Martyris perveniret, quod in tanta membrorum imbecillitate censebat im||[146]possibile. At extemplo ad prosequendum iter animatus, aliquot passus unico duntaxat fulcro adjutus confecit; ac tandem ad aeneam statuam Sancti Joannis Nepomuceni in eodem ponte expositam pro sanitate ardentius orabat. Hic subitaneo plenus júbilo, non ambulando, sed volando, ut sibi videbatur, ad ecclesiam

¹¹¹ *Process. Apostol. n. 45.] Pragen. canonizationis positio, § 1–14, s. 99–100.*

metropolitanam, in qua sacrum Beati Martyris depositum asservatur, priusquam janua ecclesiae aperta fuisset, comparuit. Ibi peracta Confessione et sacra Communione, in testimonium recuperatae sanitatis fulcra sua lignea reliquit et incolumis alacriter domum rediit.

Joannes Ludovicus Steyer, ecclesiae Sancti Viti Martyris metropolitanae Pragensis Archidiaconus, quatuor mensibus ex molestissima atrae bilis abundantia decumbere coactus, omnia de consilio medicorum pharmaca incassum tentavit; cumque in terris desperata intellexisset a medicis auxilia, quibus vitae discrimen evaderet, ad coelestia quaerenda se convertit. Intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni, ejusdem ecclesiae quondam Canonici, fidenti animo imploravit pro auxilio. Voto se obstrinxit ad statuam recuperata sanitate quingentis florenis Rhenensibus sui Sancti Patroni erigendam. Vix emisit votum et mox desinebat malum et intra biduum vel triduum infirmus mirantibus medicis plene convaluit.¹¹²

Illustrissima Anna Francisca e Comitibus de Spauer, a cubiculis Augustissimae Imperatricis domicella, inter manducandum ossiculum deglutivit, quod inter collum et thoracem adeo pertinaciter inhaesit, ut nulla vi aut in[[147]dustria triduo e suo situ moveri et vel sursum per os ejici, vel deorsum detrudi potuerit. In hoc statu, qui non vacabat periculo majoris mali, constituta, nec aliud videns remedium, ad Sanctum Joannem Nepomucenum se convertit et votum concepit de corde aureo ei offerendo, si a praesenti malo liberaretur. Vix emisso voto, sensit pectus ad vehementem commoveri tussim, cujus ope durum feliciter ejecit ossiculum. Quod medicus aulae caesariae observans, vidit illud triangularis esse figurae ejusque extremitates admodum acutas et pronuntiavit mortem secuturam fuisse, si beneficio tussis per os ejectum non fuisset, sed in viscera descendisset. Illustris cubicularia ut gratam se Liberatori suo exhiberet, cor aureum ad sepulchrum ejus Pragam transmisit illudque per Excellentissimam Comitem Catharinam de Martinitz offeri curavit.

Serenissimus Elector Moguntinus, nuper in Domino pie defunctus, permolesta diarrhaea diebus quadraginta indesinenter vexabatur, non sine acerbis doloribus et magna virium debilitate. Magis tamen animo, quam corpore affligebatur, quod sequenti die pro ratione sui muneris electum Augustissimum Imperatorem Carolum VI. ritu solemni debuerit coronare. Sollicitudo crescebat, quod cum per suos deputatos rogari Caesarem curasset, ut hanc solemnem functionem differri pateretur, Suam Majestatem minime propensam esse ad praestandum annutum intellexerit. In his angustiis, quae tum ex infirmitate, tum omissione functionis sibi de jure competentis augebantur, ad Sanctum Joannem Nepomucenum, more jam in Bohemia et Germania usitato, sumpsit recursum et voto se ob[[148]strinxit omnem se illi gratitudinem exhibiturum, si hac vice a sua infirmitate liberaretur. Reipsa derepente diarrhaea cessavit, ita ut summo cum jubilo suo et aliorum admiratione obire functionem suam et Imperatorem die constituto solemniter potuerit coronare.

Huic ecclesiastico Principi duo alii ejusdem nationis, ab ecclesiastica dignitate conspicui addi possunt, qui a Beato Martyre non quidem in Germania, sed in Italia opem receperunt, Deo ita ostendente beneficentiam Sancti hujus non ad solam Germaniam esse restrictam. Sunt autem patruus et nepos ex illustri prosapia Althaliana, ambo tam a dotibus propriis, quam a splendore familiae celebres. Dicemus primo de nepote. Dum Romae occasione publici cujusdam spectaculi totus

¹¹² *Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XXII.*

circulus fori ante palatium Excellentissimi Comitis Columnensis, Supremi armorum caesareorum in Italia Praefecti, pergulis pro Nobilitate erectis, erat refertus, una pergularum ponderi spectatorum ferendo impar, ex improvise corruit et secum non paucos in terram detraxit; quorum alii oppressi, alii graviter sauciati manserunt. Inter cadentes unus erat Illustrissimus Michaël Carolus ab Althan, qui etiam in ruina illa si non morti, saltem gravi ossium confractioni erat obnoxius. Sed illico suum invocavit Protectorem Divum Joannem Nepomucenum, et dum caderet, eum sibi praesentem habere videbatur, qui de sua protectione securum faciebat cadentem. Et sane promissam expertus est incolumitatem, qua hodie dum fruitur, ad Archiepiscopatum Bariensem assumptus.||

[149] Illius patruus, Eminentissimus Cardinalis Michaël Fridericus e Comitibus ab Althan, Prorex Neapolitanus ab Augustissimo Imperatore Carolo VI. constitutus, varia patiebatur incommoda valetudinis; quae tanto ei erant molestiora, quanto majores erant curae in tam vasti regni gubernatione. Aderant jam ciborum nausea, jam dolores viscerum, jam stomachi fastidium e stagnante in pectore viscosa lymphæ, jam arduus acidi humoris vomitus et alia insolita symptomata, indicantia peccantes in corpore humores, qui contra sanitatem, si non etiam contra personae conservationem conspirare videbantur. Haec omnia cum incremento temporis crescebant et magis irritabantur assiduis animi applicationibus, vigiliis et sollicitudinibus, ad quas Eminentia Sua censebat se obligari ad rectam sui muneris administrationem; et merito velut praeludia longe majoris mali metuebantur, cujus luctuosa praeibant prognostica, motus difficultas, pallor et macies vultus, interruptus et inquietus somnus, gravedo capitis, quidam internus torpor et externus pedum tumor. Plura idcirco celebrata fuere medicorum consilia et adhibita remedia, quae ars praestantissimis Medicinae Professoribus suggerebat, ad prosternendos inimicos, qui contra sanitatem et vitam tanti Ecclesiae Principis conjurabant. Et quamvis interpolatis temporibus eorum ferocia fuerit infracta, non tamen desinebant ad novas et violentas insurgere aggressiones cum deterioribus paroxysmis, qui ex perturbatis in corpore humoribus velut ex radice interna pullularunt; ita ut etiam dolores arthriticos excitaverint, quibus Eminentia Sua persaepe infestabatur. Denique circa finem Octobris anni vigesimi septimi no||[150]stri saeculi humor peccans in humero dextro et toto brachio sedem fixit illudque immobile reddidit, cum molesta febre, nausea cibi, virium debilitate, inquietudine ac dolorifica musculorum in affecto brachio vellicatione. Rursus adhibebantur opportuna, sed sine fructu, remedia. Videns Eminentia Sua nullum stabile procurari lenimen, sed potius mali augeri pertinaciam, quo sine intermissione jam septem affligebatur mensibus, quibus nullam capere valebat quietem, statuit pro insigni sua pietate ad coelestia recurrere auxilia lenitiva, quae hactenus in terris non poterat invenire.

Noctem diei decimi sexti vergentem in decimum septimum Junii anni vigesimi octavi saeculi hujus transegit sine somno, inter meros dolores inquietissimam. E lecto mane surgens, magnam virium debilitatem et in brachio infirmo, quod movere non poterat, acerbiores sensit dolores. Nihilominus probe sciens, quod ubi majus est periculum, ibi magna fiducia excitetur magis ad sperandum auxilium; majorem quam alias in Deo spem de sanitate consequenda collocavit. Et quantumvis ejus infirmitas non pateretur citra evidens mali incrementum exponendi se liberae aerae, conferre tamen se voluit in ecclesiam Sancti Ludovici Patrum Minorum Sancti Francisci de Paula, ubi festum Sancti Joannis Nepomuceni celebrabatur. Mira res! Dum ibi magna cum fiducia Deum

deprecaretur ante altare Sancti Joannis Nepomuceni (cujus est cultor devotissimus) ejusque patrocinium prolixa imploraret oratione, percepit sensibiliter omne malum, omnem dolorem et brachii rigorem evanescere, ita ut ligaminibus solutis, quibus affecta custodiebatur manus, cum ||[151] toto brachio ab omnibus adstantibus plene sana fuerit agnita; gratiam obtentam illico vulgavit et Liberatori suo rursum genuflexus gratias Eminentissimus Cardinalis palam fuit contestatus. Redux plene sanus in suum palatium, ex quo prius infirmus exiverat, totus hilaris omnibus ostendebat, qui eum cum stupore cernebant, quam efficax sibi fuerit protectio Sancti Martyris Nepomuceni. Crevit porro cunctorum admiratio et gaudium, quando visus est in mensa cibum sumere et brachium sine ullo vestigio praecedentis mali adhibere, citra omnem peccantis humoris evacuationem. Sic Deus palam facere volebat brachii sui et intercessionis Beati Servi sui opus fuisse. Id quod confirmavit immunitas ab aegritudine priore et omni alia, quae ex illa pullularet, usque ad praesens tempus, quo ista scribimus, degente Pragae Sua Eminentia, in cultu sui Patroni quotidie occupata; quae omnia ipsemet Eminentissimus Cardinalis in gloriam Sancti Joannis Nepomuceni nobis palam testatus est et prius nomine suo per Doctorem Kirchslag, medicum suum, jussit vulgari.

Annis jam viginti Celsissimus Princeps Adamus Franciscus de Schvartzenberg et Princeps Eleonora conjux in matrimonio sine prole transegerunt, quam omnes quidem conjugati desiderare solent, ut (cum ipsi perpetuo vivere non possint) in suis posteris aliqua ratione superstites perseverent; at multo magis desiderio hujusmodi tenentur Princeps, quorum prosapiae successio longe majoris est momenti quam inferioris conditionis conjugatorum. Ambo hi Principes ad Sanctum Joannem Nepomucenum recurrerunt et anno saeculi nostri vigesimo secundo in vigilia Nativitatis Beatissimae Virginis votum ||[152] (quin unus de altero sciret) emisit de offerendo ad altare Sancti Martyris argenteo ornamento, si fructum coelestis benedictionis in prole mascula obtineret. Nec multi elapsi fuere menses, ubi devota Sancto Joanni Princeps prolem masculam tantopere desideratam summo cum gaudio Principis mariti felici partu in hanc lucem produxit et ambo pro tanta gratia nostro Sancto Martyri se obstrictos agnoverunt et argentea ornamenta pretio aliquot millium florenorum aestimata ad altare Sancti obtulerunt.||

Liber V.

De aliis gratiis et beneficiis corporis, famae et animae
per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni obtentis

Hic referre juvat illas gratias et illa beneficia, quae devotis clientibus Beati Martyris Joannis Nepomuceni per applicationem terrae e sepulchro ejus desumptae collata fuerunt et mirabiliter hodieum conferuntur. Est autem terra ||[154] ista aut etiam pulvis ex loco illo, ubi sacrum Beati corpus plusquam tribus saeculis requievit, et peculiaris virtutis ex vicinia sacri corporis particeps, cum veneratione asservatur et cum emolumento adhibetur. Quia vero hanc terram seu pulverem, non omnes habere possunt, ideo superiorem sepulchri partem radere conantur devoti clientes, ut hoc sepulchri abraso pulvere suis occurrant necessitatibus; ita ut haec terra velut saluberrima morborum panacea¹¹³ aestimetur et expetatur.

Experta id est Anna Maria Phalerin, quae gravi correpta morbo de vita periclitabatur; posteaquam remedia omnia, quae ab arte medica praescribebantur et applicabantur, non solum vim morbi non sedabant, sed potius irritabant, toto corpore instar utris intumescente, atque ita aegrota magnis passibus ad sepulchrum festinare videbatur, suo igitur edocta periculo, ad Sanctum Joannem Nepomucenum sese convertit: *O Sancte Joannes*, inquebat, *ah, libera me ex hoc periculo! In testimonium gratitudinis gratiam istam ubique manifestabo et ad majorem gloriam tuam ubique divulgabo*. His dictis, modicam sepulchri terram aquae impositam instar potentis pharmaci sumpsit et mox tumore penitus depresso plene convaluit.

Domina Sibilla ex nobili prosapia Widerspergiana^a filiolum habebat Mariam Josepham ardenti febre periculose laborantem; quae dum langueret corpore, pia mater affligebatur in animo, filiam videns in tantis ardoribus aestuantem. De illa sananda unice sollicita, nullum ei a suo materno amore suggerebatur remedium, quod omni studio non adhibuisset. At nulum efficax reperit aliud, quam Sancti Joannis Nepomuceni patrocinium. ||[155] Ad hunc itaque recurrit et modicam sacri sepulchri terram in simplici juscule bibendam praebuit. Vix illud cum terra illa deglutivit aegra, mox febris cum suis ardoribus evanuit, nec unquam deinceps comparuit; idcirco devota genitrix, post redditas privatim Sancto suo Protectori debitas pro beneficio accepto gratias, Pragam una cum filia optime valente profecta est ad evulgandam gratiam per illius patrocinium receptam.

Mater quaedam nomine Magdalena, civis Pragensis, Annam filiolum post varios in toto corpore tumores, ex malignis humoribus ortos, et plures alias aegritudines vidit tandem visu oculorum penitus orbatam. Vocati duo e primariis urbis chirurgis, varia oculis remedia, emplastra, unguenta et liquores sex mensibus applicabant; at semper incassum, chirurgis de sanitate puellae tandem desperantibus. Magdalena, mater afflictissima, ecclesiam adivit metropolitanam Pragensem, in qua corpus Beati Martyris requiescit; et a Patre sacrarii Praefecto quidpiam de pulvere sacri sepulchri petiit et obtinuit. Quem subinde cum aqua commiscuit et lineos panniculos aqua imbuit, oculis puellae applicuit, voto facto de filia, si convalesceret, ad sepulchrum Sancti Martyris deducenda. Mox duo ex oculis infirmae puellae

¹¹³ panacea] = bájná rostlina, která pomáhá od všech nemocí

sanguinei eruperunt globuli et absque ullo alio remedio, ab omni oculorum incommodo etiam deinceps libera permansit; quae omnia mater ipsa anno vigesimo quarto hujus saeculi enarravit.

Catharina Scheltrin decem annis continuis malum stomachi patiebatur, non minus molestum, quam periculosum, quod ei tempore diurno cordis angustias, ||[156] nocturno vero alias causabat sublato somno agitationes, quibus ei fastidium vitae creabatur. Tandem a quodam Societatis Jesu Sacerdote persuasa fuit, ut terra sepulchri Sancti Joannis Nepomuceni uteretur et in ejus honorem semel Orationem Dominicam et Salutationem Angelicam recitaret. Id quod satis erat, ut malum adeo inveteratum illico dispareret; infirma vero experientia propria edocta condisceret inter omnia remedia, prius adhibita, efficacissimum fuisse terram istam et intercessionem nostri Beati Nepomuceni.

Gravius aegrotabat filiulus Domini de Berg, unius aut sesquianni parvulus, qui ex angustia pectoris, difficultate respirationis et accedente feбри ad extremum vitae deductus terminum, brevi expiraturus credebatur. Clausi jam erant oculi, pedum extremitates lividae et manus caeruleae, omnia vicinae mortis praeludia. Unde non nisi de funere cogitabatur, si non mortui, certe jam jam moribundi. Aderat tamen, qui memor prodigiosi pulveris Sancti Joannis, confidebat gratiam a Sancto Martyre posse obtineri. Et sane applicato pulvere, parvulus, aut a morte ad vitam revocatus, aut moribundus in vita conservatus, convaluit. Sed non in hac una occasione protectionem Sancti fuit expertus; siquidem post aliquam temporis intercapedinem ab interna febre invasus, duodecim horis continuis concussus, ad vitae confinia deducebatur. Genitor gratiae nuper acceptae non immemor, rursus ad Sanctum pro auxilio recurrit et in ejus honorem Sacrificium Missae celebrari curavit, ut filium sanaret, vel a tantis doloribus, quibus excruciabatur, liberaret; dum ecce filiulus derepente oculos aperit, manus extendit et matrem amplexatur, plene sanus, cum stupore et gaudio genitorum.||

[157] Diuturnus et plenus periculi erat morbus Annae Mariae Psalerianae Augustanae, cui plurima pharmaca incassum adhibita solum profuerunt, ut suam infirmitatem agnosceret esse incurabilem. Ad nostrum Pragensem Thaumaturgum pro auxilio censuit esse confugiendum; spondit gratiam recuperatae sanitatis ubique palam se vulgaturam et sacram Communionem in ejus honorem obituram. Sumpta modica sacri sepulchri ejus terra, omnis mali sui percepit remedium et sana votum implevit.

Anno saeculi nostri vigesimo sexto Pragam venit, ut Sancto Joanni Nepomuceno suam testaretur devotionem ejusque sacrum depositum veneretur, Illustrissima Comes a Dietrichstein; ubi a Domino Archidiacono partem aliquam terrae sepulchri dono accepit cum particula gossipii a contactu sacrorum ejusdem Sancti ossium aestimabili, quae illa tanquam pretiosum thesaurum laeto ac pio animo suscepit. Peracta sua devotione, in reditu appulit in oppidum Holbrun dictum, quatuor circiter leucis Vienna dissitum. Ibi reperit Veredi filium aegrotum, a medicis derelictum et magis moribundum, quam infirmum. Domestici omnes nil aliud quam animae separationem a corpore summo cum dolore praestolabantur. Compatiebatur pia Domina de infelici statu adolescentis; et cum alia omnia essent desperata, modicum pulverem aquae immisum in os agonizantis, invocando Sancti Joannis opem, infudit. Mox reviviscere videbatur infirmus, malo prius obstinato, medicinae tam potenti cedente et infirmum plene sanum relinquente. Illustris matrona ex hoc felici eventu videns tam mirificam hujus pulveris virtutem, plus ||[158] de illo sibi

donari petiit et obtinuit. Elapso haud longo tempore, in propria domo, et quidem in persona sui Domini conjugis novam gratiam per intercessionem Sancti Martyris fuit experta. Affligebatur Dominus Comes molesta totius colli inflammatione, cum doloribus et multis aliis incommodis ex bullis seu pustulis quibusdam in magnitudine pisorum inflatis. Adhibebatur praecipuorum industria medicorum ad malum depellendum, vel saltem leniendum, at malum adeo non cedebat, ut etiam obstinatius evaderet. Inde afflicta Domina conjux opportune meminit terrae seu pulveris et gossipii dono accepti; et credens ista fore magis efficacia, uti reipsa erant pharmaca pro sanando infirmo, magna cum fiducia devoto ad Sanctum Martyrem recursu facto, tam gossipium, quam terram ipsam partibus affectis applicuit. Et cum singulari suo gaudio vidit tumorem dissipari, dolores cessare et malum ad plenam usque sanitatem depelli. Pro quo favore singulari ambo isti illustres conjuges omnem debitam gratitudinem suo benefico Sancto Advocato persolverunt.

Dominus Christophorus Ignatius, Baro a Werdenburg, filiolum habebat sibi charissimum Franciscum Josephum, qui ludendo more infantium argenteum globulum in os acceptum incaute deglutivit. Cognito infelici casu vehementer sollicitus genitor, cum aliud praesens nullum superesset remedium, sine mora Sanctum Joannem Nepomucenum invocavit et parvulo sumendam praebuit terram ejus sepulchri; quae cum primum absumpta fuisset, filiulus globulum eodem fere momento cum singulari genitoris laetitia feliciter evomuit.||

[159] Non in filio, sed in se ipso expertus est ejusdem terrae sepulchri Beati Martyris virtutem alius Baro de Chobin, Moravus Franciscus Schubitz. Evaserat ille ex morbo admodum periculoso, voto facto ad Beatissimam Virginem Cellensem,^b ad Sanctum Joannem Nepomucenum et ad Venerabilem Joannem Sarcandrum;^c sed convalescens et sensim recuperans vires, ab acerbissimis pedum doloribus invasus gemebat. Applicabantur a medicis varia cataplasmata et alia pharmaca, sed omnia frustra. Tandem instinctu Divino et a sua devotione erga Sanctum Martyrem Pragensem inductus, quodam vespere particulam pulveris seu terrae supradictae pedibus applicuit. Sequenti mane non modicum sentiens levamen, idem remedium repetivit; eo cum fructu, ut se ipsum vestire potuerit, Sancti Martyris sepulchrum invisere et in gratiarum actionem sacram peragere Confessionem et Communionem. Domum redux, post tertiam terrae applicationem ab omnibus doloribus liber et absque omni vestigio mali sanus permansit.

Mulier Catharina Gabelin, a medicis desperata, tumore scirrhi laborabat; quae etiam et medicinam et sanitatem hausit ex usu terrae et gossipii Sancti Martyris, posteaquam devotionem suam Viennae in ecclesia Sancti Stephani ad altare Sancti Joannis peregisset. Domum redux, in lectum se reposuit et obdormivit. Evigilans, partem corporis affectam sine tumore sanam invenit. Unde ipsa cum suo marito Pragae profecti, anathema argenteum ad sepulchrum Sancti pro accepto beneficio appenderunt.||

[160] Mathias Pek, Societatis Jesu Religiosus, gravi et periculoso premebatur apostemate, cum tumore colli et acutis doloribus; nec aliud magis opportunum reperit balsamum, quod applicari potuisset, quam supradictam terram sibi ab amico transmissam. Vix enim eam parti ulcere affectae applicuit, mox lenimen quasi praeludium vicinae sanitatis persensit; quae non diu tardavit, nam intra duas horas cum sua et medici admiratione plene liberum se ab ulcere deprehendit.

Gravius infirmabatur Pragae Anna, trium annorum puella, Magdalenae Zahorzanskianae filia; cui superveniens pessimorum copia humorum, primum

induxit visum amittendi periculum. Et reipsa post varias experientias et operationes chirurgorum jam caeca judicabatur. Enumerari non possunt aquae, liquores, olea, emplastra in occipite et alia remedia sex mensibus continuata, et tum a medicorum peritia, tum a materno amore applicata et repetita. His omnibus nihil proficientibus, tandem misera puella tanquam in statu desperato relicta est inter brachia suae caecitatis et matris dolentis; cui tamen opportune in mentem venit remedium e coelo esse petendum. Recurrit ad sepulchrum Sancti Martyris Nepomuceni et post ferventes ad eum preces pro sanitate filiae fusas pulverem sepulchri a Patre Sacristano petiit et obtinuit. Domum redux, pulverem in aqua bibendum praebuit puellae ac denuo pro auxilio Sanctum invocavit et obsecravit, ut in hac innocente creatura potentiam suae protectionis ostenderet. Infirma desuper obdormivit et post placidissimum quinque horarum somnum evigilans, matrem interpellans hilaris, dixit: *Chara mater, ego jam video!* Mater ob[[161]servatis ejus oculis, duos vidit sanguineos globulos ex oculis delapsos; et fiduciam suam erga suum Sanctum Patronum conceptam, ferventius quam alias excitavit, emplastrum ex illo pulvere et aqua confectum denuo applicuit et votum addidit de filia ad ambulandum idonea ad sepulchrum sui Sancti deducenda. Haec sufficiebant, ut oculis semper magis clarescentibus, puella integram recuperaret valetudinem, in qua per complures annos usque ad formationem processuum pro canonizatione perseveravit.¹¹⁴

Quae in relatis hactenus eventibus operata est terra Sancti Joannis Nepomuceni, in sequentibus efficiebat etiam ejus imago, imo pars una imaginis resecta, quae sacras ejus attigit reliquias. Dominus Georgius Guilielmus Semorad Sacerdos imaginem habebat Sancti papyraceam eamque suo imponere cupiebat breviario; quae cum nimium lata esset, margines forcibus rescidit et in ignem coniecit. Sed ignis quasi venerabundus laedere segmenta illa non audebat, quae ex flammis non sine raro prodigio integra fuerunt exempta. Unum ex his segmentis donatum est mulieri graviter ac periculose infirmae ex angustia pectoris, difficili respiratione, tumore linguae atque aliis pravis humoribus decumbenti. Mulier cum fiducia erga Sanctum Nepomucenum illud accepit et deglutivit, nec aliud ad plenam sanitatem requirebatur.

Non ita venerabatur imaginem Sancti Joannis Nepomuceni Catharina Schornvisin, quae ex vehementi faeminea passione, aut ex suggestionem maligni spiritus verba quaedam contumeliosa in imaginem Sancti Mar[[162]tyris, quam in pectore gestabat, effutivit. Sed etiam poena sensibilis non tardavit, lingua enim ejus in longitudinem et latitudinem ita excrevit, ut non loqui, sed balbutire duntaxat potuerit. Idcirco ab omnibus domesticis deridebatur et amaro pudore affligebatur; donec in seipsam reversa et ab aliis admonita, errorem suum contra imaginem Sancti commissum agnovisset et veniam a Sancto Martyre humiliter petiisset, cum firmo proposito eum deinceps colendi et in ejus honorem quotidie Orationem Dominicam et Salutationem Angelicam recitandi nec non singulis annis anniversario die martyrii sanctissimam Eucharistiam sumendi. Hac ratione Sanctum Martyrem et Deum ipsum irritatum placavit. Nam post conceptum animi propositum Catharina ex ecclesia redux, linguam officio suo restitutam et ad loquendum expeditam se recepisse gaudebat.¹¹⁵

¹¹⁴ *Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, X.*

¹¹⁵ *Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XXXI.*

In quodam oppido Domini Comitis Wenceslai Ignatii Wratislaw de Mitrowitz casu fortuito ignis exortus aedificium in parte infima corripuit, in qua plura quam quadraginta foeni plaustra fuerunt recondita. Flamma jam in gigantem excrescens, totam illam infimam devoravit habitationem, cui foenum illud copiosum adjacebat; jamque deplorabatur totius foeni infaustum incendium, ex quo facile combustibili moestissimi praevidebantur effectus. Dominus Comes videns nullum in humanis adesse remedium, quod tanto igni triumphanti opponi posset, ad divinum remedium quaerendum se convertit; et invocata Sancti Joannis Nepomuceni ope, in apice turre imaginem ejus et reliquias exponi curavit. Hic vero quidpiam simile accidit, quod ||[163] in Sacris paginis narratur de militibus Ducis Josue ad furorem illorum cohibendum, ne domum mulieris Rahab, viso funiculo coccineo, qui ex fenestra pendeat, invaderent.¹¹⁶ Idem praesidium in hac occasione ingentes observarunt flammae, quae muros illos aggredi, visa imagine Sancti, non audebant. Flammis dissipatis et igne penitus extincto, illaesa mansit reliqua habitatio, cum communi omnium admiratione et Domini Comitis jubilo, qui in memoriam tanti beneficii altare Sancto Nepomuceno in ecclesia ejusdem loci erigere decrevit. Similiter dum anno decimo tertio saeculi hujus in ejus oppido Porzicz dicto pestifera lues grassari coepisset, statuam Sancto Martyri erexit ea felicitate, ut nemo incolarum obierit, sed omnes absque ulla medicina aut alio remedio adhibito, solo quasi devoto aspectu statucae (ut olim Hebraei in deserto aspectu aenei serpentis),^d immunes et sani permanserint.

Nobilis infans Carolina, Dominae Dorotheae Veronice e Baronibus de Beck filia, in cunis adhuc degens, repentino frigore ita obrigit, ut nullam spem vitae praebuerit. Nutrix visa tam periculosa mutatione, exclamare et a Sanctis de coelo auxilium implorare coepit; et conspecta e pariete pendente icone Sancti Nepomuceni, ei cum fiducia infantem obtulit et dixit: *O Sancte, tu mihi succurre!* Vix verba haec protulit, mox in eodem fere momento puellula iconem blande arridens, manunculis erga illam plaudentibus, voce infantili eam *tata* est allocuta; atque ita sine ullo mali vestigio sana et libera permansit.||

[164] Tametsi valetudo et sanitas corporis bonum sit intrinsecum homini, fama vero extrinsecum; haec nihilominus in tanto est pretio ingenuis hominibus, ut non desint exempla multorum, qui bonae famae vitam propriam postposuerunt, ut Lucretia^e et multi alii fecerunt, de quibus historiae meminerunt. Ex parte altera fama et boni nominis existimatio similis est crystallo, quae facile rumpitur. Sufficit unius calumniae ictus, ut frangatur, vel maledicae linguae halitus, ut obscuretur. Deus inter omnes Sanctos suos elegisse videtur nostrum Sanctum Martyrem Nepomucenum ad protegendos illos, qui periculo amittendi famam sunt obnoxii, vel de amissa recuperanda solliciti; unde imaginibus ejus inscribi solet nobilis titulus: *Miraculis et eorum, qui fama periclitantur, patrocinio per totum*¹¹⁷ *Germaniam aliasque orbis partes clarissimus*. Tanti elogii veritas, quamvis jam universali populorum consensu recepta et innumeris confirmata beneficiis et gratiis, quas ad eum in hujusmodi periculis refugientes obtinent, comprobata sit, nihilominus hic loci exempla saltem aliqua pauca producere libet.

Mariae Elisabethae Beisteiniana, de qua jam plura diximus alibi, tetra imposita fuit calumnia, quae et famam in periculum et animum in agitationem

¹¹⁶ Jos. 2.

¹¹⁷ totum] spr. totam Germaniam (chybně opsaná citace – viz GALLUZZI, s. 79).

conjecit; quod nimirum faemina dissoluta et moribus adeo discola fuerit, ut propterea publice flagellata et ex patria civitate Egra totoque circulo seu territorio Egrensi proscripta, exulare debuerit. Calumnia non male concinnata, fidem apud non paucos invenerat et quasi veritas indubitata credebatur. Tantum valet linguae malignitas pestifero suo detractionis afflatu ad obscurandum ||[165] innocentiae candorem. In tanto discrimine misera faemina ad Sanctum Joannem Nepomucenum recurrit, quem sciebat specialem esse in causa famae vel oppressorum, vel periclitantium Protectorem. Multis eum precabatur lachrymis, ut suam famam in tam arduo naufragio salvaret. Porro ut se ad promerendam gratiam rite disponeret, suis calumniatoribus ex corde ignovit et statuit neque in jus eos ad vindictam vocare, nec aliud quidpiam in eorum nocumentum intentare. E coelo duntaxat a suo Sancto Protectore praestolabatur opem; qui causam assumens, afflictae inspiravit, ut a magistratu Egrensi publicum et authenticum de vitae suae morumque integritate, ab omni labe illi imputata immuni, testimonium expeteret. Arduum et exiguae spei in illo rerum statu videbatur negotium, ut nimirum totus magistratus ad defendendam popularis et undique derelictae faeminae innocentiam hujusmodi negotium assumeret. Sedenim sola Sancti Martyris protectio sufficiebat ad obtinendum, quod illa desiderabat pro dispellenda atra illius publicae infamiae nube, quae obscurare nitebatur bonum nomen innocentis; atque tantum postea gaudebat, quantum antecederet affligebatur et confundebatur.

Pater Joannes Libertinus Societatis Jesu in judiciali processu attestatur, quod in quodam loco grave furtum aureae catenae ac vestis pretiosae fuerit commissum ac duabus personis, de quibus ex nonnullis indiciis aliqua emergebat suspicio, imputatum; jamque miseri isti ex praesuppositis indiciis videbant se in procinctu esse famae et libertatis in carceribus amittendae, nec sine periculo imminentium cruciatuum ad extorquendam ||[166] veritatem sustinendorum. In hoc infelici statu nescii, quo se verterent, aut quem innocentiae suae Patronum quaererent, tandem ad Sanctum Joannem Nepomucenum ferventibus precibus refugium capere statuerunt, a quo solo post Deum ex hoc discrimine liberationem sperabant. Dum ita devotis precibus instarent, res furto ablatae restituuntur a vero fure, qui contestabatur se prorsus alium esse, licet occultum, et omnino diversum ab illis, qui in suspensionem trahebantur; atque ita et honorem illorum reparavit et pacem deperditam, famam et libertatem vacillantem in securitate stabillivit.

Joannes Mittelbach in magno erat nomen bonum perdendi et publicam infamiae notam incurrendi periculo. Ad nostrum Sanctum recurrit, tanquam ad Protectorem illorum, qui fama periclitantur; quem cum precibus devote invocasset, ipsa invocatio erat periculosi turbinis dissipatio, qui hanc irreparabilem, ut credebatur, ciebat tempestatem. Contestabatur pariter se in alio simili periculo expertum fuisse protectionem Sancti ejusque ope ex manifesto famae naufragio liberationem.

Quidam sceleratus homo in Bohemia fingeat se lanionem suae professionis et in publico divertit hospicio, quod ei ab hospite domus de malitia ejus nihil suspicante concedebatur. Intempesta nocte, aliis omnibus profundo somno sopitis, consurgens peregrinus, portam furtivo silentio aperiens, sedecim alios latrocinii socios introduxit. Qui patrem et matrem familias, manibus pedibusque ligatos, ad manifestandas urgebant ||[167] pecunias; et quia hospitem iniquis renitentem postulatis videbant, verberibus et ignibus crudeliter adurebant. Haec omnia suis propriis misera uxor intuebatur oculis, nec tamen succurrere marito poterat, ipsa

quoque funibus constricta et in angulum, auxilii indiga, prius coniecta. Haec in tanto discrimine duplicem reformidans honoris et vitae invasionem, expers consilii, ad invocandum pro auxilio Sanctum Joannem Nepomucenum convertit animum. Et ecce! Divina quadam virtute dissoluta fuerunt, quibus constringebatur vincula; et hujusmodi prodigio attonita, credere vix poterat se ab illis esse liberam. At erecto animo et magna ex beneficio isto concepta fiducia, mariti etiam sperabat liberationem. Latronibus domi cuncta discutientibus, ipsa occulte fugam dedit et sollicita in stabulum se recipiens latitavit. Latrones tormentis maritum denuo ad manifestandas crumenas urgentibus et cuncta excutientibus, mulierem solutis funibus elapsam observantes, *Heu nos!* inquebant, *Ab hac muliere proditi sumus, si in crimine deprehendimur, actum est de nobis. Recedamus, priusquam a satellitibus comprehendamur.* Atque ita velociter fugientes, mulierem in suo latibulo et maritum semivivum et a cruciatibus liberum reliquerunt; cui accurrentes vicini ab uxore admoniti succurrerunt et Sanctum Joannem Nepomucenum omnes magnificarunt, qui tam insigni beneficio utrumque liberavit.

In eventu priore si Sanctus Joannes injustos famae aggressores cohibuit a malitia, in sequenti injustitiam aequi alias Judicis continuit, ne servus calumniose impetitus subjiceretur tormentis. Erat Joannes Ottermayer, homo alias probus, in Austria, qui in celebri monasterio Neoburgi^f serviebat, ubi grave furtum acciderat, de quo suspectus reddebatur Joannes. Inquisitus desuper et examinatus, adeo perplexa et implicata responsa sive ex ignorantia et simplicitate, sive ex perturbato animo et nimio metu reddebat, ut ex iis sufficientia erui potuerint pro eo torquendo indicia. Miser homo, proximum videns nomen bonum et officium amittendi periculum, tanquam reus delicti a se non commissi, et tormentis subjiciendus, aliud quid in tantis angustiis agendum esset, non reperit, quam ut ad protectionem Sancti Joannis Nepomuceni confugeret; aliquot Sacrificia Missae in ejus honorem celebrari curavit, ut hanc terribilem procellam dissiparet. Mira profecto res! Nocte antecedente diem, quo tormenta subiturus erat, coelestem quandam vocem tribus repetitam vicibus audire sibi videbatur: *Noli timere, noli timere, noli timere, nil tibi accidet mali.* Ad has voces inter suas angustias respiravit et crescente fiducia die altero Missam rursus in honorem Sancti celebrari curavit, qui eum miro modo liberavit. Dum enim dura sententia tormentorum executioni mandari debuerat, ecce duos juvenes, qui sua sponte fatentur se veros esse fures. Et quamvis reipsa voluntatem seipsos manifestandi non habuerint, sed potius ut laterent, fugam dederint, nihilominus quia in ipso fugae itinere vi quadam occulta et invisibili resistente progredi non valebant et simul ex vehementi conscientiae remorsu nullam quietem capiebant, ideo statuerunt seipsos prodere illius delicti reos, licet non ipsi soli illud commiserint. Id quod servum quidem a calumnia, quod furti author non fuerit, liberavit, sed non a macula complicitis, quae illi adhuc adhaerere poterat. Sed ||[169] hanc etiam a suo cliente amovit Sanctus Joannes. Eadem quippe nocte a satellitibus comprehensi complices, Joannem Ottermayer prorsus innocentem ab hoc furto declararunt; et ita nec bonum nomen, nec officium amisit, imo ab omni suspitione furti liber, laude servi fidelis fuit honoratus.

Non absimilis eventus est, qui in Thermis Carolinis vulgo Carlsbadt in Regno Bohemiae accidit. Thermae istae a Carolo Quarto, Imperatore et simul Rege Bohemiae, nomen acceperunt et jam Carolinae appellantur. Ad has thermas utpote saluberrimas et celeberrimas ingens multitudo ex omni conditione hominum et variis nationibus, quot annis confluere solet; inter quos primaria etiam coronata recensentur

capita, Imperatores et Imperatrices, Reges et Reginae, Electores imperii et Principes, alii denique Magnates tam ecclesiastici, quam saeculares, praeter alios plurimos inferioris conditionis aegrotos. Inter hos unus aliquis honoratus vir eo proficiscebatur eique iter agenti duodecim aurei Hungarici, quos in suo asservabat marsupio, sublati fuerunt. Adveniens in oppidum Carlsbadt, suis aureis in marsupio non repertis, suspicionem in suum servum, alias fidelem, et cui sua omnia confidebat, conjecit; quae magis excrevit, quod infelix suspectus, dein examinatus et perlustratus, in suis responsis valde implexis, varius et inconstans fuerit, et quod magis fundatam suspicionem augebat, in crumena servi duodecim aurei fuerint reperti. Denuo interrogatus, unde et a quo hos duodecim aureos acceperit, miser fallente memoria (quae ipsius innocentiam tueri poterat), neminem, utpote penitus oblitus et perturbatus, vel nominare ||[170] vel indicare valebat. Proinde in carcerem coniectus et ad tribunal appellationum denunciatus est. Miser et afflictus captivus ex nimia non solum tormentorum, verum etiam suae bonae fama ac ipsius vitae amittendae formidine in profundam delapsus est melancholiam. Pro ejus felicitate accidit, quod pius quidam Sacerdos carceres invisens et inter captivos quendam haereticum detineri intelligens, eum ad salvificam fidem convertere desideraverit. Erat autem idem suspectus et ad tormenta condemnatus, in cujus vultu Sacerdos illico amarissimum legebat moerorem, qui totum animum vehementer conturbatum et fluctuantem indicabat. Unde prudenter judicabat prius consolatoris, quam instructoris partes assumendas esse. Sacerdos itaque causam petit captivitatis et moeroris, quam ille Sacerdoti ex ordine cum tristi historia de sua innocentia, de atra sibi calumnia imposita cum evidenti fama periculo recenset, brevi tanquam fur per sententiam judicis condemnandus. Tum Sacerdos, *Chare amice*, inquit, *quomodo tibi e memoria excidere potuit, ut recordari nequeas, a quo duodecim aureos aliquando acceperis? Haec tua oblivio totum pondus praebet ad credendum te furti reum esse. Sedenim agetis, meum accipe consilium. Nos, Catholici, Sanctum habemus, qui talibus in periculis fama Protector est mirificus, a quo indes stupendae gratiae impetrantur. Ecce tibi orationem, hanc in ejus honorem recita eumque invoca et bene spera.* Servus captivus, licet haereticus, illius nimirum sectae, quae invocationem et intercessionem Sanctorum non credit, orationem sibi oblatam se recitaturum spondit et recitavit. Nec opus ||[171] erat pluribus ad obtinendam gratiam. Sanctus dormienti apparuit, cum toto habitu et propriis Canonicorum insignibus, quae omnia postmodum vigil minute descripsit, quamvis nunquam alias ejus viderit effigiem. Blande consolabatur afflicto et admonebat, ut memor esset duodecim aureos, quos in suo habebat marsupio, a quodam mercatore Hamburgi datos fuisse. Evigilans captivus, absterso moerore et assumpto animo sereno, ad indicatum sibi mercatorem scripsit, et responso accepto, suam apud iudices innocentiam demonstravit; atque ita et ab infamia et a tormentis et a carcere feliciter liberatus, omnia denique sinistrae sortis pericula evasit, et quod caeteris omnibus pretiosius est beneficium, fidem quoque salvificam invenit et amplexus est.

Murarius quidam, natione Moravus, inter jurgia et altercationes cum propria uxore in eum iracundiae impetum erupit, ut eam lethaliter sauciaverit et illa post breve intervallum temporis mortem obierit. Vulgato uxoricidio, ministri justitiae reum comprehensum in carcerem ducebant; cumque ita infelix duceretur, perpendebat periculum e carcere ad patibulum transeundi et famam cum vita perdendi. Talia in mente volvens et revolvens, cor ad Sanctum Joannem Nepomucenum, specialem suum Patronum, elevavit et in ejus protectione confidens,

in flumen, quod eo tempore aquis intumuerat et pone quod in carcerem ducebatur, nimia certe cum audacia prosiliit atque ita e manibus satellitum evasit. Id quod ei post invocationem Sancti sui Protectoris feliciter successit, flumen natando trajecit et in alteram perveniens ripam, nemine illum per[[172]sequente, mortem duplicem, patibuli et submersionis, evasit.¹¹⁸

Alius reus morti se subduxit, non e manibus satellitum fugiens, sed gratuita supremi Principis condonatione, etiam per Sancti Joannis Nepomuceni patrocinium obtenta. Erat ille anno saeculi proxime lapsi nonagesimo nono carceri mancipatus propter suum cognatum occisum; jamque sibi imminens videbat irreparabilem condemnationem, cum vitae, famae atque familiae jactura. In his angustiis ad suum Sanctum Protectorem Joannem Nepomucenum confugit et votum emisit de Confessione et sacra Communione peragenda ad ejus altare ac Missae¹¹⁹ per conductum Sacerdotem celebranda, cum cerea quadam oblatione, si ex praesenti periculo liberaretur. Non surda aure has preces excepit beneficus Sanctus, sed animum Caesariae Majestatis ad clementiam ita permovit, ut poena mortis in triennem carcerem ei fuerit commutata; et expleto carceris triennio, a morte infami liberatus, votum persolvit.¹²⁰

Similiter quidam in litibus Procurator ob certum crimen praevaricationis commissum ad poenam capitis condemnatus, nec ullam videns mortem infamem evadendi viam, Sancto Joanni ferventibus precibus infelicem sortem suam commendavit. A sententia ad altius provocavit tribunal, a quo poena mortis in mitiorem poenam, quam arbitrariam vocant, fuit commutata. Tum fiduciam suam majori cum devotione erga suum Sanctum prosequatur, et instinctu accepto, ut ad clementiam Caesariae Majestatis confugeret, sperabat fore, [[173] ut Sanctus Joannes inspiraturus esset supremo Principi benigna sensa. Prout factum est, mox enim supremo cum jubilo vidit se in statum et officium pristinum restitui, absque detrimento famae; atque ita Deum et Sanctum Nepomucenum Liberatorem suum glorificavit.¹²¹

Gemmas pretiosas matrona quaedam nobilis amiserat, pro quibus recuperandis ad Sanctum Joannem Nepomucenum recurrit et in ejus honorem duo Missae Sacrificia celebrari curavit. Sacrificiis absolutis domum redux, illico gemmas in eodem scrinio reperit, in quo illas asservabat alias et prius diligenter quaerebat. Tum vero sibi ipsi indignata, credidit se male quaesivisse; atque ita suam praematuram devotionem improbavit, quae ipsam ad unum florenum pro Sacrificiis frustra expensum induxit. Sic de inventis gemmis gaudens et de uno floreno incassum dato indolens, gemmas in securo scrinio conclusit. Eam duo subinde invisunt Religiosi, quibus illa eventum de suis gemmis recenset; quas dum illis exhibere vellet, clavi scrinium aperit et jam non gemmas, sed unum florenum pro Sacrificiis expensum reperit. Quanta hic fuerit honoratae matronae confusio, facile quisque conjicere potest, dum videret hac ratione suam tenacitatem et pro beneficio accepto ingratitude puniri.¹²² Adeo verum est, quod sicut gratitudo ad novos favores provocat Sanctorum beneficentiam, ita oblivio mereatur subtractionem acceptorum.

¹¹⁸ *Summar. n. 23.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XI.

¹¹⁹ *Missae*] spr. *Missa ... celebranda*

¹²⁰ *Ibid. n. 23.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XIII.

¹²¹ *Summar. n. 10.*] Acta utriusque processus, Summarium II, num. 9, § 7, 10.

¹²² *Summar. n. 9. §. 10.*] Acta utriusque processus, Summarium II, num. 9, spr. § 11.

Mirabilius atque etiam utilius fuit auxilium a Sancto Nepomuceno collatum et a Domina valde illustri ||[174] impetratum, cujus fortuna tota ab una lite pendebat et momenta rationum, documenta et jura omnia suae causae favere videbantur. Quia tamen non semper justa causa triumphat, litem perdidit et sententiam adversam a Judice pronuntiatam audivit. Ob hunc insperatum litis exitum intimo dolore et acerbo moerore afflicta Domina, libellum supplicem pro recursu ad Majestatem Imperatoris Leopoldi, eo tempore gloriose regnantis, scribi curavit; quem tamen libellum priusquam mitteret Viennam, super altare sui Advocati Sancti Joannis Nepomuceni reposuit ibique incruentum celebrari curavit Sacrificium. Quo finito, libellum ex altari levare volens, eum non invenit. Interrogatus et Sacristanus et Sacerdos post Missam de libello perduto et diligentissime quaesito, neuter quidquam indicare poterat. Idcirco pia Domina post sex dies alium libellum scribi curavit eumque rursus, ut antea, in altari deposuit et Missam celebrari fecit. Qua finita, libellum recipere volens, duos pro uno reperit (mira profecto res!) et quidem unum propria manu Suae Majestatis Caesareae subscriptum; ubi jubebatur, ut supplicanti administraretur justitia, vel certe acta judicialia litis transmitterentur Viennam. Domina gaudio et stupore plena libellum Pragae ad tribunal defert. Obstupuere Judices, quibus impossibile videbatur libellum intra tempus tam breve deportari et reportari potuisse Vienna; ita ut ob suspicionem fraudis examinanda fuerit nobilis matrona. Haec totam rei seriem recensuit; quia tamen dicta ejus plenam fidem non invenerunt, specialis cursor Viennam celeriter missus, retulit nullam subrepsisse fraudem. Cum ||[175] probe constaret, quod ante dies non multos quidam Venerabilis Presbyter (erat vero noster Sanctus Martyr) petiverit et obtinuerit a Caesare alloquium; et pro causa illa tanta cum claritate ac efficacia peroraverit, ut piissimus Imperator judicaverit se salva conscientia non posse abnuere postulatis, aut non subscribere libellum, in hoc negotio sibi a Sacerdote illo porrectum. Lis denique terminata est cum emolumento et sententia propitia illustris matronae, quae Sancto suo Benefactori semper grata permansit. Eventus iste ad processum canonizationis non pervenit, sed ex literis cujusdam Domini, Praga die 22. Aprilis anno 1701 ad quendam Praelatum in Tyroli datis, desumptus, in vita Sancti alibi in Germania ante octo annos edita refertur.

Si praedictae Dominae Sanctus Martyr noster tam miro modo procuravit, ut sententia litis definitiva mutaretur, uni alteri mulieri, inferioris conditionis, non tamen minoris erga Sanctum Martyrem fiduciae, obtinuit, ne sententia definitiva mortis executioni mandaretur. Mulier ista infelix nomine Catharina in summis angustiis constituta, utpote post dies quinque capite plectenda, Sancto Joanni Nepomuceno sese ferventissimis precibus commendavit, qui ei duplicem contulit favorem. Primo enim omnes carceris portas invenit apertas, secundo cum clauda et membris corporis ex vi tormentorum, quae sustinuit, male dispositis infirma esset, adeo pedibus insistere potuit, ut e carcere in proximam ecclesiam currere potuerit eamque satellites insequentes assequi nequiverint. Sic asyli securitatem inveniens, Sacrificium Missae, quod Sacerdos eo tempore in honorem Sancti Nepomuceni celebrabat, audi||[176]vit suoque Liberatori gratias rependit ac vitam et famam, quam in morte infami amissura erat, conservavit.¹²³

Relatis hactenus eventibus, in quibus intercessio Sancti nostri Martyris a morte imminente suos liberavit clientes, postremum adducere juvat alium, in quo

¹²³ *Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XXVI.*

immunem reddidit personam a desperatione, quae ipsam vitam reddere solet morte acerbiorum. Joannes Beness intra unius anni decursum tempore sterilitatis multa debita contraxit, quae cum postea expungere non valeret, in extrema consilia, ut desperati solent, se coniecit. Deus tamen, *Adjutor in opportunitatibus*,¹²⁴ menti ejus inspiravit, ut perpenderet, quantum intercessio Sancti Joannis Nepomuceni efficere posset. In ejus proinde honorem jejunia, sacram Confessionem et Communionem se obiturum et invisurum sacrum ejus sepulchrum sponndit; et quamvis creditorum ex adverso afflueret multitudo, modum tamen invenit causam suam cum illis conciliandi. Atque ita qui prius omni obolo, unde viveret, destitutus fuerat, intra duos annos quingentos quinquaginta florenos comparavit solvendo, ita ut debita sua plene persolvere potuerit, ipso et omnibus aliis admirantibus, qui non cessarunt Sancti nostri Martyris mirabilem beneficentiam celebrare.

Alius quidam, cognomine Ispleta, in magna constitutus necessitate nec nummum habens, ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni recurrit; ibique fuis devote precibus pro subsidio, mox adhuc apud sepulchrum flectens tres aureos solidos ante suos pedes invenit, cum tamen prius dum genuflectebat, nihil simile viderit.¹²⁵||

[177] Quamvis beneficia et gratiae ad corpus spectantes, utpote materiales atque sensibiles, plerumque sibi unice concilient mortalium admirationem et maximam erga Sanctos venerationem, non tam ideo istae vel majores vel aestimabiliores iudicio sapientum censentur in comparatione beneficiorum spiritualium, quae tanto sunt nobiliora et digniora, quanto anima est corpore sublimior. Licet ista, quae spiritum perficiunt, occulta sint et a jurisdictione sensuum exempta atque a recipiente sive ex modestia, sive ex verecundia, aut ob alios fines teneantur abscondita. Unde quamvis permulta spiritualia de coelo beneficia defluant, nihilominus pauca nobis innotescunt. Quae proinde veluti relictas ex ubere messe spicas colligere oportet, paucas quidem, sed tamen quae fidem faciant, campum in frumento non fuisse sterilem. Unde sperare licet, aliquas saltem e plurimis gratiis spiritualibus a Sancto Joanne Nepomuceno in solatium suorum clientum collatis afferendas consolationi fore atque utilitati lectoris. Quia vero aliquae in emolumentum haereticorum, aliquae in commodum Catholicorum collatae fuerunt hujusmodi gratiae, ideo de illis prius, postmodum de Catholicis agemus.

Pater Joannes¹²⁶ Kus et Pater Nicolaus Budiss Societatis Jesu Wratislaviae pro suo zelo publicos inviserunt carceres, ad excipiendam cujusdam captivi Confessionem vocati. Et in eodem carcere inter alios unum reppererunt e Calvinii secta haereticum ex marchionatu Brandenburgico, cui nomen erat Martinus, cum sua uxore Saxone Lutherana. Homo iste, uti solent miseri, aliquod pro sublevanda sua calamitate a Patribus expectabat subsidium. P. Franciscus Kus (uti olim San||[178]ctus Petrus Apostolus ad claudum in Porta speciosa)^g respondit se illi auxilium temporale nec per se ipsum, nec per alium praestare posse, cum in civitate illa nullius Calvinii assecla reperitur, a quo subsidium sperari posset. Itaque loco subsidii temporalis aliud spirituale exhibiturum in utilitatem animae, ut a vinculis liberetur multo gravioribus et magis probrosis, quam sint omnes mundi compedes et

¹²⁴ *Psal. 10.] spr. Ps. 9,10: et factus est Dominus refugium pauperi adiutor in oportunitatibus in tribulatione.*

¹²⁵ *Summar. n. 17. §. 17.] Acta utriusque processus, Summarium I.*

¹²⁶ *Joannes] spr. Franciscus Kus – viz níže i viz český překlad.*

catenae, videlicet a suis erroribus et peccatis. *Accipe, inquit, hanc imaginem Sancti Joannis Nepomuceni, qui sicut in coelis multum potest, ita intercessio ejus apud Deum sufficiet, ut ab infamia, a carcere, a vinculis et ab erroribus haereseos te liberet; ad hunc et ad Christum crucifixum, in eadem icone expressum, preces tuas dirige.* Martinus imaginem cum gratiarum actione suscepit seque cum ea efficacia Sancto precibus commendare coepit, qualem propria necessitas ei suggerebat. Post non multos dies tormenta in equuleo sustinuit, et inde redux, Catholicum Sacerdotem instanter petiit advocari, et quidem e collegio Patrum Societatis Jesu, cum jam ab uno eorum speciali solatio fuerit recreatus; simul etiam declarans nullum se admittere velle Praedicantem Lutheranum. Vocatus illico accurrit P. Franciscus Kus et Martinum in strato reperit viribus ita destitutum et jam quasi moribundum, ut nisi ex imagine Sancti Nepomuceni (quam ei ante dies aliquot reliquerat) et ex testimonio uxoris (de hoc suo marito) cognovisset, non Martinum, sed alium esse credidisset. Accedens ad aegrotum Pater, mox agnovit donum suum non fuisse otiosum et sine fructu imaginem Sancti Martyris, qui in corde infirmi semen vitae aeternae plantavit et fervens **[[179]]** Catholicae Fidei desiderium accendit. Sine mora igitur eum in articulis fidei instruxit, Confessionem sacramentalem excepit eumque cum Deo et Ecclesia reconciliavit; denique sacrum Viaticum¹²⁷ prompte administrari curavit. Tantum Divina potest Gratia et unius Sancti patrocinium! Infirmus videns Dominum suum in sanctissima Eucharistia sibi adferri, tametsi destitutus viribus, assurgere tamen et caput in signum adorationis inclinare nitebatur; et cum ea devotione atque obsequio, quae provecis Catholicis exemplo esse poterant, sacrum illud Viaticum recepit. Mox in ferventes actus fidei, spei et charitatis erupit, cum aedificatione omnium adstantium, qui inter pias lachrymas cum admiratione tam illustrem dexteræ Excelsi mutationem intuebantur. Quod autem gratia ista impetrata illi fuerit a Sancto Joanne Nepomuceno, ipsa etiam uxor fatebatur, cui maritus ante suum obitum acceptam commendavit imaginem et tanquam suum thesaurum ac pretiosam haereditatem reliquit, exhortando illam, ut hanc iconem magnificeret ac ipsa quoque Fidem Catholicam, uti fecit, amplecteretur. Sic nimirum ex infideli non solum factus fidelis, verum etiam apostolus, Deo uxorem lucrifaciens, inter actus ferventissimos tandem ultimas vitae periodos concludens, paulo post placidissime exspiravit.¹²⁸

Non sic effigiem Sancti hujus honoravit alius perfidus haereticus in Moravia, homo quinquaginta sex annorum, opificio vitriarius; qui dum in aliquam Sancti Joannis Nepomuceni statuam vel imaginem incurreret, execrandas in eum eructabat blasphemias. Quem ita blasphemantem et obtrectantem saepius audiens zelo**[[180]]**sus Parochus Joannes Jacobus Pacher, justum zelum suum die quodam cohibere non valebat, quin eum invaderet ac verberibus coërceret, hac ratione suas manus sanctificaturus, prout in tali occasione laudabiliter faciendum esse scripsit Sanctus Hieronymus. Et quamvis vafer homo ille manus quidem Sacerdotis effugerit, eum tamen Deus vindice manu sua fugientem deprehendit eique subito velum et caliginem in oculos immisit et visum penitus abstulit. Tam improvisae tenebrae, quae luce oculos privarunt, oculos animae illuminarunt, ita ut reatum suum et infidelitatem agnoverit et poenitens injurias Sancto illatas detestatus fuerit suosque errores abjuraverit. Ex impio haeretico factus bonus Catholicus, qualis semper deinde vixit; et quos antecederet abominabili lingua sua scandalizavit, eos postmodum piis sermonibus aedificavit.

¹²⁷ *Viaticum, i. n.* = poslední pomazání

¹²⁸ *Summar. n. 23.]* Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, VIII.

Mirabilior est sequens eventus. E Saxonia Pragam advenerunt duae faeminae haereticae Lutheri sectam profitentes, mater videlicet atque filia. Transeuntes per pontem Pragensem, in quo publicae venerationi prostat aenea statua Sancti Joannis Nepomuceni, permultos videbant omnis conditionis homines, qui ante hanc statuam suas genuflexi depromebant orationes. Mater nomine Anna Barbara negotiorum suorum causa cum quodam viro Catholico ulterius vadens, filiam Susannam Paichartin in ponte ad suum reditum expectare jussit. Hac expectatione durante juvenis faemina observabat et magnopere mirabatur tot genuflexiones ac preces transeuntium, qui statuam venerabantur. A redeunte matre, quid eo tempore in ponte egerit, interrogata filia, *Observavi*, respondit, *fatuos illos homines, ||[181] qui ante statuam in genua procidebant, ubi tamen purus homo repraesentatur*. Addebat: *Eccur non potius ante Crucifixum genua flectuntur?* His auditis, vir Catholicus reposuit hominem illum, quem illa statua repraesentat, esse magnum Sanctum, qui propter inviolabile sacrae Confessionis sigillum ex hoc ipso ponte fuit praecipitatus. *Imo scitote*, subjungebat, *quod qui hac transiens contemnit et inhonorat eandem statuam, non evadat poenam, etiam quandoque priusquam totum pontem pertranseat*. Haec dicta risu exceperunt ambae faeminae et Susanna, petulantior matre, impudenter dicebat: *Ego vero illi statuae duos colaphos prompte infligerem, visura, num se vindicare posset*. Hac loquendi audacia scandalizatus vir Catholicus, jure ut merebantur, objurgavit utramque et commonuit Deum in Sanctis suis non irrideri, qui quemadmodum illos in coelis praemiatur, ita eos in terris vult honorari. Filia, quae sua temeritate matrem superabat, haec omnia deridens; et aliquantum se recolligens, conticuit et admodum caute residuum viae per pontem absolvit. Porro extra pontem sana et salva consistens, ad probum Catholicum, qui eam sequebatur, conversa, *Ecce*, inquit, *pontem transivi et quid mihi accidit mali? Tace, tace*, resumit Catholicus, *Deus non semper statim castigat; vindicta, quae nondum adest, adhuc te invenire potest*. Talia rursus cachinnis exceperunt faeminae eumque hominem funestum, hypocondriacum et mali augurii volucrum appellarunt, qui velut Jeremias^h prophetare aliud nesciret quam strages et ruinas; atque ita simul omnes tres in suum rediere diversorium.||

[182] At ecce! Eodem adhuc die filiam Susannam vehemens invadit febris, die vero sequenti eodem quoque malo corripitur mater; et ambae in lectum conjiciuntur, nec cibum, nec somnum capere valentes. Tum vero Catholicus, *Mementote*, inquebat, *eorum, quae vobis praedicebam. Nunc experimento vestro discite, quod Deus hoc flagello vos castiget ob contemptum, quem statuae Sancti Martyris irrogastis. Nihilominus ex charitate Christiana gratiam, quam non meremini, vobis exhibebo*. Abiit et pulverem quendam alias laudatum et contra tale malum salutarem procuravit atque infirmis praebuit. Sed qui adeo non profuit, ut potius febrim exasperaverit. In hoc deteriore statu constitutis faeminis, Catholicus tanquam bonus admonitor suadebat, ut sese in animo recolligerent et manum Dei agnoscerent, quae illas tetigit, non in probationem, uti justum Job,¹ sed in poenam, uti Mariam, Moysis sororem, lepra percussam.¹ Denique Patrem Capucinum consulerent brevi adducendum, quonam pacto Deum et Sanctum placarent. Filia Susanna utpote magis perversa primo quidem abnuebat, nihilominus morbo semper magis crescente, una cum matre suadenti consensit. Advenit Religiosus vir, et de toto eventu edoctus, exponebat aegrotis, quis esset Sanctus Joannes Nepomucenus, quam indecens illum contemnere et quam evidens vindicta esset illa febris utriusque inflictata. Stimulabat, ut ad Deum et Sanctum cum fiducia recurrerent, recitando novies Orationem Dominicam et

Salutationem Angelicam, denique sumerent modicum de pulvere sepulchri recuperaturae sanitatem. Dictis paruere infirmae, et sumpto pulvere, convaluere ambae. ||[183] Die sequenti ad pontem se contulerunt, ante statuam preces fuderunt et Liberatori suo debitas pro beneficio gratias redhibuerunt. Neque hic desiit beneficium, nam Beatus Martyr a sanitate corporis ad impetrandam a Deo sanitatem animae processit. Faeminae illae agnoscentes experientia propria, quantum possit intercessio Sanctorum (ab haereticis pertinaciter negata) et quam vera sit Fides Catholica, falsa dogmata rejecerunt et abjurarunt, veram et salvificam religionem susceperunt, firmiter statuentes se gratas et devotas toto vitae suae decursu Liberatori suo Sancto Joanni Nepomuceno permansuras.

A conversione mulierum transimus ad virum non plebejum, sed militarem, secta Lutheranismi; cujus conversio ad Fidem Catholicam tanto aestimabilior censenda videtur, quanto mirabilior fuit et magis insolita. Pertransibat pontem Pragensem quidam Praefectus legionis, Saxo Lutheranus; et visa statua Sancti Joannis Nepomuceni, quam permulti venerabantur, ad eam conversus haec verba protulit: *Si tu es verus Sanctus, fac, ut ego hodie trecentos et tres imperiales lucrifaciam*. Petitio utique temeraria fuit ac Deum tentans, nihilominus exaudita et ad amissum impleta, eo namque ipso die trecentos et tres imperiales, nec plures, nec pauciores, improvise lucratus est. At emolumentum pecuniae longe inferius erat lucro verae fidei. Convictus enim a quodam bono Catholico, prioris eventus conscio, et multo magis a propria edoctus experientia, quantum Sancti apud Deum in beneficium hominum obtinere possint, contra quos Lutherani blasphemant, cre||[184]didit et Fidem Catholicam palam professus est; atque ad castra illius religionis transiit, cujus antea obstinatus erat inimicus.

Alius quidam Officialis militaris et ipse Lutheranus Pragae missus ad magnam pecuniarum summam levandam et pro legione Palfiana^k adferendam, transeundum illi erat per pontem ad Castrum Pragense, ubi statuam Sancti Joannis Nepomuceni a multis hominibus videns honorari, insultare coepit et Sancto et devotis ejus cultoribus, dicens: *Quid haec statua et hic vester Sanctus prodesse vobis potest?* Ad Pragense Castrum perveniens, pecunias acceptas pro majori custodia suam in rhedam deposuit et inde ad suum hospitium revertebatur. Supponendum videtur eum vel somno, vel mero sopitum fuisse, nam certum est, quod thesaurus ex rheda, ipso nihil observante, per viam deciderit. Perveniens ad hospitium, vidit pecunias esse deperditas; quanta inde amaritudine animae fuerit agitatus, facilius est cogitare, quam explicare. Non tardavit rea conscientia suo fungi officio, exprobrando illi hanc esse poenam Dei propter impia verba contra Sanctum Martyrem prolata. Quapropter se ipsum in animo recolligens et redarguens, statuit se Fidem Catholicam amplecturum, si per intercessionem Sancti Joannis Nepomuceni amissas pecunias recuperaverit. Id quod satis erat, ut gratiam fidei et pecunias obtineret. Pecunia in foro publico reperta fuerat intacta, prout eam ex regio aeriario acceperat, nullo penitus obolo desiderato. Stupuit eventum, promissum implevit, factus Catholicus; atque ita temporalis amissio pecuniae thesauros aeternos fructificavit. Res tota subinde promulgata fuit a Praefecto vigi||[185]liarum Domino Ferdinando Rziczan tanquam notoria, cum admiratione totius praesidii Pragensis. Unde postmodum adeo aucta est inter milites veneratio Sancti hujus, ut plerique Officiales militares, per oppidum Nepomucense transeuntes, ad ejus altare suas preces persolvant, Missas celebrari curent et multa beneficia percipiant.

Anno millesimo septingentesimo octavo quidam temerarius haereticus postquam contra statuum Sancti Joannis Nepomuceni in ponte Pragensi positam contumeliosa verba protulisset et truncum appellasset, intra breve tempus ob rixas excitatas ad laborem in opere publico unius anni per sententiam iudicis condemnatus fuit. Et tandem veram causam hujus poenae, suum errorem et irreverentiam in Sanctum Martyrem commissam, agnoscens, contrito corde poenitens, veniam petiit et Fidei orthodoxae professionem emisit.¹²⁹

Cum Sanctus Joannes Nepomucenus tam liberalis fuerit in elargiendis favoribus erga infideles haereticos, imo erga obtrectatores suae sanctitatis, ut eis resipiscentiam et conversionem ad veram fidem impetraverit, facile colligitur, quam fuerit ac etiamnum sit munificus in spiritualibus gratiis erga orthodoxae Fidei cultores. Ad hoc demonstrandum et comprobandum pauca hic afferenda sufficient.

Erat homo incontinentiae vitio adeo immersus, ut ab eo velut mancipium teneretur captivus, catenas suas pravorum habituum et peccatorum (prout Sanctus Augustinus loquitur) indes multiplicando. Omnia media, quae illi a zelo Confessarii suggerebantur, miserandi hominis culpa erant inu[[186]tilia. Quodam vespere in suo conclavi priusquam somnum caperet, interno stimulabatur instinctu, ut ad Pragensem Sanctum Thaumaturgum Joannem Nepomucenum recurreret pro efficaci remedio et pro viribus contra miseram suam servitutem impetrandis. Sanctum invocavit et cubitum concessit. Ubi dormiens, vidit comparere sibi Sanctum Martyrem in canonicali habitu, qui digito indice illi minabatur eumque repetitis Sancti Apostoli Pauli verbis, *fugite fornicationem*,¹³⁰ admonebat, subjungens nemini coelum patere, qui animam immundam et sordibus inquinatam non abluit; caveret, ne in posterum se hac pice commacularet. Evigilans, in corde sensit per intercessionem Sancti sui Patroni inexplicabilem vitii praedicti abominationem et longe majorem, quam fuerit antea erga illud affectus, cum summa vitae praeteritae displicentia et firmo emendationis proposito; imo, quod praecipuum erat, omnia illa, quae carnem ad culpam stimulabant et in moralem quandam peccandi necessitatem impellebant, penitus ejecit. Mirabatur ipse animi laetitiam, quae non erat minor praecedente agitatione, quam in ejus conscientia excitabant praeterita peccata. Reversus denique ad suum Sanctum, gratias testabatur, quod ejus patrocinio ex immundo animali factus sit lilium puritatis, quam deinceps vita durante illaesam custodivit.¹³¹

In priori eventu Sanctus Joannes intercessione sua obtinuit, ut lilium puritatis amissum refloreret, in sequenti effecit, ut illaesum conservaretur. Anno saeculi hujus nono Barbara Rognerin, virgo annorum triginta septem, nocturno tempore a negotio confecto sibi imposito sola domum pone civitatis moenia [[187] revertebatur. Ibi procerae staturae vir occurrens, mox eam invadit, arripit, et ut pravae suae cupiditati praebeat consensum, exigit. Illa cum e manibus invasoris evadere non posset (uti olim castus Joseph e manibus impudicae dominae fugiens),¹ totis viribus impio tentatori resistebat. Sedenim tentator illa fortior eam in terram prostravit et ad consensum denuo ursit, asserens nullam spem superesse auxilii. Pia et fortis instar Amazonis virgo, semper inflexibilis et nihil cedens, constanter protestabatur se fideliter velle conservare, quod a Deo acceperat, et vitam potius malle quam suam

¹²⁹ *Summar. n. 9. §. 8.] Acta utriusque processus, Summarium II.*

¹³⁰ 1Cor 6,18: *fugite fornicationem omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est qui autem fornicatur in corpus suum peccat.*

¹³¹ *Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XX.*

perdere virginitatem. Ad haec generosa virginis dicta, cum admirabili constantia prolata, nec erubuit, nec urgere consensum desiit impudicus aggressor, sed instar infernalis accipitris praedam persequatur castae columbae; quae cum se in tantis angustiis (uti olim casta Susanna)^m constitutam videret, ex intimo corde ad Deum suspiravit et Sanctum Joannem Nepomucenum invocavit, ut in tanto discrimine sibi ferret auxilium. Res mira! Vix ea verba protulit, vidit ad viginti circiter passus hominem cum lucerna venientem, cujus splendor atram illam noctem mirifice illustravit et pavidae virgini animum roboravit; unde mox exclamavit: *O Jesu! Nunc credo te in meum advenire auxilium!* Hac luce et hac voce impius tentator conterritus, relicta virgine discessit. Illa consurgens tota hilaris et videre cupiens, quis tam admirabile portaret lumen, accedebat; sed post quatuor circiter passus utrumque disparuit. Neque illa dubitabat opportunum hoc auxilium a Sancto Joanne Nepomuceno provenisse, quem invocabat et speciali devotione festum ejus anniversarium sacra Confessione **[[188]]** et Communionem celebrabat et colebat. Crescebat porro sicut in devotione erga Sanctum Martyrem, ita in amore candoris pudicitiae, ad quam sine macula custodiendam de consilio Confessarii gratitudinis causa voto se obstrinxit.¹³²

In alia persona tanto majus erat periculum amittendi cum virginitate innocentiam, quanto minor erat eam conservandi amor et in tentatione resistendi robor imbecillius. Jam enim infernali tentatori cedere incipiebat et indignam puritatis meditabatur jacturam, imo jam iter ad inhonestam fugam fuit ingressa. Sed pro sua bona sorte Sanctum invocavit Joannem, qui ei specie Venerabilis Ecclesiastici comparens, ad desistendum et redeundum hortabatur; spondens a domesticis benigne recipiendam esse, commissa vero errata facili negotio complananda. Ita fecit et paruit; atque instar columbae ad suam reversa est arcam,ⁿ ex qua cum proposito non redeundi evolavit, ut famem aliquo cadavere sedaret. Casum istum patefecit Pater Joannes Libertinus Societatis Jesu et plures alios similes sibi notos esse asseruit.

Non minus efficax apparuit Sancti Joannis patrocinium pro suis clientibus, ut a peccatis abstinerent, quam ut commissas culpas recte in sacra Confessione manifestarent. Quidam vir triennio reticuit in sacra Exomologesi flagitiosam vivendi rationem, quam ducebat, nec Sacerdoti in sacro Tribunali patefacere volebat, obstante pudore, qui ad ea peccata consequi solet, quae cum sint magis lubrica, facilius committuntur. Nullam tamen inveniebat animi quietem et diu noctuque **[[189]]** fluctuabat et a sinderesi conscientiae agitabatur, miser sui silentii tortor et martyr. Memor tamen, quod Sanctus Joannes Nepomucenus sancte sciverit alienas reticere Confessiones, sperabat eo interveniente posse vinci magnam illam repugnantiam, quam ipse in loquendo et Confessionem propriam exponendo experiebatur. Hunc proinde Sanctum invocare coepit et in ejus honorem certam recitare orationem. Festo Pentecostes vehementem sensit in corde suscitari de offensa Dei displicentiam et dolorem, cum sincero desiderio condignam de suis peccatis agendi poenitentiam; quae prima erant semina a Divina Gratia, pro eo convertendo injecta. Nocte sequente somniavit se videre Sanctum Joannem Nepomucenum in confessionali sedentem et Confessiones excipientem, cui et ipse confiteri cupiebat peccata sua, quae hactenus reticuerat. Evigilavit cum proposito exequendi, quod dormiens decreverat. Venit in ecclesiam, confiteri volens, at ob nimiam populi

¹³² *Summar. ibid.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, XV.

multitudinem neque ad confessionale, neque ad Confessarium alium invenit accessum. Sic nimirum salutis humanae inimicus hac remora illum a sancto proposito avertere conabatur; ille vero firmus et in concepta resolutione constans in alterum diem expectans, integram peccatorum omnium Confessionem peregit, cum admirabili animae suae malacia, quae omnes turbationes, a priore tempestate causatas, feliciter sedavit. Perpendens hanc mentis securitatem et cordis tranquillitatem atque cuncta mature recogitans, probe vidit omnia a benigno Sancti Joannis patrocinio provenisse, ei propterea debitam semper profitebatur gratitudinem et venerationem.||

[190] Majori admiratione dignus est casus a quodam curam animarum gerente relatus. Vocatus erat Curatus ad quendam civem infirmum, ut eum ad iter aeternitatis extremis praemuniret Sacramentis; id quod prompte ac fideliter praestitit, etiam extrema unctione collata, atque ita rite dispositum reliquit moribundum. Die sequenti morti jam vicinior infirmus, sollicite rursum advocari jubet Curatum, qui cum non festinaret, infirmum jam impotem sui reperit et sensibus atque spiritibus vitalibus destitutum. Perplexus nonnihil Curatus, perpendebat se fortasse tam voluntate libera, quam necessitate infirmi vocatum esse, probe sciens, quod in Confessionibus tempore gravis infirmitatis reticere possit peccatum etiam grave, sive ex oblivione, sive ex malitia; praeterquam quod malo daemone et pravo habitu instigante post peccata jam remissa quandoque nova sequi possint, quae nova egent absolute. Idcirco sonora voce in aures inclamabat, ut signum aliquod sensibile desideratae sacramentalis absolutionis ab infirmo obtineret. Sed omnis industria erat inutilis apud moribundum, a suo malo jam oppressum atque auditu et usu membrorum privatum. Tum enim vero Curatus cum circumstantibus Orationem Dominicam et Salutationem Angelicam in honorem Sancti Joannis Nepomuceni recitat pro impetranda infirmo gratia, ut sensibus restitutus, a culpa forte vel omissa in Confessione, vel nova commissa expiari possit. Vix absoluta oratione et Sancti Martyris invocatione, infirmus quasi e somno evigilans, mente integra et quasi plene sanus Confessionem audiri petiit. Ita unius quadrantis horae spatio, quod necessarium erat, ||[191] summa cum pietate atque contritione sua recensuit peccata, ea praesertim, quae per plures annos reticebat. Eadem occasione profitebatur se gratiam istam a Sancto Joanne Nepomuceno proveniente agnoscere eique suam aeternam salutem adscribere, quam se consecuturum sperabat; alias non consecuturus, nisi per ipsius patrocinium ad se reversus, sacramentaliter fuisset confessus. Quaerebat ex illo Confessarius, an alias hunc Sanctum coluerit. Reposuit infirmus quotidie suam ei professum fuisse devotionem orationem typis excusam recitando. Addebat se pro erigendo in ejus honorem altari titulo eleemosynae omnem pecuniam, quam tunc habebat, prompte contulisse. Absolutus sacramentaliter et cum Deo reconciliatus, infirmus exclamavit: *O Sancte Joannes, memento mei et intercede pro me!* Tum repetita solita sua ad Sanctum oratione, in priorem agoniam rediens, post breve tempus placide exspiravit. Hic nimirum erat fructus omnium praestantissimus, quem ex devotione erga Sanctum Joannem Nepomucenum in morte collegit, quod salvus, ut pie credi potest, ex hac vita decesserit.

Non dissimilis et forsitan mirabilior est eventus, quem in suo panegyrico, in honorem Sancti Joannis Nepomuceni Vienna pronuntiato et typis edito, refert P. Don Albertus Ziegler, Clericus regularis Congregationis Sancti Pauli. Quaedam mulier enorme peccatum in vita commissum in sacramentali Confessione reticuit, imo etiam in morte occultavit atque ita infeliciter ex hac vita decessisse videbatur.

Dum hac ratione exspirans, aeternae mortis perceptura erat sententiam, Sanctus Joannes Nepomucenus apud Divinum Judicem inter[[192]cessit, petens animam sibi donari, poena quidem aeterna dignam, quae tamen in vita semper sibi erat devotissima. Hac intercessione placatus clementissimus Judex, indulsit, ut mulier porro viveret (aut etiam, prout panegyrista referebat, ut anima in corpus reversa) et virtute Sacramenti poenitentiae culpam expiaret ac poenam promeritam evitaret. Hujusmodi gratia utique admodum rara et maxima est, quae a Divina misericordia potest obtineri.

Alia mulier, graviter infirma, vehementissima tentatione ad desperationem et diffidentiam salutis a daemone exagitabatur, nihil de Deo, de Sanctis, de anima volens audire. Vociferabatur et repetebat spem suae salutis nullam superesse, orationes, Ecclesiae Sacramenta et media omnia sibi jam damnatae esse frustranea. Imo se ipsam interimere statuerat, ita ut a multis hominibus eam teneri et custodiri oportuerit. Rogatus advenit Dominus Martinus Constantinus Beinlich, Generalis Magister Ordinis militaris Crucigerorum cum rubea stella, ut eam aliqua ratione ad saniora consilia reduceret. Nihil tamen tam ipse, quam alii ejusdem ordinis Sacerdotes zelo suo et industria profecerunt. Proinde Dominus Generalis Magister unum de suis Sacerdotibus misit, qui ad sepulchrum Sancti Joannis Nepomuceni Missam celebraret pro impetrando coelesti auxilio mulieri in tam gravi periculo constitutae. Finito Sacrificio, infirma illico sensit se a sua tentatione penitus immunem et cum admiratione omnium circumstantium preces recitare coepit, cum tanta mentis serenitate et malacia animi, acsi nulla praecessisset tempestas. Omnes actus salutes, qui ei a Confessario [[193] suggerebantur, elicuit ac repetiit, fidei, spei, charitatis, contritionis aliosque similes; denique Confessario usque ad extremum vitae terminum, uti ipsa desiderabat, sibi assistente, obiit, sanctae mortis et salutis aeternae valde probabilibus indiciis relictis.¹³³

Accedit eventus aliis omnibus hactenus relatis majore forsitan dignus admiratione, ubi profecto, si unquam alibi, verificatum est oraculum Prophetiae, dicentis: *Pactum vestrum cum inferno non stabit.*¹³⁴ Quaedam nobilis faemina blando sensualis voluptatis stimulo eo se abripi permisit, ut pacta cum daemone iniverit de anima et corpore illi tradendis, si quotidie carnalem sibi voluptatem procuraret. Aderat jam dies undecimus mensis et hora diei undecima pro hujusmodi sceleratis voluptatibus inchoandis et per annos undecim duraturis in pactum reducendis. Daemon (permittente Deo) quacunquē demum sub specie mulieri comparuit et pactum acceptavit, aliquas tamen ab ea postulavit condiciones: primo quidem ut Deum abnegaret eique penitus renuntiaret; in hoc facile sensit impia mulier, uti etiam secundo ut Beatissimae Virginis patrocinium respueret; tertio ut Sanctos in coelo regnantes penitus abjuraret. Haec omnia infausta mulier admisit et spondit se quidem Sanctis omnibus renunciaturam, non tamen Sancto Joanni Nepomuceno, cui a teneris annis peculiarem semper exhibebat cultum et [[194] devotionem. *Quae, amabo, inquiebat daemon, tibi difficultas est hunc unum Sanctum repudiare, posteaquam Deo et Matri ejus renunciasti? Triduum tibi ad deliberandum concedo.* Hoc elapso daemon rursus comparuit et ad renuntiandum Sancto Joanni Nepomuceno mulierem ursit, quae tamen constanter adhuc asserebat se ab eo recedere nec velle, nec posse. Hic malignus spiritus indignatus, *Saltem*, inquiebat,

¹³³ *Summar. n. 23.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 23, IX.*

¹³⁴ *Isai. 28.] Is. 28,18: et delebitur foedus vestrum cum morte et pactum vestrum cum inferno non stabit.*

spondere te oportet nullum te illi exhibituram cultum, posteaquam mihi tuam donasti animam; quandoquidem Sanctus iste permultas animas ex unguibus meis in Bohemia eripit, quae alias meo subjicerentur dominio. Stulta mulier flecti se permisit, consensum praebuit et infamem stipulationem conclusit. Daemon ut impiis faeminae desideriiis satisfaceret, quotidie sub diversis speciebus ei apparebat et sensualia praebibat oblectamenta, quorum erat cupidissima et quae hic referre non libet. Elapsis jam annis decem, quibus in abominando vitae carnalis caeno haerebat, et annus undecimus appropinquabat scelerum terminus. Mulier animum recolligens, in adeo profundam prolapsa est melancholiam, ut a rebus omnibus abhorreret, cuncta fastidiret, omnem conspectum hominum fugeret et conversationem devitaret, imo ipsam quoque nausearet voluptatem. In hoc miserando statu Divina misericordia dignata est illi radium suae lucis immittere, salutarem cogitationem largiendo de illis obsequiis resumendis, quae a sua infantia Sancto Joanni Nepomuceno deferre solebat. Paruit tam sanctae inspirationi et more alias consveto Sanctum colere incepit. Vix tam sancto initio facto, iratus daemon mox illi carnalia negavit oblectamenta, desperans hanc suis faucibus praedam obventuram, jure formidans fore, ut hanc unam animam ex illis multis esset amissurus, quas (ex propria Confessione) illi Sanctus Nepomucenus eripiebat. Hac formidine adversarii mulier audentior facta et insolito animata solatio ex antiqua sua devotione resumpta, ad Sanctum Joannem Nepomucenum recurrit, supplicans, ut per suam intercessionem pactum cum daemone stipulatum rescindere valeret. Hac ratione quotidie fortior evadens, omni strepitu Satanae contempto, ferventius implorabat sui Sancti Patroni auxilium. Et assumpto longo e sua patria itinere, ad quosdam Religiosos in confiniis Bohemiae se contulit; ubi Sacerdoti exactissime confessa, inter suspiria, singultus, gemitus et deliquia ex vehementi cordis contritione pondus peccatorum suorum deposuit. Cum Deo reconciliata, pactum diabolicum rescidit, et ex muliere tota carnali facta mulier tota spiritualis, plenam fecit Confessario potestatem haec omnia (salvo personae delinquentis nomine) divulgandi; ut palam constaret, quantum apud Deum valeat ||[196] Sancti Joannis Nepomuceni patrocinium et ut inde Sancti hujus cresceret cultus et veneratio.

Pro fine hujus et superiorum librorum de miraculis, gratiis et beneficiis, tam pro salute corporum, quam animarum a Sancto Joanne Nepomuceno liberalissime patris et collatis, addere juvat eum jure meritoque gaudere glorioso titulo Thaumaturgi Bohemiae. Sic eum vetustissimus honorat liber, qui in sacrario ecclesiae metropolitanae Pragensis asservabatur, citatus a Wolffgango Chanowski, ejusdem ecclesiae quondam Canonico, vita functo anno millesimo quingentesimo octogesimo tertio;¹³⁵ qui inter alias gratias, in eodem libro notatas et primis temporibus patratas, refert: *Caecum ad ejus tumulum recepisse visum, alios praestantissimam opem sensisse, alios in vitae mortisque confinio stantes, quosdam etiam ad supplicia mortis judicum sententiis damnatos evasisse mortem etc.*¹³⁶ De suis temporibus loquens, subjungit: *Nostra memoria matres aliquae ad partum gravissime laborantes, alii hydrope, alii febris diuturnis crudelissime vexati, fusis ad Beatum Joannem precibus, convaluere; ut anathemata hodierna testantur.*¹³⁷ Unde pius lector facile colligere potest, quod cum ad nostra usque tempora omnia

¹³⁵ Obdobný text viz s. 79–80.

¹³⁶ B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 22.

¹³⁷ B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 28 (latinská citace viz Galluzzi, s. 106).

monumenta de omnibus tam antiqui tamque benefici Sancti gestis, virtutibus, miraculis et gratiis non sint conservata, de his omnibus nunquam satis vel dici vel scribi possit, ita ut ||[197] longe plura et dicenda et scribenda non essent, si vetustae illae memoriae deperditae non fuissent. Sufficiens nihilominus, quae in hac historia de vita ipsius retulimus ad credendum et colendum, tanquam magnum Sanctum et potentem apud Deum Intercessorem semperque beneficum, utilitati denique mortalium semper intentum Auxiliatorem.

Antiquioribus et recentioribus hactenus relatis consonant novissima, quae acciderunt in Nova Hispania, America et aliis a nostro mundo remotioribus partibus, ubi ei assurrexerunt altaria et specialissima illorum populorum erga Sanctum Joannem Nepomucenum accessit devotio et veneratio. Pauca sufficiant: In nova Hispania et in duabus primariis illius regni urbibus, Mexico et Puebla Angelorum, festum Sancti hujus Thaumaturgi cum novem dierum devota praeparatione, Missa solemni, praesentibus magistratibus, Nobilitate, Religiosis ordinibus et populo numerosissimo solemnissime celebratur. Vita quoque typis excusa in idiomate regionis manibus versatur et legitur, a Patre Joanne Antonio de Oviedo Societatis Jesu^o conscripta. Tam multi favores, quos ejus clientes in amplissimo illo regno percipiunt, praesertim fama periclitantes, illorum stimularunt devotionem ad petendam et impetrandam a Sancta Sede a||[198]postolica gratiam divinum de illo recitandi officium; ut ita pietatem aemularentur Bohemiae nostrae. Quae licet etiam aliunde sit regnum admodum inclytum, peculiari tamen frui potest gloria, quod hujus vitae luci dederit tam magnum Sanctum, Coelo tam magnum Martyrem, Ecclesiae tam magnum lumen ad illustranda omnium saeculorum volumina et fastos exornandos.||

Liber VI.

De fama sanctitatis, antiquitate cultus
et solemnii canonizatione Sancti Joannis Nepomuceni

Quamquam de martyrio et causa martyrii nec non de miraculis Sancti Joannis Nepomuceni ex historia ista abunde constet, praesertim ex iis, quae hactenus ex processibus judicialibus, pro canonizatione solemnii ejusdem Sancti Martyris institutis et in Sacra Rituum Congregatione post rigidum examen approbatis et confirmatis, nec non ex fide dignis scriptoribus, tum antiquis, tum recentioribus, atque ex dictis testium omni exceptione majorum desumpsimus (prout omnia in memoratis processibus judicialibus uberius continentur et exponuntur), nihilominus ad plenioram et planioram notitiam legentium, praesertim eorum, ad quos processus isti judiciales fortasse non pervenerunt, haud ingratum fore lectori judicavimus ostendere, quanta cum diligentia, securitate atque rigore Ecclesia in ejusmodi causa gravissima canonizationis procedat, ut ab omni erroris periculo, per sententiam definitivam ex Cathedra Divi Petri pronuntiandam decernat aliquem Servum Dei catalogo Sanctorum in Coelo regnantium adscribendum esse eique cultum et honorem Sanctis debitum in terris a fidelibus populis exhibendum esse statuat et declaret.

Cum enim pretiosa coram oculis Domini sint certamina illorum, qui pro testimonio Religionis orthodoxae, vel pro asserta justitia animam suam ponunt, ideo saepissime sit, quod eorum sepulchra mirificis honorentur signis. *Ad monumenta Martyrum*, inquit Sanctus Cyprianus, *pelluntur morbi, rugiunt daemones, terrentur Monarchae, coruscant miracula, concidunt idola etc.*¹³⁸ Id quod Magnus Deus noster liberalissime ostendit in suo fideli Servo Joanne Nepomuceno, quondam Canonico ecclesiae metropolitanae Pragensis, qui cum jussu Wenceslai, Imperatoris et Regis Bohemiae, pro servato sacrae Confessionis sigillo anno aerae vulgaris millesimo trecentesimo octogesimo tertio mortem constanter sustinisset, tot tantisque prodigiis ad ejus tumulum ejusque praesidio plusquam trium saeculorum spatio patris, glorificatus est in conspectu gentium, ita ut uno ore in regionibus septentrionalibus *Thaumaturgi* meruerit appellationem simulque a sancto ejus obitu cultus et veneratio ei exhibeatur.

Hinc longe lateque aucta sanctitatis, martyrii et miraculorum fama, primum auctoritate ordinaria Pragae in Curia Archiepiscopali duo instituti et constructi fuerunt processus judiciales, alter quidem de fama sanctitatis, martyrii et miraculorum, alter vero de cultu a tempore memoriam hominum excedente praestito eidem Beato Joanni Nepomuceno. Hi duo processus sigillis pluribus clausi, Romam ad Sacram Congregationem Rituum transmissi atque ibidem aperti, revisi, diligentissime in omnibus partibus et articulis discussi et examinati fuerunt. Quibus accesserunt instantissimae preces summorum Principum, Electorum imperii, Episcoporum, capitulorum, universitatum et magistratuum pro illius apotheosi, ut ita introductio causae^a hujus post maturam deliberationem fuerit decisa, quandoquidem

¹³⁸ S. Cyprian. *l. de duplici Martyrio.*] C. Cyprianus, Liber de duplici martyrio, CSEL 3, pars 3, s. 230 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 1, kde se navíc zmiňuje nejisté autorství: *ait S. Cyprianus, sive alius auctor, in Opusc. de duplici Mart.*).

processus primus de fama sanctitatis, martyrii et miraculorum repertus et agnitus est legitime ac legaliter constructus. Examinati fuere in eodem processu quadraginta novem testes, quorum catalogus recensetur in *summario*;¹³⁹ e quibus viginti et unus comprobant famam sanctitatis, martyrii et miraculorum, caeteri enim tantum de quibusdam miraculis et gratiis obtentis singulare testimonium deponunt. Observata fuerunt ad amussim omnia, quae praecipuntur in ||[202] decretis generalibus et novissimis sanctae memoriae Innocentii XI.; ut innuit Celsissimus Princeps Archiepiscopus in epistola sua informativa ad Sacram Congregationem Rituum et distinctius evincitur ex epistola scripta ad eundem Archiepiscopum a tribus Iudicibus delegatis.¹⁴⁰ In qua diserte habetur, quod inchoato coram dicto Domino Archiepiscopo processu, ad tramites instructionis ex Urbe missae ob ejusdem Domini Archiepiscopi absentiam secuta fuerit delegatio in personam Reverendissimi Vicarii generalis et duorum Adjunctorum. Qui postea examen testium juxta articulos pro parte Postulatoris productos et interrogatoria per Promotorem fiscalem exhibita receperunt, quae omnia plenissime resultant ex *summario* totius processus, dato in manus Reverendissimi Promotoris.¹⁴¹

Examen praedictorum testium legale omnibus numeris absolutum esse constat ex eo, quod eorum quilibet in loco sacro prius designato, praevia inductione, citatione ac juramento de veritate dicenda et servando secreto eoque in singulis sessionibus reiterato deposuerit, primum ad interrogatoria et postmodum ad articulos positionales; quae interrogatoria cum depositionibus testium semper clausa fuerunt et sigillo Celsissimi Archiepiscopi obsignata in fine cujuslibet sessionis, nec ea aperta nisi in prosecutione examinis et initio alterius sessionis. Denique in inductione eorundem testium habita fuit ratio, quod essent personae in ecclesiastica dignitate constitutae, de statu illustri ac publica munia in Regno Bohemiae obeuntes omnique fide et commendatione dignae, ut ex ipso catalogo testium¹⁴² et ex epistola Iudicum delegatorum ad Celsissimum Archiepiscopum atque ex alia epistola ad Sacram Congregationem directa patet. Absoluto testium examine, Praegae facta est legitima *compulsatio jurium*, exhibitis libris tam manuscriptis, quam impressis per archiviorum et bibliothecarum Praefectos; examinabantur a peritis archivia et antiquitas codicum, e quibus extracta fuerunt documenta ad causam facientia. Eorum transumptum fuit auscultatum et collatum per Notarium specialiter electum et juratum, una cum Notario actuario deputato, praesentibus Iudicibus et citato Procuratore fiscali in quolibet actu; qua auscultatione et collatione peracta, ambo Notarii testati sunt illius legalitatem, edito transumpto in forma authentica.^b Postremo publicatus fuit integer processus illiusque transumptum servatis servandis collatum; atque electus subinde fuit portitor, qui juramentum praestitit de fideliter ferendo ad Urbem transumpto, atque ita clausum est transumptum et pluribus sigillis obsignatum.¹⁴³

¹³⁹ *Summar. n. 1.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 1 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 2).

¹⁴⁰ *Summar. n. 2. §. 1. n. 3.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 3).

¹⁴¹ *Ibid. §. 2. §. 3.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 3 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 3).

¹⁴² *Summar. n. 1.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 3).

¹⁴³ *Summar. n. 3. §. 5. et §. 8. 9. 10.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 4).

Jam vero operae pretium est observare, quod causa haec non tendebat ad canonizationem cujuscumque Confessoris, pro quo assumenda esset plena discussio de virtutibus heroicis, sed pro declaratione martyrii; ad quem effectum sufficit ostendere constitutiva martyrii, cum in martyrio summitas virtutum et sanctitas universa consistat, ut docent Hostiensis, Fagnanus, Gonzales, Pirring, S. Bonaventura et alii.¹⁴⁴ Et Ecclesia simpliciter venerationem illis exhibet, qui martyrii palmam adepti fuerunt, ut bene docet Bellarminus.¹⁴⁵ Illud quoque observandum est, quod in processibus Pragmae constructis utpote in casu excepto cognitio summaria, ex **[204]** qua resultaret fama sanctitatis et miraculorum et famae hujusmodi percrebescencia. Unde satis superque fuit summam agere de gestis, martyrio et miraculis Beati Joannis eo pacto, ut exinde constet famam ejus sanctitatis et miraculorum.

Quoad species miraculorum, quae in processu admissae fuerunt, prior earum desumitur ex depositione viginti et unius testium, referentium gesta, martyrium, miracula et famam circa haec omnia. Qui cum fere omnes constituti reperiantur in aetate annos sexaginta excedente et testimonium deponant de auditu suorum majorum, qui erant omnes valde proveci, imo plerumque de secundo auditu ab aliis majoribus; quod nihil unquam fuerit auditum in contrarium et tandem quod de omnibus hic fama semper vigerit publica et communis traditio.¹⁴⁶ Atque ita dubitari nequit famam remanere probatam, prout in re antiquissima erat necesse.¹⁴⁷

Altera species probationis consistit in pluribus monumentis historicis de Beato Joanne agentibus, praecipue in duplici manuscripto codice vetustissimo, quorum alter extractus ex archivio ecclesiae metropolitanae Pragensis, alter confectus a Magistro Paulo Zidek; quorum uterque circa dimidium saeculi decimi quinti conscriptum fuisse periti a Judicibus delegatis electi pronuntiarunt.¹⁴⁸ Subsequuntur postea tres scriptores saeculi decimi sexti, nimirum Wenceslaus Hagek, qui anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo Regni Bohemiae chronicon in lucem dedit, de mandato gloriosae memoriae Imperatoris Ferdinandi I., a tribus viris primariis accurate revisum et approbatum, ut ex **[205]** privilegio operi praefixo patet. Alter scriptor est Joannes Dubravius, Episcopus Olomucensis, vir a dignitate ac literis notissimus, qui Regni Bohemiae historiam typis mandavit anno

¹⁴⁴ *Hostiens. de Reliq. et Vener. SS. in c. 1. n. 5.*] Hostiensis, In tertium decretalium librum commentaria, ad X.3.45, De reliquiis et veneratione Sanctorum;

Fagnan. n. 16.] P. Fagnanus, Jus canonicum, tom. II, in lib. 3. decretalium De reliquiis et veneratione Sanctorum, s. 334;

Gonzal. n. 5.] E. Gonzalez, Commentaria perpetua, tom. II, in lib. 3. decretalium De reliquiis et veneratione Sanctorum, s. 861;

Pirring. l. 3. Tit. 44. n. 4.] E. Pirring, Jus canonicum, tom. III, in lib. 3. decretalium De reliquiis et veneratione Sanctorum, spr. tit. 45, s. 685;

Bonavent. p. 2. a 2. odkaz se nám nepodařilo dohledat (všechny odkazy přeřaty z Acta utriusque processus, s. 4).

¹⁴⁵ *Bellarmin. l. 1. de Baptis. c. 6.*] R. Bellarminus, Disputationes de controversiis 1721, tom. III, controversia 2 De Baptismo et Confirmatione, lib. I, cap. 6 De Baptismo sanguinis et flaminis, s. 136–138 (odkaz přeřat z Acta utriusque processus, s. 5).

¹⁴⁶ *Summar. N. 1.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přeřat z Acta utriusque processus, s. 5).

¹⁴⁷ *Felin. in c. veniens. de Testib. n. 16.*] Felinus, Commentaria in quinque libros decretalium, pars II, in lib. 2. decretalium De testibus et attestationibus, cap. 10 Veniens, s. 618–619;

Pignatell. Consult. 241. n. 1. etc.] J. Pignatellus, Consultationes canonicae, tom. I (oba odkazy přeřaty z Acta utriusque processus, s. 5).

¹⁴⁸ *Process. Fol. 401.*] Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni, ff. 378–380 (odkaz přeřat z Acta utriusque processus, s. 5).

millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo. Tertium denique locum sibi vindicat Martinus Borek, qui ejusdem argumenti opus Wittenbergae impressum vulgavit anno millesimo quingentesimo octogesimo septimo.^c Agmen denique claudunt complures gravissimi scriptores saeculi decimi septimi, inter quos eminet Pater Bohuslaus Balbinus Societatis Jesu, qui anno millesimo sexcentesimo septuagesimo vitam Servi Dei Beati Joannis Nepomuceni adeo felici successu ex authenticis monumentis deprompsit, ut continuatores operis Bollandiani caeteris Sanctorum actis opus accensuerint. Balbinus autem in prologo ita loquitur: *Ac nihil ego quidem dubitem tanti Martyris vitam pridem conscriptam in antiquitate fuisse, at haeresis, quae Beati Joannis mortem paulo post excepit, iisdem flammis, quibus templa et coenobia omnia apud nos conciderunt, consumpsisse videtur. Quae igitur de Beato Martyre adferemus, in manuscriptis plurimis ea aetate viventium hominum (quorum mihi suppetit copia), tum in typo expressis codicibus reperta et in unum summa fide et religione collecta, non tam diligentiae cuivis meae, quam felicitati, quod inventa sint, adscribantur.*¹⁴⁹

Utraque ista species probationis, nempe testium depositio et historica documenta, maximi sunt momenti in causa praesenti. Cum enim ageretur de re antiquissima, dubitari nequit, an admittendi sint testes de fama deponentes cum suis requisitis, ut probat Pignatellus.¹⁵⁰ Quoad historicos, eorum testimonia fi[[206]dem mereri in rebus antiquissimis tradidit in peculiari dissertatione doctissimus olim Promotor fidei Petrus Franciscus de Rubeis.^d Praesertim quod inter memoratos scriptores duo reperiantur heterodoxi, Martinus Borek et Joannes Gluverius; qui cum enarrent Servi Dei martyrium et martyrii causam, controverti non potest, quod inde veritas rei gestae abunde confirmata maneat. Adversariorum enim Confessio potentissima dicitur probatio; et pro nota veritatis habetur, cum tanta sit vis veritatis, *ut etiam adversarios cogat interdum sibi testimonium dare*, prout ad rem praesentem inquit Bellarminus.¹⁵¹ Denique accedit, quod in pluribus canonizationibus Servorum Dei, dum ageretur de virtutibus et miraculis, semper admissa fuerunt dicta testium ex fama deponentium, prout ex Auditoribus rotae^e evincitur¹⁵² in relatione de Sancto Philippo Benitio^f et de Sancto Thoma de Villanova.^g Eandem vim habuerunt relationes historicorum juxta praxim Sacrae Congregationis servatam, occasione introductionis causarum et signaturae comissionis, ut in Wratislaviensi Beati Ceslai Odrovansii^h et in altera Montis Politiani Beatae Agnetis.ⁱ

In duobus primis praesentis historiae libris retulimus gesta praecipua de vita et martyrio Beati Joannis Nepomuceni, e quibus clarissime constat in causa ista adesse omnia necessaria, quae ad constitutionem martyrii juxta regulas ex communi theologorum et canonistarum sententia nec non ex praxi Ecclesiae receptas exiguntur. Hinc unus e Patronis causarum Sacri Palatii Apostolici, ad causam istam promovendam delectus et deputatus, in suo erudito scripto apud Sacram [[207]

¹⁴⁹ *Contin. Bolland. Tom. 3. Mensis Maji die 16. Balbin.]* B. Balbinus, Acta Sanctorum, prologus, § 1 (odkaz přeĳat z Acta utriusque processus, s. 6).

¹⁵⁰ *Pignatell. Tom. 1. Consult. 241. et Tom. 4. Consult. 65.]* Pignatellus, Consultationes canonicae (odkaz přeĳat z Acta utriusque processus, s. 6).

¹⁵¹ *Bellarmin. l. 4. de Eccl. c. 16.]* R. Bellarminus, Disputationes de controversiis 1721, tom. II, controversia 1 De conciliis et Ecclesia militante, lib. 4 De notis Ecclesiae, s. 130 (odkaz přeĳat z Acta utriusque processus, s. 7).

¹⁵² *Audit. Rotae Tit. de Fama Sanct. et Tit. de Mirac. Apud Contel. de Canoniz. pag. 520.]* F. Contelorius, Tractatus de canonizatione Sanctorum, tit. De fama sanctitatis, tit. De miraculis, Auditores Rotae (odkaz přeĳat z Acta utriusque processus, s. 7).

Congregationem pro introductione causae perorans, martyrium nostri Sancti sequentibus probavit argumentis.^{153j}

Et quidem martyrium, inquit ille, proprie ac specificè sumptum juxta sensum in actis apostolicis: *et eritis mihi testes in Jerusalem et in omni Judaea et Samaria et usque ad ultimum terrae*,¹⁵⁴ nihil aliud in sua notione praefert quam testimonium, quod quis edit in Dei honorem pro aliqua virtute fidei, ardore charitatis incensus, adversa quaeque et mortem ipsam forti animo sustinens.¹⁵⁵ Excellentia martyrii nobilior dari non potest quam illa, quae a Sancto Leone Magno describitur, ubi ait: *Cum omnium, dilectissimi, summa virtutum et totius plenitudo justitiae de illo amore nascatur, quo Deus proximusque diligitur, in nullis profecto hic amor sublimius excellere clariusque fulgere, quam in Sanctis Martyribus invenitur, qui Domino Jesu Christo pro omnibus hominibus mortuo tam propinqui sunt imitatione charitatis, quam similitudine passionis*.¹⁵⁶ Eminentia enim charitatis in Deum in hoc potissimum consistit, quod quis divitias, honorem et vitam contemnens, mortem alacri animo subeat secundum verba Domini: *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis*.¹⁵⁷ Quae verba ponderans Divus Bonaventura, inquit: *Mortem itaque pro Christo desiderare, morti se pro Christo exponere et in mortis agone gaudere actus est charitatis perfectae*.¹⁵⁸ Quapropter Divus Thomas maximum actum perfectionis in martyrio comprehendit.¹⁵⁹||

[208] Hoc itaque grande opus martyrii non consistit unice in mortis tolerantia pro asserenda veritate fidei, sed comprehendit etiam implementum alicujus operis, quod virtutem Christianam redoleat et in Deum dirigatur. Sicut enim opera, quae ipse jubet, exteriorem fidei, quam interne credimus, continent protestationem, ita eadem opera, utpote ad Deum relata, causam praebent martyrio, dicente Domino: *Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum Coelorum*.¹⁶⁰ Justitiae vero appellatione intelligi alias virtutes in ordine ad martyrium explicat Divus Thomas et alii.¹⁶¹ Idipsum demonstrant exempla e tabulis Ecclesiae petita, quibus docemur plures invictos pugiles Christi nedum pro assertione articuli fidei, sed pro aliquo etiam virtutis opere interfectos, venerationem Martyri debitam fuisse consecutos. Sic Sanctus Stanislaus, Episcopus Cracoviensis,^k cum Boleslaum, Poloniae Regem, libidine aestuantem anathemate percussisset, ab illo, dum sacra celebraret Mysteria, anno millesimo septuagesimo nono trucidatus, sacris aris ab

¹⁵³ D. Joannes Franchellucius] autor úvodních kapitol z Acta utriusque processus (s. 1–24), z nichž Wietrowsky v této kapitole téměř doslovně cituje – viz vysvětlivka j.

¹⁵⁴ Act. 1. 8. odkaz se nám nepodařilo dohledat (přejat z Acta utriusque processus, s. 13).

¹⁵⁵ D. Thom. 2. 2. q. 124. a. 4.] Thomas Aquinas, Summa Theologica (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 13);

Cardinal. de Laur in 3. sentent. Tom. 3. p. 2. Disp. 20. a. 1.] L. Brancatus (de Laurea), Commentaria in tertium librum sententiarum (oba odkazy přejaty z Acta utriusque processus, s. 13).

¹⁵⁶ S. Leo serm. de S. Laurentio.] Leo Magnus, Sermones, serm. 85 (83) In natali S. Laurentii Martyris, cap. 1, PL 54, col. 435 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 13).

¹⁵⁷ Joann. 15.] Io 15,13 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 13).

¹⁵⁸ S. Bonav. Opuscul. Apolog. Pauper. Resp. 2. c. 1.] Bonaventura, Apologia Pauperum contra calumniatorem (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 13).

¹⁵⁹ S. Thom. ibid. a. 3. Corp.] Thomas Aquinas, Summa Theologica (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 13).

¹⁶⁰ Matth. 5. 10. (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 14).

¹⁶¹ D. Thom. 2. 2. q. 124. a. 5. Corp.] Thomas Aquinas, Summa Theologica (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 14).

Innocentio IV. adscriptus est.¹⁶² Hoc idem factum de Sancto Thoma Cantuariensi ab Alexandro III.,¹ postquam ex causa tuendae immunitatis ecclesiasticae ab Henrico IV., Rege Angliae, multis aerumnis vexatus, manibus impiorum, illo ignaro, caesus occubuit anno millesimo centesimo septuagesimo, ut refert Baronius.¹⁶³ Facem soli praeferrem, si rem hanc pluribus illustrare pergerem. Alia exempla videri possunt apud Cardinalem de Laurea.¹⁶⁴

Quibus positis, palam sit in casu nostro concurrere omnia ad martyrium requisita. Primo enim constat ex hactenus relatis Beatum Joannem post carceris vin[[209]cula et tormentorum catastae mortem sustinuisse per demersionem in flumen, jubente Wenceslao Rege. Praeterea liquet ipsum lubenti animo acceptasse cruciatum et mortem, eo quod pluries rogatus a Rege, cujus saevitia latere non potuit, constanter responderit licitum non esse arcana Confessionis revelare. In carcere proposita sibi per custodem libertate, longiores potius in eo elegit moras, quam Regi satisfacere. Catastae adstrictus, non querimonias protulit, sed solum sacra nomina Jesu et Mariae frequenter ingeminavit. Tandem coram Principe, vehementius urgente pro violatione sigilli mortemque minitante, nihil dubius haesit, sed ore et opere sacrilegium est aversatus.

Denique martyrii causa evincitur, quia tormenta et mortem pati adstrictus est Joannes, ne sacramentale sigillum frangeret. Cujus quidem conservatio licet directe non cadat sub fidei objectum, ita ut dici possit illum propter fidem occubuisse (uti contigit cum Christi fidelibus in primitiva Ecclesia), nihilominus extra controversiam esse videtur, quod passio ipsius tribuenda sit operi virtutis ad Deum tendentis; qua inspecta, martyrii coronam sibi comparavit. Cujus rei potissima ratio est, quia cum Deus tegat peccata, clavibus Ecclesiae per poenitentiam subjecta in Sacerdote locum Dei tenente, ut se Deo conformet, omnimoda in eo obligatio residet eadem peccata celandi. Et si unquam hujusmodi obligationem transgreditur, sacrilegii reatum incurrit, tanquam divini praecepti in re sacra violator, ut docet Sanctus Thomas aliique theologi, cum quibus consonant Pirring, Fagnanus et alii.¹⁶⁵ Unde sicut Confessarius arctissime tenetur ad servandum sigillum, [[210] ita quoties contingit eum ex ejusmodi causa mortem sustinere, martyrii praemium adipisci non dubitatur, ut praeclare tradit Malfesius, cujus verba juvat afferre: *Confessarius tenetur audita in Confessione obsignata conservare in corde suo, ne ullo modo et ex quavis causa*

¹⁶² *Joann. Longinus in vita c. 8.*] J. Longinus, Vita S. Stanislai, in: Acta Sanctorum, s. 202–276; *Baron. in Adnot. ad Martyrolog. Rom. die 7. Mart. Lit. A.*] C. Baronius, Martyrologium Romanum (oba odkazy přejaty z Acta utriusque processus, s. 14).

¹⁶³ *Baron. ad ann. 1170 et 1172.*] C. Baronius, Annales Ecclesiastici (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 14).

¹⁶⁴ *Laurea in 3. sentent. Tom. 3. p. 2. Disp. 20. a. 7. n. 108. et seq.*] L. Brancatus (de Laurea), Commentaria in tertium librum sententiarum (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 14).

¹⁶⁵ *S. Thom. supplem. 3. p. q. 1. a. 1. ad 1. et 2.*] Thomas Aquinas, Summa Theologica; *Pirring. l. 5. Titul 31. n. 12.*] E. Pirring, Jus canonicum, tom. V, in lib. 5. decretalium, spr. tit. 38 De poenitentiis et remissionibus, s. 453–466; *Fagnan. in cap. Omnis de Poenit. et Remission. n. 27.*] P. Fagnanus, Jus canonicum, tom. III, in lib. 5. decretalium De Poenitentiis et Remissionibus, cap. Omnis, s. 127; *Gonzalez in cap. Si Sacerdos. de Off. Jud. Ordinarii.*] E. Gonzalez, Commentaria perpetua, tom. I, in lib. 1. decretalium, tit. De officio Judicis ordinarii, cap. 2, par. 3 De sigillo Confessionis, s. 707 (všechny odkazy přejaty z Acta utriusque processus, s. 16).

*directe vel indirecte illa manifestet, potius mortem libenter sustinendo. Sic enim erit Martyr Christi pro defensione Sacramentorum ipsius, ut fides docet.*¹⁶⁶

Accedit prodigiosa inventio corporis Beati Joannis ejusque sollemnis delatio ad ecclesiam metropolitanam Sancti Viti Martyris et denique vindicta in caedis authorem. Item fama sanctitatis et miraculorum ab ejus obitu et ab ejus tumbam ejusque praesidio patrata, quae omnia in historia ista ex ipsis processibus judicialibus desumpta descripsimus. De cultu immemorabili, seu cujus initium omnem hominum excedit memoriam, propositum fuit Sacrae Congregationi Rituum, quod tametsi expositio cultus hic non videatur necessaria, cum ista reservanda sit ad discussionem de casu excepto in bulla Urbani VIII., quia tamen manifestationi sanctitatis aliqua cognitio antiquissimae venerationis conducere potest; cum haec esse non potuerit, nisi martyrio praecedente. Ut optime notavit Sanctus Gregorius, agens de iis, quae subsequuta fuerunt martyrium Sancti Hermenegildi,^m ubi ait: *Qua in re considerandum nobis est, quia totum hoc agi nequaquam posset, si Hermenegildus Rex pro veritate mortuus non fuisset.*¹⁶⁷ Idcirco ad hunc finem delibanda sunt nonnulla, quae cultum nostri Beati ab ipsius obitu inchoatum demonstrant.||

[211] Jam quidem actum est in hac nostra historia de corporis delatione ad ecclesiam Sanctae Crucis Patrum de Poenitentia sollemnique illius translatione ad ecclesiam metropolitanam. Disertissime autem recensens P. Balbinus circumstantias, exponit populi concursum, deoscultationem corporis, invocationem Beati, compulsionem campanarum, honorificam inscriptionem;¹⁶⁸ unde ab eo tempore cultum coepisse autumat, inquit: *Neque honores isti nuper inventi novique dici possunt, sed ab ipsa statim morte et ab omni memoria hodie viventium hominum et ab omnibus impensi.*¹⁶⁹ Cui, paucis haec enarrantes, consentiunt vetustiores scriptores, nempe Hagecius, Paproczkus, P. Tannerus.¹⁷⁰ Ex his plures species cultus emanarunt, ubi principem locum tenet titulus *Beati et Martyris* illi adscriptus. Cujus meminit Hagecius et Balbinus,¹⁷¹ referens ad tumulum Joannis appensam esse orationem cum titulo *Beati* laminasque ferreas cratium, pro custodia sepulchri positarum, eodem titulo *Beati et Martyris* exornatas; et subdit, ab antiquo authore ante saeculum et ultra editum fuisse hymnum praeseferentem eundem titulum ac taliter eum a scriptoribus nominari.¹⁷² Quod plenius confirmant testes, deponentes appellatione *Sancti, Beati et Martyris* condecorari Servum Dei a tempore immemorabili, nemine, vel ipso Ordinario contradicente.¹⁷³

¹⁶⁶ *Malfes. Tract. 7. de Poenit. c. 2. n. 12. et 16.*] A. Molfesius, Promptuarii triplicis iuris, tractatus 7 De Sacramento poenitentiae, spr. cap. 23 De sigillo Confessionis, s. 482 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 16).

¹⁶⁷ *S. Gregor. l. 3. Dialog. c. 31.*] Gregorius Magnus, Dialogi (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 20).

¹⁶⁸ *Summar. n. 10. §. 3. 6. 7.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 20).

¹⁶⁹ [*Summar.*] *N. 24. §. 8.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 20).

¹⁷⁰ *Summar. n. 8. 24. §. 12.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 8, lit. G, Q, num. 24, spr. § 22 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 20).

¹⁷¹ *Summar. ibid.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 8, lit. G, num. 24, § 2, 4 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

¹⁷² *Ibid. §. 11. ad 19.*] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 24, spr. § 11–13 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

¹⁷³ *Summar. n. 25. §. 1. ad §. 14.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

Altera species cultus in eo versatur, quod Beatus Joannes reperiatur adlectus inter Sanctos Regni Bohemiae Patronos, id enim patet ex simultanea veneratione, quae ipsi cum aliis Patronis regni defertur.¹⁷⁴ In sacrario ecclesiae metropolitanae inter imagines Patronorum depicta est ante duo saecula imago Beati Joannis;¹⁷⁵ ||[212] praesertim vero illa depromitur, eo quod sepulchro Servi Dei appositum jam fuerit candelabrum, cujus basis traditur esse antiquissima ex P. Tannero et testibus,¹⁷⁶ postea ex munificentia Serenissimi Archiducis Austriae Leopoldi eleganter elaboratum, continens tum caeteras regni Patronorum imagines, tum illam Beati Joannis. Tertia species desumitur ex continuo populi concursu ad praedictum sepulchrum, eo confluentibus personis cujusvis dignitatis, ordinis et conditionis.¹⁷⁷ Gloriosae memoriae Ferdinandus I. Imperator, qui anno millesimo quingentesimo sexagesimo quarto obiit, cum Pragam accederet, procumbere ante Joannis tumulum semper assueverat habuitque post se imitatores Ferdinandum II. et III., qui praecipue in animum induxerat, solemnem Servi Dei canonizationem promovere.¹⁷⁸ Pium hunc morem venerationis profitebantur etiam recentiores Caesares, Leopoldus nimirum et Josephus, ac denique Augustissimus Carolus VI. nec non Optimates, antequam tribunalia subeant.¹⁷⁹ Iste autem concursus Cleri tam saecularis, quam regularis (tolerante Ordinario) a tempore immemorabili ex testibus abunde probatur.

Maxime vero ille cultus eminent die anniversario martyrii Beati Joannis, ubi adventare solet copiosissimi frequentia populi, et major quam in celebritate aliorum Sanctorum Regni Patronorum;¹⁸⁰ unde fama sanctitatis emanat ex conspirantibus in venerationem Servi Dei hominibus cujuscunque generis, conditionis et aetatis. Idem concursus fit in ecclesia constructa in loco nativitatis Servi Dei, ubi die illo solemnitas agitur a tempore immemorabili cum sermone panegyrico de ||[213] virtutibus Servi Dei, cum celebratione Missarum de Sanctissima Trinitate.¹⁸¹ Hujus templi constructioni jungitur consecratio altaris in ecclesia metropolitana Sancti hujus honori.¹⁸² Altare hoc exstat collocatum e regione ipsius sepulchri a tempore, cujus initii non est memoria; et post ejectum e Bohemia Fridericum, Comitem Palatinum, reconciliata ecclesia metropolitana Pragensi (quae ab haereticis in usus profanos conversa fuerat), idem altare anno vigesimo primo saeculi superioris denuo in honorem Beati Joannis Nepomuceni fuit dedicatum. Id quod authentice

¹⁷⁴ *Balbinus.*] B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 3, § 17 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

Summar. n. 24. §. 1.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

¹⁷⁵ *ibid. §. 9.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

¹⁷⁶ [*in Summar.*] P. Tanner.] Acta utriusque processus, Summarium I, num. 24, § 25,

[*Summar.*] n. 27. §. 1 usque ad 10.] Acta utriusque processus, Summarium I (oba odkazy přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

¹⁷⁷ *Balbin.* [*in Summar.*] n. 24. §. 1.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

¹⁷⁸ *Balbinus.* [*in Summar.*] *ibid. §. 6. et 7.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

¹⁷⁹ [*Summar.*] n. 26. §. 9.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 21).

¹⁸⁰ *Summar. n. 26. §. 1. q. 11. 14. § 15.*] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 22).

¹⁸¹ *Balbin.* [*in Summar.*] n. 24. §. 17. 18. n. 26. §. 16.] Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 22).

¹⁸² *Summar. n. 33. a §. 1. etc.*] Acta utriusque processus, Summarium I, spr. num. 22 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 22).

compertum habetur ex actis visitationis sepulchri reliquiarum, existentis in eodem altari e regione tumuli Beati Joannis, peractae a Celsissimo Principe Archiepiscopo die vigesimo sexto Julii anno saeculi hujus decimo nono.

Aperto enim illo sepulchro reliquiarum et capsula cum sacris reliquiis exempta et reserata, inventa fuit ibidem duplex schedula in membrana exarata; in una earum legebantur sequentia: *Anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo primo decima sexta Julii nos, Joannes, Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Pragensis, Princeps, Legatus natus etc., consecravimus altare hoc in honorem Beatae Mariae Visitatae, Sanctae Luciae, Sanctae Ottiliae, Sancti Clementis et Beati Joannis Confessarii etc.*¹⁸³ Altera scheda, etiam in membrana descripta, referebat idem sepulchrum reliquiarum, in altari praedicto repositum, fuisse visitatum anno supra millesimum septingentesimo sexto autoritate archiepiscopali, ubi scheda prior inventa et testibus ad id vocatis exhibita fuit. Quae omnia eo fine acta fuerunt, ut omnimoda certitudo haberetur illud altare etiam **[[214]** in honorem Beati Joannis Confessarii, alias de Nepomuk dicti, consecratum fuisse. Hactenus Patronus causarum Sacri Palatii Apostolici.

Hic addere juvat numerum Missarum, quae in ecclesia metropolitana Pragensi in honorem Sancti Joannis Nepomuceni his postremis annis celebratae fuerunt, uti etiam eorum, qui in ejus venerationem sacra Communionem se refecerunt:

Anno 1723

Missarum celebratarum octoginta duo millia sexcentae septuaginta duae. Id est: 82672.

Communionum duo milliones quinquaginta quinque millia trecentae sexaginta et una.

Id est: 2655361.¹⁸⁴

Anno 1724

Missarum celebratarum sexaginta quinque millia septingentae nonaginta tres. Id est: 65793.

Communionum duo milliones sexcentae nonaginta tres. Id est: 2000693.

Anno 1725

Missarum celebratarum sexaginta millia et unum mille sexcentae et octoginta septem.

Id est: 61687.

Communionum unus millio quinquaginta millia ducentae. Id est: 1050200.

Anno 1726

Missarum celebratarum quinquaginta octo millia nongentae quinquaginta. Id est: 58950.

Communionum unus millio quadraginta octo millia quadringentae nonaginta et una.

Id est: 1048491.||

[215] Anno 1727

Missarum celebratarum quinquaginta septem millia octingenta nonaginta novem.

Id est: 57899.

Communionum unus millio centum triginta unum millia septingentae triginta duae.

Id est: 1131732.

¹⁸³ [Summar.] n. 35. §. 1. et 2.] Acta utriusque processus, Summarium II.

¹⁸⁴ 2655361] spr. 2055361 viz předchozí číslovka i číselný údaj v tabulce

Intra quinquennium	
Missae universim	Communiones universim
82672	2055361
65793	2000693
61687	1050200
58950	1048491
57899	1131732
Summa 327001	Summa 7286477
Trecenta viginti septem millia et una.	Septem milliones ducenta octoginta sex millia quadringentae sexaginta septem. ¹⁸⁵

Alia species cultus (pergit Advocatus Sacri Palatii) promanat ex appensis anathematis, ex accensis lampadibus et cereis ad tumulum Beati Joannis Pragae et in ecclesia Nepomuci, item ex imaginibus antiquissimis cum palma et radiis, quae sunt insignia sanctitatis et martyrii, sciente et nihil contradicente Ordinario.¹⁸⁶ Denique cultus demonstratio etiam consurgit ex hymno impresso, cum editis in honorem Beatissimae Virginis et Sanctorum Regni Patronorum a Bertholdo Georgio Pontano anno millesimo sexcentesimo secundo; et ex oratione triplici idiomate, Bohemico nempe, Germanico et Latino, composita, cujus meminit Balb[[216]binus, referens eam reperiri affixam sepulchro Beati et a confluentibus clientibus recitari.¹⁸⁷ Qui hymni et oratio continent Beati Joannis gesta cum eximia laude ac titulo *Beati, Sancti et Martyris*. Quanti autem ponderis censendae sint hae species cultus, dubitari nequit et satis esse videtur, quod illae ad probationem cultus immemorabilis passim admittantur a Doctoribus, ut patet apud Cardinalem Bellarminum, Pignatellum et alios.¹⁸⁸ Unde Sacra Rituum Congregatio haec omnia tanquam legitima recepit, agnovit et approbavit. Ita Advocatus Romanus.

Hymnus ille antiquus, illorum temporum stylo compositus et ex libro *Sacrorum hymnorum* de Beata Virgine et Sanctis Patronis Regni Bohemiae apud Pontanum desumptus, de Sancto Joanne Nepomuceno, Canonico Pragensi Martyre, ita canit:¹⁸⁹

¹⁸⁵ *sexaginta septem*] spr. *septuaginta septem*, viz výše číselný údaj

¹⁸⁶ *Balbin. Tanner [in] Summar. n. 24. §. 3. etc.]* Acta utriusque processus, Summarium I, num. 24, § 3, 23, 24 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 22).

¹⁸⁷ *Balbin. [in] Summar. n. 24. §. 2. n. 31.]* Acta utriusque processus, Summarium I (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 23).

¹⁸⁸ *Bellarmin. l. 1. de Sanctis c. 13. et Beatis. et l. 1. de Reliquiis SS. c. 1.]* R. Bellarminus, Disputationes de controversiis 1721, tom. II, controversia 4 De Ecclesia triumphante, lib. 1 De beatudine et canonizatione Sanctorum, s. 402–405, lib. 2 De reliquiis et imaginibus Sanctorum, s. 422–423 (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 23).

Pignatell. Tom. 1. Consult. 244.] J. Pignatellus, Consultationes canonicae (odkaz přejat z Acta utriusque processus, s. 23).

¹⁸⁹ *Summar. n. 31.]* Acta utriusque processus, Summarium I; text hymnu přetiskuje také např.

Berghauer, *Protomartyr poenitentiae* II, s. 21. Z původního zdroje (G. Pontanus, *Hymnorum sacrorum libri tres*, s. 203–206) dle analýzy textu Wietrowsky zřejmě nevychází.

Hymnus

*Inter tot celebres, Czechia quos colit
Patronos, minimus non celebraberis
Votis, Jane Sacer, Presbyter optime,
 Prognate Nepomucio.
Non vitam, non studium, non cano caetera
In te magnifica, et quod fueris pius
Praelatus penes hanc metropolim sacram
 Aedem et tam Venerabilis.
Majus, quod memoro quodque Bohemia
Mire nostra colit, vix regio extera
Huic noscit simile; hinc novimus ecquis
 Confessarius optimus.||
Wenceslaus iners, luxurians nimis,
Indulgens variis tantus ineptiis,
Rex a multibona conjuge carpitur
 Secreto tamen et pie.
Hostis consilii judiciiue inops,
Execratur opus tam meritorium
Uxoremque suam, Presbyterum dein,
 Te sanctissimum in omnibus.
Vult dici sibimet crimina conjugis,
Quae majora suae sic caperet necis
Causam multiplicem, tolleret impie
 Uxorem inde piissimam.
Respondes misero, Presbyter optime:
Non sunt nota mihi crimina conjugis;
Quod si nota quidem, non licitum mihi
 Haec concredita prodere.
Rex actus Furiis, carcere condier¹⁹⁰
Torquerique jubet Presbyterum bonum;
Verum corde premit summa silentia
 Confessarius optimus.
Cum nihil proficeret, flumine mergier¹⁹¹
Caeca nocte jubet; plurima protinus
Lux undis rutilat, nuncia corporis
 Servati et fidei suae.
Agnoscit scelus hoc Rex reus omnium
Disceditque alio crimine turbidus,
Accurrit populus, tollit in aethera
 Haec miracula maxima.
Praelati roseum corpus ut auferunt,
Ante aras Mariae in metropolim sitam¹⁹²*

[217]

¹⁹⁰ *condier*] inf. prez. pas. – archaický tvar užívaný zřídka i u básníků doby klasické

¹⁹¹ *mergier*] viz výše

[218]

*Condunt et tumulum marmore muniunt
Cum magna reverentia.||
Discas Presbytero crimina credere,
Non ulli ista homini pandere, Presbyter,
Et tu disce, Dei qui geris hic vices,
Haec Ecclesia praecipit.
Signis mirificis haec Deus approbat,
Qui laedit leviter marmoreum locum,
Ridet reliquias, sustinet hac die
Certum opprobrium ut impius.
O fulgens superis Martyr honoribus,
Hoc per martyrium, per meritum tuum
Nos audi, petimus, respice sidere,
Da patrocinium tuum.
Ut qui te colimus, simus ab omnibus
Securi opprobriis, nec nisi crimina
Confessi, has animas, fata ubi postulant,
Emittamus in aethera.
Sit laus summa Patri, gloria Filio,
Sancto Spiritui, gloria Numini
Trino unique decus, gratiae et actio
Sit sit saecula in omnia.*

Ex P. Balbino apud continuatores Bollandi in *Actis Sanctorum* sequens legitur oratio, quam tribus linguis, Bohemica, Germanica et Latina, sepulchro Beati Joannis affixam populus pie recitare consuevit.¹⁹³

Beate Joannes, Martyr ac Patrone, Nepomuci in Regno Bohemiae oriunde, templi Sancti Viti in Arce Pragensi Canonice, qui eo quod ad instantiam Wenceslai Quarti Regis ||[219] ulcisci se de conjuge, saepe illum de vita corrigenda monente, volentis, ante et post torturam Confessionem Augustae propalare recusasti, in flumen Moldavam ex ponte praecipitatus, a luminibus noctu supra flumen, ubi corpus tuum jacuit, apparentibus, certissimis tuae innocentiae et sanctitatis testibus ostensus, solemniter ab universo Clero ac populo ad cathedrale templum deportatus fuisti. Usque hodie, qui tuum sepulchrum inhonorant, infamiam effugere non solent, tu enim admirandam, inauditam ac sempiternam memoriam secreti exomologeseos tuendi post te reliquisti. Per haec tua merita et dona divinitus tibi concessa precamur suppliciter ac fiducialiter, apud Omnipotentem Deum eam impetra nobis gratiam, ut ira ejus conquiescat, peccatorum poenas, ut pestem, famem, bellum aliasque tam corporis, quam animae plagas, clementer avertat et ut nos ante obitum confiteri, pro peccatis satisfacere, omne periculum et saeculi dedecus hominumque scandalum effugere, Deo placere et adhaerere, vitam laudabiliter concludere et ad vitam aeternam pervenire possimus. Per Jesum Christum, Dominum ac Salvatorem nostrum. Amen.||

¹⁹² *sitam*] spr. *suam* – viz Acta utriusque processus, s. 133; G. Pontanus, *Hymnorum sacrorum libri tres*, s. 205.

¹⁹³ *Summar. n. 31.*] Acta utriusque processus, *Summarium I*; viz také B. Balbinus, *Acta Sanctorum*, cap. 4, § 31.

[220] Praeter hanc antiquissimam aliae quoque typis excusae ad Sanctum Joannem Nepomucenum populo Pragensi familiares sunt sequentes:

Oratio

Sancte Joannes Nepomucene, Martyr gloriose, impetra tenebris ignorantiae meae peccatorum claram cognitionem, dolorosam contritionem, seriam Confessionem et plenam satisfactionem, ut per tuam intercessionem merear Dei visionem, per eum, qui lucem habitat inaccessibilem, Sanctum Deum. Amen.

Oratio¹⁹⁴

Ad Sanctum Joannem Nepomucenum pro avertenda infamia

Praesta, quaesumus,¹⁹⁵ Omnipotens Deus, precibus nostris, quas in Sancti Joannis Martyris tui veneratione deferimus, pium benignus auditum, ut ejus meritis et intercessione suffulti, ab infamia et confusione temporali liberati, ante mortem reatus nostros sincera Confessione expiare, salutari poenitentia delere et ||[221] portum salutis contingere feliciter valeamus. Per Christum Dominum nostrum.

Oratio

In honorem linguae miraculosae Sancti Joannis Nepomuceni

O lingua benedicta Sancti Joannis Nepomuceni Martyris, quae Dominum semper benedixisti et alios benedicere fecisti, quam ego humiliter et cum reverentia exosculator, ut per intercessionem Sancti Martyris tacenda tacere et loquenda cum aedificatione proximi proferre valeam; et omnes injurias patienter ferendo adversariis condonem atque juxta beneplacitum Dei vivam et moriar. Amen.

De his itaque ut ad effectum obtinendae solemnem canonizationis Servi Dei Joannis Nepomuceni judicialiter ac legitime constaret, tres processus judiciales construendi erant; duo autoritate ordinaria, nempe Celsissimi Principis Archiepiscopi Pragensis, de quibus jam diximus, et unus alius autoritate Sedis Apostolicae. Primus de fama sanctitatis, martyrii et miraculorum inchoatus erat anno saeculi nostri decimo quinto et finitus anno decimo nono. Secundus de cultu immemorabili seu memoriam hominum excedente inchoatus anno decimo nono et anno vigesimo tertioⁿ terminatus; uterque subinde a Sacra Congregatione Rituum nec non a Summo Pontifice Innocentio XIII. approbatus. Quo tempore idem Sanctissimus Pontifex indulsit Missam et Officium divinum anniversario die martyrii ejusdem Beati; in Bohemia quidem sub ritu duplici et in omnibus ditionibus Augustissimae Domus Austriacae et per totam Germaniam sub ritu semiduplici celebrandi.^o Cujus favoris extensionem anno sequenti, nempe vigesimo tertio, etiam obtinuit Regnum Poloniae, Ducatus Lithuaniae omnesque provinciae eidem regno annexae.

¹⁹⁴ Viz B. Balbinus, Acta Sanctorum, cap. 4, § 28.

¹⁹⁵ quaesumus] arch. konc. 1. pl. ind. préz. akt.

Porro crescente ubique locorum devotione erga hunc Sanctum Martyrem, cujus festum etiam Romae in ecclesia nationis Germanicae Sanctae Mariae, vulgo dell'Anima, solemniter celebratum est (opera Eminentissimi Cardinalis ab Althan, Oratoris caesarei et Ponentis in causa canonizationis), dein eandem solemnitatem prosequente Eminentissimo Cardinali Alvaro Cinfuegos e Societate Jesu, successore in munere Oratoris caesarei et Ponentis in eadem causa, novae litterae remissoriales a Sacra Congregatione Rituum anno vigesimo secundo saeculi nostri procuratae fuerunt pro novo processu auctoritate apostolica instituendo de vita, martyrio et miraculis Sancti Joannis. Qui fuit tertius processus, anno vigesimo tertio inchoatus et vigesimo quinto absolutus; quo rite examinato et mature ponderato in Sacra Congregatione Rituum, Sanctissimus Pontifex Benedictus XIII. ad instantes preces Reverendissimi Domini Joannis Rudolphi e Comitibus de Spork, Canonici Pragensis et nunc Episcopi Adraten||[223]sis, in causa ista Postulatoris, deputavit congregationem quinque Eminentissimorum Cardinalium ad decidendum: *An constaret de martyrio et causa martyrii*. Ubi decisio fuit affirmativa, per decretum typis editum die duodecimo Januarii anni vigesimi octavi, quod ita de hactenus dictis loquitur:

Decretum^p

Pragens. canonizationis seu declarationis martyrii
B. Joannis Nepomuceni, Canonici metropolitanae Pragae

Admissa a Sac. Rituum Congregatione habita 15. Februarii anni 1721 commissione introductionis causae beatificationis et canonizationis seu declarationis martyrii Servi Dei Joannis Nepomuceni, Canonici metropolitanae Pragen., Beati nuncupati, eaque successive a san. mem. Clemente PP. XI. sub die prima Martii ejusdem anni signata, postmodum deventum fuit ad discussionem sententiae ab Archiepiscopo Pragensi super casu excepto a decretis san. mem. Urbani PP. VIII. sive super cultu ||[224] publico, praedicto B. Joanni Nepomuceno ab immemorabili tempore praestito, latae in processu auctoritate ordinaria in illa Curia Archiepiscopali constructo. Quae sub die 15. Martii 1721 a Sac. Rituum Congregatione ad relationem Rmi. D. Card. ab Althan Ponentis confirmata fuit, cum subsecuta approbatione san. mem. Innocentii PP. XIII. Et successive die 7. Junii ejusdem anni Sacra Congregatio cum benigno ipsius Sanctissimi assensu Officium cum Missa in honorem praefati Beati, de Com. unius Martyris, sub ritu dup. pro Regno Bohemiae et sub ritu semidup. pro tota Germania et statibus haereditariis Augustissimae Domus Austriae recitari nec non illius Beati corpus elevari ac intra altaris mensam arbitrio Archiepiscopi Pragen. collocari posse concessit. Idemque Officium de anno 1723 ad Clerum saecularem et regularem utriusque sexus totius Regni Poloniae, Ducatus Lithuaniae ac provinciarum annexarum sub ritu semidup. extensum fuit. Quibus stantibus, compilatis auctoritate apostolica, vigore litterarum remissorialium et compulsorialium, a Sac. Rituum Congregatione de anno 1722 concessarum, novis processibus super sanctitate vitae, martyrio et miraculis in specie ipsius Beati eorumque vali||[225]ditate, in Sacra Congregatione sub die 3. Augusti 1726, annuente etiam Sanctissimo D. N. Benedicto XIII. approbata, idem Sanctissimus D. N. ad humillimas preces Co. Joannis Rudolphi de Spork, Canonici supradictae metropolitanae ac Postulatoris hujusmodi causae, ab illius capitulo specialiter deputati, Sanctitati Suae porrectas, ut in eadem causa dubium super martyrio et causa

martyrii examinari possit, congregationem particularem quinque Rmorum. Cardinalium ipsius Sacrae Congregationis, videlicet Orighi, Salerni, Cienfuegos et Pipiae, deputavit. In qua per Rmum. D. Cardinalem Cienfuegos, loco Rmi. D. Cardinalis ab Althann absentis Ponentis subrogatum, sub die 9. Januarii 1728 proposito ac discusso infrascripto dubio: *An constet de martyrio et causa martyrii in casu et ad effectum etc.*, omnes unanimi voto dixerunt: *Ita, constare de martyrio et causa martyrii, ut procedendum sit ad discussionem signorum seu miraculorum.* Facta igitur de hujusmodi resolutione per me, Secretarium, Sanctissimo D. N. relatione, Sanctitas Sua sententiam dictae congregationis particularis approbavit ac decre||[226]tum edi ac publicari mandavit. Die 12. Januarii 1728.

N. Card. Coscia^q

loco sigilli

N. M. Tedeschi, Archiepiscopus Apamenus, Sac. Rit. Congreg. Secretarius^r

Mense itaque Januario die 11. anni currentis 1729 congregatio Eminentissimorum Cardinalium et multorum theologorum atque Consultorum Sacrae Congregationis Rituum Suae Sanctitatis jussu celebrata fuit de miraculis perpendendis, videlicet *An et de quibus signis constaret.* Ubi quatuor approbata fuerunt: nimirum de incorruptione sacrae linguae ac de ejus intumescencia subitanea in praesentia Judicum a Sede Apostolica delegatorum et multorum aliorum testium, de instantanea sanatione paralitici brachii sinistri Theresiae Krebsianae et de praeservatione a submersione et morte Rosaliae Hodankianae in flumen delapsae. De quibus die 18. ejusdem mensis emanavit et vulgatum est decretum, quo haec miracula fuere approbata in haec verba:

Decretum

Pragens. canonizationis B. Joannis Nepomuceni,
Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae

Coram Sanctissimo Domino nostro Benedicto XIII. die 11. currentis anni 1729 habita ||[227] fuit Congregatio generalis Sacrorum Rituum in eaque per Rmum. D. Cardinalem ab Althann Ponentem seu Relatorem proposita causa Pragens. canonizationis B. Joannis Nepomuceni, ecclesiae metropolitanae Pragae Canonici, super dubio: *An et de quibus signis seu miraculis constet in casu et ad effectum, de quo agitur.* Sanctitas Sua, auditis DD. Consultorum et Rmdrum.¹⁹⁶ Cardinalium suffragiis, resolutionem ea die differre censuit, ut prius de more in tam gravi deliberatione tum suis, tum aliorum precibus Divinam opem imploraret. His vero jam peractis, infrascripta die Cathedrae Romanae Divi Petri Principis Apostolorum sacra, postquam idem Sanctissimus Dominus noster Missae solemni in Vaticana basilica interfuisset, expletis jam functionibus ecclesiasticis sacrisque vestibis adhuc indutus, accitis coram se R. P. D. Carolo Alberto Cauachino, Archiepiscopo Philippensi, fidei Promotore, et me, infrascripto Sacrae Congregationis Secretario, ex propositis miraculis sequentia approbavit: nimirum primum *perennis incorruptionis linguae Beati Joannis*, in secundo genere; secundum, in actu recognitio||[228]nis ejusdem sacrae linguae coram Pragensi Archiepiscopo aliisque Judicibus a Sede Apostolica Delegatis pluribusque de Clero et populo Nobilibusque viris secutum, videlicet

¹⁹⁶ Rmdrum.] spr. Rmorum – gen. pl. mask. Reverendissimorum.

repentinae intumescantiae et mutationis coloris praedictae linguae, item in secundo genere; quartum instantanae sanationis Annae Theresiae Krebsin a paralyti in brachio sinistro, in tertio genere; et sextum praeservationis a submersione Rosaliae Hodankianae, quae in flumen deciderat, similiter in tertio genere. Et ita etc. Hac die 18. Januarii 1729.

N. Cardinalis Coscia

loco sigilli

N. M. Tedeschi, Archiepiscopus Apamenus, Sac. Rit. Congreg. Secretarius

Ultimo, rite peractis omnibus, quae ad hanc tanti momenti causam canonizationis terminandam praemittenda erant, Sua Sanctitas die 16. Februarii currentis anni decrevit procedi posse ad solemnem Beati Joannis Nepomuceni canonizationem et decretum expediri ac publicari mandavit sequenti tenore:||

[229]

Decretum

Pragens. canonizationis B. Joannis Nepomuceni,
Canonici ecclesiae metropolitanae Praegae

Cum a Sanctissimo Domino nostro Benedicto XIII. die 11. Januarii anni currentis 1729 coacta coram se fuerit Congregatio generalis Sacrorum Rituum in eaque per Rmum. D. Cardinalem ab Althann Ponentem seu Relatorem proposita causa Pragens. canonizationis B. Joannis Nepomuceni, ecclesiae metropolitanae Praegae Canonici, super dubio: *An et de quibus miraculis constet in casu et ad effectum, de quo agitur*, Sanctitas vero Sua, auditis tunc votis DD. Consultorum et Rmorum. DD. Cardinalium, post fusas ad Deum preces, die 18. ejusdem mensis Cathedrae Romanae Divi Petri sacra ex propositis miraculis sequentia approbaverit: nimirum primum *perennis incorruptionis linguae Beati Joannis*, in secundo genere; secundum, in actu recognitionis ejusdem linguae coram Praegensi Archiepiscopo aliisque Ju||[230]dicibus a Sede Apostolica Delegatis pluribusque de Clero et populo Nobilibusque viris patratum, videlicet *repentinae intumescantiae et mutationis coloris praedictae linguae*, item in secundo genere; quartum *instantanae sanationis Annae Theresiae Krebsin a paralyti in brachio sinistro*, in tertio genere; et sextum *praeservationis a submersione Rosaliae Hodankianae, quae in flumen deciderat*, similiter in tertio genere. Tandem ad instantiam R. P. D. Joannis Rudolphi Sporck, Episcopi Adratensis electi, Canonici metropolitanae Praegae et Postulatoris, habita fuit die 15. Februarii ejusdem anni coram praedicto Sanctissimo Domino nostro alia Congregatio generalis eorundem Sacrorum Rituum, propositoque per memoratum Rmum. D. Cardinalem ab Althann altero, quod superat, in eadem causa dubio: *An, scilicet, stante approbatione quatuor miraculorum, tuto quandocunque procedi possit ad solemnem canonizationem ipsius Beati, in casu etc.*, omnibusque unanimi sententia *affirmative* respondentibus, idem Sanctissimus Dominus noster, accitis postmodum coram se R. P. D. Carolo Alberto Cauallchino, Archiepiscopo Philippensi, fidei Promotore, et me, infrascripto Sacrae Congregationis Secretario, praesens ca||[231]nonizationis Beati Joannis Nepomuceni quandocunque faciendae decretum expediri et publicari mandavit. Die 16. ejusdem mensis Februarii et anni 1729.

N. Cardinalis Coscia

loco sigilli

N. M. Tedeschi, Archiepiscopus Apamenus, Sac. Rit. Congreg. Secretarius

Pro hac vero solemnitate celebranda Sua Sanctitas determinavit diem proximum Sancto Josepho sacrum, nempe 19. Martii, in basilica Sancti Joannis Lateranensis; prout eodem die cum omni pompa, splendore atque magnificentia actus iste a Beatissimo Patre Benedicto XIII., Pontifice Maximo, celebratus et constitutio seu bulla canonizationis authentica fuit promulgata, quam pro conclusione praesentis historiae in gratiam et consolationem devotorum clientum magni Thaumaturgi Bohemiae Sancti Joannis Nepomuceni Martyris describimus.

Pro hac solemnissima sacra functione, quae est una ex maximis in Ecclesia Dei, basilica patriarchalis S. Joannis in Laterano, mater omnium in Christianitate ecclesiarum et prima omnium Vero et Vivo Deo a Constantino Magno aedificata, tum interne, tum externe pretiosis et magnificis picturis, aulaeis, auro et argento undique fulgentibus, manibus exquisitorum artificum elaboratis atque ordine pulcherrimo dispositis, exornata fuit pro die decimo nono mensis Martii festivae memoriae Sancti Josephi consecrato. Eo die a Sua Sanctitate pro hac magna solemnitate constituto ac praevio Pontificis mandato universus Clerus Romanus horis matutinis comparuit et celeberrimam inchoavit processionem. Praecedebant omnia tam basilicarum, quam aliarum ecclesiarum, quae sunt in Urbe capitula. Sequebantur Poenitentarii pontificii, qui peculiarem in capella papali obtinent locum; post hos Advocati consistoriales nec non Capellani a praefendis pretiosis infulis. Tum Cubicularii pontificii et chorus Cantorum, qui magnum vexillum, quod a linteatis alumnis Collegii Germanico-Hungarici deportabatur cum imagine Beati canonizandi, praecedebat. Post vexillum magnus praecipuorum Praelatorum sequebatur numerus, nempe Abbreviatores, Referendarii, Votantes, in utraque signatura, Clerici camerae, Auditores rotae, omnes in suis rochetis. Porro comparuit unus ex Auditoribus rotae in habitu Subdiaconi Praelatus, crucem deferens, quem alius cum thuribulo et cum septem aliis Ceroferariis accensos in candelabris cereos praecebant. Mox veniebant Abbates infulati, Episcopi, Archiepiscopi et Patriarchae, omnes in pluvialibus et mitris omnesque accensos in manibus cereos ferebant, quae omnia cum inexplicabili adspectantium voluptate atque gaudio cernebantur.

Cum processio ad principem basilicae Lateranensis portam procederet, Summus Pontifex sub magna sui palatii porticu aderat (ubi altare ac solium erat paratum) in pluviali, cum triregno in capite ac cereo accenso in ||[233] manu; ibi intonuit hymnum *Ave, maris stella* et se in sede portatili collocavit. Praecedebant Suam Sanctitatem Eminentissimi Domini Cardinales, omnes in pluvialibus et mitris, usque ad basilicam Lateranensem; quam Sua Sanctitas ingressa, mox ad adorationem sanctissimi Eucharistiae Sacramenti expositi se contulit et inde ad sedem pontificialem seu thronum sub pretioso conopaeo magnifice adornatum ascendit. Et posteaquam consedisset, primas excepit Eminentissimi Cardinalis ab Althann preces, quas nomine Suae Eminentiae D. Advocatus Ludovicus de Valentis, in comitiva unius Magistri Caeremoniarum, ante infimum gradum genuflexus protulit; inter hos duos flectentes Eminentia Sua stabat, vocem *instanter* proferens, rogando Suam Sanctitatem, ut Beatum Joannem Nepomucenum catalogo Sanctorum adscriberet. Cui ad has preces nomine Suae Sanctitatis responsum per D. Majella, Secretarium brevium ad Principes, datum est Deum prius invocandum esse; et omnis populus ab eo admonitus fuit, ut in opere tanti momenti Divinam imploraret assistentiam. Qua commonitione facta, e suo throno consurgens, genuflexus lumen de Coelo petiit;

chorus vero Cantorum litanias majores de omnibus Sanctis decantare coepit. Quibus finitis, non nominato Beato Joanne Nepomuceno, ad suam sedem rediit Pontifex. Ubi postquam secundae preces eo, quo primae ritu, cum addita voce *instanter, instantius* prolatae fuissent, Pontifex rursus in genua procumbens, et bre||[234]vi oratione praemissa, surrexisset; Diaconus a dextris stans et ad populum conversus, clara voce dixit: *Orate!* Et Pontifex illico rursus in genua procidens, uti et omnes alii praesentes genuflexi orationi vacabant, usque dum Subdiaconus pariter ad populum conversus, pronunciasset: *Levate!*

Tum omnes cum Pontifice consurgentes, stabant et Sua Sanctitas hymnum *Veni, Creator spiritus* intonuit, quem chorus Cantorum prosecutus est. Pontifex autem et omnes prius genuflexi, cum finito hymno surrexissent, rursus thronum conscendit et alii omnes sua subsellia occuparunt. Praemisso versu *Emitte Spiritum tuum et creabuntur* cum suo responsorio *Et renovabis faciem terrae*, Sua Sanctitas pronunciavit orationem de Sancto Spiritu *Deus, qui corda fidelium etc.*, et dicto *Amen* a choro, iterum consedit Pontifex. Et Eminentissimus Cardinalis ab Althan tertio et ultimo prodiit cum precibus, *instanter, instantius, instantissime* rogans, ut Sua Sanctitas Beatum Joannem Nepomucenum syllabo Sanctorum adscribere dignaretur; Pontifex in suo throno sedens, cum triregno in capite, sententiam canonizationis clara voce pronuntiavit:

Ad honorem Sanctae ac Individuae Trinitatis et exaltationem Fidei Catholicae ac Christianae Religionis augmentum, auctoritate ejusdem Dei Omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, ||[235] et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli et nostra, de consilio fratrum nostrorum, decernimus et definimus Beatum Joannem Nepomucenum Sanctum esse et Sanctorum numero adscribendum ipsumque catalogo hujusmodi adscribimus etc.

Hac definitiva sententia pronunciata, illico Eminentissimus D. Cardinalis ab Althan una cum Domino de Valentis praesentes rogavit Protonotarios, ut juridicum de re peracta formarent instrumentum et Suae Sanctitati pro expedienda bulla canonizationis supplicavit. Sua Sanctitas deposito triregno ex capite et stans in throno, hymnum Ambrosianum *Te Deum laudamus* intonuit, quem chorus Cantorum summo cum jubilo prosequatur et per totam Urbem propagata est sancta laetitia. Audiebantur bellica tormenta in Castro Sancti Angeli explosa, festivus omnium amplissimae Urbis campanarum, tubarum campestrium ac tympanorum sonus; omnia denique gaudio erant plena et exultatione.

Absoluto hymno a Cantorum choro, Diaconus stans a dextris solii, Beatum Joannem invocavit, dicens *Ora pro nobis, Beate Joannes*, respondente choro *Ut digni efficiamur promissionibus Christi*. Summus autem Pontifex orationem de eodem Beato pronunciavit et Dia||[236]conus decantavit *Confiteor*, in quo Sanctum neocanonizatum statim post nomina Sanctorum Petri et Pauli nominavit. Denique Sua Sanctitas ante crucem stans, praemissa oratione *Precibus et meritis etc.*, indulgentiam omnibus praesentibus concessit, et sacerdotali habitu assumpto, Missam solemnem de Sancto Josepho cum commemoratione Sancti neocanonizati cantavit. Ubi perventum est ad *Credo*, tres Eminentissimi Cardinales de Sacra Congregatione Rituum omnia requisita pro offertorio disponebant. Et finito symbolo, Summus Pontifex ab iisdem Eminentissimis Cardinalibus offertorium recepit: primo quidem duos grandes cereos, in quibus visebantur imagines coloribus expressae

Sancti neocanonizati, insignia Suae Sanctitatis et Capituli metropolitani Pragensis, unus cereorum sexaginta libras, alter triginta pondere adaequabant; alterum offertorium erant duo magni auro et argento obducti panes; tertio offerebantur duo auro etiam et argento obducta vini vasa. Haec omnia per supradictos Eminentissimos Cardinales de Sacra Congregatione Rituum oblata fuere, qui postmodum genua Suae Sanctitatis osculo sunt venerati. Finito sacrosancto Missae Sacrificio, tota haec magna sollemnitas cum universali jubilo conclusa fuit in honorem Sancti Joannis Nepomuceni, tanquam fulgidissimi luminis ecclesiae metropolitanae Pragensis, Regni Bohemiae Patroni, bonae famae Protectoris et pro tuenda sacramentali Confessione auriculari fortissimi Protomartyris.||

[237] Ex hac nostra historia eruditus ac pius lector agnoscat novum decus in Sancto Martyre Joanne Nepomuceno Ecclesiae Catholicae accessisse, cujus eximia inter alias pulchritudines emicat venustas ex colore candido et rubicundo; et quemadmodum candor innocentiae in tot illibatis animabus¹⁹⁷ nitet, ita rubedo in purpureo tot Martyrum fortissimorum sanguine refulget. Tam illustribus nobilitata pulchritudinibus non solum amabile Divinis oculis exhibet spectaculum, verum etiam mortalibus visendam suam praebet excellentiam ex eo, quod sit Ecclesia a Jesu Christo fundata. Quamvis enim diluvium sanguinis occisorum filiorum terrarum orbem universum inundaverit, ipsa tamen formosa mater non solum submergi nunquam potuit aut exstingui, verum potius (instar aquarum universalis diluvii, *quae elevarunt arcam in sublime*)¹⁹⁸ cruentum illud mare profuit ad eam altius provehendam. Nullis ei temporibus defuere armati potentia et furore praegnantibus persecutores.¹⁹⁹ Solus Diocletianus in una duntaxat urbe Nicomediensi et uno tantum die viginti millia Christianorum trucidavit et in una sola Aegypti provincia morti tradidit centum quadraginta quatuor millia, denique in exilium septingenta millia ejecit,²⁰⁰ qui per varias easque remotissimas terrarum plagas peregrini oberrare cogebantur, dum eis dignus non erat mundus Romanus.²⁰⁰ At incassum omnia. Impugnare illam poterant, sed non expugnare; ex materno sinu barbara crudelitas poterat eripere filios, sed eodem tempore ||[238] matrem novis partibus²⁰¹ foecundabat, unde (ut quidam scripsit) *Sanguis Martyrum factus est semen novorum Christianorum.*²⁰²

Sed ne porro hujusmodi plura monstra coronata recenseamus Imperatores, Reges et Principes, qui primis Ecclesiae saeculis implacabili cum sevitie fidei persequerentur, habuit saeculis posterioribus Polonia suum Boleslaum et suum Wenceslaum Bohemia. Ille Stanislaum, Episcopum Cracoviensem, ferro peremit, iste Joannem Nepomucenum, Canonicum Pragensem, variis tormentorum machinis aggrediens, tandem aquis praefocavit. Ita uterque vita spoliatus est, unus, quia sacrilego Regi restitit, alter, quia Imperatori impie curioso non cessit. Sed o quantam moriendo peperunt ambo gloriam! Patriae, quae illos genuit, Ecclesiae, quae illos educavit et fortitudine munivit, denique sibimetipsis, qui Coelestis Regis collegae

¹⁹⁷ *animabus*] abl. pl. od *anima*, *ae*, *f.* – pro odlišení abl. pl. od *animus*, *i*, *m.* (analogie podle *deabus*).

¹⁹⁸ *Gen. 7.*] Gn 7,17: *factumque est diluvium quadraginta diebus super terram et multiplicatae sunt aquae et elevaverunt arcam in sublime a terra* (odkaz přejet z GALLUZZI, s. 1).

¹⁹⁹ *Niceph. l. 7. c. 6.*] odkaz se nám nepodařilo dohledat (přejet z GALLUZZI, s. 2).

²⁰⁰ *Forest. in Vit. Imper.*] odkaz se nám nepodařilo dohledat (přejet z GALLUZZI, s. 2).

²⁰¹ *partubus*] arch. koncovka dat. a abl. pl. od *partus*, *us*, *m.* = porod.

²⁰² *Tertull.*] S. F. Tertullianus, *Apologeticum*, cap. 50, 1939, s. 120.

facti sunt, quia terreni Regis amicitiam contempserunt. De hoc secundo athleta Christi Joanne vitam succincte scripsimus, ex iis duntaxat paucis monumentis authenticis, quae ab incendiis praeservata fuerunt et voracis temporis erepta injuriis, a quibus persaepe plura, si non etiam meliora, absumpta fuere gloriosa gesta Sanctorum. Meminisse quoque juvat, quod etiam fragmenta nobilis colossi colligantur, e quibus illustre simulachrum, tametsi jam collapsum, agnoscitur. Sufficit legisse pretiosam herois nostri mortem, ex qua sanctitas vitae concipiatur. Di||[239]xerat quidem Sanctus Chrysologus *martyrium non constare per meritum, sed venire per gratiam.*²⁰³ Si tamen sermo est de merito congruo, non de condigno, Martyres ordinarie *propter antecedentem vitam*, asserit Augustinus, *ad martyrii gloriam pervenire.*²⁰⁴ Brevius Divus Ambrosius ait *ipsam mortem Martyrum praemium vitae esse.*²⁰⁵ Unde sperare fas est, quod lecto in hac nostra historia martyrio magni Thaumaturgi Bohemiae et Protomartyris sigilli sacramentalis, celebre dictum poëtae repeti possit: *Scire piget post tale decus, quid fecerit ante.*²⁰⁶

Caeterum nonnullis forte videbitur nos de vita et gestis tam magni Sancti dixisse parum, aliis dixisse multum. Parum diximus, quia pauca (ut non semel indicavimus) veterum ad nostram aetatem pervenerunt monumenta. Hinc P. Bohuslaus Balbinus Societatis Jesu post adhibitam omnem diligentiam in conquirendis variis fidissimis et indubiis manuscriptis ea tamen adeo pauca reperit, ut ex iis vitam Sancti Joannis Nepomuceni ad quatuor duntaxat capita reducere potuerit.^t Multum forte diximus, si lector ea quoque observavit, quae in authenticis fundata notitiis protulimus, non quidem omnino necessaria, verisimilia tamen; exemplo auctorum classicorum et historicorum, qui simili ratione scripserunt et cum bono leguntur sapore. Id quod natura ipsa nos docet, quae dum in arbore primario fructus producit, folia non excludit. Si||[240]ve igitur parum, sive multum dixisse videamur, apologia non egemus, quae piis lectoribus necessaria non est et aliis nulla forte sufficeret. Cum Sancto Augustino absolvimus omnia, qui suos praeclaros *De civitate Dei* libros concludit et ait: *Quibus parum, quibus nimium est, mihi ignoscant. Quibus autem satis est, non mihi, sed Domino mecum gratias congratulantes agant.*²⁰⁷

Postremo quae hactenus de virtutibus et miraculis Sancti Joannis Nepomuceni dicta sunt, praesertim quae in bulla seu constitutione apostolica non exprimuntur, sola humana fide, digna haberi volumus eo prorsus modo, quo aliae humanae historiae habentur. Quare profitemur nos omni meliori modo velle observare decreta sanctae memoriae Urbani Papae VIII., 5. Junii 1631 et 5. Julii 1634 edita,^u etc.||

²⁰³ *Chrisol. serm. 152.*] Petrus Chrysologus, Collectio sermonum, serm. 152, lin. 86, CCSL 24B, col. 227 (odkaz přeřat z GALLUZZI, s. 2).

²⁰⁴ *Augustin.*] citováno zřejmě nepřesně, text se nám nepodařilo dohledat (odkaz přeřat z GALLUZZI, s. 2).

²⁰⁵ *Ambros. l. de Fide Resurrect.*] Ambrosius, De excessu fratris Satyri, lib. 2, par. 45, lin. 9, CSEL 73, s. 273 (odkaz přeřat z GALLUZZI, s. 2).

²⁰⁶ *Martial. Epigr. de Mutio Scevola.*] M. V. Martialis, Epigrammata, lib. 8, epigr. 30, vers. 9, 1982, s. 182 (odkaz přeřat z GALLUZZI, s. 2).

²⁰⁷ A. Augustinus Hipponensis, De civitate Dei, lib. 22, cap. 30, lin. 150, Opera 14,2, s. 866.

[241]

**Sanctissimi in Christo Patris
et Domini nostri Benedicti XIII. Pont. Max.
constitutio,
qua Beatus Joannes Nepomucenus,
Presbyter et metropolitanae ecclesiae Pragensis
in Regno Bohemiae Canonicus,
Sanctorum Christi canoni adscribitur
Romae 1729**

Ex typographia Rever. Camerae Apostolicae
Reimpressum Vetero-Pragae, apud Carolum Joannem Hraba,
Incltyi Regni Bohemiae Statuum Typograph.^v||

[242]

Benedictus Episcopus, Servus Servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam

Christus Dominus,²⁰⁸ qui priusquam in coelum ascenderet, suae Ecclesiae supra firmam petram aedificatae spondit se usque ad finem saeculi curaturum, ne ullo unquam tempore adversus eam portae inferi praevalerent, sive cruentae persecutionum procellae, sive impia dogmata haereticorum eam concutere identidem conarentur; quotidie sub oculis nostris suae hujus promissionis maxima argumenta ad Christianam fortitudinem in suorum fidelium cordibus augendam edere non cessat. Quum²⁰⁹ enim singuli Fidei Catholicae articuli, ipsius Redemptoris nostri et Apostolorum ore vulgati, magnos praecones et sanguine suo coram Tyrannis aliisque Dei hostibus purpuratos testes habuerint, tandem repertus est etiam, qui Sacramentum poenitentiae secretamque peccato||[243]rum Confessionem auricularem, ordinario ejus ministro Sacerdoti factam, contra posteriorum aetatum haereticos in antecessum propugnaturus, Martyr invictus oppeteret. Quam quidem Confessionem, una cum lege et obligatione divinitus lata, quae ad illius secretum attinent, religiose celandi antiquissimi Ecclesiae Patres miro semper unanimique consensu commendaverunt et tota Ecclesia ab initio observavit ac modo sanctissime observat.

Itaque sub finem saeculi²¹⁰ a Christo nato XIV., quum in vineam a Christo Domino plantatam ejusque pretioso sanguine aspersam ventus urens pravorum dogmatum irruisset, Waldensium et Albigensium infausta sobole (Catharis nimirum, Patarenis et Manichaeis) in Catholicam veritatem bacchante, quae praeter alia permulta Confessionis et poenitentiae Sacramentum subvertere conabatur, quumque ex pestilentissimis libris Wicleffi prognata Hussitarum secta florentissimo Regno Bohemiae immineret, perinsignis Ecclesia Pragensis, praecipua Romanae filia ac totius regni mater, filium suum Joannem Nepomucenum pro sigillo sacramentalis Confessionis undequaque servando adversus novos inferorum conatus murum

²⁰⁸ I. *Christus Dominus semper Ecclesiam suam contra hostes defendit* (marginálíe číslující jednotlivé odstavce a shrnující jejich obsah).

²⁰⁹ *Quum*] = *cum*

²¹⁰ II. *Joannes Nepomucenus pro sigillo sacramentalis Confessionis contra haereticos tuendo a Deo datus.*

opposit. Unde factum, ut Joannis constantia glorioso martyrio coronata compluribus signis in tota Bohemia et Germania a Deo illustrari meruerit; quae tandem hanc Sanctam Romanam Ecclesiam (cui auctore Christo Domino praesidemus) permoverunt, ut virum Deo carum Sanctorum Christi Martyrum canoni per nos adscribendum sanciret. Priusquam vero anteactam caeremoniam enarrare adgrediamur, maxime decet, ut de Beato Martyre aliqua proferamus, ut illius sanctitatis memoria in fidelium animos dulcius illabatur.

Nepomuci, Bohemiae opido,²¹¹ Praga in Bavariam ituris obvio perque Sanctum Adalbertum Pragensem, antistitem et Martyrem, signis olim nobilitato, Joannem ineunte jam saeculo decimo quarto parentes ejus, pietate magis, quam avorum titulis clari, precibus et votis ad Dei Matrem fuis, impetraverunt. Egregia et vere Christiana pueri indoles probe exulta statim illuxit, formula enim Presbyteris divinum Sacrificium facturis inserviendi percepta, sponte sua ad coenobium Monachorum Cisterciensium Nepomuco adjacens primo mane decurrere singulisque Dei Mystis ad aras operaturis ministrare consuevit. Adultior factus, mirioribus²¹² literis ac postea gravioribus disciplinis (quae Dei obsequiis destinandum juvenem praecipue decerent) sedulo instructus, ecclesiasticae militiae nomen dare ||[245] constituit; praemissoque in tantae rei cogitatione mense, ab omnibus negotiis vacuo, presbyteratum suscepit eique in aede Pragensi Beatae Virginis, quam *Laetam curiam* appellant, verbi Dei promulgandi onus injunctum est. Quod a summis et disertis viris ibidem antea occupatum, tanta ipse prudentia et fervore implevit, ut evangelii semina audientium cordibus inserens, populi expectationem aequaverit ac superiorum, qui in eodem officio praeiverant, desiderium extinxerit. Hinc universis doctrinam virtutemque Joannis collaudantibus, inter metropolitanae ecclesiae Pragensis Canonicos, Joanne Archiepiscopo agente, una plane omnium voce cooptatus est; ei statim in eadem ecclesia coram Caroli IV. Imperatoris filio Wenceslao, Romanorum et Bohemiae Rege IV., sacras conciones habendi nova provincia imposita, qua Joannes pro sua modestia se frustra abdicare tentavit. Compluribus annis poenitentiam contra scelera, aulae licentiam corruptosque mores strenuus Ecclesiastes praedicavit, Wenceslao sana ejus eloquentia victo, necdum in vitiorum sordes lapsus, multa viri Dei suasu faciente; qui tanto etiam ejus ornandi studio incensus est, ut praecipuis regni dignitatibus, Praepositura scilicet ecclesiae Wissehradensis, post archiepiscopalem primaria, et sedis Litomissli||[246]ensis fastigio episcopali, ultro oblatis, Joannem honestare percuperet.

Sed ille opulento lucro animarum unice intentus,²¹³ hujusmodi se honorum amplitudini generoso consilio subduxit. Ne tamen illorum contemptu in superbiae notam incurreret, summum tandem Eleemosynarii munus a Rege ejusque optima conjuge Johanna, Alberti Bavariae Ducis filia, collatum accepit; in quo exercendo praeclaris animi dotibus toti aulae praeluxit et Johanna Regina, Christianis virtutibus instructissima, suae conscientiae arbitrum esse voluit, quod exemplum Pragensis arcis Sanctimoniales secutae, ad summum perfectionis apicem eo duce convolarunt. Haec prima in viro Dei sanctitatis praeludia absolutam consummationem aliunde acceperunt, ubi pro custodiendo Sacramenti poenitentiae sigillo nulla humana vi reserando animam suam ponere non dubitavit. Etenim labente anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo tertio, quum Wenceslaus paternae virtutis

²¹¹ III. Joannis Nepomuceni ortus, educatio et munera.

²¹² mirioribus] spr. mitioribus viz Berghauer, *Protomartyr poenitentiae* II, s. 436.

²¹³ IV. Lucro animarum intentus, honores respuit; fit Confessarius Johanna Reginae.

immemor, agente humani generis hoste, in flagitiorum abyssum praeceps ruisset, pietissima Regina, viri sceleribus maxime offensa, crudelitatem ejus perhorrescens, uni Deo se totam dicare constituit, ab eo in tanta calamitate subsidium et solatium deprecatura. Sacrum propterea Confessam^[247] Tribunal adire frequentius, cum lacrymis conscientiam aperire, afflicta se, egenorum curam suscipere, Deum assidue cogitare et diu noctuque obsecrare, ut meliorem conjugii mentem daret, quem pridem a pessimo vitae instituto revocare optans, seorsum privatis obsecrationibus saepe numero adgressa fuerat.

Sed Rex crimina criminibus addens,²¹⁴ piis optimae Reginae officiis in furorem actus, eo prolapsus est, ut quae illa in sacramentali Confessione Eleemosynario atque uni Deo aperiret, ab eo sibi patefieri debere nefario ausu contenderet; magnisque hoc pollicitationibus a Joanne extorquere semel atque iterum laboravit. Mox novum Regis atrocissimum facinus in coco (veribus²¹⁵ transfixo atque igne assari jusso, aliis prae horrore et stupore tacentibus) a Joanne leniter objurgatum, ejus immanitatem in Dei famulum irritavit, quare Eleemosynarium contumeliis affectum, carceri et vinculis mancipat, inde non educendum minatus, nisi Reginae Confessionem pendat. At ejus constantiam in vinculis et postmodum in convivio Wenceslaus expugnare frustra molitus, catastae impositum, tormentis et facibus ad latera admotis, ut secretum proderet, torqueri imperat; quo in agone Christi pugil nihil prorsus nisi suavissima Jesu et Mariae nomina in^[248] geminans, vitam et mortem Domino commendavit. Carcere hinc dimissus curatisque vulneribus, vir Dei secum immaniter acta prudens celavit, resumptoque pristino concionum exercitio in aede principe, quum ad populum verba illa Christi Domini protulisset: *modicum videbitis me; et jam non multa loquar vobiscum;*²¹⁶ sibi pro Christi et Ecclesiae lege occumbendum praenuntiavit. Tum uberrimis lacrymis regni infortunia et eventuras brevi calamitates memorans inque magno luctu omnes relinquens, concionem absolvit. Supremum igitur agonem sibi instare praenoscens, antiquam Deiparae imaginem veneraturus, Boleslaviam profectus, ejus praesidium vehementissimis precibus flagitavit. Inde Pragae vespere pervigilii Dominicae Ascensionis reducem e fenestra Rex conspicatus ad se accersit, mortem interminatus, nisi arcanas conjugii Confessiones statim exponat. Sed fortissimus Dei miles intrepide reluctatus impium facinus, quod ab se requirebatur, non voce, sed capitis vultusque gravitate aversatus est. Mox jussu regio a satellitibus comprehensus, alio clam deportatur, noctuque manibus et pedibus vinctus, ad pontem Moldavae, Pragae praeterfluentis, deductus, in subjectum flumen praecipitatur.||

[249] Joannis caedem,²¹⁷ quam Wenceslaus latere voluerat, coelestia statim miracula prodiderunt, totus enim Moldavae fluvius continuo flammis reluxit et Martyris corpus secundo flumine quasi facibus undique cinctum descendens, effusam ad spectaculum civitatem attraxit. Regina ipsa sceleris nescia, conjugii necis auctori prodigium indicante; qui criminis conscientia tortus, humanum consortium triduo ferre non potuit. Postero die repertum Martyris corpus caedis causa patefacta, ad proximam aedem Sanctae Crucis perlatum est, subinde ad metropolitanam ecclesiam,

²¹⁴ V. *Pro sigillo Confessionis atrocissima patitur et mortem subit.*

²¹⁵ *verubus*] arch. *koncovka* dat. a abl. pl. od *veru, us, n.* = rožeň.

²¹⁶ Io 16,16: *modicum et iam non videbitis me et iterum modicum et videbitis me quia vado ad Patrem;* Io 14,30: *iam non multa loquar vobiscum venit enim princeps mundi huius et in me non habet quicquam.*

²¹⁷ VI. *Joannis martyrium et sanctitas miraculis patefacta.*

ubi aegros quam plurimos sacrarum exuviarum contactu sanatos, vetera monumenta copiose testantur. Signis postea non paucis ad Martyris, qui Dei gloriam eloquio, juxta ac silentio amplificare studuerat, loculum sepulchralem patefactis, ejus veneratio et fama sanctitatis in toto Regno Bohemiae per medias haeresum et bellorum flammas mirifice aucta, Germaniam universam et septentrionales oras pervagata est. Hisce de rebus uberes commentarii, Joannis martyrium, miracula et cultum immemorabilem minimeque interruptum recensentes, ab anno millesimo septingentesimo decimo quinto ad annum millesimum septingentesimum vigesimum in Sede Archiepiscopali Pragensi publica **[[250]]** solemnique caeremonia confecti sunt. Quo tempore invicti Martyris corpusculo juridice recognito, et carne ac membris in cineres pridem conversis, licet tota ossium compago superesset, lingua, sigilli Confessionis sacramentalis inexpugnabilis custos, in ore et cranio terra pleno prorsus incorrupta, flexilis et vivida reperta est. Haec vero in theca honorifice inclusa, anno millesimo septingentesimo vigesimo primo in solemnii supplicatione maximo Christiani populi gaudio circumlata est.

His porro commentariis²¹⁸ ad piae recordationis antecessorem nostrum Clementem Papam XI. allatis perque Venerabiles Fratres nostros Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, Sacrorum Rituum Congregationi Praepositos canonico examine comprobatis, Officium et sacrosanctum Missae Sacrificium de eo sub ritu communi unius Martyris in Bohemia, Germania aliisque regionibus celebrandi sacrique corporis ex tumulo, seorsum posito et repagulis ferreis munito, infra mensam altaris transferendi facultas concessa est. Quo translato novisque commentariis hac de re apostolica auctoritate conscriptis, die vigesima septima Januarii anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo quinto sacrae linguae prodi**[[251]]**giosa incorruptio denuo explorata, omnes quotquot aderant permultos gravissimos viros rei anatomicae peritos repentino spectaculo in summam admirationem convertit, ubi in conspectu universorum spacio ferme unius horae lingua subobscura a radice quasi rubrum colorem induens et palam intumescens, hujusmodi colorem sensim in purpureum mutavit.

Itaque per venerabiles fratres nostros²¹⁹ Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales viri Dei martyrio et prodigiis coram nobis accurate recognitis atque perpensis et duobus praesertim ex recentioribus miraculis una cum iis, quae ad linguam pertinent, voce unanimi comprobatis: uno scilicet Annae Theresiae Crebsin, a sex mensium paralyti et atrophia in laevo brachio percussae, quae sub finem novemdialis jejunii, a se instituti in honorem Beati Joannis, momento citius convaluit; altero vero in septenni puella Rosalia Hodanckiana, noctu in flumen Watavam lapsa, quae ejusdem viri Dei patrocinio a matre implorato, post horae spacium ex aquis, ubi mersa jacuerat, incolumis educta est; nos Joannem Nepomucenum, ob servatam legem arcani Confessionis sacramentalis violenta nece peremptum, consueto Ecclesiae Romanae ritu in Sanctorum Christi Martyrum **[[252]]** canonem referre decrevimus. Pro quo referendo charissimus in Christo filius noster Carolus VI., Imperator electus Hispaniarum Catholicus et Romanorum, Hungariae ac Bohemiae Rex Illustris, et charissima in Christo filia nostra Elisabetha Christina, ejusdem Caroli uxor, et Amalia, vidua clarae memoriae Josephi, olim Imperatoris electi, itidemque charissimus in Christo filius noster Fridericus Augustus, Poloniae Rex Illustris, compluresque Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, Archiepiscopi,

²¹⁸ VII. Joannis martyrium a Romana Ecclesia canonice comprobatum et ejus lingua incorrupta.

²¹⁹ VIII. Joannis miracula a Sede Apostolica recognita et undequaque probata.

Episcopi et Germaniae Principes ab initio causae supplices preces huic Apostolicae Sedi porrexerant suasque jam porrigit venerabilis frater Ferdinandus Archiepiscopus et prae caeteris dilecti filii, Capitulum et Canonici metropolitanae ecclesiae Pragensis, eximia et plane singulari erga collegam suam devotione inflammati.

In tribus ergo consistoriis²²⁰ et plenario conventu eorundem venerabilium fratrum nostrorum, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium, Patriarcharum, Archiepiscoporum et Episcoporum, nobiscum Romae praesentium, universis ad Beatum Christi Martyrem Joannem Nepomucenum pertinentibus pro more discussis, unanimi sententia, per Apostolicae Sedis Notarios coram nobis excepta, post tantae rei perficiendae solemnem diem indictam, perque ||[253] orationes, jejunia et elemosynas omnipotentis Dei opem in re tanta absolvenda ferventissime imploratam, omnibus, quae ad antecessorum nostrorum Romanorum Pontificum constitutiones et Sanctae Romanae Ecclesiae disciplinam agenda erant, summa religione peractis, hac ipsa die in honorem Beati Josephi Confessoris et Deiparae Sponsi Deo sacra, una cum jam dictis venerabilibus fratribus nostris, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis, et maxima utriusque Cleri et populi frequentia in sacrosanctam basilicam Lateranensem Deo supplicantes convenimus. Ubi semel, iterum et tertio pro Christi famulo Joanne Nepomuceno Sanctorum Martyrum canoni adscribendo per dilectum filium nostrum Michaëlem Fridericum, Sanctae Romanae Ecclesiae tituli Sanctae Sabinae Presbyterum Cardinalem ab Althan nuncupatum, repetitis precibus exorati, post cantatas sacras orationes et Spiritus Sancti gratiam humillime invocata, ad honorem Sanctae et Individuae Trinitatis, Fidei Catholicae exaltationem et Christiani nominis incrementum, auctoritate omnipotentis Dei, Patris, Filii et Spiritus Sancti et Beatorum Apostolorum Petri et Pauli ac nostra, de eorumdem venerabilium fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardi||[254]nialium, Patriarcharum, Archiepiscoporum et Episcoporum, nobiscum in plenario conventu basilicae Lateranensis praesentium, consilio et unanimi consensu Beatum Joannem Nepomucenum, ecclesiae metropolitanae Pragensis in Regno Bohemiae Presbyterum et Canonicum, de cujus sanctitate, martyrio, causa martyrii et miraculis plene constabat et constat, Sanctorum Martyrum canoni adscribendum decrevimus et definivimus. Prout praesentium tenore decernimus, definimus et adscribimus eundemque per omnes Christi fideles, tanquam vere Sanctum et Christi Martyrem, honorari mandavimus et mandamus, statuentes, ut in Ecclesia universali aedes sacrae et altaria, in quibus incruentum sacrificium Deo offeratur, in ejus honorem construi et quotannis decimo septimo Kalendas Junias^w solemnia ejus ut Sancti Christi Martyris celebrari possint.

Insuper eadem auctoritate²²¹ omnibus Christi fidelibus vere poenitentibus et confessis, qui eorum festo die in memoriam Beati Christi Martyris Joannis Nepomuceni quotannis ad sacras ejus exuvias, quae Pragae in aede principe in honorem Beati Viti Martyris Deo sacra adservantur, venerandas accesserint, annum et quadragenam, iis vero, qui in octava ejusdem diei festi, quadraginta dies de injunctis ||[255] seu quomodolibet eis debitis poenitentiis misericorditer in Domino relaxavimus et relaxamus.

²²⁰ IX. Sanctorum Martyrum canoni adscribitur.

²²¹ X. Sanctorum Martyrum canoni adscribitur. spr. X. Indulgentiae visitantibus Joannis exuvias concessae – zopakována marginálíe předchozího odstavce a nadpisy i nadále o jeden odstavec posunuty (viz tištěný text buly, příp. český překlad s. 251nn.).

Postremo gratiis Deo actis,²²² quod Ecclesiam suam insigni hoc novoque luminari illustrare voluisset, cantata in honorem Sancti Martyris Joannis Nepomuceni solemnni oratione, in ara maxima basilicae Lateranensis sacrosanctum Missae Sacrificium celebravimus cum ejusdem Martyris commemoratione omnibusque Christi fidelibus, tunc praesentibus, plenariam omnium peccatorum indulgentiam concessimus.

Decet igitur,²²³ ut pro tam peculiari magnoque beneficio coelitus nobis concesso omnes benedicamus in trinis personis unum Deum, bonorum omnium Auctorem, cui est honor et gloria in saecula, assiduis precibus ab eo flagitantes, ut per intercessionem electi sui Martyris Joannis Nepomuceni a peccatis nostris indignationem suam avertens, ostendat nobis faciem misericordiae suae immitatque timorem sui super gentes, quae non cognoverunt eum, ut tandem cognoscant, quia non est alius Deus nisi Deus noster.

Sed quia difficile foret²²⁴ praesentes nostras literas ad singula loca (ad quae opus esset) adferri, volumus, ut earum exemplis etiam impressis, manu publici Notarii subscriptis et sigillo alicujus personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem ||[256] ubique fides habeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si essent exhibitae vel ostensae.

Nulli ergo omnino hominum liceat²²⁵ hanc paginam nostrae definitionis, decreti, adscriptionis, relationis, mandati, statuti, relaxationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum anno incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo vigesimo nono, quatuordecimo²²⁶ Kalendas Aprilis,^x pontificatus nostri anno quinto.

Ego, Benedictus, Catholicae Ecclesiae Episcopus

Atque ita historiam de vita, sanctitate, martyrio et miraculis ejusdem Sancti finimus et illum veluti fontem coelestium gratiarum ad majorem Dei Gloriam et gloriosi Martyris honorem coronamus. Nunc Divinam precamur bonitatem, ut gloriosus Martyr, Bohemiae Thaumaturgus Sanctus Joannes Nepomucenus e suo coelestis gloriae throno Regnum hoc Bohemiae, sibi devotae, a peste, fame et bello defendat et protegat, visibili in terris capiti, Jesu Christi Vicario, assistat, qui eum in terris cultu et honore Sanctorum auxit, Majestatibus Caesareis, quae causam canonizationis ejus magno cum zelo promoverunt, uberes impetret benedictiones, denique Archiepiscopum Pragensem Ferdinandum e Comitibus de Khünburg cum

²²² XI. *Indulgentiae visitantibus Joannis exuvias concessae. spr. XI. Missa in honorem Sancti Joannis a Summo Pontifice solemniter celebrata.*

²²³ XII. *Missa in honorem Sancti Joannis a Summo Pontifice solemniter celebrata. spr. XII. Deus honorificandus pro Sancti Joannis patrocinio nobis coelitus dato.*

²²⁴ XIII. *Deus honorificandus pro Sancti Joannis patrocinio nobis coelitus dato. spr. XIII. Hae literae ubique fidem obtineant.*

²²⁵ XIV. *Hae literae ubique fidem obtineant. spr. XIV. Nemo hanc paginam infringere audeat.*

²²⁶ *quatuordecimo] kontaminace číslovky základní a řadové, spr. quarto decimo – viz Berghauer, Protomartyr poenitentiae II, s. 439.*

suo capitulo metropolitano diu conservet, qui post decursum trium saeculorum pro hac solemnī canonizatione annis compluribus indefesse laborarunt.

Ad majorem Dei Gloriam||

7.7 Komentovaná edice českého textu

(v následujícím přehledu kapitol uvádíme nejprve paginaci této práce, v hranatých závorkách pak stránkový rozsah původního tisku)

Zpráva historická o životě, mučednictví a zázracích sv. Jana Nepomuckého

titulní list	s. 328	
dedikace	s. 328	
Kníha první		
O narození, vzrostu a cvičení se v umění literním, jakož i o ctnostech svatého Jána Nepomuckého mučedníka	s. 329	[1–30]
Kníha druhá		
O mučednictví svatého Jana Nepomuckého	s. 343	[31–56]
Kníha třetí		
O hrobě a zázracích svatého Jana Nepomuckého	s. 356	[57–110]
Kníha čtvrtá		
O jiným zázraku svatého jazyka a o jiných milostech skrze orodování svatého Jana Nepomuckého od Boha dosáhnutých	s. 381	[111–144]
Kníha pátá		
O jiných milostech a dobrodiních těla, pověsti a duše, skrz orodování svatého Jana Nepomuckého obdržených	s. 396	[145–191]
Kníha šestá		
O pověsti svatosti, starožitnosti pocty a slavném svatovyhlášení svatého Jana Nepomuckého	s. 418	[192–236]
Nejsvětějšího v Kristu otce a pána našeho papeže Benedikta Třináctého ustanovení	s. 439	[237–253]

**Zpráva historická o životě, mučednictví a zázracích
sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského,
pro svátostní tajnost a mlčení svaté zpovědi
nepřemožitelně a stále zachovanou
do řeky Moldavy neb Vltavy vhozeného a utopeného**

S povolením duchovní vrchnosti
Vytištěno v Praze, u Karla Jana Hraby,
Jejich Milostí p. stavův Království českého inpresora||

Svatému Janu Nepomuckému,
metropolitanského hlavního kostela pražského kanovníku,
svaté katolické církve světlu,
slova Božího kazateli nejhorlivějšímu,
svátostné a zpovědní tejnosti prvomučedníku nejsilnějšímu,
nebeskými světly jak při narození, tak i při smrti osvícenému,
Českého království divotvorci podivnému,
v nebezpečství cti a dobré pověsti postavených ochránci nejvěrnějšímu,
kníha tato o jeho životě obětována a dedikována jest.||

[1] Zpráva historická o životě, mučednictví a zázracích
sv. Jána Nepomuckého, kanovníka pražského

Kníha první

O narození, vzrostu a cvičení se v umění literním, jakož i o ctnostech
svatého Jána Nepomuckého mučedníka

Zpráva tato, kterou z moci a poručení vrchních psátí počínáme, neslýchané až dosaváde v křesťanstvu mučednictví k spatření představuje, kteréžto po všech královstvích celé Evropy, ano i po obširných¹ krajinách světa druhého mezi indiánskými národy ku podivu a ku počestnosti se rozhlásilo. Věc zajisté² podivná jest, že jeden kněz, všeliké časné ochrany prázen a jen toliko kněžskou stálostí opevněn, nikdy přiveden býti nemohl k tomu, aby jednomu římskému císaři,^a již slibováním bohatství lahodicímu, cti a slavnými ouřady lákajícímu, již mukami a trápením ukrutně vyhrožujícímu, svatosvatou tajnost svátosti pokání vyjevil. Nadarmo se tu jednalo chytrostmi, ouskoky, všelijakou lstí, postrannýma smlouvami proti nepřemožitelnému hrdinovi a zpovědního svěřením nejsilnějšímu ochranci. Aniž se domníváme, že by pobožnému čtenáři nevděk přišlo zvědět o příčinách takového vejstupku od nějakého císaře spachaného, jenžto hříchy, v svaté zpovědi knězi v soudné stolici božské sedícímu a místo Boží držícímu svěřené, nevhodně sobě vyjevené míti chtěl, jenž k takové nešlechtnosti žádného nikdy příkladu neměl. Však ale přišel on na muže, který by první, též bez příkladu, tajnou svátosti pokání mlčenlivost po vystálých bezevšeho strachu hrozných mukách ukrutnou smrtí svou jako silnější pečetí stvrdil; a tak i jednoho nešlechtnost, i druhého ctnost, nemaje žádného příkladu před sebou, jej proti svaté zpovědní tajnosti prvotyranem, tohoto pro tu svatou tajnost učinila prvomučedníkem.

Poněvadž pak z historického představení, zvlášt které život a skutky svatých vypisuje, nasledovati má, nejen co jest podivu hodného, ale i také co jest příjemného a užitečného, čímž by se chtivého a pobožného čtenáře mysli zadost stalo, zde zajisté najde, čím by se lahodně vyrazil, zvlášt ||[3] jestli se mezi tou svatou kratochvílí od spravedlivé nevrlosti proti tyranovi bude moct zdržeti. Spatří tu s podivením prostředky násilné a vzteklosti plné, kterých jest se nešťastná bezbožnost (na nejvyšší důstojnost císaře a krále českého Václava Čtvrtého se spolihajíc) hned při svém počátku ujala a je skutečně vykonala, jen aby hříchy od císařovny a spolukrálovn v svaté zpovědi svěřené z pobožného kněze Jána Nepomuckého najevo vytáhla. Spatří též, jak velice ta vzteklost skrz veliké potom zázraky k ničemu jinému než k osvícenosti náboženství katolického, k slávě svaté zpovědní tajnosti a k nesmrtné velebné kněze Jána Nepomuckého cti sloužila. Aniž pochybno jest, že z strany pobožného čtenáře uznáno bude s potěšením, kterak pomsta od spravedlnosti Boží nad tou bezbožností skrz rozličné a mnohé metly Boží jest vylitá. Však ale nadevšeckno, jakž slušno jest věřiti, s radostí se čísti bude divná Prozřetelnost pravého Boha, jenžto (jak sv. Augustin dí) *za lepší jest soudil býti, aby z věcí zlých něco dobrého poslo, nežli nenechat, aby nic zlého nebylo.*³ Neboť jest ráčil z té samé bezbožnosti slávu svou vyvedsti, tyrana ponížením a svatého mučedníka povýšením.

¹ širých

² jistě, zajisté

³ Vynechána citace v marginálii (*Augustinus*).

Však ale mimo lahudky té, kterážto se z čtení tak hodných věcí obyčejně zakušuje a světlem svým v mysli naší nejpěknější myšlení rozmnožuje, jest také to k naději, že v tomto historickém popisování života svatého Jána Nepomuckého mnoho nejužitečnějších naučení se vynajde. Nebť⁴ se zví, jak mnoho před obličejem Božím platí tajnost ||[4] svaté zpovědi, tolika divy, milostmi a dobrodiními k potvrzení jí⁵ od Boha prokázány, i zase tak příkrými metlami na toho, jenž její zrušení vymociti násilím chtěl, seslanými. Z čehož všeho nejen⁶ zpovědníci z tak pěkného příkladu nepřemožitedlnou silu, jakémukoliv soužení, ano i ukrutné smrti neustupnou, pro zachování svatosvaté mlčenlivosti v sobě utvrdí, ale i praví církve katolické synove nejvyšší bezpečnost bezevšechny bázně nějakého nebezpečství v sobě potvrdí o tom, že se nikdá žádným způsobem z tajností v zpovědi svaté knězi svěřených nic nejmenšího žádnému nevyjeví. Kacíři pak, katolické víry a svátosti pokání od Krista Ježíše ustanoveného⁷ protivníci, tu nejneomylnější cestu k jistému s Bohem se smíření zavrhuující, v hrdlo se stydět budou přinucení a jak nerádi, tak nechťic (jen kdyby k své svyvolné slepotě aspoň poněkud oči rozumu odevřeli) patrně uznají, že v bludném náboženství svým všeckny,⁸ taky tý nejmenší moci a práva k odpouštění neb k rozhrěšení od hříchův jsou zbavení.

Prv⁹ ale než začnem tuto historickou zprávu o životě a mučednictví slavného českého hrdiny svatého Jána Nepomuckého vykládati, za dobré bude nějakou kratičkou známost o nejchválitebnějším Království českého pořádku představití. Známo jest, kterak to celé království v tomto věku našem na dvanáctero dílův neb krajův se dělí, z kterýchžto krajův jednomu každému dva urození páni od místodržících a rad¹⁰ královských byvají představení, jenž by na pokoj a prospěch obecní pozorovali. Za času svatého Jána Nepomuckého, ||[5] jenžto mučedníckou palmu léta tisícího třístého osmdesátého třetího obdržel,^b panoval Václav Čtvrtý, král český a císař, císaře Karla Čtvrtého nejstarší syn a dědič. Celá zem česká za těch šťastných dnův požívala nejvinšovanějšího pokoje a svornosti, s podívnu na zboží a všech věcech hojností. Žádný tu od zbraně nepřátelské hřmot, žádná bázeň vojny nebyla. Žádný v náboženství rozdíl, sama jedinká horlivě kvetla víra římská katolická, aniž jest směl nějaký nakázlivý smrad kacířstva do království se vlouditi, anobřž o jménu jedovatého kacířstva neznámost míti se zdála pobožná zem česká. V říši nebylo žádných nesvorných pohnutí, v Čechách pánstvo a veškeren lid králi pánu svému poslušenství prokázovali a poddanost. Zatím tolikerym štěstím zkažený a lenivostí zváhavělý Václav do ohyzdných padna a takřka pohřížen jsa nepravostí, po malém čase kacířstvu, rebelantské odpornosti, kterážto se vždy s jinýma bídami za kacířstvem táhne, krvožiznivý kníže lenosti, nepobožnosti a ukrutnosti svou bránu odevřel do Čech. Ať se o tom slyší historik Kochléus; mezi jinými nejvíce jest se začalo a podzvíhlo kacířstvo v Čechách skrz Jána Hus, jehožto dlouho trvající a jízlivá zlost od Jána Kochléa takto se vypisuje: *Do nejslavnějšího toho království houfně se shrnuly kacířstva, v víře roztržitosti, všelijaká rouhání, buřičné pranice, mordy, vojny, bitvy, loupežnictví, nespravedlivá obírání, nečestná svatokradeřství,*

⁴ neboť

⁵ k jejímu potvrzení

⁶ v textu zde nadbytečná předložka „v“

⁷ spr. ustanovené (v lat. textu *sacramenti instituti*) – chybná vazba (ke Kristu nebo pokání)

⁸ tj. veškeré (moci jsou zbavení)

⁹ dříve

¹⁰ gen. pl. mask. od rada = rádce

||[6] nejhroznější krveprolítí a což ne? Trvalo pak to všechno v jedné ustavičné vzteklosti a pohmutí přes padesáte let, totiž od léta 1409 až do léta 1460 v tom království. A dokládá: Před ním (totiž před Jánem Hus) byl v Kristu Pánu našem jeden lid v Českém království, všeckno jednomyslně mluvili všickni, jednomyslně se o víře a náboženství rozuměli všickni, v jednostejném smyslu v Kristu a svatých jeho se srovnávali všickni; jednostejný byl mezi všemi církevní pořádek, jedna víra, jednostejný ceremonie, jednostejné svátosti. Hus ale nejkrásnější tu ve všem jednotu tak rozpolčil a rozptýlil, že za¹¹ dlouhý čas nešťastná roztržitost v národu českém pánovala.¹²

Za králování tedy toho tak převráceného krále Václava koruny mučednické došel náš svatý Ján Nepomucký, kterýž se narodil okolo léta Páně tisícího třístého třidcátého prvního v Čechách v kraji plzenském, tak nazvaném od města Plzně, jak církvi svaté, tak svým králům vždy věrného, v městečku Nepomuku blíž Zelené hory.¹³ Kteráž se proto Zelená jmenuje, že když jest se svatý Vojtěch, biskup pražský, z Říma navrácoval po několika letech, v nichžto celá zem česká hrozným suchem a prahlem¹⁴ sužovaná byla, tu na té hoře křížem svatým a svým biskupským požehnáním celému království od Bo||[7]ha dešť vyprosil;¹⁵ hora pak ta první se zelenat počala a na to v celé zemi pole, louky a všeckno prv zprahlé a truchlivé tvárnost veselou přijalo.

V onom městečku Nepomuk řečeném bydlel pár manželský stavu počestného síce, než ne tak urozeností krve, jako pobožností vážný, jemužto pro sešlost věku když naději k rodině přirozený běh skoro odepřel, manžele ti k Matce milosti, k nejsvětější Panně Marii se utekli. Za času toho byl tam hned pod Zelenou horou slavný klášter řeholníkův cistercienských, pro svatost života a ctnost velmi chválitebně pověstných, v jejichžto chrámě Páně netoliko chvály Boží a rozličná pobožnost se vykonávala, ale také obzvláštní čest Královně nebes v jejím obraze, od dobrodiní a milostí skrz nejsvětější Pannu vyžádaných slavném, ustavičně se dala. Před tím obrazem Rodičky Boží nadřečení manželove svá pobožná vzdychání každodenně skrz několik let vylevali, by šťastnou plodností obdařeni byli. Poněvadž pak Matka milosrdenství božského žádného v sebe doufajícího neopouští, ale milostivých k modlitbám nakloňuje uší, synáčka od božského Syna svého rodičům až dosavád neplodným vyžádala.¹⁶ Jejžto oni ihned, jak se narodil, plní radosti vodou křtu svatého obmytí dali; proto pak, že jako druhý Samuel on byl též plod a užitek modlitby, od blahoslavené Panny pobožným rodičům danej, aby ho tak budoucí pobožnosti jeho k té tak veliké Paní spíšeji hotovili, jméno mu Jána jakožto Marie miláčka dali.

Aniž se tuto minouti může pěkný div, nímž se zalíbilo Bohu narození toho dítěte uctiti. Neboť v tu ||[8] právě hodinu, v ten čas, v kterém na světlo z života matky dítě vycházelo, nejkrásnější jakési světla z nebe sstupovati očitě vidět bylo, kterážto otcovský dům naplňovaly i obkličovaly a již tenkrát předvěští mohly dávat ta světla nebeská,¹⁷ jaká se někdy¹⁸ při jeho drahé smrti měla ukázat, jak o tom na

¹¹ po

¹² *Cochl. Hist. Hussit. l. 2.*

¹³ *Bohuslaus Balbinus in ejus Vita.*

¹⁴ vyprahlostí

¹⁵ *Annales Boëm.*

¹⁶ *Balbinus in Vita.*

¹⁷ spr. předvěští těch světel nebeských – ak. podle lat. (*flammae*) *praesagire poterant luminaria coelestia*

svém místě se poví.¹⁹ Těmi nočními světly zdá se, že Bůh ukázovati ráčil onen plamen lásky, nímž jest dítě to z života matky vycházející, jakožto plod více milosti, než přirození, potom v věku dospělém hořeti a skrz vroucnost horlivosti své oheň lásky Boží v srdcích hříšníkův zapáliti a paprškami svých ctností nový blesk církvi svaté přinesti mělo. To stkvělé domu otcovského osvícení jako jest k podivu spoluměšťany svolalo a je k nejlepšímu domnění o narozeném dítěti vzbudilo, taktež rodiče pozdvíhlo k bedlivé starosti o dobré vychování a na způsob ourodné pudy k vzdělání toho synáčka svého, od Boha sobě daného skrz nejsvětější Pannu Marii; jižto nebylo na tom dosti, že neplodným všemi žádostmi vinšovanou rodinu vyžádala, kdyby tutež v nebezpečnosti života postavenou nebyla zachovala. Neboť ještě v kolíbce a v povíjkách ležícího outličkého toho a nevinného pacholátka těžká nemoc a nad dětinskou sílu mocnější se ujala, takže by bylo muselo to dítě svaté od toho neustupného a zatvrzelého hosta hrob v kolíbce míti, kdyby se bylo nezalíbilo Královně a Paní anjelův dítě to pod ochranu svou přijmouti a smrt již již chvátající od něho zapuditi. Stonalo pacholátko Ján, truchliví rodičové synáčka svého již jako umrlého, protože v malé chvíli umřítí majícího, oplakávali, od všech lidských prostředkův k pomoci opuštěného. Však brzy shledáno, že nemoc ta božské Prozřetelnosti líbezná byla hra, kterouž by se rodičové znovu k orodování Matky Boží nabádli; pamatující oni, z čího dobrodiní by to dítě měli, k též ruce vzali outočiště své, od které jej dostali. Zase Marii Pannu nejblahoslavenější vzývali, modlitbami na ní tlačiti nepřestávali, by tak skrz kterou syna dostali, přijatého i skrze ni zachovali. Znovu tedy k obrazu Matky podivné v chrámě Páně cistercienském, milostmi, dobrodiními a zázraky slavnému, skrz pobožná vzdychání učinice slib (jakž se v pravdě státi mohlo) za uzdravení synáčka, milost tu ihned na to vyžádali a budoucně pacholátko v lásce a v bázni Boží, v pobožnosti k jeho Dobrodinkyni a v náboženství křesťanském dobře vychovali.

Zem a puda od přirození ourodná, jestli k tomu nějaká pilnost přispěje, nejen květ, ale i hojné ovoce snadno nese. Jan vyučen potom, jak by vděčným býti povinen byl Bohu a Panně Matce Boží za dvojí dobrodiní, života totiž udělení i zachování, ačkoliv že ještě dobrodiní těch cenu tenkrát dokonale a zouplna nepoznával, nicméně pobožného vychování oučinky vzdy ukázoval. Skoro každodenně chrám Páně cistercienský navštěvoval, v něm pak svatý obraz své Dobrodinkyně a svou maličkou pobožnost nevinnými modlitbami, jak uměl a mohl, s velikou počestností vykonával. Když jest se způsob kněžím při oběti mše svaté posluhovati v malém čase s chutí vynaučil, při kolikakoliv mšech **[[10]]** svatých mohl, ten anjelský ouřad zastával s takovou mravopočestností a pobožností, jako by již při tom chrámě Páně duchovním a mzdou zaopatřeným služebníkem byl, tak že velebným kláštera toho řeholníkům k velikému se zdál podivení.²⁰ Vyskytovaly se na něm ještě pacholátku líbezné jakés rozličných ctností barvy, kteréžto jej na sebe patřícím všem velmi milého a vážného činily, tak že z tak stkvělého svítání jedenkaždý o nejjasnějším poledni prorokoval. Že pak ale tichým a stydlivým povahám a pobožnosti jeho začátkům bystrý a čerstvý vtip připojený byl, což všeckno k dobrému prospěchu v literním umění naději dávalo, od rodičův jest poslán do Žatce, v kterémžto městě za těch časů takové školy pro mládež byly, by se tam i Jan latinské netoliko řeči, ale v škole šesté^c krásné vejřečnosti naučil. To oboje když tam s chválou odbyl, vzlaštíní

¹⁸ jednou

¹⁹ *Summar. ex dictis. Test. n. 5. § ibid. et § 1. ad 7. interrog.; Balbin. in vita.*

²⁰ *Balbin.; Summar. n. 6. § 1. ad 9.*

k tomu pověsti pro svou vejřečnost nabyt, nebt' k ní nejen od přirození schopným, ale skrze vtipné cvičení podivným přede všemi uznán jest, tak své nižší študia šťastně dokonal.

Odtud' do vyšších škol z vůle rodičův, jenž již jeho k duchovnímu stavu náklonnost povědomou měli, do Prahy odešel, kdežto pro vysoká umění veřejná *universitas* od Karla Čtvrtého, císaře a krále českého, na způsob pařížské léta tisícího třístého čtyřicátého sedmého^d založená a mnohým nadáním ozdobená byla. V těch školách, jenžto od svého zakladatele školy Karolinské se nazývaly, jako²¹ i proto, že tentýž císař a král Karel veřejná cvičení školní svou vysokou přítomností okrášlil a začastý, jakožto kníže ve všech uměních nej[[11]zběhlejší, při veřejných disputacích ostrovtipnými důvody proti učeným závírkám²² osobně se potýkal.²³ Po smrti Karla Čtvrtého, která se stala léta tisícího třístého sedmdesátého osmého dne dvacátého sedmého měsíce března,^e ta *universitas* od Václava a Zikmunda, synův královských, císařův a králův českých, pak od Albrechta Rakouského, od Ladislava po Albrechtovi následujícího, jakož i od Vladislava a Ludvíka, českých a uherských králův, z nichžto poslední v tétéž vysoké Karolinské škole pražské nejvyšší věnc umění filosofického obdržel, znovu potvrzená novým nadáním a milostmi rozmnožená byla.²⁴ A jako při začátku svém k svému založení léta tisícího třístého čtyřicátého sedmého Jeho Svatosti papežské Klimenta Šestého povolení měla, tak potom skrz přízeň a přívětivost Mikoláše Patýho, *Innocentia* Čtvrtého, *Bonifacia* Devátého, Urbana Šestého, Řehoře Třináctého, jakož i jiných papežův římských upevněná, mnohým zase nadáním a vejsadnostmi zvelebená jest byla.

Na to pak ale léta tisícího pětistého šedesátého druhého v tomtéž městě pražském vyzdvížená a založená jest od císaře Ferdinanda, toho jména Prvního,^f s uděleným k tomu povolením Jeho Svatosti papežské Julia, toho jména Třetího, druhá *universitas* neb škola vysokých umění, od zakladatele svého Ferdinandejská nazvaná a od císařův, králův spolu českých²⁵ Maximiliána Druhého, Rudolfa Druhého, Matěje a Ferdinanda Druhého upevněná a časem novými milostmi i statečným obdarováním zaopatřená jest. Léta pak tisícího šestistého třicátého čtvrtého ta [[12] obojí vysoká škola, Karolinská totiž a Ferdinandejská, od Ferdinanda Třetího v jednu jest spojená, s potvrzením všech předešlých milostí a nadání, a od toho času Karolo-Ferdinandejská jest nazvaná.^g Slavná ta škola mezi jinými snadno slavnější býti může, protože mezi svými oudy z nejvybornější urozenosti skoro neschíslné muže, i také krále, vůdce a knížata, markrabata a hrabata a těm podobné jiné v velkém množství počítá. Jakož i kardinály (mezi nimiž jest nejvyvyšenější svaté římské církve kníže Michael Fridrich, hrabě z Althann rozený, nejvyšší palmou v umění filosofickém a doktorální v umění teologickém skrz svůj obzvláštní vtip ozdobený), arcibiskupy, biskupy, preláty, probošty a kanovníky.

V těch tedy vysokých školách pražských, tenkrátě ještě jen Karolinských, z pověstnějších jiných škol, jakož z bononejské, z paduanské, nejvíce pak z pařížské, od Karla Čtvrtého učitelové a profesorové k tomu povolání, vyšší umění, totiž filosofické, teologické a duchovních práv, ve veřejných k tomu ustanovených

²¹ jakož i, a také (*etiam*)

²² argumentace

²³ *Besneker de Jure Public. c. 2. § 6.*

²⁴ *Gloria Univers. Pragens. Encom. 4.*

²⁵ od císařův a králův českých

místech a kolejích předkládali a učili, s takovým sem outokem školníků²⁶ z cizích zemí, zvláště z polské a německé, že skrze zlost arcikacíře Jana Hus a skrz lenivost Václava krále, jenž s těmi národy zle zacházeli, je zle řídili, v osmi dnech dvaceti čtyry tisíce cizozemských studentův z Prahy vyšlo;^h a Poláci v Krakově, Němci pak někteří v Erfurtu, jiní v Lipsku, ještě jiní v Rostoku školy vysoké a veřejné začali a dvě jako vnučky z Karolinského učení pražského, totiž wittenberskou a frankofurtenskou školu, zplodili; z wittenberské ||[13] pak jako pravnučky marpurgská, regiomontánská a jenenská škola pošly.²⁷ Nyní nato zase vysoce vznešená dcera z Karolo-Ferdinandejské školy *Universitas* Leopoldinská, v Slyzku ve Vratislavi od Leopolda Prvního, slavné paměti císaře, založená, šťastnými začátky povstala. Kdo více o školách vysokých pražských a o jejich zmatení skrz případlé kacířstvo po slavném mučedlnictví svatého Jana Nepomuckého vědět žádá, ať se mu oblíbí do kroniky Vel. P.²⁸ Wietrowskýho z Tovaryšstva Ježíšova o velké zapadních krajin roztržitosti nahlídnout.²⁹

Postavená tedy *universitas* pražská v nejpěknějším květu, když nejen Království českému, ale celému křesťanstvu nejhojnější užitek přinášela, náš svatý Jan tu umění filosofickému, pak teologickému a duchovních práv učití se počal; k čemuž s takovou chtivostí a chutí svou mysl oddal, že se zdálo, jako by nic jiného více jeho srdce v lásce nemělo. Cokoliv slyšel neb četl, to bez přestání rozmejšlel, přirozeným sobě vtípem povážoval, šťastně všecko pochopoval a zpaměti s tak přívětivou vejmluvností vyslovoval, že všech očí s podivením na sebe jednoho³⁰ obrátil. Žádná v těch uměních, v kterých se on cvíčil, tak zapletená těžkost jemu předložená nebyla, již by on byl nebyl subtilně, světle a v krátkosti s obyčejnou svou ponížeností nevyjádřil a nevyvedl. Což všecko při veřejném učení hádání, při častém v disputacích se cvíčení s všeobecným od přítomných schválením patrněji než kdy jindy na něm se stkvělo. Odkudž také po odbytém umění filosofického běhu ihned v tomž umění na nejvyšší stupeň vyzdvíhnutý a učitelstvím³¹ ozdoben byl. A poněvadž sobě již tenkráté ||[14] umínil stavu duchovnímu a apoštolskému se oddati, svatého Písma umění a práv duchovních vědomosti s tím větší pilností se odevzdal, aby se³² tím k církve svaté, víry katolické a moci papežské hájení i k mnohých duší spasitelnému užitku prospěšného učinil; protož bez odkladu od vrchních svých na stupeň doktorátství sv. Písma a práv duchovních slavně vyzdvížen jest.³³ Tak totiž i světským i duchovním uměním jakožto potřebnou zbraní zaopatřen, k boji naproti nepravostem a proti peklu se hotovil a připravil.

Jak nejdříve literární své učení začal náš svatý Jan, již tenkráté vroucné z nebe bezpochyby seslané jiskřičky cítil k opovržení světa, které s lety svůj vzrust braly a posledně při čase jeho vyšších studií v plný oheň se vyskytly, aby do stavu církevního duchovenství přijat býti žádal. Aniž mu na tom bylo dosti, že by pro učenost a pobožnost svou k službám církevním způsobilý byl, ale obzvláštním jakýmsi způsobem k přijetí duchovního svěcení svatých pořádkův se připravovati zapotřebí soudil, dobře povážujíc, že s čím kdo větší srdce svého pobožností a

²⁶ studentů

²⁷ *Dubrav. Hist. Bohem. lib. 23.; Hist. Univers. Paris. Tom. 5.*

²⁸ kontaminace české a latinské zkratky: vel. = velebného, P. = *patris* (tj. velebného otce)

²⁹ *Histor. de magno Schismate Occid. Lib. 6.*

³⁰ jediného, samého, sama

³¹ míněn titul Magistr, lat. *Magisterium* přeloženo doslovně

³² latinismus (lat. *ut se idoneum redderet*)

³³ *Balbinus; Sartorius et alii; Summar. n. 6. § 12.; Paproczyky.*

hodností k přijetí takových posvěcení, zvláště na kněžství přistupuje, tím potom šťastněji k pracem pro spasení duší lidských pokračuje. Pročež k přijetí svátosti kněžství celý měsíc v samotě strávil, kdežto jediné se modlil a příkře tělo své jest mrtvil. Všecky své náklonnosti a tajnosti co nejpilněji zkoumal, všecky kterékoliv na sobě shledal, taky lehké chyby hořce oplakával a z kořene vyvracoval, aby se tak duše jeho od všeckny poškrvny očistěná a tělo duchu poddané k posluhování napotom svatých tajemství a svátostí dostavilo. Co mu času mezi tím zbejva||[15]lo, to k líbeznému věcí nebeských rozjímání a k modlení za dosáhnutí dostatečných milostí a pomocí božských, k vybývání tak vysokého a svatého ouřadu potřebných, jest vynaložil, s tím silným předsevzetím, že chce navlas k příkladnému vzdělání život napotom vesti a svatosti nového kněžského důstojenství svatost svých mravův i připodobniti a připojiti.

Na způsob ten jsa očistěn náš svatý Jan, z své samoty a pouště jako z ohně zlato vyšel a na kněžství jest posvěcen. Nemůže se dost vyslovit, s jak sladkou pobožností tu božskou obět první své mše svaté Bohu obětoval,¹ při které sebe docela v dokonalý zápal tomu odevzdal, který jest pro sebe v nejsvětější svátosti oltářní jako k smrti se pozůstavil a zanechal. Skutečně takové od té chvíle nabyt horlivosti a lásky, že ta žádných hra nic připustit nemohla, nýbrž on aby i jiné učinil oučastné toho ohně, nímž plapolal, ihned se docela k vyhledávání lidského spasení oddal. Apoštolský ouřad kázatelství začal *ne v důvodných slovech lidské moudrosti, ale v dokázání ducha a moci*.³⁴ Duchem Božím nadchnuté bývaly řeči jeho a kázání, ne pak slova jen marnou krásomluvností zličená, ne nevímjak vysoké k marnému lidem zalíbení, ale v kterých on představoval smysl nebeský, pravdy věčné a učení podstatné s velikou láskou a horlivostí po lidským spasení a k duchovnímu všeho lidu prospěchu a potěšení v rozličných kostelích. Ale jako stín za utikajícím běží, tak po kázání svatého Jana chvála lidská a pověst, že by obzvláštní jednu vejřečnost k slova Božího rozhlásování měl, následovala, ačkoliv on na to vše nic ani ||[16] nedbal, ani nic toho ne žádal. Pročež skrz všeobecné vrchních svých usouzení a schválení v slavném chrámě Tejnském, blahoslavené Panny Marie v Tejně nazvaném, v Starém Městě pražském, v nejpřednějším místě celého města, za kázatele vyvolen a ustanoven jest.³⁵ Těžký se mohl zdáti ouřad ten, aby slušně a s chválou zastán byl, neb na kázatedlníci té stáli prv jiní, kteří za těch časův v vejmluvnosti duchovní i světské zdáli se býti jako nebeské vyrčení: mezi nimiž jeden byl Konrad Stinka,¹ druhý Jan Milcius,^k oba věku svého řečníci nejslavnější a podivnými chválami nad všechny jiné nejvznešenější. Posloucháče takovým mužům přivyklé neb přivábiti, neb zachovati nádeje velmi pochybná se ukázovala. Milcius, jenž málo před tím život dokonal, tak mocný byl v namluvení, že matrony pražské marnosti poněkud' víceji oddané svou řečí všeckny k složení šperku přivedl; ženky pak nějaké k pohledávání zisku skrz nečistotu navyklé tak k pokání pohnul, že oni se v klášteřích k příkře a svaté kajicnosti napotom na větším díle všeckny uzavíraly, měšťane pak pražští nevěstčí psince, tolikero nepravostí přibytky, zkazili.³⁶ Nicméně Jan náš mezi těma kazatelskýma první velikosti světly důstojněji se zastkvěl a svých předkův pamět v krátkém čase u lidu zhasil, takže měšťane veřejně dotvrzovali, kterak by nikdy až dosaváde tak vznešeného kázatele v Praze bylo slyšet nebylo, jenž

³⁴ 2. Cor. c. 2. v. 4.] spr. 1 Cor 2,4: *a řeč má a kázání mé nebylo v slovích důvodných lidské moudrosti, ale v dokázání ducha a moci.*

³⁵ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 6. § 14.*).

³⁶ zbořili

by se Janu Nepomuckému byl přirovnati mohl. Nebt' on svou pokorou držel na uzdě horlivost, níž hořel, a prudkost v kázání slova Božího pravidlem moudrosti jest měřil, hořkým slovem žádného neuražeje, žádného ne[[17]dotýkaje, než všem k duchovnímu užítku prospěšen býti hledě.

Jaký a jak hojný užitek z duší sv. Jan svým apoštolským slova Božího rozhlásováním jest sebral, staří spisovatelove nic síce obzvláště³⁷ (jako o obrácení hříšníkův a jiném spasitelném svých poslouchačův v křesťanských ctnostech jeho řízením prospěchu) nic³⁸ nepřednášejí, než jen vůbec toto se nachází: *K jeho kázání se lid v největším počtu scházival a mnoho se jich k dobrému obracelo a zkroušeným srdcem zpovídávalo.*³⁹ Což se býti zdá k největší chvále svatoevanjelického kázatele. S jeho veřejným kázáním domácí jeho s každým jednání se srovnávalo. Hříšníky od zlosti odváděl, pobožné přiváděl k větší ctnosti a z dobrých činil nejlepší; v čemž tim se mu dařilo vzdy šťastněji a snadněji, čím on s tim, co usty učil, skutky svého nevinného života pilněji spojil a pravdu učení svého všelikých ctností příkladem pevněji ztvrzoval; neboť způsob ten při nějaké takové osobě tolika doktorátskými palmami ozdobené, jako jest byl Jan, když se nachází, s větší slávou a stálostí v srdcích lidských svou oučinnost provozuje. Pročež vysoká ctnost a patrný od veliké moudrosti dar jako⁴⁰ tomu svatému řečníkovi velikou vážnost a počestnost u lidu pražského způsobily, tak jej vyššího v církvi svaté místa hodným býti vyjevily, z kteréhož by on jako z vysokého svícna blesk svůj šířeji vydával. Z té příčiny na přednesení Jana, biskupa sufragána v ouřadu biskupském, všeobecním všech volencův hlasem a zdáním do počtu kanovníkův při chrámu Páně svatého Víta mučedníka metropolitánském a hlavním pražském¹ přijatý [[18] jest byl.⁴¹ A poněvadž veřejná pověst o něm šla a za velikého a nejhodnějšího kázatele jej rozhlásila, ouřad ten i v témž chrámě Božím metropolitánském před císařem a králem Václavem k zastání jemu jest přednesen. Tu se jistě ukázalo, že čest a sláva, jichž starostlivě vysokomyslní hledají, s větší starostí od ponížených se zavrhují, nebt' tito víc se vynasnažují cti zasloužiti, než ji mít a požívati; a od cti a slávy se vymlouváním novou dosáhnou zasluhu, by ta na ně složená byla.

Dlouho a mnoho potřeba bylo s pokornou svatého muže Jana tíchostí se potykati. Odporoval on vznešenosti té, které se nehodným býti soudil;⁴² všech předce hlasy posledně přemožen jest, jenžto pravili, tim jej samým býti lepším a hodnějším,⁴³ že by ne on cti a slávy, než rači čest a sláva jeho hledaly. Aniž takové moci těch odolati mohl, kteří jeho zásluhu nad všech jiných vynášeli, a tak přinucením a vrchních svých poručením důstojnost kanovníckou a ouřad kázatele královského v naddotčeném hlavním kostele s hlubokou ponížeností přijal; kdežto přes mnoho lét práci tu zastával nejhorlivější, k jehožto slyšení vždy se lid chtivě i užitečně hrnul; sám též císař Václav s dvorem svým velmi často přítomen byl.

Obzvláštní na jeho kázáních jednání bylo totéž, o čem Krista Pána předchudce na poušti ohlašoval,⁴⁴ jehožto jméno, ouřad a horlivost náš blahoslavený

³⁷ zvláště, přímo, explicitně

³⁸ „nic“ v textu dvakrát, toto druhé je nadbytečné – může jít o prvek stylistický (opakování slova po vložené větě)

³⁹ Summar. n. 8.

⁴⁰ jak (jak způsobily, tak vyjevily)

⁴¹ Summar. n. 6.

⁴² latinismus – ak. s inf. (*quibus indignum se judicabat*)

⁴³ latinismus – ak. s inf. (*clamantium tanto meliorem ac digniorem esse*)

⁴⁴ o čem kázal, co ohlašoval

Jan Nepomucký nesl, totiž pokání nad hříchy. Dotíral on na neřesti tehdejšího věku převráceného, vzlášť proti všelikému zbytečnému a nemírnému nakládu⁴⁵ na jídlo a šaty, proti ožralství a nečistotě, jakož i proti jiným nejporušenějším mravům. Tok ||[19] jeho veřejnosti nebyl jen takový, jenž by oplachoval jen samá oudolí, vysokých hor ani se netkl; ale jak proti obecného lidu rozpustilému životu se stavěl, tak i možných a mocných osob zcestnosti (od nichž nemá býti menší odvrácení proto, že se nadherností a hedbábím přikrývají) jest stíhal; aniž něco odpustil nezřízené svobodě dvorstva císařského, kdežto pejcha a pochlebenství mnohonásobným přestupkům a zlému užívání štěstí i všech dobrých věcí nepořádný přibytěk dávala a outočiště. Tenkrátě ještě do nejhlubší bezbožnosti nebyl padl císař Václav, odkudž v veliké vážnosti svatého Jana osobu, jeho nevinný a bezouhonný život, jeho učení a kázání vybornost zachovával; a jako Herodes Jana Křtitele, *věda jej býti muže spravedlivého a svatého, i šetřil ho a slychaje jej mnoho činil a rád ho poslouchal*,⁴⁶ tak i Václav od našeho Jana neb pro života svatost, neb pro obzvláštní kázání jeho oučinnost pohnut jsa a obměkčen, mnoho, co by sice⁴⁷ byl nebyl, mnoho⁴⁸ činil dobrého.

Staří letopisove v tom se snášejí, že když tenkrátě biskupství litomyšlské v Čechách prazdné bylo, našemu Nepomuckému přede všemi jinými tu *infuli*⁴⁹ a důstojnost král obětoval. Však ale svatý kněz k zastání své poníženosti užívaje veřejnosti své, skrz kterou mnoho cizích duší pohodlí prospěšen byl, takové přednesl příčiny, které se i králi dostatečné zdály i jeho pokoru tajily a kryly, že oumysl královský jinam obrátily. Proboštův kanovníckých při svobodném chrámě Páně vyšehradském důstojnost byla jedna z nejvyšších v Království českém. Tam probošt který byl, byl spolu králov||[20]ství celého kanclíř, první osoba po arcibiskupu jakožto po primasovi. Chrám ten zpřima⁵⁰ římskému papeži v poddanosti jest a má mnoho zvláštních nadání, ročně vynášel, mimo jiného bohatství, do osmdesáte tisíc zlatých uherských; suma jistě pěkná, která po vynaleznutí Indii víc ještě než jednou tolik by přilepšila. I ta důstojnost proboštská od Václava krále a císaře svatému Janu Nepomuckému k přijetí nadhozená byla. Ale on radši pohrdl i tou, nežli by se byl nechal od ustavičného svým slova Božího kázáním duší předrahých zejskání odvrátit. Nebť on jen po nebeských pokladech dychtěje, nic sobě zemských nevšimal, anobřz cokoliv ho mohlo zanepraždnit od zásluh, jež v pravé pokoře vzdy shromáždovati hleděl, toho jest dokonce nepřipouštěl. Niemeně poněvadž se nemohl slušně vymluviti od ouřadu královského almužníka,^m ku kterému jak od krále, tak od královny s obzvláštním cti a vážnosti znamením slovy přivětivými povolán byl, ten přijal;⁵¹ aby se totiž nezdál z zatvrzelosti vším pohrdati a všeckny cti⁵² opovržení by se neobrátilo v pejchu. Ouřad ten s takovou pilností a láskou zastával, že všeckny chudé, sice vzdy žebravé, protože nikdá nenasycené, spokojil dokonále, z čehož moudrost i spravedlnost jeho v rozdávání almužen jak chválu, tak i podivu u všech zasloužila. Takhle pravda jest, že když lide neschopní

⁴⁵ utrácení

⁴⁶ *Marc. 6. 20.] Nebo Heródes obával se Jana, věda jej býti muže spravedlivého a svatého, i šetřil ho a slychaje jej mnoho činil a rád ho poslouchal.*

⁴⁷ jinak

⁴⁸ opakuje se dvakrát „mnoho“ a navíc doplňuje „dobrého“ (*multa faciebat*)

⁴⁹ *infula, ae.f.* = stužka, odznak kněží, tj. kněžskou hodnost, úřad

⁵⁰ přímo, rovnou

⁵¹ *Summar. n. 6. § 18.*

⁵² všemi poctami

k vyšším ouřadům bývají vyvyšeni, vychází mnohem menší, než prv byli, protože jejich neschopnost a zásluh prazdnost patrněji se ukazuje; naproti pak ale ti, jenž prv hodní jsou a veliké schopnosti, většími se býti ukazují, nebť se vtíp jejich a zasloužilosti své blesk tím jasněji vyskytuje.||

[21] Rostla den po dni vážnost a pověst v lidu o svatém Janu, tak že již jeho slova jako jistota o vůli Boží skrz člověka pronešené byly; velmi za šťastného se pokládal, kdo jej míti mohl v svých pochybnostech za radu, v svých oumyslech za soudce a v potřebách duše a věčného spasení za vůdce. Odkudž císařovna Johana, Albrechta bavorského knížete a holandského hraběte dcera,ⁿ kněžna vznešená, jejíhožto rodu urozenost, císařská a královská důstojnost ozdoby byly mnohem menší nad okrásy duše; skrz nevinnost a mravopočestnost svých povah, skrz mysle a srdce tichost, jakž⁵³ i skrz jiné křesťanské i královské, jaké jen na veliké císařovně ctnosti se žádati mohou, všem nejpovědomější jest byla. V kázání blahoslaveného Jana velmi sobě oblíbovala a co nejsilněji k duchovnímu prospěchu se tím pohnutou býti jest znamenala;⁵⁴ až posledně jeho řeči oučinnou horlivostí tak velikou vážnost jeho ctnosti a moudrosti v sobě způsobila, že ji i veřejně vidět dala, když ho za stálého svého zpovědníka vzíti ustanovila a jemu celé své svědomí odevřela a k rozsouzení dala a otcem v duchovním jednání, jakož i na cestě křesťanského obcování vůdcem a správcem svým jej sobě ustanovila.⁵⁵ Příkladové knížat a velikých pánův vzdy mají, kteří by jich následovali; cokoliv oni činí, to schválují a stvrzují svou důstojností a jedenkaždý za čest sobě pokládá šlápějí po nějakém vysoce vznešeném vůdci následovati. Pročež i tuto všickni na větším díle příkladem královny blahoslaveného muže za správce svědomí svých žádali, zvlášť ale řeholní panny řádu sv. Benedi||[22]kta u sv. Jiří na Hradě pražském; aniž v své žádosti omejené byly, ale ihned Janovým učením a vedením k nejvyšší duchovenstva svého dokonalosti ne tak kroky, jako křídly dostíhaly. Neboť on ledva k zvelebení jejich duší pilnost svou přiložil, a ihned neobyčejné vůně libost panenské jejich lilia vydávati počaly, tak že klášter ten v nejveselejší zahradu, v níž by Ženích nebeský rozkoší požival, jest byl proměněn.

Některé staré paměti povídají, jako by blahoslavený Jan za toho času děkanem byl vyvolen hlavního kostela metropolitánského, ale poněvadž hrobní nápis toho titule nemá a lepší knihy o tom zmínky nečiní, k víře podobno jest, že v tom nějaký omyl jest. To pak jistá pravda jest, že ten hlavní kostel pražský v blahoslaveném Janu, v svém kanovníku, muže měl nejvybornějšího, neporušené a pevné katolické pravdy učitele nejhodnověrnějšího, moudrosti víc než lidské rady⁵⁶ a všech srdcí rozsuzovatele nejmoudřejšího. Nesmírný odevšad byl k němu sběh lidu stavu rozličného, by se s ním poradil neb z strany svědomí, neb z strany vybejvání svého ouřadu, neb z strany křesťanské pořádnosti svého domu a čeledi. V nedorozumění postavení na něho vskládali své rozepře, cobykoliv on byl usoudil, to všeckno roztržité strany za nejspravedlivější bezevšeho odporu přijímaly a dle vyrčení jeho ouplně se upokojovaly. Tomu všemu dávají svědectví některé staré letopisné knihy, kterak v nejtěžších rozepřích, které skrz mnohá léta mnoho outrat působily, mezi stranami se soudícími nepřátelství činily a je až k zoufání, aby někdy soud ||[23] dobrý konec vzal, přivedly, všeckno v krátkém čase a málo slovy ten anjel

⁵³ jakož

⁵⁴ latinismus – akuzativ s infinitivem (*se incitari sentiebat*)

⁵⁵ *Ibid.* § 19.

⁵⁶ chybná vazba, spr. ak. radu, tj. rádce

pokoje šťastně smířil a skončil. Odkudž se často v těch starožitných písebných památkách čtlo: *V příčině N. N.*⁵⁷ *Jan Nepomucký za schvalovatele* (což jest tolik jako rozsuditel neb porovnatel rozepří) *vyvolen jest*. A jistě že jest v rozsuzování veliká jeho a mírná spravedlnost neb prostředkování, patrně se poznává ze zdání soudných od něho vyrčených, kterážto od předkův našich až do časův těchto jsou zachovaná a čtou se, v nichžto mímo lásky spravedlnosti,⁵⁸ láska jeho k pokojné svornosti s podobným a svobodným oumyslu svého vyslovením podivně se stkví. Ctnostmi těmi se řídíc, všeckna jednání ke cti a slávě Boží, jakož i k užtku bližního směřující jest vybejval.

Aniž jest bylo vidět menší přívětivost v prokázování dobrodiní, aniž mirnost v rozsuzování při našem blahoslaveném, neboť jsou byli ubezpečení všickni potřební a chudí, že v něm laskavého otce najdou. Neboť se tak v soudných putkách⁵⁹ nazývá: *Jakožto milosrdný otec chudých štědré almužny rozdával.*⁶⁰ Tim zajisté byl pohnut k přijetí ouřadu almužníka královského, aby totiž mohl dokázat lásku k bídným; jemužto málo bylo rozdávati almužnu z cizího, leč⁶¹ by ji též štědrě uděloval z svého vlastního. Dost mu bylo na tom poznati totiž jejich potřebu, aby jim přispěl, samou lahudkou jsa spokojen, že by něco měl, co by dát mohl. A jako mramorové trouby, jenž vodu do zahrad neb na pole uvadějí, samy potom zůstávají vyschlé, tak on se ze všeho obloupit obyčej měl, i co by k potřebě jeho sloužilo, jen aby jiným tolik udělil, co by jim i nazbyt bylo; nikdy veselejší nejsou, než když viděl, ||[24] že jest od lásky své učiněn chudším, protože byl štědrejším. Ouřad zajisté almužníka veliké potřeboval bedlivosti k rozeznání chudoby pravé od vymyšlené, aby ochotně přispěl tu, kde by větší potřeba byla, a dešť štědré dobročinnosti tak a tudy vedl, jak a kudy každé vyprahlé pole by se svlažilo, bez podání příležitosti jinému k spravedlivé stížnosti, že by neb v zapomenutí, neb nedostatečně svlažené bylo. Věc právě těžká byla, vzlášť za těch časů, kdežto snad více obcházelo chudých, kteří pro prazdný žaludek od pokrmu nařikáním povětří naplňovali, jako by se jim povinná spravedlnost nečinila, když nedostávali toho, co sobě uděleno býti z milosrdenství žebřali.⁶² Tomu však předce vyhověl náš svatý tak, že žádného nebylo, jenž by nebyl schváloval a se divil obzvláštní jeho moudrosti v ouřadu toho zastávání. On však nicméně protože vysoké dary jeho jak od přirození, tak od milosti Boží nabyté pokora skrejvala, sebe za nic nepokládal a jako zajisto věřil, že by tak neměl k žádnému ouřadu schopnosti neb zasloužilosti. Řikával, že se v něm v hanbu uvádí kněžství, že své⁶³ duchovenství pro svou sprostnost, pro uvarování pohoršení cizího potřebuje řízení; slovem, že on nemůže býti jiných vůdcem, jakožto slepý a nezkušený. Tak totiž jsa velikým před očima božskými i lidskými, vždy se menšího činil než nic před očima svými, dlé toho chvalitebného svatých lidí obyčeje, kteří jsouce všeobecním zdáním v ctnosti obrové, sami se za trpaslíky mají, od své poníženosti k tomu navedení, která jich nenechává svou vlastní velikost poznati. Těmi a těm podobnými ctnostmi Bůh hotovil blahoslaveného Jana k slavnému mučedlnictví, kteréžto jeho život korunovalo a dokonalo.||

⁵⁷ N. N. = *nomina (nomen nescio)* – zastupuje konkrétní jméno

⁵⁸ láska ke spravedlnosti – latinismus, gen. objektivní (*amor justitiae*)

⁵⁹ soudní pře

⁶⁰ *Summar. n. 8.*

⁶¹ kdyby ne (lat. *nisi*)

⁶² latinismus – akuzativ s infinitivem (*quae sibi erogari petebant*)

⁶³ jeho duchovenství – latinismus, zvrtné zájmeno se vztahuje k podmětu uvozující věty (*Ajebat suam imbecillitatem indigere directione*)

[25] Mezi tím, jak šťastný prospěch braly den po dni zásluhy a ctnost našeho svatého Nepomucenského, tak žalostivým vzrostem přibývalo nepravostí císaře Václava Lenivého, jenžto sám nad sebe horší každodenně učiněn býval, takže již opovrhlejší byl pro zcestnost svého obcování, než vzáctnější pro císařskou důstojnost. Nic nebylo nespravedlivého, čehož by byl neprovedl, té samé své vysoké moci k všeliké křivé opovázlivosti užívaje. Jeho vejstupky všickni viděli, pod těžkým jhem ouřednictví kvílili, jimžto ono za panování neřestného knížete nemohlo býti než tyranské. Přezděním vesměs jej nazývali Lenivým, jaký⁶⁴ však nebyl k ustanovování hrdelní pomsty, anobř v tom jest on byl z počtu těch, o nichž prorok svatý dí: *rychlé jsou nohy jejich k prolítí krve.*⁶⁵ Aníž sama cisařovna Johana, nešlechetnější manželka, prazná byla od hovadské nezpůsobnosti člověka toho, jemuž za pravidlo byla srdce ukrutnost, za rozsudek vůle prechlivost a zlá nachylnost, neboť taková vůle jakožto slepá nečiní rozdíl, aniž ohled má na jinších neb důstojnost, neb na přátelství, neb na zásluhy.⁶⁶ Pročež kterou on, když přítomnou viděl, nenavídl a snesti nemohl, když ji zas neviděl, za ni se boje a jí nevěře, bídně po ní horlil; a tak od dvojí sobě vespolek odporující naklonnosti tejrán jest byl, od nenavisti totiž a lásky, které obě spolu se spikly, aby Václava učinily ještě nešlechetnějšího a královně manželce víc nevhodnějšího. Pověst šla, aniž bez příčiny, že jest on byl od některých svých dvořeninův d'ábelskými kouzly v mysli zmaten a že k jeho přirození, bez toho k zlosti snadnému, a k příliš rozmazanému jeho vychování ještě i očarování přistoupil||[26]lo;⁶⁷ to jest pak věc jistá, že jest k nejvyšší života rozpustilosti dostíhl, tak že z člověka v potvoru obrácen se býti zdál. Aníž zde oumysl jest a místo k vypisování krále toho života nezřízeného, ukrutného a mnohými neřestmi ohyzdně zhanbeného, o čemž se může poradit, kdo chce, s těch časů kronikami.

Právě v běhu byl spasení našeho rok tisící třístý osmdesátý třetí, jejžto král Václav památní učinil mnohých Čechův vzáctných a urozených ukrutnou smrtí a prolítím také nejpřednějších v království pánův a vladykův krve, níž on svůj královský stůl polil, jako by cizí žalost lahudka byla královská a radost a jako by i sám pokrm jemu k zažití a k živobytí byl nebyl sloužit mohl, kdyby bez mordování byl. Johana královna, kněžna nejtišší, těmi takovými ukrutnostmi a nepravostmi manželi svému⁶⁸ každodenními velmi uražená a ztrpená, přehořkou srdce bolestí se soužila, aniž deleji strpět mohla, aby se tím způsobem nejohyznějším hříchům dveře do království odvíraly a v něm se bez trestání svobodně hnízdily. Pročež vidouc, že sobě žádného potěšení více nepozůstává na světě, jakož i nad podezřelivýma očima svého manžela a nad jeho zůřivostí užasnouc, všecknu lásku k věcem stvořeným ze sebe složila, a k nebi se obrátíc, v jediném Bohu pokoje vyhledávati ustanovila, jehož na zemi naleznout nemohla; slovem zcela se oddala pobožnosti, aby lahudek božských v pobožném rozjímání jak ženskému, tak i manželskému stavu svému příslušných pokojně užívala. Tak totiž duše dobře v svém svědomí spořádané vědí, jak život vedsti mají v kříži a v soužení, z kterého sobě řebřík činí, nímž by se k Bohu vyzdvíhly. Pročež ||[27] aby se Bohu Choti svému nebeskému zalíbila, o to jedině se starala a zemské věci sobě zošklivíce, od milosrdných skutkův svůj

⁶⁴ po vzoru latiny nom. (*qualis*), pro češtinu lepší inst. Lenivým, jakým

⁶⁵ *Psal. 13. 3.] jejichžto usta zlořečení a hořkosti plná sou, rychlé nohy jejich k vylítí krve.*

⁶⁶ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 6.*).

⁶⁷ *Summar. n. 7.*

⁶⁸ spr. gen. nepravostmi manžele svého (lat. *sceleribus mariti*)

nábožný život začala: navštěvujíc nemocné a jim osobně sloužíc, bídy a nouze cizí obrácela v své vlastní, potřebným pomáhajíc z duchodů svých, navštěvovala kostely a tam mnoho hodin k modlitbě vynakládala, tělo své postem mrtvila a celý život dlé způsobu vysoké ctnosti a dokonalosti jest vedla.⁶⁹ Že pak ale kde jest větší osvětlení nebeské, duše tím patrněji nachází také ty nejmenší své poškrvny, jako kde jest v poledni vyšší slunce, když se do nějakého pokoje obrátějí jeho papršlkové, tehdy jest i ten nejmenší prášek v povětří viděti, jehož při světle menším vidět nebylo; tak Johana uznávat počala, že nemá také nejmenších nedostatkův duše své zanedbavati, z nichž se proto pozorně, aniž bez slzy a lítosti vinnou davala a zpovídávala; o těch, jakož i jak by k dokonalejšímu stavu její svědomí přijít mohlo, častěji a dokonaleji s blahoslaveným Janem zpovědníkem svým rozmlouvání mivala. Nadevšecko pak silně a stále před božskou velebností za spasitelné osvětlení manžela svého žádala, by se on jednou⁷⁰ obrátil a někdy v nebi byl jejím spoluúčastníkem věčné radosti, kterého ona zde na zemi měla v manželství.

Než kdo by to věřil! Co se Václavovi líbiti a lásku v něm k císařovně způsobiti mělo, to on v větší nenávist obrátil. Totiž nejlepší také pokrm a k zachování síly nejzpůsobnější ošklivost dělá staženému žaludku a zlými vlhkostmi přeplněnému. Pro ten tak samotinný⁷¹ a pobožný život císařovny své Václav tím hořčejší a hroznější nenávist a horlivou ||[28] podezřelost v sobě vzbuzoval, jako čím by byla věrnější Bohu, tím by nevěrnější a zpronevěřilejší býti musela manželci svému. Ó, kdo nyní vysloví, jak hrozná putka⁷² nepokojné zuřivosti a hněvivých oumyslů se zbouřila v Václavovém srdci, kteréžto žádné uzdy, žádného světla zdravého rozumu trpět nechtělo. Mezi jinými své lehkomyšlnosti slepými kvapy⁷³ to ustanovil, že musí na jakýkoliv způsob vyzvědět všeckny srdce císařovny tajnosti, co by ona o něm myslila jakožto manželka, koho by jiného krom sebe⁷⁴ milovala, jaké by ona hříchy měla a v svátosti svatého pokání vyjevovala.⁷⁵ Viděl on, že darmo jest se nadát, by mu věci takové svěřila sama císařovna, pročež na zpovědníka obrátil svá myšlení, kterýžto nemohl než vědět a znát celé její svědomí, s všemi jejího srdce naklonnostmi, u něhož ona se tak často zpovídávala a dlouho rozmlouvala. Dne tedy jednoho král blahoslaveného kněze Jana po zpovědi královny k sobě povolati dal a po zomyslných a dávno vymyšlených v řeči okolkách jako s náhodou mluvit o císařovně začal. Pěkný začátek k své neslušné budoucí žádosti učinil od přetvařeného císařovny schválování, mezi tím blížeji k svému cíli přikroče, pravil, že stav manželky, vzlášť jednoho nejvyššího pána a císaře, tu s sebou přináší povinnost, že ona nejen poddati, ale i zcela vyjeviti má všeckno ||[29] své svědomí korunovanému manželci svému k rozsouzení. Tu tedy povinnost císařovny chtěl on, aby Jan zpovědník její učinil svou vlastní, a co ona mu v svaté zpovědi svěřila, jestli ne všeckno, aspoň jen něco sobě⁷⁶ jakožto králi a manželci pověděl. To učinil-li by, že jako sobě⁷⁷ císařskými svými starostmi obtíženému k velikému bude polehčení, tak jemu zpovědníkovi k obzvláštnímu užitku a cti; a on se mu odmění tak, jak na krále

⁶⁹ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 7.*).

⁷⁰ konečně

⁷¹ osamocený, v samotě trávený

⁷² bouře, přívál

⁷³ ukvapenost

⁷⁴ spr. krom něho – latinismus, zvrtné zájm. (*praeter se*) se vztahuje k podmětu věty řídicí

⁷⁵ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 7.*).

⁷⁶ spr. jemu jakožto králi – viz výše

⁷⁷ spr. jak jemu – viz výše

sluší, čímž by se jednoho kanovníka, již sice jakkoliv dobře zaopatřeného, nicméně další a vyšší žádosti vyplnily.

Zhrozil se kněz svatý nad tím nikdy neočekávaným od krále přednešením a na způsob studeného kamene drobet se ustrnul a pozastavil; hned ale na to svobodou toho Ducha, který svatým svým zmužilosti k mluvení před králi dodává, posilněn, vykládal, jak naramný hřích by byl věci v svaté zpovědi svěřené a dvojí tajností, přirozeného totiž a zpovědnického mlčení, zavřené vyjevovati; to tedy že se ani státi bez hrozného provinění, ani žádati nemůže. Odepřít žádostem vždy tvrdo jest, vzlášť knížecím, kteří poroučet přivykli a neslyšet sobě odepřenu býti, jakožto ti, jenž se domnívají, že neuvoliti k tomu, co oni žádají, při osobách nižších, než jsou oni, nic nejní jiného než uražení své⁷⁸ moci a důstojnosti. Mnohem tvrdší přišlo Václavovi to blahoslaveného Jana se zdrahání a odpor, jak protože on byl jedna **[[30]** duše celá z síry, ohně chytlavá snadníčko z každé jiskry, tak i protože se jednalo o věc takovou, kterou on ovšem chtěl a celou svou zlomyslností obdržet sobě umínil. Nedal pak předce na sobě hněvu znáti z ohledu, že jako nějaká pevnost ne hned prvnímu nápadu⁷⁹ ustupuje, ani strom na první ránu sekery padne,⁸⁰ takže by i Jan první tou žádostí nemohl pohnut býti. Než jako nějaký zámek pevný častějšími nápady posledně bývá dobyden a strom častějším sekáním poražen, i tu se tak nadál, že s časem srdce Janovo prv diamantové častějším k tomu nastoupáním⁸¹ konečně jako vosk se obměkčí. Ale zmejlila ta naděje krále, neboť upřímná ctnost a pravá tejráná býti může, ne pak přemožená; a když s sebou nedá hnout, zisk sobě pokládá v škodách a život v smrti zachová.||

⁷⁸ spr. jejich – viz výše

⁷⁹ nápor, útok, rána

⁸⁰ spr. ani strom nepadne – latinismus, jen jeden větný zápor (*neque arbor cadit*)

⁸¹ naléhání

Kníha druhá

O mučedlnictví svatého Jana Nepomuckého

*Hněv jest krátká vzteklost, jakž někdy⁸² veršovec zapsal.⁸³ Neboť mysl panování hněvu poddaná snadno padá do takových prchlivostí, jakým vzteklí a zmatení lidé podrobení bývají. Což se patrně⁸⁴ spatřovalo na Václavovi králi, u kterého jako žádná naruživost mysle netrpěla ||[32] uzdu rozumu a rozváženlivosti,⁸⁵ tak s jeho vzteklostí a zúrivostí spolčená jest byla urputnost a kvapnost. Příhodilo se dne jistého, že královský kuchář nedobře pečeného kapouna na stul královský postavil. Z čehož se tak náramně rozzlobil Václav, že zapomena na vášně lidské a člověka přirozenost, kvapně, nikdy neslychaným a zúrivým rozkázem královského kuchaře na rožen vstrčiti a upecti dal. Kterážto ukrutnost celý dvůr královský nemálo zděsila, neb jeden na druhého se díval, bledl a se třásl, slyše takové poručení, jaké snad ani od ukrutného *Nerona* nebo *Busirida*,^a meně⁸⁶ od křesťanského mocnáře se očekávati mělo. Žádný ale předce nesměl na odpor se stáveti, všichni vespolek se obávaje, by pro nějaké slovo podobná muka na sebe neugalili. Pro nedostátek tehdy přimluců sice milosti hodný, dlé ukrutného ortele ubohý kuchář bezevšeho milosrdenství tak hrozné trápení skutečně jest podstoupil. Totoť jest mocnářův neštěstí, že jako ty veškeren lid vidí a zná, tak předce jich žádný z jejich vejstupku netrestá; buďto tím, že kárati a napravovati ne k poddaným, ale k vrchnostem přináleží, buďto že pravda těžce se přednáší, když se těžce slyší. Samému svatému Janu nescházela udatnost mysle k zkrocení outoku vzteklého knížete, nebo⁸⁷ jako prve, když čas byl k mlčení, mlčel, tak nyní, když čas byl k mluvení, jazyk svůj rozvázal. A po dovoleném přístupu k královské Velebnosti předně⁸⁸ lahodnými slovy představoval nevhodnost daného ortele a již vykonaného. Přitom dokázoval, že život člověka odpraveného pro tak špatnou příčinu, totižto pro něco nevhodnější pečeného kapouna, neměl odňat býti; a jestliže za spravedlivé uznal trestu hodnou býti ||[33] onou⁸⁹ chybu, že jiné tresty měl, s kterými v srdcích svých poddaných bázeň, ne pak hrůza a odvrácení, jako se skrže přítomný rozkáz stalo, mohlo⁹⁰ způsobiti. Když však znamenal, že s dobrým dokonce nic u zlobivého⁹¹ a zpuřného mocnáře svedsti nemůže, s důkladnější řečí a pronikajícími slovy skutku toho ukrutnost a zúrivost počal vysvětlovati. Představoval mu totižto s domluvou nespravedlivý vejstupek, kterýžto učiniti nemohl bez zrušení práva přirozeného a spravedlnosti, kterážto rovnost nějakou mezi proviněním a trestem míti žádá.*

Však ale ne vždycky taky nejlepší horlení v právních domích mocnářův nachází přibytěk; tak ani horlivost Eliáše u Achaba,^b ani Jana Křtitele u Herodesa^c se

⁸² kdysi⁸³ Q. Horatius Flaccus, Epistulae. Epist. I 2,62–63.⁸⁴ přesně, jasně⁸⁵ rozvaha⁸⁶ tím méně⁸⁷ neboť⁸⁸ nejprve⁸⁹ spr. onu chybu⁹⁰ spr. mohl způsobiti⁹¹ zloby plný, rozzlobený

nelíbila. Podobně se dalo s svatým Janem, který netoliko zatvrzelého Václava mysl nemohl obměkčiti, nýbrž s opovržením z rozkazu rozdražděného knížete, bez ohledu buďto kněžstva, neb hodnosti kanovnícké a královského almužníka, uvržen jest od pochopů do opovrženého žálaře.⁹² Žálař ten, v kterém skrze několika dní bydlel svatý Jan, byl velmi tmávý, kdežto mimo egyptské noci^d přebývala hrůza, hlad a pouhá nepohodlnost; takže by nebylo divu, aby to samé svatého bylo neumohlo. On ale od trpělivosti křesťanské posilněný, tím čerstvějším se býti vynacházel, čím větší mdlobu na těle cítil. Děkoval Bohu, že dlé příkladu svatých apoštolův hoden učiněn jest pro lásku a čest jeho žálař a pohanění podstoupiti; nebo svatě viděl, že by skrze poddanost vůli krále snadně tu bouřku utišiti mohl, poněvadž ale naproti se stavěl, přival protivenství okusiti musil. Což samé jemu přednášel žálaře stražný, buďto že to činil sám ze sebe, ||[34] anebo z nabadání Václava. Domníval se totižto bezbožný kníže, že jako při urputným právě skrze mučení od zločincův se vyzvídá pravda, tak že podobně skrze žálařování z Jana vyloudí tajemství svaté zpovědi.

Vida však, že by s pohružkami nic neprosplával, na způsob třtiny větrem se klaticí proměnil ostrost v oulisnou přívětivost; domnívaje se, že tím způsobem mysl člověka k němu se nakloní, která sice⁹³ od přirozenosti své v nenávisti má přisnost a nucení (nebo čím zpurněji se s člověkem zachází, tím méně důvěrnosti a přívětivosti zejskáno bývá; a kdežto dívoká zvěr zpurností a ostrostí zkrocená bývá, lidské srdce s tou častěji zatvrzelejší a méně volnější učiněné bývají; na způsob nemocných, kteří snadněj zdraví nabývají skrze lahodné, nežli prudké liky). Poslal tehdy král jednoho z svých dvořenínův k Janovi žálařovanému, jenž mu potutedlně zvěstoval, kterak král toho pyká, že tak zpurně s ním zacházel, odtud že taky tak za odpuštění žádá, kterak se dá od knížete k poddanému dělati; a nýbrž⁹⁴ sliboval, že ta zpurnost s mnohým většímá znamením dobročinnosti⁹⁵ v brzkým čase jemu nahrazená bude. K tomu cíli a konci přednášel lstivý dvořenín Janovi, že on netoliko z žálaře propuštěn, ale taky s králem stoliti⁹⁶ bude, kteroužto milost nemívají žádní jiní, leč nebo urozené osoby anebo krevní přátele.

Na druhý den dal se při dvoře najíti Jan a s takovýma dotazy přívětivosti a počestnosti přijmut byl od krále, že se mohlo zdati, jako by Václav nebyl císařem ani králem. Bývá totižto mocnářův vhlidnost a přívětivost na způsob urknutí, kterému ustupují a místo dávají sami ti, kteří prve zpurnosti na od||[35]por stáli; takhle každá necelistvá ctnost dá sebou hnouti urknutím vhlidnosti,⁹⁷ jenž na způsob ochechul mořských^c lidské srdce k sobě vábí a prve nepohnutedlné obměkčuje. Tak v první církvi někteří, v mukách a trápení udatní a stálí, lstivou choulostivostí⁹⁸ přemožení, od dobrého předsevzetí jsou hanebně odstoupili. Ne ale tak náš nepřemožitedlný kněz, kteří⁹⁹ z jedny strany na způsob dobře spořádané a zaopatřené lodi uměl odporovati bouřlivým větrům, z druhé však strany aniž věřiti chtěl libezným větríčkům, který když také tícho jest na moři, bouřlivé povětrí vzbuzují. Přívětivost knížete při stole měl sice ve vši vážnosti, s onou však opatrností, jakou mívají

⁹² Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 7.*).

⁹³ totiž, přece

⁹⁴ a navíc, a dokonce

⁹⁵ dobrodiní

⁹⁶ stolovati

⁹⁷ oklamána předstíranou vlídností

⁹⁸ lichocení

⁹⁹ spr. který

hodovníci při hostinách Nerona, jenž se vždy nebo lsti nebo smrti obávali. Po stole¹⁰⁰ a odchodu sloužících Václav odložil na stranu ošemetnosti pláštíček, a kým by v pravdě byl, ukázal. Příčinu povolání Janovi vypravuje, aby totižto všechny ty věci pořádně vyjevil, které jemu královna v svatý zpovědi svěřila. Spolu dokládal, že ta jeho žádost slušná jest, aby se tý zadosti učinilo, síce že ve dne v noci pokojné mysle a chvíle míti nebude, dokavadž se jeho žádost nevyplní. Královským slovem slibuje tajnost všeho toho, cokoliv se jemu svěří. Sliboval též zlaté hory a doly, čest a důstojemství takové, s jakýma nadherná ctižádost a hltavé lakomství hojně nasýceno býti může; naproti vyhrožoval s urputným právem a ukrutností muk rozlicený kníže, jestliže dlé žádosti jeho Jan tajemství svaté zpovědi nevyjeví.

Posledně¹⁰¹ vzbuzoval Jana, aby s vděčností tu krále štědrotu a přívětivost přijal, aniž na potom víceji k hněvu nepopuzoval a ten na sebe veřejně ||[36] neuváděl. Jednostejně ale Janova udatnost mysle se chovala jak při přívětivosti, tak při vyhrožování muk; nebo srdnatě odpovídal, že sice jakožto poslušný poddaný ve všem jiným královské poručení vyplniti chce, v přítomné ale připadnosti¹⁰² že se to státi nemůže bez urážení Boha, jemužto taky jest povinen poslouchati; následoval v tom příklad zmužilého Machabejského, jenž do očí králi Antiochovi pravil: *Non obedio praecepto regis, sed praecepto legis. Neposlouchám přikázání králova, ale přikázání zákona.*¹⁰³ Nebo poněvadž přikázání závazuje zpovědníky k tajemství svaté zpovědi pod trestem jak časným, tak věčným, raději stokráte chci umříti a jakékoliv muka podstoupiti, nežli to přikázání přestoupiti. A dokládal, aby král přestal všetečně vyzvėdovati, co samému Bohu známo a povėdomo býti má. Zdeť jistě potvrzená jest připověď svým učedníkům a jejich následovníkům od Krista Ježíše daná, že se jim dá moudrost a vejmluvnost, když před protivníky státi budou;^f nebo svatý kněz nikdy s takovou horlivostí a vejřečností jako v této příležitosti jest nemluvil a bezejší pochybnosti slova a řeč Jana dostatečná jest byla pohnouti srdce Václava, kdyby on sám skrze zlobivost¹⁰⁴ a zatvrzelost vášeň¹⁰⁵ svých překážku v tom byl nečinil.

Což tehdy jiného z té zamračené Václava mysle mohlo pojíti nežli bouřka a hromové klíny ukrutného ortele? Na kterýžto ihned se tu najíti dal kát, kterého Václav žertovně svého kmotra nazýval¹⁰⁶ a vždy pohotově měl, jenž s svýma pochopy Jana měl skrze ukrutnost mučení učiti, jak veliké provinění by bylo císařským žádostem a vůli se protivíti. Jako tehdy svatý kněz s velikou počestností a dokázem¹⁰⁷ přívětivosti do domu královského ||[37] prve byl uveden, tak odtud' nyní s velikou potupou a zpurností od pochopů byl odveden; kterýžto by se pánu zalíbili, předně nevinného Jana s zůřivostí neobyčejnou a pohružkami na skřipci natáhli, tak ukrutně nataženého s pochodněmi z jedný i druhý strany nelitostivě pálili a mučili. V kterýchžto nevyslovitedlných mukách politování hodný svatý muž nic jiného nemluvil, nežli s tolikeryma usty Boha chválil a zveleboval, kolik rán otevřených na

¹⁰⁰ hostině

¹⁰¹ nakonec

¹⁰² věc, případ, situace

¹⁰³ Vynechána citace v marginálii (2. Machab. c. 7. 30.: *Když tyto věci ona ještě mluvila, řekl mládenec: Koho čekáte? Neposlouchám přikázání králova, ale přikázání zákona, kterýž jest nám dán skrze Mojžíše.*).

¹⁰⁴ zloba

¹⁰⁵ gen. pl. = vášní

¹⁰⁶ latinismus – vazba dvojího akuzativu (spr. kterého svým kmotrem nazýval)

¹⁰⁷ projevy přívětivosti, přívětivé vystupování

způsob ust na svém těle ukázoval. Daremné jest bylo nabadání císaře, a ačkoliv se dojista neví, zdaliž při tom Jana mučení Václav byl přítomen, nicméně dlé vzdání kronikářův pravdě podobnější věc jest, že v té případnosti i zůřivý císař se dal najíti; buďto by jako Nero⁸ a jiní tyranové rozkoše užil z trápení a mučení trapeňého a mučeného, aneb (což nejvíce doufal) by skrze průdkost muk zpověd a cizí hřichy císařovny vyzvěděl; věda dobře, že skrze slabější a mirnější muka sice¹⁰⁸ tvrdošijní zločinci z svých vlastních hřichů vyznání činili.

Když ale bezbožný ukrutník věděl,¹⁰⁹ že by dokonce nic se vši svou vzteklostí až do unavení katanův svesti nemohl, anobř že by tím víceji Jana v svém předsevzetí upevňoval, k prozpívání slávy božské (s onýma třima mládenci v peci babylonské)^h a k vyslovení nejsladších jmén Ježíše a Marie vícejí a vícejí zapaloval; takže dlé vysvědčení¹¹⁰ učeného kronikáře Balbina: *Omnis tamen illa carnificina intra S. Joannis patientiam fuit. Všechno to katování¹¹¹ od svatého Jana s trpělivostí nepohmutedlnou snášeno bylo.*¹¹² První král¹¹³ naděje své zbavený odešel, katané však celý unavení složivše ze skřipce svatého hrdínu v žaláři samotného zanechali, kdežto (jak starodávni letopisové vy||[38]pravují) s nebeským potěšením občerstven jest. A ačkoliv podstata toho občerstvení nebeského dojista se věděti nemůže, nebo¹¹⁴ jiní svatí Boží, anebo pravě¹¹⁵ sám Spasitel jej navštívil, jako se stalo jiným věrným Boha služebníkům, aby jejich rány uzdravili a duchu¹¹⁶ posilnili.¹¹⁷ Může se ale také řícti, že po tom slavném boji tak vnitřně občerstven byl svatý Jan, jako jsou byli posilnění jiní Krista bojovníci,ⁱ o kterých zprávu činí Tertullián, jimžto řefavé uhlí, rozpalené železa a jakékoliv trápení se zdály býti na způsob květín a rájské rozkoše.^{118j}

Nedlouho ale v tom vězení setrval nepřemožitedlný mučedlník, nebo po usedlé zlosti uznal svůj vejstupek Václav a královna Johana zvěděvše s bolestí, že by její duchovní otec věznem byl, snážnou prosbu u svého manžela složila, by propuštěn byl. Jakýmkoliv ale způsobem to vysvobození se dalo, jistá věc jest, že svatý kanovník zase veřejně se ukázal (následující v tom holubíci, která jakkoliv plašená a raněná zase do svého hnízda se navrácuje) a žádnému, taky¹¹⁹ svému nejvěrnějšímu příteli o křivdě sobě učiněné zmínku neučinil. Zajisté božské ochrany byl zázrak, že člověk od mučení poloumrtvý zanechaný, zase v brzkém čase uzdráven jest; s takovou horlivostí kázal, lid vyučoval, zpovědi slyšel a v duchovních potřebách bližnímu přispěl, jako by tělo své z tvrdého diamantu způsobené měl. Což tím horlivěji vykonával, čím jistější byl, že ta jeho apoštolská práce dlouhého stání míti nebude; jak pro povědomou sobě krále nestálost (která na způsob tíchého moře brzo bouří, anebo na způsob zimního času, v kterém sotva slunce počíná svítit, zase

¹⁰⁸ dokonce i

¹⁰⁹ spr. viděl, zjistil (lat. *vidit*)

¹¹⁰ svědectví, zprávy

¹¹¹ mučení

¹¹² *Balbinus in ejus vita.*

¹¹³ král jako první

¹¹⁴ zda

¹¹⁵ skutečně, opravdu, vskutku

¹¹⁶ spr. na duchu n. duch

¹¹⁷ není shoda – navštívil, posilnili

¹¹⁸ V textu vynechán citát *prunae mihi flores videntur* a v marginálii odkaz *S. Tiburt.* (sv. Tiburtius – viz vysvětlivka j).

¹¹⁹ dokonce ani

brzo od pošmournosti oblakův zastí[[39]něno bývá), tak podobně pro jistotu budoucích příběhů, jakož i nastávající sobě smrti, kteréžto vše jemu od Boha zjeveno bylo. Jedno i druhý z kazatedlnice v hlavním kostele svatého Víta mučedníka důkladně svým posloucháčům představoval z oných slov Kristových: *Modicum non videbitis me et jam non multa loquar vobiscum. Maličko neužříte mě a již nemnoho mluvíti budu s vámi;*¹²⁰ z kterýchžto slov předpovídal násilnou sobě nastávající smrt pro strážnost a obhajování jak božského, tak církevního zákona. A přitom dokládal, že se z toho velice těší a raduje, an tak zasloužlivě¹²¹ skrze smrt život svůj tomu bude moci navrátiti, od kterého jej nabyl. Vzláště poněvadž nic na světě nejní, co by srdce jeho obveseliti a upokojiti mohlo, krom jediného spasení svých posloucháčův; kteréžto snadněj před trůnem velebnosti božské bude moci vyhledávati po smrti své, nežli v tomto smrtečném živobytí. Potom proměna tváře veselost v truchlivost, v duchu prorockým rozmlouval o nastávajících Království českému neřestech, nebo pravil, že z pekelné propasti vypadne hněvina¹²² pravě pekelná, totižto kaciřstvo, které bezevšeho rozdílů jak posvatné, tak neposvěcené věci v království kazí, chrámy ruší, kláštery pálí, osoby řeholní mučí a smrtí, slovem veškerou církev katolickou nanejvětš ztenčováti a hubiti bude. Což samé nešťastného stavu předzvědění¹²³ hojné slzy z očí jeho vyprejstilo; mezi kterýma velice Bohu z toho děkoval, že jej dříve z tohoto světa k sobě povolati ráčí, aby s srdečnou bolestí nemusil patřiti na zohavené kalichy, porušené a rozlámané posvatné nádoby, na chrámy a kostely rozptýlené a rozházené anebo pra[[40]vě v chlívy obrácené, na zem nevinnou krví křesťanův pokropenou, na náboženství zahnané, na domy Boží zdrancované; slovem na celé Království české tak hanebně zkázené a rozptýlené, nad kterým¹²⁴ by znova hořce plakati mohl Jeremiáš, jako někdy slzel nad zkázou města Jeruzaléma.^k

Poněvadž ale z pouhé pokory sobě tu bouřku na způsob Jonáše přičítal,^l poníženež prosil Boha, jakož i probošty království a hlavního kostela pražského kanovníky, by jemu své chyby a viny milostivě odpustili, jakožto takovému, kterého jméno jim bylo k zahanbení a život ku pohoršení. Nemůže se dosti vysloviti, kterak s tou řečí zděšení byli posloucháči, jenž velice učitele svého a řiditele milovali, odtud velmi bolestně jim bylo slyšeti o Jana ztrátě a opuštění. Vzláště poněvadž tenkrát viděli, an by všechny věci k pravému náboženství přináležející v utěšeném pokoji spořádané byly, aniž se nadáti mohli tak kvapně bouřky a nastávajících nečasův. Těžko jim bylo pochopiti, aby ti, jenž vším dobrým oplývali, do takové nouze padli. Svatý ale kázatel nepřestával jich vyučovati, kterak snadno kolo štěstí se zatočit může a kterak i nejvznešenější sloupové v prach obrácení bývají. Když z kázatedlnice mezi slzy svých posloucháčův dolu sstoupil, vynasnáží se zarmoucené těšiti a horlivost svého kázání s libeznými slovy osladiti, a který na způsob Iva z kázatedlnice děsil, ten na způsob beránka v soukromí krotil. Nemohl lid dosti nasycen býti z jeho přítomnosti, která jemu tím byla milejší, čím jeho rozloučení a ztracení zdálo se býti přítomnější. Příčina však veškerého lidu

¹²⁰ Joan. 14. et 16.] Io 14,30: *Již nemnoho mluvíti budu s vámi; neboť přichází Kníže tohoto světa, a na mně nemá ničehož.* Io 16,16: *Maličko, a již neužříte mne, a opět maličko, a užříte mne; neb jdu k Otci.*

¹²¹ zaslouženě, po zásluze

¹²² hněv

¹²³ předpověď, prorocství

¹²⁴ hyperkorektní tvar, spr. nad kterým

naklonnosti a důvěrnosti nejpřednější byla jeho mysle udatnost,¹²⁵ která tak statečně zkrocovala bujnost vnítr[[41]ních pováh a vášní, jako by v stavu nevinnosti postaveným Adamem byl, a ty dokonale na uzdě držel.

Rčeno bylo při začátku naší kroniky, že svatý Jan ještě dítě těžce jsa nemocný, skrze orodování nejsvětější Rodičky Boží Marie Panny z nebezpečství smrti vytržen jest. Milost tu sobě prokázanou zvěda v dospělejším věku, nemůže se vyslovit, jak velice srdce jeho plapolalo láskou a vděčností k svý Dobrodínci,¹²⁶ kterézto se zcela sloužítí zavázal a odevzdal. Odtud' se stalo, že v outlém věku jediné jeho potěšení a kratochvíl byla na Zelený hoře nedáleko od Nepomuka, vlasti¹²⁷ své, v kostele velebných pánův paterův řádu cístercienského, kdežto zázračný obraz nejsvětější Rodičky Boží Marie Panny velmi ctěn byl. S rostem¹²⁸ věku taky¹²⁹ u našeho svatého kněze se rozmáhala pobožnost k Královně nebeské, kteroužto sobě vyvolil za Paní svých náklonností a plnomocnou Královnou svého srdce. Odtud' každodenně ji ctíval z obzvláštní pobožností a s tím se vzláště honosil, že jako ona dívkou¹³⁰ Páně se nazvala,^m tak on jejím nejmilejším služebníkem býti chce. Ku kterézto službě mariánské taky jiné přivedsti se vynasnážoval, jak na veřejných kázáních, tak v zpovědníci a duchovním rozmlouvání, kdežto s takovou horlivostí Marii vychváloval, že se snadně poznati mohlo, jak zamilovaný v Marii byl Jan Nepomucký, pravě nasledovník Jana Evanjelisty.ⁿ Z té příčiny dobře u noh Marie Panny v způsobu měsíce někdy vyobrazen byl, poněvadž stále slunce to mariánské nasledoval a od ní rozličné milosti dosáhoval.

Poněvadž ale k nejsvětější Marii Panně podle vzdání S. Bernarda obzvláště v znamenitěj[[42]ších¹³¹ jak těla, tak duše nebezpečství¹³² máme se utíkat, podle tohotěž pokračoval svatý Jan, když před svou smrtí do Staré Boleslavě nábožně půtoval k starodávnému a v celém Českém království slovutnému zázračnému obrazu nejsvětější Rodičky Boží Marie Panny; o kterémžto obrazu mariánském pro ňáskou známost za dobré uznáváme některé věci přednesti. Obraz ten jest prsní, milostně působený,¹³³ buďto lýtý, anebo vyrytý, jehožto hmotnost a nástroj¹³⁴ zdá se býti z ryzího zlata; z jakýho ale vpravdě kovu a rudy smíšený ten obraz jest, až podnes jistě se vědět nemůže. Z podobného stroje mezi jinýma ostatky svatého Václava, vejvody českého, choval se taky v Staré Boleslavi neveliký koflík, který jemu darem obětovati měla svatá Lidmila, jeho bába. Nebo jistý český spisovatel vypravuje, že dřívě nežli svatá Lidmila křest svatý přijala, v domě svém modlu měla, které se klaněla; jak ale křest'ankou učiněná jest, z té modly dala dělati obraz Marie Panny, jakož i pro svou potřebu mírný¹³⁵ koflík vyhotoviti poručila. Však ale u historikův nejní jistý počátek a nalezení toho svatého obrazu. Neboť se někteří domnívají, že jest od svatých Crhy a Strachoty, Království českého apoštolův, přinešen byl a těm prvním křest'anům tenkrátě v Čechách (které oni skrz svatý křest

¹²⁵ vazba dvojího nominativu, spr. příčinou byla udatnost

¹²⁶ Dobrodínkyni

¹²⁷ rodiště

¹²⁸ s rostoucím věkem

¹²⁹ ještě

¹³⁰ služebnicí

¹³¹ závažných

¹³² spr. nebezpečstvích

¹³³ zhotovený

¹³⁴ materiál

¹³⁵ drobný, malý

Kristu Pánu zplodili) jako za ochranu národu toho a za stráž svaté víry darován byl, tak a za to má *Balbinus*.¹³⁶

Jiných pak domnění jest, že obraz ten léta tisícího stýho a šedesátýho tímto způsobem jest nalezen: Jistý sedlák své pole voral, v té práci ||[43] obraz ten vyvorol, jejžto on zprvku¹³⁷ za nic neměl; ale viděl, že svoji¹³⁸ volove na kolena pádají a obraz ten ctí, tu jej teprv začal v uctivosti míti. Z té tedy příčiny s počestností jej do domu svého donesl a boje se, by mu obrazu toho žádný pokradmo neodnesl, do truhly ho zavřel. Však ale druhý den na to, když jest se k práci své a k vorbě navrátil, obraz ten zase na poli tom našel; jejžto on ne za ten předešlý, ale nápodobný tomu předešlému věřil a měl,¹³⁹ domněje se, že obraz v truhle zavřený a zamčený tam se dostati znovu nemohl. Donesa tehdy i ten domu, uzřel, že obraz ten, podruhé nalezený, nejní jiný než tentýž, který včera našel; a povídá se, že se tak i potřetí s obrazem tím stalo. To se pak zajisto má, že když sedlák ten tak podivný příběh jednomu p. kanovníku staroboleslavskému vyjevil, on ihned místa počestného pro obraz ten hledal a o vystavení chrámu Páně, v němž by jej postavil, se staral.¹⁴⁰ Necht' jest za tím cokoliv, to bez pochybnosti jest, že obraz ten od zázrakův nejpatrnější, nejstkvělejší, skrz a skrz v Čechách nejslavnější a skrz slavnou štedrost císařův, králův a knížat drahými dary a perlami obohácený jest; tak že o něm někdo psal: *Až podnes mezi císařskými perlami své stání¹⁴¹ má.*¹⁴² To o svatém obrazu předestřevše, k naší historii se navrátíme.

K té tehdy divotvorné Panně svatý Jan obzvláštní měl pobožnost a k ní putovat sobě ustanovil, jakž mnozí ze všech stran Království českého obyčej mají činiti.¹⁴³ Vyšel z Prahy v chatrném rouše, žádného s sebou nemavše krom pobo||[44]žnosti k Marii, která mu všecknu těžkost cesty v modlitbách a v chválách Paní své nejsvětější osladovala. Přijda k přítomnosti její, zdálo se, jako by se celý na způsob vosku při ohni rozplejval. Po mnohých poklonách, klečení a celého těla až k zemi sklonění, na dokázání své počestnosti dlouhé jako z smyslův vytržen před obrazem svatým vyleval modlitby. Předstíral¹⁴⁴ jí, kterak tak svou naději všecknu hned od dětinství v ní složil; a jestliže ona jej před smrtí uchránila, jsa on ještě dítě, nyní že by na ní slušelo, aby již dospělému k smrti přispěla. Že by ona dobře věděla, jak blízko jest své¹⁴⁵ s tělem se rozloučení násilné a nespravedlivé, ku kterémuž jako duch hotov jest, tak on se obávati má mdloby těla. Důvěřoval se v orodování jejím, že ona jeho křehkost promění v ctnost a bázeň v silu, aby se tak i Matce zalíbil i Synu jejímu nezoškivil. Vyslyšela nejmilostivější Paní služebníka svého, a naplnivše jej jakousi pravě citedlnou důvěrností o svou pomoc¹⁴⁶ a obzvláštní milost, dost mu tím znáti dala, že co chtěl, obdržel. Pročež jen aby směle šel, že ona mu obstará srdce pevné, mysl nepřemožitedlnou; smrt tedy by podstoupil v stálosti a k nepravé bezbožného krále vůli stál nepohnutedlný. Tak silná vnuknutí v sobě citě a nimi nad

¹³⁶ *Balbin. in vita S. Joann. Nepomuc.*

¹³⁷ zprvu, nejprve

¹³⁸ latinismus, spr. jeho

¹³⁹ latinismus – akuzativ s infinitivem

¹⁴⁰ *Guilielm. Gumpenberg in Atlante Mariano.*

¹⁴¹ místo

¹⁴² G. Gumpenberg, *Atlas Marianus*, s. 180.

¹⁴³ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 7. §. 15.*).

¹⁴⁴ předkládal, vyprávěl

¹⁴⁵ latinismus, spr. jeho

¹⁴⁶ důvěra v pomoc

míru posilněn jsa Jan, po nesčíslném díkův vzdávání do Prahy se vesele navrátil, vzdy pečliv a bedliv jsa k větší stálosti a zmužilosti, k potkání se udatně s násilím smrti nejen blízké, ale již již nastávající.

Každý se nadátí mohl, že z příležitosti chvíle, v níž se zlobivost obyčejně ukrocuje, veliké svatého[[45]ho kněze zásluhy a věrné služby, prv Václavovi prokazané, byly by jej měly učinit tiššího a na svou pošetilou všetečnost víc nezpominajícího. Než což jest bylo k očekávání od člověka, kterému samé Janové ctnosti podnět byly k jeho zahubení? Choval vzdy císař jiskry hněvu svého, ačkoliv jich ne vzdyckny v svém blesku vidět bylo, jakožto pod pláštěm světské chytrosti skrytých. Leč že radši řícti se může, že se mu stalo, co se s některými jedem nakáženými stává, o nichž se to povídá, že se jim před oči jisté barvy stavěti nesmí, leč aby se ihned pohnouti a vztýct¹⁴⁷ museli, jako by se do nich skrz oči vzteklost lila. Tak se též dalo Václavovi, kolikrátkoliv Johannu, manželku svou, a Jana, jejího zpovědníka, spatřil; jen s tím rozdílem, že vida císařovnu, někdy se v něm vašeň lásky zapalovala a spolu zblázněná jeho všetečnost věděti vseckny její vnitřní naklonnosti a myšlení; vida pak Jana, jejího otce duchovního, tím hněvivější hněv v jeho srdci se vzbuzoval naproti němu, protože on stále odporoval vyjevit, co král ustavičně žádal vědět, totiž zpověd královny. Navrátě se tedy muž Boží z své pobožné pouti při slunci západu, císař se u večer z okna prohlížel,¹⁴⁸ jako o polední král David zahálejší a lenivý na ponebí¹⁴⁹ svém.^o I zhlídna tedy kněze svatého, ihned cítil celou svou mysl k bouře pohnutou a vůli k hromobití hotovou.¹⁵⁰ Neb mu ihned d'ábel vnukl a pravě příhodně na pamět uvedl podezřelost na svou manželku a tak časté Janovo odporování i nepohnutedlnou zatvrzelost k žádostem jednoho císaře, jehožto zalíbení¹⁵¹ každý poddaný skrz vysokomyslnou [[46] pilnost vyhledávati by povinen byl. Zatím více již od d'ábelství, než od hněvu posedlý poroučí, by se tu ihned kanovník dostavil a před sebe¹⁵² uveden byl. Jan od královských dvořenínův dostižen dobře viděl býti tu přítomnou hodinu k odevzdání sebe v obět;¹⁵³ pročež s vyzdvíženými k nebi očima Bohu se obětoval k přijetí bez meškání a bez všeho odporování smrteelného ortele sobě již hotového. Tu jistě bylo vidět, jak pravda jest, že spravedlivý božské Prozřetelnosti se odevzdajíc, prazen jest všeho neupokojení taky tam, kde k obavání jest největšího sobě nebezpečenství, protože *nezkormouti spravedlivého, cokoliv ho potká*.¹⁵⁴ K přítomnosti tedy krále dostaven, tyto pohružky slyšet musel: *Slyš, kněže, smrti umřeš, leč že ihned tu mé manželky zpověd, a cokoliv se ona tobě kdy zpovidajíc řekla, popořádku vyjevíš; darmo jest, umřeš. Přisahám Bohu, vodu píti budeš!* Jeho v řece utopení slovy těmi chtěl rozumět císař.¹⁵⁵

Nad těmi slovy nic se nezhrozil udatný kněz, nejen neustoupil, ale také za nehodnou věc býti soudil, slovům těm odpověd dáti; mlčeje dokázal, že lepší rozepré nejní, než jest ta, která nepotřebuje obrány, vítězné v tom nasledujíc mlčení Ježíše Krista k otázkám Herodesovým.^p Hnutím nicmeně a celého těla mírnou postavou a

¹⁴⁷ rozčlilit, vztekat

¹⁴⁸ vyhlížel, hleděl

¹⁴⁹ střecha

¹⁵⁰ latinismus – akuzativ s infinitivem (nevyjádřeným) n. vazba dvojího akuzativu

¹⁵¹ uspokojení

¹⁵² latinismus – spr. před něj

¹⁵³ latinismus – akuzativ s infinitivem

¹⁵⁴ Prv 12,21: *Nezkormouti spravedlivého cožkoliby se přihodilo jemu, bezbožní pak naplnění budou zlým.*

¹⁵⁵ Summar. n. 7. §. 16.

s veselostí tváře dosti na vyrozumění dal, jak velice by tu žádost zavrhoval, která s svatokrádeřstvím spojená byla. Načež Václav daje znamení žoldněřům poručil, by se ho chopili a drželi; ti, když se dlé poručení naparujícího se krále chovají, kdož vysloví, jakých zlehčení a zhanbení proti němu zůřivé kníže nevy[[47]bleklo? Nicmeně jakkoliv dlouho bouřka ta v mysli Václavové se vztékala, nejtiššího kanovníka mysl bezevšeho vlnobití v utišení stála, srdcem on zcela k Bohu obráceným zajetí Pána svého v zahradě rozjímal. Zatím se ho uchopili sloužící a zůřivě do jiného pokoje odvedli; kdežto maje on nějakého potěšení dosáhnouti a spoluotrpnosti v tom svém před očima světa neštěstí, katane, nebo radši nevhldní tygrove, aby své vlastní vůli povolili a pánu svému se zalíbili, poznovu se proti svatému muži sršnili a nejnevážnější zlehčení, kterými ten nejnešlechetnější člověk tejrán býti může, vychrkujíce,¹⁵⁶ na nohách i na rukouch, jako by nejohydnějších hříchův vinen byl, jej svázali. Ačkoliv pak *příčiny hněvu vzdy příkrejší jsou, protože nespravedlivé jsou,*¹⁵⁷ i nenávisť ačkoliv slepá jest, ani nevidící, ani nepředzvídací těch nepořádností, které by povstátí mohly z své kvapnosti, nicmeně, jak se v starých pamětných knížkách nachází, Václav pozoroval,¹⁵⁸ aby se nic najevo nevyneslo buďto o zajatém, buďto o odsouzeném k smrti služebníkoví Božím; spravedlivě se obávaje zbouření lidu, ježto o nevinnosti muže svatého žádný nepochyboval, aniž by bylo na těch scházelo, kteří by byli pro obhájení jeho vlastní život v nebezpečenství byli postavili.

Z té tedy příčiny bezbožný král tmavou noc k tomu vyvolil, aby Janova bída žádného spoluotrpení neobdržela anebo jeho ctnost žádného neměla podivení, pročež v hlubokých tmách vyveden jest na most pražský. On však nicmeně ačkoliv viděl, že na smrt veden jest, a věděl, že pláčem svým a [[48] křikem mohl by se nadáti pomoci od měšťanstva, jenž by se bylo sběhlo, vyvolil předce na způsob nevinného Beránka býti němým, leč že příkladem Vykupitele svého svou duši nebeskému Otci poroučel a za své nepřátele se modlil; až od země vyzdvižen, na rukách i nohách svázán, od bezbožných vojákův do řeky Vltavy shozen a utopen byl. Tak život dokonal svatý Jan Nepomucký v vodách, které mu sice život odníti, ne ale lásku zhasiti mohly, níž jeho srdce hořelo. Potýkal se, nikdy neustupujíc ani lahudkám, ani pohružkám nenávisťi, jižto vzteklost ozbrojila mocí a hněvem; tak jest učiněn za příklad stálosti a věrnosti v zachování mlčení, které se bez bezbožnosti a svatokrádeřství nikdy nemohlo porušit, a tak následovně, dle učení S. Tomáše¹⁵⁹ a jinších učitelův, učiněn jest mučedníkem tajnosti svatého pokání a (jak list k svatovyhlášení dán praví) *auricularis confessionis*, to jest tajné, která se do uší kněze děje, svaté zpovědi. Nápodobně mučedníkem jest byl učiněn svatý Tomáš Kantuarienský pro zastávání svobody církve,^q ten od Jindřicha Druhého, toho jména krále englického, tento pak od Václava Čtvrtého, krále českého, odsouzený, jeden mečem, druhý vodami usmrcený. Blahoslavená smrt našeho svatého se stala léta tisícího třístého osmdesátého třetího u vigillii před Nanebevstoupením Páně, kterážto vigilie roku toho připadla na den šestnáctý měsíce máje, na který také den vejroční památka té smrti v Praze při sběhu nesčíslného lidu slavně se světí. Ačkoliv pak nic jistého nemáme, v jakém věku byl, když svůj blahoslavený konec vzal, věříme předce, že v [[49] věku mužském a dokonalém postaven byl, nicmeně stáří šedivín nedošel.

¹⁵⁶ chrlíce

¹⁵⁷ *Corn. Tacit.*

¹⁵⁸ měl se na pozor, dal pozor

¹⁵⁹ Vynechána citace v marginálii (*D. Thom. 2. 2. q. 124. a. 4.*).

Nadál se¹⁶⁰ tak, jakž žádal Václav, že smrt mučedníka svatého v tajmo zůstane, kterou skrz nejměnější své sloužící a v tmavé noci temnostech spáchal. Však ale Pán ten veliký, jenž rozptyluje rady¹⁶¹ bezbožných a vyvádí z temnosti světlo,¹⁶² ihned ji ne bez obzvláštního divu vyjevil, který podobný se stal, jak svatý Řehoř o světlech svatého Hermenegilda^f mučedníka píše¹⁶³ a svatý *Antoninus* o svatém Petru, mučedníku řádu kázatelského,^s zaznamenal.¹⁶⁴ Nebť se ledva mrtvé již tělo navrch vody vyzdvihlo a plavalo, ihned spatřeno bylo obkličené ohni nebeskými, víc ještě zázračnějšími, než byli onino¹⁶⁵ při jeho narození; neboť tito, spojíce se s živlem sice sobě protivným, nejen nehasli od vod, ale radši se nima jako olejem přes tu celou noc živili. Někteří píší, že ohňové ti byli hvězdy, neb pro podobenství své stkvělosti s hvězdami, neb že také, což k pravdě podobnější jest, hvězdy mrtvého ctily svatého; což se s stejným malováním srovnává, které jej hvězdami korunovaného představuje. Odkudž také v životě svatého našeho mučedníka obrazmi vysloveném¹⁶⁶ a s povolením vrchnosti v Augspurku léta 1725 vytištěném^t na obraze jeho mučednictví obojí ten div se spatřuje. To jistá věc jest, že noc ta nebeskými světly tak byla osvětlená, že se světlu dennímu přirovnat a je převyšit mohla. Řeka také Vltava divně se stkvěla, a jako by těmi blesky víc než svými vodami naběhlá byla, radostně se v čas ten rozvodnic tekla. Nejvíce pak se stkvěly, jako by pohřebný průvod slá||[50]vně doprovázely, nějaké fakule,¹⁶⁷ nebo radši nad svatým mučedníka tělem se vznášející vítězní ohňové. O tom jak se pověst po Praze rozešla, sběhlo se měšťanstvo k neobyčejnému divadlu; a ačkoliv známo bylo, že žádná nespravedlnost od Václava daleko nestojí pro jeho rozpustilých vašní vyplnění, nicméně žádný se nenadál, že by to mělo znamenat¹⁶⁸ ctnosti takové, která jako sobě vážnost u lidí zejskala, tak zasloužila jestli ne uctění, aspoň nějakého u knížete povážení. Císařovna Johana sama, co se prv dalo, o ničemž nepovědomá, tak divné věci z okna spatřice, ihned k manželé přiběhše, s velikou upřímností se ptala, co by ten tak neobyčejný na Moldavě blesk znamenání měl. Na ta slova zmatený a jako nahlým hřměním omráčený, ulekl se císař, praví historik. Víc se však rozmohla bázeň, když očima svými zázrak ten spatřil, tím dokázujíc, že ani knížata svobodní nejsou od červa a hryzení svědomí, hříchy spáchané předstírajícího.¹⁶⁹ Spatře on div, ihned se v svém tajném pokoji, nechaje tu císařovnu se všemi dvořeníný státi, zavřel, kdežto v samotě skrz tři dni, žádného leč v nejvyšší potřebě nepřipouštěje, zůstal, neb pro hanbu hříchu spáchaného, neb pro strach, aby někdo z zkormouceného obličejé svého¹⁷⁰ skrytou na mysli své¹⁷¹ tesknost nevyzkoumal. Domnívali se někteří, že tou svou samotou přetvářiti se chtěl, jako by spáchané

¹⁶⁰ věřil

¹⁶¹ úradky, záměry

¹⁶² 2. Cor. 4. 6.] *Nebo Bůh, kterýž řekl, aby se z temnosti světlo zablesklo, tenť se zastkvěl v srdcích našich k osvětlení poznání jasnosti Boží v tváři Ježíše Krista.*

¹⁶³ Vynechána citace v marginálii (*S. Gregor. L. 3. Dialog. c. 31.*).

¹⁶⁴ Vynechána citace v marginálii (*S. Antonin. Chron. p. 3. tit. 23. c. 7.*).

¹⁶⁵ onehdá, kdysi

¹⁶⁶ znázorněném

¹⁶⁷ lat. *facula, ae, f.* = pochodeň

¹⁶⁸ Z logiky věty vypadlo lat. slovo *oppressio* = potlačení.

¹⁶⁹ vyčítajícího

¹⁷⁰ latinismus – spr. jeho

¹⁷¹ latinismus – spr. jeho

nepravosti litoval; což by za podobnou věc k pravdě zdáti se mohlo z té příčiny, o které ihned jednatí budeme.

Jistá věc jest, že chvíle, která melancholické myšlínky z nešťastných vejpadův pocházející uleviti obyčej má, zbouřenou mysl Václava upo[[51]kojiti nemohla, nebo z věrných spisovatelů povědomo jest, že se schránil¹⁷² na zámek Žebrak říčený, kdežto nějakého upokojení zbouřenému svému svědomí vyhledával. A ačkoliv dlé zdání jak církevních, tak světských spisovatelů v svědomí povědomost spachaného hříchu jest sám sobě naramný mučitel, poněvadž aniž jiný trest na bratrovraha Kaina Bůh složití nechtěl, leč vnitřní hryzení svědomí (jak pozoruje svatý Jan Zlatoustý),¹⁷³ mimo toho Václav u všech byl v ošklivosti, takže všichni proti němu povstali s rozličnými žalobami, až se na hlavě jeho císařská koruna viklala a k pádu schylovala; kteroužto jemu taky konečně z hlavy srazila mnohonasobná ukrutnost proti duchovenstvu provozovaná, jak svědčí mnozí katoličtí i kacířští spisovatelové.¹⁷⁴ Nebo ta urputnost proti duchovenstvu mezi jinými příčinami pohnula knížata a volence říše, by z císařského trůnu shozen byl, ježž tak nehodně zaměstnával¹⁷⁵ a svýma nepravostmi zohyzďoval.^u Což všechno patrně se dokazuje z pravdivého listu a právní vejpovědi dané od arcibiskupa mohutského, jakožto římské říše kanclíře,^v jenž takto zní.

*My, Jan, z milosti Boží svaté církve mohutské arcibiskup etc., oznamujeme etc. Poněvadž Václav, král český, jak svou vlastní, tak sobě pobočných bezbožníkův rukou ctihodné duchovenstvo, kněžstvo a jiné Bohu oddané, jakož i mnohé dobrého jména a svatého obcování osoby, proti právu, jináče než na římského krále slušelo, dílem skrze vodu, dílem skrze oheň ukrutně usmrtil, což [[52] všem vůbec¹⁷⁶ známo a povědomo jest, bezevší jeho vejmluvy, etc.*¹⁷⁷

My tehdy, Jan arcibiskup, jak jménem pánův Svaté římské říše spoluvolencův, tak vašim,¹⁷⁸ z přednešených vejstupků a příčin téhož pána Václava jakožto nedbalce, mrháče a nehodného zástoupce Svaté římské říše z hodnosti královské zvrhujeme a zbavena činíme vši královské moci a statkův k té přináležejících, etc.

*Což se dalo skrze nás, Jana, arcibiskupa mohutského, našim i pánův spoluvolencův jménem, pod hradem Lonstain u Rejna, trierského biskupství, etc. Kdežto jsme všichni pospolu právně shromáždění byli, léta Páně tisícího čtyrstého, osmého,¹⁷⁹ v pátek dne 20. měsíce srpna etc.*¹⁸⁰

Shozen jsa z královské hodnosti na způsob jatého do rakouské Vidně byl přiveden, kdežto z vězení se vymocnil¹⁸¹ a do řeky Dunaje sebe uvrhl; v kteréžto ačkoliv dlé zasloužení svého se neutopil, poněvadž od jistého rybaře byl vysvobozen, nicmeně do moře hořkosti a žalosti uvržený, království zbavený, hořem stravený a od vzteklosti zhryzený, Bohu i lidem ošklivý umřel léta Páně tisícího čtyrstého osmnáctého.^w Takový byl konec Václava IV., přijměním Lenivého, od chlipnosti, zlosti a ukrutnosti vůbec znamého. Aniž dlouhý čas živa byla nábožná manželka

¹⁷² uchýlil

¹⁷³ Chrysost. l. 1. de Provid. et Homil. 8. ad Populum.

¹⁷⁴ Vynechána citace v marginálii (Summar. n. 14.).

¹⁷⁵ obsadil, zaujal

¹⁷⁶ všeobecně

¹⁷⁷ Vynechána citace v marginálii (Summar. n. 14.).

¹⁷⁸ spr. našim (z lat. nostroque)

¹⁷⁹ Z textu vynecháno slovo „indikce“ (z lat. idictione octava = osmé indikce).

¹⁸⁰ Vynechána citace v marginálii (Cruger. Discurs. Juris Public.; Odor. Rainal.; Naucler.; Spondan.).

¹⁸¹ unikl, utekl

Johana po svaté smrti svého zpovědníka Jana; nebo když vyrozuměla příčinu Jana usmrčení a spolu nevěděla způsob sobě spomoc[[53]cti z protivenství manžela, jenž den ode dne se rozmnožovalo, nahle počala chřádnouti, takže čtvrtého roku za svým svatým zpovědníkem z tohoto světa na onen se odebrala. Navracuji se ale k divotvornému muži svatému Janu, jehožto pohřeb hvězdy nebeské osvěcovaly, by mrtvé jeho svaté tělo v hlubinách Vltavy bez pohřebné počestnosti dlouho neleželo, sama řeka Vltava to s radostí a plesáním jako na ramenách svých mezi průvodem světel nebeských až k břehu chrámu svatého Kříže Většího slavně jest donesla. Tam, jak zpravu máme z hodnověrných kronikářův, řeka Vltava tak jest vyschla jako někdy řeka Jordan pro průchod archy Páně,^x že teměř suchou nohou se mohla přejíti. Což pro veřenější patrnost a zjevení těla svatého trvalo skrze tři dni, kteréžto prve na vodě plouce konečně na pisku odpočinulo.^y

Hlavního kostela pražského páni kanovníci známost majíce o smrti svého spolukanovníka, nemeškali s pobožnou procesí svaté tělo vyzdvihnouti a se vši počestností pohřbiti. A ačkoliv souditi mohli, že ta veřejná pocta, mrtvému Janovi prokázaná, bezbožnému Václavovi nikoli se líbiti nebude, nicméně nestrachujíce se jeho vztékání a zlobivosti, když k řece přišli, spatřili slzavě svaté tělo tak dobře spořádané, tak spanilý obličej, jako by krása a sláva jeho ducha v mrtvém ještě přebývala. [[54] Se vši tehdy uctivostí složili ten drahý poklad na čas v blízkém kostele svatého Kříže řeholních pánů paterů cyriáků a pro lepší bezpečnost zapečetili, dokavad by v hlavním kostele hodné takového pokladu pohřební místo nepřihotovili. Velicí i malí obojího pohlaví ouprkem se valili a hrnuli do toho kostela, bezevšeho strachu a ohledu na zlobivost krále, s uctivým políbením noh a rukouch. Svého otce, outočiště nuzných, utěšitele zarmoucených, vůdce duší lidských, neunaveného slova Božího hlasátele a mocného příkladu kanovníka pozdravovali. Hodno jest bylo slyšeti nábožné lidu hlasání, jenž někteří z nich pod jeho ochranu se poroučeli, jiní jakožto svatého vzývali, jiní tu, jiní jinou ctnost slavili a zvelebovali, jiní jeho násilnou a zpernou¹⁸² smrt hořce oplakávali.

To lidu shromáždění, čest a pocta mrtvému tělu Jana prokázaná v brzkém čase k uším Václava se donesla, což nový byl podpal jeho vzteklosti, nebo znamenal,¹⁸³ že ta čest a sláva Janova zahanbuje jeho nespravedlivé k smrti odsouzení. Odtud bez prodlení vysílal jest své služebníky k řeholníkům svatého Kříže s přísným poručením, by shromážděný lid rozháněli, z kostela vyháněli a tělo Jana Nepomuckého ukryli. Poslechli rozkazu krále dobří řeholníci; která ale moc může odporovati moci Nej[[55]vyššího, jenž svého služebníka Jana nanejvyš oslaveného míti chtěla? A jako oblakové větší podivení působí, když slunce skryvati usilují, tak nevážný krále rozkaz víceji čest Jana rozmnožil, když jej zcela opovrženého míti usiloval. Nebo tak skryté takovou nebeskou vůní ze sebe vydávalo tělo jeho, že skrze ten nový zázrak do mnohem větší pověsti přišlo a znamenitější počet lidu k sobě přitáhlo.¹⁸⁴ Když tehdy všechno k slavnému pohřebnímu průvodu zhotoveno bylo, páni kanovníci a veškeré duchovenstvo v pěkném pořádku tělo svatého muže z kostela svatého Kříže vyzdvíhli a při zvuku všech v městech pražských zvonů do hlavního kostela svatého Víta na Hrad pražský donesli. Kdežto aby se uplakanému množství lidu zadosti učinilo, musela se truhla hrobovní otevřít, aby ještě jedenkrát svého blahoslaveného otce spatřiti mohli; z jehožto svatého těla

¹⁸² krutou

¹⁸³ poznal, pochopil

¹⁸⁴ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 10. §. 1.*).

dotknutí mnozí zdraví nabyli, jak starodávní psaná písmo dosvědčují. Posledně s pláčem a slzami všech, zvláště chudých, jejichžto laskavým otcem byl, jeho svaté tělo pohřbeno jest na proti kapli nejsvětější Rodičky Boží Nanebevzaté. Na hrob jeho položen byl veliký kamen s vyrytým jménem a přiměním. Po nějakém čase přidán jest na ten hrobovní kamen jiný nápis, který jak mučedlnictví, tak jeho příčinu těmito slovy představoval: ||[56] *Ctihodný pán mistr Jan Nepomucký, tohoto kostela kanovník, královny zpovědník, který svatosvatou zpovědi pečet chránil až do smrti, od Václava Čtvrtého, krále českého, syna Karla Čtvrtého, mučen a z mostu do řeky Vltavy uvržen, zdeť jest pohřben a stkví se zázraky, léta Páně tisícího třístého osmdesátého třetího.* Jako tehdy dobrotivý Bůh slavný kostel pražský s drahýma ostatky svatých Víta, Václava, Zikmunda, Vojtěcha a jiných mnohých obohátiti ráčil, tak podobně jej tímto novým pokladem svatého Jana Nepomuckého ozdobil, aby na způsob jasné hvězdy první velikosti celé Království české svými milostmi a dobrodiním osvěcoval.||

Kníha třetí

O hrobě a zázracích svatého Jana Nepomuckého

Když spravedlivý Bůh, bezbožných mstítel, snížil pejchu a vejtržnost císaře Václava, neukojitelného nepřítele a přisežného stíhatele svatojanských ctností, až do zlopověstného z trůnu císařského shození, chtěl podobně týž spravedlivý Soudce svého věr[[58]ného služebníka povýšiti v slávě, aby taky v tom příběhu v pravdu uvedené bylo proroctví nejsvětější Rodičky Boží: *Ssadir mocné z stolice a povýšil ponížéných*.¹⁸⁵ Krom světél nebeských nad vodami, krom dívů a zázraků při jeho mučednictví a nalezení těla, krom slavné procesí duchovenstva a nábožného lidu sběhnutí z právních spisů se vyrozumívá, že hned po smrti svatého mučedníka pobožnost k němu ne pomalu (jako od dětinství k věku dospělému) rostla, ale v několika málo létech hned dospělá a veřejná učiněná byla; takže od časův mučednictví nejináče nežli svatým mučedníkem nazván byl. Odtud k hrobu jeho jako k svatyni Království českého svou důvěrnost hned od počátku vzali, aniž od té cesty rozličné nepřátelské proměny a roztržitosti nikdy lid odstrašiti mohly; nýbrž vícejí a vícejí náboženství svatojanské se rozmáhalo a rostlo, čím větší překážky se činily. Což se patrně dokazuje z toho, že za našich časův, počínaje od léta Páně tisícého¹⁸⁶ sedmistého dvacátého třetího až do dvacátého osmého, v samém hlavním kostele ku počestnosti téhož svatého mučedníka u jeho oltářů při svatém hrobě slouženo bylo mší svatých tři sta dvaceti sedm tisíc, chlebem pak anjelským posilněno bylo sedm milionů dvě stě osmdesáte šest tisíc čtyry sta šedesáte sedm.¹⁸⁷ Na vejroční den svatého mučedníka, jenž padá na šestnáctý den měsíce máje, v takovém počtu lid se schází, že hlavní kostel nepostačuje ten schrániti.¹⁸⁸ Ctitelove toho svatého znamenitě přemáhají počet jiné svaté patrony české navštěvujících, jak od stavu sprostého, tak vznešeného. ||[59] Jistě Ferdinand První s takovou pobožností a uctivostí hrob téhož svatého navštěvoval, že celý jeho dvůr se dívil; kteréhožto příklad nasledovali jeho potomci Ferdinand Druhý, Třetí, jakož i Leopold První, císař a ještě král římský Josef První a za našich časův slavně panující Karel Šestý, jenž mimo jiných znamení pocty tu prokázal, že růženec svůj na dokázání obzvláštní počestnosti na hrobě svatého žádal dotknouti.

Pater Bohuslav Balbin z Tovaryšstva Ježíšova, znamenitý spisovatel, svědčí, že žádný nepřichází navštívití těla svatých patronův českých, leč by obzvláště svatého Jana hrob uctil¹⁸⁹ s onou modlitbou, která před jeho hrobem v latinské, české a německé řeči se představuje.¹⁹⁰ Duchovní pastyří netoliko z blízkých, ale taky vzdálených měst, městeček a vesnic ovce své k hrobu svatého mučedníka přivádí a žádané milosti dosáhují; v počtu kterých jest onen v čas sucha vinšovaný dešť, a kdykoliv v letě zem žízní a nebe rosu nedává, obecní outočiště jest svatý Jan.

¹⁸⁵ *Luc. 1.*¹⁸⁶ hyperkorektní tvar, spr. tisícího¹⁸⁷ Spr. sedm milionů dvě stě osmdesáte šest tisíc čtyry sta sedmdesáte sedm – chybný údaj přeložen z originálu, správně vyčísleno v přehledu na s. 208.¹⁸⁸ pojmutí¹⁸⁹ Vynechána citace v marginálii (*In vita S. Nepo. c. 3.*).¹⁹⁰ Český text modlitby viz s. 212–213.

Sedlský lid český obyčejně své role, pole, dobytek a celé hospodářství svatému Janu poroučí, aby to odevšeho zlého hajil a opatroval. Posledně bylo zapotřebí, by hrob jeho proti různé a nemirné přicházejícího lidu pobožnosti železnými mřížemi zamčen byl, na kterých hned od prvopočátku jeho mučedlnictví vyryté bylo jméno svatého Jana s titulem blahoslaveného mučedlníka. Starodávný podobně byl obyčej, by u téhož svatého hrobu rovně¹⁹¹ jako u jiných stále lampa hořela, dle vysvědčení jak nových, tak starých spisovatelův; ||[60] a nýbrž¹⁹² patrně se to vidí na devadesáti třemi stříbrnými a některými pozlacenými lampami,¹⁹³ jenž u jeho svatého hrobu visí a svítí.¹⁹⁴

Neopomínú zdeť v pamět uvedsti onen zazračný příběh, o kterém ačkoliv žádná zmínka se neděje v právním procesu, od hodnověrného spisovatele se nicméně přednaší. Jeden z kostelníků chtěje svého spolutovaryše, jemuž lampa svěřená byla, šiditi, žertovně do lampy místo oleje nalil vody; a skrýje se v soukromí,¹⁹⁵ na snážnost¹⁹⁶ tovaryše v rozsvěcování lampy pozoroval. Přijda ten a podlé obyčeje lampu rozsvěcuje, kterážto jasněj hořela s vodou nežli kdy prve s olejem. To spatřivše žertovník, vyskočí z svého koutku a zřetedlně hlásá: *Zázrak! Zázrak!* Oba dva však uznávše divotvornou ohně s vodou společnost, mnohé jiné k tomu divadlu povolali a všichni s podivením na to světlo se dívali.

Počet světel u svatojanského hrobu rozmnožují mnohonásobné voskové svíce, z kterýchžto některé svou velikostí mužské osobnosti se rovnají; tak že se řícti může, jako světla osvěcovaly tělo mučedlníka Božího umírajícího, tak po smrti jeho přes tolik věků nepřestávají světla hrob jeho osvěcovati; s tím toliko rozdílem, že ta světla nebeská při smrti oznamovaly mučedlníka, tyto však světla na zemi dokazují dobročinnivého pomocníka. Paměti taky hoděn jest veliký z mosazu svícen, místně způsobený,¹⁹⁷ kterýžto z chrámu Šalomouna někdy byl přenešen do Mediolanu; toho postavek¹⁹⁸ ozdoben byl s kunstovnými podobami hrajeících pacholátek, též z mosazu dělaných hroznů. To nákladné dílo, dle svědectví starobylé posloupnosti, přivezeno ||[61] jest z Mediolanu do Prahy za časů Fridricha Barbarossy císaře a od Vladislava, vejvody českého, dvanáctého roku po mučedlnictví svatého Jana k jeho svatému hrobu, na dokázání vroucné pobožnosti darem jest obětováno. Což ukazuje na postavku téhož svícnu gotskýma slovy¹⁹⁹ vyrytý a černě obarvený nápis nasledující: *Tentoť jest svícen z chrámu Šalomounova v Jeruzalemě, zbrojnu rukou v dobytí Mediolanu skrze vůdce a pány české dosáhnutý a léta Páně tisícího třístého devadesátého pátého zdeť postávený.*²⁰⁰ Znamenitá podobně okrása hrobův služebníkův Božích jsou z slíbu učiněné oběti, buďto malované, anebo z stříbra, zlata způsobené, na poděkování skrze orodování svatých obdrženého dobrodiní a milostí. Takových z zlata a stříbra obětí vynachází se veliký počet u hrobu svatého Jana; a ačkoliv mnohý díl z těch od kacírstva kalvinského pabrán, polámán a spálen byl léta

¹⁹¹ podobně, stejně

¹⁹² a také

¹⁹³ spr. na devadesáti třech lampách

¹⁹⁴ *Summar. n. 39.*

¹⁹⁵ v úkrytu, ústraní

¹⁹⁶ snažení, počínání

¹⁹⁷ vytvořený

¹⁹⁸ podstavec

¹⁹⁹ gotickým písmem

²⁰⁰ Vynechána citace v marginálii (*Aeneas Sylv. Histor. Bohem. c. 24.; Summar. n. 26. a §. 1. ad 4.*).

tisícího šestistého devaténactého, předce nicméně noví svatého Jana ctitelové škodu tu a zkázu mnohonásobně s novými oběťmi vynahradili.²⁰¹

Všeho toho svědectví s přísahou stvrzené dává jeden svědek, bezevší vejminky vznešený, v jednání a procesu apoštolském přednešený, vysoce urozená Excelenci pán pan Václav Hynek Vratislav, Svaté římské říše hrabě z Mitrowitz, věku svého osmdesáte let, jenž na sobě učiněné otázky takto odpověděl: *Všem vůbec známo jest, že pobožnost a pocta jest obecná jak nižšího, tak vyššího stavu osobám a korunovaným hlavám, jenž z vzdalých míst k hrobu svatého Jana putují; a u toho v veliké tlačenici s nebezpečenstvím života svou pobožnost vykonává||[62]jí, mezi kterými taky častěji se vynachází kacíři. Což se obzvláště pozoruje na celý oktáv vejroční slavnosti téhož svatého mučedníka, kdežto mnohomnožství tisíc lidu se schází. Znamená se však to náboženství z svatých zpovědí, přijímání velebné svátosti oltářní, almužen, obětí, veřejných procesí, které z rozličných a na mnoho mil od Prahy vzdalých míst přichází. Já od mé mladosti památuji ustavičnou a nikdy nepřetrhlou, nýbrž rozmnoženou pobožnost, jakož i stále schuzky ctitelův k svatému hrobu, s dobrouznáním a schválením vlastních pastyřův, kteří sami v té pobožnosti svému svěřenému lidu dobrým příkladem předcházeli. Toho všeho sem já očitý svědek hned od mé maličkosti, a nýbrž sem to také slychával od mých předků, starších, od osob netoliko sprostých, ale taky vážných a učených, jakých byli moji cvičitelové, učitelové, biskupove, arcibiskupove, královští místodržící a rozliční řeholníci. Císaře Ferdinanda Prvního a Druhého ačkoliv jsem osobně neviděl, viděl jsem však oba na obraze nade dveřmi hlavního kostela k západu malované, kdežto Ferdinand První kleče své outhčiště bere k svatým patronům českým, mezi kterými taky namalován jest svatý Jan Nepomucký. V vlastních však osobách u hrobu svatého Jana klečící mýma očima jsem spatřil císaře římské Ferdinanda Třetího, též Ferdinanda Čtvrtého, podobně císařovnu Eleonoru, Ferdinanda Třetího manželku, rozenou Mantuanku, Leopolda Prvního a jeho manželku Eleonoru Magdalenu Najburgskou, Josefa Prvního a slavně panujícího Karla Šestáho s svou nejja||[63]snější manželkou Alžbětou. Mimo těch podobně u hrobu svatojanského pobožnost svou vykonali předně kněžna zasnoubená Jakubovi Soběvskému, polskému královskému knížeti, kteroužto jsem já z nařízení Leopolda Prvního jakožto vyslanec do Polska²⁰² a sem k hrobu svatého Jana Nepomuckého, jakož i jiným svatým patronům českým uvedl. Za druhé volenec bavorský podnes panující, též volenec trierský, falcský s svým bratrem Karlem, jakož i velkého knížetství etruského dědičný kníže Gaston, markraběnka badenská podnes živá a její sestra, velkého vůdce Gastona manželka. Podobně všem vůbec známo jest a to bezevšeho odporu, že hrob svatého Jana ctívali knížata Lichtenštainove, Lobkowicove, Dittrichstainove, Eckenbergkove, Schwartzenberkove, Löwensteinove, Wersterhaimove, vysoce osvícený kardinal z Harrachu, jakož i jeho náměstkove arcibiskupove pražští, též vysoce osvícení kardinalove sasský vůdce a arcibiskup ostřehomský, kardinal z Kolonitz, z Althánu a mnozí jiní biskupove, arcibiskupove, knížata světská i duchovní.²⁰³ V kterémžto svědectví od vysoce urozené hraběcí Excelenci p. Václava Hynka Vratislava přísahou stvrzeném snáší se všichni jiní přisežní svědkove.*

Netoliko však v Praze u svatého hrobu témuž svatému Janu od pobožných ctitelův se pocta činí, ale taky v jeho vlásti Nepomuku, kdežto narozen byl.

²⁰¹ Tento odstavec výrazněji přeskupuje původní latinský text.

²⁰² Z textu vypadlo sloveso doprovodil (v lat. *deduxi et comitatus fui*).

²⁰³ *Process. Apostol. n. 25.*

Staropamětné spisy vypravují, že po slavné smrti svatého Jana, žádný v otcovském domě pokojně nemohl bydlet. Nebo jestliže kdo tam noclehoval, buďto nemohl usnouti anebo tak ||[64] strašlivé sny měl, že ještě času nočního byl přinucen sobě jinde nocleh hledati. Z té příčiny nepomuckých sousedů náboženství z toho domu způsobilo kapli ke cti svého svatého vlastence.²⁰⁴ Kterážto poněvadž časem pro sešlost porušení brala, téhož městečka Nepomuka pán baron František z Šternberku místo tý na tomž místě dal jest svým nákladem vystavěti nový kostel, na věčnou památku tam narozeného svatého mučedníka; kterýžto povolením kardinála Ernesta, arcibiskupa pražského, byl posvěcen. V témž kostele visí jak od domácích tak od přespolných darovaných množství obětí, na dokázání skrze jeho orodování dosáhnutých mnohých od Boha milostí a dobrodiní. Když v Čechách léta Páně tisícího šestistého osmdesátého a tisícího sedmistého třináctého morová rána panovala, všichni obyvatelové nepomuční učinivše slib k svému svatému vlastenci a spolusousedovi, bezevší pomoci lékařův od morového nakázení zachování byli, ačkoliv celá okolečnost²⁰⁵ touž ránou poražená byla.²⁰⁶

Aniž neměla na tom dosti pobožnost Čechův svého svatého krajana na těch toliko místech ctíti a vzývati, které on svým narozením a smrtí posvětil, ale na dokázání své obzvláštní lásky a náklonnosti k svatému všudy čest a poctu jeho rozšířila a rozmnožila; jak skrze obrazy, statue a řezby na mostech, na veřejných cestách, na ryncích, na ulicích a v kostelích, tak skrze tlačené knihy a chválibné řeči a školný *theses* témuž svatému dedikované, v kterýchžto se chválibné představuje buďto jako první hvězda na obloze církevní, sláva duchovenstva, Království českého divotvorec, slunce ||[65] říše anebo jakožto obraz stálosti, veliký hájitel cti proti zlé pověsti a nejmocnější ochrance. Tak velice nyní v celé říši, Španhelích, Polsku, Uhřích, Rakousech, Moravě, Slezku, Bavořích a v Flandrii se rozmohla pocta toho svatého, že teměř krom²⁰⁷ světa katolického lid by se hledati musil, který by téhož svatého mučedníka obzvláštně nectil. Sami mocnářove honosí se z jeho obrazků na drahých srdyčkách aneb agnuskách,²⁰⁸ buďto malovaných aneb rytých, které z obzvláštní uctivosti veřejně na svých prsách nosí. A ačkoliv se někteří ouzského svědomí vynašli, jenž soudili, aby na ňaký čas ta starobylá pocta, která se při hrobu a obrazích svatého Jana dala, přestála a přetrhnutá byla, ti však tolik svedli, co kdyby se konev vody do ohně vlila, která by ho neuhásila, než radši rozmnožila. O takové starožitné pobožnosti a počestnosti veřejné k blahoslaveným nejlíp jest pravil učený muž a skrz popisování životů svatých v těch věcech nejběhlejší Godfrid Henšenius: *Počestnosti k svatým osobám*, praví on, *která se jim činila před sto lety, Urban, toho jména Osmý papež, nic nechtěl odejmouti, čím méně by ona vždy napotom trvající měla býti.*²⁰⁹ Což jestli se dobře povází jakožto znamení pravé svatosti, neomylná věc jest, že se žádný nemá domnívat, aby Prozřetelnost božská dopustila chybu tak obecnou a přes tolik věků se tahnoucí; aby totiž skrz tak drahý čas a s takovou vroucností za svatého byl ctěn ten, který by svatý, a to obzvláštní svatý, nebyl. Což vše patrnější bude z toho, co následuje.||

²⁰⁴ rodák

Summar. n. 16. §. 2.

²⁰⁵ okolí

²⁰⁶ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*).

²⁰⁷ i mimo

²⁰⁸ Medailon s vyobrazením Beránka Božího.

²⁰⁹ B. Balbinus, *Acta Sanctorum*, c. III, § 21.

[66] Povědomo jest, co žalmista pravil, kterak Bůh ostříhá kosti služebníků svých, aby totiž těla jejich, již také mrtvá, bez počestnosti nebyly; která když ještě byla živá, tak věrných Stvořiteli svému duši přibýtkové byly.²¹⁰ Pravdu tu stvrzuje čest a sláva, skrz kterou jejich hrobové v daleko větší počestnost přišly než pohanských mocnářů *mausolaea* neb nakladné pohřebné skrejše; pravdu tu dále stvrzují rozličné pomsty, nimiž Bůh ztrestal ty, jenž jakoukoliv opovázlivostí je zlehčiti se osmělili. V čemžto nanejvětš jest slavný hrob svatého Jana Nepomuckého, o němž po mnoha předešlých historických *Balbinus* přednáší, že jest veřejná pověst a od předkův našich až k potomkům nynějším se vztahující, kterak ti, jenž ho neuctili a zlehčili, neb nikdá, neb zřídka kdy zasloužilé pomsty Boží ušli. Slova jeho jsou: *To jest podivné, jisté a rozhlášené, kteříkoliv na hrob svatého Jana šlapají, vzlášt když to z potupy učiní, že ještě toho dne v hanbu padají a jí ujíti nemohou. Což se všech katolíků pražských z našeho i z předešlého věku hodnověrností a mnohými příklady dokazuje.*²¹¹ Některé z těch a jistější sem přednesti se oblíbilo.

Léta tisícího pětistého osmdesátého osmého, když jest při dvoře císaře Rudolfa Druhého královský legat kníže Radzivil přebyval, do Prahy přišel urozený vojvoda vendenský z Polska Kryštof Sluska, pán vzáctný, zdáť katolík, neb ne, to se neví, neb z strany toho se nic nenachází. Pán ten žádaje viděti (jakž přespolní obyčej mají), co by k spatření v tomto prostranném místě hodného bylo, do hlavního též chrámu Páně metropolitanské[[67]ho k hrobu svatého Jana Nepomuckého přiveden jest byl. Jeden z pánův kanovníkův, jenžto mu vhlídnost prokázoval, a co obzvláštějšího, ukazoval a povídal, přijda k hrobu svatého mučedlníka, pravil, to má hrob ten něcto podivného, že kdo by se naň šlapnouti osmělil, ten neujde zasloužilé hanby. Slova ta smíchem jako vymyšlenou báseň vojvoda ten slyšel, a za slávu sobě pokládaje (jakž lidé neuctiví a opovázliví obyčej mají) dokázati, že se nebojí, na hrob opovážně šlapal. Sotva to učinil, ihned citil, jako by ho někdo na čelo udeřil a celou mysl zbouril; pročež celý odtud' zděšený pospíchal ven, kde ho sloužící jeho s koňmi i s vozy očekávali. Chtěl on na koni jet, však způsobu nenašel, kterak by naň vystoupil, neb se celý na způsob opilého motal a braboral, až na koně s pomocí sloužících posazen jest byl. Kůň ačkoliv ostruhami i bitím nutcen, vzdy nicmeně jen stál, a to nepohnutedlný, jako by na poslušnost, kterou sice jindy i uzdě i pána svého hlásu ochotně činil, zcela byl zapomněl. Až vojvoda ten z koně music, do vozu vstoupil. A hle zázrak! Kočí po vynaložené všeckny práci ani na krok z místa nemohl, takže ubohý a zahanbený do svého obydlí pěšky jíti přinucen byl, před celým císařským dvorem na to se z hradu dívajícím a jemu vysmívajícím.²¹² On pak vlastní zkušeností se vyučil pravdě, která mu o hrobu svatého Jana byla přednešená.

V životě *P. Vojtěcha Chanovského* z Tovařystva Ježíšova, jenž byl apoštolský muž z urozeného v Čechách rodu, se nachází, že ještě mládenec čtrnáctiletý, v Praze v nižších školách štu[[68]dent, jednoho dne od pána otce svého k pozdravení svatých patronův českých a k navštivení hrobu svatého Jana Nepomuckého přiveden jest byl; kdežto jest mu pán otec jeho vypravoval o pokutách, do kterých by ti padali, jenž by hrobu toho neuctili. Mezi jinými také o jisté dívčici, která že na hrob ten šlapila, způsobem pravě neočekaváným k velikému

²¹⁰ *Psal. 33. 21.] v české verzi spr. Ps 34,21: Ostříháť Pán všecky kosti jejich, jedna z nich nebude zestřena.*

²¹¹ *Balbin. in vita c. 4.*

²¹² *Continuator. Bollandi.; Summar. n. 23.*

zahanbení svému se zastydět musila. Mládenec Chanovský však dětinskou lehkostí na otcovské napomenutí nedbaje, postavil též na hrob svatý nohu, tak jakž od divčice učiněno býti slyšel, sám v sobě myslíc: *Byla-li jest ona, já jistě zahanben nebudu.*^a Ale co? Navracuje se domu do rokle sněhem přikryté až pod kolena vpadl a sotva nohy i střevíce vytáhnout mohl, tak u mnohých tu přítomných k velkému smíchu a zahanbení přišel; ačkoliv to nic než jen předchozí²¹³ bylo zahanbení většího. Nebo přijda na most pražský a podvrtna se mu noha, padl, a jsa pláštěm proti zimě zaobalen, tak že rukami, jenž jako v povíčkách byly, sobě pomoci nemohl, po zemi se valem, celý v tváři i na šatech od hlavy až k nohám blátem zohavený, všech, jenž to viděli, i smích i uštípačné slova na se obrátil. V tom tedy tak se styděl a hanběje nanejvyš a vníř od svědomí napomenut jsa, *Ach, praví, tu hle jest ten most, z něhož jest svržen svatý Jan Nepomucký, na jehožto hrob jsem já šlapil. Dobře se ti stalo, pravil sám sobě, napotom se uč věřiti.* Příběh ten zcela tentýž P. Vojtěch, již potom dospělý jsa, vlastní rukou zapsal i vyznal.

To předce všecko lehké jest na proti trestu tomu, který zkusil jistý kalvinský baron Václav Wilhelms z Raupova, spoluúčastník a veliký přítel toho pozdvíhnutí, které hrabě turrianské a jiní cizozemci v Čechách se zdržující pudili,²¹⁴ s nevážným začátkem a s hanebnějším koncem. Ten tedy léta tisícého šestistého devatenáctého pejkou nadutý procházel se jen pro vyrazení jako na veřejném rynku s jinými sobě podobnými v metropolitánském chrámě Božím svatého Víta; přijda k hrobu svatého Jana a rozpomenuv se na starodávnou pověst, že od žádného hrob svatý bez pomsty nebyl šlapaný, směšně a potupně valchoval hloupost a darebnou k víře snadnost (jakž on mluvil) katolíkům, kteří tak ničemným pověrám by věřili. A aby dokázal, že on s těmi věcmi pohrdá, počal směle po hrobě choditi. Aniž²¹⁵ neprodlévala pomsta; nebť z kostela vycházejícímu ihned tu vstříc přichází, ledva ducha²¹⁶ popadaje, služebník, truchlivě nesa poselství o nahlé smrti syna jedinkého, jehožto baron ten jako podporu svého celého rodu měl a choval. Poselství to k pláči ho přinutilo a jiné přistojící spasitelnou bázní naplnilo, by napotom pobožností těch nezlehčovali, které kacíři za pověry a modlářství katolíkům mají a lehkovážně jmenují. Však ale na smrti jedinkého syna nepřestala proti bezbožnému kacíři Boží pomsta; i otcova smrt, ačkoliv že po několika létech nasledovala, takovými znamenitá případnostmi²¹⁷ pomsty božské, že žádný nepochyboval tu od rozhněvaného Boha ruky naň seslanou býti. Bídný totiž, vzteklý a zuřivý, na způsob lité saně jest učiněn, když od zuřivosti rozpalen, s nahým kordem již za tím, již za druhým běhaje, v Litoměřicích bídně život dokonal.²¹⁸

[[70] Trest nadřečený jednoho potupníka hrobu svatého mučedníka zašáhl, jak přísně jich víc zkceno jest, příběh nasledovní učí. V tomtémž čase, v kterém kacíři svým tyranstvím zem českou hubili, léta tisícého šestistého osmnáctého, kalvinistove pražského chrámu Páně metropolitánského se zmocnili a jej svou svatokradežnou večerí poškvřnili ihned při dveřích. Nemajíce na ohavě té svatého místa dosti, víc se osmělili, a ačkoliv mnoho ostatků neb relikvií svatých v chrámě tom přichráněných se nacházelo, těch nicméně jako z potupy na ten čas skoro se ani

²¹³ předstupeň, předehra (lat. *praeludium*)

²¹⁴ osnovali

²¹⁵ dnes už za *aniž* nenásleduje zápor (aniž by pomsta dala na sebe čekat)

²¹⁶ dechu

²¹⁷ poznamenaná projevy, neobvyklým znamením

²¹⁸ *Continuatores Bollandi.; Summar. n. 23.*

netkli; jedinký hrob svatého Jana, ačkoliv byl jen zároveň s zemí, do očí je píchal, žluč zdvíhl a vzteklost kacířův rozpálil. Pročež ustanovili nejen železné mříže, nimiž hrob obhražen byl, odnesti, ale i svaté tělo vzít a do zachodu vhodit; což by se bylo stalo, kdyby mučedník Boží nebyl se byl proti jejich bezbožné opovažlivosti bránil. Nebť jednoho dne někteří z vojákův, k vykonání toho skutku od nich vyslaní, ledva nosatci²¹⁹ a motykami mříži nadřečenou lámat počali, ihned dva z nich, opovázlivější a proti svatému nad jiné rouhavější, náhle jako hromem poražení na zem upadli. Jeden z nich víc nevstal, než mrtvý tu zůstal; druhý, Engličan a učitel pážat fridrichopalatinových (který se králem českým nazýval a marně honosil), ven z chrámu svých tovaryšů rukami vynesěn, s hrozným pláčem a výtím nešťastnou duší vyvrhl, jako by již od té chvíle ohně zakusovala pekelného. Ostatní tím strašlivým vejpádem zděšení, od svatokradežného začátku přestali, dost vyučení, že se počestnost místu sva||[71]tému a hrobu velikého služebníka Božího díti má. Celý ten příběh a historie vyrytá se vidí na tabuli blíž naddotčeného hrobu a pobožným poutníkům k naučení jest i k vzbuzení k jeho uctění, jejžto bezbožní kacíři zohavit a poškrvnít usilovali.²²⁰

To se všeckno dotvrzuje z knihy *Skutkové svatých* u Bollanda nazvané, kdežto se teč ten příklad, nad nějž se ještě žádný truhlivější při hrobě blahoslaveného Jana nezběhl, takto vypravuje: *Nevím, co tu musí být, že kacíři se vzdy takovou nenávisť proti cti svatého Jana Nepomuckého a hrobu jeho vztékají. V tom, o kterém jsem svrchu jednal, v Čechách od kacířův sroceném lidu pozdvíhnutí po létu Páně tisícím šestistým osmnáctým, když jsou kalvinistove polovíci pražského kostela metropolitánského, totiž tu stranu hned u dveří opanovali a skrz svou bohaprázdnou, protože bludně smyšlenou, a jako opičí večerí poškrvnili, měli jsou oni tu před očima svatých patronů Víta, Zikmunda a jiných vyvolených Božích těla a ty jakž takž strpěli; samého toliko blahoslaveného Jana Nepomuckého hrobu snesti nemohli. Nejen mříži okolo hrobu, ale i blahoslaveného mučedníka tělo (což jest zajisté skutek nevážný, proti jakémukoliv lidskému tělu bezpravně spáchaný) vykopati a do previtu²²¹ vhodit ustanovili. Ale blahoslavený Jan to své místo hodně bránil. Neb jsouce na jistý den nejsrdnatější a nejsmělejší někteří z vojska vyslaní, jimž nařizeno bylo skutku toho vykonání, sotva tu svatokradež začali, ledva mříži železnou motykami lámat počali a ejhle, dva jako z nebe poražení, rychle na zem pa||[72]dají. Jeden ihned tu zcela mrtvý zůstal; druhý, jenž byl v té nešlechetnosti jiným za vrchního představen, z englické země rodilý, pážat Fridricha Palatina (jenž se za krále českého vydával) učitelem jsa, polou mrtvý a s těžkým²²² dycháje z kostela vynesěn, po chvíli i on bídnu svou duši vypustil. Ostatní s nebezpečenstvím i škodou tovaryšův svých napomenutí, an již jednu stranu naddotčené mříže předtim byli vyvrátili, práce bezbožné zanechali. Ta věc jest k hrůze a kužasnutí, však ale svědectvím těch, jenž přítomní byli, stvrzená.²²³*

Věc tutouž jiný znamenitý spisovatel s množšími²²⁴ okolostojícnostmi takto uvádí: *Ledva ten svatokradežník byl vynesěn a hle, přichází pážat palatinských prefekt, učitel neb vrchní, chtěje jiný skutek bezbožný v kostele provedsti (ale k svému*

²¹⁹ kladivy, háky (nosatec = špičatá motyka, špičaté kladivo)

²²⁰ Summar. n. 11.; Summar. n. 12. n. 1.

²²¹ latrina – z franc. privé, lat. privata (loca)

²²² stěží, ztěžka

²²³ Continuat. Bolland. pag. 172.; Thom. Pessina in Phosphoro.; Process. Apostol. n. 35. §. 17.

²²⁴ mnohými, mnoha

neštěstí), pro kostelníka poslal, aby jej do kostela pustil. Žádaje, odevřené jsou mu ihned dveře od strany polední, naproti které²²⁵ se z kostela do paláce jde, nebyť jest on chtěl, by se mu ty odevřely. Byl jest on rodem Engličan, člověk od dětinství v kaciřstvu vychován, a jako v kalvinských bludech nejzatvrzejší, tak katolickému náboženství nejodpornější,²²⁶ jenžto den předtím procházeje se po kostele s jistým Berberstorff nazvaným tovaryšem svým a přijda k hrobu blahoslaveného Jana Nepomuckého, dvojí mříží železnou, z nichžto první byla vyšší nad druhou a pěkněji vypracovaná, obhrazenému, ptá se, kdo by tu odpočíval. Na to z Berberstorffa vyrozuměje, že by zde byl jistý papeženec, někdy chrámu toho kanovník pochován, místo pak to že by se od katolíkův za svatosvaté drželo a ||[73] silně že oni věří, kdyby se kdo opovážil hrob ten nohama šlapati, ještě na ten den že od nějaké hanby postižen bude, aniž jí ujít moct nebude. Načež on co nejvíc se zlobiti a rouhavými usty mnoho hanlivých slov proti svatému vynášeti počal, lehkověření katolickému se vysmívaje, s častým opakováním toho, má-li pak ten papežník tak veliké místo tu zaměstnávatí,²²⁷ a jako by nějaký král neb kníže byl, hrob tak stkvostně ohražen míti. Velmi se divím, že oni, jimž poručeno od krále bylo, aby od modlářství papistského²²⁸ chrám vyčistili a z kostela všeckny katolíkův pověry a smyšlinky vyházeli, toho tak dlouho s pokojem nechali. I jako by tedy pro sebe²²⁹ ten vznešený skutek zanechán byl, jej co nejdřív a schválně vykonáti ustanovil. Pročež nasledujícího dne, když jest se hojněji pokrmem i nápojem při obědě naplnil, s tím Berberstorffem i s jinými tovaryši (aby snad větší smělosti k spáchání skutku nešlechtného nabyli) do chrámu, jak již řčeno jest, přišel, s vojáky ze všech nejzoufalejšími, zpřímá k hrobu blahoslaveného Jana jda; k tomu přikročic, ponejprv do mříže kopl, pak se k přistojícím obrátě, Musíme, praví, dříve hradbu tu rozházet, chceme-li tu tancovati. Mezi jinými k práci té z jednanými byli též dva zámečníci, nevědouce, k čemu by povolání byli a proč by s kladivy přijíti měli. Když on jim tu tedy poručil, aby mříže vyvrátili, jeden z nich, ačkoliv husita, za bezbožnost soudil o něco takového se pokusiti, řka, veřejnou pověstí známo jest, že hrob ten podivný jest, pročež že nechce zkusiti toho nebezpečnosti, které by ihned následovat mohlo, nýbrž radši se k práci domu navrátit, ||[74] od které by nepříhodně odveden byl; to řka, z množství tu přítomných ihned se vyrazil a s hněvem odešel. Druhý ale, roditelý Sask a bludu lutriánského, ke všemu, co se poroučelo, opovážlivější, beze všeho se zdráhání uposlechl a s pomocí jednoho jiného, s sochořem tu přítomného, skrz častější od kladiva rány tím snadněji jednu stranu mříže první porazil, čím ona již prv (nepochybně při boření oltářů a lámání obrazů) poněkud byla porušenější. Načež Engličán, té nešlechtnosti původ²³⁰ a vůdce, nemoha dočkati, až by se všeckny mříže rozbořily, a tak by přístup ze všech stran k hrobu byl, než jako by již v svém zlém oumyslu vítěz byl, s velikým smíchem a katolíkův haněním přeskočiv po té straně mříží druhou nižší a prostější, na hrob blahoslaveného Jana co nejsměleji jest vskočil.

Však ale ledva se země nohou dotekl, náhle padl, a to sice tak, že se zdál z hrobu, po němž šlapati se opovážil, ven přes mříži s největší mocí vyhozen býti. Na

²²⁵ spr. kterým

²²⁶ velmi nepřátelský

²²⁷ zabíratí

²²⁸ papežský

²²⁹ latinismus – spr. pro něj

²³⁰ původce, iniciátor

ten způsob nepochybně z nebe poražen a celým tělem, jakož i zlolajícími usty k zemi obrácen a roztážen, hrozně vyl a křičel, tak že strašlivé divadlo ze sebe všem učinil; jiného se však nic z něho vyrozumět nemohlo, než že by jeho nohy hořely. Po malé chvíli vstáti chtěje a zase padna, silným a odevšech porozumitelným hlasem, Již, pravil, již celý hořím, již se celý pálím! Aniž pak Sasova opovázlivost bez pomsty zůstala; který též v tom okámžení učiněn skoro mrtvý, celým tělem se třásl a jako zmrzlý ztuhl, a nemoha deleji státi, jak dlouhý byl, tak břichem těžce padl na zem. Což viděvše ostatní, hrůzou plní a jako zděšení, obávajice se, by nápodobně nebyli za[[75]chvácení, honem se všickni rozutíkali; a dlouho nesměl žádný k těm nešťastným u hrobu blahoslaveného mučedlníka ležícím přistoupiti. Však ale když se to vše všudy po Hradě pražském rozneslo, někteří smělejší z žoldneřů palatínových přiběhli a Engličana spěšně ven vynesli, který ještě toho dne k večeru, bez přestání skučíc, časem i zlořečíc, a že jej jakés nejšerednější potvory nevímkam táhnou a berou, strašlivým hlasem křiče, skřivenými sem a tam usty a očima na způsob ohně jiskřícími skonál. Druhý poněkud k sobě přijda a svou vinu uznáváje, jakož i velikým hlasem k milosrdenství Božímu volaje, pomalu se zdál k předešlému zdraví a síle přicházeti, tak že zase na nohy pozdvížen, ačkoliv se ještě na rukouch třásl, bez těžkosti posledně ven býti mohl vyveden, etc.²³¹

Přidejme již přednešeným příběh jiný, který se stal léta tisícího šestistého dvacátého; a ačkoliv jiným dvěma svatým Čechům spoluobecní jest, potvrzuje nicméně pravdu věci svrchu dotčených. Když jsou kacíři v Čechách vojnu vedli, potom však na Bílé hoře blíž Prahy na hlavu poražení a rozptýlení byli, jejich pak hrdost potlačená, někteří z nich tu noc před vítězstvím katolíkův a před porážkou kacířův k obloupení chrámu Páně metropolitánského svatého Víta přišli, do něho se dali; tam obrazy a postávy²³² svatých drtili, a cokoliv posvatného bylo, kazili a rušili. Byl přítom jistý dobrý katolík, kterýžto jejich vzteklosti odolati nemoha, když jest se největší hořkostí na srdci rmoutil, znenadání uzřel z svých hrobův tři vycházeti muže, an velebnost víc než lidskou z sebe vy[[76]dávali; jeden byl v oděvu královském, druhý v biskupském, třetí též v rouchu duchovním, rozdílném ale a sobě²³³ nepovědomém. Ti všickni se sejdouce, zdálo se, jako by rozvážovali, jak by odňatou domu Božímu čest napravili. Aniž se pochybovalo, první dva že by byli svatý Václav a svatý Vojtěch, třetí pak svatý Jan Nepomucký, jež nad jiné v nenávisti kacířův měli a proti kterému jako proti terči národ ten zpronevěřilý střely své vzteklosti vylívali, tak že lide ti převrácení mluvit směli, že v hrobě jeho čáry a kouzly ďábelské se skrývají; z které také příčiny všelikými tabulmi a dřívím hrob ten tak zaházeli, aby ani ctěn, ani spatřin býti nemohl od nich, by snad nějakým žalostivým vejpadem jejich veselosti nezakormoutil.²³⁴ Přítom dále slyšel ten dobrý katolík, že z podzemních chrámu Páně po všech stranách sklipků vycházelo kvílení a plačtivý zvuk; což když též znamenali i stražní na věži, odkud by to pocházelo, pozorovali. A zajisté zdálo se, že se svatému Janu bezbožné kacířův spíknutí nelíbilo a srdce jeho nad ní²³⁵ nařikalo; na způsob, jako se nětco takového někdy přihodilo, jakž píše Josef Žid, v chrámě jeruzalemském před jeho vyvrácením, zbraní císaře Títa způsobeným.^b

²³¹ T. Pessina, Phosphorus septicornis.

²³² sochy

²³³ latinismus – spr. jemu

²³⁴ *Continuatores Bollandi; Carolus Caraffa Nuncius Apost.; Pessina; Pontanus et alii.*

²³⁵ spr. nad ním

Povídalo se také, že málo²³⁶ před nápodobnou strástí, Čechám nastávající, slyšeti bylo častěji žalostné nařikání z hrobu svatého Jana Nepomuckého, na způsob pláče Jeremiášova, jako by milostný mučedlník oplakával spuštění²³⁷ milého sobě metropolitánského pražského chrámu Páně, ku kterému nedostihla ani za časů husitův, ani předtím nikdy žádná jiná sběr kacířská. Jistý regenšpurský kupec, kacíř ||[77] skrz zem českou jda, na jednom mostě uzřel postavu svatého Jana Nepomuckého a rouhávě takto řekl: *Divná věc, ten sakramentský a nehodný kněz stojí na každém mostě!* Sotva bezbožná slova vyřkl, a ihned se zbláznil, aniž kdy jakýmkoliv způsobem k rozumu mohl býti přiveden; tím chtěje Bůh ukázati, jak bláznivě a ohyzdně proti služebníkovi svému, mučedlníkovi svatému jest prořekl. Příběh ten nejni starý a léta tisícího sedmistého dvacátého šestého právně přednešen jest od P. Adama Birch, minority konventuálního, jakožto svědka očitého. Posledně hofmistrně při dvoře manželky Fridricha Palatina, i ona se osmělila tupiti hrob služebníka Božího, vyjda z kostela, rychle nenadálým a podivným větrem sem a tam byla cloumaná, takže se jí větrem tím šaty vyzdvihly před množstvím lidu, a s hanbou hroznou se stydět, domu tak jíti musela.²³⁸

Viděli jsme posavád, jak přísně jest Bůh trestal kacíře k svatému Janu neuctivé; k těm se nyní přidat líbí pokuty²³⁹ z podobné příčiny seslané na katoliky, mezi kterými byl jistý řeholní muž, který víc nerozváživou horlivostí pojat, než od převrácené zlosti pohnut, nic nanic mluvil. Přijda v řeč s svým duchovním spolubratrem, pravil, že se nemá ctíti svatý Jan Nepomucký, poněvadž by ještě za svatého od církve nebyl vyhlášen, a ti pak že zle činí, jenž čest tu povolují a zbrániti mohou. V tentýž den těžká ho přepadla nemoc s třesením všech oudů, aniž ne bez nebezpečnosti života. Rychle mu vnušlo jeho svědomí pomstu to býti²⁴⁰ pro svou řeč proti cti svatého Jana Nepomuckého; pročež ho za odpuštění žádal, však nemoc ne|[78]přestala, až slíb učinil, že toho svatého nejen sám, ale i s jinými, anobř víc než jiní bude ctíti. Tak mu zdraví navráceno jest a to vše on vlastní rukou sepsal i vyznal.

Levněji zkrotil a vynaučil náš svatý jistou urozenou ženu málo mu nakloněnou. Ta slyšíc od své služebné, že mezi svatými, jichžto těla v metropolitánském kostele pražském odpočívají, také se obsahuje²⁴¹ svatý Jan Nepomucký, tu jí do řeči vskočila, řka: *Kterak? Blahoslavený Jan Nepomucký? Ont' se nemá počítat mezi svaté, protože za takového ještě vyhlášen nejni; čehož snad nezasloužil, neb kdyby té cti hoden byl, jižť by po tolika letech za takového vyhlášen byl.* To řkouc, do jistého chrámu Páně, nevím z jaké příčiny, odešla, přijda tam, nic o svatém Janu nemysleje, svou modlitební knížku otevřela a nejkrásnější téhož svatého obrázek paprškami obkliččeného, jakž se svatí obyčej malovat mají, v ní našla. Věc se jí zprvku divná zdála, poněvadž věděla, že takového obrázku ani sama do kníhy nevložila, ani žádný jiný nemohl, aniž kniha kdy tenkrát do cizích rukou nepřišla. Domu se navrátic, zamčený přitruhlíček²⁴² odemkla a jiný téhož svatého obraz

²³⁶ krátce, chvíli

²³⁷ zpuštění

²³⁸ *Continuat. Bollandi; Summar.; Process. Apost. n. 22.; Pessina.*

²³⁹ tresty

²⁴⁰ latinismus – ak. s inf.

²⁴¹ se řadí

²⁴² truhlička

malovaný, zase s paprškami, našla, kterýžto jí ihned první do rukou přišel. Tu teprv k slzení a k outlé lásce vzbuzená, volat počala: *Ó blahoslavený Jene! Ó můj milý blahoslavený Jene!* A od toho okamžení jej sobě, jako jiní, za svého zástupce vyvolila, více napotom slávu jeho rozhlášujíc, než mu ji prv odjala.

V podobné důležitosti v obyčejném o jeho svatosti a zázracích dotazování²⁴³ nacházejí se dva **[[79]** příkladové jiní. Jeden jest, kterak jistý rádní pán pražský, zanedbaje jednoho času obyčejnou pobožnost k svatého Jana Nepomuckého hrobu; a domu z kostela se navracujíc, nenadále z drahým novým pláštěm do bláta upadl a ten celý v něm zmáchal, tak že hanbou a studem plný v cizím domě přes několik hodin se zdržeti a pro jiný plášť do svého domu poslati musel, neb nový zcela se zkázil.²⁴⁴ Druhý příklad o člověku kacířském, kupci dražd'anském, jenžto z všetečnosti s jinými nekatolíky dražd'anskými do metropolitánského chrámu Páně vkročil a při hrobě svatého Jana Nepomuckého nějaké řeči k potupě svatého problekl; napomenut jsa od tovaryšů svých, by přestal, nechtěl. Než ihned z schodů Hradu pražského sstupujíc, kus dřeva hluboce sobě do ruky k veliké bolesti a s mnohé krve tokem zadřel. Což sami kacíři, tovaryši cesty a prv napomínatelove jeho, jako za pomstu pro potupení svatého mučedlníka Božího od Boha naň složenou mu vykládali.²⁴⁵

Posledně na takové lidi, kteří pohřební místo tohoto svatého z potupy šlapat by se osmělili, ihned nápadající pomsta Boží ukazuje, jak vážný by byl ten mučedlník v nebi; shledáno totiž a vůbec seznáno jest, že ten ještě den nějakou obecní hanbou takoví lidé obyčejně navštívení a velmi těžkým jakýmkoliv před lidmi zlehčením od Boha zahanbení byli. A jeden k našim časům bližší spisovatel, *To jest ku podivu*, praví, *aniž miň známo a vůbec povědomo, kteří by koliv na hrob blahoslaveného Jana svyvolně šlápli, vzlášť s potupou, že ještě toho dne hanby neujdou a ujíti nemohou. To všech **[[80]** katolíkův pražských našeho i předešlého věku jednomyslným zkušením a příklady mnohými jistě se ví,*²⁴⁶ z nichžto jen některé jsme přednesli. To pak dále všeckno příběhy novějšíma i starožitnějšíma, a to sice tolika, že by v velikou knihu snádně zrostly, mohli bychme²⁴⁷ dokázat, kdybychom na předsevzátou krátkost nepamátujícíe k jiným jeho svatosti důvodům pokračovat nemuseli;²⁴⁸ jacíž jsou divove nad každou vejminku²⁴⁹ větší a od neomylného stolice apoštolské vyrčení za takové uznání a stvrzení.

Nejní náš oumysl, abychom tu přednesli věci podivné, které neb podobné jsou k zázraku, neb dobrodiní a milosti, skrz orodování svatého mučedlníka našeho od Boha vyžádané, a které tomu svatému přes několik věků slávu a čest velmi obšírnou v Čechách i jinde zejskaly. Dost jest říct, že v skladu památních věcí²⁵⁰ při kostele metropolitánském pražském taková sila pisebných důkazů zachováno bylo,²⁵¹ že by se z nich spravedlivá kniha složiti mohla, a v jeden rejstřík uvedení jsou od Wolfganga Chánovského Dlouhoveského, který byl téhož kostela kanovník, muž

²⁴³ informační proces (*processus ordinarius*)

²⁴⁴ *Process. Ordinar. n. 28. §. 9.*

²⁴⁵ Vynechána citace v marginálii (*Ibid. §. 13.*).

²⁴⁶ Znovu, byť s odlišnou formulací, překládá citát z Balbína (viz s. 66).

²⁴⁷ kontaminace tvarů bychom a bysme

²⁴⁸ *Process. Ordinar. n. 27. §. 52. et 55.; Continuat. Bollandi.; Joann. Thomas Pessina in Phosphoro Septicorni.; Joann. Tanner in Vita P. Alberti Chanowski.*

²⁴⁹ bez pochyby

²⁵⁰ archiv

²⁵¹ spr. zachována byla

urozený a veliké vážnosti, umřel léta tisícího pětistého osmdesátého třetího.²⁵² Tam dlé svědectví již schváleného muže Wolfganga veliký počet se nachází nemocných, od nastávajícího nebezpečnosti smrti vysvobozených; soudným or telem k smrti odsouzených, ale skrz orodování svatého mučedlníka našeho, jež vzývali, podivně zachovaných; všelikým zlehčením v zlou pověst, k ztracení všeho nábytku²⁵³ svého uvedených, nápodobně k navrácení dobré pověsti přivedených; zrak slepému k hrobu přivedenému v jednom ||[81] okamžení navrácen a jiná uzdravení; o nichž on se domnívá, že by již povědomá a mezi lidem rozhlášená bez toho prv byly, protože za živobytí svého kniha ta ve všech rukouch byla, která potom od zavistivých kacířův ukradená a skrejvaná byla. Těch tedy a jiných čerstvějších opominouce, některé dívy vyberem, kteří jistě v právních dotazováních dobře zpytování jsou, anebo jsme takové z hodnověrných k nám naučení dostali, k vzbuzení důvěrnosti v cítelích k orodování toho svatého se utíkajících.

Především dva pravé zázraky, v dotazováních na život svatého Jana právně zkoumané a pořádně rozvážené, pak od vysoce důstojného církevních pořádků shromáždění stvrzené a mocí nejvyššího biskupa papeže, jenž v takových důležitostech pro přítomného sobě Ducha svatého podveden býti nemůže, v dekretu svatořečení potvrzené, představíme. První ať jest Terezie Veronika Krebsova, dcera rodičův stavu počestného, rameno měla nejen všeho hnutí a cítedlnosti zbavené, ale pravě zmrtvělé. Do Prahy převedená byla od matky své, aby i přítomná byla při duchovní profesi, jižto měla míti svá²⁵⁴ sestra Anna Johana v řehole²⁵⁵ svatě Voršily, i aby při radě doktorův a lazebníkův nějaký prostředek proti své té churavosti hledala. Z příčiny té jakožto host a stravnice mezi jiné světské panny v tomž klášteře byla zanechaná, kterouž tak k hojení sobě odevzdánou nejzkušenější v lékařství doktor a nejschválenější lazebník ochotně přijali, skrz šest měsíců ustavičně líky přikládali, takové, jaké jim²⁵⁶ i od u||[82]mění i od pilného se vynasázení možné byly k vynalezení. Však ale vše nadarmo, neboť jest se žádná cítedlnost do uschlého ramena nenavracovala, tak že častěji sekané ani krůpěje z sebe nevydalo krve, potopené do vřelé vody, ohněm pálené, vzdy bez cítedlnosti bylo. Jedinký mezi lidskými prostředek pozůstával, aby bylo od ostatních oudův uťaté. Pročež jakožto v zlém²⁵⁷ nezhojitedlném a k vyhojení nemožném všeckno lékařství opuštěno bylo a nemocná od hojících zcela složená, jenž předkládali, že nemůže leč skrz zázrak uzdravená býti; pročež aby své outočiště k nějakému svatému vzala, jehožto orodování jestli by k zdraví přišla, že to obzvláštní bude div. Co tu měla začít sklíčená Terezie? Vidouc, v pomoci lidské že není žádné naděje, k vyhledávání jí v nebi se obrátila. Z té tedy příčiny svatého Jana Nepomuckého vyvolila, jehožto hrob v Praze v největší a v všeobecné jest počestnosti. Zavázala se slibem, že se chce skrz devět dní na suchém chlébě a vodě postit a v té devítidenní pobožnosti dvakrát velebnou svátost přijímat. S těžkém²⁵⁸ od vrchní duchovní dostala dovolení k tomu tak příkrému a dlouhému postu, ku kterému zachování síly se zdála nemíti outlá

²⁵² Viz B. Balbinus, Acta Sanctorum, c. IV, § 22.

²⁵³ jmění, majetku

²⁵⁴ latinismus – spr. její

²⁵⁵ spr. v řeholi

²⁵⁶ spr. singular: přijal, přikládal, mu (lat. *suscepit, applicabat, illi*) – viz dále s. 86–87.

²⁵⁷ v nemoci

²⁵⁸ stěží, ztěžka

panna. Ona nicméně tak dlouho na to tlačila ustávičnou prosbou, až to, co žádala, začít mohla.

Než co? Šestý den tak skrz půst ten zemdlela, že v krátkém čase umřiti muset se zdála, jakož i sama o přetržení a opuštění toho postu s sebou²⁵⁹ rozmejšlet počala. Na to pak ihned tu noc dokonale bděje a sobě jsa přítomná, dva neb třikrát svým jménem se jmenovati slyšela: *Terezie, Terezie, jen buď stálá!* ||**[83]** Hlas ten, myslila ona, že by pocházel od některé z jiných panen, které spolu s ní v jednom pokoji odpočívaly; které ale potom vyznaly, že právě v ten čas okolo nemocné a chůravé nějaký blesk znamenaly a za to měly, že by to ne lidský, než právě nebeský hlas byl. Anobřž ona sama Anna Terezia tomu, co v sobě samo bylo, jistě věřila, pročez druhý den na to (bez ohledu na svou outlost a mdlobu), jenžto byl v té pobožnosti den sedmý, půst nadřečený zachovat sobě ustanovila. Nastávající noci zase tentýž hlas a k stálosti vzbuzování slyšela, a tak zachovávajíce skrz celých devět dní začatý půst, slib vyplnila. Po devíti dnech, právě před Obětováním Panny Marie, v noci ukázal se jí očitě svatý Jan Nepomucký, celý v blesku, a jak ona sama jej vypsala, v rouchu kanovníckém, v jedné ruce maje krucifix, v druhé pak ratolest palmovou, kterýžto k nemocné pravil: *Terezie, buď dobré mysle, zejtrejšího dne pomoc shledáš i potěšení!* K těm slovům a nebeskému vidění velikou sladkostí zůstala naplněná. Ráno vstana celá veselá, všeckno, co se stalo, duchovní vrchní kláštera toho oznámila a k vykonání pobožnosti v blízkém tu kostele paterův kapucínův za dovolení žádala. Kdežto v čas mše svaté s velikou důvěrností k svatému mučedlníkovi vzdychala a v tom okamžení, v kterém nejsvětější svátost přijala, ku podivu ihned cítila, jako by se jí čerstvá krev od podpaždí do celého ramena lila, které až posavad bylo celé mrtvé a suché, i s prsty, nimiž ihned veselá hejbat počala. Tu ovšem jistá o zázraku, plná radosti, div ten všem přítomným a se dívícím vyjevila, rameno po rozvázání vin||**[84]**ku,²⁶⁰ nímž bylo obalené, a po složení deštiček,²⁶¹ kterými bylo obvázané, s radostným plesáním vyzdvíhla a vykřikla: *Jsem zdráva! Buď Bohu chvála a díky svatému Janu Nepomuckému!* Na to se s velikou radostí domu navrácuje a přijda k vrchní kláštera, oběma rukami ji objala a uzdravení své jí zvěstovala; kterážto ledva věřiti chtěla, ačkoliv svýma očima rameno zdravé viděla i rukami makala,²⁶² až od velikého podívu drobet k sobě přijdouc, ostatní duchovní panny k spatření tak velikého dívu jest svolala, z nichžto některé v dotázování o tom přísežné svědectví složily. Anna pak Terezie skrz šestnácte let, kterých ještě potom živá byla, dokonce žádných bolestí neb nepřiležitostí²⁶³ v ramenu necítila.

Aby pak ten tak obzvláštní zázrak s svými okolnostmi patrněji vidět bylo, některé věci z dotázu apoštolského²⁶⁴ na život svatého Jana sem představíme. Začátek nemoci Anny Terezie od lazebníka se takto popisuje: *Její nemoc se začala od vylomení palce u ruky, jejžto jsem já zase do kloubu uvedl a obvázal. Když jsem však druhý den zase k ní přišel, povídala mi, že poznovu palcem tím někde zavadila, tak že z toho nesnesitelnou bolest měla a flastr²⁶⁵ zahodila; když jsem jí proto*

²⁵⁹ sama v sobě

²⁶⁰ obvazu

²⁶¹ dlah

²⁶² cítila, osahala

²⁶³ nepříjemné pocity

²⁶⁴ apoštolský proces

²⁶⁵ z něm. *das Pflaster* = náplast

domlouval, odpověděla, že jí nebylo možná bolesti snesti. Pročež znamená já, že by se horkost jak v palci, tak v ruce rozmáhala, přiložil jsem jí ochládující flastr a nad ten ještě jiné chládicí rozličné koření, chtěje zbrániti, aby se do ruky nedal palčivý rak (obyčejně prant²⁶⁶ nazvaný); a navštívil ji třetí den, ona sobě zase nad velikou bolestí stěžovala žádaje, bych s se||[85]bou ještě jiného dobře zkušeného k ní přivedl. Vzal jsem tedy k tomu tenkrát v Bryxu neb v městě Most řečeném bydlejícího lazebníka Františka Manigera, z jehožto rady potřeboval jsem ochládující masti s olejem bílých lilií proti raku palčivému; a při tom jsem zůstal po dva dni, z čehož však nemocná žádného ulevení neznáménala, ale vzdy větší bolesti cítila a již skutečně od té palčivosti zmrtvělé maso se vyskytovalo. Pročež jiného lazebníka (který však již v Pámu odpočívá) Godfrida Šaffhurta k nemocné jsem přivedl, on od začátku též takové flastry, jaké jsem já přikládal, a spolu ruku i rameno jinými olejmi a mastmi mazal, mně však ale nic nesvědčil, z čeho by ty masti složené byly. Pročež jsem já svými prostředky a líky přestal, jemu dalšího hojení zanechaje, a vida též, že nemocná mých líků víceji nežádá, k ní jsem chodit přestal. Vím pak ale, že nadřečený Godfrid Šaffhurt v svém hojení té ruky pokračoval, a očitě jsem spatřil, že jest nemocná v destkách²⁶⁷ zavázané rameno a v ruce ze dřeva udělané (kterouž on Šaffhurt k tomu cíli a konci způsobiti dal) svou ruku zavřenou a od krku na nějakém vínku visicím přivázanou nosila; které hojení (jak se památuji) asi něco přes šest neděl trvalo. Když jsem pak já v čas toho hojení přicházel k jejího pána bratra opucování,²⁶⁸ ona sobě přede mnou stěžovala, že by (přeběda!) s svým²⁶⁹ ramenem nic líp nebylo, alebrž radši²⁷⁰ huř, takže v něm žádné dokonce citedlnosti znamenat nejni.

Druhý lazebník v městě Mostu neb v Bryxu, v vlasti nemocné panny, bydlící povolán, rameno považujíc,²⁷¹ našel je již zcela rakem palčivým rozjitř||[86]něné, oznámujíc přitom, že by potřebí bylo rychlosti, aby se časně většímu zlému předešlo a jízlivého raka palčivost přetrhla. Bez odkladu tedy jiné flastry na rameno přikládal a mrtvil ho v nehorčejším mlátě, nic ale ani tím prostředkem neprospívaje; živými kopřivami ho mrskával, jen aby v něm nějakou cítedlnost znamenat bylo. Nemocná však ale nic necítila a sobě stěžovala, že by své rameno na způsob tíže jednoho centnyře²⁷² těžké bylo a to ona ve vínku od krku visicím v destičkách zavázané nosovala. To hojení, které se dalo od dvouch lazebníkův v městě Most neb Bryx nazvaném zůstávajících, přes šest tyhodnů trvalo. Vidouc tedy nemocná, že by žádný lík, jehož v městě Mostu potřebovala,²⁷³ nic neprospíval a že by s jejím ramenem vzdy huře a nebezpečněji bylo, matku svou prosila, by ona jí dovolila s svým pánem bratrem, knězem z řádu klerikův regulárních svatého Pavla, jináč barnabitův, do Prahy se vydati a svou sestru ursulinku²⁷⁴ Annu Johanu, od raněného srdce Pána Ježíše nazvanou, navštívit. Pročež ona panna nemocná s matkou i bratrem řeholníkem, paterem Norbertem Krebs, do Prahy přišla a pannu sestru svou ursulinku navštívila. Velebná panna matka, vrchní nadřečených veleb. panen,

²⁶⁶ z něm. *der Brand* = sněť

²⁶⁷ destičkách, dlahách

²⁶⁸ holení

²⁶⁹ latinismus – spr. s jejím

²⁷⁰ spíše

²⁷¹ prohlížet, zkoumat

²⁷² centu

²⁷³ užívala

²⁷⁴ voršilkou

Eleonora od nejsvětější Trojice nazvaná, rozená hraběnka z Berku, vidíc, že by stav nemocné nebezpečný byl, radila její matce, aby tu svou dceru v klášteře nechala, protože ona věděla býti tu v Praze muže jednoho zběhlého a v hojení zkušeného, který v takových nemocech mnoho pěkných prokázal oučinkův, jehož také ihned povolati dala. Ten byl Václav ||[87] Leišner, kterýžto mnoho lét jako poprávní mistr mečem spravedlnosti sloužil a posledně od Jeho císařské Milosti císaře Leopolda, slávné paměti, obzvláštním nadáním obdarován, tu v Praze i jinde taková hojení veřejně a šťastně provozoval.

Povoláný on přišel, a když se na rameno nemocné panny podíval, na svou peči ji vzal, myslaje, že ji za šest tyhodnův vyhojí, poněvadž jinde, jak on pravil, zanedbaná byla a města Mostu lazebníci té nemoci nerozuměli. Matka se s ním o outraty smluvila a nemocnou jeho peči na starost odevzdala; a tím způsobem, dle rady a dovolení velebné panny matky vrchní, nemocná v klášteře u své sestry zůstala. Nadřečený hojič začal práci svou od dřevěných deštiček a flastrů, každý den skrze šest neděl k tomu potřebovaných, nimiž rameno a ruku obvazoval; které však rameno nic lepeji, ale vzdy hůř se vynacházelo, tak že nervové neb kloubní žíly celého ramena jako do dvouch chuchvalců se stáhli. Nato on mláto a koření spolu svařené a vřelé do měděného kotla lil a rameno nemocné celé v něm potopoval, a přilívaje zase vřelého mláta a koření, skrz dvě hodiny celou ruku až pod krk v tom pařil; a to skrz celých čtrnácte dní trvalo. Však ale z té tak vřelé lázně ruka vytažená, na způsob ledu celá studená, bez všeckny citedlnosti vzdy byla. Po čase toho hojení, na druhý den před východem slunce, rozvázaje hojič všeckny vinky,²⁷⁵ když jest prv celou rukou semotam cloumal a hejbal, na stůl ji položil a lazebnickým nožečkem podpaždí dvojím seknutím a jedním na svrchu ramena krev nějak vylouditi z žil chtěl, an nic nemocná necítla; ale ani ||[88] krupěje krve, ačkoliv hojič svými rukami krev k dírkám tlačil, se neukázalo, kromě jedinké, na způsob špendlíkové hlavičky krupěje červené vody. Skrz nasledující dva dni tak silně potřeboval prostředky, kteří i železo rozpustit mohou, domnívaje se, že ti v tom nemocném rameně svůj oučinek provedou. Přinesa tehdy vohřívadlo plné řezavého uhlí, nad tím to rameno držel a svými mastmi asi skrz po pět dní mazal. Patý den dívaje se na rameno to, tu teprv nemocné pravil: Milá panno, deleji mlčeti nemohu, ani nesmím. Bohu se²⁷⁶ poroučet, pomoci lidské žádne víc nejni, leč že ji sám Bůh přispěje. Celá ruka až k prsům uřezati se musí, aniž se s tím dlouho odkládat může. To ona slyšic, velebné panně matce vrchní ihned oznámila, na to zkormoucená do svého pokojíčka vešla; a na odpočinutí se ubírajic a svůj bídný stav povážujic, k Bohu a ku vyzývání svatého Jana Nepomuckého se obrátila, slib devítidenního postu a trojího svatého přijímání velebné svátosti bez potřebování napotom žádného jiného líku jest učinila.

Až posledně když se jí zjevil svatý Jan Nepomucký, jakž již nahoře dotčeno, na den Obětování panny Marie, v kapli lauretánské u paterův kapuciniův, skoro v tomž témž okamžení, v kterém velebnou svátost oltářní přijala, jest uzdravená. Tu se jí tenkrátě zdálo, jako by se jí teplá voda neb teplá krev do ramena lila a běžela; hned rukou hejbal a rameno živé býti cítila, vyzdvíhla a přistojícím jako novým masem obrostlé jest ukázovala. Domu zdravá a veselá se navrátic, milost uzdravení toho svého velebné panně matce vrchní i ||[89] jiným duchovním pannám oznamovala,

²⁷⁵ obvazy

²⁷⁶ vynecháno zřejmě sloveso: má (tzn. ať se poroučí – lat. se comendet)

*kterážto všeckny s pobožnými slzemi, jež pro radost vylevaly, Bohu a svatému Janu Nepomuckému pro tak patrny div díky vzdávaly.*²⁷⁷

Druhý zázrak od svatého shromáždění církevních pořádkův a od stolice apoštolské potvrzený jest, který se stal s Rozalií Hodánkovou, šest neb sedmiletou panenkou. Ta vychovaná byla od bohabojné matky tak, že s mlekem pobožnosti k svatému Janu Nepomuckému nabyla a k jeho cti jistou modlitbičku před jeho obrazem říkati uvyklá. Příhodilo se, že v tmavé noci dne dvacátého druhého unora léta tisícího sedmistého osmnáctého jdouc za matkou po ouzké lavce neb mostečku, padla a chtěje vstáti, protože mostek ledem obmrzlý byl, znovu klouzla a do řeky Vatavy²⁷⁸ upadla. Tu plným proudem od vody vzatá a do kantnýře²⁷⁹ neb žlabu, nímž se voda silně na mlejn žene, vnešená, k prvnímu kolu mlejnskému, od toho pak pod kolo druhé se dostala. Zde to děvčátko šestileté tak vězet zůstalo, že se kolo točit přestalo a skoro na hodinu jak od tíže kola, tak od prudkosti vody to dítě se dusilo, an zatím rodičove nařikali a všickni o živobyті dítěte zoufali. Matka, jakož prv řečeno, napřed jda přes onu²⁸⁰ lavku, neznámenala dříveji, že by dceruška do vody byla vpadla, až když jí již pomoct nemohla. Pročež ihned svatého Jana Nepomuckého vzývala, který také tomu děvčátku se ukázal a ji v tom nebezpečenství těšil, aby se jen nebála, že se neutopí. Zatím vyňatá jsa a vytáhnutá ven z toho podkolí mlejnského Rozalia děvče, mlejnské kolo, poněvadž již překážky nemělo, zase běželo. Všickni se jináč **[[90]]** nedomnívali, než že dítě to mrtvé již bude, však ale po malé chvíli se ukázalo, že zázračně při živobyті zůstalo. Neb když panenku tu do domu tu blízkého přinesli a tělo její outličké od zimy a ledu celé zamrzlé poněkud okřehlo a se ohřilo, počala ihned tu vodu, kterou v řece napolykala, vyvrhovat a ihned zdravá a čerstvá býti, jakož i matku s dětinskou svou sprostností²⁸¹ prosíti, aby se na ni nehněvala. Hned nato ukázaný sobě obrázek svatého Jana Nepomuckého líbala, a jak on se jí ukázal, povídala, k takovému potěšení málo²⁸² předtim zarmoucené matky, vidoucí dcerušku svou živou a zdravou, bezevšeho na celém těle ourazu zachovanou, že mnoho mší svatých ke cti divotvorného mučedlníka na poděkování Bohu za dosáhnuté dobrodiní sloužit dala a manžela k navštivení svatého hrobu do Prahy poslala.

Rozalka pak rostla, a vděčnosti i pobožnosti k svému pomocníkovi celá oddaná, dlouhé k němu začasto mívala modlení a u jeho svatého hrobu v Praze velebnou oltařní svátost přijímávala. O zázraku tom v dotázování apoštolském nasledující věci přednesl očitý tenkrátě svědek takto: *Když jest šestleté děvčátko do vody upadlo, stal se křik v noci. Já ihned světla jsem hledal a děvče pod kolem mlejnským našel tak, že se na tom děvčeti ono zarazilo a zastávil, voda pak předce z prudka tekla. Protože stavidlo k zadržení vody pustiti jsem nemohl, kdežto všechno zamrzlo, s dobrým svědomím řícti mohu, že to děvčátko skrze půl hodiny pod tím kolem v vodě vězelo, kteréžto vejška dva lokte pražský v sobě obsahovala. Přišlo však to ubohé **[[91]]** dítě k dřevěnému žlebu, při kterým trojnásobní kolotočení se vynacházelo; a poněvadž tam voda prudce běží, takže na žádným dřevě a prkně*

²⁷⁷ *Process. Apost. n. 44. a §. 96.*

²⁷⁸ Otava

²⁷⁹ z lat. *cantnerium*, *ii, n.* = trámy, ližiny (zde ve význ. náhon), něm. *der Kanter*

²⁸⁰ spr. onu lávku

²⁸¹ prostotou

²⁸² krátce

zdržáno býti nemohlo, skrze to první kolo šťastně prošlo. U druhého však kola k tlučení ječmene pro kroupy zůstalo vězet tak pevně, až nad ním kolo se pozastavilo, nebo nebylo možná skrze příčný prkynka projíti, poněvadž podlaha prkenná byla hoblovaná a poboční strany prkny silně obtážené; tak že zázračné bylo, an to děvčátko od kola nebylo rozdrceno aneb utopeno, nebo pro prudkost běžící vody nic jiného od dítěte spatřeno nebylo leč částka zastěrky nad vodou ploucí.

Když ale kolo bylo pozdvížené, tazaní byli přistojící, zdaliž by něco viděli, a ohlidna se, spatřeno bylo dítě již již s nohama pod ledem, které ihned za hlavu popadna, z vody jsem vytáhl a na led položil. Byly však toho času kola vysoký na šest loktů pražských a široký na sedm čtvrtí, jedno každé z těch mělo třidceti prkynek a kolibek pro vodu na půldruhého palce měřičného tlustých. Zabradlí, jakož i pobočí bylo dělané z dubového dřeva, což vše tak bylo spojené s žlabem z jedný i z druhý strany, že na dva prsty toliko prázdnost pozůstávala pro točení kol. Odtud se stalo, že před dvouma lety, dříve nežli jsem do toho mlejna přišel, mlynáře tovaryš padna do druhého žlabu pod kolo, zcela byl zatlačen a umrtven. Z té příčiny soudím a zato mám, že to děvčátko přirozeným způsobem nemohlo zachováno býti při živobytí; předně pro prudkost vody, za druhé pro ouzkość žlabu z obouch stran a pod kolem, kdežto projíti nemohlo, za třetí pro tíži kola a žlabkův jeho, v kte[[92]rých ztíženo jest, tak že nebylo možné, by neb se neutopilo, anebo zatlačené nebylo.

Zprávu toho příběhu také zanechala matka Rozalie, nebo jsouce právně tazaná, takto v procesu apoštolském odpověděla: *Dcera má Rozalie před šesti léty, roku 1718 22. dne měsíce unora mezi sedmou a osmou hodinou noční do vody padla, což se takto přihodilo: Když jsme šly divat se na místrně vzhůru vyhazovaný oheň,²⁸³ jdouce přes led, dcera má přišla na prkno, jenž přikryvalo žlab, v kterým se čistívá pšenice. A poněvadž velmi blízko bylo, upadla blíž zavory toho žlabu, z kterého voda na pět kol mlejnských padala; když však vstáti chtěla, po tom pádu ohlidna se, v tom okamžení padla do vody. Což když jsem já spatřila, vykřikla jsem: Nastojte! Mý dítě padlo do vody! Na to se mě tázal můj manžel: Co pravíš? Já opětující předešlé slova, pravila jsem: Nastojte! Mý dítě padlo do vody! Nato z veliké žalosti omdlivala jsem, že jsem o sobě nic nevěděla. Když jsem ale zase k sobě přišla, maje hlavu na moučný truhle, volala jsem k Bohu a svatému Janu Nepomuckému, řkouce: Ó svatý Jene Nepomucký, neopouštějž mne, abych nebyla zahanbená a v zlou pověst u lidí nepřišla, nebo by mně to přičítali, že jsem pro masopůst ztratila mý dítě! Na to když jsou mně oznámili, že dítě jest z vody vytažené a do přibytku Jana Kouteckýho vnešené, vejdouce do toho domu, spatřila jsem mé dítě, an leží na posteli ještě při živobytí; a chtěje viděti, zdaliž by ruce aneb nohy od kol polámané byly, šatky její jsem rozřezala. Nic ale jiného jsem na jejím těle nespatriila, nežli něco krví [[93] zalité oči a na jedný ruce modřinu, jako by tři prsty vřačené byly; což se státi musilo od mlynářského tovaryše, jenž ji za ruku silně popadl. Když jsme ji zahřili, mnoho vody ze sebe vyvrhla a dycháti, jakož i častěj vzdycháti a na mě volati počala: Matičko! Slyše to já u okna stojící, ihned jsem k ní přistoupila, ona opět ke mně pravila: Matičko! A chtěje rukou svou mě objíti, nemohla pro velikou mdlobu. Nato sama od sebe řekla: Prosím vás, matičko, nehněvejte se na mě, že jsem do vody upadla, dyť mě snad nebudete bit? Nebo já jsem se nemohla utopit, poněvadž při mně byl svatý Jan Nepomucký, jenž mně pravil: Neboj se, jak²⁸⁴ se neutopíš. Kterážto onoho dítěte slova slyšeli jak její děd, již v Pánu usnulý, tak jiní tam*

²⁸³ ohňostroj

²⁸⁴ vždyť

přítomní. Já však divíce se té řeči, tázala jsem se dítěte: Jaký ale byl ten svatý Jan? Odpovědělo dítě: Přišel od svatého Kříže a vyhlížel jako ten na mostě. Nemoha se já dosti tomu nadívti, že by to dítě v takové paměti mělo svatého Jana Nepomuckého, zaslechla jsem od přistojících, že to děvčátko, když do školy k svému dědovi a zase ze školy šlo přes most, vždycky před statuí sv. Jana Nepomuckého klekavalo a se modlívalo. Kteréžto pobožnosti všichni ti, jenž známost měli, z toho patrného nebezpečnosti vysvobození onoho dítěte připisovali, řkouce: Jistě svatý Jan to dítě chránil, nebo jsme viděli, že by se pilně k němu modlívalo. Nato z svého vnuknutí žádalo to dítě modlitbičky o svatém Janu, a ačkoliv jsem se domnívala, že těma zalitýma očima nic nebude mocti viděti, předce z přinešené knížky litanie o svatém Janu Nepomuckém s dvěma modlitbami[[94]]mi nahlas se naležitě vymodlila. Když však zcela k sobě přišlo, opětovalo, že se jí svatý Jan Nepomucký vyjevil a pomocníkem jejím byl, na čemž až podnes stojí a na poděkování za prokázané to dobrodiní pilně se k němu utíká a vzývá.

Té tehdy mé dcerušky při živobytí zachování žádnému jinému přičítati nemohu nežli mocné ochraně svatého Jana z té příčiny, poněvadž jak já, tak můj manžel každodenní naše outočiště zvláště v té případnosti k svatému Janu jsme měli. Ta ale dceruška má Rozalie netoliko v tom upadnutí, ale taky když zase k sobě přišla, svatého Jana vzývala a o pomoc žádala. A napotom po všechny léta až do dneška, kdykoliv se zmínka děje o tom neštěstí, potvrzuje, že svatý Jan Nepomucký jí se zjevil a při živobytí zachoval; k jehožto počestnosti každodenně na vděčnou památku jistě modlitby aneb zpěvy vykonává. My však rodičové na poděkování toho dobrodiní tenkrát dali jsme sloužiti tři mše svaté u oltáře téhož svatého v kostele zámeckém v Strakonících skrz tři dni po sobě, totižto 23., 24. a 25. dne měsíce unora roku 1718, po kterýchžto vykonaných mšech svatých děvčátko předešlého zdraví nabylo; aniž sobě kdy stěžuje, že by z toho příběhu nějaké bolesti cítilo. Z čehož buď Bohu věčná chvála a svatému Janu Nepomuckému, ku kteréhožto cti na věčnou památku příběhu toho obraz do Nepomuku jsme odeslali s stříbrným kalichem pro mše svaté.²⁸⁵

Veliký jistě jest ten dvojnásobný zázrak od stolice papežské dle řádu církevního uznaný a potvrzený, jak známost toho činí list svatovyhláše[[95]]ní, větší ale zázraky k přednesení pozůstávají, které divotvorný v svých svatých Bůh u hrobu svatého Jana konati ráčil a které při téhož hrobu a svatého těla zkoumání vynalezené byly. Královský prorok David v Duchu předzvěděl, že Bůh svatých svých kostí po jejich smrti opatruje, by k zapomenutí nepřišly ostatky těch těl, které jim dle vzdání apoštola sloužily na způsob nádob svatosti²⁸⁶ a jenž skrze posty, mrtvení a ukrutné muka mučednické nasilně od duše byly oddělené. Což vpravdě se vynachází, když se pozoruje způsob, s kterým Bůh ty zázračně neporušené zachoval, skryté vyjevil, nalezené oslavil a při veřejné počtě ukázal, že takové jsou pramen rozličných zázraků a hojných milostí. O čemž obšírnou zprávu činí v spisích svých svatý Augustin o těle svatého Štěpána^c nalezeném a počténém;²⁸⁷ jakož i kardinal *Baronius* o svatém Janu Zlatoustým,^d do Konstantinopole přenešeným a s velikou počestností od mladšího *Theodosia* císaře přijmutým.²⁸⁸ Podobným způsobem Prozřetelnost božská

²⁸⁵ *Proc. Ordin. n. 46. a §. 67.; Process. Apost. ibid. a §. 91.*

²⁸⁶ Ps 34,21, viz odkaz na s. 66.

²⁸⁷ A. Augustinus, *Sermo de Martyre Stephano.*

²⁸⁸ C. *Baronius, Martyrologium Romanum.*

opátrovala tělo svatého Jana Nepomuckého, jenž bylo sklád²⁸⁹ a věrný tovaryš oné veliké duše v boji mučednickém; kterémžto²⁹⁰ draze ozdobenému i svatému jazyku při slavné procesí veškeren lid a celá Praha veřejnou poctu prokázala a podnes více a víceji prokazuje. O tom tehdy, co se pro jeho svatovyhlášení v právním procesu konalo, nějakou zprávu v přítomnosti činíme.

Tělo svatého Jana Nepomuckého tři sta a třidcet teměř lét v zemi odpočívalo, až do časů nejdůstojnějšího a vysoce osvíceného knížete arcibiskupa pražského Ferdinanda z hrabat z Khynburgu, který tak velice vážnou věc s velikou duchovní udatností a horlivostí před sebe vzal léta Páně tisícího sedmistého devatenáctého dne patnáctého měsíce dubna, že v přítomnosti jeho i k tomu podle římského nařízení ustanovených osob právořádné svatého těla vyzdvižení tímto způsobem stalo se.²⁹¹ Když nejdůstojnější a vysoce osvícený kníže pán arcibiskup z své arcibiskupské rezidenci s svým komonstvem²⁹² do hlavního kostela svatého Víta přišel a před velkým oltářem svou modlitbu horlivě vykonal, jakožto soudce ordinární všem k tomu skutku nařízeným přednášel a obětoval přísahu jak k pravdomluvnosti, tak k zachování tejnosti a mlčenlivosti. Po kteréžto vykonané přísaze pokračovalo se k místu hrobu, kdežto skrze nejdůstojnějšího a vysoce osvíceného knížete pána arcibiskupa ohlášená byla pokuta vyměřené klatby proti jednomu každému tomu, jenž by se opovážil z jakékoliv příčiny buďto něco z hrobu, z těla aneb oděvu téhož velebného služebníka Božího Jana Nepomuckého odnésti, anebo taky přidati. Po čemž daly se na stranu železný mříž, jakož i hrobovní kámen, o němž v těch věcech zkušení soudili, že tři sta nebo víc nětco než dvě stě lét počítaje byl na hrob ten vložený. Neboť jest byl skoro celý sem a tam polámaný a od ohně, který v Praze léta tisícího pětistého čtyřcátého²⁹³ vznikl v královském zámku, tak porušený, že v něm semotam díry nalezené byly; na toho kamene svršku ale předce se čtlo nejstarodávnějším písmem psáno v tato slova: *Jan z Nepomuku*. Kamen ten hrobný když jest odvalen, bylo dál do země kopáno, která když na dobré dva lokty pražské z hloubi vyházená byla, nalezené jest tělo v plném oudův svých pořádku, jak někdy položené bylo; hlavou k východu slunce, neb tak jest obyčej kněze pochovávat, ruce byly na prsech přes kříž položené, však ale bez masa jen kosti, hlava pak na pravou poněkud stranu nakloněná. Po nalezeném an se všickni radovali tak svatém pokladu, vidělo se, že truhla pohřebná celá zpráchnivěla, načež povolání byli nejpřednější a nejběhlejší lékaři a lazebníci, které *universitas* pražská a všeckny tři města tenkrát měly, jimžto jest ukázáno svaté bez masa tělo.

Po učiněné odevšech přísaze a jinších potřebných věcech, jakž vejš dočteno jest, vyhazovaná byla ostatní zem z hrobu toho, jehožto dýlka že by třech loktů, šíř ale na půl druhého lokte a jednu čtvrt byla, shledáno jest. Mezi tou, jenž vyhazovaná byla, zemí, bylo vidět, tak jak na hoře vypsáno jest, tělo bez masa celé a pohřebnou truhlu dřevěnou, zpráchnivělou, mimo některých kousků, o kterých přisežní truhlářové z strany toho dotazovaní to svědectví dali, že by dílem dubový, dílem borový byly. Bylo též vidět nějaké černé kousky jako z oděvu kanovníckého a kousek materie oděvné počervenalé.²⁹⁴

²⁸⁹ schránka

²⁹⁰ kterémužto

²⁹¹ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 14.*).

²⁹² doprovod (lat. *comitiva*)

²⁹³ V lat. textu rok 1541.

²⁹⁴ *Process. Apost. n. 63.*

Nato z povoláných lékařův první tak, jak nasleduje, mluvil: *Já sice všemožnou, jak se jen daleko vztáhnouti lidská pilnost může, šetrností a pozorností toto tělo bezevšeho ovšem masa nacházím; kosti však ale tak jsou spolu spojené, že by žá[[98]dným uměním lépeji a pevněji se složiti a spojití nemohly. Jedinkou nicméně kost tu pod krkem, od které se ihned prsa začínají, pohřebního kamene tíží a od mnohé země na kameni²⁹⁵ ležící stlačenou a od žeber, v ní sice se spojující, rozdělenou znamenám a nacházím. Žebry pak všechny skoro celé a na zádech v svých kloubech co nejpevněji a přirozeným sice pořádkem jsou spojené; anobrž, co podivení býti hodné nacházím, žebry po levé straně ještě všechny jak dle pohlezení,²⁹⁶ tak dle makání zdají se svůj tuk míti. Hlavu od množství země na ní ležící k teple poněkud stlačenou a spleklou vidím, však ale zevnitř celou; čelisti pak obě dvě i s zubami spolu jsou spojené, vnitř předce kosti čuchu neb nosu a jiné bližší skrz obzvláštní řízení Boží strávené jsou. Nebo když se na lebku prv země plnou, nyní vyprázdňenou dívám, s ustrnutím a ku podivu vidím a nacházím věc nějakou takovou jako těsto, takového způsobu, formy a podstaty, tak žilkovitě protkanou, počervenalou a právě dokonalý jazyk vyobrazující; a pravím také bezpečným svědomím, že jazyk jest, jakožto (mým sice zdáním) nástroj, nímž on svatou zpovědlní tajnost zachoval, od porušení přichráněný, a tomu tak býti silně věřím. Mimo toho na zadní částce lebky po levé straně v teple znamenám jednu počervenale snědou vadu neb fliček, as tak veliký jako dvojnásobný neb tuplovaný dukát; té vadě neb fličku znamenám druhý, podobný v velikosti, však ale počernalý, celý měkký, kterýžto má v sobě díрку na skrz a skrz lebku, jakož takovou i po též straně levé na lopatce viděti jest. Které vady soudím, že jsou nebo od shoení z takové vej[[99]šky mostu a od zavadění na nějaký kámen, neb z nasilného udeření.²⁹⁷ A takové právě bylo všech ostatních lékařů a lazebníků usouzení a vyrčení.*

Však ale nad všecek podiv byl neporušený jazyk svatého mučedníka blahoslaveného Jana Nepomuckého, o kterém se nyní předněti musí podivný zázrak, anobrž dva velicí právně stvrzení a do Říma k svatému shromáždění pořádkův církevních odeslání; kteříž se tím více v vážnosti míti mají, čím patrnější svědectví svatosti našeho blahoslaveného mučedníka dávají. Předně tedy léta tisícího sedmistého devatenáctého, když jest jeho svaté tělo prohledávané bylo, jak jsme vejš oznámili, taky lebka od lékařů a lazebníků pozorovaná byla a shledáno, že jest vnitř zemí naplněná; jsouc pak vyprázdňená, k užásnutí a ku podivu všem nalezená jest při teple nějaká taková věc jako masité těsto, v způsobě, v podstatě, v žilkovitém protkávání, jakož i v červenosti barvy právě dokonalý jazyk lidský vyobrazující. Všeck lékařů, lazebníků a jiných tu přítomných jednostejné zdání bylo, že totiž Pán Bůh obzvláštním zázrakem a jazyku mlčenlivému příslušným jej v teple skryl, poněvadž všechny kosti svrchku ust porušené byly a strávené, tak že lebka, jsouc vyňatá ze země, bezevšeho přikrytí aneb bezevšech kostí, které sice jsou ve svršku ust, zustala celá a jen toliko čelisti vrchní i spodní (jak nahoře praveno jest) s zubami svými zustala.²⁹⁸ Že pak v tom jazyku obzvláštního něco a nadpřirozeného jest, z toho se patrně dokazuje, poněvadž jazyk má podstatu svou obzvláštní, a to měkkou, slabou, řídkou, [[100] a houbnatou, mnoho slin v sobě a vlhkostí obsahující, a proto nejsnadněji porušlivou, nasleduje tedy, že přes tři sta lét nemohl obstáti bez zázraku

²⁹⁵ spr. pod kamenem (v lat. pouze *copiosae terrae incumbentis*)

²⁹⁶ od pohledu

²⁹⁷ Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 13–16.

²⁹⁸ spr. čelisti zůstaly n. čelist zůstala

neporušený. Pročež k lepšímu ujištění toho divu a k vyzkoumání toho svatého jazyka způsobilosti lékařové i lazebníci soudili, aby se lazebnickým nožečkem na konci drobytek zařal; což když se stalo, shledáno jest, že má takovou měkkost masitého jazyka, jaká jen může býti v jazyku zdravém, málo před tím z ust vyřezaném.

K větší jistotě zázraku toho ať poslechnem svědkův nejvzácnějších a k vyjevení pravdy přísahou zavázaných, v umění lékařském i lazebnickém zkušených, z jejichžto slov vlastních v dotazování apoštolském daných zde představiteli za dobré jsme myslili, jak následuje. První lékař, pán Ján František Löw z Elrsfeldu, věku svého sedmdesát a jeden rok starý, před čtyřiceti osmi léty v velkých školách pražských Karolo-Ferdinandských doktorem *Medicinae* učiněn jest byl; jiné umění tomu třiceti a několik lét učil, starší v přednosti téhož umění dvacet lét, několikrát *Rector Magnificus* a umění toho děkan, císařského dvora *medicus*, Jeho císařské, královské katolické Milosti rada; mnoho odvírání a považování²⁹⁹ těl lidských jest učinil v Římě, více pak i v Praze, které dílem sám učeně dokázal, dílem i jiným k učení jejich připravil. Ten o svatém jazyku takto svědčil: *Když lebku plnou zemi, pak vyprázdněnou považují, k podivení mému nějaké jako těsto masité, v způsobě, v podstatě, v žilkovitém propletavání, jakož i barvy červené zouplna dokonalý jazyk vypodobňující, ||[101] vidím a nacházím; jakýž také že jest, bezpečným svědomím dotvrzují, jakožto dlé zdání mého nástroj, nímž on svátosti pokání zpovědní tajnost zachoval, přichráněný od porušení, silně věřím. Že pak tak zustati bez zázraku přirozeně nemohl, z toho dokazují, protože u jiných těl oud jazyka první jest podroben porušení; tuto ale v tak dávném čase, který se přes tři sta lét vztahuje, s tou podstatou, způsobilostí a celostí i s barvou přirozeným způsobem zachován býti nemohl.*

Druhý lékař, pan Ján Karel Puchmann, věku svého čtyřiceti čtyři léta, v umění medicinském postaven třiceti lét, učiněn doktorem téhož umění v vysokých školách pražských Karolo-Ferdinandských před čtyři dvacíti³⁰⁰ léty. Dříve však v praxi neb provozování téhož umění několik lét byl, protože u pána Jakuba Dobřanského z Nigropontu, svého tchána, lékaře někdy velmi pověstného, v téhož umění provozování se cvičil a spolu s ním je provozoval. Při odvírání těl lidských tolikrát vzdy přítomen byl, kolikrátkoliv se takové v Praze hned od času svých³⁰¹ medicinských studií dalo. *Po vyňaté zemi z lebky nacházím, praví on, že jako ještě připojená k lebce drobítek vypadává nějaká obzvláštní masitá podstata, že jest měkká, slabá neb prostranná a široká, řídká a houbnatá tak, že nic jiného býti nesoudím než pravý a dokonalý jazyk; vzláště pak když při kořenu jazyka čtyři jako průduchy znamenám, kteréž nic jiného býti nesoudím než čtyři svály neb mušky,³⁰² jenž se při jazyku nacházejí. Od začátku jest příslušně špičatý, jakž obyčejně jazyk byvá, v prostředku širší, ||[102] barva pak, právě jakž na jazyk náleží, přičervená.³⁰³*

Lékař třetí, pán Šebestián Fuchs, v umění medicinském i lazebnickém doktor, věku svého čtyřiceti šest lét, lazebnictví doktorem učiněn jest u³⁰⁴ v Římě léta tisícího šestistého devadesátého, lékařství pak v vysokých školách nadřečených

²⁹⁹ zkoumání, pozorování

³⁰⁰ spr. čtyřadvacíti

³⁰¹ latinismus, spr. jeho

³⁰² z něm. *der Muskel* a lat. *musculus*, *i. m.* = sval

³⁰³ *Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 22.*

³⁰⁴ nadbytečné

pražských léta tisícího šestistého devadesátého druhého, od kteréhožto času umění lékařské skutečně prováděl. Odvirání těla dvoje veřejně, více jich učinil jen v soukromí pro povědomost svou vlastní, v čas svých studií v rozličných vysokých školách, vzlášť v Římě a v Padui, při mnohých těl odvirání přítomen byl. Ten když lebku považoval, praví: *Vnitř kosti na svrchu ust, típku³⁰⁵ a nosu s ostatnými bližšíma porušené jsou; a to se nestalo než z obzvláštního řízení Božího, aby jazyk zachován býti mohl, který (když jest hlava dolu děrou obrácená byla) s hojnou zemí z lebky se vysypávající nacházím. Kterýžto jazyk dlé způsobilosti, podstaty, žilkovitého protkávání, jakož i dlé přirozené barvy červené já nijakž nemohu za jiný nějaký oud těla lidského neb za nětco od jazyka rozdílného mít a držeti.*³⁰⁶

S usouzením lékařů o témž svatém jazyku srovnávají se též slova zkušených lazebníkův. První, pán Šutzbredt, věku svého šedesáte pět lét, v tom umění hned z dětinství vychovaný od svého otce, Království českého lazebníka, jež *universitas* pražská za takového uznala i stvrдила. Býval při rozličném odvirání těl a sám k tomu rukouch svých potřeboval. On svatý jazyk ||[103] vypisuje takto: *Z lebky prv zemí naplněné, ale vyprázdněné, vychází nějaké masité tělo, v způsobu, podstatě a v barevnosti červené, dokonalý jazyk vyobrazující; jakož také že to samo pravý jazyk jest, dobrým svědomím soudím a pravím. Že ale jazyk zázračně byl zachován, tu dávám příčinu, že totiž jazyk takový jest oud, který se nejsnadněji porušit obyčej má. Poněvadž pak tentýž kus již přes tři sta lét neporušený se nachází, protož jináč soudit nemohu, než že to jeho zachování nadpřirozené jest; a to tím víceji, neboť jiné masité okolické částky, vzlášť pak kost svrchku ust, porušené jsou, následovně jazyk dřive do prázdné lebky vpadnouti a se porušiti mohl, a nicméně neporušený zůstal.*³⁰⁷

Lazebník druhý, Ferdinand Šobert z Hohenorth, věku svého padesáte jeden rok, přísežný v lazebnickém umění, jehožto vejš dotčená *universitas* potvrdila. *Mnohá odvirání těl lidských, dí on, v Engličanech, ve Vlaších, v Holandřích i v Čechách jsem viděl a k rozličnému takovému odvirání a považování i rozum i ruce vlastní jsem potřeboval.* O svatém jazyku takto mluví: *Vnitř (totiž v lebce) kosti svrchku ust jsou porušené; bezpochyby z obzvláštní milosti Boží, aby jazyk zachován byl, jenžto nyní vypadl s hojnou zemí z lebky, jakýžto já také dlé figury neb způsobilosti, podstaty a barevnosti červené za spravedlivý jazyk soudím a pevně za takový držím. Pak dokládá: Příčinu, že zachování jeho zázračně jest, tuto dávám, poněvadž jazyk sice outlé a měkké jest podstaty, a proto snadno porušenlivý³⁰⁸ (jakož jsem já ||[104] více hlav lidí mrtvých v rukouch měl a znamenal, že tam vnitřní částky a oudové hned zprvku byli porušené), tuto se ale všeckno jináč nachází. Kdežto sice kost na svrchku ust a jiné masité částky všeckny jsou stažené, jazyk však v lebce přes tři sta lét neporušený vychází.*³⁰⁹ Tak svědkové.³¹⁰

K utvrzení pravdy o svatém a dokonale lidském jazyku přichází nejpatrnější zázrak jiný, který jsme našima očima viděli a víc než na hodinu u přítomnosti nejpřednějších mužův v království, tak duchovního, jak stavu světského, biskupův, kanovníkův, královských místo-držících, lékařů, lazebníků a jiných zkušených, jsme

³⁰⁵ zde zřejmě patro

³⁰⁶ Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 29.

³⁰⁷ Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 36–38.

³⁰⁸ podléhající zkáze, kazící se

³⁰⁹ se nachází

Acta utriusque processus, Summarium II, num. 14, § 40, 44.

³¹⁰ Process. Apost.; Summar. n. 36.

považovali, dne dvacátého osmého měsíce ledna, na kterýžto den vejroční památku cirkev svatá světila svatého Jana Zlatoustého, aby ust zlatých tak svatému jazyku nescházelo. Když tentýž jazyk svatý v druhém právním považování a zkoumání co nejopatrnější a nejpřísnější zkoušený byl, podivně barvu snědo-počervenalou v červenou právě a krvavou proměnil. Slovem svaté pořádkův církevních shromáždění skutky všeckny, jenž se staly v apoštolském procesu neb dotazování z strany téhož svatého jazyka pravdivosti,³¹¹ neporušenosti a proměnění barvy, co nejostřejší, jakž se v příčině zázrakův k dotvrzení představených děje, zkoumalo. A pak všecknu pochybnost o těch věcech složic, pravdivý, neporušený a zázračný jazyk svatého Jana Nepomuckého uznalo a býti vysvětlilo a nejvyššímu biskupu papeži, v takových větších z strany zázrakův rozepřech neomylnému, k bezpečnému usouzení a potvrzení před||[105]stavilo; jakož pak i skutečně od Jeho papežské Svatosťi vše stvrzeno a potvrzeno jest. O tom ale zázraku víceji se dole přednese.

A tak žádně nemohlo a nemůže býti pochybnosti o pravdivém jazyku neporušeném svatého Jana Nepomuckého, jakožto o zázraku tomu podobném, který se ví o jazyku velikého divotvorce Paduánského, svatého Antonína; s tím však rozdílem, že jazyk svatého Paduánského nalezen byl neporušený jen po třicíti dvouch létech od své³¹² smrti, totiž léta tisícího dvoustého šedesátého třetího, když zatím svatý ten léta tisícího dvoustého třicátého prvního z tohoto života vykročil.^e Jazyk ale svatého Jana Nepomuckého po třech stech a čtyřeceti dvouch létech celý zůstal.^f Onen k odplatě³¹³ svatého mluvení, tento k odplatě svatého mlčení.³¹⁴

Jestliže svatý jazyk svatého Antonína Paduánského při nalezení svým od přítomného svatého Bonaventury^g vznešenýma chválami poctěn byl, aniž ta pocta nebyla odepřená svatého našeho mučedníka svatému jazyku, a to tím vznešenější, čím veřejnější. Nebo léta Páně tisícího sedmistého dvacátého prvního co nejslavnější týž neporušený svatý jazyk na veřejné procesí nešen byl, na kteréžto najíti se dalo veškeré duchovenstvo jak světské, tak řeholní, mnozí infulirovaní³¹⁵ prelátové, Království českého stavové a panstvo, jakož i nesčíslný počet lidu domácího i cizího. Nebo po vyzdvížení svatého těla z hrobu, svatého mučedníka kosti v cínový truhle byly slušně spořádané a oděvem kanovnickým z drahý mate||[106]rie přioděné, jakož i ze všech stran draze ozdobené, a tak k veřejné poctě vystavené. Čtvrtého však dne měsíce července vedená byla z hlavního kostela svatého Víta slavná procesí, na kteréžto nešen byl svatý sklad³¹⁶ a království českého drahý poklad, tělo totižto svatého mučedníka v prohlídaci³¹⁷ truhle; předně od pánů prelátů a kanovníků téhož hlavního kostela, potom od pánů opatů a království prelátů, pak od pražských pánů farářů, od čtyř fakulantů Karlo-Ferdinandské *universitatis* a jiných magistrátů třech měst pražských, jenž všichni za šťastné se pokládali, že tu svatou tíž ramena jejich nosit hodné byly. Svatý ale jazyk v stříbrný nádobě za prohlídacím křišťálem nesl sám nejdůstojnější a vysoce osvícený kníže pán arcibiskup pražský. Po vykonaným tom slavným průvodu zpívána byla píseň svatého Ambrože *Tě Boha chválíme*.

³¹¹ pravosti

³¹² latinismus – spr. jeho

³¹³ odměně

³¹⁴ *Lib. Miraculor. S. Antonii. c. 7. n. 69.; Continuat. Bollandi ad 13. Junii.*

³¹⁵ zástupci kněžských úřadů

³¹⁶ schránka

³¹⁷ průhledné

Na ten den veškerá Praha nemohla se radostí pochopit,³¹⁸ nebo při vyššího i nižšího stavu osobách radostné hlasy s potěšitelnými slzami smíšené se rozláhly; zvuk zvonů po celý Praze všech srdce k svatě hrůze a plesání vzbuzoval, že s rozžatými pochodněmi a radostným ohněm čest a slávu svatého mučedníka společně osvětlovaly. Kteroužto slavnost svou také přítomností ozdobila obzvláště po všechny časy svatého divotvorce ctitelkyně nejjasnější císařovna Alžběta Kristýna a větší radostí oplývala z uctění svatých ostatků nežli z svého zvelebeného důstojenství. Jako ale slunce nikdy se neukazuje na obloze nebeské bez osvětlení země a nějakého prokázání dobrodiní, tím ||[107] způsobem dobrota božská nechtěla svatojanské ostatky veřejně představit k poctění, leč by mnohé spolu dobrodiní a milosti při té příležitosti prokázala; odtud nelze tajiti to, co se divného tenkrátě dalo.

Jan Antonín Lorain měl šestilétého synáčka od každodenní zimnice velmi ztrápeného, tak mdlého a síly zbaveného, že ani na nohách státi nemohl. Otcovská láska vši starost výnaložila pro uzdravení svého synáčka, když ale líky nic do konce neprospívaly, ty sobě tak zošklivil, že ani lahodnými, ani zpurnými slovy nemohl namluven³¹⁹ býti k užívání. Celý zarmoucený otec nemaje žádnou naději pro naležitě zdraví svého syna na zemi, vzal své outočiště k nebi. A právě v ten čas, když na slavné procesí ostatky svatého Jana veřejně nošené byly, kteréžto jestliže víceji mrtvé nežli živé pacholátko nevzkřísily, jistě uzdravily. Obecná ve všech domech Pražanův, jakož i v domě téhož pána Loraina, k svatému Janu konaná každodenně byla pobožnost, kteréžto tak zvyklo pacholátko, že každodenně podobně svou modlitbu dětinským jazykem vykonalo k tomu svatému. Slyše tehdy, že by nastávala veřejná procesí s tělem svatého mučedníka, stále prosil otce i máteř, aby jemu dovolení dali na tu jíti a patřiti.³²⁰ *Milý symu, odpověděli na jeho žádost rodičové, kterak se to může státi a kterak to můžeš žádati, jenž nohami vládnouti nemůžeš?* Dítě ale nepřestalo prositi řkoucí: *Já doufám, že mně svatý Jan pomůže a uzdraví.* Pohnutí těma opravdovými a dospělými dítěte slovy rodičové svolili, by na takové místo donešeno bylo nemocné pacholátko, z kteréhož by mohlo na pro||[108]cesí se dívati. Za malou však chvíli toho želeli, poněvadž z nepohodlného hnutí a nešení pachole to tak se roznemohlo, že se celým tělem co vosička třáslo, k spoluotrpnosti přistojících. A jakkoliv přítomní se lekli, nemocný veselý mysle byl, anobř když z daleka viděl, an se nese tělo svatého, s radostí vzkříkl: *Vidíte! Vidíte! Tam nesou svatého Jana Nepomuckého a má na hlavě kvadrát!* Divili se všichni přistojící, že chlapeček v skutečný tak prudký zimnici tak daleko viděti může. Rozmnožilo se ale to u lidu podivení, když svaté tělo k tomu místu přinešeno bylo, kdežto chlapec byl, nebo v tom okamžení zimnice přestala pacholetem třásti a všechna nemoc zmizela, tak že celý zdravý do domu otcovského se navrátil.

O kteréžto a týž podobných milosti když se pověst roznesla, jeden každý sobě může pomysliti, kterak se pobožnost a důvěrnost k tomu svatému rozmnožila; tak že v pravdě řícti mohu, ačkoliv svatým patronům českým mnohá čest a pocta se děje, předce náš svatý Jan žádnému z těch v poctě sobě prokázané neustupuje. Za velmi šťastné se pokládali obývatelové pražští, že až do toho času Pán života i smrti jim živobyť propůjčiti ráčil, v kterémžto vlastními očima viděti mohli takové nikdy nevidané divadlo a spolu sobě slibovali takové štěstí, jaké někdy lid izrahelský

³¹⁸ ovládnout

³¹⁹ donucen

³²⁰ dívat se, sledovat

doufal z přítomnosti archy zákona.^h Svaté tělo na velmi vznešeném místě nad hrobem jest složeno, svatý pak jazyk mnohými pečetmi zaopatřený v drahém relikviáři byl zavřen. V jaké počestnosti³²¹ ctitelové svatojánští týž svatý jazyk mají, patrně se poznati může z onoho příběhu jako z stínu světlost ba||[109]rev, který se stal s nevěřícím hancem a tupitelem svatého jazyka.

Jistý bezbožník slyše, jak veliká pocta by se od lidu prokazovala neporušenému svatého Jana jazyku, netoliko tomu čest dáti nechtěl, ale raději s haněním a tupením sprostnosti lidu se vysmíval. Navracuje se do svého domu, dlé obyčeje počal žertovati s svým sice krotkým psem a vyplaze jazyk, chtěl od téhož psa lízán býti. Pes ačkoliv naučený s svým pánem tak zahrávati, zapomenouc na povinnou pánu svému vhlídnost a uctivost (kteroužto bezelstvý³²² pán povinen byl prokázati svatého Jana jazyku), vztékající se do jazyku svého pána zuby silně zařal a mnohým trháním ten náramně ranil a zohavil. Což on sám s srdečným lkáním a litostí nad svým proviněním, jakož i jiní, o tom zvědouce, pomstě božské připisovali. Kterýžto zázrak nejsvětější papež u přítomnosti kardinálův před samým svatovyhlášením jadrně přednášel a spolu doložil, že týž zázrak srdce jeho pohnul, by na další časy téhož svatého svatovyhlášení neodkládal.³²³ Jináče však dálo se s onýma, kteří majice k svatému jazyku důvěrnost, doufali milosti obdržeti od Boha skrze orodování svatého mučedníka; kterýžto dvojnásobný příběh zdeť předneseme.

Léta Páně 1725 Maří Magdalena Webrova s takovou melancholií aneb kalokrevností byla obtížena, že netoliko na těle, ale taky na mysli soužená byla; nebo ustavičně zmotaně rozprávěla a bláznila, z čehož velice se rmoutil manžel její, odtud taky žádného prostředku neopustil, s kterým by zdraví nabyti mohla. Vida ale že lidské prostředky nepostačují, ||[110] outočiště své vzal k svatým, mezi kterými právě tenkrát tak slavně ctěn byl svatý Jan. V ten podobně čas osvícená byla bláznivá žena, by ke cti svatého Jana jazyka, který tak dobře mlčenlivost zachoval, podobně i ona jazyk svůj na uzdě držela a ten od zmotané řeči zdržovala, což také sama u sebe ustanovila. Poněvadž ale to dovesti sobě nedůvěřovala, žádala pomoc u svatého Jana s přípovědí, že chce jeho svaté tělo a jazyk navštíviti, jakož i slíbově tabulku³²⁴ obětovati, jestliže od toho mysle zmatení a ouzkosti vysvobozená bude. Všeho, jak žádala, obdržela; poněvadž ale slib vyplniti nebo zapomenula, anebo odkládala, zase do předešlé nemoci padla. Uznavše však svou nedbanlivost a trest prodlouženého slibu, chybu napravila, slib svůj splnila, dokonale uzdravená byla.

Anna Kateřina Hinglova, rozená z Petersburgu, šlakem tak byla poražená, že ani jazyku, ani levé strany potřebovati³²⁵ nemohla a cititedlnost pozbyla, takže jak sobě, tak domácím promrzela byla. V té její bidě navštívila ji jedna osoba, jenž podobu svatého Jana jazyka u pravého a neporušeného jazyka dotykanou k ní přinesla a spolu vzbuzovala,³²⁶ by svou důvěrnost a outočiště k svatému služebniku vzala. Což když dlé rady učinila, zdraví nabyla a s uzdraveným jazykem svého svatého lékaře vychvalovala.||

³²¹ úctě

³²² není jasné, zřejmě chyba

³²³ Vynechána citace v marginálii (*Acta Romana*).

³²⁴ votivní tabulka

³²⁵ používat

³²⁶ povzbuzovala

[111] Zpráva historická o životě, mučednictví a zázracích
sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského

Kníha čtvrtá

O jiným zázraku svatého jazyka a o jiných milostech
skrže orodování svatého Jana Nepomuckého od Boha dosáhnutých

Zázrak při procesu právním patrně spatřený v proměně barvy jazyka svatého Jana Nepomuckého nepochybně jest od Boha dané svědectví svatosti a mučednictví, tak že pro vítězoslavnou mlčenlivost téhož svatého hrdiny nebe s zemí téměř se potýkaly pro rozmnožení cti a slávy slavného českého patrona a orodovníka. ||[112] By však pobožný čtenář o tom patrným zázraku náležitou a jistotnou zprávu měl, tu z samého procesu apoštolského představuji.³²⁷

Léta Páně 1725 dne 27. měsíce ledna v hlavním kostele pražském svatého Víta, v kapli svatého Václava, mučedníka a Království českého patrona, stalo se první dohlídnutí k jazyku svatého Jana Nepomuckého, téhož kostela bývalého kanovníka, tímto způsobem: Po vykonané visitaci a dohlídnutí k tělu svatého dne 17. měsíce ledna, jakož i po dokonání examinech a dotazování k tomu rozeznání patřících svědkův skrže dvacátý, dvacátý třetí a čtvrtý den téhož měsíce, na žádost poručníka pře³²⁸ při konci dotazování ustanovená a oznámená byla taky visitací svatého jazyka; odtud nejosvícenější a nejdůstojnější pán pán Ferdinand, z milosti Boží arcibiskup pražský, Sv. římské říše kníže z hrabat z Khynburgu, legat rozený, výsoce důstojný pán Daniel Josef z Mayern, biskup tyberiadský a sufragán pražský, pán Jan Mauric Václav Martini, hlavního kostela pražského arciděkan, pán Josef Lankiš, téhož kostela starší kanovník, a pán Jan Rudolf, hrabě z Sporku, a Jiří Jan Libertin, též kanovník, jakožto soudcové k vyhotovení procesu v tomto arcibiskupství pražském mocí apoštolskou ustanovení z strany svatovyhlášení nebo dokazu³²⁹ mučednictví blahoslaveného Jana Nepomuckého, jakož i z strany svatosti života a zázrakův, *respective* vejš jménovanému pánu arcibiskupovi na pomoc daní. Okolo tedy hodiny deváté německé^a ráno všichni osobně do kaple svatého Václava mu||[113]čedníka v témž hlavním kostele se sešli, kdežto po vykonané modlitbě³³⁰ zavřenými dveřmi právně se posadili; a v přítomnosti tak řádně shromážděných zvelebitelů a rozšiřovatelů víry³³¹ pána Jána Františka Blovského a pána Wilhelma Sontaga, obojího práva doktorů, jakož i jiných vejš jmenovaných svědkův předstoupil Michal Zástěra, jakožto dobře zřízený posel, a oznamoval první citaci³³² a povolání pro den čtyřmécitný³³³ všudy náležitě býti ohlášenou. Načež přítomní víry hajitelové a rozšiřovatelové vyznali, že podle té citaci se najíti dali; poručník ale pře pán Ján Jiřík Hoffman, obojího práva doktor, žádal, aby na to právně povolání se pokračovalo k prohlídnutí téhož svatého jazyka, jakož aby se všecko to konalo, cokoliv k tomu oučinku přísluší a přináleží. Vyslechnouce žádost poručníka pře, zvelebitelové víry obyčejnou protestaci a odpor učinili, by ne jináče se to konalo, než

³²⁷ Vynechána citace v marginálii (*Process. Apost. n. 38. a §. 1.*).

³²⁸ právního zástupce případu (lat. *Procurator causae*)

³²⁹ prokázání

³³⁰ vynechána předložka za

³³¹ obhájců víry (lat. *Subpromotores fidei*)

³³² předvolání, obeslání

³³³ dvacátý čtvrtý

jak nařizuje svaté shromáždění řádův církevních, totižto by jeden každý svědek k tomu ustanovený vzláště přísahu složil, že jak pravdu mluvíti, tak mlčenlivost zachovati chce. Odtud' pání soudcové líkařům a jiným voleným svědkům přísahu složití nařídili, kteroužto jeden každý vzláště vlože prsty na svaté evanjelium a *respective* (pán biskup litoměřický) na prsa náležitě učinil.

Po vykonané přísaze zkázali³³⁴ pání soudcové, aby se k visitaci svatého jazyka pokračovalo. Poněvadž ale ten svatý jazyk *respective* na pravý straně oltáře, pozorujice však vchod na levý straně kaple svatého Václava až posavad se zachovával od dne osmnáctého měsíce června léta Páně 1723, na kterýžto den dobře zapečetěný posledně ||[114] složen byl, já, jakožto *Notarius actuarius*, tenkrátě přítomný z nařízení nejosvícenějšího a nejdůstojnějšího soudce, zhotovil jsem otevřený list, kterýžto přečta ukázal jsem místo neb schránku, v které složen byl ten svatý ostatek, totižto dole na oltáři svatého Jana Evanjelisty, na kterémžto jiné taky mnohé ostatky svatých od slavné paměti Karla Čtvrtého, římského císaře a krále českého, z dalekých krajin sem snešené a složené byly. Po vyhlášení veřejného toho listu zvelebitelove víry zkoumali to ode mě ukázané místo a našli tak zapečetěnou schránku, jako³³⁵ léta Páně 1723 podlé povolení a nařízení římského byla pečetmi zaopatřená; totižto z jedny i druhý strany byl zámek obtažený s červenou vazbou a s pečetí pána arcibiskupa pražského, jakož i pána Jána Františka Blovského, obojího práva doktora, ochráněný. Dále poručili pání soudcové, by se ta tak bezevšeho porušení nalezená schránka otevřela.

Na kteréžto jejich poručení já, *Notarius actuarius* dole podepsaný, odtrhl jsem pečetě a otevřel jsem schránku, vysoce však důstojný pán biskup tyberiadský a sufragán pražský, zřízený spolusoudce, vytáhl relikviář, v kterém byl sv. jazyk, a u přítomnosti všech tak jest vynalezen, jako léta Páně 1723 posledně složen byl, zaobalený v červený tykytě.³³⁶ Relikviář však ten měl podobenství seslání Ducha svatého v způsobu ohnivých jazyků, jehožto dolejší díl byl stříbrný a pozlacený, díla augšpurgského, na kterém vzdělané jsou erby badenských markrabat. Uprostřed sklo zaděláno jest oblačkem z ryzího zlata, na vrchu relikviáře spatřuje se Duch svatý v způsobu holubice, okolečně však na ||[115] tom oblaku ohniví jazykové, z kterýchžto deset se leskna³³⁷ drahýma diamanty. Napřed vnitřná schránka, v které svatý jazyk schráněn byl, obsahovala v sobě dlouhost a šířku, i s okolečným zlatým paprškem a diamanty ozdobeným, okrouhlého skla křišťalového; pozadu však byla zápona podobně z ryzího zlata, jejížto konce palmový ratolesti ozdobovaly, mezi kterýma vyrytý byl následující nápis: *Tentož jest požehnaný jazyk svatého Jana Nepomuckého mučedlníka, pro zachované mlčení svaté zpovědi do řeky Vltavy uvrženého; kterýžto při zkoumání jeho svatého těla nalezen jest v jeho lebce víceji nežli po třetím věku řízením všemohoucnosti božské neporušený léta Páně 1719.*

Když všechno to pořádně se jednalo, pokračováno bylo k očitému spatření téhož svatého jazyku, což činili předně výs. urození a výs. důstojní soudcové, po nich víry zvelebitelove, líkaři a balbíři,³³⁸ jakož i jiní přísežní svědkove; jenž všichni spolu vynalezli,³³⁹ že týž svatý jazyk jest neporušený a při konci pravé strany

³³⁴ nařídili

³³⁵ jak

³³⁶ taftu

³³⁷ spr. leskne

³³⁸ lazebníci (slovo pochází z lat. *balneator*, v lat. textu ovšem výraz *chirurgi*)

³³⁹ potvrdili

tmavočervený, při konci však levé strany něco světlej červenější. V tom tak bedlivém a pozorném na tak svatý jazyk zření spatřená byla znamenitá proměna u přítomnosti všech téhož svatého jazyka; nebo s podivením ta tmavočervená barevnost a bledost jazyka se měnila v šarlatovou barvu a skrze čas jedny hodiny na třech stranách vysoce červený na způsob živého spatřen byl. Přitom s svatou hrůzou odevšech pozorováno bylo, že v tom čase jedny hodiny též svatý jazyk patrně rostl a nabíhal, tak že líkaři a balbíři z nařízení léta Páně 1719 učiněného patrně viděli **[[116]]** rozšíření a naběhlost téhož svatého jazyka. By však pro uvarování nějakého podvodu a ošálení zraku lidského v tom zkoumání se nestalo, na stranu dané byly všechny barevné věci, od kterých by byl mohl nějakou červenost zevnitřní³⁴⁰ na sebe přijímati též svatý jazyk, spolu jak při světle denním, tak nočním, na rozličných místech všech oči na něj patřily; všudy ale a vždy ta naběhlost a živá šarlatová barva na dobré dvě hodiny trvala.

Při tom tehdy tak patrným zázraku na dokázání srdečné radosti padnouce na kolena, všichni divotvorného v svém svatým Boha jsou chválili a hojně potěšitelné slze z jejich očí se prejštily. Po vykonané té svatého jazyka visitaci zase do předešlého relikviáře též složen jest a jako prve z nařízení nejdůstojnějšího pána arcibiskupa ode mě, *Notaria*, jakož i od pána Jana Františka Blovského, *Subpromotora*, zapečetěn a zase na předešlé místo schránky dán byl; kteréžto schránky zámek z obou stran z právního pánův soudcův nařízení ode mě, jakož i od pána Blovského pečetmi zaopatřen jest. Potom opět přikazovali páni soudcové, by dlé přísahy učiněné jeden každý zachoval ve všem tajnost a mlčení; jakož i by na citaci a povolání zřízeného posla dne třicátého téhož měsíce v arcibiskupské residenci na určitém místě najíti se dali a toho všeho, co očima svýma spatřili, dlé své přísahy svědectví dali.

Což také všichni tehdejší přítomní s velikým svým potěšením jsou vykonali, jejichžto některých v umění líkařském zběhlých hlasy slyšme. Pán Šebestián Fuks, líkařského, balbířského umění doktor **[[117]]** a téhož umění při *universitate* pražské děkan, takto mluvil: *Přítomen jsem byl při první visitaci léta Páně 1719, jakož v onehdejším dotazování jsem se přiznal, a očima máma jsem viděl a rukami makal svatý jazyk blahoslaveného Jana Nepomuckého. Kterýžto když jsem z lebky vyňal, vynalezl jsem, že též svatý jazyk podlé zevnitřního způsobu a taky vnitřní podoby jest člověčí (vnitřní jeho barva byla červená, zevnitřní ale tmavočervená), podstata jeho byla neporušená, poněvadž v rukouch mých se mně poddávala. Příčina umění mého o jeho neporušitelnosti jest předně zevnitřní znamení, z kterého žádná porušitelnost se neukázovala, za druhé že způsob a podobu jazyka lidského zachoval, za třetí že po učiněném s puštěním³⁴¹ nařízením od balbíře jsem znamenal a vynalezl býti tělokrevnou podstatu bezevšeho porušení a zapachání, jako může býti na jazyku člověka čerstvého a zdravého, podlé běhu naturálního vnitř i zevnitř červené barvy. Aníž jsem znamenal nějaké znamení vonných věcí a mastí, pro které by mohl od porušení zachován býti. Nebo ležel v lebce mezi samou hlinou a zemí, kterážto žádnou vůni a vonnou mastí potřebnou pro zachování od porušení napuštěná nebyla. Dobrým svědomím řícti mohu a pravím, že ten a žádný jiný jazyk nejní, nežli který jsem z lebky vyňal a nyní opět v rukouch měl.*

Krom téhož jazyka jednostejné způsobnosti, který jsem jak při první, tak při druhý visitaci spatřil, taky jsem s velikým mým i jiných přítomných podivením

³⁴⁰ vnější

³⁴¹ lazebnickým nožikem

vynalezl,³⁴² že týž svatý jazyk zdůli až nahoru k místu naříznutí šarlatovou barvou zčervenat a znamenitě **||[118]** naběhl; což oboje za jednu hodinu přirozenou mocí státi se nemohlo. Nebo kdyby tam nějaká krevnatá vlhkost se byla vynacházela, podlé běhu přirozeného byla by musila týcti zhůry dolu a ne zdůli nahoru, poněvadž každá vlhkost tíží, a kdežto nejni žádného živobytí, dlé naturey vstupuje dolu a ne vzhůru. Za druhé kdyby předce nějaká vlhkost skrze čas zavření a zapečetění téhož svatého jazyka se byla dolu shromáždila, nebylo možná, aby se byla vzhůru pozdvíhla bez nějaké zevnitřní hybnosti a moci; což se státi nemohlo v čas zimavý a v studeném povětří, nebo vlastnost zimy a studenosti jest stahovati a ne rozstahovati a rozšiřovati. Podobná příčina jest při podstatě jazyka od zimy staženého, který nemohl prostrannost způsobiti vzhůru vstupující vlhkosti. Nemožná tedy věc byla jak z strany vlhkosti, tak taky z strany podstaty jazyka, by se byla ta červenost, jakož i naběhlost přirozenou mocí mohla státi v tom čase.

Pro větší jistotu a ubezpečení na stranu dané byly všechny barevné věci a jak při denním, tak nočním světle mnohonásobně ten svatý jazyk jak ode mě, tak od jiných byl vyšetřen, a předce vždy jednostejně jeho barevnost a naběhlost spatřená byla. Zavírku tehdy činím, že krom již prve pozorované jednostejnosti a neporušitedlnosti svatého jazyka, taky ten ode mě přednešen zázračný příběh z strany červenosti a naběhlosti svatého jazyka žádnému jinému se přivlastniti nemůže, leda samému divotvornému v svých svatých Pánu Bohu.

Druhý lékař, pán Linhart Ferdinand Maisner, svobodného, jakož i lékařského umění doktor a **||[119]** téhož v Karlo-Ferdinándský universitate mistr, dí: Pozoroval jsem při té poslední visitaci a vyšetřování na tom svatým jazyku krom předešlé způsobnosti, podoby a podstaty taky nějakou při konci levé strany krevnatost a červenost, kterážto v přítomnosti naší se rozšiřovala jak v barvě, tak v podstatě své s nějakou naběhlostí. Žádnou přirozenou příčinu dáti nemohu, odkud' by se poznati mohlo, že přirozenou mocí ta proměna se státi mohla za jednu hodinu; poněvadž na konci spatřen byl tmavočervený a naběhlý, kterážto červenost a naběhlost se rozmohla skrze tři díly jazyka až nahoru, jediný toliko díl zůstal v předešlé barvě červené. Ale barva na nějakém oudě těla lidského nepochází leč od pohybující se krve a životných duchů; přítom ale jazyku nebyla ani teplá krev ani životní duchové dle běhu přirozeného, poněvadž tělo to vně³⁴³ nežli tři sta lét v zemi leželo celé strávené a porušené, krom samého jazyka. Tak tedy ta barvy proměna a rozmnožení na žádný způsob nemůže se připsati nějaké přirozené věci a původu, a ačkoliv na náky čas taková částka těla může od porušení zachovaná býti skrze vonné masti a líky, takového dokonce nic při svatým jazyku se nevyskytovalo; a byť třeba se nějaké tělo tím způsobem od porušení zachovalo, předce někdy barvu změní, miněj³⁴⁴ rozhojní a rozšíří. Odtud' dobrým svědomím řícti mohu, že ten příběh bezevší pochybnosti jest zázračný a skutek právě nejvyššího.

Reinhard Leisten, přísežný království balbír, o tom zázraku takto rozmlouval: Krom přednešených řečí, že totižto tentýž jazyk jest, který jsem prve **||[120]** viděl a nyní vidím, taky jest to, že jsem pozoroval na tom jazyku obzvláštní vysokou barvu na způsob šarlatu, jenž se v přítomnosti mých a přistojících očí rozmnožovala a zdola nahoru vstupovala. Přítom žlázy vzhůru povstávaly, nabíhaly a se rozšiřovaly, a to na tři strany jazyka, tak že čtvrtá strana téměř uvadlá byla; což na hodinu trvalo a

³⁴² zaznamenal, zpozoroval

³⁴³ více

³⁴⁴ méně

tak také zavřený a zapečetěný byl. Což se státi nemohlo podlé přirozeného způsobu, poněvadž jazyk ten samotný v celým porušeným těle přes tři sta lét zůstal neporušený, aniž se to mohlo státi skrze přirozenost životných duchů aneb pohybování krve. Ani také živost barvy mohla pocházeti od nějaké zevnitřní moci naturální, poněvadž jazyk ten velmi dobře byl schráněný, tak že žádné povětrí k němu přístupu nemělo, mnohem méněj ruka lidská, s kterou jakýmkoliv kunstem to hnutí svatého jazyka, vzláště žlázek povstávání by se bylo státi mohlo, a to toliko v čas vyšetřování. Podlé všech tedy přirozených okolečností žádný moudrý jináče souditi nemůže, než že ten zázrak žádná jiná nežli božská ruka způsobiti nemohla. Z té příčiny zavírám, že to za obvzlaštňi zázrak uznávám a za tu největší milost božskou sobě pokládám, že jsem s mýma tělesnýma očima takový zázrak spatřiti mohl.

Týž svědek v právním procesu apoštolském zázrak ten takto vypravuje: *Předně při dolejší dílu jazyka z levé strany byla jest tmavá červená barva; po malém čase skrze celou hodinu zčervenal na způsob šarlatu na třech dílech, na čtvrtým dílu toliko zůstáváje jako zvadlejší. Při kořenu ale jazyka, kdežto se žlázky svírají, spatřil jsem na osm||[121]krátě na rozličných místech při denním i nočním světle jednosejnéj patrnou naběhlost svatého jazyka, nač chci živ býti i umříti. Což se jistě nemůže nějaké přítomné, ale toliko božské moci přivlastniti, nebo oud ten svatého jazyka přes tři sta lét od těla porušeného byl oddělený, takže všechny životný duchové zašli a přirozené hnutí a pohybování krve bylo přirozeným způsobem nemožné. Odtud' ta nová červenalost šarlatové barvy, jakož i rozšíření a naběhlost žlázek přirozeným způsobem se státi nemohla. Všechn třidceti svědkův svědectví se v tom tak srovnávají, takže žádná pochybnost o tom zázraku býti nemůže.*

Nyní se obraťme k milostem, které skrze orodování svatého našeho mučedlníka Jana mnozí od Boha dosáhli. Začátek toho činím od slov pátera Bohuslava Balbína z Tovaryšstva Ježíšova, jenž takto píše: *Tolik a takových dobrodiní skrze orodování svatého Jana Nepomuckého z nebes dosáhnutých vypravují pamětní rukospisové, že z těch naši předkové znamenitou kníhu způsobili, kterážto se zachovávala v zákristii pražského kostela, ... pro outoky však kacířských bludníkům³⁴⁵ skrytou onehdá sme nalezli.³⁴⁶ Odtud' patrná věc jest, že pramen svatojanských milostí jest starodávný, z kteréhožto štědrá ruka božská skrze zásluhy a orodování jeho svým ctitelům mnoho dobrého prokázati jest ráčila. A ačkoliv mnohá ta dávno prokázaná dobrodiní časem k zapomenutí přišly, jiná ale nová k dosazení a obnovení starých vpravdě se vyskytují. Poněvadž ale jiná dobrodiní dosáhnutá od Boha byly skrze pouhé vzyvání svatého mučedlníka, ||[122] jiná skrze dotknutí buďto svatého jazyka, aneb ostatku a svatého hrobu, jiná k užítku těla a jiná k užítku duše, z té příčiny od prvního k druhým pořádně pokračovati budu.*

Rozína Chvojková, staroměstská měšřka, tak se velice roznemohla, že všechna potrava v zlou krev se obrátila. Odtud' tak bolestným zřením ztrápená byla, že po užívání mnohých líků skrze jedenácte lét na lůžku bolesti jak sobě, tak jiným protimyslné živobytí strávit musila. Když tedy vši lidské pomoci zproštěná byla, vzala své outočiště k svatému Janovi Nepomuckému a slíbila, že ke cti jeho jistě modlení, jakož i přes pět pátků a sobot tuhý půst vykonati se zavazuje. Po kterémžto vykonaném slibu ustoupila všechna nemoc a zdraví ouplně s podivením všech domácích se navrátilo.

³⁴⁵ spr. bludníkův

³⁴⁶ Balbin. §. 23.

Podobně z nebezpečné nemoci vysvobozen jest Ján Jiřík Leisner, císařský oficír, kterýžto dlé svého přiznání nemoha sebe líky uzdravíti, utekl se k svatému Janu Nepomuckému a nabyl netoliko zdraví těla, ale i prve pro strach smrti zkormoucené taky zdraví mysle.

Jindřich František Krigius, rozený Moravan, v stavu manželském velice žádostiv byl míti synáčka. K dosáhnutí té své žádosti outočiště své vzal k svatému Janovi Nepomuckému a po mnohých pobožnostech, oč prosil, dosáhl; a na poděkování na křtu svatým jménem téhož svatého Jana synáčka svého poctil. Jako ale štěstí lidské na světě jest nestálé, tak podobně otec z nabytého syna potěšení nedlouho užíval; nebo v jednom roce týž synáček tak těžce jest se rozstonal, že lékaři o jeho živoby||[123]tí pochybovali. Tim nebezpečným synáčka svého milého stavem jsa otec zděšený, s chvátáním do chrámu Páně jest šel k oltáři svatého Jana Nepomuckého, kdežto s takovou horlivostí svatého Jana jest vzýval, jakou jemu otcovská láska a patrné nebezpečenství ztracení syna poskytovala: *Ó Svatý Jene, byly slova jeho, ty jsi mně toho syna dal, ty podobně nyní mně toho zachovej! Z tvé milosti on počal živ býti, z tvé taky milosti učíň, aby uzdraven byl!* Po vykonané té slzavé prosbě domů sice s důvěrností se navracoval, ne však bezevšeho strachu, aby snad své milé dítě tam již mrtvé nenalezl; jakož ovšem odevšech příbuzných za takové držáno bylo. Ale nejenom živého, nýbrž i všeho nebezpečenství prázdného s nemalým podivením syna vynalezl, jenž v krátkým potom čase ouplného zdraví nabyl. Pročež na dokázání své vděčnosti do Prahy k hrobu svatého mučedníka pěšky se vypravil a po dvouch zase létech, v roku totižto čtyřmécítmém běžícího věku, samého taky synáčka k slušnému díkůvčinění s sebou přivedl.

Léta Páně tisícího sedmístého dvacátého prvního dne dvacátého června, když Hynek Josef Knía s manželkou svou a s dětmi na voze ze dvora svého se vracoval, znenáhla splašení koňové prve shozeného vozka bídne opodál po zemi vlekli, potom z cesty vykroče bez uzdy sem i tam přes skály, hory a doly divně běhali, tak že děvečka spolu i jedna dcera z vozu vypadly; druzí však ve voze zůstali, plní strachu již již nastávající sobě zahynutí očekávali. Tenkrátě obzvláště když zděšení koňové s největší průdkostí do hluboké jámy s vozem již ||[124] zvráceným se vznášeli, té doby jistě všichni jedním hlasem volati počali: *Ó svatý Jene Nepomucký, přispěj nám na pomoc!* A ejhle, na to jejich hlasité vzývání koně jako nebeskou jakous mocí ukrocení ihned se zastavili a všichni vesměs s radostným podivením na se vespolek patřící zdraví a bezevšeho ourazu nalezený byli; čemuž oni sotva v tom okamžení uvěřiti mohli.

Téhož léta Maria Masotská Moravanka, tříleté děvčátko, v domě otcovském menší zbrojný nástroj dobře nabitý nevím jakou náhodou do rukouch svých dostala a s ním se dlé dětinského obyčeje poněkud' bez ourazu, ačkoliv ne bez nebezpečenství obírala; až nenadálým vystřelením ruku a rameno sobě těžce ranila. Zběhli se ihned po ráně domácí, a za mrtvé maje děvčátko, pomoc od svatého Jana Nepomuckého s velikou důvěrností žádali a obdrželi. Neboť děvčátko zdravé nalezené bylo; a na znamení od svatého mučedníka prokázané milosti oděv toho děvčátka, jakož i zaslíbená tabulka do Prahy k hrobu téhož svatého jest odeslaná.

Pavel Očenášek, obývatel městečka Nepomuk řečeného, dceru svou Alžbětu srdečně miloval, která do těžké nemoci padna, velmi ostrou kloubův bolestí na pravé noze trápená byla; aniž jakého polehčení z všelikých prostředků lékařských nabyti

mohla, dokavád své outočiště k svatému svému spoluobývatelovi³⁴⁷ nevzala a skrze tři pátky s jistýma modlitbami ke cti jeho postiti se nezavázala. To když učinila a první pátek půst vykonávala, ihned bolesti ulevily, v druhý pak den slibovního postu zcela přestaly a ona zdraví nabyla. Tétéž Alžběty sestře|[125]nec jménem Vojtěch, ještě v dětinském věku, tak hrozným psotníkem zachvácen byl, že jemu téměř oči zvrátil a stočil, proti čemuž ani pečlivost otcovská, ani zkušenost lékařův nic vynaleztí nemohla. Až ztrápená matka slib učinila, že chce to pacholátko v oděv podobný oděvu svatého Jana Nepomuckého oblecti; a hle, v tom okamžení dítě uzdravené bylo.

Šťastnější ještě jest bylo jiné tříleté v Praze pacholátko Jána Fialy, které od hlavy až do paty škaredýma vředy jsa osypané, žádného mezi bolestmi a těžkostmi odpočinutí nenacházelo. Jak jej ale matka svatýmu Janovi porouchela, bezevšeho jiného prostředku a líkařství ihned libezného sna zažil a v tom jeho snu všechny vředy bezevší bolesti otevřené byly; načež v brzkým čase ouplného zdraví nabyl, kteréhožto tak podivně uzdraveného nábožná máteř s veselostí všem tomu se divicím ukázovala.

Podivným způsobem Klára Jersandelova, třináctiletá děvče, skrze dvě léta náramnou důšností na prsech trápená byla, tak že ani po pokoji choditi nemohla. V tom bídném stavu sobě velmi obtížná, jiné k spolu outrpnosti pohnula; a když práce lékařův nic neprosplávala, vzala své outočiště k hrobu svatého Jana. Kamžto jsouce dovedená, vroucně svatého Jana prosila o nabytí zdraví; a v okamžení důšnost se vsí prsův nepohodlností jest zmízela.

Léta Páně přítomného věku dvacátýho šestýho v Řezně jistá matrona s příjměním Aldova skrze osm dní s obráceným v životě plodem pracovala ku porodu; pro náramnost bolesti po celým těle zsinala a v |[126] tváři zčernala, mrtvé nežli živé podobnější. V tom bídném stavu vzývala svatého Jana Nepomuckého a šťastně porodila. Líkaři přítomní z mnohých okolečností uznali to za patrný zázrak, z kterýchžto jeden lutrián vykřikl: *Ó zázrak! Zázrak!* Nebo takový plod s zachováním matky živobytí přirozeným způsobem nemohl na svět přijít; kterážto by vysvoboditeli svému vděčná byla, odeslala skrze pátera františkana konventuálního peněžité dar chrámu Páně, v kterémžto svatý mučedlník odpočívá.

V Žďáře na pomezích českých a moravských padl na mlynáře v jeho mlejné náramný mlejnský kámen, od kteréhožto podrtěn, čtyry neděle ležel s malou nádejí povstání. Učinivše však slib k svatému Janu Nepomuckému z lůžka bolesti zdravý povstal a slib svůj vyplnil.

Léta toho věku třimecítmého v Nepomuku dva synové Michala Plainera z nějaké vádky a zlého srozumění tak daleko přišli, že jeden z nich, Karel jménem, rozlícený popadna pistolí, na bratra vystřelil a téhož blíž srdce velmi ranil. Povolání ihned k tý ráně byli čtyři balbíři, a vyšetřivše ránu, ani jedný hodiny živobytí jemu nedávali. V tom tak truchlivým příběhu zděšení rodičové důvěrnost svou vzali k svému svatému spoluobývateli, by syna jim při živobytí zachoval; a v té své důvěrnosti nebyli oslyšáni, nebo syn tak těžce raněný smrti ušel a zdraví nabyl.

Ján Zafečiák z Jemnic na jedný noze veliké bolesti snášel, a když po všech časných prostředcích uzdraven býti nemohl, utekl se s srdečnou důvěrností k svatému Janu a slibil, bude-li na tý noze u|[127]zdraven, putovati k hrobu svatého. Obdržel tu milost, podivným ale způsobem. Nebo ve snách se mu zdálo o jisté masti,

³⁴⁷ rodák

probudívše se, počal se mazati s onou mastí, jenž jiným k smíchu byla jakožto ničemná k hojení; však nicméně nedostatek potřebného prostředku vynahradila svatého mučedníka pomoc, nebo uzdravený pouť slíbenou vykonal.

Netoliko na jedný, ale na obouch nohách hnísovitých bolest nemalou snášel Ján Jiřík Fečler, konšel města Duhsendorfa v Rakousích; po mnohých daremně užívaných líkách zaslíbil se k svatého Jana hrobu putovati, přijda do Prahy, slib vykonal a zdraví nabyl léta sedmmecítmého běžícího věku. Po trojnásobním podobným slibu putování k svatému hrobu od padoucí nemoci vysvobozená byla Anna Regina Wernerova ve Vratislavi.

Anna Maria, čtrnáctiletá³⁴⁸ vysoce urozeného pána barona z Miniátu, tak hojnýma jedovatýma neštovicemi se osypala, že lékaři všechnu nádeji dalšího živobyť jí odepřeli; a již taky čtrnácte dní pro prudkost jedu psotníkem trápená byla. Starostlivá o uzdravení své jediné dcery paní máteř utekla se k svatému Janu Nepomuckému a slíbila k jeho svatému hrobu pouť vykonal. Divná věc! Sotva paní máteř to vyslovila, již dceruška počala o svatým, a jako by již u hrobu byla, s ním samým rozprávěti, celá jak na těle, tak na mysli zdravá, s nevymluvitelnou radostí matky. Na levým toliko oku zůstal po neštovicích škraloup, jenž zraku mohl škoditi; což pozorující paní máteř, opět k svatému s nějakou svatou smělostí se utekla a ouplně zdraví dceři žádala. A taky to dobrodiní do||[128]sáhla, nebo ve třech dnech nic víc z toho škraloupu na oku spatřeno nebylo. Odtud' obě k hrobu svatého mučedníka dlé učiněného slibu přišly a o tom všem veřejnou správu daly.

Ne jedno, ale mnohonásobné dobrodiní a milosti skrze orodování svatého Jana dosáhla Maria Alžběta Bolsteinova. Nebo předně šlakem poražená, na levý straně od jazyku až k nohám, skrze tři léta nepohnutedně ležela; k tomu přistoupil násilný z ust krvotok, tak že nemocná dlé vydání³⁴⁹ líkařův v patrném nebezpečení života byla. V tom bídnyém stavu vzbůzoval líkař nemocnou, by k svatému Janu Nepomuckému své srdce obrátila, jenž sám od Boha zachování života a zdraví jí vyprosí. Přijala radu žena a ustanovila v srdci svém, že bídu svou svatému mučedníkovi pobožně přednese; v tom svém předsevzetí usnula a spatřila sv. Jana, jenž ji vzbůzoval, by pro nabytí svého zdraví hrob svatý navštívila. Probudivše se ze sna, cítila ulevení na těle, jakož i schopnější jazyk k mluvení. Dala k sobě povolat správcovou z špitála a jí jak svůj sen, tak polehčení vypravovala; spolu žádala od ní dovolení, by k hrobu svatého Jana ne tak jíti, jako lezti mohla. Z ohledu však jejího bídneho stavu odporovala té její žádosti správcova. Po čtrnácti dnech opět ve snách se ukázal té nemocné svatý Jan a pravil, by jeho hrob navštívila, jestliže chce uzdravená býti; kteréžto mezi ní a svatým Jánem rozmlouvání slyšeli nedaleko nemocný vzdálené. Když tehdy procítla, opětovala svou žádost, by svatý hrob navštíviti mohla. Kdož ale může zadržeti průdkou srdce žádost, ||[129] vzláště když vrchnost se na odpor staví? Brzy ráno na to pravou rukou se oblekna, jiným ku podivení a toliko s též ruky pomocí, poněvadž levá na způsob suchého dřeva sloužití jí nemohla; přes čtyry hodiny k hrobu svatého po zemi se plazila, kteroužto cestu sice člověk zdravý za čtvrt hodiny vyměřiti může. Přijda tam mezi hojnýma slzami prosbu svou přednesla a zdálo se jí, jako by vnitřně slyšela hlas sebe vzbůzující k povstání. Vstala, ačkoliv s pomocí jiných, svatou zpověď vykonal a při mši, kterou sloužití dala, velebnou svátost oltární přijímala. Po tý vykonalé, když třikráte okolo hrobu svatého se šmejkala, nějaké ulevení cítila; drže v pravé ruce obětnou svíci,

³⁴⁸ z textu vypadlo slovo dcera (v lat. *quatuordecim filia*)

³⁴⁹ úsudku

kteřou od svého manžela dostala, taky prstami levé ruky hýbatí počala, a pozdvíhnuce sama od sebe levé rameno, svíci tu rozsvítila a na hrobových mřížích postavila. Jsa tu přítomná správčová špitála, nemálo nad tím ustrnula. By však znamenitý počátek zdraví nemocné vyšetřila, jinou svíci do ruky Marie Alžběty podala, kteroužto ona ochotně levou rukou vzala a svatému obětovala s připovědí, že jemu za udělené zdraví chce býti vždy vděčná. Což potřeba více mluvíti? Domu zdravá se navracovala, ačkoliv od svého manžele podporovaná. Na druhý ale den svou vlastní silou na kočárek³⁵⁰ se posadila a do Karlovske Lázně dobře zdravá odjela. Kdežto když líky pro vyvezení zlých vlhkostí užívala, na zimnici se rozstonala, která ji sedm neděl tránila; a předce proti tý žádného jiného líku nepotřebovala krom vzývání svého patrona svatého Jana, jehožto tak dobročinnivého prvé okusila. Tim způsobem zimnice zproště||[130]ná, celá zdravá pěšky do Prahy se navrátila, aby tak patrnější všem bylo její zázračné uzdravení.

Divně však, nežli tu milost od svatého Jana dosáhla, jinou obzvláštní od téhož svatého ještě panna okusila. Z rozkazu svých sobě představených přinucená byla na službu se oddati k kacířskému hraběti Ráj z Blareu; a s povolením svého pána do Egru,³⁵¹ své vlasti, odešla, by tam s pobožností katolickou svátky vánoční slaviti mohla. Odtud' domu se vracující, na cestě od sněžného povětří v hlubokém oudolí mezi lesy a horami zastížená byla, a když přes ouzskou lávku sněhem skrytou přejíti chtěla, padla do velmi hluboké sněhem zamrzlé jámy; kdežto od nastávající noci zachvácená, od zimy nakřehlá a vši pomoci zbavená, nevěděla, kam se má obrátit a jak sobě pomoci. V tom neštěstí a nebezpečnosti postavená počala volati: *Ó blahoslavený Jene Nepomucký, prosím tebe, neopouštěj mě v tom nebezpečnosti! Vysvobod' život můj a duši mou!* Vtom spatřila na oný lávce jakýhos světského kněze v dlouhém oděvu kněžském, který ji podáním ruky své z toho sněhu vytáhl, řkouce: *Poněvadž Bůh tvé vzdychání a vzyvání vyslyšel, přicházím tobě ku pomoci, abych tě z toho nebezpečnosti vysvobodil. Cti tehdy vzdy svatého Jana Nepomuckého a k němu stálou důvěrnost měj a v žádném nebezpečnosti nebudeš opuštěná. Tobě však radím, aby jsi se³⁵² té cesty spustila, která tebe vede k lutriánskému pánu, kdežto větší nebezpečnosti s tebou by se potkati mohlo. Odtud' jdi raděj silnicí a šťastně do domu otcovského přijdeš.* Po těch slovech zmizel kněz a děvče žádných lidských šlápějí spatřiti nemohlo, kde se ||[131] jí kněz ten zjevil. Ukázanou tehdy cestou rovně kráčela ne do domu kacířského hraběte, kdežto ji nastávaly nebezpečnosti duše, ale do domu otcovského. Celý ten příběh na tabulce vymalovaný zavěsila u statue svatého mučedlníka, od kterého z nebezpečnosti byla vysvobozená.

Anna, dcera Kateřiny Bradavičnový, padla hlavou do nádoby vodou naplněné, takže toliko nohy a střevíce krom vody spatřeny byly. Jsouce divčice z tý vody vytažená, celá zsinálá přes čtvrt hodiny bezevšeho znamení živobyti zůstala. Přítomná máteř k svatému Janu Nepomuckému slíbila, že u jeho oltáře velebnou svátost oltářní přijímati bude, jestliže dcera zdraví nabude. Navrátivše se k divčici, tu škytající nalezla, a polože ji na lůžko, za hodinu při zdraví spatřila. Tázáno děvčátko, z čí milosti by živo bylo, nic jiného neodpovídalo, nežli prstem na obraz svatého Jana ukazovalo; což samé rozmnožilo podivení, že dítě v neschopným věku k rozeznání svého vysvoboditele poznalo.³⁵³

³⁵⁰ vůz

³⁵¹ čes. Cheb

³⁵² hyperkorektní, spr. aby ses

³⁵³ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*).

Netoliko jedna nádoba, ale studně vody plné rozšiřující³⁵⁴ milosti svatojanské. Hlavou podobně padla do hluboké studně Kateřina Fralentova, když času nočního v měsíci prasinici vodu vážit chtěla, v kterýžto čas kluzká od ledu a sněhu cesta k pádu podrobená byla. Při vážení tehdy vody sklouzla se noha té děvečky tak, že mnohem prūdčej až k samému dnu studně celým tělem padla. V tom nešťastném pádu vzývala svatého Jana, a v tý době jako by od neviditedlné ruky vyzdvížená byla, na nohy se postavila. A pozdvíhše vzhůru hlavy své, s||[132]patřila studnice vrch celý osvícený a žádného přítomného. Od toho světla uzřela opačný trám, kterého uchopivše se, skrze půl hodiny se držela; aniž delej v tak tuhý zimě času nočního a v studený vodě by byla mohla obstáti, leda s smrtedlnou škodou svého živobytí, kdyby patrnu pomoc od svatého Jana byla neokusila. Nebo ačkoliv od žádného nemohla přirozeným způsobem v ten noční čas spatřená a slyšená býti, přece nicméně podivným řízením božským lidí k studni té přiběhli a polomrtvou z studně vytáhli, tak že ve třech dnech tak daleko okřáhla, že k hrobu svatého Jana se vypravila a tam za trojnásobný dobrodiní svému vysvoboditeli poníženež poděkovala: totižto předně že z hlubiny studnice sobě pomohla, za druhé že studně osvícená byla, za třetí že z utunutí vyvázla.

V biskupství olomouckým Jakub Jiřík Pacher, farář měřický, léta 1723 nebezpečným ohněm raka na jedný noze nakažen byl. Kterýžto když po všech prostředcích dlé vzdání lazebníků o nohu přijíti měl, ulekna se z toho lazebníků vyřknutí, oči své obrátil na obraz svatého Jana Nepomuckého, který v jeho pokoji visel, a slibem se zavázal, že chce ku počestnosti³⁵⁵ svatého Jana v svém farním kostele oltář vzdělati; vtom tak tvrdě usnul, že žádným způsobem nemohl vzbuzen býti. Kdežto se mu zdálo, jako by svatého Jana viděl, an sebe³⁵⁶ nemocného kropí svěcenou vodou a podává vosk *Innocentia* Jedenáctého vzbůzováním, by nádeji měl k nabytí zdraví. Když to vidění přestalo, spolu procítil ze sna a předešlé více bolesti necítil. Přijda lazebnici, rozvázali nohu a s podivením spatřili, že vše||[133]chna palčivost bezevšeho prostředku k palci nohy se sebrala, po několika však dnech dokonce zmizela. Farář ale zcela zdravý s vyplněním slibu dobrodiní to svatému Janu Nepomuckému, jak slušelo, přivlastňoval.³⁵⁷

Matěj Příbyl takové oči bolení měl, jako by s ostrým železem hlava jeho mučená byla. A tak daleko přišlo, že oslepl a skrze pět neděl spáti nemohl. Čím však více³⁵⁸ užíval, tím víceji bolesti se rozmnožovaly, jako by líky ne k ulevení, ale rozmnožení k trápení sloužit měly. Když tehdy vši naděje časné k spomožení zbaven byl, utekl se k nebi; nebo skrze tři neděle slepý Matěj dal se vesti do kostela, v kterémžto byl obraz svatého Jana Nepomuckého, a před tím ráno i navečer pobožně se modlíval pět otčenáš a zdravas Maria. A znamenajíce, že by zrak jeho něco se čistil, tím větší důvěrnost vzal k svatému mučedlníku a po vykonání svatě zpovědi, též přijímání velebné svátosti oltární ve třech dnech vši slépoty zproštěn jest a dokonalého zraku nabyl.³⁵⁹

Po mnohých rozličných nemocech Jan Antonín Sattler na jedný straně svého těla pozbyl všechnu cititedlnost; a když skrze dva měsíce žádné líky nespomáhaly,

³⁵⁴ spr. rozšiřují

³⁵⁵ ctí

³⁵⁶ spr. ho

³⁵⁷ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*).

³⁵⁸ z textu vypadlo slovo líků (lat. *remedia, quae adhibebantur*)

³⁵⁹ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*).

domívali se lékaři, že z toho padoucí nemoc pojde. Zatím ale v jednom okamžení vše nebezpečnost přestalo, když máteř jeho slibem se zavázala, že ku počestnosti svatého Jana chce postaviti statui. Nebo vracující se z kostela do domu svého, našla syna zdravého, jenž onou rukou a skličenyma oudy svobodně vládl, který prvé životních duchů a vši cititedlnosti zbavení byly.³⁶⁰

[134] Služebná žena jménem Kateřina, když zimního času k řece Vltavě pro vodu šla, sklouzla se jí na kluzkém ledě noha tak nešťastně, že od žádného neviděná do vody pod led padla. V tom patrném nebezpečnosti utnutí s velikou důvěrností vyzývala svatého Jana Nepomuckého, jenž se jí taky pod vodou ukázal a trám ukázoval, u kterého se držeti měla. Setrvala v tý vodě pod ledem tři čtvrti hodiny, až okolo jda nějaký mládenec, pozoroval pod ledem neobyčejné moždění a pohybování, svolal ku pomoci rybáře, který Kateřinu polomrtvou z vody vytáhl, a vyvrhnuce z jejího těla vodu, domu odnesli. Kterážto tak zdraví nabyla, že přistojícím celý příběh vypravovati, jakož i u hrobu svému vysvoboditeli poděkovati mohla.

V Praze chudé sedmilété pachole šlo přes Kotce blíž kláštera pánův páterův karmelitánův, kdežto rozličné zboží se prodává a pro téhož zboží času nočního ochránění a bezpečnost chovají se dva velcí strážní psi;^b kteří z své ačkoliv dobře zamknuté boudy vyskočivše, ubohýho chlapce tak náramně pokousali, že na jeho hlavě deset a na druhých oudech těla podobně tolik ran jemu učinili. Žádný se nesměl opovážit přistoupiti a z nebezpečnosti to dítě vysvoboditi, by sám do něho nepadl. Vida tehdy chlapec odevší lidské pomoci sebe býti opuštěného, utekl se k svatému Janu Nepomuckému o pomoc, kterého častěji v domě otcovském slyšel vyzývati. A v tom okamžení vyzvání svatý neznámého jakéhož člověka srdce vzbudil, by s vytaženým kordem přispěl a ty psy zahnal; což když učinil, rozztekli psi se ukrotili a na způsob tichých beránek do bou[[135]dy své se navrátili. Chlapec ale v krátkém čase zhojený, celý příběh ten vyobrazený na znamení vděčnosti u hrobu svatého mučedlníka zavěsil.

Václav Bušek, řemesla svého jirchář, jsouce na vandru, přišel do Prahy léta Páně 1712; a maje oumysl v hospodě jirchářské noclehovati, omylně přišel do jiné. Kdežto času nočního bez světla na stranu ven ze světnice odešel, a hledaje potmě místo k lidské potřebě, padl do studně. V tom nebezpečnosti utikal se k svatému Janu Nepomuckému o pomoc a hojně milostivého okusil. Nebo předně zdálo se jemu, jako by na seno anebo slámu padl. Za druhé nepadal ke dnu podlé tíže těla, ale nad vodou se vznášel. Za třetí v hořejší okolečnosti³⁶¹ studnice spatřil v jasné stkvělosti³⁶² svatého Jana Nepomuckého, jenž jej těšil a posilňoval. Za čtvrtý od té jasnosti uzřel okov, a do toho se schránivše, tím vroucněj k svatému o pomoc volal. Za páté v tom okově čtvrt dobrý hodiny podivně setrval. Za šesté jistě z božského vnuknutí se stalo, že jiný lidé v hospodě obávajice se, by z delší své nepřítomnosti nákého neštěstí neměl, vyšli ven jej hledati; a poznavše hlas jeho ze studnice volajicího, celého zdravého vytáhl. Kterýžto po prokázané té milosti šel do kostela pánův páterův z Tovaryšstva Ježíšova, kdežto vykonal svatou zpověď s přijímáním velebné svátosti oltární a potom ponížené díky u hrobu svého svatého pomocníka.³⁶³

By však to obzvláštní dobrodiní tím bylo patrnější, slušná věc jest, by se předneslo, co sám Václav Bušek v procesu apoštolském přísahou potvrdil. Slova

³⁶⁰ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*).

³⁶¹ okraji

³⁶² světle, záři

³⁶³ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*).

však jeho v českou řeč uvedená takto ||[136] znějí: *Přítomen jsem byl s tělem i s duší, když jsem já, Václav Bušek, padl do studně, což se takto stálo. Když jsem dlé mého řemesla do Prahy přišel, nevěda o jirchářské hospodě, náhodou jsem přišel na Staré Město v Dlouhý třídě do hospody řezníkův; a tam jsem požádal nocleh a kuchařce pro bezpečnost třidceti šest zlatých k schránění jsem dal. Po jedný však hodině v noci před večerí vyšel jsem ze světnice ven, hledaje pohodlné místo pro potřebu lidskou, a přišel jsem ve tmách k studnici, jenž ohražená byla zídka z vejšky jednoho lokte; nic jiného mně nepřipadlo na mysl, nežli že jest místo pro potřebu lidskou vzdělané. Když tehdy na tu nízkou zidku jsem se posadil, padl jsem naznak do tý studně, jenž v sobě až k vodě obsahovala devatenácte a půl českých loktů, voda však toho času obsahovala půl osma lokte. Vida tehdy v tom pádu, že jsem v patrným nebezpečenství smrti, vykřikl jsem: Ježíš, Maria, Josef, svatý Jene Nepomucký a svatá Barboro, přispějte mně ku pomoci! A když jsem na vodu přišel, nejináče se mně zdálo, než jako bych na slámu padl, aniž jsem nějak raněn byl aneb v nebezpečenství utunutí, nebo jsem na vodě stál. A nahoře u oné zidky spatřil jsem v blesku jak svatého Jana Nepomuckého, tak svatou pannu a mučedlnici Barboru, kteří svým nadpřirozeným světlem studnici a v ní okov osvícovali; kterýžto jak jsem spatřil, chopil jsem se ho, vprostřed toho stoje, volal jsem k těm svatým téměř skrze čtvrt hodiny o pomoc. A když jeden řeznický tovaryš znamenal, že bych já pocestný tak dlouho venku se zdržoval a do světnice se nenavracoval, vyjda ven, ||[137] volal na mě, kde bych tak dlouho byl. Zaslachna já to v studnici, ozval jsem se, kde bych byl. On ale když se po mým hlasu přiblížil k studnici, počal se zlobiti a zlořečiti, co jsem dělal, že jsem do studně padl. Na to jeho zlořečení a proklinání zmizel ten blesk a jasnost s obouma svatýma; já však s tím okovem až pod páždí přišel jsem do vody a tenkrát teprva okusil jsem mokrost vody, kdežto se mně před tím nejináče zdálo, ne jako bych ve vodě byl, ale jako bych vzdy na slámě stál. On pak jiné řeznické tovaryše z hospody na pomoc přivolal, kteří spolu mě ze studně vytáhnouti pomohli; já pak na několik loktů z vody pozdvížen, protože jsem ruce zemdlené cítil, žádal jsem, by mě zase drobet spustili, abych řetězem studničným ruku otočil, což jsem hned na levé ruce učinil, a tak šťastně od nich ze studně vymožen jsem. Na celém těle, vzláštně na levým rameně žádného ourazu ani rány ani znamení jsem necítil, kromě že řetěz něco málo kůži na malém prstu odřel; ve studni pak ani trámu žádného ani dřeva neb kamene jsem neznamenal, nýbrž na nahý vodě jsem stál, až světlem nepřirozeným osvícen okov jsem spatřil, a do něho vstoupiv, v něm státi zůstal.³⁶⁴*

Vít Paderna rukami ani nohama hnouti nemoha, jen toliko skrze dřevěné podpory z místa na místo pracně se jest přenášel, aniž jakýma prostředkami to zlé přemoci mohl, tak že z úsudku lékaře napomenut byl, že by nabytí zdraví bez zázraku nemožné bylo. Pročež k božské milostivosti a k svatému mučedlníkovi Janu Nepomuckému se utíkal, slibem se zavázal, že jeho svatý hrob s důvěrností a počest||[138]ností navštívití chce za obržení žádaného zdraví. Dne jednou nedělního při východu slunce svýma berlami dosti nesnážně na cestu se vydal, a přijda na most pražský, z kterého blahoslavený mučedlník shozen byl, před pozlaceným Krista Ukřížovaného na témž mostě vyzdvíženým obrazem svou prosbu nábožně konal, snázně žádaje o posílnění, by k hrobu svatého mučedlníka dojíti mohl, což se mu v takové oudův mdlobě nemožné zdálo. Ale té doby k dalšímu prokračování zbuzen, několik kroků jednou toliko podporou sobě pomáhaje učinil; a napotom u měděného

³⁶⁴ Vynechána citace v marginálii (*Process. Apostol. n. 45.*).

obrazu svatého Jana Nepomuckého na témž mostě vystaveném za obdržení zdraví horlivě se modlil. Odtud' nenadálého plný plesání do hlavního kostela, v němž se ten svatý blahoslaveného mučedlníka sklad zachovává, ne tak šel, jako dlé svého zdání letěl a tam dřív, než dveře kostelní odevřené byly, najít se dal. Kdežto po vykonané zpovědi a přijímání těla Páně na dokaz³⁶⁵ navraceného sobě zdraví podpory své dřevěné zanechal a čerstvý domu vesele se navrátil.

Jan Ludvík Stajer, hlavního kostela svatého Víta mučedlníka arciděkan pražský, na čtyry měsíce od hojnosti černé žluči trápen jsa, všelikeré líky z rady lékařův nadarmo zkoušel; když pak z nich vyrozuměl, že by žádné nádeje nepozůstávalo na zemi, k nebi své outočiště vzal. Za přímluvu svatého Jana Nepomuckého, téhož kostela někdejšího kanovníka, důvěrným srdcem žádal, slibem se k tomu zavázav, že pokudž zdraví nabyde, rytý svého dobrodince obraz pěti sty zlatých rejnských vy[[139]hotoviti a postaviti dá. Sotva přislíbil, hned zlé přestávalo a ve dvouch neb ve třech dnech nemoci s podivením lékařů zcela ozdravěl.³⁶⁶

Vysoce urozená Anna Františka z hrabat *de Spaur*, nejjasnější císařovny komorná, při jídle nějakou kůstku polkla, která v krtáně tak silně uvázla, že žádnou mocí neb pomocí skrze tři dni z místa sebou hnouti nedala, aniž ji buďto vzhůru skrze usta vyhoditi, buďto dolu potlačiti možné bylo. V tom bídném stavu, ne bez nebezpečnosti většího zlého postavená, o jiným prostředku nevěda, k svatému Janu Nepomuckému se obrátila a srdce zlaté jemu k oběti zaslíbila, jestliže jí spomoženo bude; jak tím slibem se zavázala, ihned ku kašlání se pohybovati cítila, skrze kteréhožto kašlání pomoc zatvrzelou kůstku šťastně vyhodila. Patřil na kůstku tu dvoru císařského lékař a viděl, an tříhranná byla a konečky velmi špičaté měla, pročež soudil, že by smrt byla nasledovala, kdyby skrze napomoc kašle ustami byla nevyšla a do střev se dostala. Urozená komorná aby svému vysvoboditeli vděčnou se ukázala, srdce zlaté k hrobu jeho do Prahy poslala a jej skrz Jeho³⁶⁷ Excelenci paní hraběnku Kateřinu z Martinic obětovati dala.

Vysoce osvícený volenec mohutský, onehdá v Pánu usnulý, přetěžkou ouplavicí skrze čtyryceti dní bez přestání trápen byl, ne bez trpké bolesti a veliké těla mdloby. Více však na mysli, než na těle ouzkosti snášel, protože následujícího dne podlé svého ouřadu voleného nejjasnějšího císaře pána Karla VI. obyčejnou slavností korunovati měl. Na to [[140] starosti přibylo z toho, že když skrze své vyslané císaře prositi dal, by tu slavnost odložití ráčil, Jeho Milost císařskou k tomu méně nakloněnou vyrozuměl. V těch ouzkostech, jak z nemoci, tak z opuštění toho slavného své povinnosti konání pocházejících, k svatému Janu Nepomuckému, obyčejem již v české zemi a v celé téměř říši užíváním, své outočiště vzal a slibem se zavázal, že jemu vši vděčností se odsloužití chce, jestli tenkrát od své nemoci zbaven bude. Skutečně nenadále ouplavice přestala, tak že s největším svým plesáním a slušným jiných podivením svou povinnost vykonati a císaře pána dne ustanoveného slavně korunovati mohl.

Tomu církevnímu knížeti dva jiní téhož národu, duchovní hodností vznešený připojení býti mohou, kteří od blahoslaveného mučedlníka ne sice v říši, ale ve vlaské zemi pomoci nabyli, čímž Bůh všemohoucí dokázati chtěl dobročinnost toho svatého ne na samou říši vztažnou býti. Jsou pak ty dva strejc a vnuk z slavného

³⁶⁵ důkaz

³⁶⁶ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*)

³⁶⁷ spr. Její

kmene³⁶⁸ Althánského, oba jak vlastních ctností dary, tak bleskem rodu se stkvějící. Známost prv o vnuku dáme. Když v Římě z příležitosti nějakého veřejného divadla celý okršlek ryňku před palácem Jeho Excellenci hraběte Kolumnenského, nejvyššího vojska císařského ve Vlaších správce, vyzdvíženými pro panstvo vejstupky³⁶⁹ naplněn byl, jeden z těch vejstupků, nemoha takovou diváků tíž snést, znenáhla se zbořil; nemálo osob spolu sebou dolů svrhl, z nichžto jiní potlačeni, jiní těžce raněni zůstali. Mezi nimi jeden jest byl vysoce urozený Michal Karel ab [[141] Althan, který také v tom pádu jestli ne smrti, aspoň těžkému ourazu neb přelamání kostí podrobený byl. Ale on bez meškání svého ochránce svatého Jana Nepomuckého vzýval, a když padal, jej sobě přítomného býti a jistou ochranu připovídati³⁷⁰ znamenal, kteréž i ovšem zakusil, zachovaného zdravé³⁷¹ až poně užívaje, na arcibiskupství barienské pozdvížen.

Jeho strejc, nejosvícenější kardinál Michal Fridrich z hrabat z Althanu, vícekrát neapolitánský od nejjasnějšího císaře Karla VI. ustanovený, rozličné na zdraví snášel nedůživosti; kteréžto jemu tím obtížnější byly, čím větší starosti správa tak širokého království sebou přinášela. K tomu přistoupila již nechuť jídla, již vnitřní hryzení, již ošklivost žaludka z rozlité po těle leplé³⁷² vody pocházející, již těžké vyvržení kyselých vlhkostí a jinší neobyčejné připadlé neduhy, jisté znamení škodlivých v těle vlhkostí, které vesměs proti zdraví, jestliže ne proti delšímu živobytí takřikaje se spikly. To vše s časem se zmocnilo a více vyzradilo³⁷³ ustavičnou práci, bděním a starostmi, které on maje za to, že by jináč svému ouradu zadost neučinil, volně na sebe bral; takže slušně se obávati bylo většího nezdraví a nemoci, což smutná předcházející znamení dosti patrně dokazovaly, jako jest bylo těžké oddechnutí,³⁷⁴ bledá a hubená tvář, roztržitý a nepokojný sen, obtížnost hlavy, nějaké vnitřní zemdlení a zevnitřní na nohách otok. Z té příčiny časté držené byly od zkušených lékařů rady a potřebované ty nejzpušobnější líky, však bez vinšovaného oučinku, neb ačkoliv časem nemoc drobet ulevila, ne tak předce, by nový zase vzrůst nevza[[142]la a zdraví násilí nečinila, ano i kloubův bolesti často vzbudila. Posledně ku konci měsíce října léta dvacátého sedmého věku běžícího nějaká škodlivá vlhkost do celého ramena se vložila a to samé nepohnutelné učinila, obtížnou zimnicí, nechutí, mdlobou, nepokojností a bolestným myšek³⁷⁵ na nedůživém rameně šklubáním. Příkladané zde zase, však vše nadarmo, rozličné lékařství. Vída tehdy jeho osvícenost, že by žádného stálého ulevení nenabýval, nýbrž raději vzrůst zatvrzelého zlého cítil, avšak které bolesti již skrz sedm měsíců bez přestání snášel, ustanovil dlé důvěrnosti znamenité své nábožnosti k nebi se utecti a prospěšné pomoci, kterou na zemi nalezti nemohl, v nebi pohledávati.

Noc celou dne šestnáctého na sedmnáctý scházejícího měsíce června léta dvacátého osmého tohoto věku přetrval bez spaní a měl ji samými bolestmi nepokojnou. Ráno z lůžka povstav, velkou na těle mdlobu a na nemocném rameně, kterým hnouti nemohl, trpčejší snášel bolesti. Nicméně dobře věda, že kde větší jest nebezpečnost, tam velká důvěrnost více vzbuzovaná bývá k doufání pomoci; větší

³⁶⁸ rodu

³⁶⁹ lešenými, pódii

³⁷⁰ o ochraně zabezpečovat

³⁷¹ hyperkorektní tvar, spr. zdraví

³⁷² lepkavé (lat. *viscosus*)

³⁷³ umocnilo a více projevilo

³⁷⁴ dýchání

³⁷⁵ svalů

než kdy jindy v Bohu naději jest měl, že zdraví nabyde. A ačkoliv jeho nemoc nepřipouštěla bez patrného té samé vzrůstu svobodnému povětrí se svěřiti, chtěl předce se vypravit do kostela svatého Ludvíka menších bratrů řádu svatého Františka *de Paula*, kdežto svátek svatého Jana Nepomuckého držán a slaven byl. Divná věc! Když tam s velkou důvěrností k Bohu před oltářem téhož svatého Jana Nepomuckého (téhož³⁷⁶ on obzvláštní ctitel jest) se modlil a jej za přimluvu prodlouženou prosbou žádal, cite||[143]dlně poznal, an vše zlé, všechna bolest a stydnutí ramena zmizelo, tak že odloživše zavazky, nimiž nedůživá ruka schráněná byla, s celým ramenem odevšech přistojećích ouplně zdravá shledaná jest; obdrženou milost ihned rozhlásil a vysvoboditeli svému klekna zase na kolena nejosvícenější kardinál díky zjevně činil. Ouplně zdravý do svého paláce, z kterého prv nemocný vyšel, zase se navrátiv, celý veselý všem ukázoval, kteří naň s podivením patřili, jak výborná jest byla přimluva a orodování svatého Jana Nepomuckého. Vzniklo tím více všech podivení a radost, když viděn byl při stole jídla požívati a ramenem bezevšeho znamení předešlé nedůživosti vládnouti, mimo všeho škodlivé vlhkosti vyprázdnění. Tak totižto Bůh zjeviti chtěl skutek ten ramena svého a přimluvy blahoslaveného služebníka svého jedině býti. To což potvrzuje osvobození od předešlé nemoci i vši jiné od té pošlé nedůživosti až do nynějšího, v kterém to píšeme času, kdežto právě Jeho Osvícenost zde v Praze přebývala, v službě a počtě svého zástupce každodenně zaneprázdněná; což vše sám nejosvícenější pán kardinál k službě svatého Jana Nepomuckého nám zřejmě dosvědčil a prv jménem svým skrze pána Kirchslaga, lékaře svého, vyhlásiti kázal.

Již na dvaceti lét vysoce osvícené kníže Adam František z Schwarzenburg a kněžna Eleonora manželka v stavu manželském bez rodiny strávili, kteréžto všichni sice manžele slušně žádostivý bývají, aby (nemoha oni sami vzdy při živobyti zachování býti) aspoň v svém pokolení nějakým způsobem pozustávali; mnohem pak více též rodiny žá||[144]dostivý jsou knížata, na jichžto rodu a postoupném kmenu daleko více záleží než jiných nižšího stavu manželů. Pročež jak kníže, tak kněžna k svatému Janu Nepomuckému se utíkali a léta našeho věku dvamecítmého ten den před Narozením nejblahoslavenější Rodičky Boží slib (jeden o druhém nevěda) učinili, že k oltáři svatého mučedlníka stříbrnou ozdobu obětovati chtějí, jestliže plod nebeského požehnání na žádaném dědici obdrzejí. Nemnoho měsíců prošlo, kdežto oddaná službě svatého Jana Nepomuckého kněžna synáčka tak hrubě žádaného k té největší radosti knížete manžela svého šťastným porodem na světlo vydala; oba dva za takovou milost našemu svatému mučedlníkovi se zavázané uznali a stříbrné ozdoby za několik tisíc rejských šacované³⁷⁷ k oltáři svatého obětovali.||

³⁷⁶ spr. jehož (v lat. *cujus*)

³⁷⁷ odhadované, oceněné

[145] Zpráva historická o životě, mučedlnictví a zázracích
sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského

Kníha pátá

O jiných milostech a dobrodiních těla, pověsti a duše,
skrz orodování svatého Jana Nepomuckého obdržených

Zde předněti sluší ty milosti a dobrodiní, které pobožným ctitelům blahoslaveného mučedlníka Jana Nepomuckého skrze potřebování³⁷⁸ země z jeho hrobu vzaté prokázané byly a ku podivu až po dnes se prokazují. Jest pak zem ta ||[146] nebo jen také prach z toho místa, v kterém svaté tělo blahoslaveného mučedlníka víc než tři sta lét odpočívalo, zem neb prach ten, jakožto obzvláštní oučinnivosti z blízkosti svatého těla oučasten, i s počestností se zachovává, i s užitkem potřebován bývá. Že pak ale země té neb prachu ne každý dosáhnouti může, proto se pobožný ctitelové vynasnažují, aby něco ze svršku hrobu naškrábali a tím v svých potřebách sobě pomáhali; tak že zem ta na způsob líku proti všem nemocem v vážnosti jest a žádaná bývá.

Zkusila toho Anna Maria Falerová, která těžkou nemocí obklíčená v nebezpečství smrti přicházela; když tedy všechny líky, které v umění lékařském zkušeni předpisovali, nejenom nemoci neulehčovaly, alebrž ráci rozmnožovaly, tak že celé tělo na způsob měchejře se nadýmat počalo a nemocná již jako velikými kroky k hrobu pospíchatí se zdála, tím svým nebezpečstvím vyučená, k svatému Janu Nepomuckému se obrátila: *Ó svatý Jene, vzdychala ona, ach, vysvobod' mě z toho nebezpečství! Na svědectví mé vděčnosti milost tu já všudy rozhlásím a k větší slávě tvé všudy ji vyjevovat budu.* To vyřkna, drobet země nadřečené ve vodě na způsob mocného líku užívala a ihned té nadmutosti docela zbavená uzdravená jest.

Paní Sibyla z urozeného rodu Vidrsperského^a dcerušku měla Marii Josefu na palčivou zimnici těžce nemocnou; která čím více chřádla v síle těla, tím více svou paní máteř na mysli soužila. Pročež jediné o zdraví dcerušky máteř starostlivá, žádného prostředku, kterýkoliv ji mateřská láska poskytovala, se vší pilností potřebovati nezanedbala. ||[147] Však ale žádného nenašla oučinnivého, až orodování svatého Jana Nepomuckého. K tomu tedy vzala outočiště své a drobítek ze svatého hrobu země v sprosté polívce dceři vypít dala. Sotva to nemocná polkla, ihned zimnice s svou palčivostí zmizela, aniž se napotom kdy navrátila; pobožná tedy máteř, po učiněných ihned v tajnosti povinných díkách svému svatému zástupci za dosáhnuté dobrodiní, do Prahy spolu s dcerou dokonale již zdravou šla k vyhlášení milosti jeho orodováním obdržené.

Jistá matka Magdalena jménem, měštka pražská, dceru svou Annu po rozličných na celém těle opuchlinách, jenž ze zlých vlhkostí pocházely, a po mnoho³⁷⁹ jiných nemocech viděla posledně právě slepou. Povolání dva z nejpřednějších v městě lazebníků, rozličné líky, masti, vody, flastry skrz šest měsíců na oči kladli; ale s takovým oučinkem, že posledně o uzdravení děvčete zoufali. Magdalena, matka nejtruchlivější, chrám Páně metropolitánský, v němž tělo blahoslaveného mučedlníka odpočívá, navštívila; a od velebného pána vrchního nad věcmi posvátnými neb sakristií něco z prachu svatého hrobu žádala a obdržela. Který

³⁷⁸ užívání

³⁷⁹ spr. mnoha

ona potom s vodou smíchala, plátěné vinečky³⁸⁰ v vodě té smočovala, na oči děvčátka přikládala, s tím slibem, že chce dceru k hrobu svatého mučedníka přivést, jestli bude uzdravená. Ihned z očí nemocného děvčete dvě krvavé kuličky vypadly a bezevšeho jiného potřebování a hojení, bezevšeckný nepřiležitosti oči na potom vzdy zdravé a čerstvé zůstaly; což ||[148] vše matka sama léta Páně tisícího sedmístého dvacátého čtvrtého vyjevila.

Kateřina Šeltrova deset lét pořád na žaludek stonala, nejen nepříhodně, ale i nebezpečně, neboť jest ve dne hrozné svírání srdce měla, v noci pak spáti nemohla, tak rozličná srdce jako sem a tam házení trpěla, že od toho ošklivost k živobyті měla. Posledně od jednoho kněze z Tovaryšstva Ježíšova k tomu namluvená³⁸¹ byla, aby země z hrobu svatého Jana Nepomuckého užívala. Na čemž dosti bylo, aby to zlé tak zastaralé ihned přestalo; nemocná pak svou vlastní zkušeností shledala, že mezi všemi prostředky, jichž kdy prv potřebovala, nejúčinnivější jest byla ta zem a orodování našeho blahoslaveného Nepomuckého.

Těžčeji stonal synáček pána z Berg, asi jednoho roku maličký, kterýžto pro ouzokost prsů, pro těžké oddychání, když se k tomu i zimnice připojila, k poslednímu konci živobyті přiveden, brzy skonati již měl. Oči již zavřené, konce noh zmrtvělé a zsinalé, ruce modré, všeckny znamení blízké smrti tu byly. Tak že žádný nemyslíl leč o funuse, jestli ne již mrtvého, jistě ihned umřít musicího. Nicméně byl tu předce někdo, který upamatujíc se na zázračný prašek svatého Jana, důvěřil se, že milost tu od svatého mučedníka obdržeti může. A zajistě po přiloženém prášku na maličkého, on neb již mrtev znovu vzkříšený, neb již umřít mající při životě zachovaný, zcela ozdravěl. Však ale nejen v té jedné případnosti pomoc svatého zkusil; neb po některém čase ode vnitřní zimnice přepadnut, skrz dvanáct hodin pořáde od ní lámán, ku konci chvátal. ||[149] Otec maje v paměti onehdejší milost, zase se k svatému utekl a k jeho cti mši svatou sloužití dal, aby neb synáčka uzdravil, neb od bolestí, nimiž byl trápen, osvobodil; a hle, synáček rychle oči otvírá, ručičky vztahuje a matku svou objímá, dokonale zdráv, s podivením a radostí rodičův.

Dlouhá a nebezpečnost plná byla nemoc Anny Marie Psalerovy z Augšpurku, jížto mnohomnožství líků nadarmo užívaných k tomu prospělo toliko, aby svou nemoc uznala býti nezhojitedlnou. Pročež k našemu pražskému divotvorci o pomoc se utíkati ustanovila a připověděla, že milost dosáhnutého zdraví všudy veřejně rozhlásiti chce a nejsvětější svátosti oltární přijímání k jeho cti vykonati. Nato užívala maličko něco prášku z země jeho svatého hrobu, pomoc proti všemu svému zlému obdržela a zdravá slib svůj vykonala.

Léta Páně tisícího sedmístého dvacátého šestého do Prahy přišla, aby pobožnost svou svatému Janu Nepomuckému svědčila a jeho svaté tělo uctila, vysoce urozená paní hraběnka z Ditrichštajnu; kdežto ona od pána arciděkana nějakou částku země svatého hrobu s kouskem bavlny na svatých Božího mučedníka kostech dotýkané darem dostala, což vše jakožto drahý poklad s veselou a pobožnou myslí přijala. Po vykonání své pobožnosti navracuje se, přišla až do městečka Holbrun nazvaného, as čtyry míle od Vídně. Tam našla postmistrova syna nemocného, od lékařů opuštěného a více již umírajícího, než stonavého. Všickni domácí s největší bolestí na nic jiného neočekávali, než na rozdělení duše od těla. Paní po||[150]božná měla spoluotrpnost nad ubohým mládence toho stavem; a poněvadž všeckno jiné bylo již bez nádeje, ona drobítek naddotčeného prášku

³⁸⁰ obvazy

³⁸¹ přemluvena, přesvědčena

s vodou smíchaného do ust skonávajícího, vzýváje svatého Jana o pomoc, vlíla. Ihned se zdál okřívati nemocný, neboť líku tak mocnému nemoc prv zatvrdilá ustupovala, až nemocného dokonale zdravého nechala. Ta vysoce urozená paní z toho tak šťastného příběhu vidouc tak podivnou moc prášku toho, víc z něho sobě darovánu býti žádala i obdržela. Zatím málo něco času minulo a hle, v svém vlastním domě, a to sice pro osobu svého pána manžela novou milost skrz orodování svatého mučedníka jest zakusila. Byl jest hrabě pán velmi soužen nepřiležitou v krku palčivostí, přitom bolestmi a mnohými jinými nepřiležitostmi z jakýchs nadutých pupenců na způsob hrachového zrna velikých pocházejícími. Co se naproti tomu jakékoliv obzvláštních³⁸² lékařů pilnosti potřebovalo, nic bolesti neulehčovalo; anobř tak se s tím zle dařilo, že se všeckno v neustupnosti a v bolestech rozmnožovalo. Z čehož zarmoucená paní manželka právě v čas příhodný se upamatovala na onu³⁸³ zem neb prášek s bavlnkou sobě darovaný; a důvěřujíc se, že to bude oučinnivější lík k uzdravení nemocného, jakož jistě byl, s velikou důvěrností pobožné outočiště k svatému mučedníkovi vezmouc, tak bavlnku, jak i zem na oudy bolavé přiložila. A s svým obzvláštním plesáním spatřila, že se otok rozhání, bolesti přestávají a zcela ta psota až do ouplného zdraví zahání. Za kteroužto obzvláštní příznivost oba ty vysoce urozený manželové všemožnou povinnou vdě[[151]čnost svému dobročinnému svatému zástupci prokázali.

Pán Kryštof Hynek, svobodný pán z Werdenburku, synáčka měl sobě nejmilejšího Františka Josefa, který dlé způsobu dětinského hraje, stříbrnou kuličku do ust daje, ji z nepozoru polkl. O tom nešťastném příběhu zvěda otec velmi byl starostliv, a poněvadž tu přítomného prostředku žádného nebylo, bez meškání vzýval svatého Jana Nepomuckého a dal maličkému k užívání zem z jeho hrobu; která jak rychle do žaludku přišla, synáček skoro v témž okamžení s obzvláštním potěšením svého otce kuličku šťastně vydávil.

Ne na synu, ale na sobě samém zkusil jest moc tétéž z hrobu svatého mučedníka země jiný svobodný pán z Chobínu, František Šubitz, Moraván rodilý. Ten vyvázl z velmi těžké nemoci skrze učiněný slib k nejblahoslavenější Panně Marii Cellenské,^b k svatému Janu Nepomuckému a k velebnému Janu Sarkandrovi;^c však když již zdrav býti počinal a k síle přicházeti, vrazily se mu do noh přenáramné bolesti. Příkládali lékaři rozličné flastry a líky, však bez prospěchu. Až posledně vnuknutím Božím a od své pobožnosti k svatému mučedníku pražskému vzbuzen, v jistý večír drobítek naddotčené země sobě na nohy přiložil. Druhý den ráno nemalé cítil ulevení, pročez lík ten opakoval; s tím užitkem, že se sám do šatů oblíct, svatého mučedníka hrob navštívit a na poděkování svatou zpověď a přijímání svátosti oltářní vykonati mohl. Navrátě se domu, po třetím přiložení té země na nohy zůstal všech bolestí prázen i uzdra[[152]ven bez všelikého po takových zlých hostech znamení.

Žena Kateřina Kabelová, od lékařů opuštěná, stonala na zatvrdění játer; však ale i ona lík i zdraví přijala v užívání země a bavlnky svatého Jana Nepomuckého, když jest prv pobožnost svou v Vídni v chrámě svatého Štěpána při oltáři svatého Jana vykonala. Domu se navrátic, položila se a usnula. Probudic se pak nato, tu nadřečenou tvrdost a oteklinu od játer pocházející ztracenou, sebe též zdravou shledala. Pročez i s manželem do Prahy se vydajice, za obdržené dobrodiní při hrobě svatého stříbrnou oběť zavěsili.

³⁸² význačných, vynikajících

³⁸³ spr. onu

Matěj Pek, z Tovaryšstva Ježíšova řeholník, velmi těžký a nebezpečný vřed vnitřní neb apostemu měl, s oteklinou krku a náramnými bolestmi; aniž jest nenašel příhodnějšího balzámu jiného, jež by přikládati mohl, krom té naddotčené země od dobrého přítele sobě poslané. Neboť jest ji ledva na místo, pod nímž se vřed slíval, přiložil, ihned ulehčení jako předchudce blízkého uzdravení cítil; kteréž nedlouho meškalo, neb za dvě hodiny k svému i lékaře podivení zouplna se osvobozeného od vředu toho shledal.

Mnohem tížeji stonala v Praze Anna, tříleté děvčátko, Magdaleny Zahořanské dcera; kterážto pro veliký sval zlých vlhkostí ponejprv v nebezpečnosti ztracení zraku přišla. Pak i skutečně po rozličných prácech a zkušenostech lazebníkův za slepou souzená byla. Nemohou se počítat vody, přepouštěné šťávy, olejové, masti a flasty, které se na tejl kladly a potřebovaly, jak od pilnosti lékařův, ||[153] tak od lásky mateřské, skrze celých šest měsíců. Však když to vše nic nespomáhalo, posledně ubohé děvčátko zůstalo v své slepotě a v klíně matky zarmoucené; jížto nicméně připadlo, že by z nebe pomoci hledat měla. Utekla se tedy k hrobu svatého mučedníka Nepomuckého a po horlivé k němu modlitbě za uzdravení své dcery prášek z hrobu od pátera sakristiána žádala i dosáhla. Domu se navrátil, dala jí ho v vodě k užívání, přitom svatého znova vzývajíc, aby na tom nevinném stvoření moc svého orodování ukázal. Nemocná na to usnula a po nejlíbeznějším skrz pět hodin spaní se probudíc, na matku vesele volá, řka: *Matičko milá, já již vidím!* Matka pozorujíc na její oči, viděla dvě krvavé kuličky, an ji z očí vypadly; důvěrnost tedy svou k svému svatému orodovníku začatou, horlivěji než kdy prve v sobě vzbudila, nový flastr z toho prášku vodou zadělala, znovu přiložila a slib učinila, že chce tu dceru svou, když schopná bude k chození, obzvláště k hrobu svatého jeho přivésti. Dost na tom bylo, neb se oči vzdy více čistily, až děvčátko plně jest uzdravené bylo, v kterémžto zdraví vzdy stále trvalo skrz mnoho lét, až totiž když se již dotazování dalo na věci potřebné a sloužící k vyhlášení za svatého tohoto mučedníka Božího.³⁸⁴

Co jest v těchto přednešených příkladech působila zem svatého Jana Nepomuckého, v následujících vidět budeme, že to činilo též vyobrazení jeho, anobřž jen jedinký kus obrázku na jeho ostatcích dotýkaného. Pán Jiří Wilhelm Semorád kněz měl svatého obrázek papírový a chtěl jej do své||[154]ho breviáře vložit; že pak příliš široký byl, po krajích ho stříhal a kraje do ohně hodil. Oheň ale jakoby v počestnosti ty okrajky měl, nesměl jich páliť, pročež jsou z ohně ne bez podívu neporušený vyjmuty. Jeden z těch ostříhaných kousků byl jest darován ženě těžce a nebezpečně nemocné na ouzku prsa, těžké oddychání, z otekliny jazyka a z jiných zlých vlhkostí. Žena tedy ta s velikou důvěrností k svatému Janu Nepomuckému přijala kousek ten a polkla, aniž víceji k dokonalému uzdravení zapotřebí bylo.

Nectila tak obraz svatého Jana Nepomuckého Kateřina Šoryvinová, kterážto nebo z veliké ženské zlosti a pasunku, neb z vnuknutí zlého ducha jakés hanlivé slova proti vyobrazení svatého mučedníka, jež na svých prsech nosila, vyblekla. Též ale také citedlná pokuta nemeškala, neboť její jazyk na dyl i na šíř tak vyrostl, že ne mluvit, než jen švatlat blebtavě mohla. Z čehož u všech domácích přišla v smích a právě hořkým studem se rděla; až vejduc do sebe, jakož i od jiných napomenutá, chybu svou proti obrazu svatého spáchanou poznala a za odpuštění svatého

³⁸⁴ Summar. N. 23.

mučedníka poníženež žádala, s silným předsevzetím, že ho napotom ctíti a ke cti jeho každodenně modlitbu Páně s Pozdravením anjelským říkati, jakož i každodenně³⁸⁵ na den jeho mučednictví velebnou svátost přijímati chce. Tim způsobem svatého mučedníka a samého též Boha rozhněvaného ukrotila.³⁸⁶ Neb po učiněném tom předsevzetí srdečném Kateřina z chrámu Páně se navrátíc, viděla, že se jazýk zmenšil ||[155] a k své předešlé velikosti i k řeči zase přišel, z čehož jistě plná byla radosti.³⁸⁷

V jistém městečku pána hraběte Václava Hynka Vratislava z Mitrovitz nenadálým příběhem³⁸⁸ se zžalo stavení, při kterém více než čtyrydceci vozů sena složeno bylo. Rozmohl se oheň a již celé to obydlí, vedle něhož ihned seno leželo, shořelo; tak že k truchlivému očekávání nebylo nic, než aby se i to celé seno jednýmkráte zapálilo, k žalostivým celého sousedstva škodám. Pán hrabě znamená, že žádného lidského prostředku nejní k toho ohně zkrocení, k vyhledávání ho k Bohu se obrátil; pročež vzýváje pomoci svatého Jana Nepomuckého, nejvejš na věži poručil jeho obraz a svaté relikvie neb ostatky vyložití. Tu se pak něco podobného stalo, co se v Písmě svatém o žoldnyřích a vojsku pod vůdce Jozue správou postaveném povídá a o zavěšeném provázku červeném proti jejich vzteklosti, aby když ten uhlídají z okna domu ženy Rahab nazvané viset, domu toho šanovali.³⁸⁹ Tutěž obranu znamenal v této případnosti tento hrozný plamen, který dále toho stavení se dotknouti nesměl, vida obraz svatého. Po tak udušeném ohni zůstalo ostatní stavení celé, ku podivu všech a pána hraběte potěšení, kterýžto na památku tak velikého dobrodiní oltář svatého Jana Nepomuckého v chrámě téhož městečka vystavěti jest přislíbil. Podobně když léta Páně tisícího sedmístého třináctého v téhož pána hraběte městečku v Poříčí morová rána rozmáhati se počala, on postavu³⁹⁰ ke cti svatého mučedníka vyzdvíhl s tím štěstím, že žádný z obyvateľův neumřel, všickni pak ale beze||[156]všech jiných líků a prostředků, samým takříkaje jen toliko pobožným na tu statui patřením (jako někdy byl lid izrahelský na poušti patřením na měděného hada),^d zdraví a bez ourazu zůstali.

Urozené dítě Karolina, paní Doroty Veroniky z baronův *de Beck* dcera, jsa ještě v kolibce, nenadálou zimou tak jest ztuhla, že žádného znamení živobyti dát nemohla. Chuva znamenajíc tak nebezpečnou proměnu, křičet a od svatých z nebe pomoci žádat počala; spatřivši pak obrázek na stěně visící svatého Jana Nepomuckého, jemu s důvěrností dítě obětovala, řkouc: *Ó svatý, ty mi přispěj!* Ledva ta slova pronesla, ihned v tom skoro okamžení šlečenka na obrázek se libezně směje a před ním ručičkami pleskajíc, hlasem dětinským ta slova *tata* k němu vyřkla; a na to bezevšeho dalšího zlého ostatku zdravá a osvobozená od nemoci zůstala.

Ačkoliv zdraví a čerstvost těla jest dobré člověku vnitřní, pověst pak dobré zevnitřní; nicméně dobrá pověst v takové jest vážnosti a ceně u lidí počestných, že se mnozí příkladově nacházejí, kterak dobrá pověst víc než vlastní život jest, vážná byla, jakož příklad máme na šlechetné Lukrecii^e a na jiných v rozličných historiích. Naproti pak tomu pověst a dobrého jména čest podobná jest krásnému sklu, které se

³⁸⁵ spr. každoročně (v lat. *singulis annis*)

³⁸⁶ usmířila

³⁸⁷ *Summar. N. 23.*

³⁸⁸ náhodou, nečekaně

³⁸⁹ Vynechána citace v marginálii (*Jos. 2.*).

³⁹⁰ sochu

snadno zláme. Jeden ráz nějakého zhanění dostatečný jest, aby dobré jméno nepřišlo k uražení,³⁹¹ jedno nadchnutí utrhačného jazyka to způsobit může, aby nejkrásnější pověst přišla k zatmění. Bůh mezi všemi svatými svými zdá se, že vyvolil našeho svatého mučedlníka Nepo|[157]muckého k zastání těch, jenž postavený jsou v nebezpečnosti dobré pověsti ztráty, anebo v starosti, jak by ji zas nabyli, jestli ji kdy ztratili; odkudž se pod obrazy jeho tento krásný nápis obyčejně klade: *Zázraky a zastupenství těch, kterých pověst v nebezpečnosti jest, v celé římské říši a v jiných světa krajinách nejповěstnější*. Takové chvály pravda, ačkoliv již mezi veškerým lidem veřejně povědomá, nesčíslnými milostmi stvrzená a dobrodiními, které dosahují ty, jenž se v takových důležitostech k němu utíkají, upevněná jest, nicméně aspoň některé příklady zde postavit se oblíbilo.

Marii Alžbětě Bajštajnové, o které již jinde víc řečeno jest, ohavné se stalo pohanění, kterýmž i její pověst v nebezpečnosti i mysl v zmatení uvedená byla; že by ona totiž žena rozpustilá a mravův tak zcestných někdy byla, že proto veřejně vymrskaná a z vlasti své z města Egru a z celého toho kraje vypověděná a vyhnaná býti musila. To zahanbení tak potutedně bylo spletené, že u mnohých víru našlo a za nepochybnou pravdu držené. Takhle mnoho může zlost jazyka svým jedovatým nadchnutím k zatemnění liliové nevinnosti. V tom tak hrozném nebezpečnosti ubohá žena k svatému Janu Nepomuckému se utekla, o němž věděla, že by byl obzvláštním ochráncem v příčině dobré pověsti utlačených, neb v nebezpečnosti takového utlačení postavených. Hojnýma slzami jej žádala, aby on její pověst od tak patrného utnutí zachoval. K tomu pak ale by se k té milosti zasloužení pořádně připravila, ihned tu svým hancům a protivníkům z celého srdce odpustila a ustanovila, že jich ani před |[158] právem nechce udati k pomstě, ani nětco jiného učiniti k jejich škodě. Z nebe jen toliko od svého svatého zástupce pomoci očekávala; kterýžto tu její příčinu³⁹² na sebe vezma, jí zarmoucené dal to vnuknutí, aby od magistrátu egrského veřejně a právně písebné žádala dosvědčení o obcování svého a mravův bezouhonosti, odevšeckný poškrvny toho proti sobě rozhlášeného nářku čistě. Těžká se věc ta a malé nádeje zdála býti v těch zmatených případnostech, aby se totiž celý magistrát jedný sprosté, odevšech opuštěné ženy k zastání její nevinnosti ujal. Však ale samo jedinké zástupenství svatého mučedlníka dostatečné bylo k obdržení toho, co ona žádala k rozehnutí toho černého oblaku, veřejné totiž hanby, která se pokoušela zatemnit poctivé jméno nevinné ženy; a na potom ona se tak radovala, jako před tím naříkala a zlehčená byla.

Pater Johannes Libertin z Tovaryšstva Ježíšova v právním dotazování svědčí, že na jistém místě veliké se stalo zlodějství a ukraden byl zlatý řetěz a drahé šaty, kteréžto krádeže podezřelost z jistých jakýchs znamení na dvě osoby se vztáhalo; tak že již oni z rozličných okoličností viděly všeckno pohotově býti, aby k ztrátě své pověsti a svobody ihned vzaté byly do vězení, a to nebezpečnosti jim nastávajících hrozných bolestí k vymužení³⁹³ pravdy. V tom nešťastném stavu nevědouce, kam se obrátit, koho za ochránce své nevinnosti hledat, posledně u svatého Jana Nepomuckého horlivými modlitbami outočiště žádat ustanovili, od něhož samého po Bohu z nebezpečnosti toho vysvobození doufali. Když tedy tak na modlitbách trvali, ejhle, |[159] věci ztracené byly navracené od skutečného zloděje, který dosvědčoval, že on jest právě jiný, ačkoliv skrytý, ale úplně rozdílný od těch, na

³⁹¹ spr. aby přišlo k uražení (v lat. *ut frangatur*)

³⁹² případ, při

³⁹³ vynucení

něž se podezřelost vztáhovala; a tak i čest jejich napravil, i ztracené upokojení, i pověst a svobodu již již jen se viklající v nebezpečnosti upevnil.

Jan Mittelbach u velikém byl nebezpečnosti do veřejné hanby padnouti. K našemu svatému se utíkal, jehožto vroucnými modlitbami vzýváje, to samé vzývání bylo té nebezpečné bouřky rozehnutí, která mu nenapravitelnou škodou a ztrátou dobrého jména vyhrožovala. Spolu též i nad to dosvědčoval, že již i před tím z podobného zlého patrného orodováním tohoto svatého vysvobozen jest byl.

Jistý bezbožný člověk z Čech vydával se za řezníka svého řemesla a v veřejné hospodě nocleh dosáhl, an se žádný o jeho zlosti ani nejmenšího nedomníval. Ten host zatím v hluboké noci, když již všichni jiní zesnuli,³⁹⁴ vstal a po zlodějsku ztícha dveře u hospody odevra, šestnácte jiných v lotrovství tovaryšův svých tam uvedl. Kteří hospodáře i hospodyně do kozla svázané nutili k přiznání, kde by peníze měli; že pak k tak nespravedlivé žádosti hospodáře odporného³⁹⁵ viděli, bítím i ohněm jej mučili. K tomu všemu ubohá manželka se divat musila, aniž pak bídnému muži pomoci nemohla, i ona provazy svázaná, pomoci potřebná, prv do jakéhos kouta vhozená. Ta v tom dvojím nebezpečnosti, cti totiž neb života postavená, nevědouc, jak sobě poradit, obrátila mysl k vzývání svatého Jana Nepomuckého. A hle! Božskou nějakou mo||[160]cí rozvázání jsou tu ihned provazové, nimiž sklíčena³⁹⁶ byla; takže nad tím zázrakem ustrnavši, ledva věřiti mohla býti se od nich osvobozenou. Posilněná tedy na mysl své i velikou důvěrností z toho dívu pohnutá, osvobození také manžela svého doufala. Lotři zatím a loupežníci když všekno v domě neb v pokoji přehazují, ona tejně utekla a plná starosti do maštale se skryla. Lotři poznovu muže jejího mučí a k vyjevení peněz nutí, a znamenajíce v tom, že žena jim z provazů vyklouzla, *Nastojte, pravili, běda nám! Skrz tu ženu jsme prozrazení, jestliže v tom skutku budem dopadení, veta jest s námi. Odejdem prv, než od vojáků jsme dopadení.* Na to všickni rychle se rozutíkajíce, ženu v své skrejši a muže položivého v svých bolestech svobodného nechali; jemužto sousede od ženy vzbuzení k pomoci přiběhli a svatého Jana Nepomuckého všickni velebili, který tak obzvláštním dobrodiním oba zachoval a vysvobodil.

V tom příběhu jestliže svatý Jan nespravedlivé nápadníky³⁹⁷ na dobrou pověst zdržel od zlosti, v následujícím zachoval spravedlivého sice soudce od nespravedlnosti, aby služebník jeho hanebně podezřený podroben nebyl k bolestnému mučení. Byl Jan Otlmajer, člověk sice dobrý, v Rakousích, jenžto v klášteře najburgském^f sloužil, kdežto se stala krádež, pro kteroužto on Jan padl do podezřelosti. Na to dotazován, tak nemotorně a zmotaně odpovídal neb z nevědomosti, neb z sprostnosti, neb z nenadálého strachu a přílišné bazně, že z jeho odpovídání dostatečné se zdály býti příčiny k jeho mučení. Ubohý člověk, vida tu ihned na sebe kva||[161]picí nebezpečnosti k ztracení svého dobrého jména i služby, jakožto který pro provinění od sebe nespáchané obviněn, měl přijít na torturu, jak říkáme, co by začít v takových ouzkostech měl, nic mu nepřipadlo, než outočiště aby vzal k ochraně svatého Jana Nepomuckého; několik mší svatých k jeho cti dal sloužit, aby ten hrozný příval rozehnal. Divná zajisté věc! V noci před tím dnem, na který měl býti mučen, jakýs nebeský hlas slyšel potříkráte: *Nechtěj se báti, nechtěj se báti, nechtěj se báti, nic se ti zlého nestane!* K tomu hlasu on sobě mezi svými

³⁹⁴ usnuli

³⁹⁵ odporujícího

³⁹⁶ svázaná do kozelce

³⁹⁷ útočníky

ouzkostmi oddechl a s rozmahající se v něm důvěrností hned ráno dal zase mši svatou sloužit ke cti svatého, který jej také divně³⁹⁸ vysvobodil. Nebo když se měl ortel k mučení ho vypadající³⁹⁹ v skutek uvedsti, a ejhle tu dva mládenci, kteří se dobrovolné přiznali, že by oni byli praví zlodějové. A ačkoliv toho dobrovolného oumyslu nikdy neměli se prozradit, anobř rači se tajit a odstranit, nicméně protože v svém utikání nějaké divné moci a neviditedlné odolat nemohli, která jim to zbraňovala, tak že dále jit nemohli, jakož i že žádného upokojení od červa, který svědomí hrýzl, míti nemohli, ustanovili sami u sebe se prozraditi, ačkoliv že zlodějství toho jen toliko sami nespáchali. Což sice služebníka od podezřelosti krádeře však ne zcela osvobodilo, zdaliž by nebyl spolky nějaké byl měl s nimi. Ale i tu odvrátil od ctitele svého svatý Jan. Neb v tutouž noc dopadení od vojáků společníci, Jána Ottelmajera právě nevinného býti v tom zlodějství ukázali; a tak on ani pověstného jména⁴⁰⁰ svého, ani ouřadu neztratil, ||[162] anobř odevšeckný podezřelosti osvobozen, chválou a slávou věrného služebníka poctěn byl.

Podobný jest příběh, který se v Království českém v Karlspotě stal. V místě tom lázeň jest, která se od Karla Čtvrtého, císaře a krále českého, Karlová Lázeň jmenuje. Do těch lázní pro jejich obzvláštnost a zdravost veliké množství lidu všelikého stavu i národů každoročně se schází; mezi nimiž se nachází nejpřednější a taky korunované hlavy, císařove a císařovny, králové a královny, volenci římsí a knížata, slovem rozliční vzáctní pání jak stavu duchovního, tak světského, mimo jiných mnohých stavu nižšího nemocných. Mezi jinýma jistý nějaký vzáctný muž tež se tam odebral, maje při sobě na cestě dvanácte dukátů kremnických, z kterých jej kdos potom okradl. Přijda do městečka Karlspotu a dukátů v měšci svém nenajda, vzal v podezření svýho sloužícího, sobě vzdy sice věrného, a kterému všeckno svěřoval; to podezření se rozmohlo, protože služebník dotazován a přehledáván jsa, v svých odpovědích nepatrných velmi byl nestálý, a což více bylo, v tobolce služebnickové dvanácte dukátů jest nalezeno. Načež znovu dotazován, odkud a jak jest těch dvanácte dukátů dostal, ubohý nemoha se rozpomenout (což jest mohlo jeho nevinnost hájit), žádného, neb že zapomněl, neb že celý zděšen byl, ani jménovati ani ukázat nemohl. Pročež do vězení vsazen a při tribunálu apelací obžalován jest. Nebohý a ztrápený vězeň z velikých muk, jichž se obával, jakož i z nebezpečenství hanebné smrti, v kterém postaven byl, do hluboké padl truchlivosti. Pro jeho štěstí se přihodilo, ||[163] že jistý pobožný kněz vězně navštívujic a mezi nimi jednoho kacíře býti vyrozumějic, rád by ho byl chtěl k samospasitedlné víře obratiti. Byl pak to tentýž podezřelý a k mučení odsouzený, na jehožto tváři kněz ihned znamenal jednu ukrutnou tesklivost, která vyzrazovala, že by mysl celá zsoužená a v truchlivém myšlení byla. Z příčiny tý moudře soudil kněz, že by prv zapotřebí bylo, aby zarmouceného potěšil, než o víře zmínku učinil. Kněz tedy se táže, proč by tu vězel a tak náramně truchlil. Což zarmoucený pořádně vypravoval a knězi tomu, jak by se jeho nevinnosti křivda a dobré pověsti hanba dala veliká, vyjevoval; jakož i že jen již a již očekává, aby jako zloděj ortel od spravedlnosti dostal. Tu kněz, *Milý příteli, pravil, kterak pak ti mohlo z paměti vypadnout, tak že se nemůžeš upamatovat, od koho jsi těch dvanácte dukátů přijal? To zapomenutí tvé jest jedinká příčina k vězení, jako by jsi ty ten zloděj byl. Však ale nasleduj rady mé. My, katolíci, máme svatého jistého, který v takových případnostech podivný jest ochránce dobrého jména, cti a*

³⁹⁸ zázračně

³⁹⁹ vydávající

⁴⁰⁰ dobrého jména, dobré pověsti

pověsti, od něhož každodenně takových milostí jeho ctitelové dosahují. Tuhle máš modlitbu, jen ji jemu ke cti říkej, jeho vzývej a buď dobré nádeje. Služebník a vězeň ten, ačkoliv kacír, z té totiž sekty byl, která o ctění a vzývání svatých nevěří, modlitbu sobě danou říkati přislíbil i říkal. Aniž jest bylo potřebí více proseb k obdržení milosti. Svatý se mu spějícímu⁴⁰¹ ukázal v celém kanovníckém rouchu a jiné k tomu příslušící ozdobe; což on vše, když procítil, obširně vypravoval, ačkoliv nikdy ||[164] prv obrazu jeho neviděl. Libezně jej těšil a napomínal, aby se upamatoval, těch dvanácte dukátů, kteří jsou v jeho měšci nalezení, kterak jest on v Hamburce od nějakého kupce dostal. Probudíc se tedy ze sna ten vězeň, složíc truchlivost a vezma na mysl veselost, k tomu kupci, kterého mu svatý na paměť přivedl, ihned psal, a dosáhna odpověď, svou nevinnost soudcům patrně dokázal; a tak od hanby, od mučení i od vězení šťastně vysvobozen, všemu nastávajícímu neštěstí ušel, a což jest nad ta všechna dobrodiní nejdražší, víru též samospasitelnou přijal a k ní přišel.

Jistý zedník, rozený Moraván, v škorpení se s svou ženou od takové prehlivosti překvapen byl, že ji smrtedlně ranil a ona po malé chvíli na věčnost odešla. To vražednictví jak se rozneslo, ihned jej právo⁴⁰² vzalo a do vězení vedlo; jsa tak nešťastný veden, nebezpečenství ze šatlavy k šibenici vyvedenu býti, a tak k ztracení života i cti sobě rozmejšlel. Vtom celé srdce k svatému Janu Nepomuckému, svému obzvláštnímu patronu, obrátil a v jeho ochraně se důvěřujíc, do řeky, která právě toho času velmi se vodami vydmula a vedlé které on veden byl, s velikou jistě opovázlivostí jest vskočil a tak z rukouch se vedoucích žoldněřův míhl.⁴⁰³ Což se jest mu skrz vzývání svého svatého zástupce poštěstilo, neboť řeku přeplovaje a na oboční⁴⁰⁴ břeh se dostana, an ho žádný nestíhal, z dvojí smrti vyvázl, i šibenice i utopení.⁴⁰⁵

Jiný vězň⁴⁰⁶ smrti se vyloudil⁴⁰⁷ ne z rukouch žoldněřských utikáním, ale milostivým nejvyššího pána odpuštěním, obdržným též skrz orodování sva||[165]tého Jana Nepomuckého. Byl on léta⁴⁰⁸ předešlého tisícího šestistého devadesátého devátého do arestu⁴⁰⁹ vzat pro spáchaný mord nad svým blízkým přítelem; a již již viděl nastávající proti sobě ortel nevynahraditedlný,⁴¹⁰ ke škodě svého života, cti i rodu svého. V těch ouzkostech k svému svatému ochránci Janu Nepomuckému srdce svého pozdvíhl, slib učině, že se chce zpovídati, velebnou svátost přijímati u jeho oltáře a mši svatou tam dát sloužiti s jistou oskovou⁴¹¹ obětí, bude-li z toho přítomného nebezpečenství vysvobozen. Nehluchým uchem prosbu tu přijal svatý, ale Jeho císařské Milosti srdce tak pohnul k přívětivosti, že ortel smrti proměněn byl v tříletní arest; po vyplnění toho od ohavné smrti osvobozený, slib svůj vyplnil.⁴¹²

⁴⁰¹ spícímu, ve spánku

⁴⁰² služebníci spravedlnosti (lat. *ministri justitiae*)

⁴⁰³ unikl

⁴⁰⁴ druhý, protější

⁴⁰⁵ *Summar. N. 23.*

⁴⁰⁶ vězeň

⁴⁰⁷ vyvázl

⁴⁰⁸ spr. věku, století (lat. *saeculi*)

⁴⁰⁹ z něm. *der Arrest* = vězení

⁴¹⁰ nevyhnutelný, neodvolatelný

⁴¹¹ hyperkorektní ortografie, spr. voskovou

⁴¹² *Ibid.*

Podobně jistý v rozeprech přítel⁴¹³ pro nějaké provinění, proti ouřádu svému zpronevěření, odsouzen k stětí, aniž nevěda žádného způsobu k ujítí té hanby, tu svou nešťastnou příhodu svatému Janu vroucnými modlitbami poroučel. Od naddotčeného ortele k vyššímu soudnému tribunálu se utíkal, od kterého trest na hrdle v mírnější pokutu, která se *arbitraria* jmenuje, jest mu proměněn. Z toho on s tím větší důvěrností pobožnost svou k svému svatému prodloužil, a dosáhna vnuknutí, aby své outočiště k nejvyšší císařské Milosti vzal, nadál se, že svatý Jan ještě levnější⁴¹⁴ oumysl nejvyššímu pánu vnukne. Jakž se i stalo, neb po malém čase viděl se do předešlého stavu i ouřádu navraceného, beze škody a ujmy své cti; načež on ||[166] za to svého svatého vysvoboditele Jana Nepomuckého velebil a chválil.⁴¹⁵

Drahé perle nějaká urozená paní ztratila, pro nalezení jich k svatému Janu Nepomuckému se obrátila, jemu ke cti dvě mše svaté sloužití dala. Po vykonaných těch mšech svatých domu se navrátě, ihned v témž přitruhlíčku nalezla perle ty, v kterém jest je vzdy sice skládávala a prv jich tam dosti pilně hledala. Načež proti sobě samé se rozhorlic, myslila, že jich před tím nedbanlivě tam hledala; a tak své kvapné pobožnosti litovala, která ji aspoň jeden rejnský skrze dvě mše svaté darmo vzala. Na ten způsob z perel nalezení se radujíc a pro vynaložený darebně⁴¹⁶ jeden rejnský želic, perle ty do bezpečného a jistého truhlíčku zamkla. Mezitim ji navštívili dva muži řeholní, jimžto ona příběh o svých perlách povídá; a když jim je ukázati chce, odemkna přitruhlíček, ne již perle, ale jeden rejnský na mše svaté vynaložený nachází. Jaké tu bylo z toho jedné vzáctné matrony zahanbení, snadno může každý pomysliť, když jest viděla z jedné strany způsobem tak zázračným svou skoupost, z druhé strany za prokázané dobrodiní sobě svou nevděčnost trestánu býti.⁴¹⁷ Takhle pravda jest, že jako vděčnost k novým dobrodiním prokazováním svatých dobročinností vzbuzuje, tak zapomněnlivost na prokázaná dobrodiní odejmutí sobě prokázaných zaslouhuje.

Podivnější i také užitečnější byla pomoc od svatého Jana Nepomuckého udělená a od paní velmi vzáctné obdržená, jejížto štěstí celé od jedné rozepře právní viselo a všeckna práva, vši||[167]ckni důvodove a prokazove jí práti a dobře chtít se zdáli. Že pak ale ne vzdycny věc spravedlivá zvítězuje, ona prohrála a naproti sobě usouzení vyrčené slyšet musila. Pro tak nenadálý vejpad⁴¹⁸ soudu svého náramnou bolestí a hořkou litostí soužená paní, ponížený líst za outočiště k Jeho Milosti císařské Leopoldovi, na ten čas slavně panujícím, psáti dala; který však ale list dřív než by byla do Vídne poslala, na oltář svého zástupce svatého Jana Nepomuckého položila a tu přitom jednu mši svatou sloužit dala. Ku konci té, chtěje naddotčený list vzítí, nic nenašla. Tázán na to i přísluhující k oltáři zakristián, i kněz, jenž mši sloužil, nic odpovědit nemohli, kam by byl přišel, neb jak se ztratil, ačkoliv dosti pilně hledali. Pročež pobožná paní po šesti dnech nový takový líst psáti dala a jej zase při oběti mše svaté na oltář ten složila. Po skonane⁴¹⁹ mši svaté, když list svůj vzítí chce, nachází tu dva (divná to jistě věc!) a jeden z těch skutečně vlastní rukou Jeho Milosti císařské podepsaný; kdežto se poroučelo, aby věc paní té spravedlivě se

⁴¹³ právní zástupce (v lat. *in litibus Procurator*)

⁴¹⁴ laskavější úmysl, tj. lehčí trest

⁴¹⁵ *Summar. N. 10.*

⁴¹⁶ zbytečně

⁴¹⁷ *Summar. N. 4. v. 10. (v lat. Summar. n. 9. §. 10.).*

⁴¹⁸ výsledek, výrok

⁴¹⁹ skončené

rozsoudila poznovu, anebo konečně právní spisy z strany naddotčené její rozepře do Vídně se odeslaly. Plná dívu a radosti paní list ten k pražskému tribunálu nese. Podivili se nad tím soudcové, jimžto se zdálo za nemožnou věc býti, aby ta suplika v tak krátkém čase do Vídně a zase zpátkem do Prahy byla mohla přijíti; tak že z podezřelosti podvodu ta paní urozená ihned tu dotazovaná býti musela. Načež ona celý ten příběh povídala; že pak ale slova její ouplné víry nenašly, rychle schvální⁴²⁰ posel do Ví[[168]dně vyslán, odpověď zpátkem přinesl. Že žádný podvod v tom nejní, poněvadž se ví jistě, že před málo některými dni nějaký velebný kněz (byl pak náš svatý mučedlník) žádal a obdržel s císařem pánem mluvíti; a v té příčině tak patrně a pohnutedlně řeč vedl, že bohabojný císař soudil, kterak by bez ourazu svého svědomí té žádosti odepřítí nemohl a poníženého listu nepodepsati, v té takové důležitosti sobě podaného od kněze. Slovem, rozepře ta skončená jest s užítkem a usudkem milostivým pro tu urozenou paní, kterážto svému dobrodinci vzdy zůstala vděčná. Příběh ten k dotazování pro svatovyhlášení nepřišel, ale z psaní jistého pána, v Praze dne dvacátého druhého měsíce dubna léta tisícího sedmístého prvního k jistému tyrolskému pánu prelatovi poslaného, vytažený, v životě svatého Jana jinde v zemi německé před osmi léty na světlo vydaného⁴²¹ se nachází.

Jestliže předdotčené paní svatý mučedlník náš tak divným způsobem obdržel,⁴²² aby soudné vyřknutí v rozepři změněné bylo, jiné jedné ženy, stavu sice nižšího, nic však menší důvěrnosti k svatému mučedlníku, vzdychání to obdrželo, aby se ortel smrtedlný, proti ní vydaný, skutečně neprovedl. Žena ta ubohá jménem Kateřina v největších ouzkostech postavená, neboť jest za pět dní mečem na hrdle trestaná býti měla, svatému Janu Nepomuckému co nejvroucnějším modlením se poroučela, který ji dvojnásobnou milost prokázal. Ponejprv, že všechny dvěře při šatlavě zodvírané našla, za druhé, jsouc kulhavá a na oudech těla o[[169]statních z velikého mučení, které vystátí musila, churavá a nemocná, nicméně tak na nohách státí mohla, že ze šatlavy do blízkého tu chrámu Páně mohla běžeti, an ji honící žoldněři nemohli dostihnouti. V tak jistém azýlu jsouce bezpečná, mši svatou, kterou právě v ten čas kněz četl ke cti svatého Jana Nepomuckého, slyšela svému vysvoboditeli na poděkování, že ji i při živobytí zachoval i od hanby.⁴²³

Po příbězích těch, v kterých svatý mučedlník své ctitele zachoval od smrti, předneseme jiný, v kterém on vysvobodil osobu od zoufání, jakéž hořčejší a hroznější činívá člověku život, než jest sama smrt. Jan Beneš za jeden rok neourodný do dluhů přišel, kterých potom vyplatiti nemoha, do takového stavu se dostal, do jakého všickni zoufající obyčejně padají. Bůh ale, *Pomocník v příhodnostech*,⁴²⁴ vnukl jest mu, by povážil, jak by mnoho mohla přímluva svatého Jana Nepomuckého. K jeho tedy cti přislíbil posty některé, zpověď svatou a přijímání svátosti oltární vykonati a hrob jeho svatý navštívit; na to ačkoliv mnoho věřitelů na něj se hrnulo, on předce způsob našel k porovnání se s nimi. A tak jenž nyní⁴²⁵ ani halíře neměl k obživení sebe, od toho času za dvě léta pět set a padesáte zlatých rejnských v svém obchodu přishromáždil, tak že všechny své dluhy vyplatiti mohl,

⁴²⁰ zvláštní

⁴²¹ spr. vydaném

⁴²² postaral se, zařídil

⁴²³ *Summar. N. 23.*

⁴²⁴ *Psal. 9. v. 10.] A učiněn jest Pán utočiště chudému, pomocník v příhodnostech, v ssoužení.*

⁴²⁵ dříve, tehdy

ku podivu svému i všech jiných, jenž nepřestávali chváliti divnou dobročinnost našeho svatého mučedlníka.

Jiný zase, přijměním Ispléta, v největší potřebě postaven ani halíře nemaje, k hrobu svatého Jana Nepomuckého se utekl; tam se s pobožností mo||[170]dlil a hned tu k své pomoci ještě u svatého hrobu kleče tři tvrdé⁴²⁶ dukáty před sebou na zemi našel, ježto prve když tu klekal na zem, nic podobného neviděl.⁴²⁷

Ačkoliv dobrodiní a milosti k tělu přináležející jakožto citedlné na větším díle mysl lidskou k podivení a k lásce táhnou, jakož i k největší počestnosti k svatým, nic však méně milosti ty a dobrodiní ta u všech moudrých nevázejí se za vzáctnější a lepší, jestliže se pojmu v přirovnání s milostmi a dobrodiními duchovními, které tím vážnější a vzáctnější jsou, čím jest duše vznešenější než tělo. Ačkoliv ty milosti a ta dobrodiní, která na duši prospěch činí, skrytá jsou a v moc smyslů nepadají, alebrž od toho, kdo je dosahuje, neb z poniženosti, neb ze stydlivosti, neb z jiných příčin chovají se v tejnosti. Odkudž pochází, že ačkoliv mnohá duchovní dobrodiní⁴²⁸ z nebe k lidem, v naší nicméně známost ne všeckna přicházejí. Takové tedy milosti a dobrodiní tak jako po hojných žněch zanechané na poli klasy sbíratí jest zapotřebí, jakýchžto klásů ačkoliv jest málo, nicméně dostateční jsou k způsobení hodnověrnosti, že pole v podobném obilí nebylo neourodné. Z čehož doufám, jestliže z mnohých milostí duchovních skrz orodování svatého Jana Nepomuckého k potešení svých ctitelův obdržených aspoň některé se přednesou, že k obveselení i k užítku pobožného čtenáře sloužit budou. Že pak ale některé takové milosti k užítku kacířům, některé zase k prospěchu katolíkův se zběhly, protož dřív o prvních, na to o druhých jednati budem.||

[171] Pater František Kus a pater Mikoláš Budiš z Tovaryšstva Ježíšova ve Vratislavi z své horlivosti navštívili obecné vězení, k vyslyšení svatě zpovědi jistého vězně povolání. V tom pak vězení našli mezi jinými jednoho kacíře z bludu Kalvínova z markrabství brandenburgského i s svou manželkou bludu lutrianského. Manžel ten jménem Martin, jakž obyčej bídých lidí jest, nějaké pomoci potěšitelné v svých bídách očekával od naddotčených páterů. Páter František Kus (jako někdy sv. Petr k chromému u dvěří *Speciosa* nazvaných sedícímu)^s odpověděl, že mu pomoci časné ani skrz sebe, ani skrz jiného prokázat nemůže, poněvadž v tom městě žádný Kalvína následovník se nevynachází, od kterého by pomoc k doufání byla. Pročež že mu místo pomoci neb almužny tělu prospěšné jinou dá, která by býti mohla tak duši užitečná, že by se ona zprostit a vysvobodit mohla od okov duchovních, totiž od bludů kacířských, jenž mnohem těžší a ohyzdnější jsou než všech žalářů světských pouta a okovy. *Přijmi*, pravil mu, *tento obrázek svatého Jana Nepomuckého, který jako v nebi mnoho může, tak jeho u Boha orodování k tomu dostatečné bude, aby tě od hanby, od okov, od vězení a bludův kacířských vysvobodilo; k němu a k ukřížovanému Spasiteli Kristu Pánu na témž obrázku vyobrazenému modlitby tvé*⁴²⁹ *skládej*. Vězeň ten přijal obrázek sobě daný s poděkováním a s takovou důvěrností se svatému poroučení začal, jakou jeho vlastní potřeba mu navrhovala. Po několika dnech mučení na skřipci vystál, odtud se navrátě, katolického kněze k sobě povolati stále žádal, a to si||[172]ce z koleje

⁴²⁶ pravé (lat. *solidos*)

⁴²⁷ *Summar. N. 17. §. 17.*

⁴²⁸ vynecháno: splývají (lat. *defluant*).

⁴²⁹ latinismus, spr. své

Tovaryšstva Pána Ježíše, poněvadž již předtím od jednoho z nich velice potěšen jest byl; přitom též oznamujíc, že nechce k sobě připustit žádného lutriánského predikanta. Ihned povolaný přišel páter František Kus a našel člověka toho na slámě ležícího tak zemdleného a skoro umírajícího, že kdyby byl z obrazku svatého Jana Nepomuckého (který mu před několika dní zanechal) a z svědectví manželky (že to její muž jest) nevyrozuměl, nebyl by ho za Martina onehdejšího, ale za člověka jiného držel. Přistoupěje tedy k němu nadřčený páter, hned poznal, že dar svůj,⁴³⁰ obrázek totiž svatého mučedlníka, nebyl nadarmo a bez užítku, kterýžto v srdci zmučeného simě života věčného vstúpil a horlivou katolické víry žádost vzbudil. Bez meškání tedy jej v článkách víry svaté vycvičil, jeho zkroušenou zpověď vyslyšel, jej s Bohem smířil a k církvi katolické připojil; posledně jej ihned velebnou svátostí oltářní na cestu k věčnosti zaopatřiti bedliv byl. Takle mnoho může božská milost a jednoho svatého orodování! Nemocný vidíc Pána svého u velebné svátosti k sobě přinešeného, ačkoliv vši síly zbaven, nicméně povstati a hlavu na znamení Bohu povinné počestnosti skloniti se vynasážíl; a s takovou pobožností, kterážto vroucným katolikům příkladem mohla býti, velebnou svátost jest přijal. A hned horlivá vzdychání víry, nádeje a lásky vejděčně v sobě vzbúzoval, k vzdělání všech přistojících, kterýžto k tomu všemu mezi pobožnými slzemi na takovou od božského ramena učiněnou proměnu s podivením patřili. Že ale ta mi||[173]lost jemu skrz svatého Jana vyprošená byla, sama manželka to uznala, jížto on před svou smrtí naddotčený obraz svatého Jana poručil a jakožto svůj poklad za drahé dědictví jest zanechal, napomínaje ji, aby sobě ho velice vážila a i sama katolickou víru, jakož se i stalo, vyznala. Tak totiž z nevěřícího nejenom věřící, ale i apoštolem učiněn jest, když Bohu manželku svou zejskal; nato mezi nejrůznéjšími k Bohu vzdychaním život dokonáváje, v okamžení libezně skoná.⁴³¹

Ne tak vyobrazení tohoto svatého uctil jiný nějaký zatvrzelý kacír v Moravě, člověk padesátletý, řemesla sklenařského; ten když jest zhlídl nějaký obraz neb postavu svatého Jana Nepomuckého, vzdycky proti ní rouhavě mluvil. Člověka toho tak se rouhajícího častěji slyšíc horlivý pán farář Ján Jakub Pacher, na jistý den nemohl se zdržeti, aby se do něho nedal a nevymlátil, způsobem tím své ruce Bohu posvětit chtěje, jakž v takové případnosti že se chvalitebně děje, svatý Jarolím zaznamenal. Ačkoliv člověk ten potutedlný rukoum kněžským vyklouzl, Bůh ho nicméně svou pomstnou rukou, jakkoliv utikajícího, dostíhl, takže na jedno okamžení oslepl. Tak náhlá temnota na očích osvítila jeho duši k tomu, že svou vinu a nevěru poznal, křivdy rouhavé svatému učiněné kajicně zavrhl, a svých kacírských bludů se odřekna, vzdy napotom dobře katolicky živ byl. Těm, kterým prv byl svým rouhavým jazykem k pohoršení, jsa budoucně vždy pobožným rozmlouváním k vzdělání.

Podivnější jest příběh nasledující. Přišly ze ||[174] Sazska do Prahy dvě kacírky, matka totiž a dcera. Ty přes pražský most jdouce, na němž k veřejnému uctění postava svatého Jana Nepomuckého mosazná stojí, viděly, že rozličného stavu lidí u té statue se vkleče modlí. Matka jménem Anna Barbora za příčinou svých řízení s jistým katolikiem daleji jdouc, dceři Zuzaně Pajchartové poručila, aby na sebe⁴³² tu na mostě čekala. V čas toho čekání znamenala s podivením ta mladá žena,

⁴³⁰ spr. jeho

⁴³¹ *Summar. N. 23.*

⁴³² spr. na ni

že by tolik lidí ustavičně okolo té statue jdoucí⁴³³ klekalo a se modlilo. Na to od navracující se matky tazaná, co zatím tu na mostě dělala, *Znamenala jsem, odpověděla dcera, která ten pošetilý lid před jednou postavou na kolena padal, ježto ta jen sprostého člověka vyobrazuje.* K tomu pak i doložila: *I proč rači před postavou umučení Páně neklekají?* To zaslechnouc jistý katolik, oznámil jí, že člověk ten, jež postava ta vypodobňuje, veliký svatý jest, který pro zachování tajnosti svaté zpovědi z toho mostu do řeky shozen jest byl. *Anobřž,*⁴³⁴ doložil, *vězte, že kdo tady jde neuctivě a proti statui té opovrživě, pomsty neujde, někdy také dřív, než přes most přejde.* Vysmály se k tomu obě ženy a Zuzana, opovážlivější než svá⁴³⁵ matka, nevážně pravila: *Já pak bych ty statui par facek ochotně vyřala, jen pro vyzkoumání, zdaliž ona se pomstit může.* Tim opovážlivým mluvením pohoršený jsa muž ten katolický, tak jakž slušelo, oboum domlouval a napomínal, že se Bohu ve svých svatých posměch nikdy bez ouhony nečiní, jenž jako jim v nebi odplatu dává, tak je na zemi chce v počestnosti mít. Dcera, jenž matku v rozpustilé prostopačnosti přemáhala,⁴³⁶ všemu **[[175]]** se tomu vysmívaje; a poněkud' se v mysli pozastavěje, umlkla a velmi bedlivě přes ostatek mostu pokráčovala. Jsa již z mostu ven zdravá a bez hanby, k katolikovi se obrátě, jenž za ženami těma šel, praví: *Hle, již jsem most přešla a co se mi medlé přihodilo zlého? Mlč, mlč!* odpověděl on, *Bůh ne vždyckny ihned tresce; pomsta, která tu až posavad nejní, ještě tě naleznouti může.* Slova ta opět ženy v rozpustilý smích obrátily a člověka toho za škrupulanta, za melancholického a za ptáka hádačného⁴³⁷ měly i nazývaly; že by jako Jeremiáš^h nic jiného neuměl prorokovati než zkázu. Na to se všeckny ti tři osoby na hospody každý vzlášť rozešly.

A hle! Ještě v ten den dcera Zuzana na velikou zimnici se roznemohla, den na to i matka se rozstonala, takže obě nic jísti nemohly, ani spáti. V té příležitosti nadřečený katolik jim mluvil to, co jim předpovídal. *Vaší zkušeností, pravil on, se učte, že vás Bůh tresce pro potupu, kterou jste postavě svatého mučedlníka učinily. Nicméně z lásky křesťanské prokážu vám tu milost, kterou nezasluhujete.* Odešel nato a jistý prašek velmi schválený proti zimnici objednal a jim k užívání dal. Ten však ale více nemoc jejich rozmohl. V tom tak nebezpečném stavu postaveným ženám katolik ten dobrý radil, aby se rozmyslily a mocnou ruku Páně uznaly, která se jich tkla, k⁴³⁸ zkušení, jako Joba spravedlivého,ⁱ ale k pokutě, jako Marie, sestry Mojžíšové, která šlakem neb dnou zlamáním a smradem celého těla poražená jest učiněná.^j Posledně jim radil, aby se s nějakým velebným páterem kapucinem poradily, jak by Boha a našeho svatého mučedlníka ukro^{[[176]]tit}⁴³⁹ mohly. Na to, jakkoliv dcera Zuzana odporovala, nicméně když se nemoc víc a víc stále rozmáhala, s matkou se na tom snesla, aby byl páter ten povolán. Přijda on a v celém příběhu vyučen, předkládal těm nemocným, kdo by byl svatý Jan Nepomucký, jak by neslušná věc byla jej hanět a jak by jistá pomsta Boží byla ta zimnice na obě dopuštěná. Vzbůzoval je, aby z důvěrnosti k Bohu a k svatému se obrátily, říkajice devětkrát modlitbu Páně, Pozdravení anjelské, a chtějí-li nato dosáhnout zdraví, aby

⁴³³ spr. jdoucích

⁴³⁴ A ještě

⁴³⁵ spr. její

⁴³⁶ předčila

⁴³⁷ věštného

⁴³⁸ chybí zápor ne

⁴³⁹ usmířit

maličko z prášku svatého hrobu užívaly. Uposlechly nemocné a po užívání tom nemoci pozbyly. Druhý den ráno šly obě na most před statui svatého, povinné díky složily a se modlily. Však nebylo svatému dosti na tom jim prokázaném dobrodiní. Nebť jest ten svatý mučedlník od uzdravení těla pokračoval k uzdravení duše. Neboť ty ženy uznavše, jak mnoho může orodování svatých u Boha, (kteréhož kacíři zatvrzele nepřipouštějí) a jak pravá jest víra katolická, bludu se kacířského odřekly, pravé a samospasitedlné katolické náboženství přijaly, silně slibujice, že vzdy zavázané a vděčné budou svému pomocníku svatému Janu Nepomuckému.

Od obrácení se na víru katolickou žen příkráčujem k muži vzáctnému, prv ale v bludu lutriánském postavenému; jehožto obrácení tím se zdá býti vznešenější, čím bylo neobyčejnější a divnější. Šel přes most pražský nějaký hejtman vojenský, rodem Sas a bludem lutrián; podívaje se na postavu neb statui svatého Jana Nepomuckého, před kterou se mnozí jiní modlili, tak||[177]to promluvil: *Jestliže ty pravý svatý jsi, učiň, abych já dnes tři sta tolarů a tři vyhrál.* Žádost ta byla jistě opovážlivá a Boha pokoušející, nicméně vyslyšená a vyplněná, nebť jest ještě toho dne znenadání vyhrál tři sta a tři toлары. Však užitek ten peněžitý byl daleko menší než užitek pravé víry. Neb přemožen⁴⁴⁰ jsa od jistého katolika, jenž o naddotčených slovech věděl, anobř tím lepeji svou vlastní zkušeností vyučen, jak mnoho mohou svatí u Boha svou přímlovou obdržeti, proti nimžto lutriáni se rouhají, uvěřil a víru katolickou veřejně vyznal; a pod praporec toho náboženství se odevzdal, kterého předtím zatvrzelý nepřítel byl.

Jiný nějaký vrchní vojenský, též lutrián, od regimentu Palfiho^k do Prahy vyslán k vyzdvížení veliké sumy peněz, na Zámek pražský přes most jda a vida, jak by ustavičně rozličný lid postavu svatého Jana Nepomuckého ctil, vysmívati se počal i svatému i jeho ctitelům, řka: *Co ta statue a ten váš svatý vám prospět může?* Zatím dojdouc na zámek, přijaté peníze pro lepší jich zaopatření a ubezpečení složil do svého vozu a tak se na hospodu svou navracoval. Zde se musíme domnívat, že neb spaním, neb nějakým nápojem přepadnutý byl, nebť věc jistá jest, že peníze na cestě z vozu vypadly, an toho on dokonce nic neznamenal. Přijda na hospodu, viděl tu teprv, co mu se stalo; a jak tím na myslí soužen jest byl, snáze se myslit může, než vypovědit. Nemeškalo svědomí vinné svůj ouřad provádět a hrýzti, vytejkaje jemu tu býti pokutu, ten trest Boží nad bezbožným rouháním proti svatému spáchaným. Pročež sám do sebe vejda, sám se ||[178] na sebe hněvaje, ustanovil, že chce víru katolickou přijmouti, jestli skrz orodování svatého Jana Nepomuckého ztracené peníze najde. Na čemž dosti bylo, aby i milosti svaté víry došel, i ztrátu našel. Peníze na veřejném ryňku nalezené jsou ani netknuté, tak jak je z královských berní dostal, že ani halíře nescházelo. Divil se nad příběhem tím on, a co slíbil, splnil, katolikem učiněn; tudy ztráta časná peněz pokladů věčných užitek mu přinesla. Všeckno to potom vyhlášeno jest od nejvyššího vachtmistra⁴⁴¹ pána Ferdinanda Řičana z Řičan, k podivení celého vojenského osazení pražského. Z čehož napotom tak jest vznikla mezi vojskem počestnost téhož svatého, že všichni téměř vojenští ouředníci, přes městečko Nepomuk jdoucí, u jeho oltáře své prosby konají, mše svaté sloužiti dávají a mnohá dobrodiní dosahují.

V roku tisícím sedmistým osmým jeden opovážlivý kacíř proti rytému obrazu svatého Jana Nepomuckého na mostě pražském postavenému hanlivé slova jest problekl a jej pařezem nazval; v krátkým čase pro nějakou ruznici začatou

⁴⁴⁰ přesvědčen

⁴⁴¹ z něm. *der Wachtmeister* = velitel posádky

k práci na díle obecním na jeden rok odsouzen byl. Zde teprv pravou příčinu své pokuty, svou chybu a nepočestnost proti svatému mučedníkovi spáchanou, uznav, zkroušeným srdcem želel a za odpuštění žádal, na to i vyznání samospasitelné víry katolické jest učinil.⁴⁴²

Z toho, že svatý Jan Nepomucký se tak štědrý ukázal v prokazování dobrodiní nevěrným kacířům, ano i samým své svatosti potupníkům,⁴⁴³ jimžto polepšení a k pravé víře obrácení u Boha obje||[179]dnal, snadno se poznati může, kterak mnohem štědřejší jest byl a až posavád jest v duchovních darech a milostech pravé víry ctitelům prokázaných. Na dokaz toho některé důvody⁴⁴⁴ doložíme.

Byl člověk nezdrželivosti tak hrubě oddaný, že od ní jako otrok u vězení držán byl a řetěz svých zlých náklonností a chlípností (jak dí svatý Augustin) den ode dne množil a zvětšoval. Všelikeří prostředkové, od horlivého zpovědníka jemu předepsaný, jeho vlastní vinou darební byli. Až jedenkrát u večer v svém obydlí dříve než na spaní se odebral, vnitřní vnuknutí cítil, nímžto zbůzován byl, by k pražskému svatému divotvorci Janu Nepomuckému své outočiště vzal a jeho za mocnou pomoc a sílu proti té své bídné služebnosti důvěrně žádal. Zatím svatého vzýváje, na odpočinutí se oddal. Ve snách viděl, jehožto vzýval, svatého mučedníka v kanovníckém oděvu, an mu pozdvíženým předním prstem⁴⁴⁵ hrozil a opětovanými svatého Pavla slovy, *varůjete se smilstva*,⁴⁴⁶ jej napomínal, doloživ k tomu, že žádný k nebi přístupu nemá, prv než poškrvněnou a nečistou duši svou od neřestí zbaví a umeje; pročež by na se pozor-dal a na potom touž smulou se více nepoškrvnil. Načež on ze sna vzbůzen, cítil v srdci svém skrze přimluvu svatého svého zástupce nevypravitedlnou⁴⁴⁷ předešlých neřestí ohavnost a mnohem větší nelibost, nežli kdy prve v nich zalíbení, s tou největší života předešlého ošklivostí a s silným budoucího polepšení předsevzetím; anobrž na čemž nejvíce záleželo, vše to, co tělo k hříchu popuzovalo a téměř přinucovalo,⁴⁴⁸ zcela vopudil. Načež nasledovalo takové mysle utěšení a pokoj, jaký prv nepo||[180]koj zbůzovaly v svědomí jeho ohavné hříchův neřestí, tak že sám sebe pro potěšení pochopiti nemohl. Navrátiv se potom k svému svatému, slušně díky vzdával a dokázoval, že skrze jeho orodování z nečistého živočicha proměněn jest v lilium čistoty, kterou napotom jak dlouho živ byl, neporušenou zachoval a schránil.⁴⁴⁹

V tom příběhu svatý Jan skrze svou přimluvu obdržel, že lilium uvadlé čistoty zase rozkvetlo, v nasledujícím pak způsobil, by kvetoucí neuvadlo. V roce tohoto věku devátým Barbora Roknerynová, panna třiceti a sedmilétá, nočního času po vykonané sobě nařízené práci samotná domu podle zdi městských se navracovala. Potkav se s ní vysoké postavy muž, ubohou ihned obklíčil, maje ji k tomu, by své⁴⁵⁰ chlípností svolila. Ona z rukouch přepadníka⁴⁵¹ svého vyklouznouti nemohla (jako

⁴⁴² Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 9. §. 8.*).

⁴⁴³ tupitelům

⁴⁴⁴ příklady

⁴⁴⁵ ukazováčkem (lat. *digito indice*)

⁴⁴⁶ 1Cor 6,18: *Utíkejte před smilstvem! Všeliký hřích, kterýkoliv učiní člověk, kromě těla jest; kdo pak smilní, proti tělu svému hřeší.*

⁴⁴⁷ nevysvětlitelnou

⁴⁴⁸ spr. přinucovalo

⁴⁴⁹ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*).

⁴⁵⁰ spr. jeho

⁴⁵¹ útočníka

někdy čistý Josef z rukou nestydaté paní),¹ vši silou a mocí bezbožnému pokušiteli se protivila a odporovala. Nicméně pokušitel nad ni silnější ji na zem porazil a k tomu zase měl, by svolila, řka, že by žádná naděje nepozustávala k spomožení a vymožení. Nábožná pak a udatná Amazonka vzdy nepřemožená zůstala a stále se osvědčovala,⁴⁵² že věrně chce zachovati, co od Boha dostala, a raděj život nežli panenství ztratiti. Na ty udatné panny slova, s podivnou stálostí vyrčená, nezastyděl se, aniž ji nutiti k svolení přestal nestydatý násilník, ale jako pekelný jestřáb loupež stíhal čisté holubice; kterážto v takové ouzkosti (jako někdy čistotná Zuzana)^m postavenou se vida, z vnitřnosti srdce svého k Bohu vzývala a k svatému Janu Nepomuckému volala, by on v ||[181] takovém nebezpečení jí na pomoc přispěl. A hle věc podivení hodnou! Sotva žádost svou složila, viděla ihned člověka as na dvacet kroků s světlem přicházejícího, jehožto blesk temnost noční podivně osvětlil a zděšené panny mysl posilnil; pročez hlasitě vykřikla: *Ó Ježíši! Již věřím, že mně na pomoc přicházíš!* Tim světlem a hlasem přestrašen bezbožný pokušitel, zanechaje pannu odešel. Vstavše tehdy ona celá veselá, a kdo by to předivné světlo nesl, viděti žádostivá, k němu pospíchala; ale sotva čtyry neb pět kroků učinila, oboje zmizelo. Aniž ona jakou pochybnost měla, že by to příležitost spomožení⁴⁵³ od svatého Jana Nepomuckého bylo pošlo, jehožto vzývala a s obzvláštní nábožností vejroční jeho svátek skrze svatou zpověď a přijímání ctíla a světíla. Pročez napotom jak v pobožnosti k svatému mučedníkovi, tak v lásce panenské čistoty zrůst brala a k jistějšímu té sama bez poškvrny zachování z rady zpovědníka věčným slibem se zavázala.⁴⁵⁴

U jiné osoby tím větší bylo nebezpečení, by s panenstvím nevinnost neztratila, čím menší u ní byla starost o zachování těch ctností a slabější síla v odporování pokušením. Neboť již pekelnému pokušiteli ustupovati počínala a neslušnou čistoty ztrátu přemejšlovala, ano i již na nešlechtný obchod⁴⁵⁵ se jest oddala. Ale k svému štěstí svatého Jana prv vzývala, který taky ukázav se jí v způsobu velikého kněze, by od svého předsevzetí odstoupila a se navrátila, napomínal; ujišťuje ji, že od domácích přivětivě zase přijatá bude a spáchané provinění snadno se jí promine. Poslechla a podle rady jeho učinila, ||[182] na způsob holubice do své archy se navrátila,ⁿ z které bez naděje k navrácení prv vyletěla, aby snad⁴⁵⁶ nějakou mrchou⁴⁵⁷ upokojila. Příběh ten vyjevíl kněz Jan Libertín z Tovaryšstva Ježíšova a o mnoho více jiných podobných se známostí míti potvrdil.

Nemeně výborné jest bylo svatého Jana orodování za své ctitele, aby se od hříchův zdrželi, nežli aby spáchaných náležitě v svaté zpovědi se vyznali. Jistý muž skrz tři léta při zpovědi nešlechtný svého života způsob tajil, aniž zpovědníkovi vyjeviti chtěl pro stydlivost, kterou obyčejně oné nepravosti za sebou táhnou, jenž pro svou kluzkost snadno spáchané bývají. Žádného však nenalezal mysle upokojení, dnem i nocí od zlého svědomí sužován, jsa bídný svého zamlčení mučitel a spolu⁴⁵⁸ mučedník. Zpomena předce, kterak svatý Jan Nepomucký jinších zpovědi svaté tajiti

⁴⁵² prohlašovala

⁴⁵³ včasná pomoc

⁴⁵⁴ Vynechána citace v marginálii (*Summar. ibid.*).

⁴⁵⁵ spr. odchod, útěk (lat. *fugam*)

⁴⁵⁶ spr. hlad, touhu, lačnost (lat. *famem*)

⁴⁵⁷ mršinou

⁴⁵⁸ a zároveň

uměl, naději míti počal, že by skrze jeho přímlyvu přemožená býti mohla ta veliká těžkost, kterou on u vyjevení při zpovědi hříchův svých zkoušel a snášel. Jej tehdy vzývati počal a k jeho cti jistou modlitbu říkati ustanovil. Na den seslání Ducha svatého cítil v srdci svém prudké vzbuzování k ošklivosti a litosti nad svým proviněním a Boha rozhněváním, jakož i upřímnou žádost hodného nad hříchy pokání; a to bylo první semeno božské milosti, k jeho obrácení do srdce vhozené. V nastalou noc zdálo se mu, že by viděl svatého Jana Nepomuckého v zpovědnici sedícího a zpovědi slyšícího, jemuž i on se vyzpovídati z hříchův svých, až posavád zatajených, žádostiv byl. Nato se probudil s předsevzetím, že to, co ve snách ustanovil, vykonati chce. Přijda tehdy ||[183] ráno do kostela, svému předsevzetí zadost učiniti mínil; ale pro veliké množství lidu ani k zpovědnici, ani k zpovědníkovi přístup nenašel. Tak totižto lidského spasení nepřítel tím meškáním a zaměstkáním jeho od svého svatého předsevzetí odvrátiti usiloval; on pak v svém ustanovení stálý na druhý den zůstav a sečkav, náležitou všech hříchův a nepravostí zpověď vykonal, s podivným duše své utišením, jenž všelikeré mysle pozdvíhování a nepokoj, od předešlé bouřky způsobený, šťastně upokojilo. Rozjímaje on tu svědomí bezpečnost a srdce upokojení, vše rozšafně uváživ, zjevně viděl a uznal všechno to z dobrotivé svatého Jana přímlyvy pocházeti, pročez taky náležitě jemu díkův činění a počestnost vzdy prokázoval.

Většího podivení hoden jest příběh od jistého duchovního správce nám vypravený. Povolán byl správce duchovní k nějakému sousedu nemocnému, by jej na cestu věčnosti posledními svátostmi zaopatřil a posilnil; což on ochotně a věrně učinil, taky poslední pomazání jemu uděliv, a tak umírajícího dobře připraveného zanechal. Nasledujícího dne bližší již k smrti nemocný, starostlivě zase přivolati kázal téhož zpovědníka, kterýžto poněvadž nepřispíšil, nemocného již bez sebe našel, smyslů a síly těla zbaveného. Ulekše se nad tím duchovní správce, přemejšlel u sebe, že snad jak z volné vůle, tak i z potřeby nemocného povolán byl, dobře věda, že v čas těžké nemoci snadno při zpovědi zamlčen býti může hřích taky těžký, buďto ze zapomenutí, buďto ze zlosti; nadto i z ponoukání zlého ducha a nepravé zvyklosti státi se může, že taky po ||[184] odpuštění hříchův někdy potřeba jest nového rozhrěšení. Pročez hlasitě do uší vykřikoval, by nějaké citedlné. znamení žádaného posvátného rozhrěšení od nemocného obdržel. Ale všechna pilnost a přičinění darebné⁴⁵⁹ bylo u nemocného, již sluchu a užívání oudův zbaveného. Zde tehdy duchovní správce s přistojícími modlitbu Páně s Pozdravením anjelským ke cti svatého Jana Nepomuckého nábožně říkal pro obdržení nemocnému milosti, by k smyslům navrácen, od provinění snad buďto zatajeného v zpovědi, buďto vnově spáchaného osvobozen býti mohl. Sotva prosbu vykonali a svatého mučedníka za pomoc žádali, ejhle, nemocný jako ze sna probuzen, zdravou myslí a jako zcela uzdraven zpověď svou vyslyšenou býti chce a žádá. Tak za čtvrtý díl hodiny, co potřeba bylo, s tou největší pobožností a zkroušeností své hříchy vyjevil, ty obzvláště, které skrze mnohé léta prv tajil a zamlčel. Toutež příležitostí se vyznal, že milost tu od svatého Jana Nepomuckého pocházející uznává a jemu své věčné spasení, jehož doufá, připisuje; kteréhož by byl sice nedošel, kdyby skrze jeho mocné orodování k sobě přijda, upřímnou zpověď nebyl učinil. Tázal se ho zpovědník, zdalíž jindy toho svatého kdy ctíval. Odpověděl nemocný, že každodenně svou jemu pobožnost složil a vykonal skrze vytištěnou k témuž svatému modlitbu. Dále doložil,

⁴⁵⁹ marné

že pro vyzdvížení k jeho cti oltáře na almužnu všechny peníze, které tenkrát před rukami měl, štědře obětoval. Posvátné tehdy rozhřešení přijav a s Bohem smířen, vykřikl: *Ó svatý Jene, zpomeň na mě a přimluv se za mě!* Na to ||[185] opětuje obyčejnou k svatému modlitbu, k předešlému skonávání se navrátil a po krátkém čase tiše v Pánu usnul. Ten totižto jest byl užitek nejvinšovanější, jehož z nabožnosti k svatému Janu Nepomuckému při smrti zažil, že k věčnému spasení, jakž doufati můžeme, z tohoto života šťastně vykročil.

Napodobný a snad podivnější jest příběh, jež v své chvalořeči, ke cti svatého Jana Nepomuckého ve Vidni držené⁴⁶⁰ a vytištěné, přednáší velebný kněz Albrecht Jegler,⁴⁶¹ řeholník shromáždění svatého Pavla. Jistá žena těžký hřích v živobytí spáchaný v zpovědi zamlčela, ano i při smrti zatajila, a tak nešťastně z tohoto života vykročiti se zdála. Tim způsobem ducha vypustivše, když věčného zatracení ortel slyšeti měla, ujal se ubohé duše svatý Jan Nepomucký a před soudnou stolicí božskou za ni orodoval, žádaje ji sobě darovanou býti, protože ačkoliv věčného trestu zasloužila, nicméně v živobytí svém k němu vzdy nábožná byla. Tou přimluvou ukrocen jsa nejmilosrdnější Soudce, dovolil, by žena ta zase obživla (nebo taky, jak vejš jménovaný chvalořečník mluvil, by duše do těla se navrátila) a skrze moc svátosti pokání vinu svou vymazala, zasloužené pokutě ušla. Obzvláštní zajisté milost a nejznamenitější dar, který od božského milosrdenství obdržen býti může.

Jiná žena, těžce nemocná, prudkým pokušení⁴⁶² k zoufání nad spasením svým od ďábla ponoukaná byla, nechtěje nic o Bohu, o svatých neb o duši slyšeti. Křiče jen toliko, začastý opakovala, že by ||[186] žádná naděje k spasení svému⁴⁶³ nepozůstávala, a proto modlitby, cirkve svaté svátosti a vše⁴⁶⁴ jiná pomoc sobě⁴⁶⁵ již zatracené darebné byly. Anobrž sama sebe zabítí ustanovila, tak že ji od mnoha lidí drženou a opatrovanou býti potřeba bylo. Dožádán jsa k tomu přišel pán Martin Konstantin Beinlich, hlavní mistr řádu vojenského křížovník s červenou hvězdou, by ji nějakým způsobem k lepšímu rozumu a naději navrátil. Však jak on sám, tak i jiní z téhož řádu kněži svou horlivostí a přičiněním nic dovesti nemohli. Z té příčiny pán hlavní mistr řádu jednoho ze svých kněží poslal, který by u hrobu svatého Jana Nepomuckého mši svatou sloužil za obdržení nebeské pomoci ženě v tak těžkém nebezpečí postavené. Po vykonané té svaté oběti nemocná⁴⁶⁶ ihned cítila se býti od pokušení zbavenou a s podivením všech přistojících modliti se počala, s takovou myslí jasností a utišením, jako by byla žádná bouřka nepředcházela. Všechny spasitelná vzdychání od zpovědníka jí vnuknuté, víry, naděje, lásky, zkroušenosti a těm podobných ctností, vykonala; posledně v přítomnosti zpovědníka až do posledního vzdechnutí, jakož sama žádala, duši vypustila, zanechaje velmi patrná znamení svaté smrti a věčného spasení.⁴⁶⁷

Následuje případ nadevše jiné, až posavád vypravené, většího snad podivení hodné,⁴⁶⁸ kdežto jistě, jestliže kde jinde, vyplnilo se proroctví Izaiáše, řkoucího:

⁴⁶⁰ proslovené

⁴⁶¹ v lat. jméno *P. Don Albertus Ziegler, Clericus regularis Congregationis S. Pauli* – zde zřejmě chyba v přepisu

⁴⁶² spr. pokušením

⁴⁶³ spr. jejímu

⁴⁶⁴ všechna, veškerá

⁴⁶⁵ pro ni

⁴⁶⁶ spr. nemocná

⁴⁶⁷ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 23.*).

⁴⁶⁸ spr. hodný

*Pactum vestrum cum inferno non stabit. Smlouva vaše s peklem neobstojí.*⁴⁶⁹ Jedna urozená žena tak dalece od žádosti tělesných rozkoší ||[187] zavedsti se dala, že smlouvu s ďáblem učinila z strany duše i těla jemu odevzdání, jestliže každodenně takovou tělesnou rozkoš sobě⁴⁷⁰ objedná. Přiblížil se již den jedenáctý měsíce a hodina dne jedenáctého,⁴⁷¹ v kteroužto ty nešlechtné rozkoše v smlouvu uvedené začátek vzítí a skrze jedenácte lét pořád trvati měly. Ďábel (z dopuštění Božího) v jakémkoliv⁴⁷² tvárnosti nalezi se dal a smlouvu přijal, však s tím způsobem a vejmkou, předně sice aby Boha zapřela a jeho se zcela odřekla; v čemž snadno svolila bezbožná žena, jakož i v druhým, by nejsvětější Rodičky Boží orodování zavrhl; za třetí by svaté na nebi panující dokonce zapřela. To vše ta nešťastná žena připustila a přislíbila všech sice svatých se odřeknouti, kromě svatého Jana Nepomuckého, jemuž hned od mladosti své obzvláštní počestnost prokázovala a pobožnost měla. *Jakou medle, tázal se ďábel, těžkost máš v téhož jednoho svatého zavržení, kdežto jsi již Boha a Matku jeho zavrhl? Tři dni tobě k rozmyšlení dávám.* Po kterejchžto ďábel zase se viděti dal a ji k opovržení svatého Jana Nepomuckého měl a nutkal, ona však stále ještě odpírala, řka, že od téhož svatého odstoupiti ani nechce, ani nemůže. Načež zlý duch horliv, *Aspoň, dí on, přislíbiti musíš, že žádnou čest jemu prokázati nechceš, kdežto jsi mně tvou⁴⁷³ duši darovala; neboť ten svatý mnohé duše z mých pazourů v české zemi vynímá, které by sice⁴⁷⁴ mému panování podrobené býti zůstaly.* K tomu pošetilá žena navedsti se dala, svolila a hanebnou smlouvou zavřela. Ďábel by bezbožným ženy žádostem zadost učil||[188]nil, každodenně v rozličných tvárnostech jí se okázoval, všech sice smyslův obveselení a rozkoše, po nichž ona nejvíce dychtěla, dodával, které zde přednosti nesluší. Již deset lét prošlo, skrz které v tom ohavném tělesného života blátě vězela, a rok jedenáctý se přibližoval, v němž nepravosti skončené býti měly. Načež rozpomena se ona, v tak hlubokou truchlivost padla, že všech věcí se hrozila, vše sobě zošklivila, všemu obličej lidskému ucházela, obcování stranila, ano i samou také rozkoš sobě znechutila. V tom bídném stavu postavenou milosrdný Bůh paprškem svého světla osvítiti ráčil, zbudíc v ní spasitelné myšlení a pohna srdce k uchopení se předešlých služeb, které od své mladosti svatému Janu Nepomuckému prokázovati obyčej měla. Uposlechla tak svatému vnuknutí a dlé starého obyčeje svatého ctíti počala. Sotva ten spasitelný začátek učinila, a hle, ďábel tím jsa rozhněván, hned ji tělesných rozkoší zbavil, zoufaje nad tou loupeží a slušně⁴⁷⁵ se obávaje, by ta taky duše jedna z těch mnohých nebyla, které (jak sám se jest přiznal) svatý Jan Nepomucký z moci jeho začastý již jest vymohl a vysvobodil. Z té bázně svého nepřítele osmělivše se žena a nabyvše neobyčejného potěšení z své staré zase obnovené pobožnosti, k svatému Janu Nepomuckému se utíkala s poníženou prosbou, by on skrze svou mocnou přímluvu smlouvu s ďáblem učiněnou zrušiti a přetrhnutí dobrotivě se vynasážíl. Tim způsobem každodenně posilněná jsa, všechen hřmot Satanáše potupila a horlivěji vzdy svého svatého zástupce pomoc žádala. K tomu davše se na dalekou ze své vlasti cestu, k jistým ře||[189]holníkům na pomezích českých přišla; kdežto

⁴⁶⁹ *Isai. 25.] spr. Is. 28,18: A shlazena bude umluva vaše s smrtí a smlouva vaše s peklem neobstojí.*

⁴⁷⁰ spr. jí

⁴⁷¹ spr. jedenáctá

⁴⁷² spr. v jakémkoliv

⁴⁷³ spr. svou

⁴⁷⁴ jinak

⁴⁷⁵ právem

učinivše pilnou, pěknou a ouplnou před knězem zpověď, mezi častým vzdycháním, bolestným kvílením a z veliké srdce zkroušenosti pošlým omdleváním jho svých hříchů a nepravostí složila. S Bohem jsa smířená, smlouvu d'ábelskou přetrhla, a z ženy celé tělesné obrácená v ženu celou duchovní, ouplné dovolení zpovědníkovi dala to vše (v tejnosti toliko jména svého) zjeviti a prohlásiti; aby tak patrně všem známo bylo, jak mnoho před Bohem platí a může svatého Jana Nepomuckého orodování, a z toho čest a počestnost téhož svatého víc a víc rozšířená a rozmnožená byla.

Na konec této již páté knihy o zázracích, milostech a dobrodiní, jak tělám, tak dušem od svatého Jana Nepomuckého štědře udělených a prokázaných, doložiti sluší, že on právě a slušně nazván býti zasloužil divotvorem českým. Tim titulem jej ctí starožitná kniha, která se v svatyni hlavního kostela pražského zachovávala, o níž zmínku činí⁴⁷⁶ Chanovský, téhož kostela někdejší kanovník, jenž léta tisícího pětistého osmdesátého třetího v Pánu usnul; kdežto mezi jinýma milosti,⁴⁷⁷ v též knize zaznamenanýma a v prvních časech prokázanýma, také následující přednáší, že totižto *Slepý u jeho hrobu zraku nabyl, jiný nejvynesenější⁴⁷⁸ pomoc cítili, jiný na pomezí života a smrti stojící, někteří taky na smrt pravně odsouzený smrti ušli etc.*⁴⁷⁹ O svých pak časech mluvě, dosazuje: *Za naši paměti některé mateře ku porodu těžce pracující, jiný vodnatedlnatý, jiný dlouhou zimnicí přenarame soužení skrze snázné k svatému Janu prosby zdraví nabyli; jak podnes patrné o||[190]běti dosvědčují.*⁴⁸⁰ Z čehož pobožný čtenář snadno zavřiti může, že poněvadž až do našich časů všechny památky o všech tak starodávniho a tak dobrotivého svatého činech, ctnostech, zázracích a milostech nejsou zachované, o těch všech nikdy dosti buďto řečeno, buďto psáno býti nemůž, tak že by mnohem více řečeno a psáno býti mělo,⁴⁸¹ kdyby starožitné oné památky ztracené nebyly. Nicméně dostatečné bude to, co jsme v této historii o životě jeho přednesli k pohnutí jednoho každého k víře a uctění jeho, jakožto velikého svatého zástupce u Boha mocného, pomocníka vzdy dobrotivého a užitek svých ctitelů pohledávajícího.

S těmi předletými a nedávnými příběhy, které jsme až posavad vypravovali, dobře se srovnávají vnově znamenány v Nových Španihlích, Americe a v jiných od nás vzdálených světa krajinách, kdež jemu vyzdvížený jsou oltářové a obzvláštní oných národů k svatému Janu Nepomuckému vznikla nábožnost a počestnost. Některé toliko věci zde oznámíme: V Nových Špaňhelích a ve dvouch nejpřednějších téhož království městech, totiž v Mexiku a Puebli Angelův, svátek téhož svatého divotvorce s nábožnou devítidenní přípravou, zpívanou mší, u přítomnosti magistratů, panstva, řeholních řádů a nesčíslného množství lidu co nejslavněji držán a zveleben bývá. Jeho svatý život v mateřskou jich řeč vytištěný, od kněze Jána Antonína z *Oviedo* Tovaryšstva Ježíšového^o sepsaný, v rukouch se tře a čte. Mnohonásobné milosti a dobrodiní, které jeho ctitelové v tom rozšířeném království dosahu||[191]jí, obzvláštně v nebezpečnosti zahanbení postavení, jejich nábožnosti

⁴⁷⁶ v textu následuje pouze tečka, chybí zřejmě P. (pater) nebo W. (Wolfgang)

⁴⁷⁷ spr. milostmi

⁴⁷⁸ velmi výraznou

⁴⁷⁹ B. Balbinus, Acta Sanctorum, c. IV, § 22.

⁴⁸⁰ B. Balbinus, Acta Sanctorum, c. IV, § 28.

⁴⁸¹ v lat. opačný význam: že by mnohem více řečeno a psáno býti nemuselo (*ut longe plura et dicenda et scribenda non essent*)

osten dali a je pohnuli k žádání a vyžádání sobě od svaté stolice apoštolské té milosti, by služby Boží o něm držeti jim dovoleno bylo; aby tak pobožnost naší české země horlivě následovali. Která ačkoliv sama v sobě tak slavné království jest, nicméně za obzvláštní slávu sobě pokládá a s tím se honositi může, že světu na tento život vydala tak velikého svatého, nebi tak velkého mučedníka, církvi tak veliké světlo k osvětlení kněh všech věkův, k ozdobení všech létopisů dostatečné.||

[192] Zpráva historická o životě, mučedlnictví a zázracích
sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského

Knih šestá

O pověsti svatosti, starožitnosti pocty
a slavném svatovyhlášení svatého Jana Nepomuckého

Ačkoliv o mučedlnictví a téhož příčině, jakož i o zázracích svatého Jana Nepomuckého z této historie hojně se poznati může, nejvíce pak z toho, co jsme až posavád z prvních důvodů, dokázů k slavnému za svatého vyhlášení téhož mučedlníka Božího ustanovených a v svatém církevním shromáždění po přísném doptávání schválených a potvrzených, oznámili, jakož i z toho, co jsme z víry hodných spisovatelův, jak starožitných, tak mladších, a vyznání hodnověrných svědků zaznamenali (jakž to vše v řečených právních důvodech hojně se vypravuje a vynachází), nicméně pro lepší a úplnější známost a vědomost těch vzláštně, jimžto snad takové právní důvody k rukám nepřišly, soudili jsme za věc vhodnou nábožnému čtenáři okázati a představití, s jakou pilností, jistotou a přisností církev svatá v takové důležité příčině⁴⁸² za svatého vyhlášení pokračuje, by bezevšeho nebezpečnosti pochybení, skrze jistý usudek z apoštolské svatého Petra stolice prohlášený nějakého služebníka Božího do počtu svatých v nebi králujících bezpečně vložila a jemu čest a slávu, která na zemi svatým prokázovaná byti má, od věřících povinnou nařídila a ustanovila.

Nebo poněvadž milá jsou potykání⁴⁸³ a války před očima božskými těch osob, jenž buďto pro víru katolickou, anebo pro nějakou ctnost život svůj dali, častěji se stává, že divotvorný v svých svatých Bůh jejich hroby divy a zázraky ctí a zvelebje. *U hrobu svatých mučedlníků, dí svatý Cyprián, přestávají nemoci, řvou ďáblové, zastrašení bývají mocnářové, stkví se zázraky, modly se troskotají.*⁴⁸⁴ Což velký Bůh štědře dokázati ráčil na svém věrném služebníku Janovi Nepomuckém, bývalým kanovníku hlavního kostela pražského, který když z rozkazu Václava, císaře a krále českého, ||[194] pro pečeť zachovanou svaté zpovědi léta Páně tisícího třistého osmdesátého třetího zmužile smrt podstoupil, s tolikeryma divy a zázraky hrob jeho skrze tři věci⁴⁸⁵ oslaven jest před obličejem národův, že jedním hlasem v krajinách púlnočních za divotvorce uznán byl a od jeho slavné smrti jakožto divotvorci pocta se prokazuje.

Po té tehdy tak rozšířené pověsti svatosti, mučedlnictví a zázrakův předně v Praze při arcibiskupské konsistoři nařizen byl a ustanoven dvojnásobní právní proces, jeden o pověsti svatosti, mučedlnictví a zázrakův, druhý však o počtě témuž svatému prokázané od dávných a nepamětných časů. Ten dvojnásobní proces s mnohými pečetmi zavřený, odeslán jest do Říma k svatému řádův církevních shromáždění, kdežto odpečetěný se vši bedlivostí ve všech artikulích a propovídkách⁴⁸⁶ byl zkoumán a rozkládán. Ku kteréžto zprávě přistoupili podobně s svým orodováním a snážínou prosbou nejvyšší knížata, říše volenci, biskupové,

⁴⁸² případu

⁴⁸³ půtky, zápasy

⁴⁸⁴ kácejí se

S. Cypri. lib. de duplici Mar.

⁴⁸⁵ spr. skrze tři století (lat. *plusquam trium saeculorum spatio*)

⁴⁸⁶ člancích, částech

kapitule, universitaty a magistratové pro jeho svatovyhlášení, tak že po rozšafném uvážení a uznání povoleno jest začátek učiniti k svatovyhlášení,^a poněvadž první proces a průvod o pověsti svatosti, mučedlnictví a zázrakův uznán byl za naležitý a právně vyhotovený. Dotazováno v tom prvním procesu bylo čtyrydceti devět svědkův, kterýchžto jména postavená jsou v *summariu* anebo vejtahu;⁴⁸⁷ z kterých jedenadvacet potvrzují pověst o svatosti, mučedlnictví a zázracích, druzí však toliko svědectví dávají o některých prokázaných milostech a zázracích. Slovem v tom průvodu všechny vě||[195]ci tak byly zachovávané, jak nařizují ustanovení generalní a svaté paměti náměstek Kristový *Innocentius*, téhož jména jedenáctý; jak z strany toho zprávu dal k svatému shromáždění řádův církevních v svém listu nejdůstojnější arcibiskup pražský, jakož i tři přísežní soudcové k tomu procesu deputirovaní.⁴⁸⁸

Dotazové⁴⁸⁹ právní všech svědkův, že jak sluší a náleží, vykonané jsou byly, z toho se dokazuje, že jeden každý z těch na určitém svatém místě právně se najíti dal a tam přísahu složil jak z strany mluvení pravdy, tak taky zachování tajnosti, kterážto přísaha při každé sesi⁴⁹⁰ a opětovaném shromáždění podobně byla opakovaná, jak při dotazování, tak taky při artikulích positionálních anebo vejpovědních; což vše s příloženými svědkami⁴⁹¹ zavřeno bylo a s pečeti nejdůstojnějšího arcibiskupa zapečetěno, a to tolikráte, kolikráte se dokonala sesi, a při začátku nové sesi zase jest odpečetěno. Slovem při uvedení svědkův⁴⁹² na rozvážení přišly jejich osoby, že by byly v duchovní hodnosti postavené, že by byly od stavu vyššího a při veřejných ouřadech v Kralovství českém víry hodné, jakž dokazuje list ustanovených soudcův, daný nejdůstojnějšímu pánu arcibiskupu a svatému shromáždění pořádkův církevních. Po vykonaném dotazování konala se v Praze náležitá práv smlouva, *compulsatio jurium*, kdežto z kněh jak psaných, tak tlačených skrze zběhlé ouředníky kniháren a pamětných komor⁴⁹³ vytažená jsou *documenta* a důvodové k tomu patřící; kterýžto předně skrze přísežného *Notaria*, jakož i skrz *Actuaria* před soudcemi, již tak z kněh vytažení, přečtení a po||[196]tom v náležitý spis *in forma authentica* uvedení byly.^b Posledně však veřejně vyhlášen byl veškeren průvod⁴⁹⁴ a srovnání vejtahu s originalem aneb s pramenem celého dotazování; na to vyvolen byl přísežný dodávatel⁴⁹⁵ všeho toho, mnohými pečeti zapečetěného, pro věrné a jisté dodání do Říma.⁴⁹⁶

Zde pováženíhodná jest věc, že to celé právní jednání nesměřovalo k zasvatořečení nějakého vyznávče, z strany čehož by se bylo muselo státi obzvláště a ouplně dotazování o jeho hrdinských ctnostech, ale všeckno se jednalo k tomu, aby se svatého Jana mučedlnictví vysvětlilo; k čemuž na tom dosti jest dokázati, co jest mučedlnictví, poněvadž v mučedlnictví se obsahuje vznešenost

⁴⁸⁷ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 1.*).

⁴⁸⁸ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 2. §. 1. n. 3.*).

⁴⁸⁹ výsledky

⁴⁹⁰ sezení (z lat. *sessio*)

⁴⁹¹ s výpověďmi svědků (lat. *depositio testium*)

⁴⁹² *Summar. N. 1.*

⁴⁹³ knihoven a archivů

⁴⁹⁴ celý proces (lat. *integer processus*)

⁴⁹⁵ posel

⁴⁹⁶ Vynechána citace v marginálii (*Summar. n. 3. §. 5. et §. 8. 9. 10.*).

všech ctností a svatostí.⁴⁹⁷ Anobř církev svatá všeobecně bez vejminky těm prokazuje příslušnou poctu, jenž mučedlnictví podstoupili, jak učí Bellarmin.⁴⁹⁸ Z té příčiny podobně v Praze jednáno bylo toliko o jistotě mučedlnictví blahoslaveného Jana Nepomuckého, aby z toho samého dukaz se zhotovil pro spravedlivou pověst jeho zázrakův a svatosti.

Rozdílnost ale zázrakův v průvodu přednějších záležití předně na složeném svědectví jedenmecýtma svědkův jak o mučedlnictví, tak o divech a zázracích a o vzešlé z toho obého stálé pověsti. Kteřížto svědkové poněvadž v věku svém převyšují šedesáte lét a svědčí, že to od svých starších slyšeli a ti zase starší, že to podobně od svých předkův slejchali; a vzdy ta posloupná pověst trvala tak, že žádný nikdy tomu neodporoval.⁴⁹⁹ Tedy bezevší pochybnosti a patrně se dokazuje, že po[[197]věst ta tak zůstává stvrzená, jak zapotřebí jest v jedné věci nejstarožitnější.⁵⁰⁰

Druhý rozdíl důkazu založen jest na mnohomnohých kronických pamětech o blahoslaveném Janu jednajících, vzlášť pak na dvouch starobylým písmem sepsaných knihách, z kterýchžto jedna jest vytažená z pamětné knihárny chrámu Páně metropolitánského pražského, druhá pak složená od místra nazvaného Pavel Židek; obě ty knihy že by okolo polovičného času věku patnáctého, to jest v roku tisícím čtyrstým a as padesátým sepsané byly, zkušeni v písmě takovém a od soudcův k tomu nařizených vybraní muži vynašli.⁵⁰¹ Nasledují po těch tři spisovatelové v věku šestnáctém, totiž Václav Hájek, který léta tisícího pětistého čtyrycátého prvního Českou kroniku na světlo vydal, na poručení slavné paměti císaře Ferdinanda Prvního, kteroužto kroniku dříve tři nejpřednější v Čechách páni bedlivě přehlidli a potvrdili, jakož vidět jest z listu té kronice předloženého. Spisovatel druhý jest Jan Doubrava, biskup Olomoucký, muž jak z důstojnosti, tak z učenosti známý, jenžto Historii českou vydal léta tisícího pětistého padesátého druhého. Třetí jest Martin Bořek, kterýžto též věci české tlačiti dal v Wittenberku léta tisícího pětistého osmdesátého sedmého.^c Po těch v hojnosti přicházejí spisovatelové věku sedmnáctého, mezi nimiž nejváženější jest páter Bohuslav Balbín z Tovaryšstva Pána Ježíše, který v létu tisícím šestistým sedmdesátým život služebníka Božího blahoslaveného Jana Nepomuckého tak šťastně a ubezpečlivě z pravdivých památek vytáhl, že ti, jenž po Bollandovi [[198]dovi životy a skutky svatých dále vzdy nařizením papežským popisují, jej též v svém místě do kněh vložili. Balbín pak v předmluvě takto píše: *A já sice nic nepochybují, tak velkého mučedlníka život že již davno v starobylosti předkův našich sepsán jest byl, ale kacírstvo, které v malém čase po smrti blahoslaveného Jana nasledovalo, tím ohněm, nímž kostely i kláštery všeckny u nás strivil, zdá se, že i ten spalilo. Co tedy o blahoslaveném mučedlníku předneseme, v pozostalostech starou rukou psaných od těch lidí, jenž za časů těch živí byli (kterýchž mám důstatek před rukami), i také v tisknutých knihách*

⁴⁹⁷ Z textu vynecháno: jak učí Hostiens, Fagnanus, Gonzales, Pirring, sv. Bonaventura a další (lat. *ut docent Hostiensis, Fagnanus, Gonzales, Pirring, S. Bonaventura et alii*), ovšem citace v marginálii zůstala:

Hostiens. de Reliq. et Vener. SS. in c. 1. n. 5.; Fagnan. n. 16.; Gonzal. n. 5.; Pirring. l. 3. Tit. 44. n. 4.; Bonavent. p. 2. a 2.

⁴⁹⁸ *Bellarmin. l. 1. de Baptis. c. 6.*

⁴⁹⁹ *Summar. N. 1.*

⁵⁰⁰ *Felin. in c. veniens. de Testib. n. 16.; Pignatell. Consult. 241. n. 1. etc.*

⁵⁰¹ *Process. Fol. 401.*

nalezené a s nejvyšší upřímností a svědomím spolu sebráné věci jsou, a to at se nepřipisuje jakékoliv pilnosti mé, alebrž štěstí, že nalezeny býti mohly.⁵⁰²

Ten obý způsob průkazu, totiž svědkův představení a kronické památky, největší vážnost má, na které nejvíce záleží v té nynější případnosti. Neb poněvadž se jednalo o věci jedné nejstarobylejší, bezpochyby že se připustit museli lidé takoví, kterým by nic nescházelo, co na svědka právně přísluší k dosvědčení, jakž učí *Pignatellus*.⁵⁰³ Co se historikův dotýče, jejich svědectví že hodnověrná jsou v jednání o věcech nejstarožitnějších, o tom obzvláště psal vysoce učený bývalý *Promotor* víry Petr František *de Rubeis*.^d Vzlášť ale se povážiti má, že mezi těmi historiky dva jsou kacíři, Martin totiž Bořek a Jan Gluverius; poněvadž tedy i ti vypisují mučení a příčinu, pro kterou byl mučen služebník Boží, odporovati se nemůže, že z toho samého pravda té věci, tak jak ona se zběhla, není dostatečně stvrzená. Nebť protivníkův vyznání jménuje se ||[199] a drží za nejmocnější dokázání a pravdy znamení; poněvadž taková jest síla a moc pravdy, že i odporníky⁵⁰⁴ své dohání časem, aby jí svědectví dali, jak k našemu cíli Bellarmin praví.⁵⁰⁵ Posledně co též sem patří, jest, že ve více jiných svatořečeních služebníkův Božích, když bylo jednáno o ctnostech a zázracích, vždy přípuštění byli svědkové takoví, jenž by jen z povědomé jim pověsti o takovém muži Božím svědectví dali; jak se znamená patrně z dotazování římských soudců, *Auditores rotae* nazvaných,^{506e} v přednesení o svatém Filipu Beniciovi^f a o svatém Tomáši *de Villanova*.^g Též takovou moc a víru obdržely svědectví historická dlé skutečných obyčejů od svatého shromáždění zachovávaných, z příležitosti jednání o blahoslaveném Ceslavovi Odrovanském ve Vratislavi^h a v Monte Policianu o blahoslavené Anyžce.ⁱ

V prvních dvou knihách této historie představili jsme obzvláštná jednání o životě a mučednictví blahoslaveného Jana Nepomuckého, z kterýchž se patrně vidí, že se tu všeckno to nachází, co potřeba jest k dokonalému mučednictví, dle regul theologických a práv duchovních, jakož i dlé skutečných obyčejův v církvi svaté vždy užívaných. Z příčiny té jeden z přítelův právních⁵⁰⁷ při duchovních rozeprech a soudech svatého paláce apoštolského, k vyvedení této rozepře vyvolen a zřízený, v svém učeném spise k svatému shromáždění řeč veda, by mu dovoleno bylo věc tu uvedst soudcům k povážení, mučednictví našeho svatého následujícími vyváděl⁵⁰⁸ důvody.^{509j}

Mučednictví, dí on, vlastně a jak samo v so||[200]bě jest považené dlé smyslu v skutcích apoštolských: *a bude*⁵¹⁰ *mně svědkové v Jeruzalémě i ve všem Jůdstvu i v Samaří a až do posledních končin země*,⁵¹¹ nic jiného v svém jménu nepředstavuje než svědectví, které někdo dává ke cti Bohu o nějaké ctnosti víry, ohněm lásky zapálen, všeckna protivenství i samou taky smrt udatnou myslí

⁵⁰² *Contin. Bolland. Tom. 3. Mensis Maji die 16. Balbin.*

⁵⁰³ Vynechána citace v marginálii (*Pignatell. Tom. 1. Consult. 241. et Tom. 4. Consult. 65.*).

⁵⁰⁴ odpůrce

⁵⁰⁵ *Bellarmin. l. 4. de Eccl. c. 16.*

⁵⁰⁶ *Audit. Rotae Tit. de Fama Sanct. et Tit. de Mirac. Apud Contel. de Canoniz. pag. 520.*

⁵⁰⁷ obhájcův případu (lat. *Patronus causarum*)

⁵⁰⁸ dokládal

⁵⁰⁹ *D. Joannes Franchellucius.*

⁵¹⁰ spr. budete (lat. *eritis*)

⁵¹¹ *Act. 1. 8.] Ale přijmete moc Duchu svatého, přicházejícího na vás, a budete mi svědkové, i v Jeruzalémě, i ve všem Jůdstvu, i v Samaří, a až do posledních končin země.*

snášeje.⁵¹² Vznešenost mučednictví pěknější býti nemůže nad tu, kterou sv. Lev papež vypisuje, kdežto dí: *Poněvadž, nejmilejší, všech ctností vysokost a celé spravedlnosti křesťanské plnost z té lásky pochází, níž Bůh a bližní milován bývá, zajisté láska ta vyšší býti a světleji se stkvíti nemůže na žádném, než na svatých mučedlnicích se nachází; kteří Pánu Ježíši Kristu za všechny usmrcenému tak bližší jsou následováním jeho lásky, jak podobenstvím jeho trápení.*⁵¹³ Nebo vznešenost lásky k Bohu nejvíc na tom pozůstává, že někdo bohatství, čest i život opovrhne, smrt veselou myslí podstupuje dlé slov Páně: *Většího milování nad to žádný nemá, než aby duši svou položil za přátely své.*⁵¹⁴ Kterážto slova považujíc svatý Bonaventura, praví: *Smrt tedy pro Krista na sebe žádati, k smrti se odevzdati a v skutečném ze smrti se potykání radovati se, skutek jest lásky dokonalé.*⁵¹⁵ Z té příčiny zavírá sv. Tomáš, že se největší skutek dokonalosti obsahuje v mučednictví.⁵¹⁶

Ten tedy veliký skutek mučednictví nepozůstává jedině na tom, aby někdo smrt podstoupil pro pravdu svaté víry, ale obsahuje také vykonání takového skutku, který by v sobě ukázal ctnost křesťanskou a skrze tu k Bohu cílil. Nebo jako skutkové, které on poroučí, té víry, kterou vníť držíme, v sobě obsahují zevní vyznání, tak titěž skutkové, jakožto k Bohu směřující, příčinu dávají k mučednictví, jakž Pán praví: *Blahoslavení, kteříž protivensství trpí pro spravedlnost, neboť jejich jest království nebeské.*⁵¹⁷ Skrz ale to slovo *spravedlnost* zde že se rozumějí rozličné ctnosti, které mohou býti příčina a cesta k mučednictví, tak vykládá sv. Tomáš a jiní.⁵¹⁸ To všecko dokazují příkladové z upsání církevních vzatí, nimiž se učíme, že mnozí Kristoví hrdinové ne vzdy zpřima pro nějaký článek víry, ale také pro nějaký ctnostný skutek, dlé učení té svaté víry prokazaný, čest mučednictví příslušnou jsou dosáhli. Tak svatý Stanislav, biskup krákovský,^k když jest Boleslava, krále polského, pro nepořádnou chlipnost do kladby dal, od něho, slouže mši svatou, léta tisícího sedmdesátého devátého zabít, mezi mučedlníky svaté od *Innocentia IV.* počten jest.⁵¹⁹ Tak se též stalo s Tomášem Kantuarinským^l od Alexandra III., který rozličně soužen jsa od Jindřicha Čtvrtého, krále englického, předně bezbožnými rukami, an o tom král ani nevěděl, zamordován jest byl léta tisícího stýho sedmdesátého z příčiny té, že totiž svobody a nadání církve svaté a kněžstva zastával a hájil, jak zase zapsal *Baronius.*⁵²⁰ Světla bych slunci přidával, kdybych tu věc dále dotvrzoval. Jiní příkladové se viděti mohou u kardinála *de Laurea.*⁵²¹

Načež když se pozoruje, patrné jest, že v této naší rozepři všecko se vynachází, co k mučednictví jest nevyhnutelná potřeba. Nebť ponejprve patrné jest ze všech představených až posavade věcí, kterak blahoslavený Jan po vystalém

⁵¹² *D. Thom. 2. 2. q. 124. a 4.; Cardinal. de Laur in 3. sentent. Tom. 3. p. 2. Dist. 20. a. 1.*

⁵¹³ *S. Leo serm. de S. Laurentio.*

⁵¹⁴ *Joann. 15.] Io 15,13: Většího milování nad to žádný nemá, než aby duši svou kdo položil za přátely své.*

⁵¹⁵ *S. Bonav. Opuscul. Apolog. Pauper. Resp. 2. c. 1.*

⁵¹⁶ *S. Thom. ibid. a. 3. Corp.*

⁵¹⁷ *Matth. 5. 10.] Blahoslavení, kteříž protivensství trpí pro spravedlnost: neb jejich jest Království nebeské.*

⁵¹⁸ *D. Thom. 2. 2. q. 124. a 5. Corp.*

⁵¹⁹ *připočten jest, připsán jest*

Joann. Longinus in vita c. 8.; Baron. in Adnot. ad Martyrolog. Rom. die 7. Mart. Lit. A.

⁵²⁰ *Baron. ad ann. 1170 et 1172.*

⁵²¹ *Laurea in 3. sentent. Tom. 3. p. 2. Disp. 20. a. 7. n. 108. et seq.*

vězení a poutách, po škrípci a mučení smrt podstoupil, v řece utopen na poručení Václava krále. Povědomo jest, kterak on s veselou myslí přijal trápení a smrt, ||[202] protože častěji žádán od krále, jehožto ukrutnost tajiti se nemohla, vždy ke všemu odpovídal, nesluší tajnost zpovědi vyjevovati. V vězení na obětovanou⁵²² sobě svobodu a propuštění rači volil deleji zůstati, než žádosti krále zadost učiniti. Na škrípci natažen, nevydával se v nařikání, ale jen z ust jeho pocházelo nejsvětějších jmén Ježíš a Marie stále vzdychání. Posledně před knížetem, silněji nastupujícím na zrušení zpovědné tajnosti a smrti mu vyhrožujícím, nic se nerozmejšlel, ale slovy i skutky naproti té svatokradežnosti svatě horlil a odporoval.

Příčina pak mučedlnictví jest dostatečně důvodna ta, že muka i smrt trpěti musel Jan, aby zpovědné tajnosti ani v nejmenším neurazil. Kteréžto tajnosti zachování ačkoliv pod tu příčinu, pro kterou články víry svaté a jiná mnohá tajemství věříme, a mezi věci ty, které věříme, nepřichází tak zpříma, že by se řícti mohlo jej býti pro víru usmrčeného (jako se dalo s věřícími při počátku církve, kdežto oni zpříma pro víru umírali), nicméně bez všeho odporu se býti zdá, že jeho vystálé trápení přičítati se musí skutku té a takové ctnosti, která má za cíl a konec samého Boha; kteroužto Jan před očima maje, korunu mučedlnickou sobě zejskal. Čehož nejznamenitější příčina jest tato, poněvadž Bůh krýje hříchy, kteří jsou moci a klíčům církve skrz svátost pokání svěřeni v knězi místodržicím Boha, v knězi též, by on se s Bohem srovnal, nejvyšší jest povinnost k těch a takových hříchův tajení. Takže jestli kdy tu povinnost přestoupí, svatokradežnosti se dopouští, jakožto příkázání Božího v věci svaté přestupný rušitel, jakž učí sv. Tomáš a jiní theologové, s nimiž ||[203] se srovnávají Pirring, *Fagnanus* a jiní.⁵²³ Z čehož pochází to, že jako zpovědník co nejpříkřejí jest zavázán k zachování tajnosti, tak kolikrátkoliv se přihodí, že pro tu příčinu smrt by podstoupil, mučedlnické koruny a odplaty dosahuje, žádné pochybnosti nejní, jakž vznešeně učí *Malfesius*, jehožto slova sem postavit sluší: *Zpovědník vyslyše zpověd, zavázán jest všeckno, co slyšel v zpovědi, tak jako v svém srdci zapečetěné mlčet a tajit, tak aby žádným způsobem a z žádné příčiny zpříma neb skrz jakýkoliv okolek nic nevyjevoval a raději smrt vesele podstoupil. Nebť tak bude Kristu mučedlník pro obhajení jeho svatosvatých svátostí, jakž víra učí.*⁵²⁴

K tomu všemu připadá zazračné nalezení těla blahoslaveného Jana a jeho slavné vnešení do metropolitánského kostela svatého Víta mučedlníka, naproti pak tomu pomsta na toho, jenž smrti původem byl. *Item* pověst o svatosti a zázracích při jeho smrti i při hrobě i jinde, jeho orodováním způsobená, což vše v této historii ze soudných a právních dotazování⁵²⁵ vybrané jsme sepsali. O nepamitendlivé⁵²⁶ jemu činěné cti, jejíhožto začátku žádný z lidí nepamatuje, přednešeno bylo svatému shromáždění duchovních pořádků, že ačkoliv vykládati tu čest zde by se nezdálo zapotřebí, poněvadž se věc ta až tam zachovati může, kde se bude list Urbana Osmého z strany vymíněné případnosti považovati, nicméně může se skrz učiněnou zmínku zde o nejstarobylejší cti tím samým více poznati jeho svatost; jakožto která čest se mu dítí nemohla dřív, než byl mučedlníkem. Jakož dobře známenal sv. Řehoř,

⁵²² nabízenou

⁵²³ *S. Thomas supplem. 3. p. q. 1. a. 1. ad 1. et 2.; Pirring. l. 5. Titul 31. n. 12.; Gonzalez in cap. Si Sacerdos. de Off. Jud. Ordinarii.; Fagnan. in cap. Omnis de Poenit. et Remissior. n. 27.*

⁵²⁴ *Malfes. Tract. 7. de Poenit. c. 2. n. 12. et 16.*

⁵²⁵ soudního procesu

⁵²⁶ nepamětné

jednaje o tom, co po mučedlnictví svatého Hermenegilda nasledovalo,^m kdežto takto dí: *V kteréžto připadnosti považovat ||[204] musíme, že by se vše bylo nemohlo díti, kdyby byl Hermenegildus kral pro pravdu víry neumřel.*⁵²⁷ Z té příčiny nětco se zde ponavrhne, skrz což se dokazuje, že jest se začala našemu svatému čest hned od času jeho usmrcení prokázovati.

Již sice se svrchu jednalo o složení jeho těla v chrámě Páně svatého Kříže velebných paterův *de poenitentia* nazvaných a o jeho přenešení do metropolitánského neb hlavního kostela. Obširně pak vypisujíc okoličnosti *P. Balbinus*, povídá, jak se lid sběhl, jak tělo líbal, jak blahoslaveným jej nazýval, jak bylo všudy zvoněno, jak mu počestný nápis učiněn jest;⁵²⁸ z čehož on myslí, že se od toho času čest, o které jednáme, začala, řka: *Aniž ta čest nedavno začatá a nová se řicti může, než hned od jeho smrti a před všelijakou pamětí těch, kteří po dnes živi jsou, a odevšech jest mu prokazovaná.*⁵²⁹ S ním, v krátkosti to sice představujíc, co on obširně vypsál, se srovnávají starožitnější historikové, totiž Hájek, Paprocký a *P. Tanner*.⁵³⁰ Z těch spisovatelů mnohonásobné způsoby viděti jest ke cti svatého Jana prokázované, mezi kterými nejpřednější místo má (k našemu předsevzetí)⁵³¹ titul *blahoslaveného a mučedlníka* jemu daný. Což jest zaznamenal Hájek a *Balbinus*,⁵³² když píší, že u hrobu Jana zavěšená byla modlitba s tím slovem *blahoslavený*, jakož i na mřížích, pro přiochránění hrobu postavených, že byly železné tabulky jménem *blahoslaveného a mučedlníka* ozdobené; a dokládá, že víc než před sto lety od starobylého veršovce vydaná byla píseň s téhožtéž titule nápisem, anobřž nejináč než *blahoslaveným a mučedlníkem* že jej historikové nazývají.⁵³³ Což všeckno dotvrzují mnohem ouplněji svědkové přisežní, že jménem *svatého, blahosla||[205]veného a mučedlníka* ctěn byl tento muž Boží od času nepamětlivých, jakkoliv pro jisté a důležité příčiny nejvyšší, pořádný, v duchovních věcech vrchní proti tomu se byl stavěl.⁵³⁴

Druhý způsob jemu dané počestnosti zakládá se na tom, že blahoslavený Jan se nachází přičten mezi svaté zastupce Českého království, nebť jest to patrné z té společné počestnosti, která se mu s jinými patrony svatými téhož království prokazuje.⁵³⁵ V zakristii hlavního kostela svatého Víta mezi obrazy českých svatých orodovníkův vidí se před dvěma věky malovaný obraz blahoslaveného Jana,⁵³⁶ obzvláště pak se znamená z toho, že on mezi patrony Českého království se ctí, poněvadž na hrob jeho postaven jest byl svícen, jehožto spodní díl dlé zaznamenání kronického patera Tannera a dlé svědkův⁵³⁷ dokazuje se býti jedné obzvláště staré památky, který s časem skrze vysokou štědrost nejosvícenějšího arciknížete rakouského Leopolda krásně jest obnoven, obsahujíc na sobě i ostatních svatých patronův českých vyobrazení, i to svrchu řečené blahoslaveného Jana. Třetí patrné

⁵²⁷ *S. Gregor. l. 3. Dialog. c. 31.*

⁵²⁸ *Summar. n. 10. §. 3. 6. 7.*

⁵²⁹ [*Summar.*] *N. 24. §. 8.*

⁵³⁰ *Summar. n. 8. 24. §. 12.*

⁵³¹ dle našeho názoru

⁵³² *Summar. ibid.*

⁵³³ *Ibid. §. 11. ad 19.*

⁵³⁴ spr. aniž by se proti tomu stavěl (lat. *nemine, vel Ordinario contradicente*)

Summar. n. 25. §. 1. ad §. 14.

⁵³⁵ *Balbinus; Summar. n. 24. §. 1.*

⁵³⁶ *ibid. §. 9.*

⁵³⁷ *P. Tanner; [Summar.] n. 27. §. 1 usque ad 10.*

znamení, v jaké on veřejné cti jest, z toho se vidí, že se ustavičně k jeho hrobu hrne z rozličné důstojnosti a stavu mnohomnožství lidu.⁵³⁸ Slavné paměti Ferdinand, toho jména První císař, který léta tisícího pětistého čtvrtého⁵³⁹ v Pánu usnul, kdykoliv do Prahy přišel, vždy u hrobu Jana kleknout obyčej měl, jehož v tom nasledovali Ferdinand Druhý i Třetí, který to obzvláště předsevzal, aby ten služebník Boží slavně za svatého vyhlášen byl.⁵⁴⁰ Ten pobožný obyčej ke cti blahoslaveného Jana zachovávali též za našich časů císařove, Leopold totiž a Josef slavné paměti, ||[206] jakož i posledně nejmilostivější císař pán skutečně kralující Karel, toho jména Šestý, a všickni nejpřednější páni v království místopřímci, prv než se k rozličným věcí řízení oddají do pokojů tribunálních, hrob svatého navštěvují.⁵⁴¹ Ten pak sběh jak lidu světského, tak duchovenstva všeho rozličného (nic se tomu nikdy na odpor nestavě nejvyšší zde pořádný vrchní duchovní) že od časův všecknu památku nyní živého lidu daleko převyšujících až po dnes trvá, z proukázání svědkův dostatečně se potvrzuje.

Nejvíce pak tu takovou čest viděti jest na den vejroční mučedlnictví blahoslaveného Jana, kdežto se sem schází obyčejně nejvíce lidu, ano víc než na slavnosti jiných svatých patronův Českého království;⁵⁴² odkudž pověst o jeho svatosti se tak říkáje přejší z pobožného spíknutí lidu jak duchovního, tak světského, urozeného i obecného, starého i mladého, aby služebníka Božího poctili. Tentéž sběh se děje v chrámě Páně na místě, kde on narozen jest, vystaveném, kdežto od starodavních a nepamětných časů slavnost se držívá s chvalořečným kázáním o ctnostech jeho a se mší svatou o nejsvětější Trojici.⁵⁴³ Nad to pak, že jest tam chrám ten Páně vystaven, připadá i to, že ke cti toho svatého jest i oltář posvěcen v hlavním kostele metropolitánském.⁵⁴⁴ Ten oltář stojí z jednoho i z druhého konce svatého hrobu muže Božího od časů tak давých, že jeho počátku žádný nepamatuje; a po vyvržení z Čech Fridricha, hraběte Palatinského, když jest chrám pražský hlavní (který od kacířů k světským věcem potřebován poškvřněn byl) zase církevním obyčejem k vykonávání v něm služeb Božích ||[207] připojen, oltář tentéž léta tisícího šestistého dvacátého prvního poznovu jest ke cti blahoslaveného Jana Nepomuckého Bohu požehnaný. Čehož se jistá zpráva našla tenkrát, když jsou byly přehlížené relikvie neb ostatkové svatých v tom téhož oltáře posvěceném kamenu, které přehlížení se stalo od nejosvěcenějšího knížete arcibiskupa pražského dne dvacátého šestého měsíce července léta 1719.

Neb když jest kámen ten oltární otevřen a odpečetěn byl, nalezená jest mezi svatých ostatky dvojí cedulička na pergamentu psaná takto: *Léta Páně tisícího šestistého prvního*⁵⁴⁵ *dne šestnáctého měsíce července my, Jan, z Boží a apoštolské stolice milosti arcibiskup pražský, kníže, Legatus natus etc., posvětili jsme oltář ke cti blahoslavené Panny Marie Navštívení, svaté Lucie, svaté Otilie, svatého Klimenta a blahoslaveného Jana Zpovědníka etc.*⁵⁴⁶ Druhá cedulka, též na pergamentě psaná, oznamovala, že ten týž oltární svatých relikvií kámen byl přehlížen léta tisícího

⁵³⁸ Balbin. [in Summar.] n. 24. §. 1.

⁵³⁹ spr. 1564 – chybí číslovka šedesátého (lat. *millesimo quingentesimo sexagesimo quarto*)

⁵⁴⁰ Balbinus. [in Summar.] *ibid.* §. 6. et 7.

⁵⁴¹ [Summar.] n. 26. §. 9.

⁵⁴² Summar. n. 26. §. 1. q. 11. 14. §. 15.

⁵⁴³ Balbin. [in Summar.] n. 24. §. 17. 18. n. 26., z lat. vynechán §. 16.

⁵⁴⁴ Summar. n. 33. a §. 1. etc.

⁵⁴⁵ spr. 1621 – z letopočtu vypadla číslovka dvacátého (lat. *millesimo sexcentesimo vigesimo primo*)

⁵⁴⁶ [Summar.] n. 35. §. 1. et 2.

sedmistého šestého z moci arcibiskupské, v kterýžto čas ta první cedulka byla nalezená a svědkům k tomu povoláním ukazaná. Což se vše proto dalo, aby se plnou jistotou vědělo, že oltář ten ke cti také blahoslaveného Jana Zpovědníka, jináč Nepomuckého, posvěcen jest byl. Až potud' přítel rozepří svatého paláce apoštolského.

Zde užitečné jest, aby se představil počet mší v kostele metropolitánském pražském ke cti svatého Jana Nepomuckého sloužených v tyto poslední léta, jakož i přijímání velebné oltářní svátosti k jeho počestnosti vykonaných:||

[208] Léta 1723

Slouženo jest mší svatých osmdesáte dva tisíce šest set sedmdesáte dvě. To jest: 82672.

Přijímání vykonaných dva miliony padesáte pět tisíc tři sta šedesáte a jedno.

To jest: 2055361.

Léta 1724

Slouženo mší svatých šedesáte pět tisíc sedm set devadesáte tři. To jest: 65793.

Přijímání vykonáno dva miliony šest set devadesáte tři. To jest: 2000693.

Léta 1725

Slouženo mší svatých šedesáte jeden tisíc šest set a osmdesáte sedm. To jest: 61687.

Přijímání vykonáno jeden milion padesáte tisíc a dvě stě. To jest: 1050200.

Léta 1726

Slouženo mší svatých padesáte osm tisíc devět set a padesáte. To jest: 58950.

Přijímání vykonáno jeden milion čtyřyceti osm tisíc čtyry sta devadesáte jedno.

To jest: 1048491.

Léta 1727

Slouženo mší svatých padesáte sedm tisíc osum set devadesáte devět. To jest: 57899.

Přijímání vykonáno jeden milion sto třiceti jeden tisíc sedm set třiceti dvě.

To jest: 1131732.

V pěti létech

Mší všech spolu	Přijímání všech spolu
82672	2055361
65793	2000693
61687	1050200
58950	1048491
57899	1131732
<i>Summa</i> 327001	<i>Summa</i> 7286477
Tři sta dvacetí sedm tisíc a jedna.	Sedm milionů dvě stě osmdesáte šest

[209] Jiný ještě způsob cti (mluví dále advokat svatého palace) vychází ze zavěšených obětí, z rozsvícených lamp a svíc při hrobě blahoslaveného Jana v Praze i v chrámě nepomuckém, jakož i z obrazů nejstarodavnějších s palmou a paprškami, kterážto jsou znamení svatosti a mučedlnictví, když o tom ví a se neprotivuje pořádná vrchnost duchovní.⁵⁴⁷ Posledně té cti důvod povstává z chválozpěvu vytištěného, mezi jinými na světlo vydanými ke cti nejblahoslavnější

⁵⁴⁷ *Balbinus, Tanner [in] Summar. n. 24. §. 3. etc.*

Panny a svatých patronů českých od Bertholda Jiřího Pontana léta tisícího šestistého druhého; a z modlitby v trojí řeči, v české, německé a latinské, na světlo vydané, o níž zmínku činí *Balbinus*, dokladaje, že se nachází při hrobě blahoslaveného zavěšená a od schazejícího se tam lidu pobožně říkaná bývá.⁵⁴⁸ V tom obém se postavují blahoslaveného Jana činy s velikou chválou a s jménem *blahoslaveného, svatého a mučedníka*. Jak pak ale vysokého povážení zasluhují ti způsobové cti jemu prokazované, každý vidět může a dost se zdá býti na tom, že způsoby takové učitelové vzdy připouštějí k dukazům cti nejstarobylejší, jakž jest číst u Bellarmina a jiných.⁵⁴⁹ Načež svaté církevních pořádků shromáždění všecky ty věci za pravé a spravedlivé přijalo, uznalo a stvrdilo. Tak advokat římský.

Ten ale chvalozpěv, v veřejnosti těm starým časům obyčejné složený a z knihy pontanské *Svatých písní* o blahoslavené Panně a svatých orodovnicích Království českého vytažený, o sv. Janu Nepomuckém, kanovníkovi a mučedníkovi pražském, takto zní:⁵⁵⁰||

[210]

Hymnus anebo chvalopíseň

*Mezi tak slavnými českýma ochranci
Nebudeš v menší cti, Jene Nepomucký.
Život tvůj, práce tvá tebe oslavila,
Jakož i důstojnost hlavního kostela.
Sotva co většího mohou k počestnosti
Dát cizí krajiny k Janové hodnosti;
Jak mlčenlivého církve zpovědníka,
Zem česká velebí též i mučedníka.
Když krále Václava, muže zůřivého,
Královna Joanna napomíná z zlého,
Ve vši však tejnosti, lásce, upřímnosti,
Jako lev sapal se, nemoha to snesti,
Jak proti Joanně, tak proti Janovi
Zpovědníku, pražskému kanovníkovi.
Odtud' rozličné k zkáze hledal příčiny
A žádal vyzvědět její z Jana viny.
Z kterých ona jemu se kdy zpovídala,
Když na se s plačem v zpovědi žálovala.
Kněz dí mlčenlivý ku králi zmužile:
Nevím já nic zlého o královně milé;
Byť bych třeba věděl, nesmím to prozradit,
Neb tejnost zpovědi zapovídá mluvit.
Král jsa rozlicený, skrz žálař, vězení,
Skřípec a mučení chtěl nutit k mluvení.||
Když ale od Jana nic nemoh zvědět,
Dal jest jej v čas noční do řeky shoditi.*

[211]

⁵⁴⁸ *Balbin*. [in] *Summar*. n. 24. §. 2. n. 31.

⁵⁴⁹ *Bellarmin*. l. 1. de Sanctis c. 13. et Beatiss. et l. 1. de Reliquiis SS. c. 1.; *Pignatell*. Tom. 1. Consult. 244.

⁵⁵⁰ *Summar*. n. 31.

*Kdežto jasné hvězdy tělo osvítily
 A svaté mlčení slavné učinily.
 Znamená svou vinu král celý zděšený,
 Jinam se uchýlil, by byl spokojený.
 Lid se mnohý sešel, maje z toho radost,
 Chválil na vysosti Boha divotvornost.
 Kanovníci pražští s velkou uctivostí
 Jeho svaté tělo s obzvláštní slavností
 Na hrad jsou přinesli do chrámu hlavního,
 Položili do hrobu mramorového.
 Uč se, ó hříšníče, tvé hříchy netajit,
 Nýbrž v zpovědi vzdy naležitě mluvit.
 Ty však, kněže Boží, uč se též mlčeti,
 Cožs v zpovědi slyšel, nikdy nezjeviti.
 Nebť to skrz dívy zazračně Bůh stvrzuje,
 Když u hrobu jeho hance zahanbuje.
 Ó před nebem slavný mučedlníče Boží,
 Skrze tvé zásluhy vypros z nebes zboží,
 Bychme všichni spolu hanby věčné ušli
 A skrz pravou zpověď do království přišli.
 Čest, sláva buď Otci, též i jeho Synu,
 spolu díky věčné i Duchu svatému.*

V knize, jež se nazývá *Acta Sanctorum, Skutkové svatých*, od spisovatelů po smrti Bollanda k tomu nařizených hodnověrně sepsané, z knihy P. Balbi[[212]]na vzatá se čte nasledující modlitba, kteroužto až podnes při hrobě svatého Jana zavěšenou, v řeči české, německé a latinské pobožně říkati lid obyčej má:⁵⁵¹

Blahoslavený Jene, mučedlníče a orodovniče, v Nepomuce v Království českém rodilý, na Zámku pražském v kostele svatého Víta kanovníče, jenžs proto že jsi nechtěl na žádost a nutkání Václava Čtvrtého krále nad manželkou svou,⁵⁵² že ona ho častěji k polepšení života napomínala, mstíti se chtějícího, před i po mučení její zpovědi vyjeviti, do řeky Moldavy⁵⁵³ z mostu shozen, od světel v noci nad řekou, kde tvé tělo leželo, se ukazujících, jakožto od nejjistějších tvé nevinnosti a svatosti svědkův ukazán, pak slavně odevšeho duchovenstva a lidu do hlavního kostela vnešen jsi byl. Kdežto až podnes, kdo by tvého hrobu neuctil, světské hanby obyčejně neujde, nebo ty jsi podivnou, neslychanou a věčnou památku pro obhájení tajnosti svaté zpovědi po sobě zanechal. Skrz ty tvé zásluhy a dary od Boha tobě udělené prosíme pokorně a důvěrně, vypros nám u všemohoucího Boha tu milost, aby se hněv jeho ukrotil, pokuty hříchův našich, totiž mor, hlad, vojnu a jiné jak duše, tak těla trestání, milostivě odvrátil, abychom my mohli před smrtí se zpovídati, za hřích[[213]]chy zadosti činiti, všemu nebezpečenství a hanbě světské i lidskému pokušení ujíti, Bohu se líbit a spojení s ním býti, život chvalitebně skonat a k životu věčnému přijíti. Skrze Ježíše Krista, Pána a Spasitele našeho. Amen.

⁵⁵¹ Summar. n. 31.

⁵⁵² jeho

⁵⁵³ Vltavy

Mímo té nejstarožitnější ještě jiné tiské k svatému Janu Nepomuckému Pražanům milé modlitby následující jsou:

Modlitba

Svatý Jene Nepomucký, mučedlníče slavný, vyžádej temnostem rozumu mého hříchův všech pravé poznání, zkroušenou litost, upřímnou zpověď a dokonalé zadostčinění, abych skrz orodování tvé zasloužil tvář Boží viděti, skrze toho, jenž přebývá v světle nepřístupitelném,⁵⁵⁴ svatého Boha. Amen.

Modlitba⁵⁵⁵

K svatému Janu Nepomuckému za odvrácení hanby

Dopřej, prosíme, všemohoucí Bože, modlitbám našim, které ke cti svatého Jana ||[214] mučedlníka tvého činíme, milostivě dobrotivých uší, bychom jeho zásluhami a orodováním přichránění, od hanby a potupy časné vysvobození, před smrtí hříchy naše upřímnou zpovědí vyznání, spasitelným pokáním vymazati a k břehu spasení šťastně se dostati mohli. Skrz Krista Pána našeho. Amen.

Modlitba

Ke cti zázračného jazyka svatého Jana Nepomuckého

O požehnaný jazyku svatého Jana Nepomuckého mučedlníka, který jsi vzdy Boha chválil a k jeho chválám i jiné vzbuzoval, tebe já ponížene a s počestností líbám, abych skrz orodování svatého mučedlníka, co se mlčeti má, mlčeti, co se pak mluvit má, se vzděláním a s prospěchem bližního mého mluvití uměl; jakož i všechny křivdy trpělivě snášejíc, protivníkům mým⁵⁵⁶ odpustil a tak dlé dobrolibezné vůle Boží živ byl i umřel. Amen.

O těch tedy věcech aby koučlivému obdržení slavného svatořečení služebníka Božího Jana Nepomuckého právně a pořádně se vědělo, musilo se státi trojí dotazování soudcovské; dvoje totiž z ||[215] moci a nařízení pořádného, nejdůstojnějšího knížete arcibiskupa pražského, jakž jsme již nahoře pravili, a třetí z moci a nařízení stolice apoštolské. Dotazování první o pověsti svatosti, mučedlnictví a zázrakův začalo se léta tisícího sedmistého patnáctého, konec vzalo léta tisícího sedmistého devatenáctého. Dotazování druhé o počestnosti, která se svatému Janu dala v časech těch, kteří se mnohem dáleji zpatkem vztahovaly než nynější pamět lidská, začalo se téhož věku léta devatenáctého a přišlo ku konci léta dvacátého třetího;ⁿ oboje to dotazování potom od svatého duchovních pořádků shromazdění, jakož i od nejvyššího papeže *Innocencia* Třináctého potvrzeno jest. V kterýžto také čas tentýž nejsvětější papež dovolil mši svatou a hodinky kněžské na veřejný den mučedlnictví téhož blahoslaveného říkati; v Čechách sice dlé pořádnosti druhého rozdílu, ve všech pak zemích nejjasnějšímu domu rakouskému

⁵⁵⁴ nedosažitelném

⁵⁵⁵ Viz B. Balbinus, Acta Sanctorum, c. IV, § 28.

⁵⁵⁶ svým

přináležejících a skrz celou Germánii dlé pořádnosti poloudruhého rozdílu.^o Kteréž milosti a papežské přízně rozšíření v témž roce⁵⁵⁷ dvacátým třetím obdrželo Království polské, Vejvodství lithvanské a všechny krajiny k Polsku přináležející.

Když se pak vzdy dále rozmahala pobožnost k tomu svatému mučedníkovi, jehožto svátek také v Římě v kostele německého národu pod titulem svaté Marie Panny, obyčejně řečeném *dell'Anima*, slavně svěcen jest (skrze přičinění nejvznešenějšího pána kardinála z Althan, ustanoveného tam plnomocníka císařského a řečníka v příčině svatořečení), slavnost tu nasledovník naddotčeného pá||[216]na kardinála v těchýchž ouřadech nejvznešenější kardinál *Alvarus Cinfuegos* z Tovaryšstva Ježíšova vzdy na potom zachoval a nový list od svatého duchovních pořádků shromáždění léta dvacátého druhého v tomto našem věku obdržel k dovolení, aby se stalo z moci apoštolské nové dotazování na život, mučednictví a zázraky svatého Jana. Dotazování to bylo třetí, léta věku téhož dvacátého třetího začaté, dvacátého patého dokonané; které když jest právně rozváženo a vážně rozmyšleno v svatém duchovních pořádků shromáždění bylo, Nejsvětější církve svaté otec a papež, toho jména Benedikt Třináctý, na stálou prosbu vysoce důstojného pána Jana Rudolfa hraběte z Špork, kanovníka pražského a nyní biskupa adratenského, v té příčině nastupníka právně zřízeného, zřídil jest jedno shromáždění z pěti nejvznešenějších pánu kardinálů k rozsouzení: *Zdaliž by důkladná povědomost před rukami byla o mučednictví a příčině mučednictví.* V kterémžto shromáždění snešeno bylo, že takť jest, a to skrz dekret tístěný dne dvanáctého měsíce ledna léta věku tohoto dvacátého osmého, kterýžto dekret o tom všem, co až posavad praveno bylo, takto zní:|

[217]

Decretum^p

Pragens. o svatořečení aneb vysvětlení mučednictví
blahosl. Jana Nepomuckého, kanovníka hlavního kostela pražského

Po dovolené a od svatého duchovních pořádkův shromáždění učiněné patnáctého dne měsíce unora léta tisícího sedmístého dvacátého prvního komisi z příčiny blahoslavení a svatořečení aneb vysvětlení mučednictví služebníka Božího Jana Nepomuckého, kanovníka hlavního kostela pražského, blahoslaveným nazývaného, a po nasledovném té komisi potvrzení dne prvního měsíce března téhož léta od svaté paměti Klimenta, toho jména papeže Jedenáctého, pokračováno bylo k vyzkoumání toho usouzení, které vydané bylo od arcibiskupa pražského z strany případnosti vymíněné⁵⁵⁸ skrz dekrety Urbana, svaté paměti papeže toho jména Osmého, neboližto z strany veřejného ctění, nadřečenému blahoslavenému Janu Nepomuckému ||[218] od nepamětlivých časů prokazovaného, v dotazování mocí jeho pořádnou v jeho arcibiskupské radě nařízeném. Kteréžto usouzení okolo dne patnactého měsíce března léta tisícího sedmístého dvacátého prvního na přednešení vysoce důstojného pána kardinála z Althann, v té příčině přítele právného,⁵⁵⁹ od svatého duchovních pořádkův shromáždění stvrzené bylo, načež nasledovalo všeho toho potvrzení od *Innocencia*, svaté paměti toho jména papeže Třinactého. Na to pak dne sedmého měsíce června téhož léta naddotčené svaté shromáždění s milostivým

⁵⁵⁷ avšak v lat. *anno sequenti*, roku následujícího – překlad změněn ve snaze napravit logický nesmysl, vzniklý ovšem už chybnou datací v úvodu odstavce (viz vysv. k)

⁵⁵⁸ případu vyňatého

⁵⁵⁹ lat. *Ponens* = navrhovatel procesu

téhož Nejsvětějšího otce svolením hodinky kněžské se mší svatou ke cti nadřečeného blahoslaveného, jakožto o jednom mučedníkovi, v Království českém dlé pořadnosti druhého rozdílu (*sub ritu duplici*), dlé pořadnosti pak poloudruhého rozdílu (*sub ritu semidupl.*) v celé Germánii a ve všech dědičných zemích nejosvěcenějšího domu rakouského, říkati a téhož blahoslaveného tělo vyzdvihnouti a na oltář tak, jak by způsobem usoudil arcibiskup pražský, že se vyložiti může, povolilo. Ty pak hodinky kněžské v létu tisícím sedmistým dvacatým třetím povolené byly celému duchovenstvu světskému i řeholnímu obojího pohlaví v celém Království polském, v Vejvodství lithvanském a v krajinách témuž království připojených, by se od všech říkaly dlé pořádku poloudruhého rozdílu (*sub ritu semidupl.*). Což všeckno když se stalo, když se mocí a nařízením apoštolským, mocí listův dovolujících a poroučenlivě dohanějících, od svatého duchovních pořádkův shromáždění v roce tisícím sedmistým dvacatým druhým vydaných, nové rozličné dotazování se opakovalo o životě, svatosti, o mučednictví a zázracích ihned od toho blahoslaveného pochazejících, o jejich jistotě a podstatnosti, nato v svatém shromáždění dne 3. srpna léta tisícího sedmistého dvacátého šestého, s povolením nejsvětějšího pána našeho Benedikta Třináctého drženém, jakož i stvrzeném, tentýž nejsvětější pán náš na poníženou prosbu hraběte Jana Rudolfa z Spork, kanovníka při nadřečeném kostele metropolitánském a v té příčině od slavné kanovníkův pražských kapituly schválně sem vyslaného suplikanta, Jeho Svatosti papežské podanou, aby v té svatě rozepři z strany mučednictví a o příčině téhož mučednictví těžkost považována býti mohla, ustanovil obzvláštní shromáždění pět vysoce důstojných kardinálů ze svatého shromáždění vybraných v ||[220] sobě obsahující, totiž kardinála *Origi*, *Salerni*, *Cienfuegos* a *Pipia*. V kterémžto shromáždění v nepřítomnosti vysoce důstojného pána kardinála z Althann, jakožto věc tu celou vedoucího, na jeho místě ustanovený vysoce důstojný pán kardinál *Cienfuegos*, když jest dne 9. měsíce ledna léta 1728 přednesl a světle představil nasledující otázku a její těžkost: *Zdaliž se dostatečně ví o mučednictví a o příčině téhož mučednictví v tom příběhu a k pokračování skutečnému etc.*, všickni jednomyslným usouzením vyřkli: *Ovšem, ví se o tom obojím dostatečně, že se pokračovati dále může k považování divův a zázrakův*. Učiniv tedy já vědomost, jakožto sekretář, nejsvětějšímu pánu našemu o tom usouzení, Jeho papežská Svatost to potvrdila a dekretální list vydati a vyhlásiti poručila. Dne 12. měsíce ledna léta 1728.

N. kardinál Coscia^q

místo pečetě

N. M. Tedeschi, arcibiskup apamenský, svatého pořádkův církevních shromáždění *Secretarius*^r

Načež dne 11. ledna léta 1729 shromáždění nejvznešenějších kardinálův a mnohých theologův a rad svaté kongregaci duchovních pořádkův na poručení Jeho papežské Svatosti držané bylo o považování zázrakův, totiž *Zdaliž by se vědělo o dívech a o jakých*. V kterémžto shromáždění čtyry potvrzení byli: totiž o neporušení jazyka svatého, o jeho krevnatém nabobtnání okamžením u přítomnosti soudcův od apoštolské stolice ustanovených a jiných svědkův mnohých, o uzdravení zmrtvělého levého ramena v okamžení Terezie Krebsový, o zachování od utopení a smrti Rozalie Hodankový, která padla do řeky. Z strany kterýchžto zázrakův dne osmnáctého téhož měsíce ledna i téhož léta vyšel a vyhlášen jest dekretální list, v kterém potvrzení byli ti zázrakové v tato slova:

Decretum

Pragens. z strany svatořečení blahosl. Jana Nepomuckého,
kanovníka pražského při kostele metropolitánském

U přítomnosti nejsvětějšího pána našeho Benedikta Třináctého dne jedenactého měsíce ledna léta 1729 držané bylo generalní shromáždění svatých pořadků a v tom skrz nejvelebnějšího pána kardinála z Althann přednešené bylo jednání z strany svatořečení blahoslaveného Jana Nepomuckého **[[222]]**ho, při chrámě Páně metropolitánském v Praze kanovníka, s touto otázkou: *Zdaliž a o jakých by se vědělo zázracích, v té případnosti a k dalšímu pokračování k té věci, o které se jedná, potřebných.* Jeho Svatost papežská, vyslyše pánův pánův rad a nejvelebnějších kardinálův zdání, s poslední svou resolucí a usouzením téhož dne poodloženu býti za dobré soudila, aby dřív dlé obyčeje v tak těžkém považování jak svými, tak jiných modlitbami božské pomoci žádala. To když se vykonalo, na níže podepsaný den památný stolice římské svatého Petra knížete apoštolův, po vyslyšené slavné mši svaté v kostele vatikánském, tentýž nejsvětější pán náš po vykonaných církevních obyčejích jsa ještě mešním papežským rouchem oblečen, povolaje před sebe velebného kněze pána Karla Alberta Kavalchina, arcibiskupa filippenského, víry *Promotora* neb zvelebitele, a mě, níž podepsaného svaté kongregaci duchovních pořadků *Secretarius*a, z představených k povážení divův a zázrakův tyto nasledující jest stvrdil: totiž první *o vzdy trvajícím neporušení jazyka blahoslaveného Jana, zázrak z druhého rozdílu; druhý, který se stal, když byl poznovu převhlížen a zkoumán tentýž svatý jazyk u přítomnosti pražského **[[223]]** arcibiskupa a jiných soudců, od stolice apoštolské zřízených, jakož i před množstvím kněžstva, lidu a urozených i vzactných mužů, totiž o okamžemným a rychlém nabobtnání a změnění barvy nadřečeného jazyka, zázrak též z druhého rozdílu; pak (v řádě, v kterém zázrakové psaní byli) čtvrtý o okamžemném a rychlém uzdravení Anny Terezie Krebsový od dnou zlamaného neb zmrtvělého ramena levého, zázrak z třetího rozdílu; potom (v řádě, v kterém zázrakové k považování podání byli) šestý o zachování od utopení Rozalie Hodankové, která od řeky padla, podobně z třetího rozdílu. A tak etc. Dnes, 18. dne měsíce ledna léta 1729.*

N. kardinal Coscia

místo pečete

N. M. Tedeschi, arcibiskup apamenský, duchovních pořadků shromáždění
Secretarius

Posledně, když se vše vykonalo pořádně, co k té tak velikého považení hodné rozepři téhož svatořečení šťastnému skončení předcházeti muselo, Jeho Svatost papežská dne 16. měsíce unora téhož roku 1729 nařídila, že se pokračovat může k slavnému **[[224]]** blahoslaveného Jana Nepomuckého svatořečení a nařizující list vyhotoviti a vyhlasiti poručila nasledujícím způsobem:

Decretum

Pragens. z strany svatořečení blahosl. Jana Nepomuckého,
kanovníka při hlavním metropolitanském kostele v Praze

Poněvadž od nejsvětějšího pána našeho Benedikta Třináctého dne jedenactého měsíce ledna roku přítomného 1729 učiněné jest u přítomnosti své⁵⁶⁰ shromáždění generální svatých pořádkův a v ní skrz nejdůstojnějšího pána kardinála z Althann předloženo bylo jednání pražské z strany svatořečení blahoslaveného Jana Nepomuckého, při chrámě Páně metropolitanském v Praze kanovníka, s tou otázkou: *Zdaliž a o jakých by se vědělo zázracích v té případnosti a k dalšímu pokračování k té věci, o které se jedná, potřebných,* Jeho pak Svatost papežská, vyslyše p. rad a nejdůstojnějších p. kardinálů zdaní a po učiněných k Bohu modlitbách, dne ||[225] 18. téhož měsíce, jenž jest byl pamětný stolice římské svatého Petra, z předložených zázrakův k považování tyto nasledující stvrdila: totiž první *o vzdy trvajícím neporušení jazyka blahoslaveného Jana, zázrak druhého rozdílu;* druhý, který se stal, když byl poznovu přehlížen a zkoumán tentýž svatý jazyk u přítomnosti pražského arcibiskupa a jiných soudců, od stolice apoštolské zřízených, jakož i před množstvím kněžstva, lidu a urozených i vzactných mužův, totiž *o okamžemném nabobtnání a změnění barvy nadřečeného jazyka, zázrak též druhého rozdílu;* čtvrtý *o okamžemném a rychlém uzdravení Anny Terezie Krebsový od dnou zlamání neb od zmrtvělosti levého ramene, zázrak třetího rozdílu;* a šestý *o zachování od utopení Rozalie Hodankové, která do řeky upadla, též třetího rozdílu.* Posledně na složenou žádost velebného kněze pána Jana Rudolfa z Spork, biskupa adratenského voleného, kanovníka při kostele metropolitanském v Praze a právního řečníka v té rozepři, držané bylo dne 15. unora téhož léta u přítomnosti nadřečeného nejsvětějšího pána našeho jiné shromáždění generální těchž svatých pořádkův, a po přednešení skrze nejdůstojnějšího naddotčeného pana kardinála z Althann druhé, ||[226] která ještě pozůstávala, otázky: *Zdaliž totiž po potvrzení čtyř zázraků bezpečně kdykoliv pokračovati se může k slavnému svatořečení téhož blahoslaveného, v případnosti etc.,* když jest k tomu odevšech jednomyslně odpověděno, že *ovšem,* tentýž nejsvětější pán náš, povolaje potom před sebe velebného kněze, pána Karla Alberta Kavalchina, arcibiskupa filippenského, víry *Promotora* neb rozmnožitele, a mě, níž podepsaného té svaté kongregaci *Secretariusa,* tento nařizující list, aby se svatořečení blahoslaveného Jana Nepomuckého kdykoliv v skutku uvedlo, vyhotoviti a vyhlásiti poručil. Dne 16. téhož měsíce unora i téhož léta 1729.

N. kardinál Coscia

místo pečetě

N. M. Tedeschi, arcibiskup apamenský, svatého shromáždění církevních pořádkův *Secretarius*

K té pak slavnosti svěcení Jeho papežská Svatost ustanovila den nejbližší svatého Josefa svátek, den totiž 19. měsíce března, v chrámě Páně svatého Jana Lateranenského; jakož také na ten den s všemožnou stkvostností slavnost ta od Nejblaho||[227]slavenějšího otce Benedikta, toho jména Třináctého papeže a nejvyššího kněze, držaná a konstituci neboližto vlastně hodnověrný (protože z moci tu moc majícího pocházející) list svatořečení vyhlášen jest byl, jakýžto také pro

⁵⁶⁰ spr. jeho

zavírku této historické zprávy k zalíbení a potěšení pobožných ctitelův toho velikého divotvorce v Království českém svatého Jana Nepomuckého mučedníka přiložíme.

K vykonání nejslavnějšímu toho papežského ouřadu a práce svaté, kterážto jest jedna z největších v církvi Boží, patriarchalský svatého Jana *in Laterano* nazvaný chrám Páně, jakožto matka všech v celém křesťanstvu kostelův, protože první mezi všemi jinými pravému a živému Bohu od Konstantina Velikého císaře vystavený, jak vníř, tak zevníř drahým a vznešeným malováním, koltrami,⁵⁶¹ čalouny a koberci od zlata a stříbra všudy se třpýticími, od nejvybornějších v takovém umění rukouch zhotovenými a v nejpěknější řád uvedenými, ozdoben byl pro ten den devatenactého měsíce března slavné památce svatého Josefa zasvěcený. Na kterýžto den k ustanovení a nařízení papežského veškeré duchovenstvo římské hned ráno najíti se dalo a procesí začalo. Napřed šli jak nejpřednějších, tak jiných kostelů, která se v Římě nacházejí *capitula*. Nasledovali *Poenitenciarii* neb zpovědníci pro lid z jakékoliv strany světa k pokání přicházející, z moci papežské obzvláště zřízený, kteří také proto tu, kde papež v takové duchovní práci přítomen jest, obzvláště místo mají. Po těch šli advokátové při koncistoři, jako i kaplanové, jenž drahé infule biskupův a prelatův v rukouch svých držeti ou||[228]řad mají. Na to komorníci Jeho papežské Svatosti všickni a kůr zpěvakův papežských, za nimiž nešená byla veliká korouhev neb praporec od alumnův z koleje němco-uherské, s obrazem blahoslaveného, za svatého vyhlášen býti majícího, kteřížto *alumni* všickni v komžích oblečení byli. Za korouhví tou nasledoval veliký počet nejpřednějších vrchních a prelatů, totiž abbreviatorův, referendariův, votantův, klerikův kamerálních, auditorův *rotae*, všickni v rouchách sobě příslušících. Na to šel jeden prelat z auditorův *rotae* v oděvu papežského vicejahna, nesa kříž, před nímž z téhož důstojenstva nasledoval jiný s kaditedlníci a s sedmi jinými, jenž se *Ceroferarii* jménují, a svíce rozžaté na svícnech nesli. Hned na to přicházeli prelati infulirovaní, biskupové, arcibiskupové a patriarchové, všickni v pluvialích a v infulech, všickni s rozžatými svícemi, což jest bylo vidět s nevypravitedlnou všech patřících na to radostí plesáním.

Ta procesí když jest přišla k hlavním vratům kostela lateranenského, nejvyšší papež ve dveřích neb v siní svého paláce ke všemu hotov čekal (kdežto oltář a jeho stolice připravená byla) v pluvialu, tříkrálovskou neb tříhranou korunu papežskou⁵⁶² na hlavě maje a hořící svíci v ruce; tu začal slavný zpěv *Zdravas, hvězdo mořská* a na to se do senftu⁵⁶³ posadil, aby nemoha chodit, nešen byl. Před Jeho Svatostí papežskou šli nejvznešenější páni kardinalové, všickni v pluvialích, čepicích biskupských, až ku kostelu lateranenskému; do něhož jak nejdříve Jeho papežská Svatost vkročila, ihned k učinění poklony vystavené nejsvětější svátosti ||[229] oltární šla a odtud se na svůj papežský trůn pod drahým baldachynem stkvostně okrášlený vyzdvíhla. Tu když⁵⁶⁴ Nejsvětější otec posadil, první žádost nejvznešenějšího p. kardinala z Althann vyslyšel, kterou jménem Jeho Vznešenosti p. advokát Ludvík *de Valentis*, maje při sobě jednoho *Coerimoniaria*, před nejnižším stupněm kleče přednesl; i uprostřed těch dvou klečících Jeho Vznešenost pán kardinal stál, to slovo *instanter* vyslovujíc a tím Jeho Svatost papežskou prosíc, aby blahoslaveného Jana Nepomuckého k počtu svatých připsal. Kterémužto na prosbu tu

⁵⁶¹ z něm. *der Kolter* = čaloun, závěs

⁵⁶² tiara

⁵⁶³ z něm. *die Senfte* = nosítka

⁵⁶⁴ vynecháno „se“

jménem Jeho papežské Svatosti skrze pána Majella, *Secretarius* papežských psaní ku knížatům, odpověď dána byla, že v příčině té dřív Boha vzývat musíme; jakož také ihned veškeren lid napomenut byl, aby v důležitosti tak veliké Boha za přispěch⁵⁶⁵ žádali. Po napomenutí tom z trůnu svého vstana Nejsvětější otec, kleče za osvětlení z nebe žádal; a tu celý kůr letanii větší o všech svatých zpíval. Když se ta dokonala bez jmenování jména blahoslaveného Jana Nepomuckého, na trůn svůj se navratil nejsvětější papež. Načež po učiněné prosbě druhé způsobem tím, jakým první byla učiněna, jen s přidáním slova *instante*, *instantius*, Nejsvětější otec zase na kolena padl, a vykonaje krátkou modlitbu, vstal; zatím jahen po pravé straně stoje a k lidu se obrátě, hlasitě řekl: *Modlete se!* Papež ihned zase na kolena padna, jakož i všichni jiní tu přítomní kleče se k Bohu modlili, až když se vícejahen k lidu obrátil a řekl: *Vstaňte!*

Tu všichni s papežem povstavše, stáli a Jeho Svatost zpěv *Přid', Stvořiteli duše svatý* začal, ||[230] za nímžto jej kůr kantorů celý zpíval, an zatím s papežem všichni klečeli; na to povstavše, on na svůj trůn a jiní na svá místa se vyzdvihli. Po vyzpívání verše *Emitte Spiritum etc.* s svou odpovědí Jeho Svatost papežská zpíval modlitbu *Ó Duchu sv. Bože, jenž jsi srdce věřících etc.* a po odpovědění od celého kuru *Amen* papež se zase posadil. A nejvznešenější pán kardinal z Althann potřetí a naposledy s prosbou se tu dostavil *instante*, *instantius*, *instantissime*, to jest *snažně*, *snažněji*, *nej snažněji* žádajíc, aby Jeho papežská Svatost blahoslaveného Jana Nepomuckého v počet svatých připsati ráčila; načež papež v svém trůnu sedě, tříkorunou čepici na hlavě maje, vyrčení svatořečení hlasitě vydal:

Ke cti svaté a nerozdílné Trojice, k vyvejení víry katolické a k rozmnožení křesťanského náboženství, mocí téhož Boha všemohoucího, Otce i Syna i Duchu svatého, a blahoslavených apoštolův Petra a Pavla, jakož i naší, s radou bratrův našich, nařizujem a konečně ustanovujem, že blahoslavený Jan Nepomucký svatý jest a k počtu svatých se připsati musí, jakož ho také v počet ten uvádíme etc.

Po tom konečném vyrčení tak učiněném ihned nejvznešenější pán kardinal z Althann spolu s pánem *de Valentis* žádal tu přítomné *Protonotarij*, aby neobtěžně právní vejpis hotovili o vykonání té věci a k Jeho papežské Svatosti pro vydání lístu ||[231] svatořečení poníženou prosbu složil. Jeho Svatost papežská slože z hlavy tříkorunou čepici a stoje při svém trůnu, zpěv ambroziánský *Tě Boha chválíme* začal, který s nejvyšší radostí od celého kůru zpěvákův skonán byl a po celém Římě svatá veselost povstala. Bylo slyšeti hřmot polních kusů,⁵⁶⁶ vypalovaných v pevnosti svatého Anjela nazvané, radostný zvuk všech celého města zvonů, trůb, polních bubnů; slovem všeckno plesalo, všeckno potěšením oplyvalo.

Po odzpíváném *Tě Boha chválíme* jahen stoje po pravé straně trůnu papežského, blahoslaveného Jana vzýval, řka *Oroděj za nás, blahoslavený Jene, jemuž kůr odpověděl Abychme hodní byli učinění Kristových.* Nejvyšší pak biskup Jeho Svatost papežská o témž blahoslaveném modlitbu říkal, na to jahen zpíval *Confiteor*, to jest *Zpovídám se Pánu Bohu všemohoucímu etc.*, v kterémžto hned po jmenách svatých Petra a Pavla svatého vnově vyhlášeného jmenoval. Načež Jeho Svatost papežská nejvyšší biskup stoje před křížem a vyřikaje modlitbu *Skrze orodování a zasluhy etc.*, plnomocných odpustkův všem přítomným jest udělil, a do

⁵⁶⁵ přispění, pomoc

⁵⁶⁶ dělostřelba

mešního roucha se oblekna, slavnou mši svatou o svatém Josefu zpíval. V které když přišlo ku *Credo*, tři nejvznešenější kardinálové ze svatého shromáždění pořádkův církevních všeckny věci potřebné k ofěře⁵⁶⁷ přiřizovali. Po skonáném *Credo* Jeho Svatost papežská od těch pánuv kardinálův ofěru přijal: předně sice dvě veliké svíce, na kterých malované bylo vyobrazení svatého vnově vyhlášeného, erb Jeho Svatosti papežské a kapitoly metropoli[[232]tánské pražské, jedna svíce 60 a druhá 30 liber vážila; druhá ofěra byli dva velicí zlatem a stříbrem potažení chlebové; ofěra třetí byli též zlatem a stříbrem obtažený soudečkové s vínem. To všeckno skrz naddotčené pány kardinály obětováno jest, kteří nato Jeho Svatosti papežské kolena počestně políbili. Po dokonané mši svaté celá ta slavnost veliká s všeobecným plesáním konec vzala ke cti svatého Jana Nepomuckého, jakožto nejjasnějšího světla chrámu Páně metropolitanského pražského, Českého království patrona, dobré pověsti ochrance a pro zastání svatostné zповědi, jenž se do uší kněžských skládá, nejsilnějšího prvomučedníka.

Z této naší zpravy historické i učený, i pobožný čtenář pozná, jak jest nová okrása v svatém mučedníku Janu Nepomuckém církvi katolické vzešla, jejížto obzvláštní mezi jinými krásnostmi sličnost z barvy bílé a červené se stkví; a jako bělost nevinnosti na mnoho neporušených dušech se blýští, tak červenost v šarlatorůžové tolika mučedníkův krvi se třpytí. Tak stkvělými ona tedy vysoce vznešená krásami nejen tolika božským očím milostně působí divadlo, ale také všem lidem k spatření představuje svou vyvýšenost, z toho a tím samým, že jest ona církev od Krista Ježíše založená. Neb ačkoliv potopa z vylité krve zabitých synův svých po celém světě se rozlila, ona předce ušlechtilá máteř nejen potopená býti nikdy nemohla aneb v lásce horlivé uhašená, nýbrž raději (na způsob vod oné všeobecné potopy, které vyzdvihly koráb zhůru)⁵⁶⁸ to krvavé moře tak jí prospělo, že ji vejš a vejš zvelebilo. [[233] V žádných časech ji nescházelo na ozbrojených mocí valečnou a vzteklostí rozlicených sužovatelích.⁵⁶⁹ Sám Dioklecian v jednom tolika nikomedienském městě a za jeden tolika den dvaceti tisíc křesťanův usmrtil a v jedné tolika krajině egyptské zmordoval jich sto čtyřyceti čtyry tisíce, posledně jich ukrutně k dlouhým bídám vyhnal a vypověděl sedmkrátě sto tisíc,⁵ kteří po rozličných a nejvzdalenějších krajinách pustých jakožto vyhnanci sem a tam se toulat přinuceni byli, když jich tehdejší římský svět hoden nebyl.⁵⁷⁰ Než všeckny ty nazdory⁵⁷¹ darebné byly. Církev tu sužovati mohli její protivníci, ne pak ale vyhladit a skazít; z klínu mateřského mohla vydírat syny barbarská ukrutnost, ukrutná zůřivost, ale v tomžtémž zas čase nových synův plodnou matkou činila církev svatou, tak že (jak Tertullián zapsal) *Krev mučedníkův* učiněná jest *simě* nových křesťanův.⁵⁷²

Ale abychom víceji takových potvor korunovaných nepřednašeli pod jmény císařův, králův a knížat, kteří v prvních věkoletch nezkcrocenou a neukojitedlnou zůřivostí víru katolickou stíhali, měla též v poslednějších letech zem polská svého

⁵⁶⁷ oběti, z lat. *offero, ere* = obětovat

⁵⁶⁸ *Gen. 7. 17.] I stala se potopa čtyřidceti dnů na zemi: a rozmnoženy sou vody, a vyzdvihly koráb vzůru od země.*

⁵⁶⁹ *Niceph. l. 7. c. 6.*

⁵⁷⁰ *Forest. in Vit. Imper.*

⁵⁷¹ protiventství

⁵⁷² Vynechána citace v marginálii (*Tertull.*).

Boleslava a zem česká svého Václava. Boleslav Stanislava, biskupa královského,⁵⁷³ mečem zahubil, Václav Jana Nepomuckého, kanovníka pražského, rozličnými mučirnými nástrojmi přepadna, posledně v vodách utopil. Tak ty oba dva usmrceni byli, jeden proto, že svatokradeřnému králi se opíral,⁵⁷⁴ druhý proto, že císaři bezbožně všetečnému se nepodal. Než ó jak veliké slávy skrze svou smrt jsou nabyli! Vlasti, která je zplodila, církvi, která je vychovala a silou zaopatřila, ||[234] sobě též samým, jenžto Krále nebeského přítele učinění jsou, proto že králův zemských přízeň opovrhli. O tomto druhém hrdinovi Kristovém Janovi zprávu historickou jsme v krátkosti psali, z těch jen toliko důvodů⁵⁷⁵ hodnověrných, přísěžných a listů pamětných originálních, kteří od uhoření zachování byly a před křivdami všekazícího a zžírajícího času přichránění; nebť jak ohněm, tak časem častěji mnoho takových, jestliže ne ještě lepších, skutkův slavných a pamětných věcí o svatých zašlo a zhylo. Však ale tuto se též vědět musí, že obyčejně i nějaké ulamané kousky od nějaké pamatné postavy⁵⁷⁶ sbíráváme, z nichžto se předce slavné to postavení, jakkoliv padlé, poznati může. Dostí jest na tom k poznání života svatosti našeho hrdiny o jeho smrti neb slyšení, neb čísti. Privil sice svatý *Chrisologus*, že se mučednictví nedosahuje skrze zásluhu, ale přichází skrze milosti Boží.⁵⁷⁷ Jestliže však ale se pozoruje na zásluhu takovou, pro kterou se něco někomu učiniti laskavě může, nemusí ale, tedy mučedníci obyčejně pro jejich předešlý život (praví svatý Augustin) k slavě mučednictví přicházejí.⁵⁷⁸ Kratčeji ještě svatý Ambrož dí, že smrt mučedníkův sama jest dána jejich životu odplata.⁵⁷⁹ Odkudž té naděje jsme, že když se v této historii číst bude o mučednictví velikého divotvorce českého a prvomučedníka pro zachování zpovědní tajnosti, bude se též moct opakovat zpěv veršovce: *Po té mučednictví kráse zvědět, co činil prv, stejská se.*⁵⁸⁰

Ostatek některým se zdáti snad bude, že málo, některým zas, že jsme psali mnoho o životě a skutech toho tak velikého svatého. Málo jsme řekli, protože (jakž častěji nadřečeno jest) málo až k tomu našemu věku staropamětných o tom věci a příběhův dostí||[235]hlo. Z té příčiny P. Bohuslav Balbin z Tovaryšstva Ježíšova po vynaložené všemožné pilnosti v vyhledávání rozličných nejhodnověrnějších a nejbezpečnějších letopisův takových nicméně tak málo vynalezl, že jest z nich život svatého Jana Nepomuckého jen ve čtyrech kapitolách obsahnutí mohl.¹ Mnoho jsme snad předce řekli, jestliže čtenář dá též pozor na to, co jsme hodnověrnou a přísěžnou povědomostí stvrzeného a upevněného představili, an to sice potřebné nebylo, však ale s pravdou se srovnává; v čemž jsme nasledovali příkladu spisovatelův a historikův všeobecných, kteří též způsobem tímž psali a čtení bývají s chutí dobrou. Což se i na samém přirození⁵⁸¹ znamená, které když na nějakém stromě i nejpřednějšího cíle a konce vydává ovoce, lístí proto všelikého nezavrhne. Necht' tehdy málo, neb mnoho se někomu zdá od nás psáno býti, vejmluvy⁵⁸² nepotřebujem, jakožto které u pobožných čtenářův zapotřebí nejní a u jiných by snad žádná

⁵⁷³ spr. krakovského (lat. *Cracoviensem*)

⁵⁷⁴ vzpíral, odporoval

⁵⁷⁵ pramenů (lat. *monumentis authenticis*)

⁵⁷⁶ sochy

⁵⁷⁷ *Chrisolog. serm. 152.*

⁵⁷⁸ August.

⁵⁷⁹ *S. Ambros. lib. de Fide Resurrect.*

⁵⁸⁰ *Martial. Epigr. de Mutio Scevola.*

⁵⁸¹ přirodě

⁵⁸² omluvy

nepostačila. S Augustinem sv. ku konci všechno přivádíme, kterýžto své krásné *De civitate Dei* (*O městě Božím*) knihy zavírá a praví: *Kterým málo, kterým příliš jest, ať mi odpustí. Kterým ale dosti jest, ne mně, ale Pánu Bohu se mnou se těšice ať díky vzdávají.*⁵⁸³

Posledně co až posavad o ctnostech a zázracích svatého Jana Nepomuckého rčeno jest, vzlášť co se v listu apoštolském nevyjádřuje, jen toliko v hodnověrnosti lidské, počtenu býti chceme tím zouplna způ||[236]sobem, v jaké hodnověrnosti bývají jiné lidské a historické zpravy. Pročež vyznaváme a osvědčujem se, že na všecken lepší způsob zachovati chceme ustanovení svaté paměti Urbana, toho jména papeže Osmého, patého dne měsíce června léta tisícího šestístého třidcatého prvního a patého července léta tisícího šestístého třidcatého čtvrtého vydaná,^u *etc.*||

⁵⁸³ A. Augustinus Hipponensis, *De civitate Dei*, s. 866.

[237]

**Nejsvětějšího v Kristu otce
a pána našeho papeže Benedikta Třináctého
ustanovení,
v kterém blahoslavený Jan Nepomucký,
kněz a hlavního kostela pražského
v Království českém kanovník,
v Římě léta 1729
v počet svatých Krista mučedníků se vnaší^v||**

[238]

Benedikt biskup, služebník služebníkův Božích

Na věčnou památku

Kristus Pán,⁵⁸⁴ který dříve než na nebesa vstoupil, církvi své vzdělaný na pevný skále přislíbil, kterak až do skonání světa stráž a peči míti chce, aby v nížádným čase brany pekelný ji přemoci nemohly, ačkoliv že by ukrutné bouřky a vlnobití všelikých protivností, jako i bezbožné kacířské bludy o to se častěji pokoušely, aby ji zbořiti mohly; takového zaslíbení znamenitý dukazy, kterými by rozmnožil sílu křesťanskou v srdci věřících, nám před oči klasti posavade nepřestává. Nebo jako všeliký katolické víry článkové, vlastníma usty Spasitele našeho a apoštolův jeho hlásané, velký kazatele a před ukrutníky, též jinými Boha nepřáteli, až do krve svědky vznešené měly, napodobně svým časem také vynalezen jest, který by svátost pokání a to, které se činí pořádnému knězi tejně hříchův vyznání, ||[239] proti potomním budoucím věkům kacířům před časem zastával a jakožto mučedník nepřemožený proto smrt podstoupil. Taková zpověď, jakožto příkázáním božským ustanovená, co se tajnosti její dotýče že nezrušitelně tajená býti má, nejstarší Otcové církevní vždy přepodivně a jednomyslně zastávali, celá také církev hned od počátku to zastávala a až posavade svatě zachovává.

Ku konci tehdy věku⁵⁸⁵ od narození Páně čtrnáctého, když do vinice od Krista Pána štípené a krví jeho skropené palčivý bludného učení vítr se vedral a valdenských, též albigenských nešťastní synové (totiž katarýští, patarenští a manichejští) proti katolický pravdě se zpouzeli a mimo jinších také zpovědi a pokání svátost vyvrátiti se snažili, na to pak z Viklefových jeduplných kněh vypadlá husitská sekta slavně květoucímú Království českému nastávala, vznešená církev pražská, všeobecné římské obzvláštní dcera a celého království matka, syna svého Jana z Nepomuku pro zachování nezrušitelné tejnosti zpovědi sv. proti vnově vzniklému pekelnému šporu⁵⁸⁶ na způsob zdě v stržič postavila. Z čehož nasledovalo, že Janova stálost slavným mučednictvím ||[240] korunována mnohýma zázraky v celé české i německé zemi od Boha oslavená býti jest zasloužila; a ty potom tuto svatou římskou církev (které my řízením Krista Pána představení jsme) pohnuli, aby prostředkem vyrčení našeho muž Bohu milý v počet svatých Krista mučedníkův vnešen a vepsán byl. Dříve ale než vypravovati začnem, konané které předcházely slavné obyčeje, velmi za slušné jest, abychom o blahoslaveném mučedníku něco přednesli, by tak památka svatosti jeho do mysle věřících tím libezněj se uvedla.

⁵⁸⁴ I. Kristus Pán církev svou vždy proti nepřátelům hájí.

⁵⁸⁵ II. Jan Nepomucký pro obhájení tejnosti svaté zpovědi proti kacířům od Boha dán.

⁵⁸⁶ lat. *conatus* = snažení

V Nepomuku, městečku českém,⁵⁸⁷ skrze nejž cesta z Prahy do Bavor vede a které od svatého Vojtěcha, biskupa pražského, mučedníka Božího, již před davnými časy zázraky zvelebené bylo, při začátku věku čtrnáctého rodičové více od pobožnosti, než předkův svých urozeností schválení skrze vroucné modlitby a slib k Matce Boží od Boha vyžádali Jana. Jehožto vyborná a pravě křesťanská ku pobožnosti nachylnost byvše dobře zvedená, ihned v mladém věku se zastkvěla, nebo jak jen způsob pochopil kněžím při mši svatý posluhovati, sám dobrovolně do kláštera mníchův cistercienských bliž Nepomuka ležícího na usvítě dochážíval a je||[241]dnomu každému knězi při mši svaté ministrovati obyčej měl. Když pak poodrostl, nejprve v nižším, nasledovně také i v vyšším školním umění (které na jednoho k službám Božím odevzdánu býti majícího nejlepe příslušely) pilně se cvičil, nato stav duchovní sobě oblíbil; a když nejprv celý měsíc, odložice na stranu jakékoliv světské jednání, v považování tak velkého předsevzetí svého strivil, posledně na knězstvo posvěcení dosáhl, jemužto v chrámě Páně pražském, jenž Matky Boží před Tejnem sluje, ouřad kazatelský svěřen byl. Povinnost tu, kterou před ním ti neznameníjší a mnohovejmluvní muži zastávali, on s takovou moudrostí a horlivostí zastával, že v rozsívání slova Božího do srdcí lidských všem docela zadosti učinil a toužení po předkův jeho, který tu povinnost zastávali, lidu docela vyňal. Když pak všeobecní lid ctnosti Jana veřejně schvával, pod arcibiskupem Janem za kanovníka hlavního kostela pražského jednostejným hlasem všech jednomyslně vyvolen byl; a v týmž nadřečeným chrámě před římským císařem a českým králem Václavem Čtvrtým, který byl syn císaře Karla Čtvrtého, nový ouřad kazatelský na něj uložen byl, takové ale od sebe poodložiti Janova poníženost darmo se snázila. ||[242] Proti nepravostem, dvořské rozpustilosti a porušeným mravům jakožto horlivý kazatel skrze mnohá léta pokání hlásal, takže Václav sám, který tenkrát ještě do neřadných nepravostí nebyl zapadl, jsa jeho vejmluvností pohnut, radou toho muže Božího mnoho dobrého činil a o to velkou peči měl, aby Jana povýšiti mohl. A proto s obzvláštníma důstojemstvími v Království českém, totiž proboštstvím kostela vyšehradského, po arcibiskupství nepřednějším, anebo biskupstvím litomyšlským jej obdarovati velice žádostiv byl.

Jan ale jediné zření a ohled maje na hojný prospěch duší,⁵⁸⁸ takovým velikým hodnostem se vyhejbal. Aby však pro pohrdání pýšným se býti nezdál, předce potom důstojnost nejvyššího almužníka od krále a jeho dobrotivé manželky Johanny, Alberta bavorského vojvody dcery, sobě obětovanou přijal; takovou zastáváje, svýma vybornými ctnostmi celému dvoru za příklad byl a královna Johanna, mravy křesťanskými velmi ozdobená, za spravce a říditele vlastního svědomí jej sobě vyvolila. Ten její příklad nasledující duchovní panny na Hradě pražském, jeho řízením na nejvyšší stupeň dokonalosti vystoupily. Ty pr||[243]vní na muži Božím shledané znamení svatosti k ouplnku svému docela přišly, když pro zachování tejnosti svaté zpovědi, jenž nižádnou lidskou mocí zrušená býti nemá, život svůj vynaložiti hotov byl. Nebo v létu Páně tisícím třístým osmdesatým třetím, když Václav zapomnivše na ctnosti otcovské, z ponuknutí Satanáše, lidského pokolení nepřítel, do hlubiny všelikých nepravostí zapad, pobožná královna zlými skutky manžela svého nanejvejš urážena, zhrozivše se jeho ukrutnosti, umínila sobě samému Bohu docela se odevzdati, aby tak v soužení svém pomoc a potěšení jediné od něho obdržeti mohla. Pročež k svaté zpovědi častěj docházela, svědomí své slzavě

⁵⁸⁷ III. *Jana Nepomuckého narození, vychování a ouřady.*

⁵⁸⁸ IV. *Na prospěch duší patřiv, důstojností opovrhl; Johanny královny zpovědníkem učiněn jest.*

otvírala, tělo mrtvila, o chudé se starala, v božském rozjímání ustavičně trvala, ve dne v noci Boha prosila, aby manžela jejího lepším oumyslem obdařiti ráčil. Kterého chtíc od zlého živobytí odtrhnouti, jej v soukromí snažnými prosbami předcházela a vejstrahu davala.

Ale král přikládaje nepravost k nepravosti,⁵⁸⁹ pobožným královny napomináním k hněvu více popuzen, takovou zůřivostí byl pojat, že to, co ona v svaté zповědi almužníkovi a jedinému Bohu svěřila, opovážlivě vyzvědětí chtěl; ||[244] velikýma sliby jednou i po druhý Jana k vyjevení vábil. Ale když pro onen nedávno provedený ukrutný skutek na kucháři (kterého král rožněm prohnati a při ohni pecti rozkázal, druzí pak hrůzou a strachem mlčeli) byl od Jana příslušně ponapomenut, Václav zůřivostí svou na služebníka Božího více se rozzlobil, a proto jej potupnými slovy zhaněl, do pout a do vězení uvrhnouti rozkázal, s tou pohružkou, že dřív nebude propuštěn, dokavadž zповěd královny nevyjeví. Když ale stálost jeho jak v železích, tak i potom v hodování přemoci nadarmo se vynasnážil, v svatém předsevzetí nepohnutelného na skřípec roztahnutí, mukama a ohněm trápati poručil a nutil, aby tejnost zповědi vyjevil; srdnatý bojovník Boží nic jiného jedině nejsladší jména Ježíš a Maria opakujíc, život a smrt Bohu poroučel. Propuštěn z vězení a na svých ránách uzdravený muž Boží, to, co se s ním ukrutně dalo, opatrně tajil, navrativše se pak k předešlému kazatelskému ouřadu v hlavním kostele, když k lidu propověděl slova tyto Krista Pána: *maličko uzdríte mě; a již vám mnoho mluvití nebudu*; že pro zákon Krista a církev jeho zahyne, předpovídal. Na to hojnými slzami ty, které nastavaly Kralovství českému nešťastné příhody, před||[245]povídaje, kázání své dokonal s velkým všeho lidu zármutkem. Vída tehdy, že mu nastává konec živobytí, do Staré Boleslavě na pouť se odebral, aby tam starožitný obraz Maticy Boží pobožně uctil, a její obranou aby přichráněn byl, horlivě prosil. Tam odsad' navracujíc se do Prahy u vigilie na Nebevstoupení Páně když král z okna spatřil, k sobě povolal, a jestliže tejnou zповěd manželky jeho ihned nevyjeví, jemu smrti hrozil. Však nicméně zmužilý bojovník Boží bezevší bázně tej bezbožný žádosti odpíral, ne sice s nějakýma nepříjemnýma slovy, ale s libeznou a počestnou řečí, předce pak proto ihned z rozkazu kralovského od drabantů⁵⁹⁰ jat, jinam v soukromí zaveden, a v noci svazán na rukouch a na nohách, na most Moldavy, která skrz Prahu přechází, veden, pod týž most do řeky uvržen byl.

To Janové usmrcení,⁵⁹¹ které Václav tajiti chtěl, vyjevily ihned znamení nebeské, nebo celá řeka Moldava byla ustavičně osvěcená a tělo mučedníka Božího jako fakulemi⁵⁹² obstavené po řece dolu plynulo ku podívu celého města. Královna nevědouc o takové od svého manžela spachané zlosti a že by on oučinku původem byl, podív ten jemu ukázovala; on ale jsa od vlastního ||[246] svědomí hrýzen, v společném s lidmi jednání za tři dni sám snesti se nemohl. Na druhý den, když mučedníka Božího tělo bylo nalezeno a lidu v známost uvedeno, na jaký způsob usmrcen byl, do nejbližšího kostela svatého Kříže, brzo pak nato do hlavního kostela pražského vnešeno, a jak starožitné letopisy hojně dosvědčují, dotykáním jeho svatých ostatkův mnoho lidu uzdraveno bylo. Potom pak že nemálo zázraků se dalo při hrobovým místě téhož mučedníka, který slávu Boží jak vejmluvností, tak ctnostným mlčením rozmnožovati se vynasnážil, jeho čest a svatosti pověst v celém

⁵⁸⁹ V. Pro tejnost zповědi nad míru ukrutné věci trpí a smrt podstupuje.

⁵⁹⁰ stráží

⁵⁹¹ VI. Janové mučednictví a svatost skrze zázraky vyjevená.

⁵⁹² pochodněmi

Českém království uprostřed kacířských a válečných rozbrojů předivně rozmnožená, skrze celou německou zem a půlnočné krajiny se rozšířila. O těch případnostech mnohé důvodné sepsání, Janové mučedlnictví, zázraky a nad pamět lidskou vždy neproměnitelně trvajicí k němu nabožná předešlá počestnost od léta 1715 až do 1720 při arcibiskupské stolici (jak vykazuje cvičný obyčej) pořádným právním způsobem vyšetřené byly. V kterémžto čase vítězitedlného mučedlníka tělo bylo právně nahlidnuté a vynaleznuté, že sice masitné oudy v popel obracené jsou, ačkoliv kosti v svém přirozeném svázku celé pozůstaly, jazyk nicméně, tejnosti ||[247] svaté zповědi nepřemožený hajitel, v ustech a lebce zemí plné docela neporušený, hybný a takměř živý nalezen jest. Ten v obvzláštní schránce počestně schován a léta 1721 při slavné procesi s největším lidu křesťanského potěšením obnášen byl.

Ty spisy⁵⁹³ když dále předkovi našemu svaté paměti Klimentu XI. se donesly a skrze velebné bratry naše svaté římské církve kardinale, jako i plné shromáždění *Congregationis rituum* právně vyšetřené, schvalené byly o něm duchovní hodinky aneb breviář, též mši svatou, která se obyčejným způsobem čte na den jednoho mučedlníka, v Čechách, Němcích a jiných zemí sloužití a jeho svaté tělo na straně ležícího a železnýma mřížemi opatřeného hrobu přinesti a mezi stůl oltární postavití dovoleno bylo. Po takovém přednesení a z moci apoštolské vyhotoveným novým procesu dne 27. ledna léta Páně tisícího sedmistého dvacátého patého, byvše svatého jazyka zazračná neporušenost zase přehlížená, všechny, jenž přítomni byly nejvážnější osoby, jako i v umění anatomickém zkušený muž nenadalým spatřením k největšímu podivení pohnula, když u přítomnosti všech skoro přes celou hodinu jazyk ||[248] zduly pozatmělý přičervenalou barvu na se bral, patrně naběhnouc, takovou zponenáhla v šarlatovou obrátil.

Pročež tehdy skrze velebné bratry⁵⁹⁴ naše svaté římské církve kardinály muže Božího mučedlnictví a zázraky před námi pilně vyšetřené, obvzláštně pak ty dva z poslednějších zázraků a jinších, které se jazyku dotykají, jednomyslným hlasem za opravdové uznané byly: jeden totižto s Annou Terezií Krebsovou, která šest měsíců mrtvicí a schnutím na levém rameně obtížená jsouc, při konci devítidenního ke cti blahoslaveného Jana konaného postu na okamžení uzdravená byla; a druhý s sedmiletým děvčátkem Rozalií Hodánkovou, která v noci padnouc do řeky Vltavy,⁵⁹⁵ když matka její k muži Božímu za pomoc volala, z vody, v které celou hodinu zatopená ležela, čerstvá a docela zdravá vyňata byla; my Jana Nepomuckého, pro zachování přikazané tejnosti zповědi svaté násilně usmrceného, cvičným církve římské způsobem do počtu svatých Kristových mučedlníků vnesti jsme ustanovili. Strany kteréhožto vnešení nemilejší v Kristu syn náš Karel Šestý, volený císař spanihelský a římský, uherský a český král osvícený, též nejmilejší v Kristu dcery Alžběta Kristýna, téhož ||[249] Karla manželka, a Amalie, vdova slavné paměti Josefa někdejšího voleného císaře, jako i nejmilejší v Kristu syn náš Fridrich Augustus, polský král osvícený, a jiní svaté římské církve kardinálové, arcibiskupové, biskupové a německé říše knížata při začátku procesu prosby své na tuto apoštolskou stolici podali a nyní velebný bratr Ferdinand arcibiskup a obvzláštně laskaví synové, kapitola a kanovníci hlavního kostela pražského, z vyborné a právě obvzláštní k spoluoudu svému obnášející horlivé pobožnosti prosby své též podávají.

⁵⁹³ VII. Janové mučedlnictví od církve římské právně potvrzené a jeho jazyk neporušený.

⁵⁹⁴ VIII. Janové zázrakové od apoštolské stolice seznány a docela za pravdivé uznaný.

⁵⁹⁵ spr. Otavy

Pročež v třech konsistořích⁵⁹⁶ a v plném shromáždění velebných bratrův našich, svaté římské církve kardinálů, arcioctův, arcibiskupův a biskupův, s námi v Římě přítomných, po bedlivém povážení dlé obyčeje všech blahoslaveného Kristového mučedlníka Jana Nepomuckého se tejkajících a jednostejným hlasem, skrz apoštolské přisežní přední spisovatele nám předložených věci, byvše k vykonání tak velikého předsevzetí ustanovený určitý den slavný, po vykonaných modlitbách, postech, almužnách, po snažném a horlivém volání k Bohu všemohoucímu za pomoc, když jsme vše to, co podlé ustanovení předkův našich biskupův **[[250]** římských a dlé svaté římské církve zachovávání předcházeti mělo, s největším náboženstvím vyplnili, na den zasvěcený blahoslaveného Josefa Vyznávače a ženicha Rodičky Boží spolu s předjmenovanými velebnými bratry našima, svaté římské církve kardinálma, arcioctema, arcibiskupama, biskupama, a s největším obojího duchovenstva, též množstvím lidu do chrámu svatého lateranenského, Bohu se modlice, jsme se sešli. Kdežto jednou, podruhý i potřetí opět dožádání jsouce skrze milého syna našeho Michala Fridricha, svaté římské církve titule svaté Sabiny kardinála z Althamu řečeného, za příčinou vnešení do počtu svatých Kristového služebníka Jana Nepomuckého, po vyzpívání svatých modliteb a poníženém k Duchu svatému za pomoc volání, ke cti svaté a nerozdílné Trojice, ku povýšení víry katolické a k rozšíření jména křesťanského, mocí Všemohoucího Boha, Otce, Syna a Ducha svatého a blahoslavených apoštolů a naší, též velebných bratrův našich, svaté římské církve kardinálův, arcioctův, arcibiskupův a biskupův, s námi v plném shromáždění kostela lateranenského přítomných, radou a jednomyslným snešením⁵⁹⁷ blahoslaveného Jana, Nepomuckého, **[[251]** hlavního kostela pražského v Království českém kněze a kanovníka, o jehožto svatosti, mučedlnictví a příčině téhož mučedlnictví, zázracích patrně se vědělo a ví, v počet svatých mučedlníků vnesti jsme zavřeli a ustanovili. Tak jako mocí výhotovení tohoto ustanovujeme, zavíráme a vnášíme, nařizujíc přitom, aby ve všeobecné církvi svatí chrámové a oltářové, na kterých by mešní obět Bohu se obětovala, k jeho cti stavené a každoročně dne šestnáctého máje^w svátek jeho jakožto svatého Krista mučedlníka slaviti se mohl.

Nad totouž mocí⁵⁹⁸ všem v Kristu věrným opravdově zkroušeným a se zpovidajícím, kteří toho dne na památku blahoslaveného Krista mučedlníka Jana Nepomuckého každoročně jeho svaté ostatky, které v Praze v hlavním kostele ke cti blahoslaveného Víta mučedlníka Páně založeném složené jsou, pobožně navštívějí, rok a čtyrydceť dní, těm ale kteří v ochtáv téhož svátku tak se zachovají, čtyrydceť dní odpustků uloženého aneb jakkoliv zasloužilého pokání v Pánu milosrdně jsme propůjčili a propůjčujem.

Posledně když jsme Bohu díky vzdali,⁵⁹⁹ že církev svou tím znamenitým novým světlem zvelebiti ráčil, zpívající ke cti svatého muče**[[252]**dlníka Jana Nepomuckého oslavnou modlitbu, u velikého oltáře lateranenského kostela sloužili jsme mši svatou s připomináním téhož mučedlníka a všem v Kristu věrným, tenkráté přítomným, všech hříchův plnomocné odpustky jsme udělili.

Za slušné tehdy jest,⁶⁰⁰ abychom za tak obzvláštní a velké nám z nebe udělené dobrodiní Boha v trojosobách jediného všichni velebili jakožto počátek

⁵⁹⁶ IX. Do počtu sv. mučedlníků se připisuje.

⁵⁹⁷ usnesením

⁵⁹⁸ X. Odpustky navštívujícím Janové ostatky propůjčené.

⁵⁹⁹ XI. Mše ke cti sv. Jana od papeže slavně držána.

⁶⁰⁰ XII. Bůh zveleben býti má pro pomoc sv. Jana Nepomuckého nám z nebe udělenou.

všeho dobrého, jemuž buď čest a sláva na věky, ustavičnými modlitbami od něho snázně žádajíce, aby skrze orodování oblíbeného svého mučedníka Jana Nepomuckého od hříchův našich hněv svůj odvrátil, obličej milosrdenství svého nám ukázal a seslal bazeň na národy, které ho nepoznaly, aby jedenkrátě seznaly, že není Boha jiného kromě Boha našeho.

Že by ale nesnadné bylo⁶⁰¹ přítomné listy na všechna místa (tu kde potřeba) vypraviti, chceme, aby týchž vejpisův⁶⁰² také i tištěným, rukou veřejného *Notaria* podepsaným a sekrytem nějaké osoby v důstojemství církevním postavené opatřeným, taková všudy víra daná byla, jaká by přítomným daná byla, kdyby proukázané a předestřené byly.||

[253] Žádnému tehdy nebud' dovoleno⁶⁰³ list tento našeho ustanovení, vyrčení, vpisu, vnešení, poručení, nařízení, rozsouzení a vůle naše rušiti aneb opovážlivě témuž se protiviti. Kdož by pak o to se pokusil, věděti má, že do hněvu všemohoucího Boha, též blahoslavených apoštolů Petra a Pavla vpadne.

Dáno v Římě u svatého Petra léta vtělení Páně tisícího sedmistýho dvacatýho devatýho dne devatenáctého března,^x papežství našeho v roku pátém.

Já, Benedikt, církve katolické biskup

Nyní tedy závěrku činíme o životu, svatosti, mučednictví a zázracích téhož svatého mučedníka a jej jakožto studníci nebeských milostí a k větší cti a slávě Boží touto prací naší korunujeme. Nyní božskou žádáme dobrotu, aby slavný ten mučedník, českého národu a naší vlasti divotvorec sv. Jan Nepomucký z svého nebeské slávy přibytku toto Království české, sobě docela oddané, od moru, hladu a valky opatroval a hajil, viditedlné na zemi hlavě, Krista Ježíše náměstku, napomocen byl, kterýžto jej zde na světě ctí a slávou ozdobil, Jejich Milostem císařským, jakožto horlivým orodovníkům za svatořečení jeho, hojně požehnání vyžádal, posledně Jeho vysoce důstojnou knížetci Osvícenost arcibiskupa pražského Ferdinanda *e Comitibus de Künburg* i s celou kapitolou metropolitánskou na prodloužené časy zachoval, kteří pospojně po přešlých tři sta létech pro to slavné svatovyhlášení skrz mnohá léta bezustaní pracovali.⁶⁰⁴||

⁶⁰¹ XIII. Tyto listy všudy víru míti mají.

⁶⁰² spr. vejpisům, tj. opisům

⁶⁰³ XIV. Žádný tento list zrušiti se neopovážuj.

⁶⁰⁴ Latinský originál uzavírá ještě obvyklé *Ad majorem Dei Gloriam*.

Vysvětlivky

Liber I./ 1. kniha

^a Václav IV. (1361–1419), římsko-německý král do roku 1400 a český král – ve skutečnosti korunován na císaře nikdy nebyl.

^b Chybný letopočet 1383 tradován díky záznamu děkana svatovítské kapituly Jana z Krumlova z roku 1483, na nějž navazuje Václav Hájek z Libočan v *Kronice české* (1541) rozdělením ve dvě osoby (zpovědníka královny Johany Jana Nepomuckého, utopeného roku 1383, a generálního vikáře doktora Johánka z Pomuku, utopeného roku 1393). U údajů týkajících se života Jana Nepomuckého vycházíme ze soudobé nepomucenské literatury uvedené v úvodní poznámce ke kap. 3 *Zařazení do dobového kontextu a předpoklady ke vzniku spisu Historia S. Joannis Nepomuceni*.

^c Lat. výraz *Rhetorica* český překlad dobově aktualizuje spojením *škola šestá* – míněna zřejmě šestá třída gymnázia zvaná rétorika.

^d Dnes se za datum založení Karlovy univerzity obvykle pokládá 7. 4. 1348, kdy byla vydána zakládací listina Karla IV.; zde míněn souhlas k žádosti českého krále o založení *studia generale* vydaný bulou papeže Klimenta VI. dne 26. 1. 1347.

^e Spr. 29. 11. 1378, zřejmě záměna s datem úmrtí papeže Řehoře IX. (27. 3. 1378).

^f Roku 1562 vznikla jezuitská univerzita v Praze pouze *de facto*, za definitivní datum jejího řádného stvrzení se pokládá 27. 8. 1616, kdy císař Matyáš výslovně povýšil zdejší akademii na univerzitu – více viz I. Čornejová: *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*. Praha, Mladá fronta 1995, s. 60.

^g Spr. došlo ke spojení obou univerzit roku 1654 – více viz *Dějiny Univerzity Karlovy 1348–1990*. Díl II (Red. I. Čornejová). Praha, Karolinum 1995, s. 33–34.

^h Narážka na Dekret kutnohorský vydaný Václavem IV. 18. 1. 1409, po němž němečtí mistři a studenti opustili Prahu. Prvním voleným rektorem r. 1409 se stal Mistr Jan Hus.

ⁱ Básnická licence – ani B. Balbín první sloužení mše nepopisuje.

^j Konrád Štěkna, kanovník a významný kazatel v Týnském chrámu, předchůdce J. Husa.

^k Jan Milíč z Kroměříže (mezi 1320 a 1325–1374), český náboženský myslitel, představitel předhusitské reformace, kazatel (v Praze v kostelech sv. Mikuláše na Malé Straně, sv. Jiljí, v Týnském chrámu).

^l Mylně tradováno už od pol. 16. stol. Podle pramenů byl Jan z Pomuku doložen jako kanovník vyšehradské kapituly (1389–1393).

^m Historické prameny Jana z Pomuku v úřadu královského almužníka neuvádějí.

ⁿ Johana Bavorská (1356–1386), první manželka Václava IV. Vzhledem ke skutečnému datu úmrtí Jana z Pomuku (1393) se správně mělo jednat o Žofii Bavorskou (1376–1425), druhou manželku Václava IV.

Liber II./ 2. kniha

^a Busiris – bájeslovný král v Egyptě, který obětoval cizince (viz Vergilius, Ovidius).

^b Achab byl sedmý izraelský král (9. stol.), ovlivněný manželkou Jezábel. Prorok Eliáš předpověděl osud Achaba, jeho manželky i celé dynastie a byl nucen uprchnout před královou pravomocí.

^c Herodes, zvaný též Antipas, mladší syn Heroda Velikého, zdědil po otci galilejská území. Jana Křtitele vsadil do vězení za to, že odsuzoval jeho manželství s Herodiadou jako nezákonné, a poté ho dal popravit.

^d V českém překladu použito pro výraz *noctem perpetuam* spojení *egyptská noc*, tj. devátá z egyptských ran (Ex 10,21–23).

^e V latině *Sirenes* = Sirény, dcery Acheleovy, které sladkým zpěvem vábily plavce ke svým skaliskům.

^f Mc 16,17; Lc 24,49; Act 2.

^g Přirovnání Václava k Neronovi (*alter Nero*) nacházíme zejména v dílech cizích kronikářů odlišných politických pozic – více o tom viz VLNAS, s. 37–38.

^h Ananiáš, Azariáš a Misael, tři židovští zajatci, kteří dosáhli vysokého postavení na dvoře babylonského krále. Byli udáni jinými dvořany, že nechtějí na králův rozkaz uctívat sochu vyrobenou ze zlata. Král je odsoudil k smrti v rozpálené peci, ale židovští vyznavači byli zázračně zachráněni.

ⁱ V latinském textu zmíněn sv. Vavřinec, jáhen a mučovník 3. stol., za císaře Valeriána odsouzen ke smrti opékáním na rozžhaveném roštu. Pohřben za hradbami na místě dnešní baziliky S. Lorenzo fuori le mura v Římě.

^j Výrok přičítán sv. Tiburtiovi, který žil na přelomu 3. a 4. stol. v Římě. Před smrtí byl nucen projít po žhavém uhlí, ale jeho nohy zůstaly neporušeny. Poté byl s'at a pohřben na Via Labicana.

^k Jeremiáš, prorok posledních pěti judských králů v 7.–6. stol. př. Kr. Pláč Jeremiášův nad zbořeným Jeruzalémem – viz Lam 1.

^l Jonáš, hebrejský prorok 8. stol. př. Kr., kvůli kterému Bůh rozpoutal bouři. Aby ji utišil, nechal se námořníky vyhodit z lodi do moře.

^m Lc 1,38.

ⁿ Io 19,26–27.

^o David, druhý izraelský král. Zde paralela s Davidovým pádem, když zatoužil po manželce jiného muže a spal s ní (2Rg 11,2: *dum haec agerentur accidit ut surgeret David de stratu suo post meridiem et deambularet in solario domus regiae viditque mulierem se lavantem ex adverso super solarium suum erat autem mulier pulchra valde*).

^p Lc 23,9.

^q Sv. Tomáš Becket, kancléř krále Jindřicha II. a poté arcibiskup Canteburský, zavražděný roku 1170 na popud krále, proti němuž hájil zájmy církve.

^r Sv. Hermenegild, mučedník 6. stol., syn vizigótského krále, který odmítl přestoupit zpět na ariánskou víru, na otcův příkaz byl zajat a ve vězení s'at.

^s Zřejmě sv. Petr Veronský, dominikánský kněz, kazatel a mučedník ve 13. stol. V kázání se zmínil, že jsou na něj najati vrahové, ovšem jejich čin mu poskytne možnost obětovat pro víru život. Byl zabit sekerou a dýkou, na jeho hrobě se prý udály mnohé zázraky.

^t Bollandistická verze latinské Balbínovy legendy byla roku 1725 vydána v Augšpurku, doplněná o rytiny Jana Ondřeje Pfeffela s výjevy ze světceva života: *Vita B. Joannis Nepomuceni Martyris, authore P. Bohuslao Balbino Soc. Jesu conscripta, nunc denuo edita et iconismis praecipua Beati acta exhibentibus illustrata*. Augustae Vindelicorum 1725.

^u Václav IV. byl roku 1400 rozhodnutím říšských kurfiřtů sesazen z říšského trůnu a místo něj byl zvolen Ruprecht Falcký.

^v Mohučský arcibiskup byl ustanoven prvním ze tří říšských duchovních kurfiřtů a říšským arcikancléřem. Arcibiskup Jan Nassavský vedl agitaci proti říšskému králi Václavovi IV. ve prospěch Viléma Míšenského.

^w Chybné datum úmrtí, spr. zemřel Václav IV. roku 1419.

^x Jordán, největší řeka v Palestině, tekoucí z Chulského jezera do Mrtvého moře. Schrána smlouvy (*arca*) hrála důležitou roli při přechodu přes Jordán.

^y Tento výklad v sobě spojuje dvě protichůdné tradice, a to katastrofální sucho (zmiňují Staré letopisy české, Pavel Žídek, Dubravius) a povodeň (uvádí Kronika pražská, Prokop Lupáč z Hlaváčova, Balbín), vyplývající z odlišného přiřazení datace smrti Jana Nepomuckého (více viz kap. 3.1 *Historické prameny a literární zpracování příběhu o Janu Nepomuckém* a tamtéž uvedená literatura).

Liber III./ 3. kniha

^a Tento příběh doplňuje Balbín vysvětlením, že se dívky zvedly šaty nad hlavu, Chanovský tedy soudil, že to se chlapci stát nemůže: *... exorto repente vehemeti vento, quasi quodam turbine involuta vestis seu toga in altum sit ab imo elevata cum incredibili virginis pudore. Ad haec cogitare coepi (iuvat P. Albertum haec de se scribentem audire) facile id contingere potuisse feminae, sed viro aut puero qua ratione aliquid simile contingere posset? (Acta Sanctorum, c. IV, § 24).*

^b Flavius Iosephus, 1. stol., židovský kněz, učenec a historik. Jako římský rukojmí byl přítomen dobytí Jeruzaléma pod vedením Tita, syna císaře Vespasiána. Své poznámky zachytil v díle *Válka židovská*.

^c Sv. Štěpán, první křesťanský mučedník, jeden z sedmi jáhnů první křesťanské komunity v Jeruzalémě, nadšený kazatel. Ukamenován kolem roku 35.

^d Sv. Jan Zlatoústý, 4. stol., konstantinopolský patriarcha, mimořádně výmluvný řečník a kazatel. Theodosius II. přenesl ostatky Jana Zlatoústého do Konstantinopole, kde byly r. 438 pohřbeny v kostele sv. Apoštolů. V 16. stol. byl Jan Zlatoústý jmenován učitelem církve.

^e Sv. Antonín Paduánský (1195–1231), portugalský františkánský mnich, teolog a kazatel. František z Assisi jej jmenoval prvním učitelem teologie pro menší bratry a mistrem františkánů, teologii vyučoval v Padově a v Bologni. Zemřel v Padově a svatořečen byl už roku 1232. V roce 1263 byly jeho ostatky za přítomnosti řádového generála Bonaventury vyzvednuty a přeneseny do Antonínovy baziliky, pro tento účel zbudované.

^f Údaj o počtu let se vztahuje k roku 1725, kdy byla potřetí vydána *Acta utriusque processus*, z nichž (nejen) v této kapitole Wietrowsky čerpá.

^g Sv. Bonaventura (vl. jménem Giovanni Fidanza), 1217–1274, italský františkánský filozof a teolog. Dle legendy byl jako dítě zázračně uzdraven sv. Františkem z Assisi, po studiu teologie vstoupil do františkánského řádu, později se stal generálním mistrem řádu. Roku 1588 mu byl udělen titul Doctor Ecclesiae. Je autorem oficiálního životopisu sv. Františka z Assisi (*Legenda maior* a *Legenda minor*).

^h Archa úmluvy – zejm. viz Ex 25.

Liber IV./ 4. kniha

^a Německé hodiny (německý čas) se rozšířil do střední Evropy z Německa jako moderní měření času dvanáctihodinovým strojem, kdy se hodiny začínají počítat od půlnoci a poté znovu od jedné hodiny v poledne. Tento způsob počítání pronikal od první poloviny 16. století do českých zemí a od 17. století postupně nahradil původní systém italských hodin, kdy první hodina začínala navečer po západu slunce a den byl rozdělen na 24 hodin – více viz M. Bláhová a kol.: *Historická chronologie*. Praha, Libri 2001, s. 279–314.

^b V lat. *molossi*, molossovové – silní mohutní psi, používání k hlídání majetku. Pojmenování přejato podle Molossu, země ve východním Epeiru, kam se tento druh psa dostal z Malé Asie a odtud rozšířil do Evropy. V současné době zahrnuje tento název mnoho plemen.

Liber V./ 5. kniha

^a Vidršpegárové z Videršperku – český šlechtický rod, původem z Německa, v Čechách od 2. poloviny 15. stol. Vlastnili statky v jižních a západních Čechách.

^b Panna Marie Cellenská – zázračná soška, nazývaná *Magna Mater Austriae*, uchovávaná v bazilice v Mariazell, která je největším poutním místem Rakouska a jednou z nejvýznamnějších mariánských svatyní střední Evropy. V baroku byly pořádány četné poutě do Mariazell také z Čech a Moravy.

^c Sv. Jan Sarkander – mučedník pro zachování zpovědního tajemství a patron Moravy. Působil na Moravě jako katolický kněz a farář v Holešově. Zemřel na následky mučení roku 1620, poté co byl obžalován z velezrady a odmítl vyzradit zpověď Ladislava Popela z Lobkovic. Beatifikován roku 1859, kanonizován roku 1995 v Olomouci papežem Janem Pavlem II.

^d Poté, co mnoho lidí zemřelo na uštknutí jedovatými hady, které seslal Bůh jako trest za jejich malověrnost, vyrobil Mojžíš bronzového hada a připevnil ho na kůl. Kdo se na tohoto hada podíval, zůstal i po uštknutí naživu (Nm 21,9).

^e Lucretia – podle římské tradice manželka Tarquinia Collatina, která byla znásilněna synem krále Tarquinia Superba, a spáchala proto sebevraždu, neboť s takovou potupou nemohla dále žít (Liv. 1,57–58).

^f Klášter Klosterneuburg, ležící nedaleko Vídně, založený ve 12. stol. markrabětem Leopoldem III. a přestavěný císařem Karlem V. v barokním slohu po vzoru španělského Escorialu. Klášter je dnes proslulý zejména tzv. Verdunským oltářem.

^g Chromého chudáka, žebrajícího u chrámových vrat zvaných *Krásná brána*, apoštol Petr namísto almužny uzdravil (Act. 3,6: *Petrus autem dixit argentum et aurum non est mihi quod autem habeo hoc tibi do in nomine Iesu Christi Nazareni surge et ambula*).

^h Viz druhá kniha, vysv. k.

ⁱ Jobova víra v Boha byla zkoušena mnohým duševním i tělesným utrpením. Za svou stálost a věrnost byl nakonec mnohonásobně odměněn (Iob 1–2, 42).

^j Za pomlouvání svého bratra byla Mojžíšova sestra Miriam potrestána malomocenstvím, na přímluvu Mojžíše pak pouze vykázána na sedm dní z tábora a poté uzdravena (Nm 12).

^k Pluk zřejmě postavil na své náklady Mikuláš V. Pálfi (1657–1732), který ve své vojenské kariéře získal hodnost generálmajora a po odchodu z aktivní služby se věnoval diplomacii na dvoře Habsburků – více viz *Slovenský biografický slovník*. Sv. IV, Martin, Matica slovenská 1990, s. 379.

^l Josefa v Egyptě sváděla manželka jeho pána, faraonova dvořana Putifara, a když se jí vysmekl z rukou, zůstaly jí jeho šaty v rukou. Po falešném nařčení své paní byl vsazen do vězení (Gen 39).

^m Krásná Zuzana vzdorovala necudným návrhům dvou starců a oni ji nařkli z cizoložství. Prorok Daniel nevinnou dívku zachránil a nechal pomlouvače spravedlivě potrestat. Příběh z deuterokanonické části starozákonní knihy Daniel, která je pouze v řeckém překladu Septuaginty a latinské Vulgátě (Dn 13).

ⁿ Gn 8,11.

^o Joannes Antonius Oviedo (1670–1757), doktor teologie, profesor rétoriky a filozofie v Mexiku, teologie v Guatemale, byl představeným profesního domu a provinciálem Mexika. Sepsal život sv. Jana Nepomuckého ve španělštině *Vida de San Juan Nepomuceno*, Mexico 1727 (viz BACKER – SOMMERVOGEL: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. Tom. VI. Bruxelles-Paris 1905, sl. 43–50).

Liber VI./ 6. kniha

^a V lat. termín *introductio causae* = zahájení šetření, formální zahájení beatifikačního nebo kanonizačního procesu.

^b V lat. termín *transumptum* – ověřená kopie procesních akt diecézního procesu. Zmiňované *compulsatio jurium* dochováno pod názvem *Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa 22. Junii 1725*. NA ČR, APA I, sign. B 61/1.

^c Martin Boregk, vratislavský lékař, čerpal ve svém díle *Behmische Chronica* (Wittenberg 1587) zejména z Dubravia. Ostatní zmiňovaní autoři – viz kap. 3.1 *Historické prameny a literární zpracování příběhu o Janu Nepomuckém*.

^d Petrus Franciscus de Rubeis (Pietro Francesco de Rossi), kol. 1590–1673, konzistorní advokát a *Promotor fidei* v kanonizačních procesech, působil také jako rektor na Sapienze (viz Maier, A.: *Ausgehendes Mittelalter II*. Roma 1967, s. 169, pozn. 39). Rossiho spis se nám nepodařilo dohledat.

^e *Auditores rotae* kolegium dvanácti soudců římské kurie, členové nejvyššího papežského tribunálu zvaného *Rota Romana* (název prý podle obložení místnosti, v níž se konala jednání) – více viz Cerchiaro, E.: *Capelani Papae et Apostolicae Sedis Auditores causarum Sacri Palatii Apostolici seu Sacra Romana Rota*. Romae 1919.

^f Sv. Filip Benizi (1233–1285) pocházel z Florencie, studoval v Paříži filosofii a v Padově medicínu, vstoupil do řádu servitů a roku 1267 se stal jeho generálním představeným. Přepřacoval řádové stanovy a založil ženskou větev servitek. Svatořečen byl v roce 1671 papežem Klementem X.

^g Sv. Tomáš de Villa Nova (zemř. 1555) pocházel z Kastilie ve Španělsku. Po studiích filozofie a teologie působil jako profesor na univerzitě v Salamance. Roku 1516 vstoupil do poustevnického řádu sv. Augustina, kde působil jako učitel, kazatel a představený řádu. Poté byl jmenován arcibiskupem se sídlem ve Valencii. Kanonizován papežem Alexandrem VII. v roce 1658.

^h Bl. Česlav (zemř. 1242) pocházel z Polska z rodu Odrowonžů, studoval v Krakově, Praze, Paříži a Bologni. V roce 1220 se jako doprovod krakovského biskupa v Římě setkal s Dominikem a vstoupil do jeho řádu. Při návratu založil první konvent dominikánů v Praze a další pak ve Vratislavi, kde se stal převorem a roku 1232 druhým polským provinciálem. Blahořečen byl v roce 1713.

ⁱ Sv. Anežka (1274–1317) pocházela z Monte Pulciano v Itálii. Vstoupila do dominikánského kláštera, v šestnácti letech se stala představenou kláštera v Proceně, později založila klášter ve svém rodišti a stala se jeho abatyší. Po smrti prý byla oslavena zázraky a roku 1726 svatořečena papežem Benediktem XIII. V textu se ovšem hovoří o blahosladené Anežce, neboť tuto úvodní část kapitoly přejímá Wietrowsky téměř doslovně z *Acta utriusque processus* (s. 7), z veronského vydání z roku 1725, kdy ještě Anežka nebyla svatořečena, a autor svůj zdroj neaktualizuje.

^j Joannes Franchellucius (Giovanni Frachellucci) – kardinál a prokurátor procesu, jehož úkolem bylo shromáždit a obhájit všechny důkazy svědčící pro blahořečení a poté i svatořečení Jana Nepomuckého, autor úvodních kapitol spisu *Acta utriusque processus*, shrnujícího hlavní body záznamů z pražských procesů (viz VLNAS, s. 111).

^k Sv. Stanislav (zemř. 1079), původem Polák, studoval v Lutychu v Belgii a v Paříži. Po návratu do Polska přijal kněžské svěcení, stal se kanovníkem a roku 1072 biskupem v Krakově. Vytýkal polskému králi Boleslavu II. jeho nepřístojné chování a nakonec ho vyobcoval z církve. Boleslav II. ho prý osobně zabil v kostele sv. Michala v Krakově, což mělo být posledním podnětem pro šlechtu, která krále přinutila opustit Polsko. Stanislav byl kanonizován roku 1253 papežem Innocentem IV.

^l Sv. Tomáš Becket, arcibiskup Canteburský – viz vysvětlivka *q* ke druhé knize.

^m Sv. Hermenegild – viz vysvětlivka *r* ke druhé knize.

ⁿ Chybné datum, spr. 1720 (viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého* a GALLUZZI, s. 109, z něhož v tomto úseku textu Wietrowsky vychází).

^o V lat. *sub ritu duplici, sub ritu semiduplici* – stupně pořadí předností svátků. Od dob Pia V., jenž z pověření Tridentského koncilu vydal breviář (1568) a misál (1570), existoval komplikovaný řád svátků, který je rozčleňoval podle důležitosti a stupně slavení: *duplex* (dvojný svátek) I. a II. třídy, *duplex maius* (větší), *duplex, semiduplex* (polodvojný), *simplex* (jednoduchý).

^p Více o tomto a následujících dekretech viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého*.

^q Nicolaus Cardinalis Coscia (Niccolò Coscia), 1681–1755, arcibiskup v Beneventu, kardinál od roku 1725 – více viz *Dizionario biografico degli Italiani*. Vol. 30. Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana 1984, s. 6–12.

^r Nicolaus Maria Tedeschi (nar. 1670), biskup liparský, arcibiskup apamenský, konzistorní sekretář.

^s Diocletianus, římský císař (284–305), tvůrce dominátu, roku 293 zřídil tetrarchii. Svým sídlem učinil Nikomedii, provedl nové územní rozdělení říše, reformoval armádu, daňový systém i měnu. Velké systematické pronásledování křesťanů v letech 303–304 vyvrcholilo vydáním čtyř ediktů proti křesťanům, kteří se nechtěli podřizovat jednotnému státnímu kultu, v němž měl významné místo i kult císařů.

^t Hovoří o rozvržení svatonepomucenské legendy v *Acta Sanctorum*, které z původních sedmi kapitol v *Bohemia Sancta* vytvořili bollandisté.

^u Papež Urban VIII. (1623–1644) vydal nejprve 13. 3. 1625 dekret zakazující prokazování veřejného kultu osobám, které nebyly beatifikované nebo kanonizované, 12. 3. 1631 (u Wietrowského tedy chybné datum!) následovala encyklika *De processibus rite conficiendis* a 5. 7. 1634 bula *Caelestis Hierusalem cives*, která byla radikálním zásahem do veřejného kultu. Za blahoslavené mohli být považováni pouze ti, kterým byl přiznán veřejný kult formálním dovolením kongregace obřadů nebo se jim vzdával veřejný kult od nepaměti, tj. nejméně po sto let – více viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého*.

^v Celé znění buly *Christus Dominus* uvádí také např. Berghauer (*Protomartyr poenitentiae* II, s. 435–440), více viz kap. 3.2 *Beatifikace a kanonizace Jana Nepomuckého*.

^w V latinském textu datování podle římského kalendáře – sedmnáct dní před červnovými kalendami, tj. 16. května.

^x V latinském textu datování podle římského kalendáře – čtrnáct dní před dubnovými kalendami, tj. 19. března.

Seznam autorem citovaných pramenů

Acta utriusque processus in causa canonisationis Beati Joannis Nepomuceni Martyris super fama sanctitatis, virtutum et miraculorum, uti et super casu excepto seu cultu publico, huic Beato ab immemorabili tempore ante bullam Urbani VIII. Pontif. Max. exhibito, Pragrae constructa, Romae examinata et secuta beatificatione approbata. Viennae Austriae ¹1721, ²1722, Veronae ³1725. Paginaci a odkazy uvádíme podle veronského vydání z roku 1725, z něhož zřejmě čerpal i Wietrowsky (viz vysvětlivka f ke třetí knize).

AMBROSIUS MEDIOLANENSIS: *De excessu fratris Satyri.* Edice: Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum, vol. 73. Ed. O. Faller, Viennae 1955.

ANTONINUS FLORENTINUS: *Chronicon seu Opus historiarum, partes I-III.* Norimbergae 1484.

AUGUSTINUS HIPPONENSIS, AURELIUS: *De civitate Dei.* Edice: Aurelii Augustini Opera, pars 14,2 De civitate Dei. Edd. B. Dombart, A. Kalb, Turnholti, Brepols 1955.

AUGUSTINUS HIPPONENSIS, AURELIUS: *Enchiridion de fide, spe et caritate.* Edice: Corpus Christianorum, Series Latina, vol. 46 Ed. E. Evans, Turnholti, Brepols 1969.

AUGUSTINUS HIPPONENSIS, AURELIUS: *Sermones de Sanctis.* Edice: S. Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi Sermones ad populum. Classis III. de Sanctis. Patrologiae Cursus Completus, Series Latina, vol. 38. Ed. J.-P. Migne, Parisiis 1845.

BALBINUS, BOHUSLAUS: *De B. Joanne Nepomuceno, ecclesiae metropol. Pragensis S. Viti Canonico, Presb., Martyre Pragrae et Nepomuci in Bohemia.* In: Acta Sanctorum Maji collecta. Tom. III. Antverpiae 1680, s. 667–680.

BARONIUS, CAESAR.: *Annales Ecclesiastici a Christo nato ad annum 1198.* Romae, 1588–1607.

BARONIUS, CAESAR.: *Martyrologium Romanum cum notationibus Caesaris Baronii,* Romae 1589.

BELLARMINUS, ROBERTUS: *Disputationes de controversiis Christianae fidei adversus hujus temporis haereticos.* Pragrae 1721, Edice: Opera omnia, vol. 1–5. Ed. J. Fèvre, Parisiis, 1870–1874; reprint Frankfurt am Main 1965.

BESNECKER, JOANNES ADAMUS: *Juris publici Romano-Germanici prudentia in duas partes divisa.* Pragrae 1717.

BONAVENTURA DA BAGNOREGGIO [FIDANZA, JOHANNES]: *Apologia Pauperum contra calumniatorem.* Edice: Opera omnia edita studio et cura PP. Collegii a S. Bonaventura, vol. VIII, Ad Claras Aquas-Quaracchi 1882–1902.

CARAFFA, CAROLUS: *Commentaria de Germania scara restaurata et ad annum 1641 continuata.* Francofurti 1641.

COCHLAEUS, JOANNES: *Historiae Hussitarum libri duodecim.* s.l. 1549.

CONTELORIUS, FELIX: *Tractatus et praxis de canonizatione Sanctorum.* Lugduni 1634.

CRUGERIUS, JOACHIM ERNESTUS: *Discursus Juris publici*. Coloniae Brandenburgicae 1696.

CYPRIANUS CARTHAGINENSIS, CAECILIUS [Incertus]: *De duplici martyrio ad Fortunatum*. Edice: Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum, vol. 3, pars 3. Ed. W. Hartel, Vindobonae 1871.

DUBRAVIUS, JOANNES: *Historiae Regni Boiemiae, de rebus memoria dignis in illa gestis, ab initio Boiemorum, que ex Illyria venientes, eandem Boiemiam, in medio propemodum superioris Germaniae sitam, occupaverunt, libri XXXIII*. Prostantiae 1552.

FAGNANUS, PROSPERUS: *Jus canonicum sive Commentaria absolutissima in quinque libros decretales*. Coloniae Agrippinae 1681–1682.

FELINUS, SANDEUS: *Commentaria in quinque libros decretalium longe utilissima*. Basileae 1567.

GONZALEZ, EMANUEL: *Commentaria perpetua in singulos textus quinque librorum decretalium Gragorii IX*. Lugduni 1715.

GREGORIUS MAGNUS: *Dialogi*. Edice: Gregorii Magni Dialogi. Libri IV. Ed. U. Moricca, Rome 1924.

GUMPPENBERG, GUILIELMUS: *Atlas Marianus quo Sanctae Dei Genetricis Mariae imaginum miraculosarum origines duodecim historiarum centuriis explicantur*. Monachii 1672, LXXIII. *Imago B. V. Miraculosa Boleslaviensis*, s. 179–180.

HÁJEK Z LIBOČAN, VÁCLAV: *Kronika česká, to jest Sepsání a vypsání počátků a pojiti národu českého, jeho rozmnožení a všech příběhův v české zemi zběhlých od léta šestistého čtyrycátého čtvrtého až do léta 1527*. Praha 1541; edice: *Kronika česká: výbor historického čtení*. Ed. J. Kolár, Praha, Odeon 1981.

HORATIUS FLACCUS, QUINTUS: *Epistulae*. Edice: Q. Horati Flacci Opera. Ed. S. Borzsák, Lipsiae, Teubner 1984.

HOSTIENSIS (HENRICUS DE SEGUSIO): *In tertium decretalium librum commentaria*. Venetiis 1581.

JOANNES CHRYSOSTOMUS: *De fato et providentia, Ad populum Antiochenum*. Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca, vol. 49, 50. Ed. J.-P. Migne, Parisiis 1862.

Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa 22. Junii 1725. NA ČR, APA I, sign. B 61/1.

DE LAUREA [BRANCATUS, LAURENTIUS]: *Commentaria in tertium librum sententiarum Joannis Duns Scoti*. Tom. III. Romae 1673.

LEO MAGNUS: *Sermoes*. Serm. 85 (83) *In natali S. Laurentii Martyris*. Edice: Opera omnia Leonis Magni. Patrologiae Cursus Completus, Series Latina, vol. 54. Ed. J.-P. Migne, Parisiis 1846.

Liber miraculorum S. Antonii. circa 1369–1374. In: *Acta Sanctorum Junii collecta*. Tom. II. Antverpiae 1698, s. 724–748.

- LONGINUS, JOANNES: *Vita S. Stanislai, Episcopi Cracoviensis*. In: Acta Sanctorum Maji collecta. Tom. II. Antverpiae 1680, s. 202–276.
- MARTIALIS, MARCUS VALERIUS: *Epigrammata*. Edice: M. Valerii Martialis Epigrammaton libri. Ed. W. Heraeus, Lipsiae, Teubner 1982.
- MOLFESIUS, ANDREAS: *Promptuarii triplicis iuris, divini, canonici et civilis, seu Summae moralis Theologiae et casuum conscientiae pars prima*. Neapoli 1619.
- NAUCLERUS, JOANNES: *Chronica*. Coloniae Brandenburgicae 1544.
- PAPROCKÝ Z HLOHOL, BARTHOLOMĚJ: *Diadochos, id est Successio, jinák Posloupnost knížat a králův českých, biskupův i arcibiskupův pražských a všech třech stavův slavného Království českého, to jest panského, rytířského a městského*. Praha 1602; reprint: Brno, Garn 2005.
- PESSINA, THOMAS JOANNES: *Phosphorus septicornis, Stella alias matutina, hoc est Sanctae metropolitanae Divi Viti ecclesiae Pragensis majestas et gloria*. Pragae 1673.
- PETRUS CHRYSOLOGUS: *Collectio sermonum a Felice Episcopo parata sermonibus extrauagantibus adiectis*. Edice: Sancti Petri Chrysologi Collectio sermonum. Corpus Christianorum, Series Latina, vol. 24B. Ed. A. Olivar, Turnholti, Brepols 1975.
- PIGNATELLUS, JACOBUS: *Consultationum canonicarum tomus primus [– undecimus], in quo praecipuae controversiae de iis, quae ad Sanctorum canonizationem ac sacros ritus pertinent, breviter ac perspicue dirimuntur*. Venetiis 1722.
- PIRHING, ERNICUS: *Jus canonicum in quinque libros decretalium distributum*. Dilingae 1674–1677.
- PLAUTUS: *Poenulus*. Edice: Plaute Comédies. Tom. V. Ed. A. Ernout, Parisiis, Les Belles Lettres 1970.
- PONTANUS, GEORGIUS BARTHOLDUS A BRAITENBERG: *Bohemia pia, hoc est Historia brevis pietatem avitam Boëmiae e miraculis, Ducibus et Regibus, Sanctis quoque Episcopis et Archiepiscopis et ex alliis ostendens*. Francofurti 1608.
- PONTANUS, GEORGIUS BARTHOLDUS A BRAITENBERG: *Hymnorum sacrorum de Beatissima Virgine Maria et S. Patronis S. R. Bohoemiae libri tres*. Pragae 1602, *De S. Joanne Nepomuceno, Canonico Pragensi, Martyre*, s. 203–206.
- Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae, posito super dubio, an et de quibus signis seu miraculis constet in casu et ad effectum, de quo agitur*. Romae 1728.
- RAYNALDUS, ODORICUS: *Annales ecclesiastici ab anno, quo desinit Card. Caes. Baronius 1198 usque ad annum 1534 continuati*. Coloniae Agrippinae 1690–1727.
- De S. Antonio, Ordinis Minorum S. Francisci, Patavii in ditione Veneta, vita auctore anonymo valde antiquo*. In: Acta Sanctorum Junii collecta. Tom. II. Antverpiae 1698, s. 703–724.
- SARTORIUS, AUGUSTINUS: *Cistercium bis-tertium seu Historia elogialis*. Vetro-Pragae 1700.

SILVIUS PICCOLOMINI, AENEAS: *Historia Bohemica*. Edice: *Historia Bohemica*. Edd. J. Hejnic, H. Rothe, Köln – Böhlau 2005; *Silvii Historia Bohemica*. Edd. D. Martínková, A. Hadravová, J. Matl, Praha, KLP 1998.

SPONDANUS, HENRICUS: *Continuatio annalium Cardinalis Baronii*. Lutetiae Parisiorum 1659.

TACITUS, PUBLIUS CORNELIUS: *Annales. Ab excessu divi Augusti*. Edice: *Annales*. Ed. P. Wuilleumier, Parisiis, Les Belles Lettres 1990.

TANNER, JOANNES : *Vir apostolicus seu Vita et virtutes R. P. Alberti Chanowsky e Societate Jesu in provinciae Boemiae*. Coloniae Agrippianae 1658.

TERTULLIANUS, QUINTUS SEPTIMIUS FLORENS: *Apologeticum*. Edice: *Quinti Septimi Florentis Tertulliani Apologeticum*. Ed. H. Hoppe, Vindobonae, Hoelder – Pichler – Tempsky 1939.

THOMAS AQUINAS: *Summa Theologica*. Edice: *S. Thomae Aquinatis Summa theologica de Rubeis, Billuart et aliorum notis selectis ornata*. Taurini – Romae 1939.

VOLCKMAN, MARTINUS XAVERIUS: *Gloria Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis triginta tribus encomiis orbi divulgata*. Pragae 1672.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de magno schismate Occidentis*. Vetero-Pragae 1724.

Latinské citace z bible uvádíme podle Vulgáty, české podle tzv. Svatováclavské bible (*Bibli česká, to jest Svaté Písmo podlé starožitého a obecného latinského od všeobecné církve svaté římské potvrzeného a užívaného přeložení*. Praha 1677–1715).

7. 10 Jmenný rejstřík

(stránky uvedeny podle paginace originálních tisků, které jsou v editovaném textu označeny tučně v hranatých závorkách)

Rejstřík jmen latinských

- Achabus, Bibl. 29
Adalbertus S. 5, 54, 57, 75, 244
Adamus, Bibl. 38
Agnes Monti Politiani B. 206
Albertus Austriacus, Rex 9
Albertus Bavarius, Dux 18, 246
Alexander III., Pont. Max. 208
ab Althann, Michaël Carolus 148
ab Althann, Michaël Fridericus 10, 62,
149, 222, 224, 225, 227, 229, 230,
233, 234, 235, 253
Amalia, Imperatrix 252
Ambrosius S. 239
Antiochus, Bibl. 32
Antoninus (Florentinus) S. 47
Antonius Paduanus S. 104, 105
Augustinus S. 3, 95, 185, 239, 240
- Balbinus, Bohuslaus 41, 57, 65, 127,
205, 211, 215, 216, 218, 239
Barbara S. 144
Baronius, Caesar 95, 208
de Beck, Carolina 163
de Beck, Dorothea Veronica 163
Beinlich, Martinus Constantinus 192
Bellarminus, (Robertus) 203, 206, 216
Benedictus XIII., Pont. Max. 222, 225,
226, 229, 231, 241, 242, 256
Beness, Joannes 176
Berberstorfius 71, 72
de Berg 156
de Berka, Eleonora 85
Bernardus S. 40
Birch, Adamus 76
de Blareu, Ray 136
Blowsky, Joannes Franciscus 113,
115, 119, 120
Boleslaus, Rex 208, 238
Bollandus, Joannes 70, 218
Bolsteinia (Beisteiniana), Maria
Elisabetha 134, 136, 164
- Bonaventura S. 105, 203, 207
Bonifacius IX., Pont. Max. 10
Borek, Martinus 205, 206
Bradaviczna, Anna 137
Bradaviczna, Catharina 137
Budiss, Nicolaus 177
Busiris, Rex 28
Bussek, Wenceslaus 142, 143
- Cain, Bibl. 49
Calvinus, Joannes 177, 178
Carolus IV., Imperator 4, 9, 11, 54,
115, 169, 245
Carolus VI., Imperator 57, 62, 147,
149, 212, 252
Causalchinus, Carolus Albertus 227,
230
Ceslaus Odrovansius B. 206
Chanowski de Longavilla,
Wolfgangus 79, 196
Chanowski, Albertus 67, 68
Chrysologus S. 239
Chwoykin, Rosina 127
Cienfuegos, Alvarus 222, 225
Clemens VI., Pont. Max. 10
Clemens XI., Pont. Max. 223, 250
Cochlaeus, Joannes 5
Constantinus Magnus, Imperator 231
Coscia, (Nicolaus) 226, 228, 231
Cyprianus S. 200
Cyrillus S. 41
- David, Bibl. 43
a Dietrichstein 157
- Diocletianus, Imperator 237
Dobrzanski de Nigroponte, Jacobus
101
Dubravius, Joannes 205

- Eleonora Magdalena Neoburgica,
 Imperatrix 62
 Eleonora Mantuana, Imperatrix 62
 Elias, Bibl. 29
 Elisabetha Christina, Imperatrix 62,
 106, 252

 Fagnanus, (Prosperus) 203, 209
 Feiler, Joannes Georgius 133
 Ferdinandus I., Imperator 10, 57, 61,
 204, 212
 Ferdinandus II., Imperator 10, 57, 61,
 212
 Ferdinandus III., Imperator 10, 57, 62,
 212
 Ferdinandus IV., Rex 62
 Fialovi, Joannes 131
 Fralenta, Catharina 138
 Fridericus Augustus, Rex 252
 Fridericus Barbarossa, Imperator 59
 Fridericus Palatinus, Rex 70, 71, 76,
 213
 Fuchs, Sebastianus 101, 120

 Gabelin, Catharina 159
 Gaston (Medici), Princeps 62
 Gersandel, Clara 131
 Gluverius, Joannes 206
 Gonzalez, Thyrsus 203
 Gregorius (Magnus) S. 47, 210
 Gregorius XIII., Pont. Max. 10

 Hagecius/Hagek, Wenceslaus 204, 211
 ab Harrach, Ernestus 62, 63
 Hebraeus (Flavius), Josephus 75
 Heldin 131
 Henricus II., Rex 46
 Henricus IV., Rex 208
 Henschenius, Godefridus 65
 Hermenegildus S. 47, 210
 Herodes, Bibl. 17, 29, 44
 Hieronymus S. 180
 Hodanckiana, Rosalia 87, 88, 90, 93,
 226, 228, 230, 251
 Hoffmann, Joannes Georgius 113
 Hostiensis (Henricus de Segusio) 203
 Hraba, Carolus Joannes tit., 241
 Hus, Joannes 5, 11

 Innocentius IV., Pont. Max. 10, 208
 Innocentius XI., Pont. Max. 139, 202
 Innocentius XIII., Pont. Max. 222, 224
 Ispleta 176

 Jeremias, Bibl. 37, 181
 Joanna, Regina 18, 22, 23, 24, 43, 48,
 51, 246
 Joannes Baptista, Bibl. 17, 29
 Joannes Chrysostomus S. 49, 95
 Joannes Evangelista, Bibl. 39
 Joannes (Nassaviensis) 49, 50
 Joannes Sarcander S. 159
 Job, Bibl. 182
 Jonas, Bibl. 37
 Joseph (Aegyptius), Bibl. 187
 Josephus I., Imperator 57, 62, 212, 252
 Josephus S. 232, 236, 253
 Josue, Bibl. 163
 Julius III., Pont. Max. 10

 Kauterczky, Joannes 91
 Kirchslag 151
 Knia, Ignatius Josephus 129
 Krebs, Norbertus 85
 Krebsin, Anna Joanna 80, 85
 Krebsin/Krebsiana/Crebsin, Anna
 Theresia Veronica 80, 81, 82, 83,
 226, 228, 230, 251
 Krigius, Henricus Franciscus 128
 Kus, Franciscus 177, 178
 de Khünburg, Ferdinandus 96, 112,
 252, 256

 Ladislaus Posthumus, Rex 9
 a Lankisch, Josephus 113
 de Laurea (Brancatus, Laurentius) 208
 Laurentius S. 35
 Leischner, Wenceslaus 85
 Leisner, Joannes Georgius 128
 Leisten, Reinhardus 124
 Leo Magnus S. 207
 Leopoldus I., Imperator 11, 57, 62, 85,
 174, 212
 Leopoldus, Archidux 212
 Libertinus, Georgius Joannes 113
 Libertinus, Joannes 165, 188

Lorain, Joannes Antonius 106, 107
 Löw de Erlsfeld, Franciscus 100
 Lucretia 164
 Ludmilla S. 40
 Ludovicus, Rex 9

Machabaeus, Bibl. 32
 Maisner, Leonardus Ferdinandus 123
 Majella 233
 Malfesius, (Andreas) 209
 Maniger, Franciscus 83
 Maria, Moysis soror, Bibl. 182
 Martini, Joannes Mauritius
 Wenceslaus 113
 de Martinitz, Catharina 147
 Masotskin, Maria 130
 Mathias, Imperator 10
 Maximilianus II., Imperator 10
 de Mayern, Daniel Josephus 112
 Methodius S. 41
 Milcius, Joannes 14
 de Miniatis, Anna Maria 133
 de Mitrowitz, Wenceslaus Ignatius
 Wratislaw 60, 162
 Mittelbach, Joannes 166

Nero, Imperator 28, 31, 34
 Nicolaus V., Pont. Max. 10

Oczenassek, Elisabetha 130
 Oczenassek, Paulus 130
 Orighus, (Curtius) 225
 Otlmayer, Joannes 167, 168, 169
 de Oviedo, Joannes Antonius 197

Pacher, Joannes Jacobus Georgius
 139, 180
 Paderna, Vitus 145
 Paichartin, Anna Barbara 180
 Paichartin, Susanna 180, 181, 182
 Paproczkius, (Bartholomaeus) 211
 Paulus Apostolus S. 186, 235, 236,
 256
 Pek, Mathias 160
 Petrus (Veronensis) S. 47
 Petrus Apostolus S. 178, 200, 229,
 235, 236, 256
 Phalerin, Anna Maria 154

Philipus Benitius S. 206
 Pignatellus, (Jacobus) 205, 216
 Pipia, (Augustinus) 225
 Piring, (Enricus) 203, 209
 Pleiner, Michaël 132
 Pontanus, Bertholdus Georgius 215,
 216
 Przibil, Mathias 139, 140
 Psaleriana, Anna Maria 157
 Puchmann, Joannes Carolus 101

Radzivilius, Princeps 66
 Rahab, Bibl. 163
 de Raupova, Wenceslaus Guilielmus
 68
 Rognerin, Barbara 186
 de Rubeis, Petrus Franciscus 206
 Rudolphus II., Imperator 10, 66
 Rziczán, Ferdinandus 185

Salernus, (Joannes Baptista) 225
 Samuel, Bibl. 6
 Sattler, Josephus Antonius 140
 Schaffhurt, Godefridus 83, 84
 Scheltrin, Catharina 155
 Schobert de Hohenorth, Ferdinandus
 103
 Schornvisin, Cathaina 161, 162
 Schubitz de Chobin, Franciscus 159
 Schutzbredt, Joannes 102
 de Schwartzenberg, Adamus
 Franciscus, Princeps 151
 de Schwartzenberg, Eleonora, Princeps
 151
 Semorad, Georgius Guilielmus 161
 Sigismundus S. 54, 57, 70
 Sigismundus, Imperator 9
 Singlin, Anna Catharia 110
 Sluska, Christophorus 66
 Sobiewsky, Jacobus, Princeps 62
 Sonntag, Guilielmus 113
 de Spauer, Anna Francisca 146
 de Sporck, Joannes Rudolphus 113,
 222, 225, 230
 Stanislaus S. 208, 238
 Stephanus S. 95
 de Sternberg, Franciscus 63
 Steyer, Joannes Ludovicus 146

Stinka, Conradus 14
 Susanna, Bibl. 187

 Tannerus, (Joanes) 211, 212
 Tedeschi 226, 228, 231
 Tertullianus 35
 Theodosius Junior, Imperator 95
 Thomas (Aquinas) S. 46, 207, 208,
 209
 Thomas Cantuariensis (Becket) S. 46,
 208
 Thomas de Villanova S. 206
 Titus, Imperator 75

 Urbanus VI., Pont. Max. 10
 Urbanus VIII., Pont. Max. 65, 210,
 223, 240

 de Valentis, Ludovicus 233, 235
 Vitus S. 54, 57, 70

 Weberin, Maria Magdalena 109
 Wenceslaus S. 40, 54, 75

 Wenceslaus IV., Rex 2, 4, 5, 9, 11, 16,
 17, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
 31, 33, 35, 36, 43, 45, 46, 47, 48, 49,
 50, 51, 52, 53, 54, 55, 200, 209, 217,
 218, 238, 245, 246, 247, 249
 a Werdenburg, Christophorus Ignatius
 158
 a Werdenburg, Franciscus Josephus
 158
 Wernerin, Anna Regina 133
 Wicleffus 243
 Widerspergiana, Maria Josepha 154
 Widerspergiana, Sibilla 154
 Wietrowsky, Maximilianus 11
 Wladislaus, Dux 59
 Wladislaus, Rex 9
 de Wlassim, Joannes 15, 245

 Zaffecziak, Joannes 132, 133
 Zahorzanskiana, Anna 160
 Zahorzanskiana, Magdalena 160
 Zastiera, Michael 113
 Zidek, Paulus 204
 Ziegler, Don Albertus 191

Rejstřík jmen českých

(stránky uvedeny podle paginace originálního tisku, které jsou v editovaném textu označeny tučně v hranatých závorkách)

Adam, bibl. 41
 Achab, bibl. 33
 Albrecht Bavorský, vévoda 21, 242
 Albrecht Rakouský, (Albrecht I.
 Habsburský), král 11
 Aldova 125
 Alexandr III., papež 201
 ab Althann, Michal Karel 141
 z Althann, Michael Fridrich 12, 63,
 141, 215, 218, 220, 221, 224, 225,
 229, 230, 250
 Alžběta Kristýna, císařovna 63, 106,
 248
 Amalie, císařovna 249
 Ambrož sv. 106, 234
 Antiochos, bibl. 36
 Antonín Paduánský sv. 105

 Antoninus (Florentský) sv. 49
 Anyžka z Monte Policiana bl. 199
 Augustin sv. 3, 95, 179, 234, 235

 Balbín, Bohuslav 37, 42, 59, 66, 121,
 197, 198, 204, 209, 211, 235
 Barbora sv. 136
 Baronius, Caesar 95, 201
 de Beck, Dorota Veronika 156
 de Beck, Karolina 156
 Beinlich, Martin Konstantin 186
 Bellarmin (Robertus) 196, 199, 209
 Benedikt XIII., papež 216, 219, 221,
 224, 227, 237, 238, 253
 Beneš, Jan 169
 Berberstorf 72, 73
 z Berg 148

- z Berku, Eleonora 86
 Bernard sv. 41
 Birch, Adam 77
 z Blareu, Ráj 130
 Blovský, Jan František 113, 114, 116
 Boleslav, král 201, 233
 Bolland, Jan 71, 211
 Bolsteinova (Bajštajnová), Maria
 Alžběta 128, 129, 157
 Bonaventura sv. 105, 200
 Bonifacius IX., papež 11
 Bořek, Martin 197, 198
 Bradavičnová, Anna 131
 Bradavičnová, Kateřina 131
 Budiš, Mikoláš 171
 Busiris, král 32
 Bušek, Václav 135, 136
- Ceslav Odrovanský bl. 199
 Cienfuegos, Alvarus 216, 220
 Coscia (Nicolaus) 220, 223, 226
 Crha (Cyril) sv. 42
 Cyprián sv. 193
- David, bibl. 45, 95
 z Ditrichštajnu 149
- Dioklecian, císař 233
 Dobřanský z Nigropontu, Jakub 101
 Doubrava, Jan 197
- Eleonora Magdalena Najburgská,
 císařovna 62
 Eleonora Mantuanka, císařovna 62
 Eliáš, bibl. 33
- Fagnanus (Prosperus) 203
 Falerová, Anna Maria 146
 Fečler, Jan Jiřík 127
 Ferdinand I. (Habsburský), císař 11,
 59, 62, 197, 205
 Ferdinand II. (Štýrský), císař 11, 59,
 62, 205
 Ferdinand III., císař 12, 59, 62, 205
 Ferdinand IV., král 62
 Fiala, Jan 125
 Filip Benicius sv. 199
 Fralentova, Kateřina 131
- Fridrich Augustus, král 249
 Fridrich Barbarossa, císař 61
 Fridrich Palatinus, král 72, 77, 206
 Fuchs, Šebestián 102, 116
- Gaston (Medici), kníže 63
 Gluverius, Jan 198
- Hájek, Václav 197, 204
 z Harrachu, Ernest 63, 64
 Henšenius, Godfrid 65
 Hermenegild sv. 49, 204
 Herodes, bibl. 19, 33, 46
 Hinglova, Ana Kateřina 110
 Hodánková, Rozálie 89, 90, 92, 94,
 221, 223, 225, 248
 Hoffman, Jan Jiřík 113
 Hraba, Karel Jan tit.
 Hus, Jan 5, 6, 12
- Chanovský Dlouhoveský, Wolfgang
 80, 189
 Chanovský, Vojtěch 67, 68
 Chrisologus sv. 234
 Chvojková, Rozína 122
- Innocentius IV., papež 11, 201
 Innocentius XI., papež 132, 195
 Innocentius XIII., papež 215, 218
 Ispléta 169
 Izaiáš, bibl. 186
- Jan Evangelista, bibl. 41
 Jan Křtitel, bibl. 19, 33
 Jan (Nassavský) 51, 52
 Jan Sarkander 151
 Jan Zlatoústý sv. 51, 95, 104
 Jarolým (Jeroným) sv. 173
 Jegler (Ziegler), Albrecht 185
 Jeremiáš, bibl. 40, 175
 Jersandelova, Klára 125
 Jindřich II., král 48
 Jindřich IV., král 201
 Job, bibl. 175
 Johana (Bavorská), královna 21, 25,
 26, 27, 38, 45, 50, 52, 210, 242
 Jonáš, bibl. 40
 Josef (Egyptský), bibl. 180

- Josef I., císař 59, 62, 205, 249
 Josef sv. 227, 231, 250
 Jozue, bibl. 155
 Julius III., papež 11
- Kabelová, Kateřina 152
 Kain, bibl. 51
 Kalvín, Jan 171
 Karel IV., císař 5, 10, 11, 12, 56, 114, 162, 241
 Karel VI., císař 59, 62, 139, 141, 206, 248
 Kavalchinus, Karel Albert 222, 226
 z Khyburgu, Ferdinand 96, 112, 249, 253
 Kirschlag 143
 Kliment VI., papež 11
 Kliment XI., papež 217, 247
 Knía, Hynek Josef 123
 Kochléus, Jan 5
 Konstantin Veliký, císař 227
 Koutecký, Jan 92
 Krebs, Norbert 86
 Krebsova, Anna Johana 81, 86
 Krebsova, Anna Terezie Veronika 81, 82, 83, 84, 221, 223, 225, 248
 Krigius, Jindřich František 122
 Kus, František 171, 172
- Ladislav (Pohrobek), král 11
 Lankiš, Josef 112
 de Laurea (Brancatus, Laurentius) 201
 Leisner, Jan Jiřík 122
 Leisten, Reinhard 119
 Leišner, Václav 87
 Leopold I., císař 13, 59, 62, 63, 87, 167, 205
 Leopold Rakouský, arcikníže 205
 Lev (Veliký) sv. 200
 Libertin, Jan 182, 158
 Libertin, Jiří Jan 112
 Lidmila sv. 42
 Lorain, Jan Antonín 107
 Löw z Elrsfeldu, Jan František 100
 Ludvík (Jagellonský), král 11
 Lukrecie 156
- Machabejský, bibl. 36
- Maisner, Linhart Ferdinand 118
 Majella 229
 Malfesius (Andreas) 203
 Maniger, František 85
 Marie, (sestra) Mojžíšova, bibl. 175
 Martini, Jan Mauric Václav 112
 z Martinic, Kateřina 139
 Mastotská, Maria 124
 Matěj (Matyáš Habsburský), císař 11
 Maximiliánus II., císař 11
 z Mayern, Daniel Josef 112
 Mikoláš V., papež 11
 Milcius, Jan 16
 z Miniátu, Anna Maria 127
 z Mitrovitz, Václav Hynek Vratislav 61, 155
 Mittelbach, Jan 59
- Nero, císař 32, 35, 37
- Očenášek, Alžběta 124
 Očenášek, Pavel 124
 Origus, (Curtius) 220
 Otlmajer, Jan 160, 161
 z Oviedo, Jan Antonín 190
- Paderna, Vít 137
 Pachartová, Anna Barbora 174
 Pachartová, Zuzana 174, 175, 176
 Pacher, Jan Jakub Jiřík 132, 173
 Paprocký, (Bartoloměj) 204
 Pavel sv. 179, 230, 231, 253
 Pek, Matěj 152
 Petr (Veronský) sv. 49
 Petr sv. 171, 193, 225, 230, 231, 253
 Pignatellus, (Jacobus) 198
 Pipia, (Augutinus) 220
 Piring, (Enricus) 203
 Plainer, Michal 126
 Pontanus, Berthold Jiří 209
 Příbyl, Matěj 133
 Psalerová, Anna Marie 149
 Puchmann, Jan Karel 101
- Radživil, kníže 66
 Rahab, bibl. 155
 z Raupova, Václav Wilhelm 69
 Roknerynová, Barbora 180

- de Rubeis, Petr František 198
 Rudolf II. (Habsburský), císař 11, 66
 Řehoř (Veliký) sv. 49
 Řehoř XIII., papež 11
 Řičan z Řičan, Ferdinand 178
- Salernus, (Joannes Baptista) 220
 Samuel, bibl. 7
 Sattler, Jan Antonín 133
 z Schwarzenburg, Adam František,
 kníže 143
 z Schwarzenburg, Eleonora, kněžna
 143
 Semorád, Jiří Wilhelm 153
 Sluska, Kryštof 66
 Soběvský, Jakub, kníže 63
 Sontag, Wilhelm 113
 de Spaur, Anna Františka 139
 z Spork, Jan Rudolf 112, 216, 219,
 225
 Stajer, Jan Ludvík 138
 Stanislav sv. 201, 233
 Stinka, Konrad 16
 Strachota (Metoděj) sv. 42
 Šaffhurt, Godfrid 85
 Šeltrova, Kateřina 148
 Šobert z Hohenorth, Ferdinand 103
 Šoryvinová, Kateřina 154
 Štěpán sv. 95
 z Šternberku, František 64
 Šubitz z Chobínu, František 151
 Šutzbredt, Jan 102
- Tanner, (Jan) 204, 205
 Tedeschi 220, 223, 226
 Tertullián 38, 233
 Theodosius mladší 95
 Titus, císař 76
 Tomáš (Akvinský) sv. 48, 200, 201,
 202
 Tomáš Kantuarinský (Becket) sv. 48,
 201
 Tomáš de Villanova sv. 199
- Urban VI., papež 11
 Urban VIII., papež 65, 203, 217, 236
- Václav IV., král 3, 5, 6, 11, 12, 18, 19,
 20, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34,
 35, 36, 37, 38, 45, 46, 47, 48, 50, 51,
 52, 53, 54, 56, 57, 201, 210, 212,
 233, 241, 243, 244, 245
 Václav sv. 42, 56, 76
 de Valentis, Ludvík 229, 230
 Vít sv. 56, 71
 Vladislav (Jagellonský), král 11
 Vladislav, kníže 61
 z Vlašimi, Jan Očko 17, 241
 Vojtěch sv. 6, 56, 76, 240
- Webrova, Maří Magdalena 109
 z Werdenbuku, František Josef 151
 z Werdenbuku, Kryštof Hynek 151
 Wernerova, Anna Regina 127
 Widrspergská, Marie Josefa 146
 Widrspergská, Sibyla 146
 Wietrowsky, Maximilian 13
- Zafečiák, Jan 126
 Zahořanská, Anna 152
 Zahořanská, Magdalena 152
 Zástěra, Michal 113
 Zikmund sv. 56, 71
 Zikmund, císař 11
 Zuzana, bibl. 180
 Žid (Flavius), Josef 76
 Židek, Pavel 197

7.11 Seznam v edici použitých zkratek

Seznam latinských zkratek

a.	– articulus	Pragens., Pragen.
act.	– acta	– Pragensis
adnot.	– adnotatio	Presb.
an.	– annus	– Presbyter
B.	– Beatus	q.
Boh.	– Bohemia	– quaestio
c., cap.	– caput	Regn.
Card., Cardinal.	– Cardinalis	– Regnum
	– Cardinalis	Rever., Reverendis.,
Celsis.	– Celsissimus	Rmi., Rmum., Rmorum.
Com.	– communis	– Reverendissimus
Co.	– Comes	(v různých tvarech)
Col.	– columnus	R. P.
D.	– Divus	– Reverendissimus
D.	– Dominus	Pater
D. D., DD.	– Domini	S., SS.
disp.	– disputatio	– Sanctus, Sancti
D. N.	– Dominus noster	Sac.
dup.	– duplex	– Sacer
Ed.	– edidit	Sac. Rit. Congreg.
Edd.	– ediderunt	– Sacra rituum
epigr.	– epigramma	Congregatio
epist.	– epistula	san. mem.
etc.	– et cetera	– sancta memoria
f., fol.	– folium	Script.
ibid.	– ibidem	– Scriptura
Inclyt.	– Inclytus	semidup.
J. U.	– Jus utrumque	– semiduplex
l., lib.	– liber	seq.
lin.	– linea	– sequens
lit.	– littera	serm.
n., num.	– numerus	– sermo
Mart.	– Martius	S. J.
metropol.	– metropolinatus	– Societas Jesu
N. N.	– nomen nescio	S. R. I.
opusc.	– opusculum	– Sacrum Romanum
P., PP.	– pater, patres	imperium
p., pag.	– pagina	s. l.
p.	– pars	– sine loco
par.	– paragraphus	s. v.
PP.	– Papa, Pontifex	– salva venia
Pont. Max.,		Stat.
Pontif. Max.	– Pontifex maximus	– Status
		supplem.
		– supplementum
		T., Tom.
		– tomus
		tit., titul.
		– titulus
		typograph.
		– typographus
		v., vers.
		– versus
		vol.
		– volumen

Seznam českých zkratek

(v hranatých závorkách uvedena původní grafická podoba)

arch.	– archaický
bibl.	– biblický
bl., blahosl.	– blahoslavený
dohr.	– dohromady
klas.	– klasický
lat.	– latinský
n.	– nebo
něm.	– německý
p. [P.]	– pan
p. [PP., P. P.]	– páni
pův.	– původní, původně
spr.	– správně
sv. [S., Sv.]	– svatý
tit.	– titul
vel., veleb.	– velebný
výs.	– výsoce
vysv.	– vysvětlivka
význ.	– význam

8. Závěr

Latinská a česká literatura zůstala i v období 17. a 18. století součástí evropské kulturní sféry, tzv. barokní humanismus latinských děl odrážel mnohé soudobé literární i myšlenkové proudy. Změněná společenská situace vedla ovšem k proměně duchovního života v českých zemích a k přílivu cizích vlivů (především německých a románských) do domácího prostředí, díky čemuž dochází v literatuře k zvýraznění prvku vícejazyčnosti. Vznikají dvoj- i trojjazyčná vydání děl (latinská, česká, německá), která vzhledem k předpokládanému recipientovi mohou mít do různé míry odlišnou podobu. A právě příspěvkem k bádání o české, resp. bohemikální literatuře tohoto období chce předložená práce být.

Pro své zkoumání jsme si vybrali latinské dílo *Historia S. Joannis Nepomuceni* (1729) a jeho český dobový překlad *Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého* (1730), tedy spisy vydané v roce kanonizace Jana Nepomuckého (resp. v roce následujícím), což předpokládalo kromě vlastní literárněhistorické, jazykově-stylistické a překladatelské analýzy také zachycení širšího kulturněhistorického kontextu a postihnutí důležitých prvků, souvisejících se vznikem díla a jeho obsahovou náplní.

Vlastní analýze spisů předcházela otázka jejich autorství. Dobové příručky považují díla za anonymní a na nás bylo prokázat později uvedenou atribuci díla jezuitskému historikovi Maximilianu Wietrowskému (1660–1737). Na základě prozkoumaných pramenů především rukopisného charakteru (*Litterae annunae, Catalogi triennales, Catalogi breves, Epistolae Generalium*) jsme vytvořili Wietrowského podrobný bio-bibliografický medailon a přehled celé nám známé literární tvorby v míře, v jaké se tomuto autorovi dosud žádá práce nevěnovala. Jak vyplývá z elogia i dalších pramenů Maximilianus Wietrowsky vystudoval filozofii a teologii, část studií absolvoval v Římě, pobýval ve Florencii, dle běžné praxe jezuitského řádu vyučoval na nižších školách a později se stal profesorem filozofie a následně teologie na pražské univerzitě. Roku 1695 složil čtvrté řádové sliby, jejichž autograf se nám dochoval, a v roce 1701 byl jmenován rektorem koleje v Praze na Novém Městě. Později působil jako vedoucí semináře v Krumlově a Hlohově, instruktor terciátu v Jičíně, superior rezidence na Svaté Hoře a superior

misie v Drážďanech. Roku 1717 se definitivně vrátil do Prahy do profesního domu na Malou Stranu, kde setrval až do konce života, tedy téměř dvacet let. Po celou dobu působil jako přisedící pražské arcibiskupské konzistoře a třináct let jako zpovědník arcibiskupa Ferdinanda Khünburga.

Sepsal přes dvacet knih historických, filozofických či teologických, z nichž pouze čtyři vyšly před rokem 1720. Rozbor autorovy tvorby nám přinesl možnost porovnání tvůrčího přístupu u ostatních děl se spisem *Historia S. Joannis Nepomuceni*. Z něho i z archivních pramenů vyplynulo, že Wietrowsky skutečně je autorem latinské verze spisu a zřejmě i jeho německého překladu, k české variantě jsme žádné doklady o původci nenalezli. Autorství originálu potvrdil také nalezený titulní list francouzské verze, ovšem celý překlad do francouzštiny zřejmě nikdy nevyšel, neboť jsou dochovány pouze úvodní stránky jakéhosi zkušebního nátisku a jiný exemplář se nám v domácích ani zahraničních knihovnách objevit nepodařilo. Pro práci na rezezentativním a arcibiskupskou konzistoří oficiálně zaštitěném díle *Historia S. Joannis Nepomuceni* byl Wietrowsky vybrán jednak pro své jazykové znalosti, jednak pro tehdy již bohatou literární tvorbu i dokonalou průpravu v práci s historickými prameny a zřejmě také díky zkušenostem, které získal jako spolusoudce při výsleších v rámci prvního beatifikačního procesu Jana Nepomuckého. V této části práce považujeme za přínosné jednak pramenně podložené potvrzení Wietrowského autorství, jednak doplnění bílých míst jeho životní dráhy i literární tvorby, které napomohlo k bližšímu poznání i pochopení této ve své době jistě významné osobnosti jezuitského historika.

Při zasazení spisu *Historia S. Joannis Nepomuceni* do dobového kontextu a nastínění předpokladů k jeho vzniku jsme v podstatě pominuli historickou stránku osobnosti Jana z Pomuku (přibližná datace, studia, světská i duchovní kariéra či příčiny smrti), neboť již byla zpracována v celé řadě publikací. Pro poznání jeho tzv. „druhého života“ jsou důležité dochované prameny, tradování osobnosti Jana Nepomuckého a literární zpracování příběhu v dílech 17. a 18. století. Mezi nejstarší rukopisné záznamy řadíme zápis na okraji soudních protokolů pražských generálních vikářů, stížnost arcibiskupa Jana z Jenštejna, arcibiskupův latinský životopis od Petra Klarifikátora, pojednání Ludolfa z Eynbecke, Tomáše Ebendorfera z Haselbachu,

vyprávění Pavla Žídka a záznam na přídeštní zápisníku děkanů z roku 1483, díky němuž dochází k chybnému určení letopočtu Janovy smrti. Z tištěných děl hrála důležitou roli *Kronika česká* Václava Hájka z Libočan a *Historia Regni Bohemiae* Jana Dubravia, první báseň na počest svatého Jana Nepomuckého je uvedena ve sbírce Jiřího Pontana z Braitenberka *Hymnorum sacrorum libri tres*, první pokus o vypsání souvislého životopisu Jana Nepomuckého přinesl Jiří Ferus-Plachý v latinsky, česky a německy psané knížce *Fama posthuma*, další zmínky přinesl např. Jan Tanner nebo Tomáš Pešina z Čechorodu. Na rozsáhlejší latinské pojednání *De Beato Joanne Nepomuceno* Jana Ignáce Dlouhoveského navázal Bohuslav Balbín, který vytvořil světcův latinský životopis pod názvem *Vita B. Joannis Nepomuceni*. Vzhledem k nedostupnosti pramenů kapitulního archivu, převzal od svého předchůdce všechny motivy příběhu, Balbínovo zpracování světcova života má ovšem narozdíl od Dlouhoveského výrazně vyšší literární kvality a dvakrát větší rozsah. Nejen pro další vývoj nepomucenské literatury, ale i pro podobu kultu Jana Nepomuckého či výtvarného umění v barokní době představuje toto dílo nevyčerpatelný zdroj inspirace. Jeho znění, zařazené do bollandistického souboru *Acta Sanctorum*, sloužilo později za podklad pro kanonizační proces, a definitivně tak stanovilo textovou tradici nepomucenské legendy.

Vzhledem k dataci i náplni spisu *Historia S. Joannis Nepomuceni* bylo nezbytné seznámit se s historickými prameny i okolnostmi souvisejícími s beatifikací a kanonizací Jana Nepomuckého a nastínit alespoň nejdůležitější body z příprav a průběhu obou procesů. První dva informační procesy se konaly v Praze pod záštitou arcibiskupa Ferdinanda z Khünburgu v letech 1715–1720, na jejichž základě byl roku 1721 papežem Inocencem XIII. Jan Nepomucký prohlášen za blahoslaveného. V letech 1722–1729 se pak konal třetí proces, apoštolský, vedený přímo Svatou stolicí. Po jeho ukončení papež Benedikt XIII. schválil kanonizaci Jana Nepomuckého a obřady svatořečení stanovil na 19. března 1729 v chrámu sv. Jana Lateránského. U této příležitosti se v říjnu v Praze konaly velkolepé oslavy, které doprovázela procesí s pegmaty a transparenty, iluminace či ohňostroje. Vznikla také celá řada skladeb básnických i prozaických, příležitostných tisků, slavnostní kázání, divadelní produkce a v neposlední řadě i oficiální latinský spis Maximiliana Wietrowského *Historia S. Joannis Nepomuceni*.

Na základě analýzy pramenů a důkladného textového porovnání s použitými zdroji lze tento spis charakterizovat jako umně vytvořenou kompilaci, která (jak bylo v době vzniku díla běžné) přímo i nepřímo závisí na hlavních dílech nepomucenské literatury i dalších literárních pramenech. Wietrowsky cituje jak díla historická, literární a teologická, tak i archivní záznamy z beatifikačního a kanonizačního procesu. Mezi základní zdroje patří především italské dílo F. M. Galluzziho *Vita di San Giovanni Nepomuceno*, které – jak jsme v práci na mnoha příkladech doložili – Wietrowsky vpodstatě překládá. Neméně důležitá je legenda B. Balbína *Vita Sancti Joannis Nepomuceni*, zkoumaný text zahrnuje všechny podstatné body jejího vyprávění a z této legendy cituje jednak přímo, jednak na jeho vyprávění navazuje zprostředkovaně přes svůj italský zdroj. V pasážích týkajících se konkrétních zázraků či příkladů nepomucenské úcty je Wietrowsky mnohem podrobnější a obsáhlejší než Galluzzi. Rámcově z italského pramene vychází také, ale daleko více se inspiruje ve třetím základním prameni, tj. soudních záznamech a sumářích z nich vytvořených, které jakožto spolusoudce při procesu musel dobře znát. Mezi ostatní prameny řadíme obvykle užívané citace a odkazy na bibli, církevní otce, autory středověké, humanistické i barokní. Drtivá většina těchto citací je ovšem přejata z výše uvedených základních zdrojů, což potvrzuje kompilační charakter Wietrowského díla, v němž autor beze zbytku přejímá své hlavní zdroje a jen místy projevuje vlastní invenci či kritický přístup k citacím a odkazům svých předchůdců.

Spis *Historia S. Joannis Nepomuceni* zahrnuje 256 stran textu kvartového formátu a je rozdělen do šesti knih. V prvních dvou kapitolách barvitě líčí všechny hlavní body nepomucenské legendy, rozvedené o drobné epizody, historické odbočky, doplněné dalšími prameny, citáty i vlastními úvahami. V dalších knihách následuje popis úcty a zázraků souvisejících se světcovým hrobem a domněle nalezeným jazykem, u nichž Wietrowsky spojuje příběhy tradiční s výpověďmi svědků z beatifikačních a kanonizačních procesů. Sílu kultu dokládá vypočítáváním votivních předmětů u hrobu Jana Nepomuckého, jako výstraha mu slouží příběhy o trestech na neuctivé rouhače, motivovat naopak chce zázraky a dobrodiní učiněnými na Janovu přímluvu. Poslední kniha popisuje podle procesních akt průběh jednání o kanonizaci Jana Nepomuckého a v jejím závěru Wietrowsky přetiskuje

celý text hymnu ke cti Jana Nepomuckého od Jiřího Pontana, čtyři modlitby ke sv. Janu, tři dekreta kanonizačního procesu a nakonec kanonizační bulu papeže Benedikta XIII.

Z hlediska jazykově-stylistické charakteristiky je text napsán v zásadě latinou klasickou, vytríbenou antickými vzory, obohacenou zejména o lexikální, částečně i gramatické a stylistické prvky latiny archaické, pozdní, středověké (hlavně učenecké) či humanistické. Ve slovní zásobě je kromě základní vrstvy klasické i určitý podíl výrazů z latiny pozdní a vzhledem k tématu spisu nechybějí ani výrazy z latiny církevní. Text ozvláštňují slova přejatá, zejména z řečtiny, a výrazy profesní, především terminologie lékařská, právníká, v menší míře pak např. z oblasti řemeslnické či mlynářské. Autor se nebrání ani slovům přejatým přímo z italského pramene. Morfologie setrvává v intencích ciceronské latiny, zřídka se vyskytující archaismy mají ryze praktický účel odlišit homonymní tvary a koncovky, výstavba vět v sobě spojuje jak klasickou periodu, tak útvary tvořené větším počtem kratších kól, tzv. periodikum, ale i prostředky dobového projevu mluveného.

Text doplňují četné stylistické ozdoby, řečnické prvky a poetické výrazy, které vyprávění obohacují a kromě informační sdělnosti tak dodávají dílu i rozměr umělecký. Základem jsou řečnické figury a tropy. Jde jak o figury výrazové, založené na zvukové stránce slov a jejich postavení ve větě (např. paronomasie), tak myšlenkové, založené na významu slov či jejich myšlenkové náhradě (oxymoron, paralely, četné aniteze nebo přirovnání). Z tropů, tedy obrazných pojmenování založených na užití slov v přeneseném významu, nacházíme v textu zejména metaforu, metonymii a synekdochu (*pars pro toto*). Obohacení přináší personifikace, často podtržena barokní obrazností, využita bývá i barevnost a výrazy působící na ostatní smysly, obrazná pojmenování vycházejí z přírodních motivů nebo např. výrazů z vojenského prostředí. V textu nechybějí příklady z antické historie nebo mythologie a zejména přirovnání biblická. Dalšími prostředky k ozvláštění textu je výrazová expresivita naturalismus či idiomatická spojení, např. rčení. Nechybí ani humor nebo projevy patriotismu.

Problematice překladu z latiny do češtiny v 17. a 18. století se dosavadní odborná literatura věnovala pouze v omezené míře, přesto lze stanovit alespoň

některé obecnější tendence. Hlavním odborným dílem pro nás stále zůstává obšírná syntéza Jiřího Levého *České teorie překladu*, jejíž souhrnné teze ovšem nejsou podloženy důkladnými dílčími studiemi nebo analýzami překladů z barokní doby, a nastiňují tedy pouze základní rysy jednotlivých etap vývoje našeho překladatelství. Překlady raného novověku je třeba charakterizovat s ohledem na předcházející období humanismu, v němž se klade důraz na adaptace zpřístupňující dílo domácímu čtenáři a překlad nabývá funkce jazykově vlastenecké, vzdělávací, ale i zábavné. V 17. a 18. století se také projevují tyto interpretační tendence, částečně modifikované vlivem změněného společenského klimatu a rekatolizačním úsilím. Je akcentována duchovní vrstva textu, v překladech se setkáváme především se spisy náboženskými, moralistickými a zábavnou literaturou, v nichž převládá tendence k domácím adaptacím a parafrázím. Uplatňuje se volnost v zacházení s předlohou, která slouží pouze jako relativně závazná opora vlastního nábožensko-výchovného (popř. estetického) úsilí. Jako charakteristická se pro toto období jeví motivická úprava děl a zásahy do syžetu i fabule tak, aby česká verze lépe odpovídala svému účelu. Obsahové přestavby předloh směřovaly velmi často ke zpevnění epické linie, omezení nebo vypuštění motivů statických či prvků dějově retardačních. Překlad však využívá také amplifikace a obohacení, čímž dodává textu větší expresivitu výrazu, která je účinnější než neutrální stylizace originálu. Cílem úprav je snaha o zpřístupnění díla a jeho zjednodušení pro méně vzdělané čtenáře, ale zároveň dosažení větší účinnosti podtržením nejpůsobivějších motivů a vypouštěním motivů méně efektních.

Z hlediska dobové překladové produkce nebyl zkoumaný text zcela typický a neodpovídal barokní praxi převodů a adaptací, ve kterých české varianty docházejí značných změn a posunů. Z větších textových celků zůstává zachována velká přesnost (až doslovnost) při překladu papežské buly a dalších dekretů, což je jistě dáno autoritou oficiálního textu. Adekvátně a poměrně výstižně je přeloženo vyprávění o Janu Nepomuckém i líčení jednotlivých zázraků, větší úpravy nacházíme v citacích z listin, zápisech beatifikačního procesu, u výpovědí svědků, notářských záznamů nebo při překladu nedějových úvah, popisů uměleckých předmětů apod. S ohledem na čtenáře vynechává nebo zestručňuje překladatel nedějové prvky, vypouští složité popisné pasáže, technické údaje, ale také naopak objasňuje nejasná

místa, doplňuje vlastní vysvětlivky a komentáře nebo dokresluje situaci. Podobně vypouští nebo výrazně zkracuje nejasná místa, složitější konstrukce nebo opakující se pasáže. Text obohacuje o prvky poetické, metaforické, expresivní, naturalistické, na mnoha místech dodává citovost a niterný prožitek, čímž přispívá k výraznější barokizaci textu. Z několika případů, kdy původní text nebyl překladatelem pochopen správně, vyplývá, že tvůrcem české verze nebyl zřejmě autor latinského originálu Maximilianus Wietrowsky.

Recipientem originálního textu je vzdělané (a tedy latiny znalé) domácí i zahraniční publikum, český překlad umožňuje snazší proniknutí do textu českému čtenáři, ovšem i na něj klade text jisté nároky, např. díky zmínkám historickým, poznámkám teologickým nebo citacím úředních záznamů. Recipientům s nižší úrovní vzdělání ovšem mohou postačit dějové části spisu (život a smrt Jana Nepomuckého, zázraky a milosti i tresty na rouhače). Proto je funkce obou spisů výchovná, persvazivní, ale i zábavná, jejich cílem je poučit a pobavit (*docere et delectare*). Vzhledem k nastíněné analýze se česká varianta blíží spíše překladu v dnešním slova smyslu a nezastupuje typicky barokní adaptaci s rozsáhlými textovými úpravami.

Vlastní zpracování textu a vypracování komentované edice není myslitelné bez seznámení s vývojem edičních postupů a současnou praxí ve vydávání raněnovověkých děl. Pro vydávání latinských textů 17. a 18. století neexistují v současné době žádná jednotná ediční pravidla, nejvíce propracované zásady vznikaly z filologické praxe a dlouholeté práce s texty Jana Amose Komenského, vytvořené pro účely kritického vydání jeho souborného díla *Johannis Amos Comenii Opera omnia – Dílo Jana Amose Komenského*. Také pro poznání stavu latiny zkoumaného období je třeba nahlédnout do dobových jazykových příruček, jako jsou učebnice gramatiky, poetiky a rétoriky, neméně důležité poznatky pro práci editora přinášejí bohužel nepříliš početné současné studie či jazykové rozbory, charakterizující většinou konkrétní dílo nebo autora. Nejvíce příspěvků zaměřených opět na jazykové prvky Komenského latiny vzešlo z pera J. Novákové, z jejichž poznámek lze vysledovat i jisté obecnější tendence, ovšem nedostatek dílčích studií

o jazyce jiných raněnovověkých autorů nedovoluje zatím činit všeobecně platné závěry či zobecňující syntézy.

Na základě prostudované literatury jsme stanovili zásady, kterými jsme se řídili při editování latinského textu. Přesto, že u vydávání těchto děl lze jen těžko hovořit o jiné edici než vědecké, specifikum zpracovávaného materiálu (latinský originál a český dobový překlad) nás vedl k použití podobných postupů, čímž se charakter latinské edice přiblížil vydání populárně-vědeckému. Naším hlavním cílem bylo co nejvíce usnadnit vnímání a porozumění textu dnešnímu čtenáři; do grafické podoby textu jsme tedy provedli určité zásahy, ovšem při zachování těch ortografických zvláštností a historických prvků, které jsou pro novolatinské texty typické nebo mají určitou vypovídací hodnotu. Kromě jevů povahy ryze grafické nebyly v textu prováděny žádné změny.

Edice zahrnuje i rozsáhlý poznámkový aparát. Samozřejmě součástí jsou textověkritické poznámky doplněné o komentář jazykových jevů, méně obvyklých výrazů a gramatických tvarů, případně s upozorněním na použité ozvláštňující stylistické prostředky. Zahrnují také citace pramenů z marginálií a komentář k nim, ovšem vzhledem k nepřesné citační praxi, která je pro barokní období typická, se zkratkovitě uvedený zdroj v několika případech nepodařilo dohledat. Věcný komentář se zaměřuje na vysvětlení slov a jevů, které mohou být pro dnešního čtenáře neobvyklé či málo známé a zpřesňuje či komentuje epizody a údaje z nepomucenské legendistické tradice. Podává základní informace o historických osobnostech, reáliích a lokalitách, které jsou nutné pro pochopení textu, pokud nejde o běžně známá fakta, jež lze dohledat v dostupných příručkách a encyklopediích. Edici doplňuje rejstřík vlastních jmen a seznam zkratk.

Také pro vydávání česky psaných památek 17. a 18. století neexistují dosud žádná závazná pravidla, která by jednoznačně ukládala, které dobově příznačné jevy zachovat a co považovat pouze za ortografický písařský, popř. tiskařský úzus, který nezasahuje do zvukové roviny textu a který je možné nahradit adekvátními prostředky současnými. Přesto se již od šedesátých let minulého století vedly nad edičními pravidly a přístupy diskuse, zejména v souvislosti s vydáváním česky psaných děl Jana Amose Komenského. Ediční přístupy této doby se vyznačují tendencemi po zachování veškerých dobových zvláštností textu, aby edice poskytla

náležitý obraz někdejšího jazykového úzu, jakkoliv rozkolísaného a neustáleného. Dnešní ediční praxe vychází zejména z rámcových zásad formulovaných prof. J. Vintrem na základně podrobného studia barokních textů a gramatik. Doporučuje zachovat jevy odrážející dobovou jazykovou normu, jazykové zvláštnosti i hláskové kolísání. Zároveň je pro editora nezbytné orientovat se v problematice vývoje jazyka, který podávají historické mluvnice a přehledy. Tyto mluvnice, zachycující tehdejší stav jazyka, mohou posloužit vydavatelům barokních textů jak při odstraňování tiskařských chyb, tak i zároveň pro uchování dobových odlišností. Další dílčí i komplexnější jazykové rozборы barokních textů a studie dobových gramatik by mohly dále zpřesnit hranici mezi jevy souvisejícími s fonologií a jevy odrážejícími pouze grafiku barokní češtiny.

Vzhledem k předpokládanému účelu edice jsme pro edici českého spisu zvolili přístup stojící na pomezí vydání čtenářského a vědeckého. Do textu jsme zasahovali zejména po stránce grafické, ale pokusili jsme se zachovat všechny zvláštnosti a specifika daná dobou vzniku i typem textu. Zachovali jsme tedy všechny neobvyklé jevy hláskoslovné, morfologické, lexikální i syntaktické. Poznámkový aparát se v podstatě neliší od edice latinského textu. Marginálie jsme převedli do poznámek pod čarou, jejich zpřesnění či doplnění pramene zůstalo ovšem jen u latinského originálu. Pouze u odkazů biblických jsme uvedli znění ze Svatováclavské bible pro srovnání, zda překladatel převáděl dané citáty sám, nebo pro svou práci využíval dobového textu bible. Do kritického aparátu jsme kromě textových poznámek pojali jazykové komentáře a poznámky k překladu. Vzhledem k paralelnosti latinského a českého textu jsou věcné vysvětlivky koncipovány jako společné pro obě jazykové varianty. Stejně tak uzavírá edici českého textu rejstřík vlastních jmen a seznam zkratk spolu s jejich rozvedením.

Komentovaná edice latinského spisu a jeho českého překladu by měla posloužit jako příspěvek k bádání o české literatuře a podklad k dalšímu zkoumání a analýzám.

Ostatek některým se zdáti snad bude, že málo, některým zas, že jsme psali mnoho. Málo jsme řekli, protože málo až k tomu našemu věku staropamětných o tom věcí dostíhlo. Mnoho jsme snad předce řekli, jestliže čtenář dá též pozor na to,

*co jsme hodnověrnou a přísežnou povědomostí stvrzeného a upevněného představili, an to sice potřebné nebylo, však ale s pravdou se srovnává; v čemž jsme nasledovali příkladu spisovatelův a historikův všeobecných, kteří též způsobem tímž psali a čtení bývají s chutí dobrou. Necht' tehdy málo, neb mnoho se někomu zdá od nás psáno býti, vejmluvy nepotřebujem, jakožto které u pobožných čtenářů zapotřebí nejní a u jiných by snad žádná nepostačila.*⁶⁰⁵

Citát z českého překladu latinského díla *Historia S. Joannis Nepomuceni*, s nímž jsme se během práce textem svým způsobem sžili, považujeme za vhodné zakončení našeho pojednání. Úvodními studiemi, sondou rozvíjející téma vícejazyčnosti literatury v době baroka i vlastní edicí obou spisů jsme se snažili přispět k bližšímu poznání naší literární historie, přiblížit osobnost ve své době významného jezuitského historika Maximiliana Wietrowského a především zpřístupnit reprezentativní dílo o Janu Nepomuckém, k jehož kultu jakožto výraznému fenoménu období baroka se kontinuálně vrací i dnešní doba. Ve zdařilé kompilaci se autorovi latinského originálu podařilo skloubit všechny tradiční prvky nepomucenské legendy, popsat staré i nové příběhy o zázracích či milostech a zároveň přiblížit pro své současníky méně známá fakta z kanonizačních spisů. To vše jazykem vysoké literární úrovně, vytříbeným klasickými vzory, vystavěným na základě latiny humanistické, obohacené o pestrou škálu stylistických ozdob i řečnických figur. Překladatel díla do češtiny za svým předchůdcem nijak nezaostal. Zachoval velmi přesně ráz originálu, a to i přes drobné vynechávky, díky kterým doznalo dílo dílčích zjednodušení, jinde ovšem překlad barvitě obohatil a podtrhl barokní obraznost textu. Oba autoři tak připravili pro své čtenáře zábavné i poučné čtení, které nám má co říci i v dnešní době.

⁶⁰⁵ Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého, s. 234–235.

Seznam literatury

Zkráceně citované prameny a literatura

Acta Sanctorum

Acta Sanctorum. Tom. III. Maji. Edd. G. Henschenius, D. Papebrochius, Antverpiae 1680, s. 667–680; Die XVI. Maji. De B. Joanne Nepomuceno, ecclesiae metropol. Pragensis S. Viti Canonico, Presb., Martyre Pragae et Nepomuci in Bohemia.

Acta utriusque processus

Acta utriusque processus in causa canonisationis Beati Joannis Nepomuceni Martyris super fama sanctitatis, virtutum et miraculorum, uti et super casu excepto seu cultu publico, huic Beato ab immemorabili tempore ante bullam Urbani VIII. Pontif. Max. exhibito, Pragae constructa, Romae examinata et secuta beatificatione approbata. Veronae³ 1725.

BACKER – SOMMERVOGEL

BACKER, A. ET A. – SOMMERVOGEL, C.: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. Tom. I–XI, Bruxelles 1890–1913.

Bibliografie cizojazyčných bohemik

Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800, dosud nepublikovaný materiál (18. století), zpracováváný v knihovědném oddělení knihovny Akademie věd České republiky pod vedením dr. Anežky Baďurové.

Bohemia Sancta

BALBINUS, B.: *Miscellanea historica Regni Bohemiae decadis I., liber IV. Hagiographicus seu Bohemia Sancta*. Pragae 1682. § LIX. Vita Sancti Joannis Nepomuceni, s. 94–113.

Catalogi breves (+ příslušný rok)

Bohemiae catalogi breves (1641–1689), ARSI, sign. Boh. 90, *Bohemiae catalogi breves* (1690–1719), ARSI, sign. Boh. 91, *Bohemiae catalogi breves* (1720–1760), ARSI, sign. Boh. 92.

Catalogus triennalis (+ příslušný svazek, rok a signatura)

Catalogi triennales Provinciae Bohemiae Societatis Jesu. Tom. I, II (1678–1737), ARSI, sign. Boh. 19–57.

ČORNEJOVÁ – FECHTNEROVÁ

ČORNEJOVÁ, I. – FECHTNEROVÁ, A.: *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773*. Praha, Univerzita Karlova 1986.

Elogium

Elogium P. Maximiliani Wietrowsky. In: *Annuae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu ad annum 1737*. ARSI, sign. Boh. 156, cap. *Annuae literae domus professae Societatis Jesu Micro-Pragae ad annum 1737*, pp. 9–10.

Epistolae Generalium (+ datace dopisu a signatura svazku)

Epistolae Generalium ad Nostros (1673–1758) *et Soli* (1678–1773), ARSI, sign. Boh. 4–9.

FECHTNEROVÁ

- FECHTNEROVÁ, A.: *Rektoři kolejí Tovaryšstva Ježíšova v Čechách, na Moravě a ve Slezsku do roku 1773*. Sv. I. Čechy. Praha, Národní knihovna 1993.
- GALLUZZI
GALLUZZI, F. M.: *Vita di San Giovanni Nepomuceno, Canonico della Metropolitana di Praga e Martire glorioso*. Roma 1729.
- Historia S. Joannis Nepomuceni*
WIETROWSKY, M.: *Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni, Canonici Pragensis, ob sacramentalis confessionis secretum invicta constantia servatum in Moldavam fluvium dejecti et submersi*. Vetero-Pragae 1729.
- JUNGMANN
JUNGMANN, J.: *Historie literatury české*. Praha 1849.
- Knihopis*
Knihopis českých a slovenských tisků. Díl II, tisky z let 1501–1800, část VIII–IX, Praha, Československá akademie věd 1965–1967.
- KRAUS
KRAUS, A.: *Husitství v literatuře, zejména německé*. Díl II. Praha, Česká akademie 1918.
- MISZTAL
MISZTAL, H.: *Kanonizační právo*. Olomouc, Matice cyrilometodějská 2002.
- PELCL
PELZEL, F. M.: *Boehmische, maehrische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten*. Prag 1786.
- Pravidla JAK*
Edičně textologická pravidla pro vydávání českých spisů J. A. Komenského (přípravu řídil A. Škarka a S. Králík), interní materiál tehdejšího Pedagogického ústavu J. A. Komenského ČSAV.
- Prothocollum* (+ příslušný rok a signatura)
Prothocollum Reverendissimi Archiepiscopalis Pragensis Consistorii (1717–1737), NA ČR, APA I, sign. A 20/27–A 22/1.
- Protomartyr poenitentiae* I, II
BERGHAEUER, J. T.: *Protomartyr poenitentiae ejusque sigilli custos semper fidelis Divus Joannes Nepomucenus*. Tom. I, II. Augustae Vindelicorum 1736, 1761.
- STEJSKAL I, II
STEJSKAL, F. X.: *Svatý Jan Nepomucký*. Díl I, II. Praha, Dědictví sv. Jana Nepomuckého 1921, 1922.
- VLNAS
VLNAS, V.: *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha, Mladá fronta 1993.
- Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého*
[WIETROWSKY, MAXIMILIANUS]: *Zpráva historická o životě, mučedlnictví a zázracích sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského, pro svátostní tajnost a mlčení svaté zpovědi nepřemožitelně a stále zachovanou do řeky Moldavy neb Vltavy vhozeného a utopeného*. Praha [1730].

Žáček

ŠTEJER, MATĚJ VÁCLAV: *Žáček aneb Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti*. Praha 1668; edice: *Žáček aneb Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti*. Edd. D. Nečas, A. Stich, Praha, Akropolis 2001.

Prameny rukopisné

Acta processus apostolici in causa canonizationis B. Joannis Nepomuceni, completa 22. Junii 1725. – zápisy z procesu svatořečení Jana Nepomuckého, opisy akt, dopisů, dekretů, výpovědí apod. NA ČR, APA I, sign. B 60/1–2, B 61/1–3, APA, sign. C 143/4–6, C 144/1–5, C 145/1, kart. 2232–2240.

Annuae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu ad annum 1737. ARSI, sign. Boh. 156.

Bohemiae catalogi breves (1641–1689), ARSI, sign. Boh. 90, *Bohemiae catalogi breves* (1690–1719), ARSI, sign. Boh. 91, *Bohemiae catalogi breves* (1720–1760), ARSI, sign. Boh. 92.

Catalogi defunctorum in Bohemia (1690–1769), ARSI, sign. Boh. 204.

Catalogi triennales Provinciae Bohemiae Societatis Jesu. Tom. I, II (1678–1737), ARSI, sign. Boh. 19–57.

Dopis M. Wietrowského T. J. Berghauerovi, NA ČR, KVš, sign. LV/16, kart. 103, ff. 150–152.

Epistolae extraordinariae (1695, 1726–1737), ARSI, sign. Epp. NN 42, 47.

Epistolae Generalium ad Nostros (1673–1758) *et Soli* (1678–1773), ARSI, sign. Boh. 4–9.

Epistolae Generalium de promovendis 1643–1709 (20.11.1694), ARSI, sign. Germ. 112. II.

Jura compulsata in processu canonizationis B. Joannis Nepomuceni. Autoritate apostolica fabricata, completa 22. Junii 1725. NA ČR, APA I, sign. B 61/1.

Liber ordinati Societatis Jesu, NK ČR, sign. XXIII F 75.

Liber votorum – Liber sextus: Vota solemnna et simplicia, NK ČR, sign. XXIII C 110/1, 5.

Liber votorum tam solemnium quam simplicium – Vota personalia Societatis Jesu, NK ČR, sign. XXIII C 110/2.

Matrika narozených, kostel Panny Marie před Týnem, Praha – Staré Město (1638–1663), Archiv hl. města Prahy, Sběrka matrik, sign. TYN N2.

Professi quatuor votorum (1694–1696), ARSI, sign. Germ. 28.

Prothocollum Reverendissimi Archiepiscopalis Pragensis Consistorii (1717–1737), NA ČR, APA I, sign. A 20/27–A 22/1.

Scriptores Societatis Jesu Provinciae Bohemiae sive Continuatio Bibliothecae scriptorum. MZA Brno, G 12, sign. Cerr II, č. 345.

Supplementum Historiae Provinciae Bohemiae Societatis Jesu anno 1740 [1737–1739], ARSI, sign. Boh. 159.

Prameny tištěné

Acta in Curia Romana, art. 27. In: Hussiana. P. de Vooght, Louvain 1960, dodatek, s. 432–433.

Acta Sanctorum. Tom. III. Maji. Edd. G. Henschenius, D. Papebrochius, Antverpiae 1680, s. 667–680: Die XVI. Maji. De B. Joanne Nepomuceno, ecclesiae metropol. Pragensis S. Viti Canonico, Presb., Martyre Pragae et Nepomuci in Bohemia.

Acta utriusque processus in causa canonisationis Beati Joannis Nepomuceni Martyris super fama sanctitatis, virtutum et miraculorum, uti et super casu excepto seu cultu publico, huic Beato ab immemorabili tempore ante bullam Urbani VIII. Pontif. Max. exhibito, Pragae constructa, Romae examinata et secuta beatificatione approbata. Viennae ¹1721, ²1722, Veronae ³1725.

Ad gradum admissi 1541–1773 juxta formulas votorum in ARSI asservatas. Vol. 8, Roma 1994.

ALVARUS, EMMANUEL: *De institutione grammatica libri tres*. Pragae 1598.

AMBROSIUS MEDIOLANENSIS: *De excessu fratris Satyri*. Edice: Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum 73 (7). Ed. O. Faller, Viennae 1955.

ANDREAS VON REGENSBURG: *Sämtliche Werke*. Ed. G. Leidinger, München 1903.

AUGUSTINUS HIPPONENSIS, AURELIUS: *De civitate Dei*. Edice: Aurelii Augustini Opera, pars. 14,2. De civitate Dei. Edd. B. Dombart, A. Kalb, Turnholti, Brepols 1955.

BALBINUS, BOHUSLAUS: *Diva Montis Sancti*. Pragae 1665.

BALBINUS, BOHUSLAUS: *Miscellanea historica Regni Bohemiae decadis I. liber IV. Hagiographicus seu Bohemia Sancta*. Pragae 1682. § LIX. Vita Sancti Joannis Nepomuceni, s. 94–113.

BALBINUS, BOHUSLAUS: *Quaesita oratoria*. Pragae 1677.

BALBINUS, BOHUSLAUS: *Verisimilia humaniorum disciplinarum*. Pragae 1666; kritická edice: ed. O. Spěváková, Praha, KLP 2006.

BALBINUS, BOHUSLAUS: *Vita B. Joannis Nepomuceni Martyris, authore P. Bohuslao Balbino Soc. Jesu conscripta, nunc denuo edita et iconismis praecipua Beati acta exhibentibus illustrata*. Augustae Vindelicorum ¹1725, ²1729.

[BALBINUS, BOHUSLAUS]: *Život s. Jana Nepomuckého*. Praha ¹1684, ²1698, ³1710; edice druhého vydání: Bohuslava Balbína kněze Tovaryšstva Ježíšova *Život svatého Jana Nepomuckého*. Ed. J. Vašica, Praha, L. Kuncíř 1940.

DE BAR: *Histoire de la vie, du martire et des miracles de Saint Jean de Nepomuck, chanoine de l'église metropolitaine de Prague, confesseur et grand aumonier de la reine de Boheme, lequel fut precipité et submergé dans le fleuve de la Moldaw pour avoir inviolablement gardé le secret de la confession sacramentale, écrite en langue Latine par le R. Pere Wietrowski...* Prague 1731.

- BENEDICTUS XIII: *Constitutio, qua Beatus Joannes Nepomucenus ... Sanctorum Christi Martyrum Canonici adscribitur*. Romae et Praegae 1929.
- BESNECKER, JOANNES ADAMUS: *Juris publici Romano-Germanici prudentia in duas partes divisa*. Praegae 1717.
- Bibli česká, to jest Svaté Pismo podle starožitného a obecného latinského od všeobecné církve svaté římské potvrzeného a užívaného přeložení ... na světlo vydaná*. Praha 1677–1715.
- Bibli české díl I. ... díl. VI*. Kralice 1579–1594.
- Bibli svatá*. Kralice 1596.
- BLAHOSLAV, JAN: *Gramatika česká*. Edd. M. Čejka, D. Šlosar, J. Nechutová, Brno, Masarykova univerzita 1991.
- CARAFFA, CAROLUS: *Commentaria de Germania sacra restaurata et ad annum 1641 continuata*. Francofurti 1641.
- CAUSSINUS, NICOLAUS: *Eloquentiae sacrae et humanae paralella libri XVI*. Parisiis 1619.
- Compendium vitae, martyrii et miraculorum necnon actorum in causa canonizationis B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Praegae*. Romae 1729.
- CRUGERIUS, GEORGIUS: *Majales triumphu Romano-Catholicae celebrandi etiam hodie a posteris Plsnensium*. Litomisslii 1669.
- CRUGERIUS, JOACHIM ERNESTUS: *Discursus Juris publici*. Coloniae Brandenburgiae 1696.
- DOBNER, GELASIUS: *Vindiciae sigillo confessionis Divi Joannis Nepomuceni, Protomartyris poenitentiae, assertae*. Praegae – Viennae 1784.
- DOLET, ETIENNE: *La manière de bien traduire d'une langue en aultre*. Lugduni 1540.
- DRACHOVSKÝ, JOANNES: *Grammatica Boëmica*. Olomouc 1660.
- DUBRAVIUS, JOANNES: *Historiae Regni Boiemiae, de rebus memoria dignis in illa gestis, ab initio Boiemorum, que ex Illyria venientes, eandem Boiemiam, in medio propemodum superioris Germaniae sitam, occupaverunt, libri XXXIII*. Prostannae 1552.
- EBENDORFER, THOMAS: *Chronica Regum Romanorum*. Tom. I. Ed. H. Zimmermann, Hannover 2003.
- [FERUS, GEORGIUS]: *Fama poshuma Joannis Nepomuceni, cathedralis ecclesiae S. Viti in Arce Praegensi Canonici, Universitatis Caroli IV. studiosi et Magistri, laude sanctitatis et miraculorum apud suos et exteros clari*. Praegae 1641.
- FISCHER, CAROLUS.: *Catalogus (generalis) provinciae Bohemiae (1623–1773) et Silesiae (1623–1773) Societatis Jesu*. Rottae in Alsatia – Monachii 1985.
- FISCHER, CAROLUS: *Mortui Provinciae Bohemiae Societatis Jesu ab anno 1717 usque ad annum 1772*. Rottae in Alsatia 1796, ARSI, sign. Boh. 206.
- GALLUZZI, FRANCESCO MARIA: *Vita di San Giovanni Nepomuceno, Canonico della Metropolitana di Praga e Martire glorioso*. Roma 1729.

GUMPPENBERG, GUILIELMUS: *Atlas Marianus quo Sanctae Dei Genetricis Mariae imaginum miraculosarum origines duodecim historiarum centuriis explicantur*. Monachii 1672.

HÁJEK Z LIBOČAN, VÁCLAV: *Kronika česká, to jest Sepsání a vypsání počátků a pojiti národu českého, jeho rozmnožení a všech příběhův v české zemi zběhlých od léta šestistého čtyřcátého čtvrtého až do léta 1527*. Praha 1541; edice: *Kronika česká: výbor historického čtení*. Ed. J. Kolár, Praha, Odeon 1981.

HIERONYMUS, EUSEBIUS: *Epistolae*. Edice: Saint Jérôme lettres. Tom. III. Ed. J. Labourt, Paris, Les Belles Lettres 1953.

HORATIUS FLACCUS, QUINTUS: *De arte poetica*. Edice: Q. Horati Flacci Opera. Ed. S. Borzsák, Lipsiae, Teubner 1984.

HORATIUS FLACCUS, QUINTUS: *Epistulae*. Edice: Q. Horati Flacci Opera. Ed. S. Borzsák, Lipsiae, Teubner 1984.

JANDYT, VÁCLAV: *Grammatica linguae Boëmicae*. Pragae ¹1704, ²1715.

KONSTANC, JIŘÍ: *Lima linguae Bohemicae, to jest Brus jazyka českého*. Praha 1667.

KOŘÍNEK, JAN: *Staré paměti kutnohorské*. Edd. A. Stich, R. Lunga, Praha, Lidové noviny 2000.

KRAUS, JOANNES: *Exempla conversionum ad fidem Catholicam cum nonnullis Ecclesiae Catholicae statum concernentibus*. Dilingae 1709.

MANNI, GIOVANNI BATTISTA: *Věčný pekelný žalář*. Překl. M. V. Šteyer, ed. M. Valášek, Brno, Atlantis 2002.

MARTIALIS, MARCUS VALERIUS: *Epigrammata*. Edice: M. Valerii Martialis Epigrammaton libri. Ed. W. Heraeus, Lipsiae, Teubner 1982.

MARTIN Z KOCHEMU: *Velký život Pána a Spasitele našeho Krista Ježíše*. Edd. M. Sládek, L. Preisertová, T. Breň, Praha, Argo 2007.

MASENIUS, JACOBUS: *Ars nova argutiarum eruditae et honestae recreationis in duas partes divisa*. Coloniae Agrippinae 1649.

Nádoba zapálená. Soubor svatonepomucenských kázání a jiných spisů z první poloviny 18. století. Ed. M. Horáková a kol., Ždár nad Sázavou, Cisterciana Sarensis 2000.

Nový zákon z jazyku řeckého do češtiny přeložený. Ivančice 1564.

Opuscula de canonizatione Sancti Joannis Nepomuceni. Vetero-Pragae 1729.

OVIEDO, ANTONIUS: *Vida de San Juan Nepomuceno*, Mexico 1727.

PAPROCKÝ Z HLOHOL, BARTHOLOMĚJ: *Diadochos, id est Successio, jinák Posloupnost knížat a králův českých, biskupův i arcibiskupův pražských a všech třech stavův slavného Království českého, to jest panského, rytířského a městského*. Praha 1602; reprint: Brno, Garn 2005.

PESSINA, THOMAS JOANNES: *Mars Moravicus sive Bella horrida et cruenta ... et alia id genus mala, quae Moravia hactenus passa fuit*. Pragae 1677.

PESSINA, THOMAS JOANNES: *Phosphorus septicornis, stella alias matutina, hoc est Sanctae metropolitanae D. Viti ecclesiae Pragensis majestas et gloria*. Pragae 1673.

PESSINA, THOMAS JOANNES: *Prodromus Moravographiae, hoc est Brevis Moraviae descriptio*. Litomisslii 1663.

PINAMONTI, GIOVANNI PIETRO: *La Vocazione vittoriosa*. Roma 1694.

PONTANUS, GEORGIUS BARTHOLDUS A BRAITENBERG: *Bohemia pia, hoc est Historia brevis pietatem avitam Boëmiae e miraculis, Ducibus et Regibus, Sanctis quoque Episcopis et Archiepiscopis et ex alliis ostendens*. Francofurti 1608.

PONTANUS, GEORGIUS BARTHOLDUS A BRAITENBERG: *Hymnorum sacrorum de Beatissima Virgine Maria et S. Patronis S. R. Bohoemiae libri tres*. Pragae 1602.

PONTANUS, JACOBUS: *Poeticarum institutionum libri tres*. Ingostadii 1594.

Quadragesimale admontské. Fontes Latini Bohemorum. Edd. a překl. Hana Florianová, Dana Martínková, Zuzana Silagiová, Hana Šedinová, Praha, OIKOYMENH 2006.

ROSA, VENCESLAUS JOANNES: *Čechořečnost seu Grammatica linguae Bohemicae*. Praha 1672.

ROSA, VENCESLAUS JOANNES: *Thesaurus linguae Boëmicae*. Reprodukce autografu in: <http://vokabular.ujc.cas.cz/> Edd. B. Lehečka, M. Stluka.

Sacra rituum congregatione, Eminentissimo et Reverendissimo D. Card. ab Althann ponente, Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii Beati Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae, positio super dubio, an et de quibus signis seu miraculis constet in casu et ad effectum, de quo agitur. Romae 1728.

Sacra rituum congregatione, Eminentissimo et Reverendissimo D. Card. Althann ponente, Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragensis, positio super dubio, an sententia Reverendissimi Archiepiscopi Pragensis lata super casu excepto a decretis fel. rec. Urbani Papae VIII. sive super cultu publico ab immemorabili tempore dicto Beato praestito sit confirmanda in casu et ad effectum, de quo agitur. Romae 1721.

Sacra rituum congregatione, Eminentissimo et Reverendissimo D. Cardinali Cienfuegos ponente, Pragen. canonizationis seu declarationis martyrii B. Joannis Nepomuceni, Canonici ecclesiae metropolitanae Pragae, positio super dubio, an constet de validitate processuum auctoritate apostolica et ordinaria Pragae constructorum, testes sint rite et recte examinati necnon iura legitime compulsata in casu etc. et ad effectum etc. Romae 1726.

SARTORIUS, AUGUSTINUS: *Cistercium bis-tertium seu Historia elogialis*. Vetro-Pragae 1700.

Scriptores rerum Silesiacarum Tom. I. Ed. G. A. Stenzel, Breslau 1835.

SILVIUS PICCOLOMINI, AENEAS: *Historia Bohemica*. Edice: *Historia Bohemica*. Edd. J. Hejnic, H. Rothe, Köln, Böhlau 2005; *Aeneae Silvii Historia Bohemica*. Historie česká. Fontes rerum Regni Bohemiae. Edd. a překl. Dana Martínková, Alena Hadravová, Jiří Matl, Praha, KLP 1998.

- Slovář český, to jest Slova některá česká jak od latinářův, tak i od Němcův vypůjčená, zase napravená a v vlastní českou řeč obrácená.* Praha 1716.
- SOARIUS, CYPRIANUS: *De arte rhetorica libri tres, ex Aristotele, Cicerone et Quintiliano deprompti.* Ingostadii 1602.
- Soudní akta konsistoře pražské. Acta judiciaria Consistorii Pragensis.* Sv. III. Ed. F. Tadra, Praha, Česká akademie 1896, s. 125.
- Staré letopisy české.* Fontes rerum Bohemicarum. Series nova. Edd. A. Černá, P. Čornej, M. Klosová, Praha, CMS – Filosofia 2003.
- Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického.* Edd. M. Kaňák, F. Šimek, Praha, SNKLHU 1959.
- Svět je podvodný verbíř aneb Výbor z českých jednotlivě vydaných svátečních a příležitostných kázání konce 17. a prvních dvou třetin 18. století.* Ed. M. Sládek, Praha, Argo 2005.
- ŠTEJER, MATĚJ VÁCLAV: *Žáček aneb Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti.* Praha 1668; edice: *Žáček aneb Výborně dobrý způsob, jak se má dobře po česku psáti neb tisknouti.* Edd. D. Nečas, A. Stich. Praha, Akropolis 2001.
- TACITUS, PUBLIUS CORNELIUS: *Annales. Ab excessu divi Augusti.* Edice: *Annales.* Ed. P. Wuilleumier, Paris, Les Belles Lettres 1990–1994.
- TANNER, JOANNES: *Vir apostolicus seu Vita et virtutes R. P. Alberti Chanovsky e Societatis Jesu in Provincia Boemiae.* Coloniae Agrippinae 1660.
- TERTULLIANUS, QUINTUS SEPTIMIUS FLORENS: *Apologeticum.* Edice: *Quinti Septimi Florentis Tertullani Apologeticum.* Ed. H. Hoppe, Vindobonae, Hoelder – Pichler – Tempsky 1939.
- THOMAS AQUINAS: *Summa Theologica.* Tom. II. Edice: *S. Thomae Aquinatis Summa theologica. 2, de Rubeis, Billuart et aliorum notis selectis ornata.* Taurini – Romae 1939.
- Z VELESЛАVÍNA, DANIEL ADAM: *Kalendář historický.* Praha 1590; edice: *Kalendář historický národa českého.* Ed. M. J. Vochoč, Praha 1940
- Vita domini Joannis Pragensis Archiepiscopi tertii, post Patriarchae Alexandrini.* In: *Fontes rerum Bohemicarum.* Tom. I. Ed. J. Truhlář, Praha, Museum království Českého 1873.
- VOLCKMAN, MARTINUS XAVERIUS: *Gloria Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis triginta tribus encomiis orbi divulgata.* Pragae 1672.
- WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Dissertationes pacificae. Prima pro reducendis illis, qui a vera fide recesserunt. Secunda de Verbo Dei, ad reducendos Christianos omnes ad unam fidem Catholicam. Tertia de vera Christi Ecclesia.* Vetero-Pragae 1731.
- [WIETROWSKY, MAXIMILIANUS]: *Geschichts-Beschreibung von dem Leben, Marter-Peyn und Wunder-Wercken deß in den Moldau-Fluß wegen der mit unüberwindlicher Standthafftigkeit gehaltenen Verschwiegenheit der heiligen Beicht gestürzt und ertränckten heil. Johannis von Nepomuck, der Haupt-Kirchen zu Prag Dohm-Herrns.* Prag 1730.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de Arriana haeresi in compendium reducta et tomis quatuor comprehensa*. Vetro-Pragae 1723.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de Bello sacro pro liberanda Terra sancta in compendium reducta et tomis tribus comprehensa*. Vetro-Pragae 1724.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de conciliis oecumenicis seu generalibus in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetro-Pragae 1730.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de gestis praecipuis in pontificatu S. Gregorii Magni in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetro-Pragae 1726.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de haeresi Calviniana in compendium reducta*. Vetro-Pragae 1725.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de haeresi iconoclastarum in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetro-Pragae 1723.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de haeresi Lutherana in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetro-Pragae 1724.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de magno schismate Graecorum in Oriente in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetro-Pragae 1723.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de magno schismate Occidentis in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetro-Pragae 1724.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de praecipuis gestis in pontificatu S. Leonis Magni in compendium reducta et tomis duobus comprehensa*. Vetro-Pragae 1730.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de primatu et praerogativis Episcopi Romani seu Summi Pontificis Ecclesiae universalis in compendium reducta, ubi demonstratur ejusdem Pontificis e Cathedra docentis infallibilitas et supra omnia concilia superioritas*. Vetro-Pragae 1731.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Historia de schismatibus, quibus Ecclesia Dei praesertim a saeculo nono affligebatur, in compendium reducta*. Pragae 1731.

[WIETROWSKY, MAXIMILIANUS]: *Historia de vita, martyrio et miraculis S. Joannis Nepomuceni, Canonici Pragensis, ob sacramentalis confessionis secretum invicta constantia servatum in Moldavam fluvium dejecti et submersi*. Vetro-Pragae 1729.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Introductio brevis et facilis ad Philosophiam peripateticam Aristotelis conscripta*. Vetro-Pragae 1730.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Leopoldus Magnus, imago Caesarum prototypo suo pulchrior. Panegyricus ... in metropolitana S. Viti basilica coram universis Regni Bohemiae Statibus declamatus*. In: *Pompae funebres in quadruplici mausoleo olim gloriosae memoriae Augustissimis Majestatibus Leopoldo I. et Josepho I. ... exstructae*. Ed. C. Pfliger, Vetro-Pragae 1725, s. 35–52.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Methodus vivendi cum tranquillitate in sacro claustro, ad amicum sacram ingressurum religionem a religioso vero amico conscripta*. Pragae ¹1722, ²1729, ³1740.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Momenta rationum de utilitate exercitiorum S. P. Ignatii de Lojola ex variis authoribus Societatis Jesu collecta*. Vetero-Pragae ¹1700, ²1725.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Philosophia disputata et in universitatibus primum Olomucensi dein Pragensi tradita*. Editio secunda. Vetero-Pragae 1734.

[WIETROWSKY, MAXIMILIANUS]: *Philosophia disputata, in qua comprehenduntur conclusiones ex universa Philosophia doctrinis philosophicis illustratae, autoritatibus firmatae, rationibus roboratae et ab argumentis contrariis vindicatae*. Pragae 1697.

[WIETROWSKY, MAXIMILIANUS]: *Quaestiones philosophicae per conclusiones ex universa Philosophia decisae*. Pragae 1697.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Selectae conclusiones theologicae doctrinis illustratae, auctoritate munitae, ratione firmatae nec non solutione objectionum roboratae*. Vetero-Pragae 1726–1729.

WIETROWSKY, MAXIMILIANUS: *Vocatio victoriosa, opusculum spirituale, in quo deteguntur insultus, quibus juvenes a Deo vocati ad religionem infestantur et simul exhibetur ars eos vicendi*. Vetero-Pragae ¹1700, ²1725.

[WIETROWSKY, MAXIMILIANUS]: *Zpráva historická o životě, mučedlnictví a zázracích sv. Jana Nepomuckého, kanovníka pražského, pro svátostní tajnost a mlčení svaté zpovědi nepřemožitelně a stále zachovanou do řeky Moldavy neb Vltavy vhozeného a utopeného*. Praha [1730].

WUSSIN, CASPARUS: *Lexicon tripartitum*. Pragae 1742–1746.

ŽÍDEK, PAVEL: *Správovna*. Edice: M. Pavla Židka Správovna. Ed. Z. Tobolka, Historický archiv České akademie 33, Praha 1908.

Odborná literatura

Antika a česká kultura. Ed. L. Varcl a kol., Praha, Academia 1978.

BACKER, AUGUSTIN ET ALOYS – SOMMERVOGEL, CARLOS: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. Tom. I–XI. Bruxelles 1890–1913.

BARNER, WILFRIED: *Barockrhetorik. Untersuchungen zu ihren geschichtlichen Grundlagen*. Tübingen, M. Niemeyer 2002.

BAUER, BARBARA: *Jesuitische „ars rhetorica“ im Zeitalter der Glaubenskämpfe*. Frankfurt am Main, P. Lang 1986.

BĚLIČ, JAROMÍR: *Zur editorisch-textologischen Problematik bei Neuausgaben der Schriften Komenskýs*. Acta Comeniana 3 (27), 1972, s. 405–410.

BEČKA, JOSEF VÁCLAV: *Barokní čeština*. Časopis pro moderní filologii 29, 1946, s. 82–84.

BERGHAEUER, JOANNES THOMAS: *Protomartyr poenitentiae ejusque sigilli custos semper fidelis Divus Joannes Nepomucenus*. Tom. I, II. Augustae Vindelicorum 1736, 1761.

BETTS, GAVIN – MARVAN, JIŘÍ: *Czech grammar, 1672 = Čechořečnosc 1672*. Prague, Porta 1991.

Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501–1800, dosud nepublikovaný materiál (18. století), zpracováváný v knihovnědném oddělení knihovny Akademie věd České republiky pod jejímž vedením dr. Anežky Baďurové.

BITNAR, VILÉM: *O českém baroku slovesném*. Praha, Lidová akademie 1932.

BITNAR, VILÉM: *O podstatě českého literárního baroku*. Praha, Vyšehrad 1940.

BLÁHOVÁ, MARIE A KOL.: *Historická chronologie*. Praha, Libri 2001.

BOBKOVÁ, KATEŘINA: *Jezuitské školské divadlo v pražské klementinské koleji ve 20. letech 18. stol.* In: *Pražský sborník historický* 32, 2003, s. 105–168.

BOBKOVÁ, KATEŘINA – BOČKOVÁ, ALENA: *Antonín Machek – Angelus ad aras D. Joannes Nepomucenus. Jezuitská školská hra k oslavě sv. Jana Nepomuckého*. In: *Barokní Praha – Barokní Čechie 1620–1740*. Praha, Archiv hl. města Prahy a Scriptorium 2004, s. 955–974.

BOČKOVÁ, ALENA: *Dílo Bohuslava Balbína Diva Montis Sancti a jeho dobový překlad od Matěje Václava Šteyera*. Diplomová práce, Praha, Ústav řeckých a latinských studií FF UK 1999.

BOHATCOVÁ, MIRIAM A KOL.: *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha, Panorama 1990.

Bohemia Sacra: Das Christentum in Böhmen 973–1973. Hrsg. F. Seibt, Düsseldorf, Schwann 1974.

Bohuslav Balbín a kultura jeho doby v Čechách. Edd. Z. Pokorná, M. Svatoš, Praha, památník národního písemnictví 1992.

BOROVÝ, KLEMENT: *Dějiny diecése pražské*. Praha, Dědictví svatojanské 1874.

BOROVÝ, KLEMENT: *Sv. Jan Nepomucký, mučedník a hlavní patron království českého*. Praha, Dědictví sv. Jana Nepomuckého 1878.

CEJPEK, JIŘÍ A KOL.: *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha, Karolinum 2002.

CERCHIARI, EMMANUELE: *Capelani Papae et Apostolicae Sedis Auditores causarum Sacri Palatii Apostolici seu Sacra Romana Rota*. Romae 1919.

CURTIUS, ERNST ROBERT: *Evropská literatura a latinský středověk*. Praha, Triáda 1998.

ČÁŇOVÁ, ELIŠKA: *Vývoj správy pražské arcidiecéze*, Sborník archivních prací 35, 1985, s. 486–560.

Český literatura doby baroka. Sborník příspěvků k české literatuře 17. a 18. století. Literární archiv 27, Praha, Památník národního písenictví 1994.

Český překlad 1945–2003. Sborník příspěvků. Praha, Ústav translatologie FF UK 2004.

Český překlad II. (1945–2004). Sborník příspěvků. Praha, Ústav translatologie FF UK 2005.

ČERNÝ, VÁCLAV: *Až do předsíně nebes. Čtrnáct studií o baroku našem i cizím.* Praha, Mladá fronta 1996.

ČORNEJOVÁ, IVANA: „*Gloria Universitatis Carolo-Ferdinandee Pragensis*“ – *oslava pražské univerzity v barokních Čechách.* In: *Baroko v Itálii – Baroko v Čechách.* Praha, Filosofia 2003, s. 89–100.

ČORNEJOVÁ, IVANA: *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách.* Praha, Mladá fronta 1995.

ČORNEJOVÁ, IVANA – FECHTNEROVÁ, ANNA: *Životopisný slovník pražské univerzity. Filozofická a teologická fakulta 1654–1773.* Praha, Univerzita Karlova 1986.

DAŇHELKA, JIŘÍ: *Směrnice pro vydávání starších českých textů.* In: *Husitský tábor 8,* 1985, s. 285–301.

Dějiny Univerzity Karlovy 1348–1990. Díl I, II. Red. M. Svatoš, I. Čornejová, Praha, Karolinum 1995.

DIERNA, GIUSEPPE: *San Giovanni Nepomuceno.* In: *Bohemia Sancta: Forme della narrativa religiosa ceca del Seicento.* Roma 1990, s. 83–112.

Dizionario biografico degli Italiani. Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana 1960-.

Edičně textologická pravidla pro vydávání českých spisů J. A. Komenského (přípravu řídil A. Škarka a S. Králík), interní materiál tehdejšího Pedagogického ústavu J. A. Komenského ČSAV.

Editor a text. Úvod do praktické textologie. Red. R. Havel, B. Štorek, Praha, Československý spisovatel 1971.

Empfehlungen zur Edition Frühneuzeitlicher Texte der Arbeitsgemeinschaft außeruniversitärer historischer Forschungseinrichtungen. In: *Jahrbuch der historischen Forschung in der Bundesrepublik Deutschland.* Berichtsjahr 1980, Stuttgart 1981.

FECHTNEROVÁ, ANNA: *Rektoři kolejí Tovaryšstva Ježíšova v Čechách, na Moravě a ve Slezsku do roku 1773.* Sv. I – Čechy. Praha, Národní knihovna 1993.

GEBAUER, JAN: *Historická mluvnice jazyka českého I. Hláskosloví.* Praha, ČSAV 1963.

HÁDEK, KAREL: *Ke kvantitě samohlásek v češtině 17. století.* *Listy filologické* 93, 1970, s. 44–53.

HÁDEK, KAREL: *K transkripci česky psaných památek 16.–17. století.* *Studia Comeniana et historica* 7, 1977, s. 28–37.

HÁDEK, KAREL: *O smyslu a cílech vydávání starších památek.* In: *Pocta Dušanu Šlosarovi.* Boskovice, Albert 1995, s. 79–82.

Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Bd. 1–3. Red. Claudia Blum, Hildesheim – Zürich – New York, Olms-Weidmann 1997–2000.

HAVRÁNEK, BOHUSLAV: *Mluvnictví české 17. století.* In: *Co daly naše země Evropě a lidstvu 1.* Praha, Evropský literární klub 1998, s. 391–394.

- HAVRÁNEK, BOHUSLAV: *Vývoj českého spisovného jazyka*. Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1980.
- HEJNOVÁ, MIROSLAVA: *Historické fondy Národní knihovny ČR*. Praha, NK ČR 2007.
- HEROLD, MIROSLAV: *Svatojánský dotazník z r. 1715*. Diplomová práce, Olomouc, Univerzita Palackého 2006.
- HLAVÁČEK, IVAN: *Knihovny rukopisů literární povahy*. In: Úvod do studia dějepisu III. J. Petráň a kol., Praha, SPN 1983, s. 140–146.
- HLAVÁČEK, IVAN: *Úvod do latinské kodikologie*. Praha, Karolinum 1994.
- HLAVÁČEK, IVAN – KAŠPAR JAROSLAV – NOVÝ ROSTISLAV: *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany, H&H 2002.
- HORÁKOVÁ, MICHAELA: *Italský přínos svatonepomucenské homiletice na českém území*. In: Baroko v Itálii – Baroko v Čechách. Praha, Filosofia 2003, s. 355–373.
- HORÁKOVÁ, MICHAELA: *K diferenciaci ve svatonepomucenských kázáních*. SPFFBU D 41, Brno, Masarykova univerzita 1994, s. 23–31.
- HORÁKOVÁ, MICHAELA: *K rozdělení české nepomucenské homiletiky do skupin*. Bibliotheca Strahoviensis 4–5, 2001, s. 231–251.
- HRDINA, ANTONÍN: *Kanonické právo*. Praha, Eurolex Bohemia 2002.
- HUBÁČEK, JOSEF: *Třetí soubor žďárských barokních textů*. Listy filologické 124, 2001, s. 200–204.
- HURTAJOVÁ, ZUZANA: *Ako ďalej v prekladu a vydávaní diel staršej slovenskej „inojazyčnej“ literatúry?* Slovenská literatúra 48, 2001, č. 3, s. 262–264.
- CHYBA, KAREL: *Slovník tiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860*. Příloha Sborníku Památníku národního písemnictví, Strahovská knihovna I. Praha 1966.
- IJSEWIJN, JOZEF: *Companion to Neo-Latin Studies*. Louvain, Leuven University Press 1990.
- ILEK, BOHUSLAV: *Minulost a současnost českého překladu*. In: Překlad v Československu, Praha, Mon Videopress 1982, s. 5–25.
- Johannes von Nepomuk 1393–1993*. Hrsg. R. Baumstark, J. von Herzogenberg, P. Volk, München, Bayerisches Nationalmuseum 1993.
- JUNGMANN, JOSEF: *Historie literatury české*. Praha, České muzeum 1849.
- JUNGMANN, JOSEF: *Slovník česko-německý*. Praha, Academia 1989–1990.
- KADLEC, JAROSLAV: *Bohemia sancta*. Praha, Zvon 1990.
- KALISTA, ZDENĚK: *Česká barokní gotika a její žďárské ohnisko*. Brno, Blok 1970.
- KALISTA, ZDENĚK: *České baroko*. Praha, Evropský literární klub 1941.
- KALISTA, ZDENĚK: *Tvář baroka*. Praha, Garamond 2005.
- KALISTA, ZDENĚK: *Z legend českého baroka*. Olomouc, Krystal 1934.

KALLERT, KRISTINA: *Svatý Jan Nepomucký ve třech jazycích. Bibliografie pražských svatojanských nepomucenských kázání u sv. Víta a panegyrik na Skalce*, in: *Knihy a dějiny* 9/10, 2002-2003, s. 5-89.

KALLERT, KRISTINA: *Vom Abendstern zum würdigsten Liebling. (Die Predigten vor der Erzbruderschaft des hl. Johannes von Nepomuk bei St. Veit in Prag)*. *Listy filologické* 126, 2003, s. 228-253.

KAMIŠ, ADOLF: *Slovní zásoba české publicistiky 18. století*. AUC Philologica, monographia LII, 1974.

Kapitoly z dějin českého překladu. Ed. Milan Hrala, Praha, Karolinum 2002.

KAŠPAR, JAROSLAV: *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím 1*. Praha, SPN 1987.

K jazyku a stylu českých barokních textů I, II. Sborník katedry bohemistiky Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2000.

KLIMEŠ, LUMÍR: *K vývoji české slovní zásoby v 2. polovině 17. století*. In: Sborník Pedagogického institutu v Plzni. *Jazyk a literatura* 4, Praha, SPN 1962, s. 15-54.

KLIMEŠ, LUMÍR: *K výzkumu vývoje českého jazyka v letech 1620-1770*. *Listy filologické* 92, 1969, s. 165-168.

KLIMEŠ, LUMÍR: *Přechodníky v historické próze 17. a 18. století*. In: Sborník Pedagogické fakulty v Plzni. *Jazyk a literatura* 8, Praha, SPN 1968, s. 17-62.

Knihopis českých a slovenských tisků. Díl II, tisky z let 1501-1800, část VIII-IX. Praha, Československá akademie věd 1965-1967.

KOPECKÝ, MILAN: *K vydávání literárních památek 16. a 17. století*. *Studia Comeniana et historica* 7, 1977, s. 7-22.

KOPECKÝ, MILAN: *Zdoroslaviček Felixe Kadlinského*. Brno, Univerzita J. E. Purkyně 1971.

KOUPIL, ONDŘEJ: *Grammatykáři. Gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533-1672*. Praha, Karolinum 2007.

KOUPIL, ONDŘEJ: *Překlad části Rosovy Čechořečnosti s úvodem a komentářem*. Diplomová práce, Praha, FF UK 1996.

KOUPIL, ONDŘEJ: *Řehole Benediktova, živé - dílo - minulosti*. *Souvislosti* 36, 1998, č. 2, s. 68-81.

KRÁLÍK, OLDŘICH: *K některým problémům textologie*. *SL* 9, 1962, s. 74-77.

KRÁLÍK, OLDŘICH: *K počátkům literatury v přemyslovských Čechách*. Praha, ČSAV 1960.

KRÁLÍK, OLDŘICH: *Nejstarší legendy přemyslovských Čech*. In: *Osvobozená slova*. Praha, Torst 1995.

KRÁLÍK, OLDŘICH: *Od textové kritiky k textologii*. *LF* 85, 1962, s. 379-384.

KRÁLÍK, OLDŘICH: *Proměny českých světců v 11. století*. In: *Kosmova kronika*. Praha, Vyšehrad 1976.

- KRÁLÍK, STANISLAV A KOL.: *Otázky současné komeniologie*. Praha, Academia 1981.
- KRÁLÍK, STANISLAV: *Větná interpunkce v českých spisech J. A. Komenského*. Listy filologické 90, 1967, s. 16–27.
- KRATOCHVÍL, ANTONÍN: *Das Böhmische Barock. Ausgewählte Kapitel aus der tschechischen Kulturgeschichte*, München 1989.
- KRATOCHVÍL, ANTONÍN: *Oheň baroka*. Brno 1991.
- KRAUS, ARNOŠT: *Husitství v literatuře, zejména německé*. Díl II. Husitství v literatuře barokní a osvícenské. Praha, Česká akademie 1918.
- KRAUS, JIŘÍ: *Rétorika v evropské kultuře*. Praha, Academia 1998.
- KROUPA, JIŘÍ K.: *Jan Tanner v zrcadle Catalogi triennales II*. Listy filologické 121, 1998, s. 121–125.
- KUČERA, KAREL: *Jazyk českých spisů J. A. Komenského*. Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Monographia 79, 1980.
- KUFNEROVÁ, ZLATA A KOL.: *Překládání a čeština*. Jinočany, H&H 1994.
- KYAS, VLADIMÍR: *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Vyšehrad 1997.
- LAMPRECHT, ARNOŠT – ŠLOSAR, DUŠAN – BAUER, JAROSLAV: *Historická mluvnice češtiny*. Praha, SPN 1986.
- Legenda, její funkce a zobrazení I–VI*. Edd. Jiří Kroupa, Martin Svatoš, Michal Šroněk, Praha, Ústav pro klasická studia ČSAV 1992.
- LEVÝ, JIŘÍ.: *České teorie překladu. Vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře*. Praha, I. Železný 1996.
- LEVÝ, JIŘÍ.: *Umění překladu*. Praha, I. Železný 1998.
- Lexikon des gesamten Buchwesens*. Bd. 1–7. Stuttgart, A. Hiersemann 1987–2007.
- LUDVÍKOVSKÝ, JAROSLAV: *Latinské legendy českého středověku*. Brno, SPFFBU 1976, s. 267–308.
- MAIER, ANNELIESE: *Ausgehendes Mittelalter. Gesammelte Aufsätze zur Geistesgeschichte des 14. Jahrhunderts*. Bd. II. Roma 1967.
- MISZTAL, HENRYK: *Kanonizační právo*. Olomouc, Matice cyrilometodějská 2002.
- NECHUTOVÁ, JANA: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha, Vyšehrad 2000.
- NĚMEC, IGOR: *Ke kongruentním doplňkovým vazbám v české barokní bibli Svatováclavské*. In: *Tschechisches Barock. Sprache, Literatur, Kultur*. Hrsg. G. Zand, J. Holý, Frankfurt am Main, Peter Lang 1999, s. 13–20.
- NIDA, EUGEN A.: *Překladatelská tradice v západním světě*. In: *Překlad literárního díla. Sborník zahraničních studií*. Edd. J. Čermák, B. Ilek, A. Skoumal, Praha, Odeon 1970, s. 51–81.
- NOVÁKOVÁ, JULIE: *Edičně textologická pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského*. Strojopis.

- NOVÁKOVÁ, JULIE: *Jak vydávat latinské spisy Komenského*. In: Informační bulletin pro otázky jazykovědné 4, Praha 1963, s. 46–51.
- NOVÁKOVÁ, JULIE: *Latina Komenského je humanistická*. Slovo a slovesnost 31, 1970, s. 293–305.
- NOVÁKOVÁ, JULIE: *Pansofická latina*. In: Informační bulletin pro otázky jazykovědné 4, Praha 1963, s. 71–75.
- NOVÁKOVÁ, JULIE: *Proč je Komenského latina barokní*. In: O barokní kultuře. Ed. M. Kopecký, Brno, Universita J. E. Purkyně 1968, s. 53–60.
- NOVÁKOVÁ, JULIE: *Z latinské syntaxe Komenského*. Listy filologické 88, 1965, s. 44–51.
- O barokní kultuře*. Red. M. Kopecký, Brno, Universita J. E. Purkyně 1968.
- OLIVA, VÁCLAV: *O kanonizaci blahoslaveného Jana Nepomuckého*. Praha, Tisková liga 1922.
- Originál – preklad. Interpretačná terminológia*. Ed. A. Popovič, Bratislava, Tatran 1983.
- PECHAR, JIŘÍ: *Analýza překladů*. In: Interpretace a analýza literárního díla. Praha, Filosofia 2002, s. 223–282.
- PEKAŘ, JOSEF: *Tři kapitoly z boje o sv. Jana Nepomuckého*. Praha, Vesmír 1921.
- PELZEL, FRANZ MATIN: *Boehmische, mährische und schlesische Gelehrte und Schriftsteller aus dem Orden der Jesuiten*. Prag 1786.
- PODLAHA, ANTONÍN: *Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX.*, Praha, Dědictví sv. Prokopa 1917.
- PODLAHA, ANTONÍN.: *Series praepositorum, decanorum, arcidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis*. Pragae 1993.
- POLC, JAROSLAV V.: *Nejstarší prameny o smrti sv. Jana z Pomuku-Nepomuckého*. In: Se znamením kříže. Ed. F. Dvorník, Řím, Křesťanská akademie 1967, s. 171–179.
- POLC, JAROSLAV V.: *Svatý Jan Nepomucký*. Praha, Zvon 1993.
- POLC, JAROSLAV V.: *Svatý Jan Nepomucký*. Díl I. Život. Řím, Křesťanská akademie 1972.
- Pomocné vědy historické v ediční praxi*. VIII. sjezd českých historiků, Hradec Králové 1999, SAP 50, 2000.
- POPOVIČ, ANTON: *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava, Tatran 1975.
- PORÁK, JAROSLAV: *Humanistická čeština. Hláskosloví a pravopis*. Praha, Univerzita Karlova 1979.
- PORÁK, JAROSLAV: *Rosova mluvnice a vývoj češtiny a české lingvistiky v 17. století*. In: Studia Slavica Pragensia. Univerzita Karlova, Praha 1973, s. 39–53.

Pražské arcibiskupství 1344–1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi. Zvon, Praha 1994.

Probleme der Edition mittel- und neulateinischer Texte. Kolloquium der Deutschen Forschungsgemeinschaft, Bonn, 26.-28. Februar 1973. Hrsg. L. Hödl, D. Wuttke, Boppard 1978.

Probleme der Edition von Texten der frühen Neuzeit. Beiträge zur Arbeitstagung der Kommission für die Edition von Texten der Frühen Neuzeit. Hrsg. L. Mundt, H.-G. Roloff, U. Seelbach, Tübingen 1992.

Překlad literárního díla. Sborník zahraničních studií. Edd. J. Čermák, B. Ilek, A. Skoumal, Praha, Odeon 1970.

PUMPRLA, VÁCLAV: *Soupis starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci.* I. Tisky vydané na území Čech a Moravy v letech 1501–1800. Sv. 4. Olomouc 1976.

ROYT, JAN: *České nebe.* Praha, Klášter sv. Jiří, Národní galerie 1993.

ROYT, JAN: *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století.* Praha, Karolinum 1999.

RULÍŠEK, HYNEK: *Postavy, atributy, symboly. Slovník křesťanské ikonografie.* České Budějovice, Karmášek 2006.

RYBA, BOHUMIL: *Komenského pokrokový latinský pravopis a návrh na jeho transkripci.* Listy filologické 73, 1949, s. 241–258.

RYBA, BOHUMIL: *Pravidla pro transkripci latinských rukopisných textů.* Praha, CMS 2000.

RYNEŠ, VÁCLAV: *Svatý Jan Nepomucký.* Díl II. Úcta. Řím, Křesťanská akademie 1972.

SEDLÁK, JAN N.: *Proč nedošlo již dříve k svatořečení Jana Nepomuckého. (20. března 1393 – 19. března 1729). Na základě spisů soudního řízení.* Praha, Dědictví sv. J. Nepomuckého 1929.

SCHULTZE, JOHANNES: *Richtlinien für die äußere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neueren deutschen Geschichte.* Naposledy in: *Richtlinien für die Edition landesgeschichtlicher Quellen.* Hrsg. W. Heinemeyer, Marburg – Köln 1978.

Slovenský biografický slovník. Sv. IV, Martin, Matica slovenská 1990.

Souvislosti 36, 1998, č. 2 – téma *Překlad a překladatel.*

SPUNAR, PAVEL A KOL.: *Kultura středověku. Několik pohledů do středověké kultury.* Praha, Orbis 1972.

STANKIEWICZ, EDWARD: *Grammars and Dictionaries of the Slavic Languages from the Middle Ages up to 1850.* Berlin – New York – Amsterdam 1984, české mluvnice a slovníky, s. 3–24.

STEINER, MARTIN: *Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského.* Listy filologické 122, 1999, s. 232–240.

STEINER, MARTIN: *Komenského latina.* Studia Comeniana et historica 19, 1989, s. 175–188.

STEINER, MARTIN: *Kritische Editionen des komplexen Werkes J. A. Komenskýs*. Acta Comeniana 9 (33), 1991, s. 175–188.

STEJSKAL, FRANTIŠEK X.: *Svatý Jan Nepomucký*. Díl I, II. Praha, Dědictví sv. Jana Nepomuckého 1921, 1922.

STICH, ALEXANDR: *O české literatuře, zvláště barokní*. Česká literatura 44, 1996, s. 443–458.

Svatojanský sborník. Ed. J. Svoboda, Praha, Karolinum 1994.

Svatý Jan Nepomucký 1393–1993. Ed. J. Kybalová, Praha, Karolinum 1993.

SVATOŠ, MARTIN: *Balbínova legenda a svatojánský kult v 17. století. (Poznámky na okraj Vlnasovy antilegendy)*. Listy filologické 116, 1993, s. 59–76.

SVATOŠ, MARTIN: *Česko-latinská literatura v 17. a 18. století*. In: Slovník latinských spisovatelů. Ed. J. Janoušek a kol., Praha, Leda 2004, s. 51–56.

SVATOŠ, MARTIN: *Doporučení pro vydávání latinských pramenů v ediční radě Fontes rerum Bohemicarum recentioris aevi (FRBRAE)*. Strojopis.

SVATOŠ, MARTIN: *Jezuitská elogia jako historický pramen a elogia P. Martina Štěředy*. In: Morava a Brno na sklonku třicetileté války. Red. J. Skutil, Praha – Brno, Societas 1995, s. 207–220.

SVATOŠ, MARTIN: *Latinská literatura v Čechách 1620–1760*. In: Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století. Ed. V. Vlnas, Praha, Národní galerie 2001, s. 254–261.

SVATOŠ, MARTIN: *Nova et vetera. Rétorika na jezuitských gymnáziích a řečnická praxe v českých zemích v 17. a 18. století*. In: Bohemia jesuitica 1556–2006. Ed. P. Cemus, sborník z konference v tisku.

SVATOŠ, MARTIN: *Současná praxe ve vydávání raněnovověkých latinských textů a otázky z ní vyplývající*. Listy filologické 122, 1999, s. 222–231.

SVATOŠ, MARTIN: *Vlastenecké a nacionální tendence barokních legend o českých světcích*. In: Legenda, její funkce a zobrazení. I.-IV. Edd. J. K. Kroupa, M. Svatoš, M. Šroněk, Praha, Ústav pro klasická studia 1992, s. 18–36.

SVATOŠ, MARTIN: *Zur Mehrsprachigkeit der Literatur in den böhmischen Ländern des 17. und 18. Jahrhunderts*. Wiener Slavistisches Jahrbuch 46, 2000, s. 33–42.

SVOBODA, TOMÁŠ: *Barokní normy překladu se zřetelem k česko-německým literárním kontaktům*. Disertační práce, Praha, Ústav translatologie FF UK 2004.

SVOBODA, TOMÁŠ: *Barokologické bádání o dějinách českého překladu mezi léty 1945 a 2003*. In: Český překlad 1945–2003. Sborník příspěvků. Praha, Ústav translatologie FF UK 2004, s. 163–172.

SVOBODA, TOMÁŠ: *Metodologické implikace pro zkoumání barokního období v dějinách překladu*. In: Baroko ve středoevropském prostoru, České Budějovice 2008, sborník v tisku.

ŠALDA, FRANTIŠEK X.: *O literárním baroku cizím i domácím*. In: Z období zápisníku I., Praha, Odeon 1987, s. 282–307.

- ŠKARKA, ANTONÍN: *Fridrich Bridel nový a neznámý*. AUC Philologica, monographia XIX (1968), Praha, Univerzita Karlova 1969.
- ŠKARKA, ANTONÍN: *Půl tisíciletí českého písemnictví*. Ed. J. Lehár, Praha, Odeon 1986.
- ŠKOVIERA, DANIEL: *K otázce prekladov a vydávania diel staršej slovenskej „inojazyčnej“ literatúry*. Slovenská literatúra 48, 2001, č. 4, s. 350–353.
- ŠLOSAR, DUŠAN: *Poznámky ke dvěma edičním otázkám*. Studia Comeniana et historica 7, 1977, s. 65–69.
- ŠLOSAR, DUŠAN: *Samohlásková kvantita v době Adama Michny z Otradovic*. Listy filologické 92, 1969, s. 340–345.
- ŠLOSAR, DUŠAN: *Středník*. In: Tschechisches Barock. Sprache, Literatur, Kultur. Hrsg. G. Zand, J. Holý, Frankfurt am Main, Peter Lang 1999, s. 33–42.
- ŠTOVÍČEK, IVAN A KOL.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha, Archivní správa Ministerstva vnitra ČR 2002.
- Textologie. Teorie a ediční praxe*. Red. P. Vašák, Praha, Karolinum 1993.
- TICHÁ, ZDENKA: *Felix Kadlinský a jeho Zdoroslaviček*. Praha, Academia 1973.
- TICHÁ, ZDENKA: *Poznámky k vydávání památek 17. a 18. století*. Česká literatura 25, 1977, s. 54–61.
- TŘÍŠKA, JOSEF: *Pražská rétorika*. Praha, Univerzita Karlova 1987.
- TŘÍŠKA, JOSEF: *Studie a prameny k rétorice a k universitní literatuře*. Praha, Univerzita Karlova 1972.
- VALÁŠEK, MARTIN: *Jindy a nyní (K historii vydávání raně novověkých česky psaných textů)*. Listy filologické 123, 2000, s. 149–156.
- VÁŠA, PAVEL: *O barokní češtině*. Věstník České akademie věd a umění 60, 1951, s. 69–78.
- VAŠICA, JOSEF: *České literární baroko*. Praha, Vyšehrad 1938; reprint Brno, Atlantis 1995.
- VAŠICA, JOSEF: *Jesuité pobělohorští a český jazyk*. In: Česká literární baroko. Brno, Atlantis 1995, s. 177–188.
- VAŠICA, JOSEF: *Tři kapitoly o českém baroku*. Praha, Řád 1933.
- VESELÝ, JINDŘICH: *Český překlad od středověku do národního obrození*. In: Kapitoly z dějin českého překladu. Ed. Milan Hrala, Praha, Karolinum 2002, s. 11–29.
- VIDMANOVÁ, ANEŽKA: *K vydávání latinských textů české provenience ze 14. a 15. století*. Husitský tábor 8, 1985, s. 271–283.
- VILIKOVSKÝ, JÁN: *Překlad jako tvorba*. Přel. E. Charous, Praha, I. Železný 2002.
- VINTR, JOSEF: *České gramatické myšlení v XVII. století*. Wiener Slavistisches Jahrbuch 43, 1997, s. 219–231.

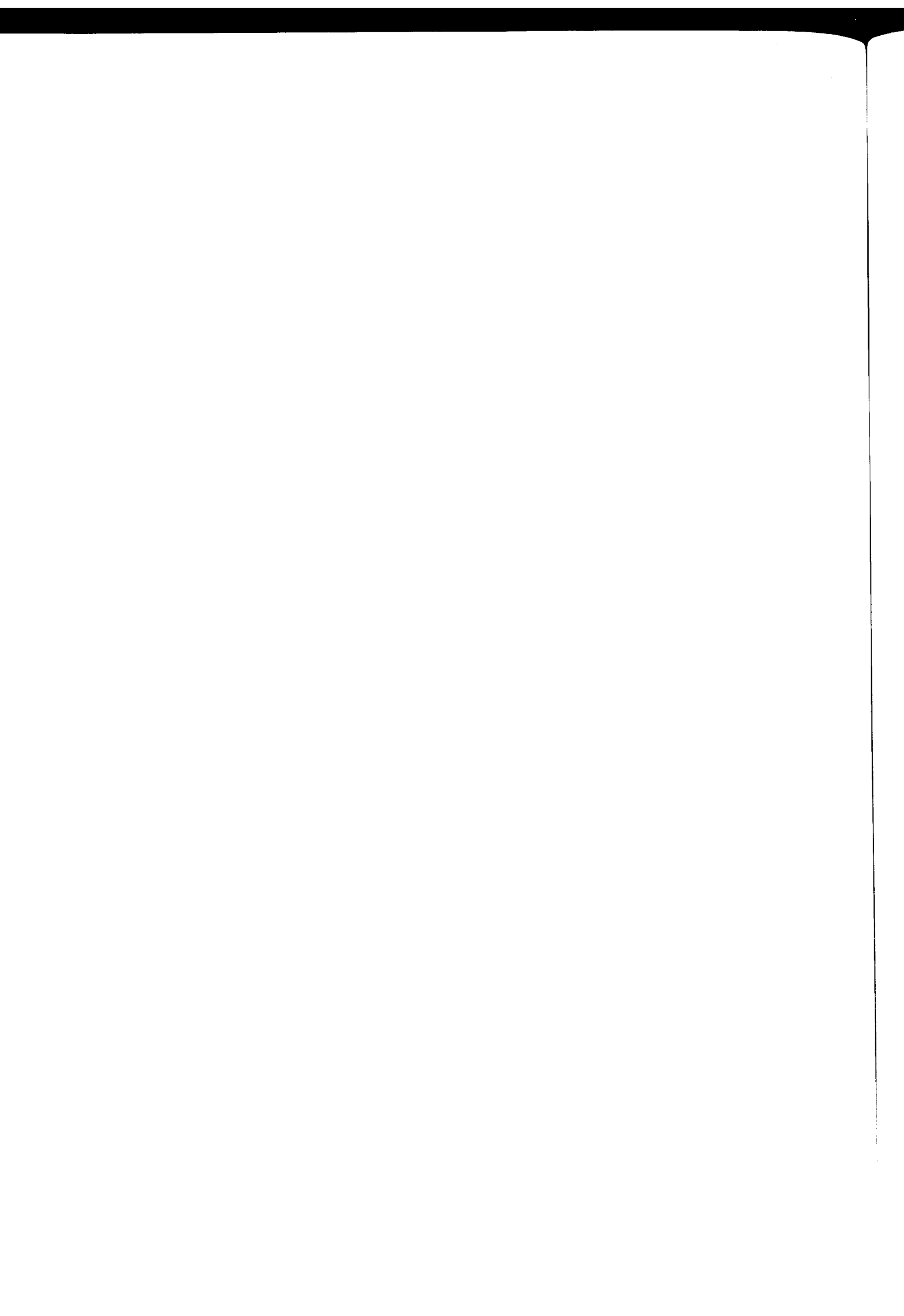
- VINTR, JOSEF: *Geneze textu barokní bible Svatováclavské*. Listy filologické 111, 1988, s. 13–21.
- VINTR, JOSEF: „*Grammatica Boëmica*“ jesuity Jana Drachovského z r. 1660. Wiener Slavistisches Jahrbuch 42, 1996, s. 163–173.
- VINTR, JOSEF: *Jazyk české barokní bible Svatováclavské*. Wiener Slavistisches Jahrbuch 38, 1992, s. 197–212.
- VINTR, JOSEF: *Komentáře v české barokní bibli Svatováclavské*. Listy filologické 117, 1994, s. 87–96.
- VINTR, JOSEF: „*Lima linguae Bohemicae – To jest Brus jazyka českého*“ Jiřího Konstance z roku 1667. Listy filologické 115, Supplementum II., 1992, s. 159–170.
- VINTR, JOSEF: *Pravidla označování kvantity vokálů v barokní češtině podle „Brusu“ Jiřího Konstance z r. 1667*. In: Pocta Dušanu Šlosarovi. Boskovice, Albert 1995, s. 36–45.
- VINTR, JOSEF: *Zásady transkripce českých textů z barokní doby*. Listy filologické 121, 1998, s. 341–346.
- VLNAS, VÍT: *Jan Nepomucký, česká legenda*. Praha, Mladá fronta 1993.
- VOIT, PETR: *Bohemica 1500–1800*. Díl 2. Praha, Antikvariát Meissner 1996.
- VOIT, PETR: *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha, Libri 2006.
- Vom Nutzen des Edierens. Akten des internationalen Kongresses zum 150-jährigen Bestehen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung. Wien, 3.–5. Juni 2004*. Hrsg. B. Merta, A. Sommerlechner, H. Weigl, Wien – München – Oldenbourg 2005.
- Vývoj českého překladu z děl antické literatury*. In: Antika a česká kultura. Ed. L. Varcl a kol., Praha, Academia 1978, s. 383–405.
- WILDOVÁ TOSI, ALENA: *Barokní představa pekla očima tří jezuitů v Čechách, Itálii a Španělsku*. In: Baroko v Itálii – Baroko v Čechách. Praha, Filosofia 2003, s. 479–503.
- ZACHOVÁ, JANA: *Zehn Bände der Edition J. A. Comenii Opera omnia (Dílo J. A. Komenského)*. Lateinische Schriften. Acta Comeniana 6 (30), 1985, s. 217–222.

Seznam archivních zkratk

APA	– Archiv pražského arcibiskupství
ARSI	– Archivum Romanum Societatis Iesu
KVš	– Archiv vyšehradské kapituly
MZA Brno	– Moravský zemský archiv v Brně
NA ČR	– Národní archiv České republiky
NK ČR	– Národní knihovna České republiky

Seznam zkratk edičních řad

CCSL	– Corpus Christianorum, Series Latina
CSEL	– Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum
PG	– Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca
PL	– Patrologiae Cursus Completus, Series Latina

Abstrakt

Historia S. Joannis Nepomuceni z roku 1729 a její dobové překlady

Na pozadí bádání o raněnovověké latinské a české literatuře zkoumá předložená disertační práce dílo jezuitského historika Maximiliana Wietrowského *Historia S. Joannis Nepomuceni* (1729) a jeho český překlad *Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého* (1730). Kromě literárněhistorické, jazykově-stylistické a překladatelské analýzy obou děl se snaží o zachycení širšího kulturněhistorického kontextu a postihnoutí důležitých prvků souvisejících s dobou vzniku spisů a jejich obsahovou náplní.

V úvodu práce je řešena otázka autorství latinského originálu i českého překladu. Po důkladném prozkoumání zejména rukopisné pramenné základny se podařilo najít doklady pro předpoklad, že autorem latinské verze je Maximilianus Wietrowsky (1660–1737), uváděný – ovšem bez konkrétních podkladů – v historické literatuře. Z rozboru překladu pak vyplynulo, že tvůrcem českého textu zřejmě není.

Práce dále přináší souhrn rukopisných záznamů i tištěných historických děl, v nichž je tradována osobnost Jana Nepomuckého. Literární zpracování jeho příběhu vrcholí barokní legendou *Vita B. Joannis Nepomuceni* od B. Balbina, která se ve verzi v *Acta Sanctorum* (1680) stala základem pro kanonizační proces a zároveň sloužila jako jeden ze základních inspiračních zdrojů pro Wietrowského. Jeho druhým pramenem je italský spis F. M. Galluzziho *Vita di San Giovanni Nepomuceno* (1729), který – jak vyplynulo ze srovnání obou děl – Wietrowsky v podstatě přeložil. Pro historický kontext blahořečení a svatořečení Jana Nepomuckého bylo nutné nahlédnout do archivních materiálů z beatifikačního a kanonizačního procesu. Tištěný souhrn z procesních záznamů *Acta utriusque processus* ve vydání z roku 1725 byl pro Wietrowského třetím zásadním pramenem.

Těžištěm práce je sonda přinášející srovnání českého překladu s originálem. Z analýzy vyplynulo, že text zcela nedpovídá typické barokní překladatelské produkci, v níž převažují adaptace s rozsáhlými textovými změnami a posuny. Zkoumaný latinský text byl do češtiny přeložen poměrně přesně a výstižně, formální členění i obsahová náplň zůstala v podstatě zachována, také shodná typografická podoba tisků dokládá, že jde o texty paralelní. Přesto s odhledem

na předpokládaného recipienta doznal český text jistých úprav, zjednodušení či vynechávek, zejména v citacích z listin, procesních zápisů a u teologických úvah, vypouštěny jsou některé popisné pasáže, technické údaje nebo nedějové prvky. Na druhé straně doplňuje překladatel vlastní vysvětlivky a komentáře, dokresluje situaci, obohacuje text o prvky poetické, metaforické a expresivní, čímž místy prohlubuje barokní obraznost svého díla. Adresáti těchto textů se tedy liší jazykovými znalostmi i vzděláním, ovšem funkce obou variant je stejná – výchovná, persvazivní, ale i zábavná.

Pro zpřístupnění obou textů dnešnímu čtenáři byla vypracována jejich komentovaná edice. Ediční poznámka shrnuje nejen přijaté zásady pro úpravu textů, ale i vývoj a současnou praxi pro vydávání latinských a českých spisů 17. a 18. století. Součástí vydání je textověkritický komentář, věcné vyvětlivky, seznam autorem citovaných pramenů i obvyklé rejstříky a seznamy. Předložená edice i celá práce chce posloužit jako příspěvek k bádání o vícejazyčnosti v české literatuře a podklad k dalšímu zkoumání a analýzám.

Abstract

Historia S. Joannis Nepomuceni of 1729 and its period translations

Grounded by studies of early modern Czech and Latin literature, this dissertation examines the work of a Jesuit historian Maximilianus Wietrowsky *Historia S. Joannis Nepomuceni* (1729) and its Czech translation *Zpráva historická o životě sv. Jana Nepomuckého* [Historical Report on the Life of Saint John of Nepomuk] (1730). Apart from analysing both works from literary-historical, linguistic, stylistic and translational points of view, the thesis attempts to depict their wider cultural-historical context and to appreciate the important elements pertaining to the time of the works' birth and their content.

In the introduction, the thesis is concerned with the question of authorship of both the Latin original and its Czech translation. After careful examination of a mostly manuscriptial body of sources, the author succeeded in finding grounds on which it is possible to assume that the author of the Latin version is indeed Maximilianus Wietrowsky (1660–1737), whose authorship has been indicated – without sufficient evidence – in historical literature. The analysis of the Czech translation, on the other hand, seems to disprove Wietrowsky's authorship of the Czech version.

The ensuing chapter sums all manuscripts and printed historical works concerned with the personality of Saint John of Nepomuk. The treatment of his fate in literature finds its peak in Bohuslav Balbín's baroque legend *Vita B. Joannis Nepomuceni*, which in its *Acta Sanctorum* version (1680) served as foundation for Nepomuk's canonization process and in addition was one of Wietrowsky's main inspirational sources. His second resource was a text written in Italian by F. M. Galluzzi, *Vita di San Giovanni Nepomuceno* (1729); comparative analysis shows that Wietrowsky essentially translated this work. Consultation of archive materials relating to Nepomuk's beatification and canonisation process has shown itself necessary to gain insight into the historical context. The third vital font of Wietrowsky's inspiration was the printed sum of the procedural notes, *Acta utriusque procesus*, in its 1725 version.

The central part of the dissertation is a comparative study of the original and Czech versions of the text. Analysis has demonstrated that the text does not fully correspond to the typical baroque translation produce, in which adaptations with large textual changes and shifts prevailed. The examined Latin text was translated into Czech in a comparatively precise and fitting manner. Both formal structuring and content stayed effectively unchanged; in addition, the corresponding typographical look of the prints proves that this is the case of two parallel texts. Nevertheless, the Czech text was partly corrected with regard to the assumed recipient. There are simplifications and omissions, especially concerning document quotations, procedural notes and theological cogitations. Some descriptive passages, technical data or non-epic elements are also omitted. On the other hand, the translator supplies his own explanatory notes and commentaries, illustrates some of the situations, and enriches the text by adding poetical, metaphorical and expressive elements, thereby enforcing the baroque imagery of his work. Consequently, the addressees of the two texts differed in their understanding of language and probably received a different type of education, but the function of both variants remained identical – educational, persuasive, but also entertaining.

A commented edition of both texts has been completed to make them more accessible for the contemporary reader. The editor's note assembles not only the accepted principles of textual edition but also the development and contemporary practice of editing Latin and Czech works of 17th and 18th century. Textual-critical commentary, factual gloss, list of sources cited by the author and the usual registers and catalogues all form a part of the edition. The submitted edition and the thesis are meant to serve as a contribution to the study of multilingualism in Czech literature and as a basis for further examination and analysis.